

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Dette er en digital utgave av en bok som i generasjoner har vært oppbevart i bibliotekshyller før den omhyggelig ble skannet av Google som del av et prosjekt for å gjøre verdens bøker tilgjengelige på nettet.

Den har levd så lenge at opphavretten er utløpt, og boken kan legges ut på offentlig domene. En offentlig domene-bok er en bok som aldri har vært underlagt opphavsrett eller hvis juridiske opphavsrettigheter har utløpt. Det kan variere fra land til land om en bok finnes på det offentlige domenet. Offentlig domene-bøker er vår port til fortiden, med et vell av historie, kultur og kunnskap som ofte er vanskelig å finne fram til.

Merker, notater og andre anmerkninger i marginen som finnes i det originale eksemplaret, vises også i denne filen - en påminnelse om bokens lange ferd fra utgiver til bibliotek, og til den ender hos deg.

Retningslinjer for bruk

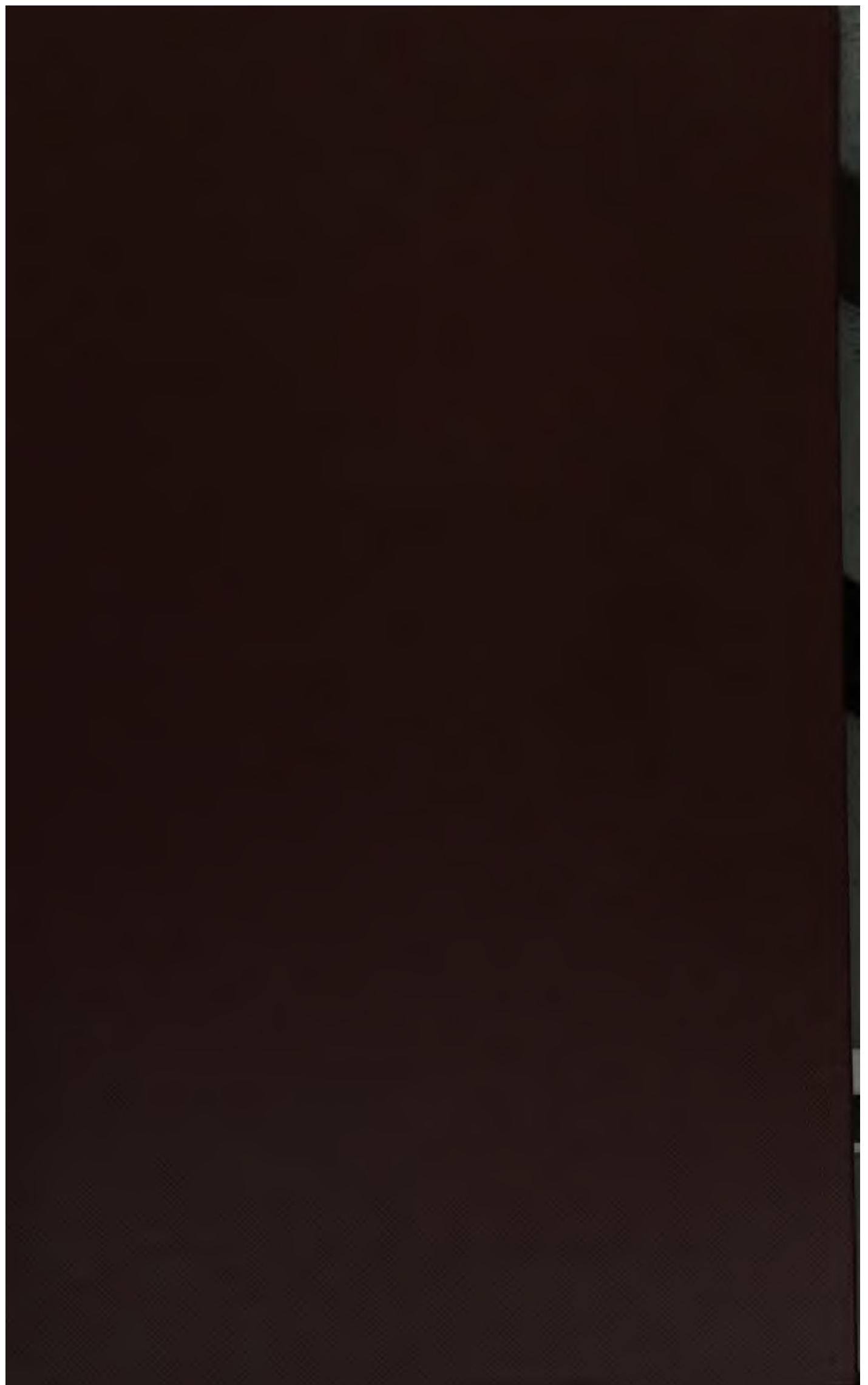
Google er stolt over å kunne digitalisere offentlig domene-materiale sammen med biblioteker, og gjøre det bredt tilgjengelig. Offentlig domene-bøker tilhører offentligheten, og vi er simpelthen deres "oppsynsmenn". Dette arbeidet er imidlertid kostbart, så for å kunne opprettholde denne tjenesten, har vi tatt noen forholdsregler for å hindre misbruk av kommersielle aktører, inkludert innføring av tekniske restriksjoner på automatiske søk.

Vi ber deg også om følgende:

- **Bruk bare filene til ikke-kommersielle formål**
Google Book Search er designet for bruk av enkeltpersoner, og vi ber deg om å bruke disse filene til personlige, ikke-kommersielle formål.
- **Ikke bruk automatiske søk**
Ikke send automatiske søk av noe slag til Googles system. Ta kontakt med oss hvis du driver forskning innen maskinoversettelse, optisk tegngjenkjenning eller andre områder der tilgang til store mengder tekst kan være nyttig. Vi er positive til bruk av offentlig domene-materiale til slike formål, og kan være til hjelp.
- **Behold henvisning**
Google-"vanmerket" som du finner i hver fil, er viktig for å informere brukere om dette prosjektet og hjelpe dem med å finne også annet materiale via Google Book Search. Vennligst ikke fjern.
- **Hold deg innenfor loven**
Uansett hvordan du bruker materialet, husk at du er ansvarlig for at du opptrer innenfor loven. Du kan ikke trekke den slutningen at vår vurdering av en bok som tilhørende det offentlige domene for brukere i USA, impliserer at boken også er offentlig tilgjengelig for brukere i andre land. Det varierer fra land til land om boken fremdeles er underlagt opphavsrett, og vi kan ikke gi veiledning knyttet til om en bestemt anvendelse av en bestemt bok, er tillatt. Trekk derfor ikke den slutningen at en bok som dukker opp på Google Book Search kan brukes på hvilken som helst måte, hvor som helst i verden. Erstatningsansvaret ved brudd på opphavsrettigheter kan bli ganske stort.

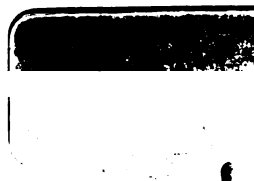
Om Google Book Search

Googles mål er å organisere informasjonen i verden og gjøre den universelt tilgjengelig og utnyttbar. Google Book Search hjelper leserne med å oppdage verdens bøker samtidig som vi hjelper forfattere og utgivere med å nå frem til nytt publikum. Du kan søke gjennom hele teksten i denne boken på <http://books.google.com/>

DS h. 12 f.

NORGES GAMLE LOVE

indtil 1387.

Ifølge offentlig Foranstaltning og tillige med Understøttelse af det
Kongelige Norske Videnskabers Selskab

udgivne

ved

R. Keyser og *P. A. Munch.*

Förste Bind.

Norges Love ældre end Kong Magnus Haakonssöns Regjerings-Tiltrædelse i 1263.

Christiania.

Trykt hos *Chr. Grøndahl.*

1846.

F o r t a l e.

Idet undertegnede Commission herved fremlægger for Almenheden 1te Bind af Norges gamle Love, anseer den det fornødent at forudskikke en kort historisk Udsigt over de Skridt fra offentlig og privat Side, der have fremkaldet dette Verk, og over Maaden, hvorpaa de forberedende Arbeider ere blevne udførte, samt derhos at gjøre Regnskab for de Grundsætninger, hvorefter selve Udgaven bliver besørget.

I Aaret 1830 androg nu afgangne Professor *G. F. Lundh* for det da samlede Storting paa, at en Udgave af de gamle Norske Love skulde foranstaltes paa offentlig Bekostning. I Anledning heraf bevilgede Stortinget under 21de Juli s. A. en Sum af 1500 Spd. een Gang for alle, nemlig 500 Spd. aarlig for de tre Skatteaar fra 1te Juli 1830—33, hvis Anvendelse til ovennævnte Öiemeds Opnaaelse overlodes den Kongelige Norske Regjering, hvem Prof. *Lundhs* Andragende tilstilledes med Anbefaling til höieste Opmærksomhed.

Regjeringens Departement for Kirke- og Underviisnings-Væsenet, hvem det paalaa at föie de nödvendige Foranstaltninger for denne Sags Fremme, bevirkede en Comité nedsat, bestaaende af fire Universitets-Lærere, for at tage Sagen under Overveielse og derom afgive sin Betænkning. Da denne Comité fandt, at den paa Statscassen anviste Sum langtfra ikke vilde strække til Dækningen af alle de med den tilsigtede Udgivelse af de gamle Norske Love forbundne Omkostninger, henvendte den sig til det Kongelige Norske Videnskabers Selskab i Thronhjem med Forespørgsel, om dette vilde yde Foretagendet sin Understöttelse, og erholdt af Selskabets Direction Tilsagn om et aarligt Bidrag af 250 Spd. i 5 Aar. Den Plan til Arbeidets Udförelse, som Comitéen fremlagde, befandtes imidlertid af Regjeringen ikke at være iverksættelig med de forhaandenværende Pengemidler, og Foretagendets Paabegyndelse stilledes derfor for det Første i Bero.

Da Stortinget næste Gang samledes i Aaret 1833, og det blev samme meddeelt, at Regjeringen, paa Grund af Utilstrækkeligheden af de til Udgivelsen af de gamle Norske Love af Stortinget anviste og forövrigt forhaandenværende Pengemidler, havde fundet det utilraadeligt at træffe Foranstaltninger til bemeldte Verks Paabegyndelse, besluttedes under 24de April, at Regjeringen skulde anmodes om paa muligste Maade at fremme Samlingen og Udgivelsen af de gamle Norske Love

IV

med de Summer, som til dette Öiemed allerede vare anviste. Ifølge denne Anmodning kom Foretagendet paany under Overveielse, og da man havde bestemt sig til at benytte den af Storthinget anviste Sum til de for Udgivelsen nödvendige Forarbejder, nemlig til Afskrivning og Collationering af de gamle Haandskrifter af Norske Love ældre end 1387, og det Kongelige Norske Videnskabers Selskab i Throndhjem havde erklæret, at det til Understöttelse af denne foreløbige Deel af Arbeidet vilde yde et Beløb af 600—800 Spd., medens det forbeholdt sig med Resten af det tilforn lovede Bidrag at understøtte Udgivelsen i Trykken, naar dertil, som haabedes, senere de behörige Midler bleve anviste, — saa skred Regjeringen til at föie Foranstaltninger til Arbeidets Paabegyndelse. Ved Kongelig Resolution af 27de August 1834 bestemtes, at undertegnede daværende Lector *Rud. Keyser* med Bistand af undertegnede daværende Candidatus juris *P. A. Munch* skulde udføre de til Udgivelsen af de gamle Norske Love fornödne forberedende Arbejder, og for dette Öiemed begive sig til Danmark og Sverige, hvor de gamle Haandskrifter, som maatte benyttes, fandtes bevarede; — samt at en Commission, bestaaende af Professorerne *Steenbuch*, *Hersleb* og *Lundh* skulde sammentræde i Christiania for at före Overopsynet med Arbeidets Udförelse.

I Mai Maaned 1835 paabegyndtes de foreløbige Arbejder af ovenmeldte dertil naadigst udnævnte Mænd i Kjöbenhavn, hvor det betydeligste Materiale maatte söges i forskjellige derværende videnskabelige Samlinger: det store Kongelige Bibliothek, Universitets-Bibliotheket, Geheime-Archivet, og fremfor alt i den med Universitets-Bibliotheket forbundne Arnamagnæanske Samling, hvis rige Skatte maatte betragtes som den egentlige Hovedkilde. Bestyrerne af disse Samlinger ligesom og vedkommende höiere Autoriteter mödte Foretagendet med udmærket Forekommenhed, og i Löbet af Aarene 1835 og 1836 bleve de i Kjöbenhavn værende Kilder benyttede. I April Maaned 1837 begave derpaa de samme Mænd sig til Sverige, hvor de, mödte af en lignende Forekommenhed som i Danmark, efterhaanden benyttede hvad der for deres Arbeide fandtes i de i Stockholm, Upsala og Lund værende Samlinger. Da *Munch* kort efter Ankomsten til Sverige blev udnævnt til Lector i Historie ved det Norske Universitet, og derfor i Löbet af Sommeren maatte reise til Christiania for at overtage sine Embedsfunctioner, udförte *Keyser* alene de tilbagestaaende foreløbige Arbejder deels i Sverige deels under et kort gjentaget Ophold i Kjöbenhavn, hvorpaa han, da Arbeidet, forsaavidt det tiltrængtes udfört udenfor Norge, var fuldendt, i December Maaned 1837 vendte tilbage til Christiania.

De saaledes udförte forberedende Arbejder bestode, som allerede ovenfor antydet, i Afskrivning og Collationering. At afskrive ethvert enkelt Stykke af det forefundne Materiale var hverken hensigtsmæssigt, eller engang muligt, uden der-

V

paa at anvende en Tid og Møie, der langt fra vilde svare til Udbyttet. Hvor der nemlig, som Tilfældet er med mange Love, især den nyere Landslov, findes af een og samme Lov Codices i et betydeligt Antal, af hvilke kun de færreste fra Sprogets og Indholdets Side ere characteristiske eller specielt mærkelige, vilde det have været tidspildende og overflødigt at afskrive hver enkelt; en Beskrivelse over Codex og dens Egenheder i Almindelighed og Anførelse af dens Afvigelser i Form af Varianter paa Afskriften af den Codex, der paa Grund af sin Fortrinlighed valgtes til Hovedcodex og derfor blev heel afskrevet, maatte her være tilstrækkelig. Imidlertid blev dog herved den største Forsigtighed anvendt, og i alle Tvivlstilfælde valgte man heller at afskrive for meget end for lidet. Saaledes blev i flere Tilfælde meer end eet af de vigtigste Haandskrifter af en Lov heelt afskrevet, og denne Fremgangsmaade blev stedse anvendt, hvor Haandskrifterne af een og samme Lov frembøde saa betydelige indbyrdes Forskjelligheder, at de maatte ansees snarere som fra hinanden afvigende Recensioner end som blotte Afskrifter af samme Original.

Afskrifterne bleve forøvrigt tagne med den mest samvittighedsfulde Nøiagtighed. Saavel i Hovedtexten som i Varianterne blev Originalens Bogstavering paa det omhyggeligste gjengiven, endog Feilene, der dog bleve bemærkede som saadanne. Forkortningerne bleve opløste, men betegnede ved forskjellig Skrift, og hvor der var Tvivl om den rette Maade, hvorpaa et Ord skulde læses eller en Forkortning opløses, blev Stedet anført i Margen i Facsimile.

Til Benyttelse ved Beskrivelsen af Codices og for i sin Tid lithograferede at ledsage Udgaven bleve fuldstændige Facsimiler tagne af enhver benyttet Pergaments-Codex.

Efterat den Deel af de forberedende Arbeider, som egentlig omfattede Indsamlingen af det til en Udgave af Norges gamle Love nødvendige Materiale af Afskrifter og Jævnførelser, paa ovenanførte Maade var tilendebragt, blev Fortsættelsen af hine Arbeider, der skulde foregaae i Christiania og nu væsentligen bestod i Ordningen af det Samlede og dettes videre Bearbejdelse for Trykken, overdraget undertegnede Professor *Munch* under Overopsyn af förnævnte Commission, i hvis Personale imidlertid var indtraadt den Forandring, at ved Professorerne *Lundhs* og *Herslebs* efter hinanden indtrufne dødelige Afgang, Justitiarius i Stiftsverretten i Christiania *J. Chr. Berg* og dayærende Professor juris *U. A. Motzfeldt* vare komne i deres Sted. *Munch* var sysselsat med bemeldte Arbeide i de nærmest paafølgende Aar, indtil deels Mangel paa pecuniære Hjælpemidler, deels Commissionens virksomme Medlems og Formands Prof. *H. Steenbuchs* Død i Aaret 1839 bevirkede en midlertidig Standsning. Arbeidet optoges dog igjen i 1844, efterat Professorerne *R. Keyser* og *P. A. Munch* vare blevne udnævnte til Commissionens Med-

VI

lømmer, og havde paataget sig i Forening det til Udgivelsen nærmest hørende Arbeide, Correcturen af Trykningen derunder indbefattet; og da Storthinget i 1845 bevilgede de fornødne Midler til med Kraft at sætte Verkets Udgivelse i Gang, kunde der endelig skrides til dets Offentliggjørelse ved Trykken.

Det hele Verk, der skal gjengive Norges ældre Love, forsaavidt de endnu ere forhaanden, i Original-Sproget, er beregnet paa at skulle udgjøre fire Bind. Det 1te, som her leveres, indeholder de forhaandenværende Norske Love ældre end Udgangen af 1263 eller Kong Magnus Haakonssöns (Lagaböters) Regjerings-Tiltrædelse, fra hvilket Tidspunct en ny Epoche i Norges Lovgivnings-Væsen maa regnes. Det 2^{det} og 3^{die} Bind vil komme til at indeholde de under sidstnævnte Konge og hans Efterfølgere indtil Kong Olaf Haakonssöns Död i 1387 udgangne Love og Forordninger. Det 4de Bind endelig er bestemt at skulle meddele Beskrivelse over de ved Udgivelsen benyttede Codices med Facsimiler, samt maaskee et Real- og Verbal-Register. Hvert Bind er beregnet paa at blive omtrent af samme Størrelse som nærværende, og det hele Verk forhaabes at ville udkomme i Löbet af 4—5 Aar.

Med Hensyn til Indretningen af nærværende Udgave maae vi tillade os at bemærke Følgende:

1. Ved ethvert Stykke, hvoraf flere Codices findes, er i Almindelighed een enkelt udvalgt og lagt til Grund for Hovedtexten, medens Afvigelserne i de övrige ere anførte som Varianter; kun hvor Variant-Codices vare altfor afvigende til at kunne gjengives saaledes, eller de fra Sprogets, Indholdets eller Ældens Side havde noget sær Mærkeligt, ere de vedföiede in extenso.
2. Texten er nöiagtigen aftrykt efter Afskriften af Hovedcodex, og dennes Bogstaveringsmaade aldeles bibeholdt, hvor et godt Pergaments-Haandskrift eller ogsaa en aldeles paalidelig nyere Afskrift af et nu tabt gammelt og godt Haandskrift er benyttet. Hvor man derimod, som f. Ex. ved den ældre Frostathings-Lov, Bjarköretten o. a., har maattet benytte nyere Papirs-Afskrifter, hvis Beskaffenhed tydelig viser, at Afskriveren ikke nöiagtigen har fulgt sin Original, men vilkaarligen forandret dens Retskrivning, har man troet at burde restituere denne, saavidt det lod sig gjöre, saaledes at man enten, hvor Retskrivningen viste sig blot at være i mindre Grad forvansket, har berigtiget den efter den Analogi, Hovedafskriften selv antydede, eller, hvor en slet islandsk Retskrivning fra forrige Aarhundrede var anvendt, har i dens Sted optaget en saadan regelmæssig grammatisk Skrivemaade, som den nyeste Tids Undersøgelser have godtgjort at maatte ansees som den normale for det oldnorske Sprog i det 13de og 14de Aarhundrede. Saaledes er den ældre

VII

Frostathings-Lov kun berigtiget efter Textens egen Analogi; Bjarköretten derimod aftrykt med fuldkommen grammatisk Retskrivning. Med Hensyn til Maaden, hvorpaa Pergaments-Bøgernes Bogstavering er gjengiven, bemærkes endvidere, at der gives flere især yngre, der aldeles ikke gjøre nogen Forskjel imellem ð og þ, men anvende disse Bogstavtegn i Flæng, maaskee blot for Afvexlings Skyld. Ved at aftrykke deslige Codices er overalt blot ð anvendt, idet man er gaaet ud fra den Forudsætning, at da Afskriveren ingen Forskjel erkjendte, var det ligegyldigt, hvilket Tegn man brugte, medens dog, naar blot eet Tegn skulde anvendes, þ aldrig kunde sættes for ð, ð derimod altid for þ. En lignende Fremgangsmaade er anvendt med Accenterne, der forefindes i enkelte Codices. Hvor disse kun sjelden anvendes, som i den gamle Pergaments-Codex af den ældre Gulathings-Lov, ere de nøiagtigen bibeholdte i Udgaven; hvor de forekomme hyppig, saaledes at man kan skjønne, at det har været Afskriverens Mening at bruge dem som vedtagne Tegn for Modificationer i Lydene, som f. Ex. i den ældre Frostathings-Lov, ere de ogsaa anvendte i Udgaven, men den noget usikre Anvendelse i Codex berigtiget efter grammaticalske Regler; hvor de derimod, som i 4de Brudstykke af Bjarköretten, tydeligen vise sig kun at være tilføiede som et Slags caligrafisk Prydelse, saa at de staae saagodtsom over hver eneste Bogstav, endog over Consonanter, ere de i Udgaven aldeles udeladte. Det ligger forresten i Sagens Natur, at de faa Ord, hvis Skrivemaade i Texten kunde give flere Fortolkninger Rum, ogsaa ere bibeholdte uforandrede, men med tilføiede Noter, hvori Læseren gjøres opmærksom paa denne Omstændighed og tilsyneladende Inconsequents.

3. Forkortningerne i Original-Codices ere overalt opløste, uden at man har anseet det nødvendigt i Udgaven at betegne dem med forskjellig Tryk. De fleste Forkortninger ere nemlig saa simple, at de blot kunne opløses paa een Maade; de forekomme derhos saa hyppig, at en Forandring i Typer for enhver af dem kun vilde vanzire Trykken og trætte Læseren. Desuden er enhver Forkortning, der endog blot i fjærneste Maade kunde synes tvetydig, eller give Anledning til meer end een Opløsning, bemærket i Noterne. Skrivemaaden af de i Originaltexten forkortede, men i Udgaven opløste Stavelser eller Stavelsesdele er nøiagtigen lempet efter den i hvert enkelt Stykke herskende Retskrivning.
4. Aabenbare Feil i Codex, der saa tydeligen fremtræde, at kun een Berigtigelsesmaade er mulig, ere i Udgaven rettede i Texten, men med Tilføielse af en Note, hvori Stedet anføres saaledes som det forekommer i Codex. Hvor Feilen dog blot bestaaer i en Udeladelse af eet eller flere Ord eller Bogstaver, ere

VIII

disse simpelthen, uden Note, optagne i Texten, men indesluttede i (). Mistænkelige Steder, ved hvilke man dog ei vovede at foretage nogen berigtigende Conjectur, ere ved Noter blot paapegede; andre, hvis Feilagtighed er vis, medens de dog muligen kunne berigtiges paa meer end een Maade, ere rettede i tilføiede Noter.

5. I at anføre Varianterne har man, hvor disses Masse var saa stor, at man nødvendigviis maatte gjøre et Udvalg, anseet dem, der medførte en Forandring i selve Meningen, vigtigere end dem, der blot antydede en orthographisk eller grammatisk Egenhed. Disse sidste ere derfor i saadanne Tilfælde udeladte.
6. Varianterne ere anførte i Form af underløbende Noter med Talhenvisninger til Texten. De henvisende Tal ere i Texten anbragte umiddelbar bag ved det Ord eller den Sætning, hvoraf en forskjellig Læsemaade anføres. Gjælder Variant-Noten kun et enkelt Ord, der i Variant-Codex enten ombyttes med et andet eller mangler, er ingen yderligere Betegning eller Bemærkning tilføiet; gjælder den derimod flere Ord eller en heel Sætning, er Stedet, hvorfra Varianten skal regnes, enten i Texten betegnet med [, der i Noten gjentages, eller det er i Noten bemærket ved henvisende Ord. For at spare Rum, har man desuden vedtaget i Varianterne at bruge enkelte Forkortninger, nemlig: "mgl." for "mangler", "tilf." f. "tilføies i", "saal." f. "saaledes", "m. a. H." f. "med en anden Haand", og lignende, der uden nogen Forklaring ville kunne forstaaes.
7. Til Lettelse ved Benyttelsen og Sammenligningen af de enkelte Love ere ved hvert Capitel af en Lov tilsvarende Steder i de andre Love, hvor saadanne lade sig paavise, anførte i et eget Rum paa hver Side, under Texten og over Noterne. Her ere for Kortheds Skyld følgende Signaturer vedtagne:

G. betegner den ældre Gulathings-Lov.

F. — den ældre Frostathings-Lov.

Bj. — Bjarköretten eller den ældre Bylov.

Hk. — Hákonarbók.

E. — den ældre Eidsivathings-Lov eller sammes Christenret.

B. — den ældre Borgarthings-Lov eller sammes Christenret.

Sv. — Kong Sverrers Christenret.

L. — den nyere eller Kong Magnus Lagaböters Landslov.

Bl. — den nyere Bylov.

H. — Hirdskraa.

M. — Kong Magnus's Christenret.

J. — Erkebiskop Jons Christenret.

IX

8. Hver Lov danner et eget nummereret Afsnit i det Bind, hvortil den hörer, og ved Begyndelsen af ethvert saadant Afsnit findes en Fortegnelse over de benyttede Codices med Angivelse af sammes Bevaringssteder og formodede Alder. De mindre omfangsrige Forordninger eller Retterböder, som optages i Bindet, ere samlede i eet nummereret Afsnit, men foran hver især er angivet, efter hvilke Codices den er leveret, paa samme Maade som ved de vidtløftigere Love. Den nøiagtige Beskrivelse af de benyttede Codices ligesom Facsimilerne eller Skriftprøverne af dem ere, som allerede ovenfor yttret, forbeholdne at meddeles i 4de Bind.

Nærværende første Bind indeholder, som allerede bemærket, Alt hvad man hidtil har forefundet af Norges Lovgivning för Magnus Haakonssön, nemlig:

I. *Den ældre Gulathings-Lov.* Af denne eksisterer kun den eneste nogenlunde fuldstændige Codex, efter hvilken Texten er nøiagtig aftrykt. Forresten gives kun sparsomme Brudstykker, hvilke anföres dels i Form af Varianter, dels som Anhang aftrykte in extenso. Brudstykkerne betegnede C. ere især vigtige forsaavidt som de vise sig at være Levninger af en Codex ældre end selve Hovedcodex, og efter al Sandsynlighed fra Midten af det 12te Aarhundrede. Hovedcodex, der omtrent i Midten har en Lacune, som ikke lader sig udfylde ved noget af de tilstedeværende Brudstykker, antyder ikke ved særskilte Afsnit nogen Inddeling i Bolker, hvorfor i nærværende Udgave Capitlerne ere betegnede med fortlöhende Tal. Afskriverens Mening synes imidlertid at have været den, at

1. Christendoms-Bolken skulde regnes fra Cap. 1— 33.
2. Kjöbe-Bolken — 34— 71.
3. Landsleie-Bolken — 72—102.
4. Arve-Bolken — 103—130.

Disse Bolker tilsammen synes at have skullet udgjöre 1ste Deel af Lovbogen, hvortil har sluttet sig et Anhang af blandet Indhold fra Cap. 131—150. Derpaa følger som anden Deel:

5. Mandhelgen (i hvis Begyndelse Lacunen findes) fra Cap. 151—252.
 6. Tyve-Bolken — 253—264.
 7. Odelslösnings-Bolken — 265—294.
 8. Landværns-Bolken — 295—315.;
- hvorpaa det Hele har sluttet med et Anhang — 316—320.

II. *Den ældre Frostathings-Lov*, forsynet med en Indledning indeholdende flere nye Bestemmelser af Kong Haakon Haakonssön, samt indeelt af ham i 16 Parter. Af denne Lov eksisterede ligeledes kun een, tildeels defect Hovedcodex,

X

der undergik i Kjöbenhavns Ildebrand 1728, men af hvilken flere Afskrifter findes, hvilke ere lagte til Grund for nærværende Udgave. Blandt disse Afskrifter er der een ufuldendt af *Arne Magnussön*, der blot indeholder Lovbogens Begyndelse indtil et Stykke ind i Christenretten. Ved at sammenligne de övrige fuldstændige Afskrifter med denne, der synes at være aldeles nöiagtig, viser det sig, at hine afvige betydelig i Retskrivningen, hvilken Afskriverne saaledes vilkaarlig maae have forandret. I nærværende Udgave er derfor Retskrivningen bleven berigtiget efter den i *Arne Magnussöns* egenhændige Afskrift antydede Analogi, dog saaledes at Accenterne, der i denne findes anvendte i altfor stor Mængde og tildeels paa urette Sted, i Udgaven kun ere satte hvor de bör findes. Den Omstændighed, at de ældre Christenretter, hver i vedkommende Lagdömmе, indtil videre forbleve gjældende længe efterat Magnus Haakonssöns Lovbog var udkommen, har bevirket, at man af Frostathings-Lovens Christendoms-Bolk har to særskilte Pergaments-Afskrifter, af hvilke den ene her er benyttet som Text for den Deel, den omfatter, og aftrykt uforandret. Den af Kong Haakon Haakonssön foranstaltede Part-Inddeling af Frostathings-Loven tager forövrigt aldeles intet Hensyn til de oprindelige Bolker, hvilke synes at have været følgende:

1. Christendoms-Bolken fra II. (S. 129) til Enden af III. (S. 156).
 2. Mandhelgen fra IV. (S. 156) til Enden af VI. (S. 197).
 3. Landværns-Bolken hele VII. (S. 197—204).
 4. Arve-Bolken fra VIII. (S. 204) til Enden af IX. (S. 216).
 5. Kjöbe-Bolken fra X. (S. 216) til Enden af XI. (S. 235).
 6. Odelslösnings-Bolken hele XII. (S. 235—239).
 7. Landsleie-Bolken fra XIII. (S. 239) til XIV., 11 (S. 252).
 8. Tyve-Bolken fra XIV., 12 (S. 252) til Enden af XV. (S. 257).
- Tillæg af Retterböder hele XVI. (S. 257—258).

Som Anhang til Frostathings-Loven er her meddeelt den saakaldte *Hákonarþók*, ogsaa benævnt, uvist af hvilken Grund: *Jærnsíða* (*Jærnsíða*), aftrykt efter den eneste af samme tilværende Pergaments-Codex. Denne Lov, eller maa-skee rettere dette Lov-Udkast, har vel egentlig været bestemt for Island; men da den i Hovedsagen er formet efter Frostathings-Loven og paa mange Steder endog stemmer ordret med denne, saa har man troet at burde optage den i nærværende Samling, da den kan tjene til baade at udfylde enkelte af de Huller og berigtige mange af de Feilskrivninger, der i selve Frostathings-Lovens Text, saadan som vi nu have den, forefindes.

III. *Bjarköretten eller den ældre Bylov*. Den er her leveret efter forskellige Brudstykker, af hvilke kun to paa Pergament, det ene meget gammelt, men

skrevet med en forsaavidt besynderlig Orthographie, som Accenter — rimeligviis blot til Ziir — ere satte næsten over hvert Bogstav, endog Consonanter, hvorfor de i Udgaven ere ganske udeladte. Da man ei har denne Lov fuldstændig, og et Par af Brudstykkerne desuden ere at betragte mere som Uddrag end som virkelige Afskrifter, kunde her ikke foretages nogen ordentlig Inddeling. Meget maatte endog anføres tvende Gange. For lettere Oversigts Skyld valgte man at betegne alle Capitlerne gennem de 4 forskjellige Brudstykker med fortløbende Tal, selv hvor et i et foregaaende Brudstykke anført Capitel forekom paany. Saa mangelagtig end denne Bjarköret i sin nærværende Form er, saa kan det dog neppe antages at, med Hensyn til Materien, særdeles meget fattes; og det maa ansees som et stort Held, at den S. 302 omtalte islandske Papirs-Codex, der nu tilhører Universitets-Bibliotheket i Christiania, opdagedes; thi det er især den, der har gjort det muligt at levere meget mere af denne Lov, end *Paus* i sin Tid, ved Hjælp af de blotte arnamagnæanske Haandskrifter, formaaede at tilveiebringe. Det er forövrigt let iöinefaldende, at den her leverede Bjarköret slutter sig til Frostathings-Loven, og maaskee endog aldrig har bestaaet i andet end Optegnelser af de Punkter, hvori Byretten afveg fra Landretten, ligesom Tilfældet er med de fleste Afskrifter af den nyere Bylov. Men hvorvidt i saa Fald denne Bjarköret har gjældet for alle Byer i Landet, og om der ikke eksisterede andre Bjarköretter for Kjøbstæderne i Norges övrige Lagdömmere, maa lades uafgjort.

IV. *Den ældre Borgarthings-Christenret.* Dennes Bevaring, medens den övrige ældre Borgarthings-Lov er gaaen tabt, skyldes ganske vist den allerede ovenfor ved Frostathings-Loven berörte Omstændighed, at de ældre Christenretter vedbleve at have Gyldighed længe efter den nyere Landslovs Indførelse under Kong Magnus Haakonssön. Hidtil kjendte man den kun i den Form, hvori den under Titelen: "Jus ecclesiasticum Vicensium" er udgivet af *Johannes Finnæus (Hannes Finnssön)*. Her leveres foruden denne Recension (I.) endnu tvende andre, der nu først ere dragne for Lyset, den ene af en Pergaments-Codex i den arnamagnæanske Samling, den anden af en Pergaments-Codex i det Kongelige Bibliothek i Stockholm. Disse sidstnævnte Bearbejdelser ere især mærkelige derved, at de have optaget Stykker, der egentlig henhøre til den verdslige Lov, og saaledes indeholde de eneste Levninger, man har, af den ældre Borgarthings-Lovs verdslige Deel. Man har, paa Grund af de forskjellige Recensioners indbyrdes Forhold, troet det hensigtsmæssigst at optage alle 3 i Udgaven, hver saa fuldstændig som den forefindes.

V. *Den ældre Eidsivathings-Christenret.* At denne er os levnet som den eneste nu tilværende Deel af den ældre Eidsivathings-Lov, skyldes den samme Omstændighed, som för ved Frostathings- og Borgarthings-Christenretter er omtalt.

XII

Af den fandtes ogsaa to temmelig afvigende Recensioner, hvilke begge ere blevne gjengivne.

VI. *Kong Sværrers Christenret*, egentlig en blot Compilation af Gulathings- og Frostathings-Christenretter.

VII. *Retterböder og Forordninger* ældre end Udgangen af 1263.

At omtale vidtløftigere Indholdet af nærværende Bind formenes overflødigt, da den udførligere Beskrivelse af de benyttede Codices og Fremstillingen af sam- mes Historie, ligesom og Oversigten over de forskjellige Loves og deres afvigende Recensioners indbyrdes Forhold, som forhen antydte, efter Verkets Plan er forbe- holdet det sidste eller 4de Bind. At Verket vil udfylde et længe følt Savn hos Fædrenelandets Lovkyndige og Historiegranskere, derom troer Commissionen sig overbeviist. Forøvrigt maa Arbeidet tale for sig selv, idet Udgiverne ere sig bevidste efter yderste Evne at have bestræbt sig for at levere det saa fuldkomment som Omstændighederne tillode, til Fyldestgjørelse for Nationen i Almindelighed og for den videnskabelige Forening i Særdeleshed, der saa liberalt har understøttet det.

Christiania den 19de Juni 1846.

J. Chr. Berg,
Overrets-Justitiarius.

U. A. Motzfeldt,
Höiesterets-Assessor.

R. Keyser,
Professor.

P. A. Munch,
Professor.

Indhold af første Bind.

	Side
I. Den ældre Gulathings-Lov	1.
Anhang, 3: forskellige ældre Brudstykker	111.
II. Den ældre Frostathings-Lov	119.
Anhang, 3: Kong Haakon Haakonssöns islandske Lov	259.
III. Den ældre Bylov eller Bjarköret	301.
I. Christenretten efter Cod. A. M. No. 60 qv.	303.
II. Brudstykke efter Cod. A. M. No. 123 qv. A.	305.
III. Vidtløftigt Uddrag af Bjarköretten efter to Papirs-Haandskrifter	315.
IV. Brudstykke i Cod. A. M. No. 315 fol.	334.
IV. Den ældre Borgarthings- eller Vikens-Christenret	337.
I. Efter Cod. A. M. No. 78 qv.	339.
II. Efter Cod. A. M. No. 31 oct.	353.
III. Efter Cod. Stockh. C. 15	363.
V. Den ældre Eidsivathings-Christenret	373.
I. Efter Cod. A. M. No. 68 qv.	375.
II. Efter Cod. A. M. No. 58 qv.	394.
VI. Kong Sverrers Christenret	407.
VII. Retterbøder og Forordninger	435.
1. Kong Olaf den Helliges Forordning om Nordmænds Ret paa Island og Islændingers i Norge	437.
2. Foundation af Nidaros Erkebiskopsstol ved Pave Anastasius IV	439.
3. Kong Magnus Erlingssöns Skjenkelse af Norges Krone til St. Olaf	442.
4. Kong Haakon Sverrerssöns Retterbod om Kirkens Friheder	444.
5. Kong Haakon Haakonssöns Retterbod om Erkebiskoppens Myntret	446.
6. Sammes Stadfæstelse af Card. Nicolaus's Bestemmelse om Gaver	447.
7. Sammes Bekræftelse af Kong Magnus's Disposition, hvorved Stavanger By skjenkedes til St. Svithun og Biskopsstolen	448.
8. Card. Vilhelms Forordning om den norske Kirkes Rettigheder	450.
9. Sammes Forordning om Helligdage og Kirkegods	453.
10. Pave Innocentius IV's Bekræftelse paa Card. Vilhelms Forordning om Helligdage og Kirkegods	456.
11. Kong Haakon Haakonssöns Retterbod om Tiende og Olafsskot	459.
12. Islændingernes Overeenskomst med Kong Haakon Haakonssön	460.
13. Kong Haakon Haakonssöns Retterbod om Tiende og Kirkens Rettighed i Hamars Biskopsdømme	462.

Trykfeil og Rettelser.

Side 58, i Noten Bj. I. 1., læs: Bj. 167, 169.

- 82 Linie 3 f. n. þgrua l. tgrua.
 - 97 — 9 f. o. þapbrottenn l. þapbrottenn.
 - 128 — 3 i Noten: *) menn l. *) menn.
 - 181 — 2 f. n. i Noten: Cap. xxij l. Cap. xxiiij, 25 l. 27.
 - 182 — 8 og 9 f. n. þngsftu l. þngsftu.
 - 185 — 11 f. o. þøðorþedr. l. þøðorþedr.
 - 211 — 17 f. o. þræfþisöf l. þræfþisöf.
 - — — 9 f. n. vagnar mann rigtigere vagnar mann, der uden Tvivl er en feilagtig Opløsning af en Forkortning f. vagnar madr eller vagnarar m. jvfr. S. 212, L. 2 f. n.
 - 231 — 10 f. o. mánni l. manni.
 - 232 — 4 f. n. meðan hann er lifg, maaskee rigtigere: meðan hon er lifg; jvfr. Hk. 54.
 - 240 — 13 f. o. or þiðrdung til graff — maaskee er her graff en feilagtig Opløsning i den gamle Afskrift af en Forkortning i dens Original, hvilken har skullet betegne crossmessu; jvfr. den nyere Landslov VIII. 8.
 - 241 — 9 f. n. einni iardar leigu, uden Tvivl feilagtigt f. einni arðar leigu; jvfr. d. n. Landsl. VII. 1.
 - — — Not. 6. efter "see den n. Ldsl. VII. 7." tilf.: "eller ogsaa staaer i det Foregaaende iðrð f. örð."
 - 242 — 17 f. o. ótra l. otra.
 - 267 — 5 f. o. mellem oflom og monnom indskydes (oðom).
 - 302 — 9 f. n. Brudstykki l. Brudstykket.
 - 317 — 10 f. o. villubýr l. villibýr.
 - 359 — 12 f. n. madg l. madr.
-

I.

Den ældre Gulathings-Lov.

Texten aftrykt efter Pergaments-Codex No. 137 quarto "e donatione variorum" paa Universitetsbibliotheket i Kjöbenhavn, neppe yngre end Midten af det 13de Aarhundrede. Her betegnet *A.*
 Sammenholdt med et Brudstykke af den ældre Gulathingsslovs Christenret, indfört i Pergamentscodex No. 309 folio i den arnamagnæanske Haandskriftsamling i Kjöbenhavn, omtrent fra Midten eller förste Halvdeel af det 14de Aarhundrede. Det ophörer ved Begyndelsen af Cap. 29 og er her betegnet *B.*
 Fremdeles sammenlignet med *Arne Magnussöns* egenhändige Afskrift af Hovedcodex, No. 308 fol. i den arnamagn. Samling, *Asgeir Jonssöns* Afskrifter No. 306 fol. og 66 qv. sammesteds, Papirsafriften No. 2083 qv. i det kjöbenhavnske store kongelige Bibliotheks thottske Haandskriftsamling og en gammel og ret god Papirsafrift (14 qv.) paa Universitetsbibliotheket i Christiania.

Ved Enden af Hovedtexten meddeles særskilt aftrykte fire Brudstykker af samme Lov, nu tilligemed Brudstykker af andre Haandskrifter indbundne under eet i Heftet No. 315 fol. i den arnamagnæanske Samling. Tre af disse Brudstykker ere skrevne med een og samme Haand og have sandsynligviis tilhört een og samme Codex, der nærmest bör henföres til det 12de Aarhundredes anden Halvdeel. De betegnes her *Ca. Cb. Cc.*
 Det fjerde synes at være noget yngre, men er neppe yngre end Hovedcodex. Det betegnes her *D.*
 Brudstykket *Cc.* er suppleret efter Papirshaandskriftet No. 1633 qv. i det khavnske kgl. Bibl. ældre Haandskriftsamling, hvilket er en i orthographisk Henseende mindre nöiagtig, men ellers upaaklagelig Afskrift af ovenanföerte Codex Arnamagn. 315 fol., hvis Afskriver, en vis *M. Magnussön*, kan skjönnes at have haft hiint Brudstykke fuldständigere end det nu forefindes.

¹ Her heyr upp

Gulatings bók.

[Hinn þrýsti bolkr bócar þessarrar er ² um kristinsdóms hald vart.

Þat er upphaf laga varra at ver scolom luta austr oc bidia til hins helga Crist **1**
ars oc fridar. oc þess at vér halldem lande varo bygðu. oc lánar drotne
varom heilum. se hann vint varr. en ver hans. en gud se allra varra vint.

Her ers nymale þau [er tekia varo með **M^o k^o** Eysteins arkibiscops. oc Erlings jarls oc allra
hinna vitrafsa manna i Noregi umrædom.³

Þat er nu þvi neft. at sa skal konongr vera at Norege er stlgetenn er ⁴ Noreg **2**
konongs sunr nema þeim ragne illzca eða uvizca. En ef þessir lutir rinda hinum
ellzta þra riti þa skal sa hans broder samþedra konongr vera er ærtibiscop oc liod-
biscopum þyðir bezt vera zallenn til. oc þeim tolf vitrafsom monnum or hveriu
biscopsrili er þeir nemna til með ser. oc gange hinir ulærdo menn með svornom eidi
til þess umdómes at þeir scolo þann til taca. er þeim synizt þiri gudi at bazt se til
zallenn. En þenna eid scolo iamvel biscopar abyrgiasc vid gud. þo at þeir sveri
eigi. sem hinir er sveria. at þeir leggi sannendis umræde til þessa mals. iam vel sem
hinir ulærdo er sveria sem gud gefr þeim syn til rettlegast at sia. En ef Noreg
konongr a eigi sun stlgetenn exter sic. þa se sa konongr er eryðum er nestr. exter
umdome þeirra er til verða nemdir. ef hann er til zallenn. En ef sa synisc eigi
til zallenn. þa skal sa vera er þeim synisc er til ero nemdir at bazt hove bæde gudro
rettar at gæta oc lannz laga. En ef þa stlir a. þa scolo þeir sitt mál hava er zleiri
verða saman. oc ærtibiscop. oc adrer biscopar þylgia. oc þat sanna með eidi sinum.

Jvfr. *Cap. 1. B. 1. E. 1.*

¹) Foruden Overskriften "her heyr upp" &c. har *B* den stadige Sideoverskrift "Kristin retter ættr gula-
þings bot (eller bod), þaa hver Side undtagen den første, hvor følgende Indholdsfortegnelse findes:
i. Þat er upp haf lagha. ii. nymale magnus konongs. iii. Stipann olafs of magnus.iiii. Olafur baud en
magnus tof af. v. of sua þetta at samu. vi. Bader olafur of magnus. vii. of bader þetta um olgarð.
viii. Magnus ein um tiund. ix. Olafur einn um tidalaup. x. Bader um firtiu upp hald. xi. Bader um
firtiu garð. xii. Bader um firtiu garð. xiii. um firtiu garð. xiiii. um firtiu uiglu. xv. um firtina þorsfo.
xvi. Sunnu dagha hald. xvii. um mofso dagha. xviii. en um mofso dagha. xix. Olafur einn um trosfa.
xx. Bader um friadagha þastu. xxi. Magnus tof sumt or. xxii. um barno ut burð. xxiii. um grezt i firtiu
garde. xxiiii. Bader um þrendsonor sinar. xxv. Mader [cal eina tonu hana. xxvi. um gudriuiar. xxvii. Brud-
laups gerdir. xxviii. um þpan of galðra. xxix. um blot. xxx. um obada menn. xxxi. um suidda of oatann.
xxxii. um nymale magnus. xxxiii. um obota uerf. xxxiiii. um reidþiota biscupi. ²) [er hinn þrýsti
bolkr i þessare bot — *B*. ³) [er tof *M. l. Þyft. erlib. Erl. iart of aller uittrafsa menn. — B*.
⁴) Herfra til Capitlets Ende — "etc." *B*.

En exter þrazall konongs. þa se sialþbodeþ biscopom ollom. oc abotom. oc hirdstior-
om med hird allre at setia norðr til hins helga Olafs konongs. til umrædes við
ærlibiscop. oc nemne biscop hværr .xij. hina vitraſto menn med sér. oc se aller a þor
innan þyrſta manadar. síðan er þeir þpyria þrazall konongsins. oc se þar oxrad
korona konongs. þeſſ er þa er þra þallenn þiri ſal hans. oc hange þar eilixlega
gudi til dnyrdar oc hinum helga Olave kononge. exter þvi ſem iatte Magnus konongr.
hinn þyrſti koronadr konongr i Norege. En ex notorr letr ſic annan veg til taca. þa
hæver ſa þirigort þe oc þridi. oc hværr ſa er hanom þylgir til þeſſ. oc væra i þanne
gudrs. oc allra heilagra manna. þavans oc ærlibiscops. oc allra liodbiscopa. En ex
þeir menn þiri nema ¹ þor þeſſa er biscopar nemna til med sér. þa ero þeir i þor-
bodom. oc ſedir .xl. marca við konong. oc eigi kirkiugræver. ex þeir lata liþ ſitt
medan. En þeſſa þor þare hværr a ſinum koſtnade. en konongr inni þeim koſtnad
ollom er eigi hoþdu adr ² konongs þe. En ex ærlibiscop er eigi innan landþ. æða
þra þallenn. þa ſcolo aller menn þingat toma til þeirra umræða ſem nu er ſtill.

Þader Olafz oc Magnus tocs þetta.³

- 3 Þat er nu þvi neſt. at ver þazum þund várn mæltan ár hvært her ⁴ i Gula.⁵
þva marger þingamenn ſem nu erom ver ſatter a. **A.** þat ero ſertigir (⊙. ij. menn
hins ellixta tigar)⁶ or Þordazylki. en iamarger or Kygiazylki. **A.** þintigir (⊙. atta-
tigir) or Þirdazylki. **A.** en þiorer tigar (⊙. iiij. menn hins ſlaunda tigar) or Þyg-
nazylki. **A.** tuttugu (⊙. xxij) or Egðazylki. nemdra manna. þva ſem i logum er
mælt. en af Sunnmøre. xvi. bondr (⊙. þva marger ſem vilia). **A.** En tveir lendar
menn ſcolo exter væra i Egðazylki. tveir i Kygiazylki. einn a Sunnhordolande. einn
i Þirdazylki. einn a Sunnmøre til þeſſ at gæta hibila manna þiri þioþom oc ranþ-
monnom. En lendar menn aller. **A.** adrer. Þader. er innan ero laga várra ſcolo þara
til logþingis or þeima .vi. þylkium. nema nauðþyn konongs gange þiri æða ſialþra
þeirra. oc meſſo þreſtar þeir er biscop nemner til. (⊙. aller er menn kaupar tídir af.)
tveir or þylki hveriu. oc armenn aller. ſcolo her toma nauðþynialauſt. En þeim ero
nauðþyniar mæltar. ex konongr komr i þylki oc bydr armaune ſinum at gera i gegn
ſer. i hinu neſta þylki. Nu er þat þvi neſt at ver ſcolom her toma þva marger
þingmenn ſem nu ero til nemdir. **A.** Þeþreſmeſſo extan (⊙. þoreðdag i þaſcavicu).
Þader. at upveſande ſolo. En ex eigi toma. þa ero þeir vittir. hværr madr þeirra
er til Gulaþings er nemdr. ex hann síðarr kemr en þvære ero þram þorð. En ex
hann þyr kemr. oc komr þo exter ſteþnudag varn. þa ſcal hann þota eyri. En ex

¹) maaskee Feilskrift for "þirirneſaſc".
of Magnus konongs. — Oveſkriſt i B.

²) i Originalen "adr".

³) Stipan hins helga Olafs

⁴) her — mangler i B.

⁵) Herfra til Capitlets Ende "etc." B.

⁶) Hvad der i dette, saavel som flere af de følgende Capitler staaer mellem (), er i Originalen skrevet mellem Linjerne, lige over de umiddelbart foran Parenthesen staaende Ord.

pat zirinemasc aller zylismenn. þa scolo þeir hava þangat at váre vðro .xl. marca. þat eigum ver halzt laugunautar. en halzt a konongr várr. En ez þat zirinemasc zjordongr manna. eða attongr. þa scal or þvi ze telia. sem þeir eigu mauntal til. En ez þat zirinemasc einta menn. þa scal bota aurum .iii. Olazr. En ver scolom za til þess mat. oc ze or zylkium .vi. halzr manadar mat manne. nema leid se lengre. oc falld malltz oc eyri silzrs. En sa madr er þat zirinemasc at za þar til. þa zellir sa zorena ziri þeim manne. þa scal hann bota ziri þat aurum .iii. M. En or Egðazylki þa scal madr zara or skipreidu hverri. oc iamne skipreidum. sva til at .xx. menn zara oc geri tva manadar mate smeors oc sva miols. eyri vegenn silzrs. eða þat talt er flegit er þa or eyri. oc falld malltz. En sa scal zara er lender menn nemna til. eða ármeim. eða slylumenn. En þessa gerð scal gera epter zear magne. En þriggia punda smeor scal i þessa gerð gera. En or kngiazylki .xv. menn or zjordonge hverium. oc gere halvan annan manadar mat smeors manne. oc sva miols. eyri veginn. oc falld malltz. Oc iammarger or hordazylki. oc reidi manadar mat hvárs manne. eyri silzrs. oc falld malltz. En ór Sogne .x. menn or zjordonge hverium. oc gera manadar mátt hvárs manne. oc eyri vegenn. oc falld malltz. En .xiii. menn or zjordonge hverium i Sirdazylki. oc gera manadar mat hvárs manne. oc eyri vegenn. oc falld malltz. En az Sunnmore gera hverium manne þeirra .xvi. ii. manadar mate hvárs. eyri vegenn oc falld malltz. En sa madr er þat zirinemasc at za þar til. þa zellir sa zorena ziri þeim manne. þa scal hann bota ziri þat aura .iii. Olazr. Hvervetna þess er þingmenn verða viltir i Gula. þa scal þat ze þar verða reitt. En þat eigu aller Gulapings menn. þa er vel ez hann sialzr reidir. eða vinir hans. en ez han vill eigi. þa scal þat reida armadr konongs eða lendr-madr. hvær i sinni slytu. oc taca holzo meira heima.

Olazr haud. en Magnus tot þetta az.¹

Þat er nu þvi nest at ver scolom geva manne zrelsi ár hvert her i Gula. En 4
vér hazum þvi skipt zylkna imellom. at sitt ár skal hvær várr za² mann til zrelsis. En þeim manne skal zrelsi gevet³ drottensdag þann er zyrstr verðr a Gulapingi. En ver scolom aller Gulapings menn za ze til aura .vi. En ez manne verðr eigi zrelsi gevet drottensdag þann. þa scolo þeir menn er þann mann eigu at za. bota aurum .xii. biscope. oc kaupar man. oc geva zrelsi. þo at síðarr se.

Oc sva þetta at somo.

Þat er nu þvi nest at ver scolom manne zrelsi geva i zylki hveriu i Gula; 5
pings logum. En ver hazum þvi skipt zjordonga imilli. En þeir menn er þann

Jvfr. Cap. 4. 5. F. III. 19.

¹) Þetta haud Olazr. en Magnus tot az. — Overskrift i B.
tilf. i B den samme Haand, der har skrevet Side-Overskrifterne.

²) einn — tilføier B.

³) vera —

mann eigu at þa. skolo hava gevet þrelsi þiri nott hina helgu. En eþ þa hava eigi gevit. þa scolo þeir bota biscope aurum .xii. oc kaupn man. oc geva þrelsi. þo at síðarr se.

Þader Olafz oc Magnus.

- 6 Þat er nu þvi næst at ver hazum olgerð heitit. þat kalla menn samburðar ol. meles ol boande. en annat husþreya. gera bönðr .iii. saman hit þæsta. nema sva utarla bui i enju.¹ æða sva oxarla a þialle at eigi megi olgerð sína þora til annarra mauna. þa scal hann iammitit ol gera einnsamann² sem Magnus. þeirra einshverr. (O. þeir þrir).³ En þa er minna a en⁴ seþ kua bu. æða seþ salda sad. þa scal hann þvi at eins ol gera. eþ⁵ hann vill.⁶ Þader. þat ol skal gort væra þiri allra heilagra messu hit seinfsta. En þat ol scal signa til krist þacca. oc sancta Mariu. til árs. oc til þridar. En eþ eigi gerir at þeirri seþnu. þa scal giallda aura .iii. biscope. oc gera ol þo at síðarr se. En eþ eigi gerir oc verðr hann at þvi kunnr oc sannr. at hann sitr sva⁷ .xii. manade at hann gerir eigi samburðar ol. þa scal hann bota þiri þat morcom þrimr biscope.

Þader Olafz oc Magnus.

- 7 Olgerð hazum ver enn heitit at gera boande oc husþreya iamvæge siff. oc signa þat nott hina helgu til krist þacca. oc sancta Mariu. til árs. oc til þridar. En eþ eigi er sva gort. þa scal bota þiri þat. morcom .iiij. biscope. En eþ hann sitr sva vetr .iiij. at hann hellðr eigi olgerðum upp. oc verðr hann at þvi kunnr oc sannr. æða þeim vidrlogum er vér hozum logð til kristinsdoms vars. þa hever hann þiri gort hverium penningi þear síns. þat a halzt konongr várr. en halzt biscoþ. En hann a toft at ganga til skrifta oc bota vid krist. oc væra i Norege. En eþ hann vill þat eigi þa scal hann þara or landeign konongs várs.

Magnus⁸ einn mælte þetta.

- 8 En ver hazum sva mælt vid biscoþ varn. at hann scal off þionosto veita. en vér scolom hana sva odrlafc at vér scolom gera tiund alla oc þulla. bæði eþ averti ollum oc vidreldi þiffi oc ollom reftom þongum. En henne scal sva sfipta at biscoþ scal hava⁹ þiordong. [oc þatofes menn þiordong. oc kirkia þiordong. oc prestþiordong.¹⁰ En biscoþ scal toma nauðsþniualaust i þylki hvert a .xii. manadom. oc veita monnum þionosto þa er til þyriar. En þær ero nauðsþniar eþ biscoþ er siucr. æða

Jvfr. Cap. 6. 7. F. II. 21. Cap. 8. F. II. 18. 44. B. 10. 11. E. 31. 32.

¹) enjum — B. ²) "einnsamann" mgl. i B. ³) "O. þeir þrir" mgl. i B. ⁴) tit — tilf. i B. den samme Haand, der har skrevet Sideoverskrifterne. ⁵) at — B. ⁶) villi — B. ⁷) sva — mgl. i B. ⁸) i Mbr. har först staaet: "Olafz"; men dette er overslettet, og ovenover skrevet: "Magnus", med samme Haand og samme røde Farve. ⁹) tafa — tilf. over Linjen i B. ¹⁰) Stykket fra [lyder i B. saaledes: kirkia annann. prest þinn þridia. þatofes menn þin þiorða.

krext konongr hann¹ zara. æða ærlibiscop gerer ezter hanom at vigia annan biscop. æða adrar stornaubsyniar verða. En ez maðr sitr svo .xii. manade at hann gerir eigi tiund sina. þa er hann seccr við biscop morcom .iii. En ez hann sitr svo [tvennar .xii. manad² at hann gerir eigi tiund sina. þa er hann seccr .vi. morcom. við biscop. En ez hann sitr svo vetr .iii. at hann gerir eigi tiund sina. þa hever hann zirigort hverium penningi ziar sins. bæde i lande oc i lausum eyri. oc a þat halzt konongr. en halzt biscop.

Olaxr einn mælte þetta.

En ver hazum svo mælt við biscop várn. at hann scal off pionofsto veita. En 9 ver scolom þat at hanom kaupar ærtog ziri .xl. nevja innan laga varra. En biscop scal þat ze svo odrlafc at hann scal toma i zylki hvert a .xii. manadom. oc veita monnom þa pionofsto er til byriar. En ez biscop komr i zylki æða³ i ziordong. þa scal hann æða hans ærendrele þing tenna. oc leggja eindaga til þess⁴ at hann vill reidu sina hava. þa er vel ez menn reida hanom. En ez eigi vilia reida hanom oc⁵ zirinemasf aller manngerðar menn. þa ero þeir seccir .iij. aurum. Ða scal biscop æða hans ærendrele þa þess a þingi krevia. En ez zirinemasf zærre menn. þa scal biscop armadr zara til hus þeim. oc faca granna hans tva þa er nester bua hanom. þa er vel ez þeir vilia zylgia hanom. En ez þeir vilia eigi. þa scal hann þa krevia. þa secciasf þeir at aurum .iii. við ærendreka konongs. En hann sialzr scal za ser vatta. oc zara til hus hanom oc krevia reidu biscopar. oc vitis er við ligger. Eyri ziri penning hvern. þa er vel ez hann gelldr. en ez hann vill eigi. þa scal stezna hanom til þings ziri⁶ rán. þa seccizt hann at aurum .xii. við ærendreka konongs. En biscop várr oc armadr hans. oc aller kenuimenn scolo sinar saler allar⁷ svo solia sem nu hevi ec talt.

Ðader mælte þetta um kirkiur.

Þat er nu þvi nest at ver skolom kirkium þeim ollom upphallda. oc kristnum 10 dome er Olaxr hinn helge oc Grimkell biscop sette a Monstrar⁸ þingi. oc þeim ollom er síðan varo gorvar. En kirkia er ein⁹ i zylki hveriu er ver kollom hozudkirkiu er vér eigum aller zylkismenn gerð upp at hallda. En ez su kirkia brotnar oc zalla hornstaver. þa eigum vér timbri a tuzt at toma ziri .xii. manadr. En ez eigi komr þa scolom ver bota aller zylkismenn .xv. morcom. þat ze a halzt konongr várr. en halzt a biscop. En ez þat zirinemasf zærre menn. zirinemasf ziordongr manna æða attongr. þa scal skipta ór þvi ze sem þeir eigu manntal til. En ez þat zirinemasf

Jvfr. *Cap. 9.* F. II. 44. B. 10. 11. E. 33. *Cap. 10.* F. II. 7. B. 8. E. 34—36.

¹) at — tilf. B. ²) [ij. vetter. — B. ³) "i zylki æða" — mgl. i B. ⁴) þess — mgl. B.

⁵) þa — B. ⁶) Her begynder første Side af Brudstykket Ca. ⁷) allar — mgl. B. ⁸) mostrar — B.

⁹) ein — mgl. B.

einkla menn. þa scolo þeir bota .iii. aurum ziri tre hvert er til þarz at hava. oc þa tre þo at síðarr se. En eyri ziri malsmat hvern. Eyri ziri nagla hvern er a er vant. Nu er kirkia gor.

Enn¹ bader mæltu þetta.

- 11 Nu skal gard um gera aller zylkismenn. þa skal biscop. æða hans ærendrete gera stefnu til þess oc eindaga at gardr se gorr. þa er vel ez gorr er. En ez eigi er gorr. oc stendr kirkia gardlaus. zii. manade. þa scolo aller zylkismenn bota ziri þat morcom. .iiij. biscope. En ez þat zirinemasc einca menn. þa skal bota aurum .iiij. biscope. ziri tre hvert er til þarz oc þa² tre [þo at³ síðarr se. oc gera gard. Nu er kirkia góð oc gardr um. þa skal viglu a kaupna at biscope. aller zylkismenn. þriggia natfa víft. með .xxx. manna.

Oc svo þetta. um kirkingerb.

- 12 Nu ero kirkjur allar adrar. er gerð skal upphalda. ziordongs kirkjur. oc atfongs kirkjur. herads kirkjur oc høgendis kirkjur. þeim kirkjum ollom skal upp hallda. oc eigi tuzt eyða. En ez kirkia brotnar oc zalla hornstaver. þa scolo þeir menn er þa kirkju eigu lata timbr a tuzt toma zyr en .xii. manader se gegner. En ez eigi temr. þa scolo þeir er þa⁴ kirkju eigu bota ziri þat⁵ morcom .iiij. biscope. oc þa til oc gera kirkju þo at síðarr se. En ez þat zirinemasc einca menn. þa skal bota ziri þat aurum .iiij. biscope ziri tre hvert er til þarz at hava. oc þa tre þo at síðarr se. oc gera kirkju oc hvergi tuzt eyða. En ez gera einca menn kirkju. gerir lendr madr æða boande. æða hvern sem kirkju gerir. þa skal þeirri upp hallda oc alldrigin tuzt eyða. En ez kirkia brotnar oc zalla hornstaver. þa skal hann⁶ timbri a tuzt toma zyr en .xii. manadr se gegner. en ez eigi temr þa skal bota ziri þat morcom .iiij. biscope. oc þa til oc gera enn kirkju. En ez hann gerir eigi oc letr enn .xii. manade standa tuzt eyða. þa skal han enn bota ziri þat morcom .iiij. biscope. En ez hann letr liggia vetr .iiij. tuzt eyða.⁷ þa hever hann zirigort iordunni er kirkian var a gorr.⁸ þa a konongr iordena oc skal hann odrlasc með því at hava kirkjuna gorva a zystum .xii. manadom. En ez hann gerir eigi svo. þa skal boande taca aprt iord sína. oc gera enn kirkju a. En ez boande hever eigi gort a þeim .xii. manadom. þa a konongr iordena. oc toma alldrigi undir boanda síðan.

Um kirkju gard.

- 13 Nu skal gard um gera. þeir menn er þeirri kirkju eigu upp at hallda. oc hava gort a .xii. manadom. En ez eigi er gorr a .xii. manadom. þa skal bota aurum .xii.

Jvfr. Cap. 11—13. F. II. 7—10. B. 9. E. 38. 39.

¹) Enn — mgl. B. ²) Her ophörer 2den Side af Brudst. Ca. at være læselig. ³) [tilskrevet over Linjen med samme Haand og med Tegn til at indskydes. ⁴) þa — mgl. B. ⁵) þat — mgl. B. ⁶) hann — mgl. B. ⁷) auda — B. ⁸) Saaledes i Originalen istf. "gor".

biscope. En ez þat ziri nemaþe einla menn. þa scal bota aurum .iij. ziri tre hvert. er til þarz at hava. oc þa tre þo at sidarr se. Nu ero kirkjur allar gorvar oc garðr um.

Um kirkju virku.

Nu scal virku a kaupum at biscope. Hvervitna þess er iord er vigd. en kirkia 14 uvigd þa scal aurum .xii. at biscope kaupum. En hvervitna þess er bæde er uvigt iord oc kirkia. þa scal virku a kaupum at biscope .iij. morcom. þriggia natta vift med .xv. menn. Nu ero kirkjur allar gorvar oc virku a teopt.¹

Um kirkna þorsis.

Nu er þat þvi neft. at biscop várr scal kirkjum rada. sem Olafz hinn helgi iatte 15 Grimleli biscope a Monstrar² þingi. oc þva sem vér uurdum a satter sidan. biscop várr scal nu presta til kirkna allra setia. þa er hann veit at rettar tidir kunni at veita monnum. En ver skolom prestom þorslo slica³ þa sem Olafz hinn helgi oc Grimlell biscop lagde til⁴ a Monstrar⁵ þingi. En heradrskirkjur þva sem bonðr verða a satter vid prest þann er biscop setr til. at þeir scolo nu sitia .xii. manadr sem biscop hever þa til setta. oc veita monnum rettar tider. Nu gerer hann ser hus oc hage⁶ oc vini.⁷ þa scal biscop eigi taca hann ór setu sinni. zirir þvi at ver vilium eigi kirkjur várar at þelaupi gera. En ez hann misþydr monnum þostudaga. eða helg- ar tidir um sinn a .xii. manadom. þa scal hann beota biscope ziri þat morcom .iij. En ez hanom verðr þat oxtarr. þa scal hann enn bota morcom .iij. biscope. En þa a biscop toft at taca hann þra setu sinni. oc setia þann annan til er rettar tidir kunni at veita monnum. En hvervitna þess er þeir misþiöðaða off eða briöta böðord biscope. þat er til kristinsðoms vars veit. þa scolo þeir ziri þat þe beota biscope. zirir þvi at vér hazum þat aznumit at þeim scyli med hoggum rada. þvi at ver mægium⁸ vid þa. eða latom⁹ lera Sunu vára. kennemenn várer scolo hava mannhelgi slica sem hverr várr vid annan her a lande.

Um sunnudaga hald.

Þat er nu þvi neft at hinn staunda dag hvorn er heilagt. oc tollom vér þann 16 sunnudag. En þvatdagr¹⁰ ziri scal heilagr¹¹ at none. þa er þriðjungr livir dag.¹² oc mana nott til hana otto. þva at eði scal vinna hvarle ziffia ne þngla. oc hvarle vinna a acr ne eng. nema þat er til er lagt. ez menn roa leidar sinnar oc hava vad ziri borðe eða roa undir þarme þeim er a sytium degi er ladenn. En ez þeir toma

Jvfr. *Cap. 14. 15.* F. II. 8. 14. B. 10. 12. E. 32. 34. 40. *Cap. 16. 17.* F. II. 24. B. 14. E. 9.

1) uigtur a teoptar — B. 2) mostrar — B. 3) þorslo slica — B. 4) til — mgl. B.
5) mostrar — B. 6) saaledes ogsaa B. 7) uinni — B. 8) mægum — B. 9) þa — tilf. B.
10) þvatdagh — B. 11) heilact verra — B. 12) dagh — B. urigtigt.

heim a helgum tíðum.¹ oc se hamnlenja. þa scolo þeir lasta þarme or flóðar mál. oc biarga skipi sínu. eða þara menn landveg leidar sinnar. oc reca roff með flyxjum. þeim er a sýnum degi ero bundnar. Sa er tinnr oc sannr verðr at því. at² vinnr a sunnu degi. þa scal hann bota xiri þat aurum .vi. oc ganga til stripta oc bota við křift. En eþ vinnr man manna úllenzr xiri utan drottens rad. þa scal beria huð aþ þeim. eða bota aurum .iij. biscope.

Um messs daga.

- 17 Nu ero þeir dagar er Olazr hinn helgi. oc Grimkell biscop settu a Monstrar³ þingi. oc budu þosto xiri. oc nónhelgi. þeim scal sva þyrma sem sunnudogum. Nu er ein Jonsmessa. en onnur Petřsmessa. þridia [heilagra manna messa i Selju.⁴ þiorda Jacobs messa. fimta Olazs messa hin þyrri. Setta Laurentius messa. sjaunda Mariu messa þyrri.⁵ attanda Bartholomeus messa. Niunda Matheus messa. tiunda Mikials messa. ellixta Tveggia⁶ postola messa. tolxta Allra heilagra messa. þrettanda Andreas messa. þiugrtanda Thomas messa. Nu ero þeir dagar talder er þasta scal xiri. oc nóu heilagt. oc sva bota sem xiri sunnudag verc. eþ vinnr.

Enn um messs daga.

- 18 Nu ero dagar adrer er eigi er nonheilagt xiri ne þasta. er þo scolo jamhelgir xiri vercum sem sunnudagr. En eþ menn vinna a þeim dogum. þa scal bota xiri þat aurum .iij. biscope. En eþ vinnr man manna xiri utan drottens rad. þa scal bota xiri þat holxum odrum eyri. Nu scal þa daga telia. þar heþr upp iolahelgi þřřt .iij. daga. En hin fimti atte dagr Jola. Sette þrettande dagr. þeir scolo aller iamhelgir vera. En dagar⁷ þess amilli þa scal biarga buze sínu eþ þorþ er at.⁸ En þa er Þřttigu⁹ messa nest iolom. En þa er Pals messa. En þa er kyndilsmessa. En þa er Mathias messa. þa er Mariu messa. Nu ero dagar .iij. er eigi scal iorb opna oc eigi lil nidr setia. Nu er þar einn stiri þorsdagr eþter nóu. En annarr allr langaþreadagr. Enn þřidi Pasca eþtann til nóus. þiorde allr Pascadagr. En eþ nidr setr. þa scal bota xiri þat aurum .iij. biscope. En þeir ero dagar tveir i Pascavicu. manadagr oc třsdagr er eði scal vinna. nema biarga buze sínu eþ þorþ er at. En Odensdagr er allr heilagr. En þa er Tveggia postola messa. þa er krossmessa. Þagndaga¹⁰ helgi scal sva hallda at vinna scal daga .iij. til middaga. En þorsdagr allr heilagr sem Pascadagr. Nu er Hallvarðar¹¹ messa. þa er Þotolþs messa. þa er Smituns messa. þa er Knutz messa. þa er Olazs messa hin eþre. þa er

Jvfr. Cap. 18. F. II. 25—37. B. 14. E. 9. 12—20.

¹) dagum — B. ²) hann — tilf. B. ³) Mostrar — B. ⁴) [Selju manna messa — B.
⁵) þyrri — mgl. B. ⁶) Tveggia — mgl. B. ⁷) dagr — B. urigtigt. ⁸) eþ þes þerþ vider — B.
⁹) Þřttigu — B. ¹⁰) Þagndaga — B. ¹¹) Halvarðr — B.

Mariu messa hin oxre. þa er krossmessa hin oxre. þa er Marteins messa. þa er Elemez messa. þa er Nicolas messa. er ver skolom helga hallda i logum varom.

Olaxr einn mælte þetta.

Nu scolo prestar krossa stera xiri helgum dogum hverr i sinni systu. sem hann 19
tidir helldr. Helldr hann at zylkisirkliu. æða at xiordongs sirkliu. æða at atfongs
sirkliu. Sva scal þa krossa stera at þeir skolo toma til allra stada þar sem þeir eigu
systur i. Krossar scolo toma til hus hvers er reyrc reykir. En þa scal hverr oðrum
bera. nema menn bui samtynis i einum garde. þa scolo sitt sinn hvarer or þø bera.¹
En krossar scolo með vetrhusum xara. en eigi með xiollom. Scal bonde hverr einum
husum varða. at eigi xalle krossar at. þo at xleiri eigi hann. En ex hann kross
zellir. þa scal hann xiri þat bota aurum .iij. preste þeim er þa krossa skar. En ex
madr lvedr nei vid. oc lætr at eigi tømte kross til hus hanom. En granne hans
segir a hendr hanom. at hann þengat bære. þa scal lata eid xylgia at þar tom eigi.
En hinn scal bota er xiri eidi var. þa er vel ex hann krossviti reidir. En ex hann
vill eigi. þa scal prest xara til hus hanom með granna hans tva. oc trevia hann
krossvitis. oc stexna hanom til þings xiri rán. þa sedisc hann ex þvi ze .xii. aurum.

Þader Olaxr oc Magnus.

Ðat er nu þvi nest. at hinn siaunda dag hvern skolom vér varna vid klotvi. 20
þann kollom vér xriadag. En þa er tunnr oc sannr verdr at þvi. at hann etr klot
a xreadegi. þa scal hann bota aurum .iij. biscope. nema duldr æte hann. oc tøm
madr inn. oc spyrr hann at hvi hann etr klot a xreadegi. þa ex hann hevur bita i
munni. þa scal hann þeim út rætea. oc mæla sva at ec át þetta duldr. oc kann ec
eigi daga skil. þa scal hann uvittr vera. En hann scal ganga til skripta oc bota
vid Krist. En ex hann nidr svelgir. þa scal hann bota xiri þat aurum .iij. biscope.
En ex hanom veitir þat oxtarr. at hann etr klot a xreadogum. þa scal hann bota
xiri þat .iij. merer biscope. En ex hann hever tsvár bott. oc vill hann eigi þyrma
xreadogum ne kristnum dome varom. þa hever hann xirigort hverium penningi xiar
sins. en hann a kost at ganga til skripta oc bota vid krist. En ex hann vill þat
eigi. þa scal hann xara or landeign konongs várs. En ex madr etr rossaklot. þa
bøte hann xiri þat morcom .iij. biscope. aller menn a vara tungu. oc gange til
skripta oc bøte vid Krist. En ex etr man manz klot a xreadogum. æða a utidum.² þa
scal beria hud ex þvi. æða bøte xiri þat aurum .iij. biscope. En ex biscop. æða
hans ærendrele tenner þat manne at hann ete klot a xreadogum. æða a utidum. En

Jvfr. Cap. 19. F. 22. B. 13. E. 10. 11. Cap. 20. F. 32. 38. 39. B. 6. E. 27—29.

¹) xora — B.

²) Her begynder 3die Side af Brudst. Ca, men ophører at være læselig strax nedenfor ved "manne".

hann kvæðr við því nei. þá skal biscoþs armadr fara til hus hanom oc stefnum hanom til þings. oc mæla a hendr hanom a þingi. En eþ hann kvæðr nei við. þá skal hann zesta ziri þat lyritar eid. En eþ madr etr klot i langa zofstu. þá skal hann bota ziri þat morcom .iij. biscoþe. nema naudigr æte hann. oc hever hann eigi annan mátt til. þá skal hann¹ ganga til granna sinna þriggia oc bioda þeim matar sþipti. þá er vel eþ hann fær. en eþ hann fær eigi. þá skal hann klot eta oc biarga sva ondu sinni. eþ því at heldr skal hann hund eta. heldr en hundr ete hann. En eþ madr etr rosfaktot i langa zofstu. þá hever hann zirigort hverium penningi zear sins. oc zære or landeign konongs várs. En eþ þat lennir hanom armadr biscoþs. þá skal hann zesta ziri þat lyritar eid. En eþ sa eidr zellr. þá zellr hanom til utlegdar. En eþ etr man manna ziri utan drottens rad. þá skal drottenn hans selia hann or landeign konongs várs. oc ze nyta sér. oc blanda eigi motuneyti við hann. En eþ hann blandar. þá skal hann ziri þat giallda .xl. marca. En eþ armadr biscoþs kenneþr hanom þat. þá skal hann ziri þat vinna lyritar eid.

Magnus toc ór sumt.

- 21 Þat er nu þvineft. at barn hvert skal ala a lande varo er boreþ verðr. **C.**² nema þat se með þeim orklymlum boreþ at þennug horve anlit sem naðe sþyllde. æða þingat tær sem hælær sþylldu. þá skal þat barn til kirkju zora. oc hevia ór heidrunum dome. oc leggja niðr i kirkju. oc lata þær denja. **Vader.**³ En barn hvert er boreþ verðr eþter nott hina helgu. þá skal þat hazt væra ziri gagnzofstu. En eþ boreþ er i zofstu. þá skal hazt væra at þasþom. En eþ boreþ er eþter þasþær. þá skal hazt væra ziri ioansmesso. En⁴ barn hvert er boreþ er eþter Mikialsmessu. þá skal hazt væra ziri nott hina helgu. skal sa þrestr sþira er menn kaupa tíðir at naudsþynialaufst. En eþ barnet verðr sva [bradla sþuct.⁵ at eigi ma þeim þreste na. þá skal sa þrestr sþira er þau megu zystan zinna. en þat a engi þrestr at sþynia. nema sediazt vill .iij. morcom við biscoþ. Nu er barnet sva uzrátt⁶ at eigi ma þreste na. þá scolo þeir menn er með því barne fara. geva því nazn oc drepa i vatn. oc mæla þesse ord ivir barneno. **E**c sþiri þic. **N.** i nazne zadur. oc sunar. oc anda heilag. þá lna⁷ þat grava i kirkjugarde. **M.**⁸ En eþ vatne ma eigi na. þá skal sþira i hverstonar væto er na ma. En eþ engri ner væto. þá skal rælia i lova ser oc gera kross a brioste. oc [mellom herða.⁹ En þessa sþirn skal iamvel tona sþira sem karlmadr. eþ eigi ma karlmanne na. **Vader.**¹⁰ Nu eþ eigi verðr hazt at hinni zystu stefnum. þá skal bota aurum .iij. biscoþe. oc hevia barn þo at síðarr se. En eþ han vill eigi hevia lata

Jvfr. *Cap. 21. 22. F. II. 1. 2. B. 1. 2. 3. E. 1—8.*

¹) hann — mgl. B. ²) D(tær) — mgl. B. ³) vader — mgl. B. ⁴) Her begynder 4de Side af Brudst. Ca. ⁵) [bradsutt — B. ⁶) sutt — B. ⁷) ma — B. ⁸) M(magnus) — mgl. B. ⁹) [a bate — B. ¹⁰) vader — mgl. B.

oc hevir barn heidit inni ox steynur tvær. þa skal hann bota biscope morcom .iij. oc hevia barn ór heidnum dome. En ez hann vill þat eigi. oc hever inni mann heidinn .xii. manade. þa hever hann zirigort hverium penningi zear sins. En hann a kost at ganga til skripta oc bota við Crist. En ez hann vill þat eigi. þa scolo þeir bader zara or landeign konongs várs.

Her¹ hevir Magnus konungr gort at ubotamale. ez² Olafz [konungr hazde gort³ at .iij. marca male.

Ez madr berr út barn sitt heidit. eða cristit. oc spillir. oc verdr hann kunnr oc 22 sannr at þvi. þa hever sa zirigort ze oc zridi. oc kollom vér þat mordet micla. En ez spillir man manna barne sinu heidrnu eða cristnu. þa skal skapdrottenn hava hydt ziri zimt. eða zort konongsmonnum ellar. oc eigi kost at selia utanlandz ez hann vill. oc blande eigi motuneyti við. En ez hann blandar giallde mercr .iij. biscope. En ez biscop eða hans ærendrele tenner þat manne. at hann have spillt barne sinu heidrnu eða cristnu. en hann tvedr við þvi nei. þa skal hann synia þessa mordz. sem annars. En⁴ sa eidr zellr hanom til útlezdar. En ez þat tenner biscop eða hans ærendrele manne. at hann have gravet barn heidit i iord helga. oc verdr þat at skrute er til reynir. þa skal sa madr er þa sot sagde bota ziri þat morcom .iij. biscope. þeim er hann hinum hugde. En ez madr komr heidinn a land várt oc hever hann þat i sinu male at hann vill þingat zara sem kennimenn ero. oc lata sic hevia or heidnum dome. þa skal hann zæda oc lata einn i motuneyte vera. En ez hann um zerr tirkur eða⁵ kennemenn oc letr sic eigi hevia or heidnum dome. þa skal armadr biscope þann mann taca oc zora til þings. þa er vel ez hann lætr strast. En ez hann vill eigi. þa skal stapa hanom zimtar grid az þvi þingi or landeign konongs várs. oc zæda hann engu noft þar sem hann var adra. En ez menn zæda hann lengr oc blanda við hann motuneyti. þa skal giallda ziri þat .xl. marca. En hvervitna er ze er meira en .iij. mercr ziri kristins doms brof. þa a konungr halzt. en halzt a biscop. En hverr madr er sitr sva vetr .iij. at hann reidir eigi biscope reidu. eða prestreidu.⁶ oc helldr eigi upp tillogum þeim er vér hazum logd⁷ til kristins doms várs. sa hever zirigort hverium penningi zear sins.

Um grozt i kirkingarde.

þat er nu þvi nest at mann hvern skal til kirkju zora er dauðr verdr. oc 23 grava i iord helga. nema udada menn. drottens svica.⁸ oc mordvarga. tryggrova. oc þiova. oc þa menn er sialver spilla ond sinni. En þa menn er nu talda ec. skal grava i zlodar male. þar sem særr⁹ motejc oc gron torva. En lit skal eigi inni

¹) þetta — B. ²) en — B. ³) [mgl. B. ⁴) Her ophörer 4de Side af Brudst. Ca.
⁵) ot — B. ⁶) preste reidu — B. ⁷) tog — B. ⁸) svitara — B. ⁹) zlod — B.

standa ivir zimt naudsynialauft. En ez stendr lengr þa scal bota ziri þat aurum .iij. biscope. oc zora lic til kirliu. En ez hann vill þat eigi. oc lætr inni rotna mann daudan. þa hever hann zirigort hverium penningi zear sins. þa a hann enn toft at ganga til skripta. oc bota vid Crist. En ez hann vill þat eigi. þa scal hann zara or landeign konongs várs. En ez hann býr svo ovarla a zialle. æða svo utarla i enjum. oc nema hann þar þær naudsyniar. at hann ma eigi lic zora ziri se uzorum. æða ziri zialle. þa scal hann lic i uthús zora oc zesta upp. oc lata eigi lic a iorðu standa. En ez madr grezr lic i hauga æða rensar. þa scal hann þat upp grava. oc bota ziri þat aurum .iij. biscope. oc zora lic til kirliu. oc grava¹ i iord helga. En ez madr verðr siucr oc vill hann exter preste lata zara. þa scal hann exter þeim lata zara er hann kaupir tidir at. oc vill hann sit olia lata. þa scal prestfr til zara oc olia hann. **Ⓞ.**² oc haza .ij. aura at olianar kaupi. **Þader.**³ En ez hann hever sott svo brada. oc ma hann odrom preste zyr na. þa scal sa prestfr til zara oc olia hann. **M.**⁴ kauplaust. En ez hann zerr eigi. þa er hann seccr .iij. morcom. nema naudsyn hans gange ziri.⁵ æða hans kirliufoknar manna. oc vitu þat vattar. En hvern þann mann scal olia er hann gerði tiund sina. oc iatte þa at hann villði hava olian medan han matte mæla. **Þader.**⁶ En þa er madr er dauðr oc zerr ervingi exter preste oc biðr hann til zara oc syngia ivir lifsong. hann scal til zara oc syngia ivir lifi. **Ⓞ.**⁷ oc scal hann þar ziri hava halvan eyri. þat kalla menn lifsonge kaup. **Þader.**⁸ Nu ez lic lemr til kirliu. þa scal prestfr i gegn ganga oc syngia ivir lifi þær tidir er til byriar. setia lic i groz. **Ⓞ.**⁹ oc odrlast með þvi leglaup.¹⁰ **Þader.**¹¹ En ez sa prestfr vill eigi þær tidir veita. þa scal ervingi hins dauda fara. **M.** tiund (**Ⓞ.** leglaup).¹² oc kaup a messusong með. ziri sal hins dauda. En ez prestfr er eigi heima. þa scal þo lic niðr setia. en þa er prestfr lemr heim. þa scal staura niðr a listu. oc steypa helgu vatne i. En hann scal syngia ivir lifsong. En þat a engi prestfr at gera at zara i ziarfokner annars prest. at zezongum ser. naudsynialauft. En ez hann verðr at þvi kunnr oc sannr. þa scal hann þat aptr reida preste þeim er þar a ziarfokner. oc bota biscope ziri þat aurum .xij. En hvervetna þess er menn verða dauder. oc vill ervingi ol exter gera. hvárt sem gera vill at siaund æða at pritugemorne. æða enn sidarr. þat kalla menn erviol. En ez menn gera ol. of kalla¹³ salo ol. þa scolo þeir til bioda preste þeim er þeir kaup a tidir¹⁴ at. hann scal hanom bioda vid þridia mann¹⁵ hit zæsta. En prestfr a til at zara

Jvfr. *Cap. 23. F. II. 15, 16. B. 9. E. 47—51.*

¹⁾ læggia — B. ²⁾ D. — mgl. B. ³⁾ Þader — mgl. B. ⁴⁾ M. — mgl. B. ⁵⁾ vider — B.
⁶⁾ Þader — mgl. B. ⁷⁾ D. — mgl. B. ⁸⁾ Þader — mgl. B. ⁹⁾ D. — mgl. B. ¹⁰⁾ lægar
taup — B. ¹¹⁾ Þader — mgl. B. ¹²⁾ D. leglaup — mgl. B. ¹³⁾ menn — tilf. B.
¹⁴⁾ tidir — mgl. B. ¹⁵⁾ iij. men — B.

naudsynia lauft. til erþða olda. eða salo olda. En ex hann vill eigi til þara. þa scal hann þarnaſc tiundar (D. reidu)¹ ſinnar. þeirrar er hann scal taca .xii. manadr or þeirri manngerð. er olgerð var i. En þa. M. tiund (D. reidu)² scal ſa madr taca er ervingi er hins er ol er exter gort. oc huerua hanom til ſalobota. Þader.³ En ex olgerðir ero þleiri. þa scal hann til þeſſ þara þyſt er hanom er þyſt bodet. oc væra þar noſt hina þyrſtu. En um morgenenn exter til annars. Þader.⁴ En ex mungót ero þriu oc ma hann til þara tvicegis a einum degi. þa scal hann þau mungót oll ſigna. En ex hann ma eigi. þa scal hann til þara mungatz annars. oc drecca þar⁵ medan ol vinnzt.

Þader mæltis þetta.

Þat er nu þvi neſt. at várr scal engi eiga þrendkono ſina at kono ſer. En ex 24 madr verðr at þvi kunnr oc ſannr at hann a kono nanare ſer. en i logum er mælt þa scal hann bota þiri þat morcom .iiij. biſcope. oc lata aþ kononne.⁶ oc ganga til ſcripta. oc bota við křiſt. En off er ſva lovat at taca at ſiaunda tne. oc ſiaunda lið þrendkonor varar. En konor þær adrar er þrendkonor varar ero at þimta tne. oc þimta lið. Sva þær konor er [þær eigu þrendſeme⁷ ſaman kona ſu er hann atte adr. oc þin er hann tetr. En ex tetr kono nanare en nu hevi ec talt. M.⁸ eða tetr annars mannz kono. eða kono undir ſina kono. Þader.⁹ þa scal hann bota .iiij. morcom biſcope oc lata aþ kononne oc ganga til ſcripta oc bota við křiſt. En ex hann vill þat eigi. þa ſcolo þau bæde þara or landeign konongs várs. En ex biſcop kener þat manne eða hans¹⁰ ærendreke at hann eigi kono nanare ſer. en i logum er mælt. En hann tvedr við þvi nei. hann¹¹ ſcal vinna þiri þat lyritar eid. En þær ero konor adrar er enn ero i meirum¹² þyrmsſum við off. er ver vinnum a þeim udada verc. ex ver eigum lifams loſta við þær. Nu er þar ein moder mannz. en onnor ſyſtir. þridia dotter. þiorda ſtiupmoder. þimta ſunar kona. ſetta broðor kona. ſiaunda ſunar dotter. oc konor þær allar adrar er iamſþyllðar ero. er menn megu udada verc a gera. Magnus.¹³ þat ero ſtiupðotr. broðor ðotr. ſyſturðotr. oc ðotfordotr. modor meðr.¹⁴ oc þadur ſyſtr. modor ſyſtr. oc þadur meðr.¹⁵ oc ſyſtir kono mannz. Þader.¹⁶ En ex madr verðr at þvi kunnr oc ſannr at hann legſt með konom þeim ſva nanom. þa er ſa madr þridlaus oc bæde þau oc þare or landeign konongs várs. M.¹⁷ til þau hava innt ſcript ſinni þeirri¹⁸ er biſcop leggr a hond

Jvfr. Cap. 24. F. III. 1—4. B. 15. E. 52.

1) D. reidu — mgl. B. 2) D. reidu — mgl. B. 3) Þader — mgl. B. 4) Þader — mgl. B.
5) þar — mgl. B. 6) þa ſtal etc. ſtaaer i B to Gauge, men anden Gang, ſom det synes, tilføiet med forskjellig Haand og andet Blek. 7) [þrendsemi eigu — B. 8) m. — mgl. B. 9) Þader — mgl. B.
10) biſcups — B. 11) þa — B. 12) mæira — B. 13) Magnus — mgl. B.
14) meðer meðer — B. 15) þadur meðer — B. 16) Þader — mgl. B. 17) m. — mgl. B.
18) ſina þa — B.

heim. *Bader.*¹ oc zirigort hverium penningi ziar sins. bæde i lande oc i lausum eyri. þat a halzt konongr. en halzt biscop. *M.*² nema konongr æða³ biscop. villi befr gort hava. sidan þau koma heim. *Bader.*⁴ En ez þat kenne biscop æða hans ærendrele manne⁵ at þau have þat udæða vere gort. en hann tvedr við þvi nei. hann⁶ scal vinna ziri þat settar eid. Nemna menn .xii. iamgoda hanom. þar scal einn hava æz þeim .xii. monnom. en hann scal sialzr annarr vœra. En hinn þridi nanaste nidr. en þrir þeir er ziri orde oc eidi kunni hyggia a vara tungu. þann eid scal vinna ziri kirliudurum. En ez sa eidr zellr. þa er hann sannr at udædom. *M.*⁷ En þo at hanom zallest eidar.⁸ þa scal hann þo na gudrs stirsflum. hellbr en hann se sannr at solenne. *Bader.* En hvær madr þeirra er til stirsfla⁹ gengr. hvært sem han vinnr eida. æða gudrs stirsflir. oc verdr zull at. þa a hann zimtar grid zra kirliudurum.

At madr scal eiga eina eigna hons.

- 25 Þat er nu þvi nest. at várr scal hvær eina konu eiga. þa er hann hever mundi klypt oc maldaga. En ez hann kaupir tvær konor mundi. þa scal hann æz þeirri konu lata er hann sidarr tóe. oc beota biscope morcom .iiij. oc ganga til scripta oc beota við Crist. En þat barn er hann við þeirri konu getr. er hann sidarr tetr.¹⁰ þa scal enstis mannz æz taca nema lensingia sins eins. En ez hann vill eigi æz lata þeirri konu er sidarr tóe hann. þa scolo þau bæde zara or landeign kononga várs. oc hava zirigort hverium penningi ziar sins. En ez madr hever ambótt sina við sina konu. oc hever inni areneliu. æða hvœria sem hann hever at meinkonu við sina konu. verdr hann at þvi kunnr oc sannr. þa scal hann beota zirir þæt aurum .xii. biscope. oc ganga til scripta. oc beota við Crist. oc lata æz kononne.

Um gudsviær.

- 26 Gudsviær ero .vi. er ver scolom þyrmaft við. sva sem zrendkonom varom. Nu er þar ein at hallða barne undir þrimsgnan. En onnur at taca or vatne. þridia at zora or hvíta vadom. ziorða at hallða undir biscope hond. zimta at lensa zermes dregil. setta at leida konu i kirtiu. þessar einar scal þyrma við konona. en allar adrar .v. gudsviær. scolom ver hallða við zædur oc modor. sem við barnet. En ez madr verdr at þvi kunnr oc sannr at hann a gudsviæu sina. þa scal hann beota zirir þæt morcom .iiij. biscope. oc lata æz kononne. oc ganga til scripta oc beota við Krist.

Um brudlaups gerðir.

- 27 Konor scal taca a tidum. en eigi a utidum. En ez madr kaupir konu mundi oc maldaga a utidum. æða a þeim tidum er biscop hever kvíðiat off konor at taca

Jvfr. *Cap. 25.* F. III. 5. 10. B. 17. E. 22. *Cap. 26.* F. III. 8. B. 15. E. 53.

¹) Bader — mgl. B. ²) m. — mgl. B. ³) ot — B. ⁴) Bader — mgl. B. ⁵) manne — mgl. B.
⁶) þa — B. ⁷) m. — mgl. B. ⁸) eider — B. ⁹) stirsflar — B. ¹⁰) tot — B.

unnu nott. æða þrea nott. æða odens nott. æða a þeim nottom er þoftodagr er epter þ morgon æða heilag. æða gagnasta. er þriar vikur ero til ions voku. oc þriar til kials messo. oc þriar til iola. *M.* (D).¹ oc .xiii.² dagar iola. En eþ a þeim þrogrom tetr madr konu er nu talda ec. þa scal beota þiri þat aura .iiij. biscope. En þ tetr konu i langa þoftu a vicum þeim .ix. er biscop gengr i þoftu. oc þasþavitan iunda. þa scal beota þiri þat morcom .iiij. biscope.

Um spár.³ oc um galldra.

Þat er nu þvi nest at ver scolom eigi lyða spám ne golltrum ne gerningum⁴ 28
 Num. En þa er kunnr oc sannr verðr at þvi. at hann segir spar. æða þerr með þám. þa er hann madr utlagr oc uheilagr. oc þverr penningr þiár hans. þat a halþt onongr. en halþt biscop. En þa annarr er spám lyðir. oc verðr sannr at þvi. þa þal þa⁵ beota .xl. marca. þat a halþt konongr. en halþt biscop. En þa annarr er þerr með galldra oc gerningar. oc verða⁶ at þvi kunnir oc sanner. þeir scolo þara or andeign konongs várs. þvi eigu menn eigi at lyða. En eþ þeir lyða. þa hava þeir þrigort þverium penningi þiár síns. En þeir scolo þoft eiga at ganga til þripta oc beota við þrist. En eþ þat mælr biscop. æða hans ærendrele at madr þerr með þær. æða galldra. æða gerningar. en þeir þveda við þvi nei. þar ero þyniar mæltar þri. Eþ manne er þat þent at hann þare með spár. þyni með þettar eidi. neþna menn .ii. þamgoda hanom. þar scal hann einn hava eþ þeim .xii. monnum. En hann scal þalþr annarr vera. hinn [þriði]⁷ nanaste niðr. En þeir⁸ þrir er þiri orde oc eidi unni þyggia. þellr til utlegðar. eþ þellr. *Magnus.*⁹ En eþ madr verðr at þvi kunnr oc sannr. at hann vinnr eid usoran. æða leiðir aðra menn með sér. þa er hann þialþr tetr .xv. morcom. en .iiij. morcom þirir þvern er þvór með hanom eþ þeir viþþu eigi at usort var. En eþ þeir viþþu at usort var. þyrr en þeir vynni. þa giallde þverr¹⁰ .xv. merct. sem hann. *Bader.*¹¹ En eþ þat er konom þent at þær þare með golltrum oc gerningum. þa scal þar neþna konor .vi. þriar a þvara þond þenne þusþreniur ær er menn vitu at godar se. þær scolo vitni þera at þon þann eigi galldra ne gerningar. En eþ þenni þat vitni þellr. þa þellr til utlegðar. þa a konongr þe ennar halþt. en biscop a halþt. En þana scal ervingi þora or landeign konongs várs.

Jvfr. *Cap. 27. F. III. 9. B. 7. E. 21.*

¹) *M.* (D). — *mgf. B.* ²) *giiii* — *B.* ³) *þan* — *B.* ⁴) *garningum* — *B.* ⁵) *þa* — *mgf. B.* ⁶) *verðr* — *B.* ⁷) *tillöt* i *Mbr.* með en fremmed Haand, maaske Arne Magnussöns. enne har i sin egenhændige Afskrift (Cod. A. M. No. 308 fol.) optaget Ordet, dog i Klamrer. At det blot er blevet udeladt ved en Uagtsonhed af den gamle Afskriver, er tydeligt. Papirs-Afskrifterne No. 306. fol. 66. qv. i den Arn. M. Saml. samt No. 2063. qv. i det Kbh. Kgl. Bibls Thottske Mscr. Saml. have simpeltm optaget Ordet i Texten. Ordet findes i *B.* ⁸) *þinir* — *B.* ⁹) *Magnus* — *mgf. B.* ¹⁰) *þera* — *tillf. B.* ¹¹) *Bader* — *mgf. B.*

Um blot.

- 29 Blot er off oc kvíðiat at vér scolom eigi blota heidit gud. ne hauga. ne horga. En ez mádr verðr at þvi kunnr oc sannr. þa hever hann zirigort hverium penningi ziar síns. han scal ganga¹ til skripta oc bota við Crist. En ez hann vill þat eigi. þa scal han zara or landeign konongs várs.

Um udada menn.

- 30 Udada verc ero off oc oll ziriboden at várr lna engi blandazt við buze. En ez hann verðr at þvi kunnr oc sannr. at hann blandazt við buze. þa scal hann gellða. Þader. oc scal hann zara or landeign konongs várs. udadamadr oc loma allðrighi aptr. M. En þeir inirsofnar menn er þar eigu systur bæde ez konongs hende oc biscoþs. þa late gellða þa. Þader. En sa mádr er þat naut a. þa scal rinda a se út. oc nytta eigi ser. En ez hann nytir. þa scal han bota morcom .iij. biscoþe. En ez biscoþ æða hans ærendreke lenner þat manne. at hann blandazt við buze. en hann kvædr við þvi nei. biscoþs armadr scal zara til hus hanom. oc stefna hanom til þings ziri þat udada verc. hann zestir ziri þat settar eid. Þader. hann scal þann vunninn hava a .x. vitum sorra daga. ziri þvi at oll er eida stefna ein. er at logum er zest. hann scal sva með þeim eidum zara at hann scal zara til hus hanom er eid scal sia at hanom. oc segia hanom zim nottom ziri til kirkju þeirrar er hann scal eid at vinna. þa er vel ez hann zerr til oc heyrir eid at hanom. En ez hann eigi zerr. þa scal hann með vitni þann eid vinna. þann eid scal hann vinna ziri kirkju- durum. leggja boc a þrestollð. oc taca boc ez þrestollði upp. þa er vel ez hann eid rett vinnr. En ez hanom eidzall verðr. þa er hann mádr utlagr oc uheilagr. scapa scal hanom zimtar grid zra kirkjudurum. Sva scal eida þa alla vinna er zestir ero ziri kristins doms brot várt.

Um svidda oc uatan.

- 31 M..(t)it² er off oc kvíðiat at eta. En ez mádr verðr at þvi kunnr oc sannr at hann etr svidda. þa scal han ziri þat bota biscoþe aurum .iij. oc ganga til skripta

Jvfr. Cap. 29. F. III. 15. B. 16. E. 24. 45. Cap. 30. F. III. 18.

¹) Her ophörer B. ²) Dette Ord er for en Deel udslettet i Mbr. Begyndelsesbogstaven er en stor rüd m, der staaer ganske tydelig; ligeledes ere de to sidste Bogstaver af Ordet upaatvilelig "it"; og at der næst forud for "i" ogsaa har gaaet et "t" er der temmelig tydelige Spor til; de tvende Bogstaver, der synes at have fulgt nærmest efter "m", ere derimod aldeles udsleltede. Saaledes har det forholdt sig med dette Sted allerede i Arne Magnussöns Tid, thi han har i sin egenhændige Afskrift: "m tit" og anmærker paa en lös Fortegnelse over de formeentlige Feil i Membranen, som han i sin egenhændige Afskrift har rettet, med Hensyn til dette Ord: "*denunt 2 v. 3 primæ vocula literæ nec certum est 4^{ta}m recte descrip- tam esse.*" Forresten fremsætter han ingen Formodning om, hvorledes Ordet bör læses. I Membr. er tydeligt Spor til at man ved at væde Pergamentet har stræbt at faae gjort de udsleltede Bogstaver læselige. — Papiers- Afskrifterne Cod. A. M. 306 f. og 66 q. samt C. Thott. No. 2083 q. have alle læst r foran det første t, nemlig - - - rtiit.

oc bota við křift. þat kollok ver svidda er engi maðr veit bana at. En þat eta menn er vargar bita oc þeir sýnia zioro. oc þat eta menn er biorn herr. eða hundar bita. þat eta menn oc er i rennanda vatne drucnar. oc þat er ziri berg zellr. oc þat er klave kyrkir. þat er um þat atan er sva verðr dauðt. at vigia skal fallt. oc vatn. oc lasta a liot oc zesta upp. oc lata or þorna blod. þat er rett at selia hud oc slipta verðinu. have hann sialzr halzt. en med holzo kaupi var. oc sende til kirkju þeirrar er hann kaupir tíðir at.

Magnus gerde nymale þetta.

En um alla þa menn er ganga a trygðar. þær er veittar ero um viga zerde 32 manna i mellom. þa ero þeir ubota menn zirigort ze oc zřidi. lande oc lausum enri. iamvel obalsiorðom sem odrom. Menn þeir er liz silt lata ziri þyzscu oc utilego hvært sem þeir rena a sliþum. eða a lande. oc sva ziri mord oc zordædo skape. oc utisetu at velia troll upp. at zremia heidrni med þvi. oc þeir menn er gerazt zflugu menn at drepa þa menn. er þeir eigu engar safar við. oc taca ze til. nema konongr late rezsa til landreinsanar. oc zřidar. oc sva þeir menn er konor taca med rane. eða annarra manna konor zestar konor. eða doðr manna ziri utan rad þeirra er zorræde eigu ziri. eða sialzra þeirra. hvegi er sřidan gerizt vili þeirra er hjustapr ræðzt. oc sva þeir er hemnazt þessarra ubota manna. eða heimta gjoðd exter ez vitni veit þat. þa ero þeir ubotamenn aller. zirigort ze oc zřidi lande oc lausum enri. oc ero þeir zřidhelger er ze silt veria oc zřendkonor zřirir þeim. en hinir aller ugillðir hvært er þeir za sár. eða ben. bæde kononge oc zřenddom. Alla þa doma er um vigazerði skal setia. eða þeirra kvenna legorð er menn eigu vigt um at logum. þa skal þa alla setia med logum oc gridum til zřysta sals. En sa er ryzr dóm logsamdan ziri sal. eða at zřystum solum. naudsýnia laust. þa gengr sa a grid sin. oc er hann trygrove. oc hever zirigort ze oc zřidi. En þær ero naudsýniar ez maðr er siucr eða sarr. eða einar hveriar þær stornaudsýniar er goder menn bera vitni um at hann matte eigi viðkomazt. En sal þat zřysta skal zřamkoma innan þess sama manadar. oc zřlytia heim til hans oc se bodet med valta tva. En hinn tale þar við. eða umbodr maðr hans. nema sa vili inndella hanom um gera. er taca skal. En um oll onnur mol er menn setia logdoma til a medal sin. þa sedizt sa atian aurum við safar aberan er ryzr. oc hallða dom sem adr. en við konong .xv. morcom. oc soke konongr. eða sřylumenn hvarom tveggia til handa. oc tale hinn skulld sina zřyst upp exter þvi sem domr dómde. En sect hvarstveggia se slipt exter zřarmagne. En ez hann vill eigi dom hallða þa scolo sřylumenn hanom þing stezna oc gera hann úllagan. nema hann giallde-sliet sem dómð var. En ez maðr settezt við þann mann er leget hever

Jvfr. Cap. 31. F. II. 42. 43. B. 5. E. 26. Cap. 32. B. 16.

tono hans. þa skal þa veita trygðar er tono a. En ez hann liggr annat sinn tono hans þa er hann trygðave iamvel sem hinn er vigr a veittar trygðar. En ez madr vigr sun sinn æða [sun þadur¹ hvárt sem hann er kristinn. æða heidinn. æða modor. æða broðor. æða dottor. æða systur. þa er hann ubota madr. hvegi er þyrr var mælt. nema hann se odr madr. svo at menn vili at vitzirring se at. En ez talar tveir blandāsc líkams lofta saman oc verða tunnir oc sanner at því. þa ero þeir bader ubotamenn. En ez þeir synia oc er þo heraðr zlytt. þa syni með iarnburði. En ez þeir verða sanner at soc. þa a tonongr ze þeirra halzt. en biscop halzt. En ez menn beriazt i kirkju æða i kirkjuarde þeim er vigðr er. þa ero þeir ubotamenn. oc a biscop a því .iij. merer. oc þat er þarz til kirkjuardzens. en tonongr þat er umzram er. nema eigi se ze meira. þa stipti þeir tonongr oc biscop. sin i millom i helminga. nema þeir vili meiri mistunn a gera vid þa. En ez madr er gorr at ubotamanne. oc hevir eigi sakar abere styrkt til. æða tunnafto at stera orvar upp. þa er hann þo ubota madr iamvel sem adr.

Um reidstiota biscoþi.

- 33 Þat er nu því nest ez biscop zerr upp a land izra stipi sinu at vigia kirkju æða adra þionosto at veita monnum hvárt sem hann þarz lagnr æða stamt. þa scolu bonðr za hanom reidstiota .xviii. En .xxx. ez hann zerr at vigia hozudkirkju. En ez þeir vilia eigi za reidstiota. þa ero þeir sedir aurum .iij. hverr þeirra. er zellir. En ez biscop æða hans ærendreke kenneþ þat manne at hann have misgort einnhvern lut i kristinsdoms brote. þann er biscop eigi a at þiggia. En ez hann toedr nei vid því. þa skal biscoþs armadr zara til hus hanom oc taca granna hans toa. þa er nester bua hanom. þa er vel ez þeir vilia zylgia hanom. En ez þeir vilia eigi. þa skal hann krevia þa. þa sediaft þeir at .iij. aurum hverr þeirra vid ærendreka tonongs. En hann skal sialzr za sér valta oc zara til hus hanom. oc sterna hanom til þings ziri þat mal. oc mæla a hendr hanom a þingi. hann skal zesta ziri þat lyritar eid. En ez hann vill eigi log zesta. æða þing soþia. þa sedizt hann at aurum .xii. vid ærendreka tonongs. En biscop várr oc hans armadr. oc aller kenneþmenn scolu sinar sakar svo soþia sem nu hevi ec talt.

Ger hezr kaupr bolh.

- 34 Þat² er nu því nest. at várr skal engi ziri odrum ze taca oc eði scolom vér off at gripdeilldum gera. doms er hverr madr verðr ziri sinu ze at hava. En þa er ziri odrum tecz. hann skal þat æzr zora. oc bota tononge haugr ziri mistekiu. oc

Jvfr. Cap. 33. F. III. 44. B. 10. E. 32—34.

¹) Oprindelig har i Mbr. staaet: "þadur sun"; men disse Ord, som aabenbare ere indkomne ved en Feilskrivning, ere overstregede og ovenover er med samme Haand skrevet: "sun þadur". ²) Bogstaven þ er i Mbr. større end de sædvanlige Capitel-Initialer.

solia sitt at logum síðan. En ez madr a sof at manne. oc vill sa eigi gíalda er reida scal. þa scal steyna hanom heim til trozu oc vatta sögu. oc biöda hanom safbota tolu. þess ziar skal þrysvár trefia sem annars ziar. En ez þa vill hann eigi reida. þa scal steyna hanom til þings ziri rán. oc ziri logleso. þa scölu menn döma hann utlagan við þann er softe. oc við þa alla samþingendr. til þess at hann biöde sof a þingi. eöa i ziólda manna. oc have þar at reida.

Um heimstemnu oc ziartrözur.

Nu er þat þvi nest. ez madr a ze at manne þat er vattar vitu. þa scal steyna 35 hanom heim til trozu oc vattasögu boanda i andvege sitt. en drengmanne til ervingia síns. ez hann byr innan zyllis. allar þar sem hann var nottöna helgu. skal svo stommum sem hann vill ziri .zv. nottom hit lengsta. Nu scal svo mäla at hann se heima er sa temr þar. allr dagr at steynu með þeim hvárt sem hann temr zyr dag eöa síðarr i liose oc uzolgenn. þa scal hann lata bera heimsteynu vitni þar þegar. en síðan scal hann leida vatta til ziar svo mikils sem hann a at hanom. En ez hann vill eigi þa reida. þa scal trefia hann oc leggja hanom rán við. nema hann reidi hanom þa. Nu ez hann svarar þvi at et kann eigi log. en ec let uppi hvövitna þat er þingmenn tälla log. þa ma hann steyna hanom til þings .v. nottom hit stemsta. oc zim zimtum hit lengsta. ez hann veit ner þing skal vera. En ez hann veit eigi. þa verödr þess biöa er hann veit þat. En sa scal þing tenna er þarz ez hann vill þat. En ez a þing temr þeirra mal. þa scal sofiande lata bera þingsteynu vitni. þa eigu þingmenn um at döma. oc döma hanom ze sitt. En ez þeir vilia eöi um döma. þa ero þeir sedir .zv. morcom. ez hinn trefr þa döms. Nu ez þeir veröa eigi allar a eitt satter a ziórdongs þingi. þa ma stíöta male með vatta tva a zyllis þing. En sa þeirra er þa þyöizt enn eigi log za. þa ma þvi at eins stíöta ez zyllisþingi til Öulapings ez ziórdongr manna gengr ez þingi. oc tälla þat log er hann seger. þa verödr stot zullt en allar eigi. En hvövitna þess er allar veröa a eitt satter at madr hever sött ze sitt. oc zullnasc hanom vitni til. þa eigu þeir at döma hanom ze sitt. En ez hann haud eigi þingmanna döms. ziri trozu. þa sedizt hann baugé við tonong. en hinum eyer hölzo sitt ze. En ez madr styttr male sínu til þingmanna döms. þa zellir hann baug með þvi. þa scal hann a þing leida heyringia sína. at hann hever þat ze at logum soft. þa er vel ez hann vill þat ze a þingi reida. eöa gerir steynu til. oc lycr þvi þar. En ez hann vill eigi þa reida. þa scal trefia þingmenn. þa er a þingi ero at zara til. oc svo armann tonongs. oc böndr svo marga sem hann þyöizt þurva. er ze sitt hever sött at logum. at zara til oc taca hölzo meira en hann softe. oc tononge baug til handa. Sa scal hava .vi. aura at

harda þange er sotte. Nu standa menn þiri. oc veria með odde oc eggju. þa þalla þeir utlager oc uhelgir. aller er þiri standa. en þinir aller þriðhelgir er til sofia oc laga vilia gæta. En þo at þeir þalle eigi. þa er höfðingi seccr at .xl. marca. en hværr annarra at .iij. morcom. En þa er höfðingi er sofiande vill tálka. En eþ menn synia hanom at þara til aþ þingi at taca þe sott. þa er hværr þeirra seccr at .iij. aurum við konong. En eþ armadr vill eigi til þara. þa er hann aþ þvi er við ligg.

Um leiguþe. oc lánþe.

- 36 Nu er lánþe. oc leiguþe. oc domt þe. oc handsellt þe. oc eindagat þe. oc allt þat þe er vitni veit. þat scal allt með troþu sofia. Ðat þe allt er eindagat er. þa scalltu þva niota valta þinna i eindaga. sem þu haver hanom heim stænt. Nu kemr þa eigi er æet stylldi taca. en þa kemr er reida scal. þa scal hann bioda þe i eindaga. eþ notórr er þar þa er um er bodet með valtom við at taca þvi þe. þa scal þeim i hond selia. En eþ engi er. þa scal segia aþ leigu. oc halld. oc abyrgð. eþ þat var adr leigt. oc have þa er adr hæþe. oc abyrgisc við handvommom sinum til þa kemr eþter er a. þa scal hanom i hond selia.

Um domþesto.

- 37 Nu er þat þvi nest. eþ madr a þe at manne þat er eigi vitu vattar. þa scal stæna hanom heim til kvodu. oc kvedia hann þiar þess er hann a at hanom. hinn scal annattveggia þesta þe. Olaxr. æða dom setia a mote kvodu hans. nema hann vili setiasc a kvodu hans. Nu scal taca við domþesto hvergi madr er byðr þrialsra oc þulltida. eþ þa er eigi inni er bioda scal. Oc um allt er domr er bodenn innan acra gerðis. þedan leggiaft .v. netr til doms þess er þeir scolo eiga þiri durum verianda. þann dom scolo þeir þva hava nemdan at hvarke se a sunnudegi ne a meffodegi. ellar er sótn hans unyt. þu er hann hæþe þa upp hæþa¹. Nu scal dom setia þiri durum verianda. en eigi a þat husi. hann scal setia dom sinn eigi nérr husi. en þva at veriande mege setia sinn dom milli dura oc doms hans. oc aca lasse vidar milli dómis oc dura. Nu er vel eþ þa gengr út at eiga dóm við hann er veria scal. ellar scal hann ganga inn með vatta tva. oc stæna hanom út at setia dom a mote sér. Nu er domr þeirra settr. þa scal veriande rydia dom sofianda. En eþ hann hever sett i dom með ser þaugilldis menn. æða neþgilldis menn. æða namaga. æða sofunauta þess er imote hanom er. þa scolo þeir rifa upp oc ganga brott or dome. oc setia adra valentunna menn i stad þeirra. eþ til ero. En eþ eigi ero til þa er domr hans unyt. Nu eþ hann hever sett lendan mann i dom með ser. æða

Jvfr. Cap. 37. F. X. 11—18.

¹) i Mbr. er det sidste n i dette Ord noget utydeligt, og det synes næsten som om den gamle Afskriver har villet have det udsløttet igjen. A. M. læser imidlertid: "hæþa"; og ligeledes C. A. M. 306. f. og 66. q. samt C. Thott. 2083. q.

lendz mannz sun. þann er yngri se en zertugr. æða armann konongs. þa er hann domzloge. oc a alldrigin upreift at þvi male sidan. oc eigi skolo þeir sva nér dome toma. at mal þeirra mege heyra. Nu skal sva sorkiande ryðia dóm verianda. sem veriande ruddi dóm sorkianda. Nu er hvarstveggia domr ruddr. oð ma hvarge ziri oðrum unyta. þa skal sorkiande lata bera heimstexnu vitni. at hann stemde hanom heim. heimstexnu retta til kvodu. oc sva þat vitni at hann kvadde hann zear sins. þa eigu þeir um at doma er i dome sitia oc doma þeim er nei kvodr við skulld eid sva milinn sem hann a at synia at logmale ziri ze þat er hann var kvaddr. En einn skal eyris synia. En Tveir tveggia. en þrir þriggia. þa skal synia lyritar eidi unnz ze hyndisc þat er holz alla morc. æða meira. þa skal tvevallda lyritar eid. leggja boc a þrestolld. oc taca upp oc vinna eid hinir somu menn. Nu scolo menn sva dóm hallda. at rifa eigi upp or dome. ne a brott ganga. nema naudsynia ærenda gange. þa skal hann leggja glova sina æða vopn. æða einhvern grip exter. oc segia til naudsynia. oc ganga til doms aptr enn þegar. En ez madr ris upp or dome. oc gengr i brott zyr en þeir se satter. aller a þat mal. þa skal sa domzloge er hann hæzde i sinum dome oc male. Nu kvodr madr ziar sins en hanom vill engi madr dom zesta. þa skal hann ganga utangarz. æða zara út um marreins bacca. oc zara aptr til hús sidan. oc kvedia i annat sinn. En ez hann vill eigi dóm zesta biddi hann at hann se heima hindar dag oz morgou oc kvedia enn i sinn hit þridia. vatta ziora mannta til kvadrna þriggia. Nu ez hann vill eigi dóm zesta. þa er hann seccr at .xviii. aurum vid konong. .vi. aurum vid kvodu hveria. En þedan skal hann stexna hanom til þings. oc leida vatta sina a þingi. alla slica sem a dome settum skylldi. Nu vill hann þa enn eigi reida. þa scolo þingmenn doma hanom skulld sina. þa trevi hann þa at þeir zare til oc tafe ez hanom aura .xviii. til handa kononge. en hanom holzo meira en hann atte at hanom. **M.** †¹ æða eida þa er vid liggia at logum. En ez hann vill hvatke gera. þa sannar hann ser skulld a hende. þa skal sorkiande skirskota þvi undir vatta. oc stexna hanom til þings ziri rán. oc leidi tveggia manna vitni a þing. at hann syniade hanom bæde undanzorslo (oc)² ziar. þa eigu þingmenn at doma hanom ze sitt. en kononge .xii. aura baug. En ez hann vill hvarke zesta ze a þingi ne reida. þa skal hann trevia armann konongs æða sýslumann. oc sva marga bondr sem hann þydzit þurva. at zara með hanom oc taca holzo meira ez hanom en hann atte at hanom. En hverr er eigi vill zara með hanom þa er seccr at aurum .iij. vid konong. En einn skal eyris synia en tveir tveggia. en þrir þriggia. vsque.³ vinna eid hinir somu menn.

¹) Her findes i Originalen et rødt Kors med 4 Punkter, eet Punkt i hvert Hjørne. ²) Dette "oc" mangler i Originalen, men maa kun ved Uagtsomhed være udeglemt. ³) Saaledes i Originalen. Afskriveren vil öiensynligen have betegnet, at Stedet skal være aldeles ligelydende med det ovenfor forekommende: "...en þrir þriggia. þa skal synia lyritar eidi unnz ze hyndisc þat er holz alla morc. æða meira. þa skal tvevallda lyritar eid. leggja boc a þrestolld. oc taca upp oc vinna eid hinir somu menn."

Um þær skuldir er eigi ero vitni til.

- 38 Nu er sa dauðr er skuldb atte at gjalda. en hinn livir er heimta a. þa kemr hann eigi til skuldar. nema hann kome með vattom. því at engi skal vinna eid ziri brioft hins dauða. En hann skal þann eid vinna. at eigi var su skuldb svo at ec vissa. þa vinnr han ziri sitt brioft. en eigi hins dauða.

Ex skuldb zyrnizt ziri vattom.

- 39 Nu stendr skuldb .xx. vetr. eða .xx. vetrum lengr. þa zyrnizt su skuldb ziri vattom. En hann ma toma hanom til eida at hvaro. því at i sallte ligr soc. ex sofiendr duga.

Um vitnad kaup. oc handsalad.

- 40 Nu scolo kaup oll hallda handsalad. oc þau er vattar vitu. ex þeir menn kaupasc við. er kaupum sinum eigu at rada. nema madr seli uheimillt eða se zár i. þa skal kaup þat aztr ganga. en hinn hava andvirði sitt. Engi várr skal selia odrom zog. ne zlerð. en sa er zár gerir i. han er seccr morcom .iij. þat er allt zár er menn meta til zárs. ex madr kaupir sand eða saur. þar sem hann hygsc kaupa miol eða smior. oc allt þat er eigi ma utan a sia. Oll scolo hallda handsalad mol. þau er hallda megu. þat ma eigi hallda ex þu selr manne þat er þu hevur zyr odrum sellt. En ex sa hevur hond at er sidar leypiti. þa ma hann hallda stila dome ziri kaupi sinu. Nu a sa kaup at hava er zyrri leopte. ex hanom zullnast vitni at stila dome. þa er þeim kaupzog er sidarr leopte. þa skal hann skirskota undir valentunna menn. þat er oc kaupzog. ex madr kaupir þat. er hinn atte eði i er sellde. nema at þess rade være sellt er atte. Nu skal hann hitta þann er hanom selldi oc heimta sitt az hanom. En ex hann vill eigi i hond hanom selia. þa skal hanom heim stezna. oc niota vatta sinna at þu lezt at logum lauft. oc tveia hann ziar pins. og leggja hanom rán við.

Um leigu kyr.

- 41 Nu selr madr kyr a leigu. þa skal sa tu abyrgiasc at ollu er hevur. oc selia slica aptr sem hann tegr. nema hon se ellri. Nu skal hann tu hava at leigu mala rettom til gangdaga at odro vare. því at þa scolo kyr a zor vera. nema þeir have annan eindaga a mælltan sin i mellom. þa er hann toc tu. Nu er su kyr dauð en hann atte ved i annarre. þa skal hann þa hava ziri sina tu. því at kyr skal i kyr stad toma. En ex su livir. þa skal hann sina hava. En ex lester ero a ordner. þo at horn brotne. eða hale stitni. þa skal hann þa lostu bota. Nu vill hann eigi tu leiga lengr. þa skal hann þann hitta er tu a. ex hann er innan zyllis. oc bioda hanom tu sina. En ex hann er eigi innan zyllis. þa skal hann zora heim tu. oc leida menn til oc lata sia tu. at hon se heil oc hinum tve er a. þa segi hann az abyrgd sina. oc veiti vord tu svo sem sinum nautum. oc þiggi az nýt oc have þat ziri gras oc gezlo. oc abyrgise

við handvommum einum. Nu er sa af lande zarenn er tu atte. oc hever manne um bodet hallð zear sins. þa a hann hanom tu at bioda. ez hann er innanzyltis. ervingia ez eigi er hallzmadr til. ez hann vill eigi leigt hava lengr.

Um ziar leigur.

Nu leigir madr gull æða silzr at manne. æða hvatke ze er madr leigir. þa scal 42 hann leigu af reida sem a var logð. til hann segir at logum leigu af. Leigu þa er a gengr scal madr eigi leiga. nema þar sem leiga er a logð. oc verða þeir a þat satter.

Um buzear leigur.

Nu zelt madr buze inni at manne. at zulgu mala rettom. þa scal hann abyrgiaf 43 við handvommum sinum ollom. þat er handvomm hans ez hann svelter. æða drepr. æða þeir menn er hann scal hallða orde oc eidi ziri. þat ero hans handvomm. ez hallðz madr hittir eigi zyr en ond er ór. oc svo ez biorn berr. æða bita vargar. æða zellr ziri berg. oc zylgir eigi ze¹ hirðir. þa er þat handvomm hans. En ez zellr ziri berg oc synir hann þat monnum zyr en hann zlae hud af. þa er þat eigi handvomm hans. þat er þa enn handvomm hans ez drucnar i brunni oc gæter engi madr. þat er oc hans handvomm ez af oznegri verðr dauðt. æða klave tyrlir. En ez hæð er i bande. æða renne staurr ziri. þa er þat eigi hans handvomm. Nu skalltu zoda til uti ma biargast. þa hitt þu þann er a. oc bið hanom at veita vord buze sinu. oc syn monnum ez zort se at mál sér. oc seg af þina abyrgð. En ez madr tecr ross a zulgu. æða a haznbít. oc bita þat vargar uti. þa ero þat hans handvomm. ez eigi ero annarra manna ross uti. Nu tecr madr naut a zodr. þa scal hann svo abyrgiazt sem zulgu naut. þat scal madr eigi abyrgiaft at þyr renne eigi talz. ez hann hever oza i nautum sinum. Nu hever madr tú mællta i skulld sina. þa er hvarke sterde verð. ne leigu. þa scal su eigi væra ellri en atta vetra. oc eigi yngri en at ödrom talve. heil. oc heilspenad. oc have telzt oz vetrenn.

Um leynanda losta.

Nu kaupir madr at manne ross. æða buze. þess er abyrgð a er leyptr hever. þegar 44 er a brott leidir. Knc ze allt er madr kaupir. þa scal engi ödrom svic selia. ne með leynanda lostum. þat er leynanda laustr a tyeze. ez þat dreccr sil sialzt. sa scal sveria er sellde. æða sialzr hava. at hann vissi eigi leynanda lost. ez hinn zinnr a zyrsta manade.

Um abyrgð gripar einshvers.

Nu kaupir madr grip useenn at manne. þa er þess abyrgð a er selldi. til þeim 45 lemr i hendr er leyptr hevur. æða þeim manne er hann hever með vattom um bodet vidr at taca. nema þeir stilli annan veg ziri vattom.

¹) Ordet ze er tilsat over Linjen, med samme Haand som det övrige, og med Tegn, hvor det skal indføres i Linjen.

Um heimstemnu.

- 46 Nu kemr þa maðr i zylki er þu villt sottað hafa um eitthvert mal. oc a hann engan ervingia i zylki. oc var eigi þar noft hina helgu. þa scal spyria hann at heimili sinu. En ez hann nemner heimili sit. þa scal hanom þingat steyna. Eigi skal hann segia at lenzmannz. nema þar se. En ez hann vill eigi nemna. þa scal skirskota undir vatta. oc steyna hanom hverium i garð sem þu villt. nema þer stolzum. oc sotta hann þar síðan. þa er oc rett stent hverium manne. er stent er a kaupreinu. þar sem þeir kauptuzt við. Sva scal einleypum manne heimstemna sem boanda. þengat sem hann hever ser tveggia missara víst teona. En ez þat er hvergi. þa scal þingat sem ervingi hans býr innan zyllis. ellar scal spyria hann at heimili sinu. þar scal vera sem hann nemner innan zjorðongs. nema at lendzmannz segi hann.

Um soker oc heimsteynur.

- 47 Nu scolo soker standa meðan leidangr er uti. til þess er skip hafa verit a lunnii .v. netr. Standa scolo soker um langa zosto. kristinndom ma oz allt sotta. oc ny verc þau er verða. Eði ma at soknom gera a helgum dogum. nema stemna manne heim at eins. Maðr ma stemna manne heim. heimstemnu annars mannz. sem sialzr síns. ez hanom er um bodet með vattom. Sialzr skal hvorr sína sokn sotta innan landz zrials oc zullida. En ez maðr zerr ez lande braut. þa skal þa hallda ze hans vetr .iij. er hann hever um bodet með vattom at hallda stýlidi. þa skal hafa sokn oc vorn ziri hanom. En ez hann zerr a Gríklant. þa skal þa hallda ze hans er arve¹ er nestr. Sva skal kono sotta sem karlmann. ez hon er ein ziri sér. en hon a kost at selia sokn sína oc vorn. Eigi skal hon selia lendum manne. ne ozrilis manne þeim er sotta skal. maðr ma sotta hennar sokn sem sína ez hanom er með vattom umbodet. Nu vill maðr annan sotta um eitthvert mál. en hanom hæzde annarr zyr sokn a hende. þa late þa zyr ez er síðarr toc til. eigi ma hann tveim senn svor veita. ez þat er eigi vela sokn við himu.

Ez maðr selr uheimillt.

- 48 Nu eigu tveir menn eða zleiri einn grip saman. þa selr ein. oc spyrr eigi hina at er með hanom eigu. Nu vilia þeir riuva kaup þat er með hanom eigu. þa skal luta hvorr rada skal. en ez þa lytr at rada er selldi. þa skal hallda. En ez hinir liota er riuva vilia. þa scolo þeir riuva a zyrsta manade. er þeir verða varer við.

Ez maðr lét ozdrom grip einhveru.

- 49 Þa skal lán abyrgiast er þiggr. oc koma heilu heim. En ez hann vill eigi. þa skal sotta sem vitta ze. En þat er allt vitta ze er vattar vitu. Nu lét maðr þat er hanom er lét oc miðzerr þat. þa skal hann heimta at hvarom sem hann vill. oc

¹) Ordene "er arve" staae ved en Feilskrivning to Gange i Mbr.

þva er hvervitna sem madr selr annars eign. þa skal hann at hvarom heimta sem hann vill. þeim er selldi. æða þeim er keypt hever.

Um ved.

Nu leggðr madr odrom ved ziri einnhvern lut. þa skal sa abyrgiase ved er tegr. 50
En ez þeir hava gorvan eindaga til ner út skal lensa. þa skal hann bioda i eindaga. oc hava vatta vid. En ez þa lensir engi madr út. þa er þat forvedia ordet. Nu ez madr a ze at heimta at odrom. oc tegr hann ved zear sins i einum hverium grip. hvárt sem þat er i iordu. æða odro ze. Nu selr hann ved i brott odrom manne. þa skal sa hava vatta til vedrs sins er ved atte. a zyrstum .xii. manadom ez hann er innan zyllis. En ez hann er eigi innan zyllis þa have hann brigt a zyrstum .xii. manadom er hann heim temr i zylli. ellar a hann þess mals alldrigi upreift. Nu selr madr tveim monnum eitt ved. þa a sa ved er zyrri toc. oc vitu þat vattar. en þeim er kaupzoz er sidarr toc.

Ævennagytir.

Ðat¹ er nu þvi nest at vér scolom þat vita hveffug vér scolom konor kaupa með 51
mundi. þess at barn se arzgengt. þa skal madr zesta með tono þeirri .xii. aura oreigi mund. oc hava vid þat vatta. oc have hann brudmenn en hon brudkonor. oc geve henne gjoz ox morgon. er þau hava um noft saman verit. slica sem hann zesti vid henne. þa er barn þat arzgengt er alet er sidan. Nu er þat þvi nest at madr vill azla ser. kvanzangs þess er meira temr til. þa skal zader sialzr zesta dottor sina. ez hon er mér. en broder ez zader er daubr. Nu vill zader eigi gixta dottor sina manne þeim er zest hazde hana. þa skal hanom heim steyna. oc gera hanom eindaga til. at hann vill zestarkono sina hava. Nu ez hinn vill eigi lata hann hava. þa skal hann trefia út zestar kono sinnar. oc stemna hanom þing ziri rán. þa eigu þingmenn at doma hann útlagan. Engu rædr mér um þat. ez hon zlyr hvergi siolz. hallda ma madr zestar kono ziri zestarmanne .xii. manade. sa er ziri skal rada. þat ma stilia zestarmal. ez horundzall temr a annat tveggia. En ez madr legft með zestar kono sinni. þa skal hann bota rette ervingia hennar. oc ganga at eiga sidan. Edia skal siolz zesta sic. oc hava zrenda rad vid. þa ma hon eigi riuva. En ez eigi er zrenda rad vid. þa ma hon riuva oc giallda mercr .iij. at handsalsstiti. þeim er zesti hana. Sina zestar kono skal hvern hava. ez sa zestir er ziri skal rada. En ez madr zestir manne kono. þa er hann skal eigi ziri rada. þa skal hann giallda .iij. mercr. þeim manne er þa kono hazde zesta. Nu scolo brodr rada ziri systur sinni tveir æða zleiri. þa zestir einn þeirra hana manne. nu vilia hinir riuva. þa scolo þeir luta hvern ziri skal rada. ez sa lytr er zesti þa skal hallda. en ellar eigi. oc giallde hinn mercr .iij. at handzalsstiti. En ez annattveggia verdr siuct. æða sárt. þa skal bida

¹) Bogstaven ð i dette Ord er i Mbr. større end de sædvanlige Capitel-Initialer.

.xii. manade gera þa annat tveggja. lata fram fara þat rad. vid þau mein er a ero orden. æða segia i sundr zestum. Nu scal sa eigi þa kono zyrz gixta en .xii. manadr se gegner. nema hann vili. hinn scal oc eigi zyrz taca adra kono. nema hann vili. Nu vill madr eigi taca zestar kono sina. þa scal stezna hanom heim til at taca. oc gera hanom eindaga til. þa scal stezna hanom til þings ziri þat at hann zlyr zestar kono sina. þa scolo þingmenn gera hann utlagan. oc heiter hann þa zudzloge. Sva scal kono gera eindaga ez hon zester sic manne. oc kemr eigi i eindaga at gixtazt þeim manne er hon zesti sic. En ez hon vill eigi sokia eindaga. þa scal stezna henne til þings ziri þat at hon zlyr zestar mann sinn. oc gera hana utlaga a þingi. oc scal hon fara ez lande brott. oc heiter hon zlanzluga. Sina zestarkono scal hverr hallða ez herr zerr a land vart. ez hanom er boden med vattom. En ez hann tvedr nei vid. oc vill eigi hallða zestar kono sina. þa segir hann sialzr zestum i sundr. Nu verdr zestar kona mannz hernumin. þa er hann slyldr at fara ezter henne. oc leggja mercr .iij. til at lensa hana út. en ervingi þat er auc skal. Nu tetr madr zestar kono mannz. oc gengr at eiga. oc se þat beggia þeirra rad. þa stezne sa þing er zyrz hazde zesta þeim er sidarr zecc. þa eigu þingmenn at doma þau utlog bæde. En ez hon segir eigi sinn vilia til þess. þa skilisc hon vid þat.

Gvessa madr skal raba ze kono sinnar.

- 52 Se kono sinnar scal madr eigi ez lande zora. nema hon vili. Raba scal hann ze þeirra ollo til þarva þeim. hvarke þeirra scal zirimela. ne zirigera annars ze. Slican rett a hverr madr a kono sinni. sem a siolzum ser.

Um zelaz gerð.

- 53 Eigi a kona at synia boanda sinum zelaz. Nu zær madr menjar. eigi megu þau leggja zelag sin imillum. nema þeir menn iatte er til arzø þeirra standa. En ez þau ala born til arzø sins. þa megu þau leggja zelag sin imellom slict sem þau vilia. Nu zær madr ediu oc a hon born til arzø sins. oc ero þau i umegð. og vill hann þo leggja zelag vid hana at hvaro. þa scal gera steznu til hozudbarmø monnonom barnanna. oc leggja zelag þeirra saman. at ziar magne. leggja iord iordu i gegn. en enri enri i gegn. oc meta zong hans at þau ero meiri en hennar zong se. Nu ma þat eigi riuva ez sva er lagt. En ez þau leggja zelag sitt annan veg saman. þa ma þat riuva. hvart sem vill hans ervingi. æða hennar. a þa lund at fara a þing fram zyrz. en þau have veret .xx. vetr saman. oc segia i sundr þvi zelage. En ez eigi er i sundr sagt zyrz en þau have verit .xx. vetr saman. þa a hann alldrigi upreift a þvi male sidan. Hvervitna þess er hiun tvau leggja zelag sitt saman. þa scolo þau lysa þvi i ziolða manna. Nu ero hiun tvau saman .xx. vetr. æða .xx.

vetrum lengr. þa leggja log þelag þeirra saman. eðr eigi var þyrr lagt. þa a hon þridiung i þe. en hann tva luti. En þo at þat vere lagt oc er eigi lyft a .xx. vetrum. þa er sem ulagt se.

Um mynding.

Nu skal gjoðr konu heimil vera er til hennar var given. hværr sem skilnadr 54 þeirra verdr. Olaxr. Mynda skal menjar þe allt oc toma eyrir eyri i gegn. en eðiu þe halzt. Mynding skal við ollum lutum heimil vera. nema við tveim einum. eðr hon deyr barnlaus. eða gengr þra hanom þoryrta laust. Dæder. konu sinni skal engi madr með hoggum rada at olðr. ne at ate. En eðr hann berr hana i þiolða manna. þa skal hann bota henne slicum rette sem hann a at taca a siolzum ser. oc sva annat sinn. oc sva hit þridia sinn. Ola. þa a hon loft at ganga þra hanom með gjoðr oc gagnaialde. En eðr madr vill skiliaft við konu sina. þa skal hann sva skilit segia. at hvartveggja þeirra mege heyra mal annars. oc have við þat vatta.

Olaxr oc Maguus.

Nu heimtir madr skulld at manne. eðr hann er innan þyllis. eðr hann skulldskænter 55 hanom við annan mann. þa hever hann lofet þeirri skulld ser aþ hende. eðr þar ero vattar við þat.

Hvæssu miclu kaupi konor megu rada.

Umage ma engu kaupi kaup. ne rada. þræll ma oc engu kaupi rada. nema 56 knivi sinum einum. Leyfingi ma oc engu kaupi rada. nema ærtogar kaupi sa er eigi hevur gort þrællis ol sitt. þat skal oc vita hvæssu miclu kaupi konor megu rada. Leyfingia kona ma rada ærtogar kaupi. eðr hann hever gort þrællis ol sitt. En sunar kona hans halþeyris kaupi. En boanda kona eyris kaupi. En haulld manz kona tveggja aura kaupi.¹ En lendz mannz kona halþrar merer kaupi. En eðr meira kaup kaupir. þa ma riuva a þyrsta manade. En eðr hann er eigi heima. þa skal riuva a þyrsta manade er hann heim lemr.

Leyfings log.

þat² er nu þvi næst. at madr kaupir máns mann af manne oðrom. kaup a saman 57 laga kaupi oc lyritar. sa skal hallða abyrgð a er sellde. um ny hit nest a oc nidar. at hann drece eigi þyr. oc við stiarva oc við stinga. oc við þársottom ollum. oc við þvi at han bere sialþr land sitt. oc stit aþ klædom. oc abyrgiasc við leynanda loftom ollum. manad hinn þyrsta. Nu eðr sa loftr er einhverr a. þa skal þat kaup a þyrsta

Jvfr. Cap. 56. F. XI. 22.

¹) Bestemmelsen med Hensyn til Haulds Kone staaer i Mbr. foran Bestemmelsen om Bondes Kone; men denne Feiltagelse er af den gamle Afskriver selv rettet derved at han over det sidste: "En" har sat et "a"; over det næst foregaaende, et "6". — Rettelsen er benyttet i Papirs-Afskrifterne. ²) Bogstaven þ i dette Ord er i Mbr. større end de sædvanlige Capitel-Initialer.

manade aptr zora. með vattom. En ez þræll a launbarn. þa skal sa veita vord barne er þræl sellde. En ez þræll a orco. þa have hann þat til barnzulgu. En ez þræll gengr i liofe i hvilu kono sinnar. þa skal sa veita vord. þvi barne er hon gengr þa með. er þa kaupir. en hinn ollum þeim er zyr varo. Nu er þat oc leynanda laustr. ez ambott er með barne. oc vissi sa eigi er leypiti. þa skal sa hallda abyrgð a er barn a með henne. er hon a sæng zérr. ez henne verðr þat at lemd. æða at bana. til hon ma bera zotur tvær vaz fra brunni. þa skal hann zara með barne. oc lata modor zylgia pingat sem sa er. er hanom sellde. oc bioda hanom ambótt. oc zora barn zedr a hendr. Lia skal hann ambattar. ez hinn þarz at segia zaderni a hendr manne. þa hever hann barn þat a logum sér zort az hende. oc hava vid þat vatta. Bota skal hvurr madr rette ziri þræl sinn. sem ziri sialvan sic. ez hann ligg med kono. Ervingi skal rett taca a kono hverri.¹ nema hon eigi ser boanda. Sa skal zader at barne. er moder segir at zader se. Nu segir hon zaderne þræle a hond. þa skal drotne hans heimstexna. oc leida heimstexnu vitni sitt. þar skal hann zesta lyritar eid ziri svein sinn. ellar tate hann vid barne. En ez hann vill hvarke gera. þa leggi barn þar. oc zele hanom abyrgð a hende. Sva skal zrialsrar kono barn az hende zora sem ambattar. Nu segir ambott zaderni zriolsum manne a hendr. þa skal hanom heim stexna til trozu. oc til vidr tocu umaga. pingat skal sa zara i þann eindaga er hann hazde hanom heimstemnt. oc leida heimstemnu vitni sitt. En hon segia zaderni a hendr hanom. þan mann skal hon þa krevia reftar sins er hon sagde sogu a hond oc vidrtocu umaga. þvi at engi skal barn bera a gotur út at bioda þar manne. Nu er vel ez hann tvedr ia vid þa er þat barn hans þyboret. en ez hann tvedr nei vid oc tvedze eði i eiga. oc vill hvarke zesta rétt. ne vid barne taca. þa skal þar nidr leggja. þvi at nei hans er eði. nema hann biode lyritar eid. oc zesti þar þegar. þa skal sotiande hava barn brott með ser. en eidar þeir scolo standa .x. vicur svorra daga. Lyritar eidr skal ziri legord hvert. nema madr se vendr kono þeirri er hann vinnr udada verc a. þa er settar eidr. Nu ez hann svorr þann eid. þa svorr hann barn þat az hende ser. þa er þat i engum abyrgðum vid hann. ne vid zrendr hans. Nu lifist barn þat hanom. oc sér hann þat at hann hever misvaret þann eid. þa skal hann zara i ziolda manna. oc segia at þat er barn hans. oc bota vid Crist. at hann hever misvaret. þa er þat barn hans þyboret. Nu hevur hann eid zestan oc vill eigi vinna. þa skal hann giallda hinum sex alna eyris ziri manad hvorn meðan hinn zoder umaga hans. Nu skal þat eidzall sott vera sem hvert annarra a zyrstum .xii. manadom. ellar er sa eidr sem vunninn se. at logmale varo. Nu ez

^{hu}
¹) I Membr.: þeirri. Arne Magnussön har skrevet det aldeles paa samme Maade. At den gamle Afskrivers Mening imidlertid har været, at rette Feilskrivningen "þeirri" til "hverri", kan vel neppe være nogen Tyvil underkastet. Papirs-Afskrifterne have læst: hverri.

hinn kallar eigi til barns síns, er eð léét þalla, a þyrstum .xii. manadom, þa skal hinn þoda ser upp þræl, eða ambott, þiri því at engi várr skal ala odrom þræl kalþsælde. Nu vill hann ganga til síðan vaget er, oc kenna ser, þa skal hann lensa út med verðe þva miclu sem valentunnir menn meta, at verðr se þa madr orcolaus. Nu gengr madr i gegn þarne sínu, oc berr til kirkiu þyrr en þat have .iij. netr hinar helgu, oc geþr því þrælsi, þa er þat iamrettes madr við þadur sinn, oc þoder upp i þyni sínu. Þva ma þrende hans at somu geva þanom þrælsi aþ þende hans, oc þoder upp i þyni sínu, þa er þa iamrettesmadr við þadur sinn.

Um attleiding.

Nu ma madr bota rað þunar síns eþ hann vill, oc leida hann i ætt, eþ 58 þa iatter er arve er neþr. Nu eþ hann a þunu þa er moder er mundi kenþt, þo at einn se þulltíða eþ þa iatter, þa iatter hann þiri alla þa er i umegð ero, oc þva þiri alla þa er ualner ero. Þa skal odrle iatta er oðal a med þeim, þa skal hann gera þriggia fallða ól þorzera mæla, oc þogga við oga þritíðung, oc þla aþ þit aþ þremra þorte þogra megin, oc gera aþ sco oc setia við þapler. Þa skal þyft i þto þtíga er mann leidir i ætt, en þa hinn þialþr er i ætt er leiddr, en þa hinn er arve iatte, en þa hinn er odrlom iatte, en þa þeir þrendr. Engi ma geva arþ undan odrom, velalaup skal at vettoge þava. Engi skal odrom arþþvic veita. Nu skal þtíga þader i sco, eþ hann leidir þun þinn i ætt, oc þunr þans þa er þulltíða er. Nu er þat attleiding at þullu. Nu er þunr eigi til, þa skal þa þtíga i sco er þanom iatter, arve. En þa skal þa þtíga i sco er þanom iatter odrle. Nu skal hann þva mæla, at ec leidi þenna mann til þiar þess er ec geþ þanom, oc til þialþz oc til þiavar, oc til þess og til þetes, oc til bota oc til þauga, oc til allþ rettar þva sem moder þans væri mundi kenþt. Nu ma leida broðer oc þyftir broðor i ætt við þic, oc þadur broðer broðor þun. Nu skal þva leida þornong oc riþung i ætt við þic sem þun þyþorenn. Þva megu þleiri þrendr i ætt leida, oc til arþs gera sem nu þevi ec talt, eþ þa iatter er arve er neþr, þann mann ma oc leida i ætt, eþ þader geþr þrælsi þyrr en hann have netr .xv. hinar helgu, þa scolo þeir aller iatta er i erþðum ero við hann. Nu skal hann þat þava allt er hann er til leiddr, meðan þeir liva er i þto þtígu við hann, þa skal hann taca síðan þeir ero þauðir þeðe arþ oc oðal. Nu skal madr þyfa attleiding þinni a þverium .xx. vetrum til hann tetr arþ, þa skal arþr þera þanom vitni um allðr, oc um eðve síðan.

Um vitnisþurb.

Eþter vitnum oc gognum skal þvært mal þoma. Þva er eþ einn þerr vitni með 59 manne, sem engi þere, en tveir sem tíu eþ madr ugðir eigi andvitni a mote. Nu ero

þau vitni er eigi scolo andvitni a mote tona. þat er heimstemnu vitni. oc þingsteznu vitni. oc kvodu vitni. oc naubshynia vitni. oc zorsagnar vitni. oc þau vitni er menn bera um deilld manna at olbrhusi. En ez madr treyr mann ziar. þa ma hann svo trozu veria. at kvodast þa skulld gollbet hava. oc nemner vatta sina þa er vid þat varo. Nu ez vattar ero innan zyllis. þa scal skapa þeim leidarlengd til. En ez vattar ero utan zyllis. þa scal gera þeim lagasteznu at þeir tona þar oc bere slict vitni sem þeir vid varo. Nu bera þeir svo vitni at þeir vid þat varo er hann lauc skulld þeirri allre sér ez hende. þa hever hann trozu rétt varda. þat heilir alnetar vitni. þar scal ol eði andvitni amote tona. En ez þeir tona eigi. þa er han seccr a trozu þeirri. Nezgilldismenn. eða baugilldismenn. eða namagar megu eigi bera vitni með manne. nema þeir se hadom iamstjyldir.

Taca megu tveir vid eins vitni ez þa er zrumváttr er vid var. þa verdr þat vitni at zullu svo sem þeir have aller vid verit.

Um andvitni.

- 60 Nu zora menn andvitni amote. þa scolo þeir auca einum vatt. þa ero þeir störcvattar er zyrri baro. En ez þeir bera aller iammarger. þa ero þeir scörcvattar er ezte baro. oc bera allbri vitni ez slict mal sidan. oc bota .iij. morcom tononge hvorr þeirra.

Ez madr gezr þræle zrelsi.

- 61 Nu leidir madr þræl sinn til kirkju. eða a listu setr. oc gezr zrelsi. Nu ez hann gezr stattalaust oc skullda. þa þarz þa eigi at gera zrelsis ol sitt. ne engi þa madr er zrials zellr a iord. þa scal hann rada kaupum sinum oc kvanzongum. þo scal hann vera i þyrmslum vid staphdrotten sinn. svo sem hinn er verð reidir. Nu gezr madr þræle sinum þeim zrelsi er verð reidir eða ambotto. zrials er hvorr er zrelsi er gevet. ez þa gezr er gena a. Nu zerr þræll zrials mannz zorum .xx. vetr. eða .xx. vetrum lengr. oc illir engi madr zarat hans. ne kaup hans. ne kvanzong. hvárt sem hann zerr utanzyllis. eða innanzyllis. þa er hann zrials. ez hann vill zrials tallasc. Sa madr er tonongr gezr zrelsi. hann scal eigi gera zrelsis ol sitt. oc þa annarr er zyrri er zrelsi gevet en hann have .iij. netr hinar helgu. oc zoddr upp sidan skulldlaus. Nu reidir þræll eða ambott verdaura sina. þa scal þau til kirkju zora oc leggja boc a hozub þeim. oc geva zrelsi. Nu scal hann þar vinna .xii. manadr ziri staphdrotne sinum. En ez hanom er svo zrelsi gevet at ezter stendr halzt verð hans. eða meira. þa þo at hann soke þat með hoggum er ezter stendr þar a eði tonongr a.

Um frælsis giaz.

Nu vill leysingi rada kaupum sinum. oc tvánzongum. þa skal hann gera frælsis 62
 ol sitt. þriggia fallda ol hit minzta. oc bioda skapdrotne hans til með vattom. oc
 bioda eigi sotunautum hans til. oc sissa hanom i ondvege. oc leggja .vi. aura i skaler.
 hinn zysta eptan oc bioda hanom leysings aura. Nu ez hann tekr vid þa er vel.
 En ez hann gefr upp. þa er sem gollbet se. En ez hann vill eigi til zara. þa skal
 hann leida vatta sina at hann baud hanom þingat. oc lata liggja tómt ondvege
 hans. oc leggja .vi. aura i skaler. oc bioda i sete hans hinn zysta eptan. þat heita
 leysings aurar. En ez hann hever nocorom manne um bodet vid at taca þa er vel.
 En ez engi madr tekr vid. þa hirði hann til morgens. oc biode enn at matmale.
 En ez þa tekr engi madr vid. þa have hann oc hirði til þa heimtir er hava skal. þa
 er frælsisól gort at zullu.

Um kvanzang leysingia.

Nu zær leysingi kono ættborna. þa er gort hever frælsis ol sitt. oc stiliafc þau 63
 tvic þa scolo born oll með henne hvernva. En ez hon verdr zyr daud. þa scolo
 born oll hvernva til zadur sins aztr. oc eta ze hans meðan þat er til. en þa er þat
 er allt etet. þa scolu born oll aztr hvernva i hit betra kyn. en hann undir skapdrottin
 sinn. Nu zær leysingi kono ættborna þa er eigi hever gort frælsis ol sitt. hvorr
 sem stilmadr þeirra verdr. þa hvernva oll born með henne. Nu zær leysingi leysingiu.
 oc er gort frælsis ól hennar. en eigi hans. þa koma born til hvarstes arz. En ez
 hans frælsis ol er gort en hennar eigi. oc iatter þo skapdrottinn hennar vón undan
 sér. þa koma born til beggia arz. Nu zær leysingi leysingiu oc er annars skapdrottens
 ia til en annars eigi. þa er eigi iatter. ez þar er audozum at skipta. þa ma hann
 sic til telia. en ez vandræde ero. þa ma hann sic zra telia gorollo. Nu zær leysingi
 leysingiu. oc er gort frælsis ol beggia þeirra. þa gegna born beggia arve. En ez
 þau verda at protom. þa ero þat grazgangs menn. skal grava groz i lirkugarde. oc
 setia þau þar i. oc lata þar deyia. tale skapdrottinn þat ór er lengst livir. oc zode
 þat sidan. Nu zær leysingi leysingiu. oc er hvarstes þeirra frælsisól gort. nu ala
 þau born saman. þa ero þau iamrettesmenn vid zadur sinn. þau scolu þa vinna ziri
 karle oc kerlingu. En ez eitthvert vill i brautt zara. þa skal þat leggja i stad sinn
 merer .iij.

Um þræl oc ambott.

Nu frælsasc þau þræll oc ambótt. oc bua bæde saman. þa ozla þau hanom tva 64
 luti ziar en henne þridiung. þa mundr skal henne uppi hallda er hann gaz til hennar.
 hvárt sem var minni æða meiri. þa er þau varo anaudig.

Um arz .ii. brødra anaubgra.

- 65 Nu ero brødr tveir þodder upp anaubgir at eins mannz. oc ero þeir bæde brødr oc þostbrødr oc leysasc þeir undan drotne sinum. oc zirrasc eigi þost. eigu saman verc oc orco. þa lemr hvartveggia þeirra til annars arz. born þeirra toma eigi til. nema þeir geri þrælsis ol sitt.

Um þyrmskir leysingia við skapdrotten.

- 66 Nu scal leysingi hava þyrmskir við skapdrotten sinn. eigi scal hann i zevelom. ne i þiorvelum við hann vera. ne i domom i gegn hanom. nema hann eigi sitt mál at veria sialzs. þa scal hann iamt ziri hanom veria sem ziri ødrom monnom. oc eigi iamnasc ordom við hann. oc huerua eigi odd ne egg a mote hanom. oc þylla eigi þiandzlocc hans. oc bera eigi vitni a hond hanom. oc ganga eigi a hond oxrilis manne. nema leyvi hans se til. oc setia eigi dom annarra a mote hanom. En ez hann gerer einnhvern lut þeirra. þa scal hann zara aztr i seff hinn sama er hann var þyrr. oc leysasc þedan verdaurum. ze sinu hever hann oc zirigort. Tveir scolu þeir þedgar¹ þyrmasc við hina tva. Ez sunr hans gerir einnhvern lut þessarra. þa sedizt hann við skapdrotten sinn verdaurum slicum sem þader hans gallt. Vitni þau scal leysingi abyrgiasc .xx. vetr. at hann hever þrælsisól sitt gort. En ez engi illir gerð hans a .xx. vetrum. þa scal þo gort vera at ugort se. ez hann vill þat segia. Kaupa ma leysingi arz bornom sinum. ez þeir verða satter a. þa er þat iamzullt sem hann hazde stirt zar sitt. En ez þrot soter þau oc er leypst. þa scolo born þeirra vinna ziri þeim medan þau liva. oc ganga skulldlaust i braut. En ez þau vilia eigi þat. gialldé þostrlaun þat þeirra er i brautt vill zara.

Ez leysingi zerr ór þylki utan lequis skapdrottens.

- 67 Nu zerr leysingi ór þylki ziri utan rad drottens sins. oc azlar sér þar ziar eða laupa. þa scal skapdrottenn zara ezter með vatta. ez hann vill aztr zara þa er vel. En ez hann vill eigi aptr zara. þa leidi hann vitni a hond hanom at hann er leysingi hans. oc zore hann aptr hvárt sem hann vill lausan eða bundinn. oc setia hann i seff hinn sama. þar sem hann var þyrr.

Ez þræll leypst.

- 68 Nu leypr þræll mannz. oc tecr madr hann innan þyllis. oc utan þiordongs. þa scal hann hava² eyri. En ez hann tecr hann utan þyllis. oc innan laga varra. þa scal hann hava .ij. aura. Nu ez hann tecr hann innanlandz oc utan laga varra.

Jvfr. Cap. 66. F. IX. 10. 11. Cap. 68. F. X. 40.

¹) I Mbr. þedgar. ²) Ordet: "hava" har i Mbr. været rettet til: "hafuan" ved at sætte et I til over Linjen mellem det første a og v samt en Streg over det sidste a; men siden er det over Linjen tilføiede igjen udraderet. Arne Magnussön har "hava"; ligesaa de övriga Papirz-Afskrifter.

þa a sa halva morc er hann tæc. ez hann hever hann i hoxtum heim. þa a hann undingia lausn. en allar eigi.

Um abyrgð sveins mannz.

Nu leigir madr þræl mannz. hann scal hann abyrgiast at hann vifi hanom eigi 69 a ár uzorar. æða a isa uzora. ne til biarnar hida. æða i biorg uzor. æða a se uzoran. æða a annat zorad. Nu ez hann zirizerse þar a. oc varo eigi hans sveinar þar. æða hans vercmenn adrer. þa scal hann giallda hinum svein sinn er atte. hann scal zora hann heim at missera motom. En ez hann sender hann heim oc letr hann zara einnsaman. þa ez hann lenyr i brautt oc kemr eigi heim til handa drotne sinum. þa scal hann giallda hanom svein sinn. Nu scal engi madr zlytia svein mannz fra drotne. nema sér vili abyrgia. scal hværr madr heim zlytia at useðu¹ til handa drotne. Heimilld scal hværr madr taca az drotne verca sveins sins. allar abyrgiazt hann at ollu. Nu leggr hann siulan æða saran. þa scal hann þar liggia .vii. netr. en sidan scal hann zora hinum er a. En ez sa er az lande zarenn. þa scal zora ziarhallz manne hans. En ez hann vill lengr lata hann þar liggia. þa scal leiguzall i væra sliet sem til telst. en eði hever hann matar þess er hann neytir meðan hann liggr. En ez hann lenyr i braut fra þeim er hever. þa scal hann gera bod þeim er a. allar scal hann leiga. þo at hann have eigi.

Um verkmenn.

Nu kaupir madr vere at zriolsom manne. þa scal hann þat allt hallda sem þeir 70 verða a satter. En ez boande vill eigi hallda male² vid leigumann sinn. oc visar hanom ór vift. þa scal hann krevia með vatta tvo vistar. oc bioda vere sin. sliet sem þeir urðu a satter. Nu ez boande vill þat eigi þa er hann seccr at .xii. aurum. en hinn hana³ kaup silt. oc matar verd. þat er uneytt er. Nu ez leigumadr vill eigi hallda male vid boanda. þa scal hann krevia hann verca sliera sem hann handsalade hanom. oc bioda hanom vift með vattom. en ez hann vill eigi. þa er hann seccr aurum .xii. En þa a boande sliet at heimta at hanom sem hann slyllði reida hanom. En matar hevur hann eði. þvi at hann hamnar stalz. En ez hann tæc mannzverc a hond ser oc getr eigi uunnit. þa scolo menn meta hværr leiguzall hanom scal i þvi væra. Nu legst leigumadr siucr æða sarr. ez hann liggr .v. netr. þa scal eði leiguzall i þvi væra. en ez hann liggr lengr. þa scolo menn meta verca tion oc mât þann er hann neytir. allar zore a hendr ervingia. Nu zestir madr umaga i vift. þat scal oc

Jvfr. Cap. 70. F. X. 10.

¹) Rettere maaske useðu.

²) Saaledes i Originalen paa to Steder. Måske synes at være det Rette.

³) Her, som oftere, synes Ordet "þa" at være udeladt, eller Infinitiv ved en Egenhed at være brugt istedetfor Coniunctiv.

hallda. En ez hann visar hanom ór víft oc gengr hann hufa a milli. þa scal hann giallda merer .iiij. oc varðveita hanom. sem mælt var. Sva scal hverr giallda er ganga lætr sinn umaga hufa amilli. sem ec hevi nu talt.

Um skuldar mann.

71 A þingi scal skuldarmann taca at biðasc frendum zýft. sa er neftr er nanastr er. ez hann vill hava. æða sa ellar er hann vill hellzt selia. Engi ma tono sva taca i skulld. nema have frenda rad við. Leyfings born ma taca i ziolða hverium er vill. Hallda scal slict allt sem menn verða a satter. oc vattar vitu. Eigi scal hann með hoggum rada hanom til verca. nema hann megi eigi¹ þa ez hanom skulld fina. en sidan er hann rett laus við hann oc hans tono. oc man hans allt. oc sva hvért þeirra við annat. En ez adrer menn líofa hann. þa a hann sličan rett a hanom sem a brytia sinum. sialyr a hann þat er auc er sliçs rettar sem hann a burd til. En iamdhjrr scal hann þa at rette sem hann være skulldlaus. En ez skulldarkona legft með þræle. þa a armadr eði a hénne zýrr en hon have golldeð hina skulld. Nu ez madr selr skulldar mann mansale. nema hann laupi ór skulld. þa er hann seccr .xl. marca. oc sva hverr er zrialsan mann selr. En ez lendr madr selr. þa scal hann halzt tononge giallda. en halzt zylkismonnum. En ez armadr tonongs selr. þa scal hann giallda .xl. marca zylkismonnum. Ættborenn madr ma geva barn sitt i skulld. ez hann gezr a þingi. æða at oldrhufi. æða at kirtiu sofn. þa ma hann geva i þriggia marca skulld oc eigi meiri. þa scal þat hallda. scal eigi barnet riuva og engi madr annarra. Nu scal hann neyta skulldar mann sinn. sem þræl sinn. oc sva zora hann til verca. þa scal orco geva hanom sem þrælom sinum. Nu scal hann þar væra oc þa þa aura er hann er zastr. ez hann vill eigi þar hava verit. þa scal hann eiga umhvarz halvan manad innan zylkis at sýsla um skulld. þa er hann a at giallda. En ez hann zerr huldu hozðe. æða ór zylki. þa er hann þræll ez hinn tetr hann er skulld a at hanom. Engan a tonongr rett a skulldar manne. þar sem sialyr hann a engan rett a ser. Nu gezsc madr i skulld zrials oc zulltida oc ættborenn. þa ma hann gevasc i sva micla skulld sem hann vill. Nu vill sa aura hava ez skulldar manne sinum. þa er vel ez hann sýslar sialyr um. En ez hann vill eigi sialyr um sýsla. þa scal hann biða frendom. þa er vel ez þeir vilia hava lepyt. ellar scal hann selia hann hvért er hann vill innanlandz. oc selia at aurum eigi meirum en hann var zastr. Engi madr scal selia zrialsan mann mansale. en ez hann verðr at þvi tunur oc sannr. þa scal hann giallda .xl. marca. oc sva hinn er kaupir. ez hann veit at hann var zrials. Nu ez skulldar madr getr born. þa er vel ez hann a sialyr ze til. at zela born sin ez hende ser. en ez hann a eigi sialyr ze til. þa scal sa zela er skulld

¹) Her begynder 1ste Blad af Brudst. D, og ophörer ved Capitlets Ende.

a at hanom. þa eygsc hanom skulld svo miclu sem hann zelt born hans æz hende sér. sýsli þeir bader um stad barne. Nu scal skulld aucazt hanom til hann þydir zulldyrr at verde. En ez hann gerir born svo morg. þa scolo zrendr hans taca vid bornom sidan hvegi morg sem ero. Nu zær hann eigi golldet skulld. oc elldisc hann a hende þeim manne er a at hanom skulld. oc verdr hann at umaga. þa er hann hans umage. Hann a oc toft at geva hanom skulld medan hann er verczórr. þa hverzr hann a hendr [zrendom. þo at hann verde¹ at umaga. Ez madr selr mann zrialsan a heidit land. þa scal hann giallda .xl. marca. oc toma hanom aptr. allar giallda hann giolldum aptr zrendum hans. Nu bydr madr priot þeim er skulld a at hanom. oc vill eigi viona ziri hanom. zore hann a þing oc biode zrendom at leysa hann. ór skulld þeirri. Nu vilia zrendr eigi leysa hann. þa scal sa er skulld a at hanom. eiga toft at hoggva æz hanom hvárt sem hann vill ovan æda nedan. Nu kemr zrials madr i skulld oc er eigi retl tekinn i. þa scal hann zara a þing oc brigða sic ór skulld. þarz hann engum manne at stezna til. Ez madr tecz svein mannz oc recr a vere ziri sér. þa abyrgisc hann sveinenn. oc giallde hinum azang. ez hann heimtir. nema hann tale hann æz laupstigi.

Landzleigu bolkr.

Nu² leigir madr iord at þeim er a. at leigu mala rettom. þa scal hann þa 72 iord hava .xii. manad-heimila at bua a. oc inna hinum leigu svo sem þeir varo a satter. [Nu er leiga eindagad.³ oc komr eigi zram i eindaga. þa uheimilar hann sér iord. Nu reidir hann suma leigu. en suma eigi. þa scal soria með vattom þat er ezter stendr. Nu vill hann eigi reida. þa scal krossa lod til leigu. oc ziriþioda hanom at neyta undan krosse. ezter zimt. En ez hann neyter. borte bauge kononge. oc giallde þo hinum leigu. Nu scal a þeirri iordu bua til zardaga at odro vare. Az þeirri iordu ma madr eði æz selia odrom a leigu. nema hann stildi þat þa er hann toc at hann stlylði odrom manne æz selia a leigu til heimils. Nu ez hann selr. þa er hanom iord uheimil. oc svo hinum er tecz. borte landnâme hvartveggia. æz stal hinn zara er æz leigulida toc. Allt þat er hann verdr sínz um. þa scal hinn borta hanom er sellde hanom. oc. aura .vi. at handfalsfliti. ziri þvi at svo scal hverr giallda er selr odrom uheimilt. nema hann have iord adra iamgoda at za hanom.

Um husa uphald.

Nu scal hann husum upp hallða ollum þeim er a varo er hann tom til. þat 73 scal hann eigi abyrgiasc at hus zyrnizt. Nu ez husgerd er mælt a hendr hanom þa

Jvfr. Cap. 72. 73. F. XIII. 1.

¹) [Disse Ord ere i Mbr. opfriskede af en nyere Haand. ²) Bogstaven *tt* er i Mbr. større end de sædvanlige Capitel-Initialer. ³) [i Mbr. opfrisket ved en nyere Haand.

scal hann þat gort hava þyrr en hann af iorðu þare. Nu ef hann þau hus gerer er eigi ero mælt a hendr hanom. þa scal hann gera ser siolzum. hann scal hinum biða at laupa þat hus er iorð a með vattom. ef hann þecc i þeirri iorðu til. allar þora af þiri þardaga ef hann er innan þyllis. En ef hann er eigi innan þyllis biðe þeim er til þerr iardar. Nu ef hus stendr exter þardaga. þa a hinn hus er iorð a. nema hann þore a heltn æða a renfar. þar sem hvarke spilli ácre. ne eng. þiri þardaga. þa ma hann þora þat hus exter þardaga. þegar er hann a hellzt tom at. Nu ero þeir þardagar þyrrtir at bua niú netr a sumar i ollom husum. þa ef hann ma eigi vinna allt sitt þort. þa ma hann bua adrar niu netr i holzum husum. þara úðra megin ellz. oc gegna engum bodburdum. þa scal hann braut þora nema hanom se naudsyn at. oc a þar seto sem hann scal þora ivir þiall. æða ivir þiorðu. þa scal hann þora i nauft. æða i sel. oc bua þar hinar þridiu niu netr. hava þa af þort at uscecu. oc nenta þar bæde vaþ oc vidar. oc garðþodrø.

Þvat madr skal at uscecu af iorðu þlytia.

- 74 Nu scal hann af iorðu þora þat er hann a at retto af at þora. þat ero þriu loff þodrø af mannzverli hveriu. þat kollom vér eþlia þodr. eitt hens. en tvau halms. til várþodrø sér. vercoið sinn allan scal hann abrot hava með ser.

Ef madr þlytr meira af iorðu en hann a.

- 75 No scolo hurdir standa. uthúrdir þriar. oc þo þriar at engi væri þa er hann tom þar. stozu hurð oc burshurð. oc elldhushurð. oc standa allar þær er þyrr stodo. Nu ef hann tecr einahveria þa hurð oc þorer abrott. þa scal hann aftr þora. oc leggja a landnám. ef hann hever leyft þra. En ef þar þylgir nokot af þrestellði. æða upþyri. æða gætte tre. þo at ein þlis þylgi. þa er þat husbrot. oc skal hann þa leggja a mercr .iij. En ef hann brytr setstocca or husi æða britr þær er grepping hever numet. þa scal hann þora aptr oc leggja a mercr .iij. Lavazili oc þlorþili oc vidloft oc bruar þær er hann gerði. þialma oc hus sin þar scal hann þat leggja er hvarke spilli ácre ne eng. En ef hinum þyðir mein at. er til þerr. hann scal a brot þora þegar er hann vill. Langþili og þverþili. oc allt þat er eigi hever grepping nomet. æða nagþast undir bialla æða bita. þa scal brott þora. Allt þat er husbrot nemr bote morcom .iij. þeim er hus a. oc geri hus iamheimillt sem adr var. Nu scal hann eigi grava upp þialmroður exter þardaga. hoggva ma hann þiri ovan iorð. oc þora i brott. En ef hann greþr upp. þa scal hann bota landname þeim er iorð a. Ef madr gerer ser þvanngarð. þore brautt þiri þardaga ef hann vill. Ef madr ser vetr rug þar sem acr er. oc þerr af iorðu. have af allþedi. En ef hann greþr voll til innangarðz. have þa þremæle sinn. En ef hann greþr til utangarðz. have halvan hvárr sa er til þerr iardar. oc sa er sere. ef hann gerdir um.

Æz iorðu ma maðr eðl veita. nema tvau loff vīðar oc eitt skæz. þat a leigulīði at lenza. oc sva landzdrottenn. þo at hinn vīli eigi. er leigt hevir iorð. Nu ez haucar bua i morco. þa scal sa hava er leigðt hever iorð. nema hinn stīli undan. Engi scal annars hauca taca. nema landname vīli ziri bota. oc zora hauca aptr. En ez hann tecz hauc bundinn i reidri. þa er hann þiozr at. ez hinn hæzde lyst ziri vattom at hann hæzde bundna. Nu a sa averca er iorð hever leigðt. ez eigi er meira vert en halzrar mercr. ez hann segir landzdrotne til. En eigi ez hann lennir hann. enn hinn bote landname er i orte. Iorð scal at þvi nyta. at gera skīp til þuztar sinnar. þat er eigi ma sessom telia. En ez hann gerir þat skīp er sessom ma telia. þa gerir hann þat þeim er iorð a. Næzrar scal hann eigi liofta til solu. nema hann þurvi at kaupar ser svartu salt. Salt scal hann eigi meira gera. en hann þarz at geva buze sinu. nema han þurvi næzrar at kaupar ser. Tioru scal hann eigi meiri gera. en hann þarz at bræða skīp sin með. Samkundu scal engi maðr gera a iorðu mannz. nema sa þurvi olgerðar er leigt hever. En ez gerer giallde mercr .iij.

Æz sa vill eigi hava iorð er toc.

Nu leigir maðr iorð. oc vill eigi hava er hann hever leigða. þa scal hann zara 76 til er .v. netr ero til stodu. oc sa þa iorð. oc nyta sér sva sem hinn hæzde eigi leigða. oc heimta leigu ez hinum er tecz hæzde.

Æz maðr zerr a iorð uheimila.

Nu zerr maðr a iorð mannz. oc tecz eigi heimilld ez þeim er a. þa scal gera 77 hanom zintar stemnu ez. oc lenza sitt með landname ez. þa ez hann vill eigi ez zara. þa scal stemna hanom til þings ziri rán. þa eigu þingmenn at doma hanom er iorð a. allt þat er a iorðu er ziri utan zrialsu menn. oc ranbaug tononge. Nu vill hinn eigi ez zara. þa scal hann tveia þingmenn sva marga. at hann se zullida at zora hann ez iorðu. seccr er hverr at .iij. aurum. er eigi vill zylgia hanom. Armadr tonongs er stylldr til at zara. oc odrlast með þvi baug.

Æz maðr selr tveim monnom eina iorð.

Nu selr maðr eina iorð tveim monnom. sa scal hava er zyrri toc. oc hvervitna 78 þess er maðr selr tveim monnum hit sama. þa scal sa hava er zyrri kaupir. eða leigir. hallða stīladome ziri oc niota vatta sinna. at hann toc zyrri. aðra skal hann hinum za. ez hann hever til. eða giallda handsaleslit .vi. aura. En ez hann a þa eina er hann byr a. þa scal hinn hava. en eigi stalzr hann.

Æz maðr vill brigða kaupir.

Nu selr maðr eina iorð a leigu. oc vill eigi lata hann hava er toc. þa scal hann 79 stegna hanom. hvárt sem hann vill þing. eða a kaupreinu. oc niota vatta sinna

hveffu hann hever iord tecna. ez hanom berse þat at zullu. þa scal hann síðan hallða fliladome ziri leiguiord sína. oc sva mala iord at somu. Nu ez annarr þeirra deyr. þa er leigumale¹ þeirra rovenn. þa scal aptr reida ze þat er ulaunat er.

Um gerding. oc audrn.

- 80 Nu verdr madr utlagr a iordu mannz. þa scal hann leigu hava ez ureidd var. oc ord alla rotzasta. Nu ez iord ligger aud i hia. sa scal um audrn gerða er a. oc gæta til ziri þvi at engi scal odrom at garðstauri standa. en ez hann vill eigi gerða. þa scal eði umgiallda at att se.

Ger skyrir um grendar zar manna.

- 81 Nu bua grannar tveir saman. oc fara ez einum manne iord. þa er su iord uskipt. þa scal þat skipti hallða er þeir skipta sín a milli medan þeir bua a iordu. Ez annar byr. en annarr zerr a brott. þa ma hann eigi þeim skiptis synia er til zerr iardar. Ez menn tveir bua a einum bō. þa scal hvartveggia þeirra hava eigi zleira buze um sumar. en hann ma zōða um vetrenn. oc vinna eði a annarra manna iord til. En ez hann hever zleira i haga. þo einu lambe auli hann. nema lenzi hins se til. þa scal hann giallda grasráns baug. oc landzdrotne landnám. En hinum grasverð er a. Gotur allar oc garða lið scolo vera sem verit hava at zorno. Ez menn bua i grend saman. þa scal zara ór husa haga er tveir manadr ero ez sumri. nema þeim þyðir ollom annat sannare. Nu sitr einhverr lengr nidri. þa scal hann ziri biōða hanom þarfeto. Nu sitr hann tyrr at hvaro. þa scal hann stezna hanom þing ziri rán oc þarfeto. þa eigu þingmenn at dorma tononge baug. en landnám holzu auca² þeim er iord a. en .vi. aura granna sinum ziri grasrán. Nu scal hann æsta bonðr oc heradrōmenn sva marga sem hann vill. at zora buze hans or husa haga sinum. hværr er seccr at aurum .iiij. er syniar hanom. Sliet ligger vid ez hann zerr ovan ziri tvimanad. Há eigu menn oz haustum. þa scal engi ziri odrom beita. en sa er beitir. giallde grasránsbaug.

Enn um grendar zar manna.

- 82 Garðr er granna sætter. Nu bua menn tveir a bō einum. æða zleiri. þa scolu þeir sva hallða garðe upp. sem þeir hava iardar megin til. oc veret hever at zorno zare. oc hava gōrvoan at zardogum ozftum. oc abyrgiasc til vetr natta hværr sinn garð. þann er um andvirli stendr. en sa er eigi gerir sinn garð. þa scal hann abyrgiasc flada þann allan er hinum er gorr. hvárt sem gerir hans smale. æða annarra manna.

Jvfr. *Cap. 81. F. XIII. 18. 19. 20. Cap. 82. F. XIII. 21.*

¹) Dette Ord er i Membr. overstrøget. Arne Magnussøn har i sin egenhændige Afskrift af Codex beholdt Ordet i Texten, hvor det heller ikke synes at kunne undværes. Papirs-Afskrifterne C. A. M. 306. f. og 66. qv. samt C. Thott. 2083. qv. have det ogsaa. ²) Maaskee Feilskrift for autif.

Nu ez þýr er garðbriotr. eða garðsmogol. þa scolo ganga til grannar þeirra. oc sía garð. Nu ez þeim lízt garðr sa gilldr. þa scal sa giallda er garðbriot a. allt sliet sem at stada verðr. Ez buze gengr ór kvium oc gerer stada odrom. þa scal sa giallda er buze a. sem menn meta. þann stada. Nu bua menn i grend saman a sinum þó hvarer. þa vill annarr hava merki garð milli þeirra. en annarr eigi. þa scal sa stefna hanom til garðskiptis er hava vill. oc tveða a eindaga ziri vattom. oc krevia hann gerðingar. Nu ez hann vill eigi toma til gerðingar. þa scal hann lata bera vitni um. at hann stemde hanom til. oc skipta gerðingu ziri vattom. oc leggja a lut. geri hann þann lut síðan er hann lýtr. Nu ez hinn vill eigi gera oc gengr þar smale innan garðz. oc etr þar ácr oc eng. hvorr sem þat buze atte. þa scolu þeir giallda stada þann allan. er þar er gorr. er eigi villdu garde upphallda. Sva scal oz haga skipti at samo. þa er haga garðr rett zelldr. ez þrutir taca limi¹ þa ma smale zara með heimboðom síðan. bioda heim þar sem hann vill með vattom. hvorge sem þeir hitta hann. þa ma hann drepa buze hans ez hann hittir i haga sinum. oc vitu þat vattar. þa zellr smale ugilldr síðan ez hann gengr um hagagard. eða merligard. ez hann hever sinn lút gorvan. þó at hinn have eigi sinn.

Þa scal grindu aptr luca er up lank.

Nu ganga menn i gognom garðzlid. þa scal sa abyrgiasc er upp lýtr grindu. 83 at aptr se loten. En ez þar gengr innangardz buze. eða roff. oc spillir acre. eða eng. allan þann stada er gorr er þar. scal sa giallda aptr sem menn meta er uplauc grindu.

Um sætr. oc um merki.

Nu scal til sætra a ziall up vera merki sem at zorno zara hever verit. zora eigi 84 ór stad nema hann zore engum manne til meins. Sva scal þar sætr at somu. þar ma eigi smale zara með heimboðom. þar scal mota horn horne. oc hozr hove.

Um veidi vötn.

Uotn oll scolo renna. sva sem at zorno hava runnit. veita þat engi ez þó. eða 85 a þó annars nema þat briote sialzt. En ez þat er veitt. þa scal veita aptr. oc leggja landnám a. Nu ez a rennr milli þóa. oc ero ziffar i. þa eigu halva hvarer út til midrar. ez þeir eigu sva iord til. tveim megin. Nu ez a brytr a annarstveggia iord. þa a sa a er iord atte er hon braut. en hinn a granda [eða eyri² exter.

Jvfr. Cap. 85. F. XIII. 9.

¹) Kunde maaskee ogsaa læses: "linu". Arne Magnussøn læser: "limi"; ligesaa C. A. M. 306. f. og 66. q. samt Cod. Thott. 2083. q.

²) I Mbr. staae Ordene eða eyri mellem Linjerne lige over granda, uden noget Tegn til at føres ind i Linjen; Haanden er ellers paa begge Steder den samme. Arne Magnussøn har ført det overskrevne ind i Linjen: "granda eða eyri"; ligesaa C. A. M. 306. f. og 66. q. samt C. Thott. 2083. q. Den nyere Landslov, hvor dette Stykke er optaget uforandret, har ogsaa granda eða eyri.

þingat til sem hon var. meðan hon rann rett. Engi skal ziri óðrom spilla. ne veidi stóð banna. ez hann hever hæzt at zorno zara. En hvervetna þess er menn eigu lag a. þa skal hvorr gera veidi vél i sinni a. oc gera þo svo at zistar megi zara up at á hverri. Ganga skal gudsgæve til ziallz sem til zioru. ez gengit vill hava. En sa madr er gerdir ziri. þa scolo þeir er ziri ovan eigu gera hanom zintar stemnu ez pingi. at briota ór ez at ulogum er i gorr. En ez hann vill eigi ór briota. þa scolo þeir æfta líðs til at briota ór. en hvorr bonde er seccr at .iij. aurum er syniar hanom til at zara. En þeim vidar veidi er ziri ovan bua. Engi skal zara i annars a at veida. nema hann vili þeim veida er ána a. oc giallda landnám þeim er ána a.

Um sætr oc um marcteing.

86 Hvervitna þess er menn stílr a um sætr. Nu letr annarr dóm hallða ziri. þann dom a sætr at hava. sa er vitni berr til. nema annarr have zleiri vitni. Nu stílr menn a marcteing. oc letr annarr dóm hallða ziri. þann dom a marcteingr at have¹ sa er vitni berr til. nema annarr have zleiri vitni. Hvervitna þess er menn stílr a um sætr. æða a marcteing. æða a marcreinu utangardz. þa hever sa sitt mál er vitni berr til. Nu hever hoartveggia vitni til. þa skal sa hava sitt mál er sveria vill til. Nu vilia bader sveria til. æða hvarge. þa skal briota sundr i midiu þat er þa stílr a. Oz marcreinur² allt þat er menn stílr a. þa ma vitni bera um hvorr er vill. zrials oc zulltíða. hann skal svo at orðom tveða at her stílr. oc þa er rett. Nu stílr menn a um sætr. æða a marcteing.³ sa skal hava er hæzt hever .xx. vetr. æða .xx. vetrum lengr uillt oc uspillt. oc vitu þat vattar með hanom. Sa skal dóm hallða ziri er hæzt hever. en sa skal steyna hanom til marcteingo. oc til dóms er eigi vill una. eigi stemrom en .v. nottom ziri. þingat skal hann þa zara er at þeim degi lemr. með domendr sína oc vitni þau oll er hann þarz. domendr sína skal hann setia þar sem hann kallar merki. Hinn skal setia halvan dom vid hann er mál a mote hanom. Vitni skal sa lata bera er soker. þat at hann stemde hanom þangat. en þat annat. at þau se merki er hann segir. þa er þat satt. nema annat lome meira i gegn. oc auli. þa er merki sem þeir bera. En ez þeir ero bader iammarger. þa hava þeir sitt mál er zyrri baro. En ez eði er vitni. þa skal sa hava sitt mál er sveria vill til. En ez hvárge vill sveria til æða bader. þa skal briota sundr i midiu þat er þa stílr a. svo skal hvervitna. er menn stílr a merki. sem ec hevi nu talt. oc scolo þeir þar dom setia a marcteing. Nu er þeir hava dom sett. þa skal sorkiande niota vatta sinna. Nu megu aller menn þat vitni bera. þo at hann være þræll oc vann i þann teig. oc er hann þa zrials. Nu skal sa þeirra hava þann teig. er meira vitni hever til oc betra.

¹) Rettere hava, see ovenfor. ²) I Mbr. staaer marcremur, men man maa antage at Tüddelen over i er udeglemt. ³) Oprindeligt har i Mbr. staaet "margteig"; men denne Skrivfeil har den gamle Afskriver selv rettet ved at sætte et Punct under første g, og ovenover samme t.

þó at forliande leibi sína vatta þyrr. Nu hava þeir báðir iorð. þá skal þa dom nemna er þvi veldr. at þá skilr a.

Um Odals Skipti.

Nu vilja menn odrlom skipta sín a milli. oc skipta odals skipti. oc ero þeir aller 87 a eitt satter. skipti þar sem þeir vilja. oc luti síðan a þingi. þá ma þat skipti eigi riuva. Nu vilja menn odrlom sínum skipta. stemna skal þeim til er ellztr a i. a mote. oc skipta odals skipti oc hava heraðsmenn við. skal svo longum ziri stemna at um líð mege sýsla. openne¹ iorðu oc usaenne. þa skal rada² er stórróm vill skipta. At augnastote ma odrlom skipta. nema alburðr þyði betri. Marcsteina skal þar setia. oc níðr grana sem menn verða a satter. Nu ez hinn vill eigi til tóma er stemt var. þá skal þó svo skipta sem ec hevi nu talt. Vitni skal þá lata bera at hann hever stemt hanom þingat þann dag til skiptis við sic. Luti skal þá i scaut bera. svo marga sem þeir eigu i. menn scolo marc hvers þeirra sía. oc vita hvar³ hvorr þeirra lytr. er i a. hús æða iorð. Aðrer menn skolo i bera þeirra lut er eigi vilja sialver. A þing scolo þeir þá zara. oc lyfa odals skipti sínu. þá hava þeir odrlom sínum at logum skipt. Nu ez eigi er innan landz þa er odal a með hanom. þá skal hann gera hanom .xii. manaða stemnu. a þingi. aptr til skiptis við sic. Nu ez hann lemr eigi aptr at þeirri stemnu. þá skal stemna ervingia hans til skiptis við sic. oc skipta svo við hann. sem við hinn sialvan. Nu ma engi odrom alburðar sýnia. innan þriggia vetra. ez eigi var iorð alboren þyrr. þá skal þa ez lata er meira hæzde. oc hava þó sinn lut hinn sama er hann laut. þegar er þat lytr. þá eigu menn um marcseinu at deila. Nu vill annarr skipta en annarr vill eigi. þá skal stemna þeim til. er eigi vill. með vattóm. a hozub ból. oc niota þar vatta sína. at hann hæzde stemt hanom til iarðar skiptis. Þa skal skipti rada er stórróm vill skipta. skipta bóm i midiu i sundr. nema þeim þyði annat sannare. Nu scolo valentunnir menn skipta oc luta a þingi síðan. merli hann sinn lút sialzr valentunnir menn laste i lut þriotz umerctum. þá skal þat skipti hallda um allðr oc um æve síðan.

Ez madr vill bua a odals iorðu sínni.

Nu skal madr hava odals iorð sína at bua a. helldr en valentunnr madr. allt 88 þat er samtýnis liggtr. Nu ez odalnautar vilja eigi selia hanom. þá skal hann bióða hanom leigu ziri zardaga. síca sem aðrer menn vilja leigt hava. oc se eigi zianðbóð. Eigi skal hann at zianðbóðe annárs⁴ hava. En ez nokorr madr zerr a. þá skal hann ziri bióða monnom a at zara. þá ez menn zara a. þá skal hann ez lata iorðu. oc

Jvfr. Cap. 87. F. XIV. 4.

¹) I den nyere Landslov, hvor dette Stykke er optaget, staaer "at openne (ounniini) iorðu &c. ²) Her begynder 2det Blad af Brudst. D, og ophører ved Slutn. af Cap. 90. ³) Den nyere Landslov har hvar Brudst. D har "hvar hvar þeirra er. er i a." ⁴) Rettere annars.

þingat til sem hon var. meðan hon rann rett. Engi skal ziri óðrom spilla. ne veidi stob banna. ez hann hever hæzt at zorno zara. En hervetna þess er menn eigu laz a. þa skal hvorr gera veidi vél i sinni a. oc gera þo svo at zistar megi zara up at á hverri. Ganga skal gudsgæve til ziallz sem til zioru. ez gengit vill hava. En sa madr er gerdir ziri. þa scolo þeir er ziri ovan eigu gera hanom zimtar stemnu ez þingi. at briota ór ez at ulogum er i gorr. En ez hann vill eigi ór briota. þa scolo þeir æsta lidrs til at briota ór. en hvorr bonde er seccr at .iij. aurum er syniar hanom til at zara. En þeim vidar veidi er ziri ovan bua. Engi skal zara i annars a at veida. nema hann vili þeim veida er ána a. oc giallda landnám þeim er ána a.

Um sætr oc um marcteig.

86 Hvervitna þess er menn stílr a um sætr. Nu letr annarr dóm hallda ziri. þann dom a sætr at hava. sa er vitni berr til. nema annarr have zleiri vitni. Nu stílr menn a marcteig. oc letr annarr dóm hallda ziri. þann dom a marcteigr at have¹ sa er vitni berr til. nema annarr have zleiri vitni. Hvervitna þess er menn stílr a um sætr. æða a marcteig. æða a marcreinu utangardz. þa hever sa sitt mál er vitni berr til. Nu hever hoartveggia vitni til. þa skal sa hava sitt mál er sveria vill til. Nu vilia bader sveria til. æða hvarge. þa skal briota sundr i midiu þat er þa stílr a. Oz marcreinur² allt þat er menn stílr a. þa ma vitni bera um hvorr er vill. zrials oc zulltíða. hann skal svo at orðom tveða at her stílr. oc þa er rett. Nu stílr menn a um sætr. æða a marcteig.³ sa skal hava er hæzt hever .xx. vetr. æða .xx. vetrum lengr uillt oc uspillt. oc vitu þat vattar með hanom. Sa skal dóm hallda ziri er hæzt hever. en sa skal stefna hanom til marcteigs. oc til dóms er eigi vill una. eigi stemrom en .v. noftom ziri. þingat skal hann þa zara er at þeim degi lemr. með domendr sína oc vitni þau oll er hann þarz. domendr sína skal hann setia þar sem hann kallar merki. Hinu skal setia halvan dom vid hann er mál a mote hanom. Vitni skal sa lata bera er sofer. þat at hann stemde hanom þangat. en þat annat. at þau se merki er hann segir. þa er þat satt. nema annat tome meira i gegn. oc auli. þa er merki sem þeir bera. En ez þeir ero bader iammarger. þa hava þeir sitt mál er zyrri baro. En ez eði er vitni. þa skal sa hava sitt mál er sveria vill til. En ez hvárge vill sveria til æða bader. þa skal briota sundr i midiu þat er þa stílr a. svo skal hvervitna. er menn stílr a merki. sem ec hevi nu talt. oc scolo þeir þar dom setia a marcteig. Nu er þeir hava dom sett. þa skal sofiande niota vatta sinna. Nu megu aller menn þat vitni bera. þo at hann være þræll oc vann i þann teig. oc er hann þa zrials. Nu skal sa þeirra hava þann teig. er meira vitni hever til oc betra.

¹) Rettere hava, see ovenfor. ²) I Mbr. staaer marremur, men man maa antage at Töddelen over i er udeglemt. ³) Oprindelig har i Mbr. staaet "margteig"; men denne Skrivfeil har den gamle Afskriver selv rettet ved at sætte et Punct under første g, og ovenover samme c.

þó at sorkiande leidi sína vatta þyrr. Nu hava þeir báðir iorð. þá skal þa dom nemna er þvi veldr. at þa skilr a.

Um Odals skipti.

Nu vilja menn odrlom skipta sín a milli. oc skipta odals skipti. oc ero þeir aller 87 a eitt satter. skipti þar sem þeir vilja. oc luti síðan a þingi. þá ma þat skipti eigi riuva. Nu vilja menn odrlom sínum skipta. stemna skal þeim til er ellztr a i. a mote. oc skipta odals skipti oc hava heraðsmenn við. skal svo longum ziri stemna at um líb mege sýsla. openne¹ iorðu oc usaenne. þa skal rada² er storróm vill skipta. At augnastote ma odrlom skipta. nema alburðr þyði betri. Marsteinna skal þar setia. oc níðr grava sem menn verða a satter. Nu ez hinn vill eigi til loma er stemt var. þá skal þó svo skipta sem ec hevi nu talt. Vitni skal þá lata bera at hann hever stemt hanom þingat þann dag til skiptis við sic. Luti skal þá i scaut bera. svo marga sem þeir eigu i. menn scolo marc hvers þeirra sía. oc vita hvar³ hvorr þeirra lytr. er i a. hús æða iorð. Aðrer menn skolo i bera þeirra lut er eigi vilja sialver. A þing scolo þeir þá zara. oc lyfa odals skipti sínu. þá hava þeir odrlom sínum at logum skipt. Nu ez eigi er innan landz þa er odal a með hanom. þá skal hann gera hanom .xii. manada stemnu. a þingi. aptr til skiptis við sic. Nu ez hann kemr eigi aptr at þeirri stemnu. þá skal stemna ervingia hans til skiptis við sic. oc skipta svo við hann. sem við hinn sialvan. Nu ma engi odrom alburðar sýnia. innan þriggia vetra. ez eigi var iorð alboren þyrr. þá skal þa ez lata er meira hazde. oc hava þó sinn lut hinn sama er hann laut. þegar er þat lytr. þá eigu menn um marcreinu at deila. Nu vill annarr skipta en annarr vill eigi. þá skal stemna þeim til. er eigi vill. með vattom. a hozud ból. oc niota þar vatta sína. at hann hazde stemt hanom til iarðar skiptis. Þa skal skipti rada er storróm vill skipta. skipta bóm i midiu i sundr. nema þeim þyði annat sannare. Nu scolo valentunnir menn skipta oc luta a þingi síðan. merli hann sinn lút sialzr valentunnir menn laste i lut þriotz umerctum. þá skal þat skipti hallda um allðr oc um æve síðan.

Ez madr vill bua a odals iorðu sínni.

Nu skal madr hava odals iorð sína at bua a. heldr en valentunnr madr. allt 88 þat er samtynis liggir. Nu ez odalnautar vilja eigi selia hanom. þá skal hann bióða hanom leigu ziri zardaga. síca sem aðrer menn vilja leigt hava. oc se eigi zianðbóð. Eigi skal hann at zianðbóðe annárs⁴ hava. En ez nokorr madr zerr a. þá skal hann ziri bióða monnom a at zara. þá ez menn zara a. þá skal hann ez lata iorðu. oc

Jvfr. Cap. 87. F. XIV. 4.

¹) I den nyere Landslov, hvor dette Stykke er optaget, staer "at openne (ounninni) iorðu &c. ²) Her begynder 2det Blad af Brudst. D, og ophører ved Slutn. af Cap. 90. ³) Den nyere Landslov har huart Brudst. D har "hvar hvar þeirra er. er i a." ⁴) Rettere annars.

giallda ranbaug. Nu ez iord liggr eigi samtynis. þa skal hann þo at hvaro hava. ez hann hever sina iord alla zyr er hann a. oc liggr samheradrø. oc banna eigi zioð ne zirdir. ne ár uzorar.

Um marcsteina.

- 89 Nu skilr menn a marcsteinu innan gardz annattveggia a ácr eða a eng. Nu mæler annarrtveggia sva. at hann hever um þat uunnit. er hann atte at vinna. oc hever iordu stolet. oc marcsteina up gravet. þa scolo þeir menn tilkalla þa er tunnast er um marcsteinu þeirra a milli. þa ez þeim synizt at marcsteinar stande rett. sem nidr varo setter ziri andvordu. bioda þeir vitni sitt. at marcsteinar standa rett. þa er vel. Nu ez marcsteinar ero uppgrazner oc setter eigi nidr. oc uunnit um. þa skal hann giallda aptr lod oc landnám þeim er iord a. Nu ez hann hever up gravet marcsteina oc sett nidr i odrom stad. oc zort a lut hins er i mót hanom a. þa er hann iardar þiozr. oc utlagr.

Um þiódgotu.

- 90 Þiódgata oc setr gata oc aller recstar¹ scolo sva vera sem legit hava at zorno zara. Nu liggr þiódgata um bor mannz þa ma hann ez zora bor sinum. með þeim koste at hann geri adra utangardz iamgoda at zara i þurru oc i vato. þa skal þa zara þo at su se lengri. Nu skal þiódgata vera sva breid. at madr skal sitia a heste soðrladom. oc setia a iord nidr geirskapt. taca up þumazingri til zals. oc se spiot spannarlagnt zram i zra. þat skal leggja nidr um þvera gotu. skal hon vera eigi breidare. En ez hann spillir vidare acre. eða eng. þa skal hann giallda þat aptr. Nu rener madr annan setrgotu. þa skal hann giallda lononge .iij. mercr. oc sva ziri handrán at somu. Nu brntr madr bru ez þiódgotu. geri aptr iamgoda sem adr var. oc leggi a mercr .iij. hinum er bru atte. Nu rener madr annan setrgotu. eða recstre þvi er verit hever at zorno zara. brte baugc lononge. oc skal hinn hava gotu iamt sem adr.

Um landnám.

- 91 Nu a leysingi at landname. ez hann a iord. stazvaran eyri innangardz. en sun hans eyri. Þoande halvan annan eyri. Hauðmadr .iij. aura. Lendr madr .vi. aura. Jarl .xii. aura. Konongr .iij. mercr. Innangardz a hvern sem nu hevi ec talt. holzu minna eigu menn utan gardz. Enlz landnám at holzo ez ziribodet er. oc ranbaug lononge. Nu skal landnám taca at uskiptri iordu aller menn eitt. taca at þeim er baztr a i iordu þeirri. taca at lononge ez hann a i. En ez iordu er odals skipti skipt. þa tecz zullt landnám hvern at sinum luta. Nu zerr madr i more

Jvfr. Cap. 91. XIII. 15.

¹) Rettere recstrar.

annars ziri utan leygi þess er a. oc vinnr i. þa skal hann landnáme ziri bota. Nu ez hann a vatta til. at hann hever verit i morlenne. þa skal hann stexna hanom heim. allr dagr at stexnu. oc sozia þat vita ze sem landnám annat. þegar hann hevir vatta til. at hann hever verit i morlenne. Nu ez hinn lvedr nei vid. oc hever hann eigi vatta til er sozia skal. þa skal stemna hanom heim oc þedan til þings. þa skal hann a þingi zefta hritar eid. eða landnám. Hvervitna sem madr hittir averca i morco sinni. þa skal hann taca brott at useðu. Nu ez madr hittir net i latrom sinum. oc sel i. þa a hann net. oc svo sel. til hinn leyfir landnáme net út. Nu ma madr stiofa sel ez stipi ez hann ror rettleidis. hvárt sem hann er a zlote. eða a lande. nema selr liggi a latre því er stilli er til ladet. þa veidir hann þeim er ver a. Nu styttr madr sel ez lande oc er eigi stilli ladet. þa skal sa hava sel er látr atte. En ez stilli er ladet. þa skal hann hava bæde sel oc landnám. Nu lysttr madr sel. þa a sa sel er hittir. en hinn stutil sinn er laust. ez stutill zylgir.

Um azang.

Nu skal engi madr taca stíp mannz. ne roff. nema hins se leygi er a. Nu ez 92 hann tegr. þa skal hann giallda halvan annan eyri. Nu ez hann stendr hann a stipi sinu. eða a roffe. oc treftr hann azangs. þa er vel ez hann vill giallda hanom. En ez hann vill eigi. þa eyft holvo oc ránbaug kononge. Nu tegr madr stíp mannz. þat er sessum ma telia. þa er sa seccr at .iiij. morcom er stýrimadr gerizt at því stipi. en halvan annan eyri giallde hann ziri þoxto hveria. hvatle stíp er tegr. þa skal sitt azang giallda hverr zrialsora manna. Azang a madr a roffe sinu. hvárt sem hann ecr eða ridr. eða berr byrdar a. þa er azang oc ez hann hever lengr en lét se. Allr menn eigu azang iammikit bæde þegn oc þrell. Ez madr tegr stíp mannz. þa skal hann einu azange ziri bota. bæde man sitt. oc sic. oc svo þa er i umegd ero. konongr skal eði azang taca oc eði giallda. Nu leypr madr a hest mannz soðrladan. þa skal hann leyfa sic azange ovan. Nu ez hann leypr a hest mannz usoðrladan. oc leyfir hann fram. þa skal hann leyfa sic azange ovan. Ez hann leyfir eigi fram. þa skal engu bota.

Um vötn. oc veidi stader.

Matn oc veidistod skal hvorr sina hava. sem hann hever at zyrnstu hazt. Engi 93 madr skal gera gilldru a iordu mannz. en ez hann gerir giallde landnám. oc veidi þeim er iord a.

Um Biarnveidar.

Biorn oc ulfr skal hvervetna utlagr væra. þeirra verc vill engi madr varða. 94 nema þar at eins ez biorn er horvonn i hidi. lyst þvi i ziolða manna at þat er hans

hvarz. Nu veida adrer menn. þa veida þeir þeim er hvarz atte. Nu fara menn a biarnveidar oc ganga til hidre ziri onan vidu oc leyppa út birni. þa scolo þeir giallda aptr ez hann bitr ziri monnom er út leyppa. En ez hann leypr i vidum út. þa scolo þeir eði giallda.

Um Þyrveidar.

- 95 Vaynom scal dñr veida. hvar sem ma. hværr sem morc a. Nu fara menn a dyra veidi. þa scal hværr fara þar sem hann a morc at renna hundum at dñrum. þa a sa dñr er reistr. medan hann vill ezter fara. þo at annarr veidi. Nu komr dñr a sund. þa a sa stotbóg i er þat dñr veidir. Leysi az med skinni. allar leyfi starð ór skinni. Nu rennr dñr az veidi stigum. oc veida þat adrer menn. þa a halzt hværr þeirra. sa er veidir oc sa er reifti. Nu zerr madr i annars mannz morc at renna hundum. þa veidir hann þeim er þa morc a. Hundr a skinn ez menn dñr veida. Hittir madr sel æða zift ziri onan marreins baða. þa eignazt iord. En ez hann zorer brautt. þa zore hann aptr. oc leggi a landnám ez hann er sottr til. En ez madr hittir dñr a lande daudt þa scal hann sialzr hava zynd sinn. hvælle dñr sem er.

Um spellvirki.

- 96 Engi scal odrom spellvirki gera. Nu ez hann gerir þat er halzrar mercr stæde er. þa er þat spellvirki. oc allt þat er menn meta til halzrar mercr stæða. Nu hoggv madr hala az hefte mannz. oc zylgir notot az rozo. þa er þat spellvirki. Nu hoggv madr i bard skipi mannz zraman æða aptan þvi er halzrar mercr er vert. þa er þat spellvirki. Nu ez hann vill eid zesta. þa scal hann zesta settar eid ziri. allar zære hann utlagr. Nu gengr hann i gegn. beorte aptr sem menn meta. Nu gerer madr minna stæða manne. oc gengr i gegn. beorte aptr sem menn meta oc leggi a .vi. aura at þocra bot. Nu kvædr madr nei vid. syni lyritar eidi. ez zellr giallde slict sem nu er talt.

Um halzgillt ze. oc spellvirki.

- 97 Nu spillir umage æða ze spillir ze. allt er þat halzgillt. Syni lyritar eidi. sa er ze a. æða umaga. Nu stendr hestr i tiudre. þa lemr annarr hestr til hans. oc zliugazt þeir a. verdr hinn laus oc elltir hinn ziri berg æða til bana. þa er sa ugilldr. En ez þeir bader zliuga ziri. þann scal aptr giallda er i tiudre stod. stode hann tyrr ez eigi lome hinn til hans.

Um brenna.

- 98 No scal engi ziri odrom brenna hus ne lada heiztugri hende. En ez hann brenner. oc verdr hann at þvi kunnr oc sannr. þa er hann utlagr oc uheilagr. oc heitir brennuvargr. oc zirigort hverium penningi ziar sins. i lande oc i lausum eyri. Nu ez

hann tveðr nei vid. þa skal hinn fara til heimilis hans. oc stemna hanom þing ziri utlegð oc brenno. þa skal hann zesta settar eid a þvi þingi. hava þann uunnit a .x. vicum suorra daga. zellr til utlegðar ez zellr. Nu tveðr maðr brenno. oc verðr hann at þvi tinnr oc sannr. þa skal hann giallda halzt þat aptr er brunnit er. Nu ez han tveðr nei vid. þa skal hann synia með lyritar eidi. zellr til halzra giallda.

Um elldz abyrð.

Sinn elld skal hværr abyrðiazt zrialsora manna oc zulltíða. þann a elld hværr er 99 i hende hever. oc tveitvir síðan. Nu brenner maðr. oc brenner eigi heiztugri hende. Giallde þat eztr allt. æða syni með lyritar eidi. ez hann tveðr nei vid. Ez umage brenner ziri manne. giallde halzt aptr. en ez hann tveðr nei vid. syni með lyritar eidi sa er umaga a. Nu brenner man mannz heiztugri hende. þa er hann utlagr. Enn ez hann tveðr nei vid. syni lyritar eidi drottenn hans. En sa eidr zellr þrele til utlegðar.

Um abyrð fals hus. oc ivist.

Nu er salo hus ollom monnom iamheimilt. Nu er vel ez aller megu inni vera. 100 oc zot þeirra. En ez eigi megu aller inni vera oc zot þeirra ziri þrong. þa scolo aller út bera zot sin. þa er vel ez þeir hava þa rúm. þeir scolo aller inni vera ez þeir hava setu rúm aller. Nu ez nokorer hava verit .iij. netr naudsynia laust. þa scolo þeir út ganga. ellar scolo þeir luta mann út. þa er vel ez þeir vilia út ganga er lutu. En ez þeir vilia eigi þa ero þeir seðir at ránbauge. er út lutu at ganga. oc villdu eigi. þeir scolo giallda hina zullum giolldom aptr. ez þeir denia uti er inni lutu at vera. Ez menn bua i salo husi. oc brennr þat up. abyrðizt þeir aller er i varo.

Ez maðr vinnr i veizlu iorð mannz.

Ez maðr vinnr i veizlu iorð mannz. soke hann til landnáms. oc have halzt. 101 ellar soke armadr kononge allt.

Um lagastemnu. oc taræsting.

Hvervitna er menn scolo gera laga stemnu manne a þingi. þa skal gera halz 102 manadar stemnu innan zyllis oc utan ziorðongs. Manadar stemnu utan zyllis oc innan laga varra. Tveggia manada stemnu innan landz. oc utan laga varra. Toly manada stemnu ez maðr er utanlandz. Nu er ervingi stýllðr til at gera hanom bod. ellar þingmenn. ez eigi er ervingi a þingi. Vidrmæles er hværr maðr verðr. Nu æfter maðr tag annan. Nu skal engi odrom tag synia. za hanom tac samðogres. En ez hann vill eigi za. þa er hann seccr .iij. morcom. vardar bu hans tale. ez hann þat bu a. er þriggia marca. er vert. þa skal hann vera manad i þvi tale. ez hann æfter laga tag. En ez hann a eigi þriggia marca bu. þa skal sa ganga i tal ziri

hann er þriggja márcu þu a. Nu eð hann tag syniar. þa er hann seccr .iiij. morcom. Nu hittir hann eigi hann heima. oc æfter hann tag. þa scal hann þa hanom brautar tac. heim til heimilis síns. oc síðan laga tac. segiaft ór tale er manadr er gengenn. Nu æfter madr tag annan þa er eigi ero sócnar dagar. þa scal hann i þvi tale vœra til sócnar dagar ero. þa er hann nestr sócn a sócnar dogum. þo at adrer menn eigi at sólia hann um onnur mál. En sott scal hann hana a þyrsta manade er sócnar dagar ero. eigi scal hinn lengr i tale vœra. Nu ma sa madr i tac ganga þiri hann er kaupstip a a lunn. þat er seffom ma telia. Nu æfter madr tag annan mann. þyrsetu tag. þa scal hann nemna þann mann er i tac gengr þiri hann. þa scolo þeir þingat þara sem sa madr er. þa er vel eð hann vill i tac ganga þiri hann. En eð hann vill eigi. þa ma hann stíota i stade þria. innan þyllis. stíota þram. en eigi aþtr. Nu stýtr hann i annan stad. oc missir þar. þa stýtr hann i þridia stad. oc er þar enn eð. Sa scal þa stípa oc mat. oc sé roa er tale stýtr. þa scal hann setia hann i þiotur. oc [annan¹ þot sinn með hanom. þara heim með hanom. þa scal hann lata sinn þot ór. oc sólia sem lausan stýlði hann. Nu hever hann sott sinn stípara a stípi. þa scal hann þa halþs manadar tac. Nu eð hann a kaupstip þat er seffom ma telia. þa ma þat varda tale þiri hann.

Her heyr upp eðða bók.

- 103 Sv² er eðð hin þyrsta er sunr teccr eðter þadur. eða þader eðter sun. eð misdaudi verðr þeirra a milli. Su er onnur er teccr dotter oc sunar sunr. halþt hvárr þeirra. þva scal þadur þader taca hvervitna sem eigi standa born hins dauda þiri. oc verðr hon aura arve. enn hann odrla. Sv er hin þridia er teccr broder eðter brodor. oc stýlin hvert samþedra. eð moder þeirra er mundi leþpt. Su er hin þiorda er moder verðr magar arve. Su er hin þimta er teccr þadur broder. oc brodor sunr hvárr eðter annan. taca þeir þader eins mannz arz eð þva berr at. Sv er hin setta er broðra stýnir talaft arz eðter. oc broder sammødra eð til er. verðr hann aura arve. er³ þeir odrla.

Þornungs eðð. oc risungs.

- 104 Sv er hin stiaunda er teccr hornongr oc risungr oc sunr þyborenn uleiddr i ætt eðter þadur sinn. bæde aura oc odol. Sa heiter hornongr er þrialsfar⁴ konu sunr er. oc eigi goðdenn mundr við. oc genget i liose i hvílu hennar. En sa heitir risungr er þrialsfar konu sunr er oc getenn a laun. En þyborenn sunr er ambattar sunr. sa er þrælse er getet. þyrr en hann have .iiij. netr hinar helgu. þeir tona til allz rettar. Su er hin .viii. er taca þeir menn er nester ero broðra sunum. hvárr eðter annan.

Jvfr. Cap. 103. 104. F. VIII. 1—14.

¹) [tilföiet over Linjen med samme Haand som Texten, og med Tegn til at indskydes i Linjen.

²) Bogstaven S er i Mbr. større end de sædvanlige Capitel-Initialer.

³) Maaske Feilskrift for en.

⁴) Saaledes oftere istedetfor þrialsfar.

Su er hin .ix. er tæc modor fader. oc dottor sunr. Su er hin .x. er tæc modor broder. oc systur sunr. hvárr epter annan. Sv er hin .xi. er systinna synir talaft arz exter. Su er hin .xii. er systra synir tacaft arz exter. Sv er hin .xiii. er uborens erzd heiter. ez kona er með barne. oc er barn tvigt i tvídi hennar zyr en hon andezt. oc vitu þat huspreyjur tvær. með henne. þa verdr þat arve tilgiavar. en heimanzylgia skal uppi vera. við ervingia.

Nu ero zrenderzdir allar taldar. þeir scolo taca zyrst er talder ero. oc aller adrer iamnaner. zyr en undir lonong gange.

Frenderzdir.

Nu ero eigi tolumenn til. oc¹ ero menn til i hozudbarm oc i tvensvigt. oc ero 105
oll iamnán. þa scolo þeir hava er i hozudbarm ero. En ez hinir ero nanare. þa scolo þeir hava. Nu verdr knestot i erzdum. þa skal sa hava er nanare er. Nu er hann taldr i adra tvíft. en eigi i adra. þa er sem hann se i badar taldr. Nu ero eigi tolumenn til. oc ero menn til iamnánar tolu monnom. þa scolo þeir hava er iamnaner ero þeim er zyr varo talder. Sunar dotter tæc arz zyrst utaldra tvænna.

Nu er þat er þeir scolo taca er eigi ero talder. Nu ez sa er engi til er taldr er. þa skal taca sunar dotter. oc fadur moder ez þær ero til. En ez þær ero eigi til. oc engi sa er taldr er. þa skal taca fadur systir oc brodor dotter. En ez þær ero eigi til oc engi sa er taldr er. þa scolo taca brødra dothr. En ez þær ero eigi til oc engi sa er taldr er. þa scolo taca zridlu dothr. En ez þær ero eigi til oc engi sa er taldr er. þa scolo taca lonor þær er zedr þeirra varo brødra synir. En ez þær ero eigi til. oc engi sa er taldr er. þa skal taca modor moder. oc dottor dotter. En ez þær ero eigi til. oc engi sa er taldr er. þa skal taca modor systir. oc systur dotter. En ez þær ero eigi til. oc engi sa er taldr er. þa scolo taca systinna dothr. En ez þær ero eigi til oc engi sa er taldr er. þa scolo taca systra dothr. Nu er þetta erzda flipan kallat. en svo marga vega kann stýldleiki manna saman at bera. at þvi kann engi madr til zullz flipa erzdum. nema þa geri sem líkast þydir er til þarz at taca. Nu ero talder aller iamnánar þeim er i karlezdum ero talder. skal þar hvær æ taca sem taldr er. nema þar sem dotter tæc zyr en fader.

Ger skyrir um leysings erzd.

Nu er hin ziugrtanda leysings erzd. hana skal taca til niunda tnes. zyr en 106
undir lonong gange. Þegar leysings sun tæc exter fadur sinn. þa take hvær exter annan. Nu verdr þar aldauda arzr i leysings kyni. oc er engi sa madr er þar er i

¹) I Mbr. "o", hvilket upaatvivlelig er en Skrivfeil for "oc", hvortil ogsaa Arne Magnussøn i sin egenhændige Afskrift har rettet det. Cod. A. M. 66. q. og C. Thott. 2083. q. sætte for Mbrs. lille o et stort O; de synes altsaa at have antaget Bogstavet for at betegne, at den paafølgende Bestemmelse var af Kong Olaf. Cod. A. M. 306. f. har ved Uagtsomhed udeglemt Ordene: "o ero menn til."

erþda tale við hann. er andadr er ór leysings kyninu. þa skal hinn er ór skapdrottens tvífl er. fara til niunda tnes þyrr en undir konong gange. þo at þa se hinn atte er andadr. er þra leysingianom.

Ger þyrr um giagerþ.

- 107 Su er hin .xv. er giagerþ heitir. ez karlmadr¹ geþr arþ sinn um sinn. þa ma hann riuva. oc geva annat sinn a þingi. oc skal þa hallða. En ez tona geþr arþ sinn. þa ma hon riuva. oc þva annat sinn. oc geva þridia sinn. oc skal þa hallða.

Branderyþ.

- 108 Sv er hin .xvi. er heiter branderyþ. ez madr tetr mann a hond sér. at liuzu oc at leidu. oc þoder hann til branz oc til váls. tvedr at þorno male.

Husharls eryþ.

- 109 Su er hin .xvii. er heiter husharls eryþ. ez madr leþsir þar hudþat sitt um haust. sem hann hatt um vár. Nu verðr hann dauðr. þa skal hann² þe hans hallða vetr .iij. Ez þa lemr eigi erþingi til. þa a hann allt ez .iij. merer ero æða minna. En ez meira er. þa a hann halþt en konongr halþt.

Landeryþ.

- 110 Sv er hin .xviii. er heiter landeryþ. ez madr þyr a iorðu mannz. oc verðr þar dauðr. þa skal hann hallða þe hans vetr þria. þa ez eigi lemr erþingi til. þa a hann allt ez .iij. merer ero. æða minna. allar a hann halþt. en konongr halþt.

Skiperyþ.

- 111 Su er hin nitianda er skiperyþ heiter. ez madr andasc a kaupþkipi. þiri hedan mitt haz hvernveg er hann stemnir ór Norege. þa a konongr þe hans halþt. ez meira er en .iij. merer. En ez hann andasc þiri handan mitt haz. þa a þyrimadr allt ez eigi lemr erþingi til innan þriggia vetra. En ez þelage hans er innan bordz. þa a hann at hallða. en þyri madr eigi. Nu liggia þeir i landþestum oc deyr hann i tialldbudum. hallde landzdrottenn allt þat er eigi er i bulca bundit.

Felaga eryþ.

- 112 Su er hin .xx. er þelaga eryþ heiter. er menn eigu bader einn flod saman. oc andasc annarr. þa a hann at hallða er livir. oc hava ez eigi er meira en .iij. merer. En ez meira er. þa a hann halþt. en konongr halþt. ez erþingi lemr eigi til. innan þriggia vetra.

Jvfr. Cap. 107. F. IX. 4. Cap. 110. 111. F. IX. 5. 6.

¹) I Mbr. farmadr.

²) Efter "hann" har i Mbr. staaet: "þe han", hvilke Ord atter ere overstregede.

Gest erzd.

Su er .xxi. er heitir gesterzd. ez madr gistir manni oc verdr þar daudr. þa skal hann hallda ze hans vetr .iij. ez eigi lemr ervingi til þa. have ez eigi er meira en .iij. merer. En ez meira er. þa a hann halzt. en tonongr halzt. 113

Lilla erzd.

Su er .xxii. er hin lilla erzd heiter. ez brodr tveir ero zoddur up at mannz anaubgir. eigu saman verc oc orco. stilia þeir þat eigi zyr en þeir ero zriallser. þa tecz hvarveggia annars arz. nema born þeirra stande ziri. Sia erzd stendr engi ziri annarre. þegar er um libr zrenderzdir. 114

Um siaundar gerð. oc skullda lycting.

Nu er madr daudr. arve skal i ondvege setiaz. geri hann skulldar monnom stemnu at þeir lome aller þar at siaund. oc have hvorr sina skulld i brautt slica sem vitni berr til. Nu er eigi ze sva milit. þa scolo aller þarnasc sem tala rennr til. Sa skal meira þarnasc er meira atte ze. Sa er eigi lemr til at siaund. soke hann sitt med vattom ez ze er til. oc stemni erzingia til vatta sogu. En ez edli er. þarnesc hann þa skulldar. Nu er þar umaga eyrir i garde. oc male tono. þa er vel ez þeim vinnzt badom ze. en ez eigi vinnzt. þa skal hon þarnasc gagniallz oc giavar. En ez eigi endesc i alla stade ze. þa skal sa mest þarnasc er mest atte ze at hanom. Sva kona hans sem adrer skulldunautar. tolu skal til þess hava. nema madr ætte ved i einum hverium grip. þa skal hann þann zyrst hava. helldr skal kona þarnasc tilgiavar sinnar. helldr en þeir menn er zyr atto at hanom en hann zengi hennar. ziri þvi at engi skal sér tono kaupar vid annars ze. Nu skal hon hava heimanzylgiu sina. En umage sitt ze. Nu er eigi ze sva milit. þa missi sva hvarveggia sem ziar megin er til. Nu ero synir æda dætr. þa scolu þau skulldir giallda. ez þau hava ze til. engi madr annarra nema ze take. þvi at þau scolu gegna iamt liuzu sem leidu. Nu eigu þau zelag saman. oc deyr annattveggia. þa skal sva skulldum gegna sem zelag þeirra var. Sva skal forlum slipta oc kerlingum. oc þebornum.¹ sem odrum skulldum. oc þeirra bornom. oc ze þeirra skal sa veita vord er arve þeirra er nestr. hvært sem hallzmadr verdr karlmadr æda kona. sa skal i virðan eyri setiaz. Score eigi ze umaga or zylki. nema hann have vordzlumann þann er þar eigi iarder. at þar se ze golldet sem hann toc. er umage er rettnemr. Nu virðizt þar ze sva at þar er innstodu eyrir zullr .iij. merer zirir umaga hvern. vel er. ez meira er. þa skal hon ze þat taca. skal þat hvarke þverra ne vaza. giallde slict sem hon tecz. Nu ez eigi vinnzt innstodu eyrir. þa skal umagenn neyfa halzrar merer a .xii. manadom. til hann er .xii. vetra gamall. þa

Jvfr. Cap. 115. F. IX. 22—28.

¹) Rimeligviis Skrivfeil for þebornum.

scal hann matlaunar madr vera. Leiga scal liggja a ze því er meira er. en hann leggr ziri sic a .xii. manadom. Umage scal nenta halzrar mercr iardar¹ leigu. Nu scal virðing su standa iardar leigu er zyrsta ár er virdd. hvárt sem þverr. eða vez. Searhallðz madr scal eigi odrom ze selia at hallða. En ez hann selr odrom manne ze at hallða. þa a umage toft at ganga a hendr hvarom sem hann vill. at heimta sitt. Ez umage a halzrar mercr bol. þa er þat innstöðu eyrir. En ez madr letr umaga eyri lensan nema dormt se ór hende hanom a dome. þa scal hann setia sitt ze ziri.

Um skuldir.

- 116 Skuldr er engi gollðen. nema vattar viti. En ez hinn dylr. þa verdr hann at giallða adra. oc sokia sitt með tvodum aptr.

Um umaga eyri.

- 117 Nu er boande daudr. en kona livir ezter. oc er ze eigi meira en hon a at hava. þa scal hon veita vord bornom sinum zelausum. En ez hann a onnur born. þa hvervi þau i hozudbarm sinn. En ez born hennar eigu ze nokot. þa scolo þau sýstkin² nenta þess zyrst. at zrenda rade. hvervi síðan i hozudbarm sinn.

Um þrotz menn.

- 118 Nu soker þrot boanda i herade. þa scal skipta umogum hans i þria stade. have hann tva luti með sér. en hon þridiung a hendr zrendum sinum. þeim er arve ero nester. ez þeir eigu zorlag eyri til. zirir umaga sinn hvern .iiij. mercr. þat er zorlag eyrir. Nu ez ez ganga .iiij. mercr því ze. þa scal hann taca einn umaga. taca sva marga ez sem hann a zorlag eyri til. en þeir zare um zram er ez ganga. þeim a hendr er þa ero nester arve. ez sa a zorlag eyri til. En ez hann a eigi zorlag eyri til. þa scolo umagar zara zram i ætt til þeir hitta a zorlag eyri. Sva scal hinum oc skipta er zedrinum zylgia.

Ez madr sezt i uirðan arz.

- 119 Nu sitr madr i arve uirðum. ez eigi er at sjaund virdr. þa zer umage a þing er hann er zulltíða. þa scal hann sveria til ziar sva mitils sem hann vill svaret hava. oc zrendr hans visa hanom a. at hann sveri eigi usort. þa a hann þat ze at hava er hann hever þa til svaret. nema hinn niote þa virðingar vatta sinna. Nu scal hann svaret hava a þeim .v. vetrum adr hann se tvitugr. En ez hann hever eigi þa svaret. þa scal hann eði hava sins mals.

Um arzsohn.

- 120 Arz scal þar sokia i því zylki. sem arzr er daenn. En ez hann leidir i odru zylki vatta en arzr er daenn. eða at kaupangrø logum. þa hever hann því ziri

Jvfr. Cap. 120. F. IX. 30.

¹) Ordet er i Mbr. tilskrevet med samme Haand over Linien, med Tegn til at indskydes i denne.
²) Dette Ord findes i Mbr. tilskrevet med samme Haand over Linjen, med Tegn til at indskydes i denne.

stotet. Allt þat er hvarvör vör imellom kaupangrómanna. oc heradrómanna.¹ Allt þat er i kaupangre er gort. þa skal þat at kaupangrø rette skipta. Allt þat er at heradrø rette er gort. oc hvarvör vör i milli heradrómanna. þa skal þat allt at heradrø rette soðia.

Ex madr leggr dom ziri þat er hann a ecki i.

Nu sitr madr i arve oc leggr dom ziri. en annar kallast tilkomenn. þa skal sa 121
stemna hanom heim. heimstexnu retta. oc krevia hann arzø oc orzarar. Nu vill hann
eigi or zara. þa skal hann stemna hanom þing ziri ran oc isetu. ex þa zullnasc
hanom vitni oc gogn oll til sins mals. oc komr eði vitni amote. þa eigu þingmenn
hanom arz at doma. Hinn skal giallda .iij. mercc lononge ziri þat at hann hazðe
lagt dom ziri arz þann er hann atte eði i. Nu vill hann eigi ór zara. þa skal hann
æfta þingmenn lidrø. sva at hann se zullida at zora hann or arve. seccr er hværr at
.iij. aurum er syniar hanom tilzarar. Nu loma þeir þar. þa verr hinn odde oc
eggiu. hann er seccr .xl. marca. hinna hværr .iij. morcom er zorstodu veiter með hanom.
Nu beriafc þeir. þa zellr hværr utlagr er ziristendr arve dorndom. En þeir zridhelgir
er til soðia.

Ex madr þegir ivir arve.

Nu sitr madr inni at staund æða at þritugs mörne. zulltida madr oc kallar eigi 122
til arzø. þa a hann allðrigin upreift at þeim arve sidan. Nu sitr hann inni oc er
eigi rett næmr. þa skal hann þvi lysa at hann er til arzø komenn. Lysa ma annarr
madr ziri hann. hann skal þann arz soðtan hava a zyrstum .v. vetrum sidan hann er
rett næmr. En ex han gerer eigi sva. þa a hann allðrigin upreift þess mals sidan.
Ex hanom gengr engi naudsýn ziri. Nu er hann eigi innan zyllis oc eigi innan
landz. þa skal hann hann hava brigt a zyrstum .xii. manaðom er hann lemr i zylli.
þar sem arzr er daenn. oc standa eigi naudsýniar ziri. Menn scolo naudsýniar meta.

Um arzskipti.

Nu eigu menn arve at skipta. þa er vel ex þeir zara til aller er lut eigu i. oc 123
skipta þeim arve. Nu ex sumir villia eigi til zara. þa skal stemnu gera þeim til at
skipta. þa ex sumir loma eigi til. þa skal skipta ziri vattom oc leggja a lut. þa skal
hann þann lut hava er þa lytr hann. Nu ex hann kallar misstipt. oc kallar at hann
have leynt ze. þa skal hann synia lyritar eidi.

Gvessu madr skal sic til arzø zora.

Nu leitr a tveim tungum hvárt madr er arzgengr æða eigi. stemni þeim til 124
þings er hanom stendr ziri arve. þa skal hann niota vatta sinna at hann stemdi

Jvfr. Cap. 122. F. IX. 29.

¹) Dette Stykke "Allt þat" &c. udelades i den nyere Landslov, IV. 16, hvor dette Capitel ellers ufor-
andret er optaget.

hanom þing. Nu scolo þat aðrer vattar bera. vér varom þar er moder hans var mundi leypf. oc nemna hvar þat var. oc þar varo bæde brudmenn oc brudkonor. oc gjoz geven su er við henne var zest. eigi minni en .xii. aurar. oreigi mundr. Nu mæla sva vattar veriandans. þar varom vér sem þu vart. eigi var mundr gevenn til hennar at logmale. auca einum vatt. þa er hinn az sinu male. Ez eði vitni kemr i gegn. þa eigu þingmenn hanom arz at doma. Hvervitna þess er madr vill sic til arzs þora. leidir vatta sina. oc stemnir eigi þeim til er þeim arve er neftr. þa er þeim vattom ziri stotet. þar scal um arz doma sem daenn var. æða odals iarder ero. æða bu hins dauda.

Ez madr gengr i liofe i hvilu kono.

- 125 Ez madr býr við zridlu sinni .xx. vetr. æða .xx. vetrum lengr. gengr i liofe i hvilu hennar. verðr engi skilnadr þeirra a því mef. oc koma þar engar lysingar a. aðrar a þeim .xx. vetrum. hinum zystum. þa ero born þeirra arzgeng. oc leggja log zelag þeirra.

Um arzskipti.

- 126 Engi madr scal ze zyr skipta æða arve. en þess se leyvi til er a. aðr enn menn sia. at með spellum zerr. Madr hever vit sitt. oc ma bui sinu rada oc kaupum. oc er hestzor. oc olzor. þa scal hann ze sinu rada. ma því engi madr skipta. En þo at skipti. þa scal eigi hallda.

Um umaga skipti.

- 127 Nu skipta menn umogum zelausum sin imellom. hvarge sem þeir skipta. oc luta sidan. þat skipti skal hallda sidan þeirra imellom. þeir scolo orzum zylgia. Ez sa er umage er ze a. þa er þat telinn arzr. ez því er a þingi lyst. at þeir hava þeim umogum skipt.

Ez madr gezr dotr sinni meira annarre en annarre.

- 128 Nu gixtir madr dottor sina. en sumar ero ugiptar. oc standa þær allar til arzs hans. þa deyr hann zyr en allar se gixtar. þær er ugixtar ero tale iammit az ze uskiptu. sem hinar hozdu heiman. skipti sidan at iamnade því er exter er. þegar mærr er zulltida. þa scal hon veita vord ze sinu. oc sva taca við zear hallda.

Um giaver.

- 129 Gezr madr syni sinum ordrom meira en ordrom. þa er þeir skipta arve hans. þa tale hann iammit az ze uskiptu sem hinum var gevet er meira toc. oc skipti sidan at iamnade því er exter er. Þvi er gjoz giallde betri at sina a hvær ulaunada. engi er launad. nema iammit tome igegn. sem gevet var. Nu scal þær giaver telia er hallda scolo. Mannzrælsi skal hallda nema þeim liggi við hel. æða husgangr. þa scal hann

taca þoftrlaun af hanom. ef hann gallt eigi verð sitt. Þarnþoftrlaun skal hallða. Þær giaver scolu hallða er konongr gefr off. æða vér hanom. Oc tiund oll. oc leysings aurar .vi. aurar. Hauðmadr ma geva syni sinum þybornom .iiij. mercr. En lendrmadr .vi. [mercr.¹ Boande .xii. aura. Leysings sun .vi. aura. þær giaver ma eigi riuva. nema sa liote minna er arþgengr er. Sva ma geva hornungi oc risungi. sem syni þybornom.

Um umaga skipti.

Madr kemr i umaga skipti. þa er hann ór umegð ef hann gerir sér bu. æða lysir þvi **130** a þingi at hann vill aptr i lyn sitt. oc gegna reftom ollom. æða fær sér tono. Nu kemr sa umage a hendr manne. er hann a eigi at vardveita. þeim scal hann heimstemna er vardveita a. Sva scolo vattar hans mæla. her er sa umage er þu scalt vardveita. en eigi sa er hingat þorðe. þa scal zela hanom abyrgð a hende. Nu kemr umage a hendr manne. geri hvárt sem hann vill. late þara aptr a hæl. æða til þings. mete þingmenn hvért er þora scal. En ef a hæl þorer. þa scal hann þara at nattstodum þeim er þingat þor hann. oc seccr at .iiij. aurum ef hann teer eigi vid. Sa er eigi vill vid taca. abyrgisc hann af .iiij. morcom ef hann deyr af biargleysi. Nu eigu menn umogum at skipta. oc vill annarr skipta en annarr vill eigi. þa scal hann stemna hanom til umaga skiptis. Nu ef hann kemr þar. þa er vel. En ef hann kemr eigi. þa leidi hann vatta sina at hann hæzde stemt hanom þingat. skipti sidan valentunnir menn með þeim umogum oc luti sidan. have hann sinn lut i brott. oc abyrgi sinn lut hinum er eigi kemr þar.

Her er um þingsbøð.

Nu² scal hværr þingi rada. er þings þyðizt þurva. þa scal hværr þat bøð bera **131** en engi zella. Nu scal þat þara með vetrhusum. en eigi með sætrum. skal þingsbøð hværgi standa. nema þar sem nattstadr er at vedre þoro. nema naudsyn gange þiri. Nu ef hann zellir bøð. seccr at .iiij. aurum. En ef hann hever [um³ bora tva. þa scal hann þann abyrgiase. er hann er sia.⁴ Nu scal hinn er bøð berr. setia storar þriar a durastod. æða a gætte. setia bøð ivir oþdyri. Nu scolo bøndr aller þara til þings. er bøð kemr til hus. nema einvirkiar einir. þeir scolo þriu þing varða manndraps þing. oc tonongs þing. oc manntals þing. oll þing onnur stolo einvirkiar heima sitia. Sa er einvirki er yngri madr fylgir hanom til vercs en .xv. vetra. hvárt sem hann er hans sun. æða aunars. oc fylgir hanom til vercs. En ædia oc uzorr bonde. scolu þvi at eins þara til þings ef þau vilia. En aller bøndr adrer

¹) Oprindelig har staaet "aura", hvilket er overstrøget, og ovenover skrevet: "mercr"; uvist om med samme Haand. Rettelsen er benyttet baade i Arn. Magn. egenh. Afskrift og i C. A. M. 306. f. og 66. qv. samt C. Thott. 2083. qv. ²) Bogstaven R er i Mbr. større end de sædvanlige Capitel-Initialer.

³) [I Mbr. tilskrevet over Linjen med samme Haand og med Tegn for hvor det skal indskydes. ⁴) Cod. A. M. 66. qv. har: sia...; Afskriveren maa altsaa have anseet Ordet for ufuldstændigt; ogsaa C. Thott. 2083. q. lader en liden aaben Plads bagefter det.

scolo fara til pings er bod kemr til hus, ellar giallda pingviti. Nu ez madr letr standa pingsbod svo lenge sér a hende, at þat zerr eigi svo lagnt fram, sem þat a at fara, því at þat stod svo lenge hinum a hende er bera skyldi, þa er sa vittr er bodet skyldi bera, þo at bod kome sidarla til þeirra manna er lengst eigu at fara, þa scolo þeir til pings fara til þeir mota pingmonnom. Nu ez menn ero .v. æða .v. zleiri, aller ziri einni soc, þa ma bod stemna þeim ping, ez þeir ero a lagðer ziri vattom.

Um tylztar eida oc settar eida.

- 132 Tylztar eidi scal snya, ez konongr kener manne landrad. Sva scal mordz snya oc tryggrozs. Nu scal nemna .vi. menn a hvára hond hanom iamna at rette vid hann, oc hava tva ez þeim, oc tva nanasto nidi, sialzr hinn zimti, oc .vii. zanga vattar.

Um settar eida.

- 133 Settar eidr scal standa ziri þhui, oc bruna, oc spellvirki, oc trenidi, oc tungunidi, oc udada verc ziri konor, oc svo ziri nidings her, svo ez heznir þiova. Nu scal nemna menn .vi. a hvára hond hanom iamna at rette vid hann, oc hava tva ez þeim ziri þhui oc bruna, einn oz alla adra settar eida.

Um grimu eid.

- 134 Nu er grimu eidr, nemna menn .iiij. a hvára hond hanom, iamna at rette vid hann, hava alla, sialzr scal hann hinn siaunde vera.

Um lyritar eida.

- 135 Nu scal lyritar eid svo vinna, sialzr scal hann vinna oc annarr iamrettesmadr hanom, eigi nezgillismadr, ne baugillismadr, ne namagr. Sa scal hinn þridi er bede kann at hyggia ziri orde oc eidi, zrials madr oc zullida. Nu scolo eidar aller standa .x. vitur svorra daga, þa er oll vica svor, þo at einn dagr se svorr i. Tylztar eidar aller zalla til ubota, oc grimu eidr, oc þhui, oc bruna. Aller adrer settar eidar zalla til utlegðar. Lyritar eidr zellr til slic sem hann er zestr ziri. Eideidi scal þegar vinna er hinn vil heyra er zestr var, oc hever béc at bioda hanom.

Gvesfug eida skal vinna.

- 136 Nu er vel ez þeir verða a satter, nér vinna scal, ellar stemni hann hanom til zim nottom hit stemsta ziri, til lirkliu þeirrar er hann vill innan zyllis. Nu kemr sa eigi, er eid skal heyra, niote hinn vatta sinna ziri lirkliudurum, at hann stemdi hanom pingat til, oc vinni þa eid ziri vattom. Nu toma þeir bader þar, hinn er eid scal vinna, oc sa er heyra scal, þa scolu þeir nemna menn til, tva hvárr þeirra

at meta eid. Nu stílr þa a. lalla aðrer rett. en aðrer ragnr vanna. þeir scolo sítt mál hava er sveria vilia til. En eþ hvartveggia vill sveria. þeir ero eidi nérr er hialpa vilia. niote vatta sinna a nesta þingi. eþ nokorr leitar a. Eþ hanom verdr eidþall. þa scal þat sott vera a þyrstum .xii. manadom. sem hvert annarra. En eþ eigi er þa sott. þa er eidrinn vunninn at logmale varo. þo at eigi se vunninn.

Um róg.

Engi várr scal annan rogia vid tonong. ne vid sér rikra mann. En eþ hann 137 þirir roger þiorve hans æða þe. þa hever hann þar sinu þe þiri rogt. oc sinu þiorve eþ þat at roge verdr. En eþ hann tvedr nei vid. syni með settar eidi. þellr til sícs sem hann hugdi hanom.

Eþ madr nidir annan.

Engi madr scal gera tungu nid um annan. ne trenid. En eþ hann verdr at 138 þvi tunnir oc sannr. at hann gerir þat. þa liggir hanom utlegð vid. syni með settar eidi. þellr til utlegðar eþ þellr. Engi scal gera yli um annan. æða þiolmæle. þat heiter yli eþ madr mælr um annan þat er eigi ma vera. ne verða oc eigi hever verit. tvedr hann vera tono niundu nott hperia. oc hever barn boret. oc kallar gylvin. þa er hann utlagr. eþ hann verdr at þvi sannr. syni með settar eidi. þellr til utlegðar eþ þellr.

Um vapna spell.

Nu eþ madr veitir manne vapna spell. þa scal bota hanom aurum .vi. þiri 139 ozund. oc bota þoa vapn at eigi se verra en aðr var. æða giallda hanom vapn sin.

Eþ madr kaupir vid utlagan mann.

Nu kaupir madr vid utlagan mann. þa a tonongr þat þe er hann at hanom 140 þeypti. En hann er seccr at .iiij. morcom. syni með þyrtar eidi. at hann vissi eigi at hann var utlagr.

Eþ armadr teccr uðomt þe boanda upp.

Nu teccr lendr madr æða ármadr bu boanda upp utalt æða uðomt. þa scal 141 hann þora þat aptr. oc leggja a .xl. marca. þiri þvi at laga er hverr madr verdr þiri sinu.

Eþ armadr rorr heim at boanda.

Nu roa menn stípi stíþaðo at boanda. æða gengr þlocctr manna at garðe. oc 142 bera hann ozrili. oc briota hús hans oc bera út þe hans. þa er þat utlegðar verc. hverr er i lande vill vera eþ þrim. þore aptr þe boanda allt þat er þeir toco. oc giallde .xl. marca. allar þare utlager.

Jvfr. Cap. 137. F. V. 27. (Hk. 39.) Cap. 138. F. V. 22. 28. (Hk. 37. 38.) X. 35. Cap. 140. F. IV. 41. Cap. 141. F. IV. 50—53. X. 33.

Um handrán.

- 143 Nu veitir maðr óðrom handrán. en hann stírfotar undir vatta. þa er hinn seccr .iii. morcom. er hann rente. Nu ez hinn rennr i brott með þann grip. þa rennr þa eptir er atte. oc vigr at hanom. þa zellr hann utlagr.

Um zynd.

- 144 Hverr a sinn zynd er hittir. til eigande ezter lemr með vattom. Hverr scal sinum zyndi lysa ez hann vill rett með zara. Nu zara menn at gotu saman. zinnr þa zynd er zyrst gengr. þa eigu þeir aller saman. oc þeir er ezter ganga. þeir eigu eði ez. er um ganga. Nu zara menn a skipi oc zinna zynd þann er ziar er verðr. þa scal þvi skipta at mannmengi sin a milli. Hverr scal sitt lán abyrgiazt. oc toma heilu heim. Sitt vedze a hverr ez ziri vattom er vediat. soke sem vita ze. Roa menn a menn. eða sigla. giallde stada þann allan. er þeir gera. nema menn roe ziri bard þeim.

Um rec. oc almenninga.

- 145 Hverr maðr scal neyta vatiz oc vidar i almenningi. Sinn almenning scal hverr hava. sem at zyrnstu hever hazt. En ez bygd gerizt i almenningi. þa a konongr. ez þar er acr. oc eng. oc garde um lolet. þa a hann sva lagnt zra garde. sem hann ma lasta snidrli sinum. En sidan er almenningr. Rec þau oll er reca i almenninga. þa a konongr. Nu sigla meun ziri land fram. eða ez have oc briota skip sin. sitt ze a hverr er lenner með vattom. hverr sem iord a. er a recr. hazrec oll onnur þa a konongr.

Um skips skipan oc zartekiu.

- 146 Nu skipar maðr kaupskip heima i herade. oc laca menn zare at hanom. þa scal hann þat skip sva skipa. at þeir have aller zar er telit hava. Nu ez skip verðr oz mioc ladet. þa scal hann sina voru ez bera. en hinir hava zar er toco. Ez þeim þyðir eigi þa vera zort. þa scolo þeir ez bera er ozster loco. þa scal hann hava i handsalo slit aura vi.

Ez hundr. eða buze grandar manne.

- 147 Ez hundr. eða hefr. eða oze stangar mann. eða annat buze bitr mann. eða berr. þa scal þa er bitinn er beidazt með vattom tvitvendes. þa scal þa er a. leggja band a. oc selia þeim i hond er bitinn er. En ez hann vill eigi hanom i hond selia. þa scal hann stírfota undir vatta. oc stal þa er tvitvendit a. hallda ollu slicu upp. vid hinn sara. oc sva vid konong. sem hann have sialzr serðan hann.

Her ers rettar botr þar er Magnus gode gaz i Langeyiar sunði. En sumar gaz
Hakon þores zofstre.

- 148 Jola giaver scolo allðrigi uppi vera sidan.
þat ze scal hverr hava er i sinni iorðu zinnr. þo at annarr upp grave.

Um skip mannz.

Skip sitt skal hvær nýta at fullum friði. þara hvært sem hann vill.

Um landaura. er her.

Landaura skal engi madr gjalda þeirra er i utgerðum ero.

Æz madr þerr a brott æz lande varo. þo at hann se i annan stad. þa a hann loft at toma. þegar er hann vill. æz hann hever eigi i andscota þloðe kononga várra verit. Nu er madr utlagr hedan. Nu æz þa madr er dauðr her. er hann atle arz at taca æz hann være her a lande. oc være hann eigi utlagr. þa skal þa taca er neftr er arve.

Ser hezr hvalrette.

Hauldr er einzyndr at hval. æða hauildi betri madr. alian alna longum. En 149
holzu minna hvær annarra manna. Nu hittir madr hval. þa skal hann þann hval
þiri vattom stera. æða lata liggia epter rygg oc hozud. oc spord. þa skal þat hanom
vitni bera. æz hann hever eigi vitni til. Nu skal hann stera a diupi. oc bera eigi
up a grona torvo. En æz hann berr upp. þa a þa hval halvan er iorð a. nema
hann lensi með landnáme út. æz hanom þyðir hvalr betri. Nu þerr madr hval at
stera. þa æz gras er þar svo mikil at þorbæzt ma ær. oc lamb vid. um sumar. þa skal
lensa landnáme út. æz hann berr upp. Kæcr hval a iorð mannz. innan gardz. þann
hval a þa er iorð a. Kæcr hval a iorð mannz utangardz oc er meiri en einzyndr. þa
a konongr halvan. en þa halvan er iorð a. Kæcr hval i þiorðu inn. svo at toma ma
orvar odde út um. æz hvarotveggia lande. þa eignasc hvarotveggia land hval. nema
útgrunt se. oc stænde hvalr svo utarla. þa eignasc þo land hval. Madr skal veida
hval hvar sem hann ma. Nu veidir madr hval oc sovezc hann a diupi. þa a hann
hval hvárt sem hann er minni æða meiri. Nu stýtr madr hval oc hover. oc renner
a land up. þa a þa halvan er veidir en hinn halvan er land a. Nu stýtr madr a
hval i ato oc nofer gudsgæve. þa er þa madr seccr. þiorom tígum marca.

Um zinnanda spic.

Nu hittir madr hval i landvón meira en einzyndan. þa a þa zinnanda spic er 150
zinnr. skal hann stera a marc. oc þara sidan oc segia armanne. þa a hann at hava
zinnanda spic æz þeim hval. hann a orvar hún at hava. stæpt iamlagnt hende mannz.
oc zella þat þiora vega. oc stera þat til beins. oc iamlagnt midskips aro. leggja þast
um ár. þar sem blæð tæcr ovaft. oc stera svo breidan hun til beins sem þast er lagnt.
iamlagnt stýri. oc iamlagnt austkeri. oc stuthiliu. Nu hittir madr a hval. oc þorer i
þestur. þa æz menn þara til oc stera þann hval i þestum um nott. þa er hann þioratigu
marca þiozr at. En zintan marca þiozr æz hann sterr um dag. Kæcr madr hval i

hvalválg annars mannz oc stífar ziri. þa a sa hval er vág a. en hinn bote landnáme ziri. Kecc madr hval i þa vaga er eigi ero hvalvagar. þa a sa halvan er veidir. en hinn halvan er vag a. Nu zinnr madr hval a vozlom¹ út. ftere aþ stíct er hann ma. oc late reca sídan. oc ftere eigi a hol. Kecc hval i almenning. þann a lonongr. En eþ menn ftera þann. þa er sa seccr er stípi styrir til. ziorðom² tigum marca. en hinna hvern at .iij. morcom er til roa með hanom.³

*

*

*

151 . . na er zyrstir loma þa til. at meta vðpnastad. Sa scal orum zylgia er zyrstr var a lagðr. eþ þar er þriggia manna at vigi. en sa aþ er eþtri var a lagðr. Nu er þar eins mannz at vigi. þa ero þeir aþ er eþtri varo a lagðer. Kona scal orvar ftera. en eþ eigi er kona til. þa scal ervingi ór ftera sambørgres er hinn letr líz stíct ziri vattom. oc hava þar þing sem vig er vigit eþ hon vill. þa megu þeir dóm doma. þo at eigi lome zleiri bøndr. en .vii. oc .xx. En eþ a þingstod scal rett um doma. þa scal loma ziorðongr þingmanna. þa megu þeir dóm doma. þo at eigi lome zleiri. Aller scolo þær orvar bera. oc engi zella. en sa er seccr at aurum .xii. er þær zellir. en sa er seccr at holzu meira er gerir bæde. zellir orvar oc stítr heima um þing. ziri vattom scal hon þær orvar ftera. oc ftera sambørgres. nema rædesmenn hennar se sva ziarre stadder. at hon ma eigi þeim na. Nu eþ orvar taca hann. oc sofer hann eigi þing. þa berr hann a bale sof. En eþ orvar taca hann eigi. þa scal gera hanom stefnu til þings annars. oc niote hann þar stírsla sinna. En eþ hann a zrenðr. eða eryðar menn. þa scolo hanom bod gera. En eþ hann lómr eigi oc zirrisc hann bod. þa berr hann a bale sof. oc lómr eigi nauðsyn hans.

Um zlorvig oc um zorstöðu.

152 Ðat⁴ er þar nu enn. eþ madr er i flocde viginn. þa er vel eþ hemt verðr. En eþ hann undan rennr til sfogs. þa scolo allir eþter renna. oc engi ziri standa. En eþ þeir zalla er zorstod veita. þa zalla þeir utlager. oc eigi ze þeirra utlagf. en þo at þeir zalle eigi. þa scolo þeir þo⁵ bota zriðbrot lononge .xl. marca. En eþ hann

Jvfr. Cap. 151. F. V. 2—5. (Hk. 31.) Cap. 152. F. IV. 23.

¹) Maaskee Skrivfeil for vozlom. ²) Her har i Mbr. oprindelig staaet: "þiora", hvilket den gamle Afskriver selv har rettet ved at sætte et Punkt under a, og ovenover: om. ³) Med Hensyn til den Lacune, som her findes i Membranen, bemærker Arne Magnussøn i sin egenhændige Afskrift: "NB. Her estir er oskrifud i pergamentzbokinne half önnur bladsida, oc endast þar med ark. Sidan er burtrifed fyrsta bladed af næst efterfylgiande arki, hvørs epterstödvar i kiölnum glögglega siast, en örkin sialf eru sin amilli þiätt saman fest. Framan af efterfylgiande arkenu, er miklu stærra skrifad, en þat sidsta af firer faranda arke." ⁴) I Mbr. "Nat"; R for D ved Tankeløshed af den, der har tilmalet Initialerne, og været vant til at begynde Capitlerne med et R. Arne Magnussøn læser: "Ðat"; ligesaa C. A. M. 306. f. og 66. qv.; C. Thott. 2083. qv. har her som paa de fleste Steder aaben Plads for Initialen. ⁵) Her begynder første Stykke af Brudst. C.b., og ophører ved "aufster" i Cap. 153.

verðr handnuminn i þeirri rás. þá helgar hond hann til þings oc þedan til bana. Hæve þrendr hins dauða at hallða hann eþ þeir vilia. oc hallðe hann til þings. eþlar þore armanne konongs. hann er seccr .xl. marca. eþ hann vill eigi við taca. Lendr madr scal við taca. eþ eigi er armadr til. hann scal oc giallda .xl. marca. eþ hann tccr eigi við. Nu scal armadr konongs æða lendrmadr þa bana til. eþlar giallda .xl. marca. þat þe eigu bõndr at hava er armadr scal giallda. En konongr þat þe halþt. er lendr madr scal giallda. en bõndr halþt.

Eþ madr þlytr utlagan mann.

Nu rennr mannbane til þips. þa ma madr at useðu þiota út eþter hanom ár. 153 æða auþter. æða þyri. æða þtupiliu. æða einnhvern grip þeirra. oc eigi þleiri. En eþ hann gerir meira at. þa þlytr hann utlagan mann. oc ligger hanom við .xl. marca.

Um þlornig.

Þat¹ heiter þlocer er .v. menn ero saman at þæsta lofte. Nu ganga menn þiorer 154 at gotu saman. oc verðr þar einn mannbane. oc vigr at oðrom sinum þorumaut. þa er þa mannbane er einn er a sinu male. eþ þræll er i þor með þeim. þa er hann mannbane eþ þeir vilia hanom kenna.

Eþ tveim monnom er vig kent.

Þat er nu enn þa at menn ganga þrir at gotu saman. þa vigr einn þeirra at 155 oðrom. þa liva þar tveir eþter. segir hvarr sogu a hendr oðrom. þa ero þeir bader banar. Nu soþer annarr þeirra þing. en annarr eigi. þa er þa bane er þing þlyr.

Um vigþyng.

Þat er nu enn at menn hittasc a uti at gafna mote. oc verðr annarr oðrom at 156 bana. nu er² þa mælande mudr er menn koma til hans. þa er þa bane er hann segir sogu a hendr. nema vitnit micla hialpe hanom. Nu lysir madr vigi a hendr ser. þa ero þeir bader banar þo at eitt se sár a hinum dauða. Madr lysir vigi at þilum. þa scal hann ganga þingat fra vigi sem hann vill. oc lysa at nesta husi. nema þar se inni þiri. neþgilldismenn. æða baugilldismenn. æða namagar hins dauða. Eþ þeir ero þar. þa scal hann ganga um þat hus. oc til annars hins nesta. nema þar se enn slict þiri. þa scal ganga til hins þridia hus. oc lysa þar vigi hvallé monnum sem inni ero. Callasc hvarle ulþr. ne biorn nema sva heiti hann. þa segi hann iarteguir a hendr sér oc nemne natþað sinn. A orvarþingi scal vigþyngar vitni bera. oc ma þat einn madr at þullu bera. oc sva ma hann bera sogn hiuna sinna. Kað mat þu

Jvfr. Cap. 156. F. IV. 7.

¹) I Mbr. ved Feiltagelse af den der har tilsat Initialerne: "Nat". Arne Magnussøn har i sin Afskrift rettet det til: "Þat". C. A. M. 306. f. og 66. qv.: "þat"; C. Thott. 2083. qv. har aabent Rum for Initialen.

²) Her begynder andet Stykke af Brudst. C. b., og ophører nedenfor ved "oc nemne".

eigi kenna manne. nema hann fylgi orum. oc se mælt a hendr hanom a þingi. Sveir scolo þat bera at hann fór þar i herade. svo at hann matte við þat vig tomaft. Þeir scolo bera um natstæð hans. því at eins þar um natstæð at bera. ez annarr se a orvar lagðr. en annarr lysti vigi a hendr ser. Nu kennir ervingi óðrom. heldr en hanom. þa skal þa hava lyritar eid ziri sér. Nu skal hann fara til þings. oc æfta ser þinggongu. oc leggi niðr vapn sin. oc bioda log ziri síl. zesta þar lyritar eid a þingi. zellr til útlegðar. Ez þeir synia hanom þinggongu. þa helga þeir hann oc enri hans allan. En ez hann lysir annan veg. þa lysir hann morde a hendr ser. Bera ma sogn hinna. oc hværr zrialsora manna.

Ez madr er veginu at aldrhusi.

- 157 Þat er nu ez madr er veginn i oldrhusi at brennanda eldi. eða i dag lifse. þa scolo olhusmenn za bana at þeim manne. eða giallda hann aþr gioldum zullum bæde zrendum oc svo kononge. Nu er madr vegenn a nattar þele at stolnom eldum. nu ez þar er vigi lyst oz morgonenn er menn vacna. þa er þa bane. en at ulyftu vigi ez þar er einnhverr a brotto. þa er þa bane. Nu ma hann segia til ærendes. eða toma aþr oz morgon. Nu ez þeir ero þar aller. oc er engi annarr lifare til en annarr. þa scolo olhus menn mord spyria. en ervingi kenne þeim er hann vill. þa skal hava morz eid ziri ser. Nu ez eidrinn zellr hanom. þa zellr til útlegðar. En ez hann eid vinnr at sílum. þa a ervingi toft at kenna óðrom. því at eins hinum þridia ez hann gerir þann sannan at. Ez hann ma eigi gera hann sannan at. þa skal hann hava sliet sem hann hinum hugði.

Ez madr verðr drepinn i zorum uti.

- 158 Nu fara menn tveir saman at ze zongum ser. oc ero matunautar oc zelagur. ez annarr er þar drepenn. þa skal hinn soþia zund ervingia. oc segia til hinum zýsta manne er hann hittir. Ervingi kenne hanom at hann have drepet matunaut sinn. þa skal hann synia með iarnburði.

Ez kona drepr karlmann.

- 159 Ez karlmadr drepr konu. þa verðr hann svo utlagr um sem hann karlmann vege. En ez kona vigr karlmann. þa er hon utlog oc scolo zrenðr hennar zora hana az lande. oc svo ez umage verðr mannzbane. hann skal oc zora az lande. oc zrenðr hans tome hanom a zor ziri zimt. oc vera þar með þeim netr .v. nauðsynialauft. Ez lengr er giallde .xl. marca. eða syni með lyritar eidi.

Um sakargigt daudum manne.

- 160 Þat er i þrim stöðum er daudum ma soþ geva. þat er i einum stæð er madr hittir mann a konu þeirri er hann a vig um at viga. En þær ero konor .vii. Ein

er kona mannz. onnur systir. þridia dotter. þjórda moder. fimta stjúpmóðer. setta broðor kona. staunda sunar kona. Nu eý maðr hittir mann a einni hveerri þeirra. þa skal hann víga at þeim manne eý hann vill. oc segia þeim manne er þýst kómr hann til. oc hvað at sókum var. Nu skal hann líta at orvar sturð ervingia hins dauda. eý hann er innan þýllis. eða stere stalyr orvar. Nu skal hann a þing fara. oc leggja níðr vapn sín utan þings. oc æsta ser gríða. oc bíoda log þiri sic. oc þora fram vítni þeirra manna er hann þýrst hitti. Nu eý menn synia hanom þinggongu. þa helga þeir hann oc eyri hans. alt þat er er. þa er sa utlagr. er fallenn er. en eigi er þe hans utlagr. en sa þare heilagr er víg vá. þat er i oðrum stad eý maðr stendr annan i buri sínu. oc hever hann ladet sér þar býrði þiar oc þata. þa ma víga at þeim manne eý hann vill. Gange hann eýter grónum sínum oc syni þeim at vígi. oc níote vítnis þeirra a orvar þingi. þat er þar enn i þridia stad. eý maðr stendr annan i lvi sínni. eða i þjóse. oc leggr hann þar band a þenad hans oc vill i brott leida. þa ma hann víga at hanom eý hann vill. Gange hann enn eýter grónum sínum oc syni þeim at vígi. oc þare enn a þing með vítni sín. þa utlæger hann æ þann i ollum þeim stóðum er ec hevi nu talt.

Eý manne verðr illz þundar andit.

Þat er þar enn þa eý þu þinnr mann vegenn a mórtu uti. þa skal hann hýllia 161 þat líl þýst. oc segia hinum þýrsta manne til. er hann hittir. oc sólia þund ervingia eý hann er innan þýllis. allar skal hann þingbóð stera. oc kenna þing. Nu er sa vittr at .vi. aurum er heima sítr um þat þing. þat heiter þingvitit micla. Nu eý hann gerer eigi sva. þa sannar hann ser víg a heuðr. eý ervingi vill hanom kenna.

Eý maðr bíðr líðs a heuðr oðrom.

Nu bíðr maðr líðs a heuðr oðrum til einshvers. oc vígr hann mann er þeir 162 þar koma. þa scolo þeir stíllasé við mannzþana. oc bóta baugé kononge hveer þeirra þiri misgongu. en þa .xl. marca eý þeir þýlgia brott mannzþana. Nu verðr maðr utlagr a þingi. oc bu hans oc þe hans. þa skal armaðr gera þimtar stexnu stulldar monnum ollum til. have hveer sína stulld þedan sem vattar vítu. þýrr en armaðr tale. nu eignasé iorð allt þat er rotþast er. have stulldar menn þar sítt oc.

Eý þræle mannz er víg kennt.

Nu er sveini mannz víg kent. þa skal drottenn hans synia sílicum eíði þiri hann 163 sem þiri stílván síl. En eý eíðr þellr. þa þellr drotnenom stílzum til utlegðar. En sa er eigi ma eíði þiri koma. segi þræl aþhendán ser. ella bóte .xl. marca. síðán domr kómr a heuðr hanom.

Um odz mannz vig.

- 164 Nu hever madr odz mannz vig vigit. vigr sunr fadur. æða fader sun. æða broder brodor. æða systlin eitthvert. æða vigr barn modor sina. æða moder barn sitt. þa xiri vigr hann arve þeim er hann atte at taca. scal þa þann arz taca er nestr er þa. oc hældr scal konongr hava en hann. En hann være i lande oc gange til strizta oc have sitt allt.

Ez hundr. æða kvikvendi eitthvert v(erdr) manne at ska(ða.)¹

- 165 Nu ez horn. æða hóx. æða hundr verdr mannzbane. segi azhent sér. En ez hann foder síðan domr tomr a. giallde .xl. marca. En ez hann tvedr nei vid. syni med lyritar eidi. zellr til .xl. marca. oc giallde giolld zrendum.

Ez menn sia til deilldar mauna.

- 166 Nu vigazt menn at. oc sia menn til deilldar þeirra um ár. æða uzoror. oc megu þeir eigi menn tenna. Nu er annarr sva hoggvinn at hozub er az. æða heili a iordo. æða rygg i sundr. æða hendr az badar. þa hever þa deilld hazða. þvi at engan mann matte hann síðan hoggva. þa er hin zridheilagr.

Um zlor vig.

- 167 þat talla menn zlor vig. ez menn gangazt at i zloccom tveim oc beriasc. þeir scolo giallda .xl. marca er vig velia. en hinir eigi er hendr sinar veria. oc vitu þat vattar. En ez þeir þrasc a oc latafc hvarger zyrri hevia. þa scolo þeir giallda giolldum aztr zrendum. oc .xl. marca kononge. az hvaromtveggia zloðe.

Enn um zlor vig.

- 168 Ðat er zloðr er .v. menn ero saman. æða zim zleiri. Nu renna menn at ordrom. oc verdr einn særdr oc zér bana az. þa scolo þeir gera einnhvern mann at vigi sannan. æða giallda .xl. marca kononge oc giolld zrendum.

Um vadaverc.

- 169 Nu telgia menn tveir tre eitt. oc rytr oz or hende manne. oc zér hinn bana az. Nu ez hann er mælande mudr er menn toma til hans. þa scal hann orde rada. vere þvi at eins vadaverc ez hann vill. Nu ez hann er eigi mælande mudr. þa scal ervingi orde rada.

Um armannz vig.

- 170 Nu vigr madr armann konongs. þa scal giallda hann aztr .zv. morcom. nema hann vigi hann xiri borde konongs. þa er hann veilir hanom. þa er hann utlagr.

Jvfr. Cap. 164. F. IV. 32. Cap. 169. F. IV. 26—28. Cap. 170. F. IV. 57.

¹) De sidste 2 Bogstaver af dette Ord, ligesom og Slutnings-Bogstaverne af det forudgaaende: "værdr" ere bortskaarne ved Membranens Indbinding.

oc svo ez hann vigr hann a þingi er hann soter kononge sotr. at því aura lage skal
giallda hann aptr sem mest er i Gula .vi. alna eyris.

Ez madr er a skipi viginu.

Ez madr vigr annan a skipi. þa er vel ez hans er hemt. eða utanborðz rundit 171
mannzbana. Nu scolo þeir zora hann a land at useðu. a meginland. En ez þeir
zora hann lengra. þa er hverr þeirra seccr at .xl. marca. þa scolo þeir rada skipi til
landz. er a land villia lata. en hinir utlager er út roa. En þeir orsedir er upp
hallda arom sinum. oc skirfota því undir þa menn. er þeir fyrst zinna at þeir
villdu eigi zeria hann.

Ez madr kastar at vðrom.

Kastar madr az husi. eða az skipi. eða þar sem sion zetr. oc zær madr az því 172
bana. giallde hann giolldum aptr zrendum hans. en konongr a eði a því.

Ez madr verdr at lunnrode.

Nu draga menn skip upp. eða út. oc verdr madr at lunnrode. þa scolo þeir 173
giallda hann giolldum aptr. en konongr a eði a því. Nu bera menn skipvidu. eða
draga langvidu. oc zær einn bana az. Giallde hann giolldum zullum aptr. því
minna at hann var sialzr at. En eði a konongr a því.

Um afigling.

Sitia menn a voztum. oc hava vad ziri borde. Nu sigla menn a þa. þa scolo 174
þeir giallda þa giolldom aptr. ez nokorr zær bana az. eði a konongr a því. En ez
þeir hava eigi vad ziri borde. oc roa þeir ziri flazn monnum. þa ero þeir halner
banar sinir. þa skal giallda aptr holzum giolldum. eði a konongr a því.

Um halzgilldi.

Nu scora menn tveir tre eitt. oc zellr a annan þa er hann sialzr halzr bane 175
sinn. En hinn giallde holzum giolldum. eði a konongr a því. Nu zara menn tveir
i flög. oc zellr tre a annan svo milit at eigi ma einn madr az zora. eða a. þa skal
ervingi orde rada. Sva skal um stein at somu.

Ez madr zerr sialzr i snoru.

Nu zerr madr sialzr i snoru. oc zær hann bana. þa er hann sialzr bane sinn. 176
En ez adrer menn zora hann i snoru. þa ero þeir banar hans. Eði a konongr a
þvi En þeir giallde hann giolldum aptr zrendum.

Um vada verr.

Nu zara menn tveir i flög. oc zellr annarr ziri berg. Nu gengr hann til hús 177
oc segir til uzara sinna. Nu vill ervingi hanom lenna. þa syni hann með lyritar
eidi. Nu ez hann segir eigi til uzara sinna. þa skal hann synia með morðz eidi.

Jvfr. Cap. 171. F. IV. 6. Cap. 172. F. IV. 28. Cap. 175. F. IV. 26.

Um heimsokn.

178 Nu veitir madr manne heimsokn. oc brytr hus til hans oc drepr hann. þat heiter nidingsvig. þat er nidingsvig. ez madr vigr trygða mann sinn. þat er oc nidingsvig. ez madr vigr mann i gridum. þat er oc nidingsvig ez madr hogggr mann við stode eða við steini. eða við stuvi. þat er oc nidingsvig ez madr brenner mann inni. þat er oc nidingsverc ez madr gerer valrofr. þorer mann or flædom. oc tegr vapn hans. þat er nidings vig. ez madr myrdir mann. þat er oc nidings vig ez madr heznir þiova. syni með settar eidi. En hvervetna þess er madr vigr nidings vig. þa þare hann utlagr oc uheilagr. oc þirigort hverium penningi þear sins. i lande oc lausum eyri. oc toma alldrigi i land. hvarle með kononge. ne iarle. nema hann bere hersogu sanna.

Um aþhogg.

179 Nu ez hond er hoggvin af manne. eða þotr. þa skal giallda holzum giolldum. En ez við hanger. þa hanger holzum giolldum. En ez auga er loftet or hozde manne. þar ero holz giolld. En ez allt er af einum manne hoggvit hond oc þotr. þa er þa¹ verri livande en daubr. skal giallda sem daubr se.

Um giolld.

180 Nu ero giolld told i Gula. giallda hauuld .xviii. morcom logeyris. Nu scolo þedan giolld vara oc þva þverra sem restir adrer. En af þeim giolldom er told ero i Gula. þa skal þedan giallda hond eða þót. oc auga. oc þva raddbót at somu. Nu skal þumalþingr iamdyrr sem aller adrer. giallda aþtr .iij. morcom þumalþingr. En þann morc er þar er nestr. oc þva inn lengsta. En .vi. aurum þann er þar er nestr. En .ij. aurum hinn minzta.

Um orvar þurd.

181 En ez madr er vigin a þingi. þa scolo ervingiar ór þera. oc lata toma til budar hans. þa eigu þingmenn þar um at døma. En ez adrar deilidur verða manna i mellom. þa skal stezna hanom þing. oc hava vatta við sár. eða ofund. En arve skal raddbót taca.

Um fara rannsak.

182 Nu er manne þat kent at hann vege þræl sinn. þvi vigi skal lyfa. allar er hann morþenge. Nu mæla menn a hendr hanom. En hann tvedr nei við. Ez þva

Jvfr. *Cap. 178. F. IV. 2—4. Cap. 179. F. IV. 42. Cap. 180. F. IV. 46. Cap. 182. F. V. 20.*

¹) Efter Ordet: "þa" er i Membr. et temmelig stort aabent Rum til Linjens Slutning, saa stort at deri vel kunde indskydes et Ord paa 6—8 Bogstaver. Der er intet Spor til at noget er udraderet; og da ikke heller noget synes at mangle her i Meningen, for hvilket Afskriveren skulde have sat Plads aaben paa Grund af Utydelighed eller Mangel i hans Original, saa bliver det rimeligt, at Pladsen er bleven ladet aaben af blot Uagtsomhed. Arne Magn. gjør opmærksom paa denne Omstændighed, og C. A. M. 306. f. og 66. qv. samt C. Thott. 2063. qv. have alle det aabne Rum.

snemma er mælt á hendr hanom at til líg ma rannfaca. þá skal til leita. Eð þen zinnasc á lífi. þá er hann sannr at soc. En eð engi zinnasc þen á lífi. þá er þat stroc. Nu er sva sðarla á hendr hanom mælt at eigi ma til líg rannfaca. þá skal hann synia með lyritar eidi. zellr til utlegðar eð zellr. Nu drepr madr þræl annars mannz. þá skal hann bota aþr. sem menn meta noctan hann.

Um sár.

Þat er þar nu enn þá eð madr serer annan í flode. En eð hann býðr log ziri 183 sic. oc leggr niðr vavn sín. þá skal hann í ziotur setia. En eð hann deyr ór sárom. þá drepe hann á þotr hinum dauda. oc leyse sva sic or ziotre. Nu eð hinn livir lengr en ruva se á sáre. bote hanom sárbotom. en baugé kononge. Nu hittazt menn .iij. á. oc veitir madr odrom sár. þá scolo menn hanom vitni bera til sárbota zullra.

Enn um sár.

Nu hittasc menn tveir á. oc veitir annarr odrom sár. þá skal hann zara með 184 sáre ubudnu¹ eð hann ma. oc syna samdogres hinum zysta manne er hann hittir. oc gera menn til hus hanom þar sem hann er heimzast. oc stexna hanom til þings. zintar þings at stemsta koste. þat er þó rett at tvaro.² þó at hinn se eigi heima. Sva skal drep solia at somu. Nu scolo þeir menn bera vitni um er hann zyst hitti. hvárt þeim syndizt at sáre eða drepe. oc nemna mann til samdogres. Nu bera þeir til sárbota. En eð þeir vilia hvarle bera á. ne az. þá er hvárt þeirra seccr at .iij. aurum. En þá skal hinn synia með lyritar eidi. er ziri soc verðr. sa eidr zellr til zebota eð zellr.

Um sara virðing.

Nu eð leysingi serer mann. þá skal hann baugi bota .xii. aurum. En sunr 185 hans tveim haugum. En bonde .iij. haugum. Odalborenn madr .vi. haugum. Lendr madr oc stallare .xii. haugum. En Jarl .xxiiij. En konongr tveim haugum minna en zintigu. Nu serer madr annan. þá skal hann sárbotom bota þeim er hann serde. Eyri þar sem á tom. Eyri þar sem voduva sterr. Eyri þar sem egg oc leggr motesc. Eyri ziri bein hvert er ór leysir. eð steller í skalom. Eyri ziri soidu hveria er soidin er. nema ulitan se á sáre. Eyri ziri granbragd hvert. Eyri ziri rauz hveria er á klæðum verðr. Eyri eð hann á sér einn sæte. Eyri eð hann gengr or seng sinni. Eyri ziri sturd hvær er stera þary. eð blóðer. holz more ziri holzfór. holz more eð madr verðr mergundadr. Eyri þar sem út lemr. oc meta ilif. utan vada oc vam. oc lemd alla. Nu skal kaupá læcningar kaupi sa er serði oc za þeim þozlo. manadar mat hvárs á manade. Nu hogggr madr voduva az manne sva

Jvfr. Cap. 185. F. IV. 47—49.

¹) Saaledes i Mbr. for utundnu.

²) Saaledes i Mbr. istedetfor huare.

at a iord zellr. bote .vi. aurum. oc .vi. aura ez lamstadr verdr i hozde manne. vitni scal sa hava er serdr er. ez sa dylr. at sva morg bein leyfste or sem hann segir. Nu scal sor oll meta a briofo. En holzo dyrra a hale en a briofo. Nu verdr madr staddr vid deilld manna. oc vill eigi stilia pa. oc hvargom tya. pa scal hann giallda stanbaug kononge .xii. aura.

Um rettar zar manna.

- 186 Nu a engi madr rett a ser oxtarr en prysvar. hvarke karl. ne kona. ez hann hemnisc eigi a milli.

Um deilld at oldrhufi.

- 187 Nu deila menn at oldrhufi. at monnum drucnum. pa scolo peir ut ganga er deillt hava. oc toma aztr um morgon. er menn vacna. pa megu menn doma um soc peirra par sem a pingi. ez peir kunnu log. Sessar mannz bere vitni med hanom. eda matunautar. eda naseffar. eda oldryndiar. ez eigi ero hinir vid. pat scal standa er peir bera. zora edi andvitni a mot peim. En hver madr er holzo dyrri at rette sinum par en heima. Nu megu peir setia pa soc par. ez peir kunnu log. ellar a ping stiota. Nu melir pat armadr. eda lendr madr. at peir hava misdeillt. peir tveda vid pvi nei aller. pa scal hverr peirra taca boc i hond ser. oc sveria pef all at peir drudu par sattlega. Nu er sa sallaus er sverr. en sa a bauge at bota kononge er eidzall verdr. En hinna hverr syni med hritar eidi er misdeilld er lend. En ez eidrinn zellr peim. pa zellr til .xv. marca vitis hverium. Nu gengr ziordongr manna i zra oc vill eigi sveria. pa ero aller olhusmenn vittir. En ez zerre menn ganga zra. pa ero peir sedir er zra ganga. bote bauge kononge. en hinir halde eidum upp.

Um deilld manna.

- 188 Hvervetna pef er madr er staddr vid deilld manna oc er stirstotat undir hann. pa scal hann bera annat tveggia az. eda a. ellar gialde aura .iij. kononge ez hann er trazdr til.

Um ozund.

- 189 Nu veitir madr ozundar drep manne odrum i flode. Nu ez sa zellr er drep veitir. pa zellr hann par utlagr. oc uheilagr. En ez undan rennr til stogs. pa scolo aller epter renna. oc engi ziri standa. En ez sa zellr er zorstod veitir. pa zellr hann par utlagr. oc eigi ze hans utlagt. Stiota ma madr stapte eda stibi. eda zote sinum ziri hann er epter rennr. um sinn ez hann vill. oc hezta hanom sva ras. En ez hann gerer meira at. pa er han seccr .xl. marca vid konong. ziri pvi at pa veitir hann zorstodu utlogum manne. En ez hann verdr hondum tekinn i peirri ras.

þa helgar hond hann til þings. oc þedan til bana. Nu ez hann komr i flog. þa ma hann þedan log bioda ziri sic. þa a hann allt þat er utakt er. oc utelit. En ez armadr komr zyr til. en han have log bodet ziri sic. þa a hann allt þat er hann hever talt oc telit. Nu scal hann kaupa sic or skóge. þa scal hann bota hinum einordom rette. sva sem hann er madr til. En nu scal hann enn taca annat slict or hundrade. scal hann sic með því helga at þa scal hava sinn rett allan er ziri uvæne vard. zyr en armadr tale.

Ez karlmadr drepr kono.

Nu ez karlmadr drepr kono. eða kona karlmann. þa scal þa bota slicum rette 190 sem hann a at taca er uvæne zær. en baug kononge. En ez konor beriasc þar a engi madr rett a. nema þær sialvar. Umage engi scal rett taca. oc engan giallda. adr en hann se .xii. vetra gamall. þa er hann halzrettes madr. at hvarotveggia til hann er .xv. vetra.

Um atlaup.

Nu gerer madr laup at odrom manne. oc er hann halldenn madr. þa scal hann 191 bota kononge baug. En ez hann oxrar vapr sine at manne. oc hvævir hann fram hamar. oc skirskotar hinn atlaupe zianða sine. þa scal hann bota holzom rette þeim er hann leypr at.

Um kast.

Madr kastar at manne. oc lyst hann. þat heiter sár. ez hann hever eði vapr i 192 hende. en ellar drep.

Um sár.

Madr skyr at manne tolv. oc lyst hann. þa heiter þat sár. 193

Um sár.

Madr hoggv til annars. oc hittir a skapt. þa heiter þat sár. Sva þo at spiot 194 kome þlaff a.

Um zulkrette er her.

Madr stingr a manne floure. eða stongu. eða oxar skapte. eða spiotskapte. þa 195 scal hann bota hanom halzum rette. en zullum ez hann zellr vid. Rindr madr odrom sva at hann statar vid. þa scal hann bota hanom zullum rette. þo at hann falle a tne. Madr rindr odrom i elld. þa scal hann bota hanom zullum rette ziri. oc baug kononge. oc sva at zullum rette hverium. Madr rindr odrom ziri bord. eða ez bryggju. eða út ziri marreinsbacca a lax. þa scal bota hanom zullum rette. nema hann rindi hanom a utborða. þa ma hann þar viga um. Madr tær i lamp

odrom heiptugri hende. þa skal hann bota hanom zullum rette.¹ Madr tekr i hár odrom oc tippir til sín. þa skal bota holzom rette ziri. En ez hann bæde gerir. oc rindr fra ser. þa heiter þat tuttan. þa skal hann bota hanom zullum rette ziri. Nu ez menn lasta vapnom sinum. oc fær hvartveggia i hár odrom. þa heiter þat vingretta. þar a engi madr rett a þvi.

Um zullrettes ord.

- 196 Ord ero þau er zullrettis ord heita. þat er eitt ez madr tvedr at karlmanne odrom. at hann have barn boret. þat er annat. ez madr tvedr hann vera sannsordenn. þat er hit þridia. ez hann iamnar hanom vid meri. æða tallar hann grey. æða portkono. æða iamnar hanom vid berende eitthvert. þa skal hann bota hanom zullum rette ziri. þar ma han oc viga um. at utlogum þeim manne i gegn þeim ordom er nu hevi ec talt. ez hann skirskotar undir vatta. Þdrazt megu menn orða sinna oc aprtaca ez vilia. tvedazt eigi vita verra hanom a hendr en godom manne. þat er oc zullrettes ord ez madr þrælar karlmann zrialsan. æða tallar hann troll. æða zordædo. þat er oc zullrettes ord kono ez madr vener hana hore. oc tallar hana horo. þar er hon velldr eigi.

Um rettarzær.

- 197 Nu a madr a dottor sinni. æða a systur. slícan rett sem a siolzum ser. at einordom rette. ez madr liggir með henne. oc sva a þeim konom ollom er hann er arztafe at. oc a þeirri kono er hann hever i gridi með ser. ez hon a engan ervingia sér her a lande.

Um legord. oc rettarzær.

- 198 Ættboren kona legsc með þræle. þa skal hon ganga i konongs gard. oc leysa síc þedan .iiij. morcom. oc hværr madr a at taca a leysingiu sinni .vi. aura. Madr a at taca a skuldar kono sinni slícan rett sem a ambótt sinni bezto. ervingi þat er auc er. slícz rettar sem hon a burd til. Ez leysingia legsc með þræle. þa skal hon ganga i gard skapdrottens síns. En bonde skal taca a ambott sinni hinni vilstu halvan annan eyri. en holzo minna a hverri annarre. Ez hann a eina þa skal su hans hin bezta. En leysingi a skaltvarar² eyri a sinni hinni bezto ambott. Sunr hans a eyri a sinni hinni bezto. haulldr a .iiij. aura. lendrmadr .vi. aura. a sinni bozto³ ambott. Zværr ero hans hinar bezto ambatter. Seta. oc deigia. oc tveir þrælar. pionn oc bryti. Slícan rett a hværr a þrælom sinum sem a ambattar legorde. At armannz rette skal bota ez madr ozundar mán konongs þat er ziri bui hans vinnr. þræll a baugs helge a ser. ez hann zylgir drotne sinum til þings. æða til kirliufofnar. æða

Jvfr. Cap. 196. F. V. 22. 57: 61.

¹) Her findes i Cod. et Afsnits- eller Paragraph-Tegn (¶). ²) Saaledes i Mbr.; maaskee en Feilskrivning for: "skaltvaran". Jvfr. Cap. 251. ³) Noget utydeligt i Mbr.; synes dog snarere at være bozto end bezto.

til oldrhús oc er hann bodro þingat. þvi at þar eygft hverium manne rettr at holzo i þeim þrim stodum. þræll a at taca a sér siolzum hinn tolyta lut or drottens sine rette einordom. þar sem hann a haugs helgi i þrim stodum. Drottenn hans scal abyrghasc ord hans oc verc. ez hann zerr i ziolda manna. med hanom at hans rade.

Um .xl. marca mal.

Nu brytr madr konu til sveznis. oc verdr hann kunnr oc sannr at þvi. þa verdr **199** hann utlagr um. allar giallde .xl. marca. oc borte henne tvevollom rette. Nu ez hon kener hanom þat. þa scal hon kenna hanom sambogres. þa scal hann hava ziri ser lyritar eid. ez zellr þa zellr hanom til þess er nu er talt.

Um rettazar manna.

Nu a lensingi a ser .vi. aura. at einordom rette. En sunr hans morc. at **200** einordom rette. Boande .xii. aura. at einordom rette. Hauddmadr .iij. merccr. at einordom rette. Lendr madr oc stallare .vi. merccr. at einordom rette. Jarl oc Biscop .xii. merccr. at einordom rette. Lendzmannz sun scal taca hauullz rett. ez hann zær eigi lond. Hvervetna þess er madr er ozundadr. æda loftenn. þa a konongr .xv. merccr a. Hverr madr er hogg zær. þa scal hann taca annan rett sinn or hundrade zyr en armadr take. Nu scolo aller menn taca rett ezter zedr sinum. nema þeir einir menn er til annars ero stildir. Stutilsveinn scal taca hauulldmannz rett. at einordom rette. Biscops sunr oc iarlssunr. oc stallara sunr oc stutilsveins sunr. oc prest sun. oc armannz sunr scolo taca stican rett sem þeir eigu kyn til. ez þeir za eigi stict nazn. sem zader þeirra zecc. Tolendingar eigu hauulldzrett medan þeir ero i kaupzorum. til þeir hava her verit vetr .iij. oc hava buit her. þa scal hann hava stican rett sem menn bera hanom vitni til. Aller adrer utlenzker menn er hingat loma til landz. þa eigu boanda rett. nema þeim bere vitni til annars.

Um rettazar. a zestarkons mannz.

Nu a madr a zestarkono sinni ez madr ligg med henne stict sem hann a at lensa **201** hana or hershondom med. hvigi milinn rett sem ervingi hennar a. a henne.

Um kenzi er her.

Nu ez armadr kener þat manne. at hann have alet úslagan mann. þann er þar **202** var utlagr gorr. i þeirri þingsotn. er hann býr i. þa scal hann synia med lyritar eidi. en sa eidr zellr hanom til .xl. marca. ez zellr. Nu ez armadr kener þat manne at hann have zoddan utlagan mann. þann er utlagr var gorr a Gulapingi. æda i ludi uti. þa toedr hann ser vera uvisa varg. þa scal hann synia med lyritar eidi. oc svo ez hann er utlagr gorr i annarre þingsotn. oc zellr til .xl. marca. ez zellr. Nu

tenner armadr þat manne. at hann have alet utlagan mann i floge. en hann tveðr nei við. þa skal hann synia með lyritar eidi. þa zellr til .iij. marca. ez zellr. Nu tenner armadr þat manne at hann have vístum verit með utlogum manne a þingi eða at lírtiusofn. eða at oldrhúsi. ez hann tveðr nei við. þa skal hann synia með lyritar eidi. ez hanom zellr þa. þa skal hann bota kononge baug. Nu er madr víginn i flogde. eða i ziolða manna. eða særðr. eða loftenn. þa er bú hans upnemt. þa skal hann engi madr zoda zyrtr en hann hegr bodet log ziri sic. En ez notorr zoder hann. þa er þa seccr .xl. marca. en ez hann er vístum með hanom þar sem þat er til skilt. þa er hann seccr baug vid konong. Allr þeir er a þia þa er þeim eigi uvisa vargr. hinum er eigi þia þa er þeim uvisa vargr. þeim liggtr eði við til domr zellr a.

Þvefju lengi kona ma zoda bonda sinn.

- 203 Kona ma zoda bonda sinn netr .v. at useðu. síðan domr lemr a hendr hanom. En ez hann sitr þar lengr slimu setr. þa skal hon ganga til granna sinna. oc segia til at hann sitr þar slimu setr. þa er hon usecc.

Ez þræll lystr zrialsan mann.

- 204 Ez þræll lystr mann zrialsan. þa skal drottenn hans settafc vid hinn er loftenn er. allar geri hann utlagan. eði a konongr a þvi.

Um kast.

- 205 Nu lastar madr at manne. oc lemr a annan. þa heiter þat gassa gleopr. þa skal hann giallda þeim aura .vi. er a lemr.

Um veizla iardr.

- 206 Ez madr¹ harðe lond at veizlu kononge. oc er ez hanom telin. þa skal hann taca þo at hvaro rétt slitan sem lendr madr. oc svo sunr hans til hann er zertugr.

Um kennsl.

- 207 Nu tenner madr manne at hann veiter zorfodu úslogum manne hann svarar þvi at el renn epter sem þu. nu skal flogr bera vitni um. ez hann komr i flog. þa skal han kaupar sic þedan .xl. marca. þo at hinn kaupi sic .xv. morcom.

Um barfmid.

- 208 Nu beriaft menn tveir. oc ero eigi vitni við. oc tenner hvárr odrom. þa bote sinum rette hvárr þeirra kononge.

Er² madr helldr manns.

- 209 Nu helldr madr manne undir orge. oc zær hann ez þvi bana. þa skal þa giallda er hellt hanom holzum giolldum aptr zrendum hans. En eði a konongr a þvi.

¹) I Mbr. ved Feilskrivning: "mab". Arne Magnussöns Afskrift har: "mabr". ²) "Ez" efter Arne Magnussöns Conjectur; ligesaa har C. A. M. 66. qv.; C. A. M. 306. f. og C. Thott, 2063. qv. have derimod "Er" ligesom Mbr.

Nu kenneð maðr manne, at hann heilðe hanom undir orge, þa skal hann synia með lyritar eidi. Nu heilðr maðr manne undir orge, oc fær hann æz þvi sár, þa skal hann bota hanom sarbotum holzom. Nu heilðr maðr manne undir orge, oc fær hann æz þvi drep, þa skal hann bota hanom rette holzum.

Ez maðr þinir man.

Nu kenneð maðr manne at hann þini hann, þa skal hann synia með lyritar eidi. 210
zellr til .xl. marca við konong, ez zellr, en hinum til rettar zullz.

Um svartu slag.

Ez maðr kallasc loftenn vera, oc er hvarke blárr, ne blodogr, oc ero eigi vitni 211
við, þa hever hann stamt loget a hendr ser, þar a engi maðr rett a, þat heiter svartu
slag. En ez maðr kenneð þat manne, þa skal hann synia með lyritar eidi. En ez
sa eidr zellr, bote hanom rette sinum, en kononge .xl. marca.

Um zullau bardaga.

Ez maðr, lyftr man .iij. hogg, æða þrim zleiri, þat heiter bardage zullr, þa 212
skal hann hava rett ziri hogg hvert til þriu ero, en konongr .xl. marca.

Um uplecter.

Nu telr armadr þu mannz, æða tecr upp i stodum orðrum, en i þeim þrimr er 213
til þess ero talder, þa er armadr seccr .xl. marca, oc sva lenðr maðr at somu hove, ez
hann zerr i þu mannz oc tecr upp. En hvorr þeirra manna er þeim veiter lid til
þess, þa er seccr at .iij. morcom.

Ez manne er kent at hann have niðdrepið konongs rette.

Nu kenneð armadr þat manne at hann have drepið niðr konongs rette, en orðrum 214
þat at hann have uvene zengit. En þeir toeda nei við, þa skal armadr stefna þeim
til þings badom tveim, þa scolo þeir a þvi þingi zesta ziri sic lyritar eid, hvárr
þeirra, at þeir hava eigi sett gorva ziri þat mal, ez þeim zellr sa eidr, þa zellr til .xv.
marca vitis hvarom þeirra. Nu ez annarr vinnr en annarr eigi, þa er sa useccr er
vinnr, en hinn er sannr at sol er eidrinn zellr. En ez armadr stefnir orðrum en
orðrum eigi, þa er sem han geri eði at.

Um sarbotr.

Aller eigu sarbotr iamnar þegn oc þræll. Nu ez maðr serer þræl mannz, þa 215
skal hann hallda upp zorbzlo við hann meðan hann liggir i sarom, oc verclaunum
ollum við drotten hans, oc lætninger kaupi.

Ez madr eggjar mann at ser.

- 216 Hvervetna er madr geysc eigi sialzr at grande. þa a konongr edr a. Nu eggjar madr mann at ser biarneggian. æða fleznir hanom a hólm. ez hinn veilir hanom þa uvene. þa er han rettlaus. oc hever hann þvi skirskotat. oc svo ez han bregðr hanom þvi er hann toc zyrre rett a ser. Nu ez madr tegr grip einnhvern ziri manne oc leggr ziri log oc dom. oc er þat hins er hann toc ziri. þa hever hann með rane. þa skal hann bota baug kononge. en hinn have grip sinn er a. oc vitu þat vattar.

Ez hundar bita buze manna.

- 217 Nu bita hundar buze manna. giallde sa er hund a halzt hit zysta sinni. er hann bitr. en allt iamnan síðan. En ez hann seger azhent ser þegar er hann bitr giallde allz edr. En ez hanom verðr þat ziri æða hiunum¹ hans. at þau lasta mat ziri hann. giallde halzt hit nestu sinn. en allt iamnan síðan.

Ser skyrir um hozud baug.

- 218 Sa er baugr hinn zysti er hozud baugr heiter. þar ero .x. merer i þeim. þat er tjr tvær oc þrir tigr. ez sa er odalborenn er viginn er. vaza oc þverra þedan manngiold. svo sem adrer retter manna. fader a þat at taca ez eigi livir sunr. En ez bader-liva. þa a fader .iiij. merer. En ez hann er eigi vig zórr. þa a hann .xii. aura az viganda. En ez vigande verðr utlagr. þa missa þeirrar botar. En þa er vigande verðr dauðr. þa tegr ervingi vid orze.

Broðor baugr.

- 219 Sa er annarr baugr er broðor baugr heitir. þar ero .v. merer i þeim. þat ero tjr sextan.
Nu² er hinn þriði broðrongr baugr. þar ero .iiij. merer i þeim. þat er holzrum eyri minna en .xiii. tjr.

Enn um broðor baug.

- 220 Baug þann er .x. merer ero i. skal taca sunr hins dauda. Broðor baug skal broder taca ez hann er til. allar sunr hins dauda. En ez hvárge er til. sunr hins dauda. ne fader. þa a broder bót alla. Broðrongr ez hann er hellðr til. En ez engi er sa til er et talda nu. þa a ervingi hins dauda alla bot hans.

Jvfr. *Cap. 217.* F. XI. 26. *Cap. 218—252.* F. VIte Part.

¹) I Mbr. "hiunum"; rimelig feilskrevet ved at dele Ordet, af hvilket "hiu" staaer nederst paa Siden og "unum" överst paa den fölgende. Arne Magnussön har: "hiunum".— Ordene "æða hiunum hans" mangle baade i C. A. M. 306. f. og 66. qv.; ligesom og i C. Thott. 2083. qv. ²) I Mbr. synes oprindeligt at have staaet: "Su" med röd Begyndelses-Bogstav, men dette S er udvasket og ovenover skrevet et R, som det lader med en nyere (Arne Magnussöns?) Haand. A. M. har i sin egenhændige Afskrift: "Ru"; ligeledes C. A. M. 306. f. og 66. qv. samt C. Thott. 2083. qv.

Avengever.

Sv¹ er morc ein at kvengiozum. þa scolo konor .iiij. taca ez þær ero til. scal 221
taca moder hins dauda. oc dotter. oc systir. oc kona hins dauda .ij. aura hver²
þeirra ez þær ero allar til. En hværitna þess er konornar ero eigi til. þa scal taca
sunr hins dauda. Nu ez allra missir kvennanna. þa scal vigande taca þa morc. oc
bota syni hins dauda. En ez einnar missir kononnar. þa scal þa .ij. aura taca
sunr hins dauda. En þa halva morc ez tvæggia missir. en morc ez allra missir.
Nu ero baugar aller talder.

Um zrendbotr.

Nu scal vigande bota syni hins dauda. hazubaug. En broder viganda scal 222
bota brodr hins dauda brodor baug ez hann er til. allar scal vigande bota. Nu
scal brodrongr viganda bota brodronge hins dauda brodronge baug³ ez hann er
til. allar scal vigande bota. Sa er sunr hins dauda er vid giolldum tæc. hvært sem
hann er zader æða broder. æða hvigi skyldr sem hann er. Nu ero baugar skildir.

Um ziar skilord.

Nu scal ze stilia. at tjr. þa scal hon væra at holzum þridia eyri. Nu ez tjr 223
skal giallda. þa scal giallda eigi ælri tu en ætta vetra nema hinn vili telet hava. Nu
scal giallda tjr allar heilar at hornom oc at hala. at augum oc at spenom. oc at
ollom zotum. Nu scal giallda kon oc ygn. oc tjr allar talzberar i giolld oc i
bauga. giallda gull. æða brent silzr. i giolld ez til er. giallda hefta. en eigi marar.⁴
gradan heft. oc eigi gellðan. þann hværn er eigi er radzhvervingr. ne skaudhvitr. ne
skaudmigr. ne valldögdr. æða adrer kauplestir a. Giallda zærfaudi. oc eigi geitr.
Giallda odals iord oc eigi kaup a iord. Giallda skip. nema endrbottingr se. nema svo
zornit skip se at þær homlor se ez ronar er zyrstar varo a gorvar. oc eigi þat er
staznar ero ez brotner. oc æði þat skip er zilur ero a lagdar. nema þa være a lagdar
er a bada stodum var reift. Engan grip scal þann giallda er verri se en eyrir.
nema madr eigi minni bot. þa scal hann sal taca. nema auki bót til eyris. oc take
trygdar igegn. Giallda vopn þau er hozd ero. oll heil oc hord. oc ubroten. Eigi
scal þau bioda er hann var vigin med. Giallda eigi sverð i salze. nema buit se
med gulli. æða med silzri. Giallda vadmal oc lerezt oll ny. oc klæde oll ny oc
ustoren. nema hinn vili telet hava storet klæde nyt. Giallda karllæde oc eigi
kvætlæde. ny en eigi zorn. Giallda varar zellði nyia. oc usticta. Giallda blazellði

¹) "Kv" Arn. M⁸ Conjectur. I Mbr. er ikke alene den røde Initial tydelig et S; men i den indre Marg
staer ogsaa tydelig et lidet s, der har været sat der til Veiledning for den, der skulde male Initialerne.
Ikke destomindre er A. M⁸ Conjectur høist rimelig. C. A. M. 306. f. og 66. qv. læse ogsaa begge: Kv;
i C. Thott. 2083. qv. mgl. Initialen. ²) I Mbr. hvær. ³) I Mbr. ved en aabenbar Skrivfeil: "bauð".
A. M. har i sin Afskrift rettet det til: "baug"; saaledes læse ogsaa C. A. M. 306. f. og 66. qv. samt C.
Thott. 2083. qv. ⁴) Saaledes i Mbr.

oc strud nytt. oc uftoret. Giallda sveina þa alla er heima ero alner. þann hvern er eigi er yngri en .xv. vetra. nema hinn vili tekít hava. ambattar skal eigi stiallda¹ i mannz giolld. Nu er þe stilt. þat er i giolld skal giallda.

- 224 ² Nu skal sater telia. Nu er þar i upnameno þyrsta þadur broder hins dauda. oc brodor sunr. oc modor þader. oc dottorsunr. þeir eigu morc hvern þeirra at viganda. eþ haulldr verdr veginn. Nu er þar i upname oðro broðrongr hins dauda. oc brodor dottor sunr. oc modor broder. oc systur sunr. oc systlingr þeirra. tær hvern .vi. aura eþ viganda eþ haulldr verdr veginn. Nu er þar i upnameno þridia systrungr hins dauda oc broðrongs barn. oc broðrongr þadur hans. oc modorbroder modor hans. oc systur dottor sunr. þeir eigu halva morc at viganda. eþ haulldr verdr veginn. En þiri þvi at hvern maðr skal holþo minna bota þiri handa verc en taca a iamstýldum³ manne. þa skal hann bota .ij. aura syni hins dauda. oc sva hvern þeirra i þvi upname. En i midupname þa scolo þeir aller bota syni hins dauda .iiij. aura hvern þeirra. En i upnameno þyrsta. þeirra skal hvern bota halþre morc syni hins dauda. Nu ero upnama menn aller talder. en nu skal þat stilia. hveffu þversater skolo þara.

Um frendbøtr.

- 225 Nu a þadur broder viganda at bota syni hins dauda halþre morc. En brodor hins dauda .viii. ærtogum. En þadur broðr hins dauda .v. ærtogum. oc .iiij. penningum. Sva skal brodor syni hins dauda at somo. oc sva modor þedr oc dottor syni. Aller eigu þeir iammicla bot er i upname ero saman. Nu a þadur broder viganda at bota modor broðr hins dauda tveim lutum þimta penninga oc eyri. Sva skal bota systur syni hins dauda at somo. oc broðrongi. oc brodordottorsyni. oc systlingi. sva scolo þeir aller bota er i upname ero með þadur broðr. Nu skal þadur broder viganda bota systrungr hins dauda þiorom penningum. oc tveim ærtogom. oc sva skal hvern þeirra i þvi upname. Sva scolo þeir bota systur dottor syni. oc broðrongs barne oc modor broðr modor hins dauda.⁴

Enn um frendbøtr.

- 226 Nu a broðrongr viganda at bota syni hins dauda .iiij. aura. En broðr hins dauda .v. ærtogar. oc .iiij. penninga vegna. En þadur broðr hins dauda tveim lutum þimta penninga. oc eyri. Sva skal broðorsyni hins dauda at somu. oc sva modor þedr oc dottor syni. Aller eigu þeir iammicla bot er i upname ero saman. Nu a broðrongr viganda at bota broðronge hins dauda .iiij. penninga oc .ij. ærtogar.

¹) Saaledes i Mbr. Arne Magn. har i sin Afskrift rettet det til: "giallda"; ligesaa have C. A. M. 306. f. og 66. qv. samt C. Thott. 2083. qv. ²) Overskrift mangler. ³) Her begynder første Blad af Brudst. Cc. ⁴) oc broðrongi þadur hans synes at burde tilføies.

Sva skal broðor dottor syni hins dauða at somu. oc modor broðr oc systur syni. oc systlingi hins dauða. Sva skal hværr þeirra bota er i upname ero með broðrongonom. Nu skal broðrongr viganda bota systur syni¹ hins dauða tva luti niunda penninge oc ærtog. Sva skal hværr þeirra i þvi upname. Sva scolo þeir bota broðronge barne. oc broðrongi þadur hans. oc modor broðr modor hans. oc systur dottor syni. Sva scolo þeir aller bota er i upname ero með broðrunginum.

Enn um frændbotr.

Nu skal systrungr viganda bota syni hins dauða .ij. aurum. Sva skal systur 227
dottor sunr viganda at somu. oc broðrongsbarn. oc modor broder modor hans. En
þiorar ærtogar broðr hins dauða. hværr þeirra þiugurra. En þadur broðr hins
dauða .iiij. penningum minna en eyri. Slicet broðor syni hins dauða oc modor þedr
oc dottor syni. Slica bot a systrungr viganda oc systur dottor sunr. oc broðronge
barn. oc modorbroder modor hins dauða.² þeirra skal hværr bota atian penningum
modor broðr hins dauða. Sva skal bota systur syni hins dauða. oc sva hværr þeirra
broðrongi hins dauða. Slica bot a broðor dottor sunr hins dauða æz hverium
þeirra. Systrungr viganda skal bota systrungr hins dauða .xii. penningum. Sva
skal bota systur dottor syni at somu. oc broðrongebarne oc modor broðr modor hins
dauða.³ Slicet skal systur dottor sunr bota sem systrungr. Sva skal broðronge barn.⁴
oc modor broder modor viganda .xii. penninga skal hværr þeirra bota or øzsta
upname. Nu hevi ec upnama menn alla talda. Sva skal hværr ødrom bota sem nu
hevi ec talf. En hværvitna þar sem manne þirrist frændseme þra upnama monnum
út. þa þellr bot þridiungi sem tala rennr til.

Um upnama menn.

Þeir aller er more taca i upnameno þyrsta at viganda. þeir scolo taca þridiungi 228
minna at broðr viganda. þat verðr ærtog setta enris. En þeir aller i midupname
er taca .vi. aura at viganda. þa scolo þeir taca þridiungi minna at broðr viganda.
en þat er holz more. En þeir menn aller er⁵ i upnameno øzsta. er halva more taca
at viganda.⁶ þeir scolo taca þridiungi minna at broðr viganda. þat verðr ærtog
minna en .iiij. aurar.

Her skyrir um saker.

Nu skal vigande hava með ser i sofum þadur broðor. oc broðor sun. oc hallða 229
upp sofum þiri þa. þo at þeir væri allðrighi menn i heimi. en sialver þeir þiri sic. æz
þeir ero til.

¹) Feilskrift for systrungr, see ovenfor. Brudst. Cc. har systrungr. ²) "hins dauða" stæner aabenbar ved en Uagtsomhed istf. viganda; dog synes ogsaa Ordene at tafa eller at gjalda at burde tilføies. hins dauða mgl. i Cc. ³) oc broðrongi þadur hans synes at burde tilføies. ⁴) oc broðrongr þadur hans synes at burde tilføies. ⁵) Saaledes i Mbr. "er" synes at være tilføiet af Uagtsomhed. ⁶) Her ender første Blad af Cc.

Enn um saher.

- 230 Brodor sunr scal fylgia þadur broðr til safar. taca bader eina. oc sva bota meðan þadur broder livir. en síðan þridiungi minna er þadur broder zellr i þra.

Enn um saher.

- 231 Nu ero tonor þær allar er sunu eigu til safar. oc syst barnbærar. þa scal þeim ollum telia soc iamna. til þær ero zertogar. Nu hvervitna þess er þeirra¹ missir vid.² einnar æða þleiri. þa hverzr soc aztr til systur sunar.

Enn um saher.

- 232 Nu a þadur broder hins dauda az þadur broðr viganda .iij. penninga oc .v. ertogar. Nu a brodor sunr hins dauda az brodor syni viganda .iij. penninga oc .v. ertogar. Nu a dottor sunr hins dauda az dottor syni viganda .iij. penninga oc .v. ertogar. oc sva modor þader hins dauda az modor þedr viganda oc .iij. penninga oc þim ertogar.

Um upnama menn.

- 233 Nu scal bota or midupname oc bota i upnám hit þyfta þim penninga oc eyri. Nu scolu aller þeir bota or upname hino øzfta. oc bota i midupnám .xviii. penninga hværr þeirra.

Enn um hit sama.

- 234 Nu scal brodor dottor sunr viganda bota broðr dottor syni hins dauda .vii. penninga oc ertog.³ oc sva hværr þeirra i þvi upname. Nu scal systrungr viganda bota systrungru hins dauda .xii. penninga oc sva hværr þeirra i þvi upname. þra hinu øzfta upname zellr þridiungum síðan. þegar er manne er þinnare. Karlsviztar madr hværr a at taca þridiungi meira en kvensviztar madr at iamstýldum manne.

Um upnama menn.

- 235 Sa madr er neftr er at þrendseme i karlsvizt þra hinu øzfta upname. scal taca .viii. ertoga soc. þat ero tveir lutir siaundo alnar. oc .xx. alnar vadmals. En kvensviztar madr scal taca þridiung þiorða penninga oc .v. ertogar at somu soc. þat verðr hvast tveir lutir atiando alnar. Slict scal annarr karlsviztar madr taca. þra øzfta upname. En i kvensvizt at þeirri soc scal taca tva luti þimta penninga oc eyri. þat verðr varla holz tolzta oln. Slict scal hinn þridi karlsviztar madr þra øzfta upname taca. En i kvensvizt at þeirri soc scal taca .iij. penninga oc .ij. ertogar. þat verðr tveir lutir atto alnar. Slict scal hinn þiorðe karlsviztar madr þra øzfta upname taca. En i kvensvizt at þeirri soc scal taca tva luti niunda penninga oc

¹) I Mbr. feilagtigt "þeirrar".

²) Efter Ordet "við" findes i Mbr. et lidet Tegn: við. hvilket dog ikke synes at have nogen Betydning.

³) Udentvivi Feilskrift istedetfor "iij þna. oc ij eri.", see ovenf. Cap. 226., sammenholdt med Beregningen.

ertog. þat ero hvaft .v. alnar. Slic scal hinn zimti karlsvoiztar madr taca zra ozsta upname. En i tvenvoizt at þeirri soe scal taca holzum penningi minna en ertog. þat verdr ziordongr ziorðo alnar. Slic skal hinn sette karlsvoiztar madr taca zra ozsta upname. En i tvenvoizt at þeirri soe scal taca .xiii. penninga. þat verda hvaft tæer alnar. Slic scal hinn siaunde karlsvoiztar madr taca zra ozsta upname. En i tvenvoizt at þeirri soe scal taca þridiung annarrar alnar. þat ero tveir lutir niunda penningo. Slic scal hinn atte karlsvoiztar madr zra ozsta upname taca. En i tvenvoizt at þeirri sol scal taca tva luti setta penningo. þat er zimtungu minna en zull óln. Slic scal hinn niunde karlsvoiztar madr zra hino ozsta upname taca. En i tvenvoizt at þeirri soe. scal taca zimtung ziorða penningo. Slic scal hinn .x. karlsvoiztar madr zra hino ozsta upname taca. En i tvenvoizt at þeirri soe. scal taca tva penninga oc tva luti az zimtungu penningo. Slic scal hinn .xi. karlsvoiztar madr zra ozsta upname taca. En i tvenvoizt at þeirri soe scal taca þridiung annars penningo. Slic scal hinn .xii. karlsvoiztar madr zra ozsta upname taca. En i tvenvoizt at þeirri soe. scal taca penning. Slic scal hinn .xiii. karlsvoiztarmadr zra ozsta upname taca. En i tvenvoizt at þeirri soe scal taca tva luti penningo. þa er zimtanda manne zrendseme þeirra.

Um sacauca.

Nu ero þeir menn þrir er sakaukar ero. er sunr þyborenn. oc broder þyborenn. 236 oc broder sammodra. Nu scal sunr þyborenn hava .xii. aura az viganda. en more az brodr viganda. oc sva hvern þeirra sacauka þriggia. En allt þat er i zra þeim lemr. þa scal taca holzo minni soe at iamstlyddum manne.

Um zrendboer.

Madr a a modor brodr sinum þybornom aura .iiij. oc sva hvarr þeirra a ordrom. 237 Slic a madr a modor brodr sinum sammodrom at eins oc þeirra hvarr a ordrom. Sez aura a zadir brodr sinum þybornom. Slic a madr a zadirbrodr sammodrom. oc hvarr þeirra a ordrom. az viganda. En þridiungi minna az brodr viganda en az siolzum. þridiungi minna az zadir brodr viganda en az brodr. Sva scal hvær soe taca. sacaukar heita þeir aller er ec talda nu. Aller eigu systra¹ synir eina bót at taca hvægi marger sem ero. oc sva reida at somu. þeir menn eigu bót saman at taca er þeir ero systlinna synir karls oc konu. Aller eigu modorbrodr eina bót at taca. Sva eigu þeir reida at somu. Aller eigu zodurbrodr eina bot at taca. sva at reida at somu. ez þeir ero samzedra oc skirborner. Hvervitna sem madr livir ezter sacauca. þa scal zalla bót halzre. hvervitna er zedr er bott. þa er bott syni.

¹) Ordet: "systra" er ved en Feilskrivning fordoblet i Mbr. Arn. Magn. har rettet Feilen i sin Afskrift.

Um misvigi.

- 238 Misvigi skal nu telia. Ez madr hoggv i linn. æða i lamp. þa liggv vid iagl hoern eyrer. En ez madr zellir lit i elld. æða i a. bote aurum .xii. sva ziri daudz mannz sár hvért. Sva ez madr seze ziri annan þar sem hanom liggv zorað vid. a ædra hond. æða vid bada bruar enda. skal hann annat tveggia ganga a odd æða eggjar. æða ziri zorað nidr. ziri þat skal giallda aura .xii. En ez madr berr hozud zra bul. ez han hever ez hoggit. þat heiter ozrán. þar skal giallda merer .iij. ziri. En ez madr zellir lit i vatn sva diuþt at veta verdr hozud sitt zyr en hann tome hans hozde upp. þa skal bota .iij. morcom. Kette skal bota zullum ervingia ez madr lþstr ozundar hogg oc sva ziri misvigi oll.

Um giolld.

- 239 Þeir ero tveir namagar er madr a dottor mannz. þeirra tecr hvárr a oðrum .xii. aura. ez viganda. En ez madr a sýstur mannz. þa tecr hvárr a oðrom .vi. aura ez viganda. En ez hvárr a annars sýstur. þa tecr hvárr þeirra a oðrom .xii. aura. ez viganda. Nu a stiupzader. oc stiupsunr hvárr þeirra a oðrom .xii. aura ez viganda. Nu ero eibroðr. þeirra tecr hvárr. a oðrom .xii. aura ez viganda. Nu ero zofsbroðr tveir zøddir upp saman. oc hava drudit bader speina einn. þa tecr hvárr a oðrom .xii. aura ez viganda. Nu er modor zader modor mannz. þeirra tecr hvárr a oðrom .xii. aura. ez viganda .x. alna eyris. ez haulldr verdr viginn.

Um misvigi.

- 240 Ðat er misvigi hit zyrsta ez madr er viginn ozgum vapnom. oc loftenn tvau hogg. þat ero tvau misvigi. En þat er hit þridia misvigi ez madr er loftenn trocoro. æða trocþiote. oc þarz at stera til. En þat er hit ziorða ez sör ero zleiri en .vii. En þat er hit zimta ez madr er daudr hoggvinn. oc lemr eigi blod út. En þat er hit setta ez lit er rent. En þat er hit siaunda ez madr er veginn þa er hann gengr þarva sinna. En þat er hit atta ez madr er zelldr i elld. En þat er hit niunda ez madr er zelldr ziri berg. En þat er hit tiunda ez madr er zelldr i vatn. En þat er hit ellizta ez eigi er liki borget. oc zalla a raznar oc rædyri. En þat er hit tolzta ez viglysing er eigi zull oc verdr þo eigi at morde. En þat er hit .xiii. ez sett er boden a þingi hinu zyrsta. sva hátt at heyra ma ivir þingring þveran. þa er rofat vigi. En þat er hit .xiiii. ez sett er eigi boden innan .xii. manada. þa er seint boden. En .iii. merer liggia vid hvært mal þeirra er nu er talt.

Þar sem giolld aukazt.

- 241 En ez hozud er hoggvit ez. oc sett a garðstaur æða sparre i munn. oc reift vid gatna móf. æða lic hverzt a gruzu. oc stungit hozde milli zota. þa autasc giolld holzo.

Enn um giöld.

Enn liggja við aurar .xii. eý maðr hoggv eý manne dauðum hönd. eða fót. 242
eða torvo eý höfde. eða svo at heilir zellr út. eða svo at serer reðiar. eða svo eý
hoggvinn er um raðza kloz. oc svo eý hann hoggv bein ór höfde. oc ziri aþhogg oll
utan zingr eða tær. Eýri ziri zingr hvern. oc tá hveria unnz eý ero allar. þa er
holz morc ziri hvárt. ziorer tigr marca ziri heimsofn. þat a lonongr halzt eý maðr
er viginn. En .vi. aura eý innangarðz er. oc aðrer .vi. eý höfud berr ór stad.

Um bauga.

Nu skal haullz giöld telia. þar skal .xii. alna eýrir .vi. merer i höfudbaug. En 243
ziorar i bröðor baug. En holz þridia morc i bröðronge baug. Nu scolo zylgia
tvau tryggva kaup baugi hverium. hvert skal eýrir oc zimtungr eýris tryggvakaup.
En tryggva kaup skal þara bauga manna i mellom.

Um bauga oc tryggva kaup.

Nu reidir vigande baug syni hins dauða. En tryggvakaup bröðr hins dauða. 244
En annat bröðronge hins dauða. Nu reidir broder viganda baug bröðr hins dauða.
En syni hins dauða tryggva kaup. en annat bröðronge hins dauða. Nu reidir
bröðrongr viganda baug bröðronge hins dauða. En tryggvakaup syni hins dauða.
en annat bröðr hins dauða. at settarkaupe eý zrenðr ganga aller senn til settar. oc
svo at settas bauga manna. en .iii. merer at flogar kaupi.

Um giaver.

Nu skal vigande fram geva oc moder hans oc dotter. oc kona hans. En hver 245
ein giöven eýrir oc zimtungr eýriff. lono hins dauða oc modor. oc dottor hins dauða.
þa ero þat giaver .xii. Nu skal systir viganda geva halva giöf systur hins dauða.
oc halva giöf lono hins dauða. oc dottor hins dauða. oc halva giöf modor hins
dauða. Nu ero þat tvær giaver. Nu skal hvert þeirra vigande oc moder hans. oc
kona hans. oc dotter hans geva halva giöf systur hins dauða. þat ero tvær giaver
fullar. Nu ero .xvi. giaver allz. Nu med baugum oc med tryggva kaupi. oc med
flogarkaupi. oc med kvengiozum. þa ero zimtungar tveir. oc tveir aurar oc .xx. merer.

Um sakar.

Þeir menn ero .vi. er hværr tær .xii. aura sof. Einn er þaður broder. oc 246
annarr broðor sunr. þridi broðor¹ sammøðr. ziorðe sunr þyborenn. zimti dottor sunr.
sette modor þader.

Enn um sakar.

Þrir ero þeir menn er hværr tær .ix. aura sof. Einn er modor broder. en 247
annarr systur sunr. þridi broder þyborenn. Systlinna synir taca .vi. aura.

¹) Saaledes i Mbr.

Enn um sakar.

248 Sadurbroder þyborenn tæc merer sœc. Dotter þyboren hins dauda getr sun med ættbornom manne. hann tæc more.

Um banga.

249 Banga manna hœerr scal bota holzu minna en taca. oc zimtungi meira. En upnama menn aller taca tva luti æz viganda. en þridiung æz broðr viganda.

Um upnama menn oc þversaker.

250 En upnama menn .vi. hinir zyrstu. taca .iiij. ærtogar æz þversoc hinni zyrstu æz iamsthyldum vigandans. sem þeir ero hinum dauda. En at annarre þversoc tæc hœerr þeirra eyri. æz iamsthyldum vigandans sem þeir ero hinum dauda. er i niu aura sœc taca. En at þridiu þversoc tæc hœerr þeirra .ii. ærtogar æz iamsthyldum vigandans sem þeir ero hinom dauda. er .vi. aura sœc taca.

Enn um hit sama.

251 En þeir menn er i niu aura sœc ero. þeir taca at þversoc hinni zyrstu hœerr þeirra eyri æz iamsthyldum vigandans. sem þeir ero hinum dauda er .xii. aura sœc taca. En at annarre þversoc tæc þeirra hœerr eyri stattvaran æz iamsthyldum vigandans. sem þeir ero hinum dauda. En at þridiu þversoc tæc hœerr þeirra halvan eyri æz iamsthyldum vigandans sem þeir ero hinum dauda. er i .vi. aura sœc ero.

Enn um sakar.

252 En þeir menn er i .vi. aura sœc ero taca æz zyrstu þversoc hœerr þeirra .ij. ærtogar æz iamsthyldum vigandans sem þeir ero hinum dauda er i .xii. aura sœc ero. En at annarre þversoc tæc hœerr þeirra halvan eyri æz iamsthyldum vigandans sem þeir ero hinum dauda er i niu aura sœc ero. En at þridiu þversoc tæc hœerr þeirra ærtog æz iamsthyldum vigandans. sem þeir ero hinum dauda.

Her hefr upp þissa bolh.

253 Þat¹ er nu þvi næst at várr scal engi annan stela þeirra manna er i landeign tonongs várs villia væra. En ez hann stelr ærtog æða ærtog meira. þa er hann utlagr oc dræpr. En ez hann kvæðr nei vid. þa scal hann synia settar eidi. En ez hann stelr minna ze. þa scal hanom stapa gotu. oc lasta s hann griote. æða torve. þa have hann sva gort. En ez hann kvæðr nei vid syni med lyritar eidi. en sa eidr zellr hanom til gotu. En hanom scal gotu stapa þedan sem hann verðr sannr at. En su gata scal væra niu boga lengð. zulltíða mannz. En þa scal þyrva hann med griote oc med torve. oc zellr hann útlagr ez hann zellr. En ez hann lemsc þedan. þa have hann sva gort. En ez maðr stelr blodre brad zerycöttre. þa er sa utlagr.

Jvfr. Cap. 253. F. XIV. 12.

¹) Bogstaven þ i dette Ord er i Mbr. større end de sædvanlige Capital-Initialer.

þó at hann stele lambe netrgomlo. En ez madr stendr þyzztu i hende manne. þa scal binda zola a bac hanom. ez vattar ero vid. oc leida hann i þa þingsokn sem hann stuld stal. oc zora hann armanne konongs. ez hann vill þat. En ez armadr teccr eigi vid. þa er hann seccr .xv. morcom. En þat ze er armadr scal giallda. þa scolo bõndr eiga allt. þa scal zora lendum manne. en ez hann vill eigi vid taca þa er hann seccr .xv. morcom. en þat ze scal konongr hava halzt. en bõndr halzt. Nu scolo bõndr eigi sect giallda armanne. ne lendum manne zyr en þeir hava sinn rett sottan. Nu scal hinn þa þing kenna. oc leida þingat þioz með zola bundinn er þioz hever telit. oc zora fram vitni at sa a ze er batt. oc þar lyfti hann þyzt exter. Oc vitni annat at hann batt hann a því ze. þa scolo þingmenn um doma. Ez þeir doma hann misbundinn. þa er sa seccr er hann batt at .xv. morcom vid konong. En ez þeir doma hann rettbundinn. þa scal armadr za bana at hanom. hann er seccr at .xl. marca. ez hann vill eigi. þa scolo bõndr kaupa bana at hanom or ze hans sialzõ. En ez hann gengr með livi i brott. þa scolo bõndr giallda .xl. marca. En ez þeir lata hann ganga uðomban ez þingi. þa ero þeir sedir .xv. morcom vid konong.

Ez madr venesc heimildar manne.

Nu stendr madr ze sitt i hende odrom manne. þat er þlozstolet er. en hann 254 venesc heimildar manne. oc tallar kaup sitt. þa scal hann æsta tag ziri hann. oc sva ziri ze þat er hann kennef ser. oc gera eindaga til. þa scal hann zora fram vitni at þat er hans ze. oc hann gaz eigi ne gallt. oc eigi solum sellde. þa er hanom upnemt. þa scal hann gera hvært sem hann vill. at zara brott með ze sitt. eða regna heimildar taca hans. Nu ez hann brestf hanom. þa er hann þiozr at. Nu kennef madr odrom stuld. þa scal hann gera hvært sem hann vill. at stezna hanom heim oc þedan til þings. eða zara a þing oc lysa þar þyzt exter. þa eigu þingmenn at gera hanom heimstexnu til nestra þings ez hann er innan zyllis. þa scal gera hanom laga stexnu. aztr til þings. ez hann er utan zyllis. oc sva um hvert mal. oc eindaga þat þing. Nu ez hann kemr eigi þa berr hann a bale sok. nema naudsynia vitni bere hanom. Nu kemr hann sialzr a þing. þa scal hann þar eid zesta. en ez sa eidr zellr hanom. þa zellr hann til utlegdar.

Nu rannsak.

Nu ez madr er stolenn ze sinu. oc sér hann manna zorveg i zra liggia. þa scal 255 hann ganga exter heradrõ monnom sinum. oc lysa sinu torreke. oc æsta þa lidrõ til exter zarat. oc spyria til garðz manne. þa scolo þeir sitia utan garðz. oc gera einn til hus oc segia til ærendes. æsta til rannsaks. þa bydr hann þat. oc gengr epter grounum sinum. þa eigu hinir inn at ganga i styrtum einum oc lausgyrdir. Nu ez hinn syniar rannsaks. þa sannar hann ser stuld a hendr. Nu ez þeir zinna zola

medal stialdballa tveggja. þar sem eigi ma bora zole vera. þa er boande þiozr at ez hann er heima. En sunr hans zulltíða ez eigi er boande heima. En ez þeirra er hvarge heima. þa er gridmadr ez hann er heima. Ez þess missir þa er husþrenja. Dotter zulltíða ez eigi er husþrenja. En ez þeirra er hvarge til. þa er bryti þiozr at. Nu er karlmadr þiozr at ez þat er i karllæðom sa zole. en kona ez i tvenllæðom er. Nu er zole hittr i seng mannz. þa er sa þiozr at er seng gerðe. Nu er zole hittr i lasom æða i lofom. þa er sa þiozr er lycli veiter vord. Nu er zole hittr i lodu mannz uti. þar sem eigi ma utan til taca þar sem er. nema briote til. þa er sa þiozr at er þann laba lod. Sliet er ez i vidlesti er. Nu ayla hiun steitar. þa er þar husþrenja heima beztra manna. ez hon blandar motunenti við þau. þa er hon þiozr at. þo at þau stele. En ez hon hverzr izra. þa er bryti þiozr at. Hvar sem bora zole er þa a sa nitvæðt. oc hallða eidum upp.

Um stuld.

- 256 Madr stendr ze sitt i hende odrom. oc tegr hann við [ze sinu.¹ oc stílr hann svo ziri. at ec drep hvergi konongs rette nidr. oc hever hann við þat vatta. þa er hann sannr at soð. en hinn orseccr er við tegr ze sinu. En ez hann leynir þiove. oc tegr við ze. þa er hann seccr .xv. morcom við konong. Nu mælr þat armadr. æða lendrmadr at þeir have sett gorva. Sa² er stolenn er. oc sa er stal. oc hava drepit nidr konongs rette. þa scal hvártveggja þeirra zesta ziri þat lyritar eid. En ez þeir eidar zalla. þa er hvártveggja þeirra seccr at .xv. morcom. en annarr ez odrom zellr. Nu zinnr madr ze sitt þiozstolet oc zylgir eigi þiozr. þa scal hann hava við navistar menn sina er hann tegr ze sitt. oc lata þa bera vitni um. at þar var eigi þiozr við er hann toc ze sitt.

Um kennzl.

- 257 Nu kenne madr manne stuld. en odrom vidrtocu. at hann have tekít við ze hans þiozstolno. sa tvedr nei við. hann scal synia með lyritar eidi. en sa zellr til utlegðar.

Enn um stuld.

- 258 Madr sofer annan um stuld. oc er eigi lyft þyzt ezter. þa scal sa synia lyritar eidi er ziri soe verðr. sa zellr hanom til útlegðar.

Enn um stuld.

- 259 En ez stelr kona ættboren. þa scal hana az lande zora i annars konongs vellde. Ez stelr umage. þa scal bota aztr verc hans. En ez stelr þræll heralenn. þa scal

¹) [Her har i Mbr. oprindelig staaet. "zenu"; men den gamle Afskriver har rettet dette ved at sætte: "þ" ovenover med Tegn til at indskydes mellem t og n. ²) I Mbr. har oprindelig staaet: "þa", hvilket er rettet til: "sa"; dog saaledes, at det oprindelige Bogstav ei er udraderet. A. M. læser: "sa"; ligeledes C. A. M. 306. f. og 66. qv. samt C. Thott. 2083. qv.

drepa höfud af hanom. eða drottinn hans syni með settar eidi. Ef steln útlennztr þræll. eða utlennzra manna synir. þa skal¹ beria húb af hanom. eða drottinn hans have hyddan hann xiri ximt. en ef eigi er þat gort. þa er þræll upnæmr ármanne tonougo. þa skal armadr hava hyddan hann xiri ximt. þa ef hann gerir eigi svo. þa skal hinn hava þræl sinn er a. oc beria enn húb af hanom gorzalla. Sva skal ambáttar utlennzcar at somu. En ef drottinn vill synia xiri þau. þa skal hann synia með lyrtar eidi. En ef sa eidr zellr. þa skal beria húb af þeim oc giallda aftr stuld. allt þat er uspillt er. en hályt þat er spillt er. oc svo xiri umaga at somu. En ef steln lensingia mannz. eða ambott her alen. þa skal stera af henne annat eyra. En ef hon steln annat sinn. þa skal stera af henne annat eyra. En ef hon steln hit þridia sinn. þa skal stera af henne nez. þa heiter hon stuva oc nuva. oc stele æ sem hon vill.

Um utlagan þioz.

Nu verdr madr af þyzfku utlagr. þa skal sa taca er stolenn var giolld xiar sine. 260 or ze útlægu oc zola. at þrim giolldum.

Ef xrials oc þræll stela báder saman.

Nu stela þeir stuld einn saman xrials madr oc þræll. þa er sa þiozr er xrials 261 er. en þræll skal eði verða sine um. þvi at einn steln sa er með annars þræle steln.

Ef þræle er stuldr hendr.

Nu kennez madr þræle mannz herlennzktum. at hann have stolet. þa skal boande 262 bioda hann til raunar. nema hann vill eid vinna xiri hann. En hinn skal hallda hann halvan manad til raunar. oc selia hann aftr limheilan. oc leggheilan. oc pina hann hvarke vid elld. ne vid iarn. ne vid vatn. En ef hann er svo þindr at hann seger stuld a hendr ser. þa segir hann með redzlo. nema hann með sonnom iartegnum sege. þa er hann sannr at. Nu segir hann a hendr xriolsom manne. þa skal þræll i tocum sitia. til hann hever undan zorst. eða hann verdr sannr at. En ef hann zorefc undan. þa skal þræl drepa.

Ef madr steln hankum.

Nu tecz madr hauc bundinn i reibri. oc leynir þa er hann þiozr at. ef hinn 263 lyfir er atte. En ef madr steln slætringi af iorbu manz. þa er sa þiozr at. syni með lyrtar eidi. zellr til utlegðar. oc svo hit sama xiri hauca.

Um marcsteina.

Nu kaupir madr iorb at armanne. þa er hann þiozr at. nema hann kaupi a 264 þingi. En ef madr selr veibzlu iorb sine. þa verdr hann þiozr af. en eigi sa er

¹) I Mbr. ved en aabenbar Skrivfeil: "sa". A. M. læser: "sa!"; ligesaa C. A. M. 306. f. og 66. qv. samt C. Thott. 2063. qv.

laupir. Nu tætr madr marsteina¹ upp ez standa. oc setr niðr i odrom stad. oc zorer a lut hins er mote hanom a. þa er hann þiozr at.

Her heyr upp odals brigði.

265 Andsvor² vallaða odals brigðum. Doms er hværr madr verðr ziri sinni iorðu at hava. En ez madr vill odal sitt brigða þa skal hann zara til hus hanom um haust. er garðe er um lofet at vetrnottom. oc segia hanom ziri iorðu þa með vatta tva. er hann vill brigðt hava. hann skal þat gort hava ziri nott hina helgu. hværgæ sem hann hittir hann með vatta tva. Eigi þarz hanom heim at stæzna. hann a hanom toft soor at veita þau er hann vill. hann ma svo svara. þu segir mér ziri iorðu þeirri er þu átt eði i. ec a þa iorð at eign oc at odrle. oc ver ec þa logum oc dome. Ec ma þvi odro svara. at ec hevi þa iorð sellða. Ec ma þvi hinu þriðia svara. þu zær þa iorð allðrighi. nema þu ez dauðum dragar.

Fyrsta andsvor.

266 En ez ec þvi svara. at ec ver þa logum oc dome. þa skal stæzna hanom heim. hvi ner sem hann vill milli iola oc zosto. manne hverium³ er hvi sinu byr. biðia hann heima væra i andvege sinu. Allr dagr at stæznu at upvesande solo. En ez eigi hittir hann heima þa skal hann gera hanom stæznu. oc leidar lengð scapa hanom heim til heimilis síns. En þa skal hann zara oc za sér vatta. þa menn er odalborner ero. En kvodu vitnis a engi madr odrom at synia. nema sediasæ vili aurum .iij. við ærendreca konongs. En þa skal hann zara með vatta þa til hus hinum er hann hever heim stemt. oc loma þar at stemnu degi. oc kvæðia hann iardar oc odals síns. En hann skal hanom þvi svara er hann at zorfogn svarade. at þu kvæðr þeirrar iardar er þu átt eði i. ec a þa iorð. oc ver ec þa logum oc dome. oc zesti ec þer dóm ziri. En hver znadr a dóm at zesta zrialsra manna ez eigi er boande heima. En ez eigi ero þar zrialsæ menn heima. þa skal huspreyia hans dóm zesta. inni a hann dom at zesta. en ez hann út rennr. oc vill leita við hann svica. þa skal ezter hanom renna. oc biðia hanom domzestu uti i garðe. En ez hann ór gengr garðe adr hanom se domr zestr. þa sedir hann hinn er hann kvæðan hæzde at aurum .vi. Nu skal hann svo hyggia at heimstæznu sinni. at domr hinn zyrsti verðe eigi a helgum degi. En ez svo verðr þa er sofn hans unyt. er sofia skal. Nu er þar domr zestr oc zimtar nazn a dome með þeim. þann dom skal a synnum dogum hallða. oc svo kvod veita. En

Jvfr. Cap. 265. 266. F. XII. 6—8.

¹) Saaledes i Mbr.; udentvivi en Skrivfeil for: "marsteina", hvilket Ord A. M. har optaget i sin Afskrift, ligesom og Cod. A. M. 306. f.; hvorimod C. A. M. 66. qv. og C. Thott. 2063. qv. læse som Mbr. ²) Bogstaven ð i dette Ord er i Mbr. større end de sædvanlige Capitel-Initialer. ³) Her har i Mbr. først været skrevet: "sna"; men den gamle Afskriver har igjen overstreget dette Ord og over Linjen skrevet: "hverium" for at indskydes i Stedet.

þeir scolo til þess dóms hava valentunna menn. En menn ero aller domseter zrialsfer. En þeir megu eigi i dóm með sér nánga sína. þar scolo zra ganga baugillðismenn. oc neygillðis menn. oc namagar. Ez þeir ero settir i dom. þa scal rengia ór með vattom. en hinn scal setia i valentunna menn. En þann dóm scal setia ziri durum verianda. scal sofiande sinn dom setia. oc hversa til karldura. en veriande zra. oc setia sva ziarre durum. at bera mege inn bæde vatn. oc við. oc aca milli doms. oc dura. Nu er þar domr settr. þeir scolo telia til langzedra sinna .v. er átt hava. en þa hinn sette er bæde atte at eign oc at odrle. þa scal sofiande leida vitni sín. þau zyrft er at zorsogn hazde hann. ez þau metast at zullu. þa scal hann fram zora þau nest. er hann hanom heim stemdi. Ez þau berast hanom at zullu. þa scal hann fram zora kvodu vitni sín odalborna menn tva. Nu er kvodu vitni boret. oc sofn hans rett. þa scal hann fram zora odal vitni sín. arova þria. þa er tvitugir varo. þa er zader þeirra varð dauðr. En þa adra er vitni þeirra sanne. þeir scolo .xv. vetra gamler vera er zader þeirra varð dauðr. Odalborner menn scolo aller odal vitni bera. þeir er odal eigu innan zylliff er su iord liggir i. er hann brigdir. Nu er hanom odal vitni boret. oc doma domendr hanom iord. En veriande svarar þvi at þu átt þar eði i. þvi at vattar þinir hava þar boret stroc. En ec a þar til adra vatta zleiri. oc betri at bera. oc mano þeir bera sátt. þa scal veriande nemna vitni igegn arova ziora. oc sannadar vitni þeirra zleiri. þa scal hann með þvi dóm riuva. at hann hever vitni i gegn nembd. oc leggja domstexnu adra at. zim netr stolo doma i mellom vera. nema su zimt bere a helgan dag. þa scal dóm zora a virtan dag. oc setia i sama stad ziri durum verianda. Nu er domr settr. þa scal veriande zora fram vitni sín þau oll. er hann a zyrtra dome nemde. Arova ziora oc sannadar vitni þeirra zleiri. Nu ero verianda vitni at zullu boren. ez hans vitni er boret zleira arova einum oc sannadar vitni zleiri. þa ero þeir strocvattar er zyrri baro. nema þeir se aller iammarger. þa ero þeir strocvattar er eztri baro. þa scal sofiande oc veriande leggja domstemno at marcamote þeirra a mellom. telia rostom oc ziordongum oc skapa til leidar lengd. þar sem þeir scolo dóm setia. þat talla menn stliladom. er þeir scolo annat tveggja vedia æða ez lata annarrtveggja ez sinu male. En ez þeir vilja hava .xii. þegna dom .vi. ez hvarstveggja hende. þa scolo þeir reida aura .ij. hverr þeirra. þat ero aurar .xii. er þeir scolo leggja undir iamna hond. oc stlirstota vedian sinni undir valentunna menn er utan standa við dóm. En þeir er dóm settu veriande oc sofiande. scolo stlirstota dome vedeadom a ziordongs þing. En þa er þeir loma a þat þing. þa scolo þeir vitni sín fram zora. þeirra manna er þeir male sinu undir stutu. þa er þeir vediado. þa scolo þingmenn um doma hvárr sannare hevur. þa er vel ez þeir verða a satter. þa ero adrer [vediader oc¹

¹) [I Mbr. tilakrevet over Linien, men med samme Haand og med Tegn til at indskydes.

stórvaattar. oc æz sofn sinni. En ez þeir verða eigi a satter. þa scolo þingmenn sfiota dome þeirra vediadom a zyllis þing. þa er vel ez þeir verða aller a þat satter. En ez þeir verða eigi a þat satter. vill annarr sfiota dome sinum. en annarr vill eigi. þa scal þa þo at hann mege eigi sfiote orða. þa scal hann þo sfiirstota lograne þvi er þingmenn hava hanom veitt undir útheraðro menn. þa er eigi ero þingaf þingsofnar menn. þa scal hann þo sfiota dome sinum a zyllis þing. En þa er hann lemr þar. þa scal hann zra lograne þvi herma er hann a ziorðongs þingi zecc. Heve ec her þau vitni er ec undir sfiirstotada. þau scal hann zram zora. þa scolo þingmenn þeim dóm doma. þa er vel ez þeir verða aller a einn dóm satter. En ez þeir verða eigi a satter. þa vill annarr sfiota dome sinum i logretto. en annarr vill una dome zyllismanna. þa scal hinn æz þingi ganga er sfiota vill. oc æzla ser liðro. En ez hann zær æz zyllis þingi ziorðong þingmanna. þa ma hann sfiote orða. En ez hann minna lið zær. þa verðr hann at þola dom zyllismanna. Nu hava þeir dome sfiotet i logretto. þa verða þar adrer vediader. oc æz sinu male. þa taca hinir ved ze sitt undan iamre hende tva aura æz hverium þeirra. er vediadr var. En þeir scolo bota aurum .iij. hverr þeirra vid ærendreta lonongs. oc bota sva aptr misdome sitt. Nu ero vattar hans stórvaattar. þeir scolo bota morcom .iij. hverr þeirra vid ærendreca lonongs er þat vitni baro. oc bera allðri odals vitni sidan. Nu hever þa iorð sotta at logum er brigði. þa scal hann ze a iorð bera at midri zosto. þvattþag þann er .iij. vitur liva zosto. hindar dag oz morgon. hann scal þat ze a þann stein leggja er ácr oc eng motezc. En hann scal sva mæla. at þu ver her a iorðu þórsdag i pasþa vitu. oc tac vid iardar verði sliu sem menn meta logeyris. Ec man her toma med valentunna menn. en þu hæz halva ziri. þeir scolo iorð meta at domum þeim er menn scolo odal sitt aptr lensa. þat ze scal halzt væra i gulli oc i silzri. en halzt i mane herrono eigi ellra en zertogo. ne yngra en .zv. vætra. Sva scal madr odal sitt aptr lensa. Nu er þu brigð told.

Önnur vörn.

267 En hann a tost annan veg at svara. at zorsogn. at ec hevi þa iorð sellða. oc em ec eigi varnar madr át. at veria þa iorð. þat er þo odal mitt. En hann scal þa spyria hveim ec hevi þa iorð sellða. En ec scal nemna solu mann minn innan laga várra hvar sem ec vil. þann er ec hevi iorð sellða. En engi a undir lendan mann iorð at sfiota. En ez ec þvi svara at ec hava lendom manne iorð sellða. þa scal ec sialzr vid vörn ganga. þvi at engi scal bonde iorð undir lendan mann sfiota. En ec hevi nu sagt hveim ec hevi iorð sellða. en hann vill eigi nema a þvi tru. oc stemmir mér heim oc zerr til hús mer med vatta oc kvæðr mic iardar. En ec þvi svara sem at zorsogn svarada ec. at ec a eði i þeirri iorðu. en ec zesti hanom þo dom at hvaro. æz þvi at hverr madr scal dom zesta mote kvöðu. En hann leggr

við mic domsteynu. en þá er rettr er domr. þá skal ec fram zora vitni mitt þat hveffu ec at zorsogn svarada. en þau onnor hveffu hann kvadde mic at ec kvad nei við iorðu. oc ec hevi þá iorð sellða. þá skal ec riuva við hann dom. oc lata upp rísa dormendr mína oc lyða eigi a vitni hans. En ez ec læt dom síta oc lyða a vitni hans. oc berazt hanom þau at zullu. þá bitt ec mic við doma þria. En ez hann zær iorð a þeim domom sotta. þá skal ec mína ziri selia iammicla sem ec misver. hallt ec doma ziri iorðu annars mannz. Nu zerr hann at hitta þann er ec hazða hanom sagt til kaupna míns með vatta sína. oc spyrr hann ez hann hever iorð þá leypa er odal er mitt. oc ec hevi brigð a borna. Hann a þá toft at svara þvi er hann vill. En ez hann þvi svarar. at hann hever loget at þer. eði a ec i þeirri iorðu. Hann skal þá stírftota undir vatta sína oc zara aztr i þann ziorðong er su iorð liggir i. er hann brigðir. þá skal hann þing kenna. oc a þat þing zara með vatta sína. þá zyrsta er hann at zorsogn hazða er han kvad nei við iorðu. oc kvadzt hava þá iorð sellða. en þá aðra er hinn kvazt eigi þá iorð hava leypa. Hann skal þá fram zora arova sína þria. oc oll sannadar vitni sílic sem hann stýlði fram zora a dome. En þar eigu þeir eði vitni i gegn at zora er nei kvado við iorðu þeirri. Enn hann skal þá þingmenn doms bidia at meta vitni hans. en ez þau metazt at zullu. þá scolo þingmenn hanom iorð doma. oc veita hanom vapnatac til þess at hann knege veria iorð sína logum oc dome. oc hava verðlausfa lengr madr sva misverr.

Sin þridia zorsogn.¹

En ez hann þvi svarar at zorsogn. at þu zær þá iorð eigi az mér. nema þu az mér daubum dragar. Hann skal hanom þá heim steyna. oc zara til hus hanom með kvodu vatta. oc kvedia hann iardar þeirrar. En hann gerer hanom eigi dóm at zesta. hann bidr hann heima vera hindar dag oz morgon. þá skal hann þar koma með kvodu vatta sína aðra en zyrst hazða hann. þá er vel ez hann ma bada za. En ez hann ma eigi aðra² za. þá skal hann annan mann za zrumvált. en annan hinn er zyrst hazða hann. oc kvedia hann enn iardar. En ez hann vill eigi enn dóm zesta ziri. Hann skal bidia hann heima vera medan hann ror ziri utan marreins bacca æða gengr ziri utan garð. Hann skal þá enn aptr zara til hus hanom. oc kvedia hann enn hit þridia sinn oc za ser annan vátt nyian. en annan hinn er zyrst hazða

¹) Saaledes synes det at være skrevet i Mbr.; dog er ø ikke ret tydeligt. I Arn. M^o egenh. Afskrift staar: "zorsogn"; og ligesaa i C. A. M. 306. f. og 66. qv. samt i C. Thott. 2083. qv. ²) Her har oprindelig i Mbr. staaret: "bada"; men dette Ord er overstrøget, og ovenover skrevet med samme Haand: "aðra". Arne Magnussøn har i sin egenhændige Afskrift forandret denne hele Sætning saaledes: "þá er vel ez hann ma aðra za. En ez hann ma eigi bada za". C. A. M. 306. f. og C. Thott. 2083. qv. som Mbr. efter Rottelsen; saaledes ogsaa C. A. M. 66. qv. oprindelig, men her har en anden Haand med lysere Blyk senere sat et a over "aðra" og b over "bada", hvorved den samme Læsemaade fremkommer som i Arne Magnussøns egenhændige Afskrift.

hann. ziri þvi at nýta ma trúðu vatta ziora at trúðum þrimr. ez hann kann rett at skípa. Nu ez hann vill eigi dom zesta hanom. þa sedizt hann .xviii. aurum við ærendreta lonongs. En hann scal hanom þa til þings sterna ziri rán oc logleysa. En hann scal a þat þing zara. oc zora fram vitni sín oc gogn þau er hann at sofn sinni hæzde. er hann hanom ziri iorðu sagde. oc hveffu hann hanom heim stemdi. til tvadrna þriggia er hann lét hanom eigi dom soma. Nu berasc hanom þau vitni at zullu. oc sofn hans rett orden. þa scal hann fram zora arova sína. oc gogn sín oll slíc sem a dome stýlði hann hava. þa ma hinn engi vitni i gegn zora. en þing menn doma hanom iorð. En hann svarar hinu sama. trúdr hann allðri mano za. At þingmale scal sva iorð sofla. ez madr zestir eigi dom ziri.

Um domzesta.

269 En ez hann hæzde dóm zestan. oc villdi eigi þann dom hallða. þa stýlði hinn dom setia oc setia domendr sína ziri durum verianda. þa hever hann dom settan halvan. þa stemnir hann hanom til dóms. en hann vill eigi i gegn setia. En ez hann i gegn setr suma. en suma eigi. þa hever hann eigi dom zullan. þa er hann domzloge oc az sofn sinni. en hann scal þo zora fram vitni sín oc gogn. en hann ma þar engi i gegn zora. ne hvergi sínu male skóta. ne vedian bioda. þa doma domendr hans hanom iorð. En ez hann engi i gegn setr. oc vill eigi dóm hallða. þa scal hann fram zora vitni oc gogn ziri domendum sínum oll slíc sem hann þa myndi ez zullr domr vere. Nu ero vitni boren oc doma domendr hans hanom iorð. en hann skirskotar undir heyrendr þa er ziri utan dom standa. En hann scal þa þing kenna oc a þat þing zara oc lata heyrendr sína mæla hveffu hann hever iorð sofla. segia þingmonnom sócn hans retta. oc doma hanom iorð. En hann scal þa til iardar zara. þvatdag þann er .iij. vicur líva zofto. oc bera ze a iorð. oc mæla sva við hinn er hann iorð þrigdir at. at hann se a þeirri iorðu þorsdag i pasca vicu. oc have þar valentunna menn. En ec man þar toma með aðra i gegn iorð at meta logmete. En er iorð er meten. þa vil ec þer verð reida slíc sem menn meta. þa scal hann til iardar zara þorsdag i pasca viku með valentunna menn. þa er vel ez hann þar lemr. En ez hann eigi lemr. þa scolo valentunnir menn iorð meta en síðan skal hann þeim iardar verð syna. oc leggja i pung sér. oc hava at lane til þa heimtir er hava scal. Nu stendr hann ziri oc verr odde oc eggju. þa scal hann trevia líðs þingmenn. at zora þriot az iorðu. seccr er hverr þeirra at .iij. aurum er eigi vill til zara með hanom. Seccr er at .iij. morcom hverr er ziri stendr. en hozþingi at .xl. morcom. En ez þeir zalla er ziri standa. þa zalla þeir úllager. en hinir helgir er til sofla. Nu hava þeir þriot az iorðu zordan. hever hinn iorð er a.

Um odals iarder.

Nu skal þær iarder telia. er odrlom scolo fylgia. Su er ein er ave hever ava 270
leigt. Su er onnur er gollden er i manngiollu. Su er hin þridia er i branderyð er
telin. Su er hin ziorða er heidlaunad er. Su er hin .v. er drectulaun er. ez hann
þiggr ez kononge. Setta barnzoftr laun hvorr sem gezr. Siaunda ez madr stiptir
odals iordu sinni i adra iord. þær scolo odrlom fylgia oc allar þær er i odals
stipti hava komet. með broðrom oc með zrendom þeim. allar adrar aurum.

Ez iord kemr undir konong.

Nu ez iord kemr undir konong. þa scolom vér undan armanne hans þa iord 271
brigða. þeim armanne er i því zylki a ivirfofn. er su iord ligger i. En ez eigi er
kononge armadr i því zylki. þa scolom vér brigða undan þeim armanne er nestr er.
oc hava brigt zyr en þriggia kononga æve se lidin. En ez eigi er þa brigt. þa
liggi iord sem tomen er. En þo at konongar se þrir senn at lande. þa er þat þo
eins æve. Nu vill konongr iord undan off brigða. þa skal armadr hans þa brigða
þva sem várr hvorr undan odrom. hann skal þa oc hava brigt zyr en þriggia
kononga æve se lidin. allar liggi iord sem tomen er. Eigi skal þa brigða er konongr
er innan zyllis. þar sem su iord ligger.

Ez iord ligger .xx. vetr.

Nu ligger iord .xx. vetr. oc er þar engi lysing a. þa ligger hon til zullra aura. 272
En lysing er at engu nyt. nema bader iatte kaupi oc sale. Nu ez hinn nittir.¹ þa
niote hann vatta sinna a þingi. Nu skal hann með arozum iord þa brigða. þeir
ero hanom arovar retter er vid kaup þeirra varo. ez þeir liva. hvigi sem þeir ero
burdum. En ez þeir ero eigi til. þa skal hann brigða með arozum rettom.

Qvesug iord skal brigða.

Ez madr er i umegd. þa skal hann brigða iord sina. er hann er komenn ór 273
umegd a zyrstum .xii. manadom. En ez hann vill eigi þa brigða. þa a hann alldrigi
uppreift þess mals sidan.

Qvesug iord skal undan hans brigða.

Nu kemr iord undir konu. su er menn standa til lausnar undan henne. þa scolo 274
þeir undan henne lensa. ez þva nán er zrendseme þeirra. at er i nexgilldi. æða i
bauggilldi. þa scolo þeir segia henne ziri iorðu oz haust. ziri nott hina helgu með
vatta tva. oc stexna henne til þorðdag i pasca vicu. at taca vid aurum slicum sem
logmál er til. oc hava stemt henne hit seinsta þvatdag þann er .iij.² liva zofro. oc

¹) I Mbr. bruges overalt Streg over i istedetfor Prik. I dette Ord findes over det første i tvende skraae Streger. Den ene af disse skal rimelgviis betegne Accent. ²) Saaledes i Mbr. Arn. Magn. indskyder i sin Afskrift: "vitur"; hvilket Ord ogsaa efter al Rimelighed ved en Uagtsomhed af Afskriveren er blevet udeladt. C. A. M. 306. f. og C. Thott. som Mbr.; ligesaa C. A. M. 66. qv. oprindelig, men her er senere med blegere Blæk tilføjet over Linjen Ordet: "vitur".

stemna henne til þeirrar iardar. er þeir vilja undan henne leysa. þa scolo þau fara til iardar. bæde þeir er leysa scolu. oc hon er vid aurum scal taca. þa scal hann lata bera vitni. hveffu hann sagde henne ziri iorðu þeirri. oc hveffu hann stemde henne til. oc hennar varnar manne. þa ez þat er boret at zullu. þa scolo menn meta vitni hans. oc meta hvárt hann er til laufnar komenn eða eigi. ez þat mezt at zullu. þa scolo þeir meta iorð¹ aura zullra. meta iorð oc sia bæde utangarðz oc innan garðz. þa er þeir hava iorð metna. þa scal hann aura bioda zimtungi minni en iorð er meten. eða verð er. þa scal hann reida halzt i gulli oc silzri. en halzt i mane oc buze. þa veiti hann vord odrle sinu. en hon aurum.

Nu haugrygi.

275 Nu verðr kona haugrygr. verðr hon bæde arva odals oc aura. oc a engi madr undan henne at leysa. Nu ero þær konor er odals konor ero. oc odrlom scolo zylgia. Dotter. oc systir. oc zadur systir. oc broðor dotter. oc sunardotter. þær ero haugrygiar tvær. dotter. oc systir. þær scolo haugum bota. oc svo taca sem karlmenn. oc svo eigu þær bod a iordum iamt sem karlar. Nu ero þær arvar zadur sine. Nu elr onnur dottor eina. en onnur sun einn. þa scal sunr leysa undan zrendtonom sinum sem log ero til. En ez enn fliptizt um, oc elr hon sun. en þeir dothr. þa scolo þeir leysa undan þeim slicum aurum sem hann leyfði undan moðr þeirra. oc scal þa liggia iorð tyrr þar sem tomen er. þa er iorð tomen þrysvár undir snub. oc undir snældo.

Hveffu madr scal odals iorð sine selia.

276 Nu vill madr selia odals iorð. þa scal hann a þing fara um haust. oc bioda odalsnautum sinum at kaupna. þa scolo þeir toma til þorsdag i pasca vitu. oc reida hanom aura slica sem adrer menn vilja leypt hava ustylldir. þa scal sunr hans kaupna nestr. Nu vill madr ustylldr kaupna. oc tyrtryggir² sa er nestr er kaupna. at hinn vill svo dýrt leypt hava. þa scolo þeir bader sveria kaupna oc sale. at svo vil ec sellt hava oc svo vil ec leypt hava. Nu ez hinn vill eigi svo kaupna. þa scal hann selia til heimils hveim sem hann vill. Nu vill hann til vetrar steznu iorð selia .xv. vetr þa scal þat kaup hallða. nema með einum lut ma riuva. ez iorð var boden. þa ma með þeim einum riuva ez usellð er. seccr er sa er sellði. þa scal hann bioda hanom at auca aura vid hann. oc hava iorð til steznu sem hann leypti. Nu ez hinn vill eigi auca hanom aura. þa scal hann bioda odalsmonnom at kaupna. en ez þeir vilja eigi kaupna. þa scal hann selia þeim er dýrst kaupna. Nu liggir iorð til steznu. þa scal hann segia hanom ziri oz haust. oc gera bæde senn. oc stemna hanom til iardar

Jvfr. *Cap. 275. F. VI. 4. Cap. 276. F. XII. 4.*

¹) Saaledes Mbr.; Arn. Magn. indskyder: "til"; ligesaa C. A. M. 306. f.; derimod C. A. M. 66. qv. og C. Thott. 2083. qv. som Mbr. ²) Saaledes i Mbr.

þorsdag i pásca viku. ez hann vill taca við aurum slicum sem vattar viti at hann reiddi hanom. þa er vel ez þeir verða a þat satter. at hann stemner hanom til iardar. oc til aura tocu. En ez hann dylr þess. þa scal hann vatta sinna niota. hveffu hann sagde hanom ziri iorðu. oc hveffu hann til auratocu stemde hanom. ez þat berse at zullu. þa scal hann niota vatta sinna hveffu micla aura hinn a i þeirri iorðu. þa scal hann hanom aura slica bioda. sem vattar hava boret hanom vitni til. þa scal hann veita vord iorðu sinni. en hinn aurum. þa hever hann iord sine leyfsta aptr at stikum. oc at logmale. Nu liggir iord um steynu. oc liggir .xx. vetr. oc hava þeir enga lysing þar a. þa er hon at odrle orden. þa ma hann dula odals oc tenna ser. þa scal hann þa iord veria með dome. hann scal sotka með arozum. Nu ero þeir arovar er við kaup þeirra varo. leyfa aurum zullum þa iord. nema lysing have a verit a þeim .xx. vetrum. Su er zull lysing er bæde iatter kaupe. oc sale.

Ez madr kaupir iord ubodrna.

Nu kaupir madr iord ubodrna. þa megu odalnautar þat kaup ripta. Nu segia 277 þeir hanom ziri iorðu oz haust. þa megu þeir bæde gera senn ez þeir vilia svo. segia hanom ziri iorðu. oc steyna hanom til iardar þorsdag i pásca viku. Hann ma oc sidarr steyna hanom at midri zosto hit seinsta. þvatdag þann er .iij. vitur liva zosto. Nu verr hann stikadome kaup sitt. þann dóm skolo þeir a iorðu þeirri hallða er hann hever hanom til stemt. þa scal sa leida vitni sin fram er soter. hveffu hann stemdi hanom til. at taca við aurum slicum sem vattar viti með hanom. þa ez hanom berse þat at zullu. þa eigu þeir at doma hanom iord. en hinum aura slica sem vattar viti at hann reiddi hanom. Nu ez hinn kallar bodrna oc leidir hann vatta þar fram. at iord var boden logbode. þa scal hann iord hava sem hann kaupt hazde. Nu ez hinn lemr eigi til dómis. þa scal hann bioda aura. En ez hann hever nocorom manne umbodet með vattom. þa scal þeim i hond reida. allar hirda aura. oc lata hann eigi za adr enn hann sote hann.

Ez madr kaupir iord til steytingar.

Nu kaupir madr iord til steytingar. oc tær steyting a. þa skolo þeir odal nautar 278 hans ez þeir ero innan zyltis. oc vilia þeir brigf hava. þa skolo þeir brigf hava a zyrstum .xii. manadom. allar scal sa hava er kaupt hazde.

Enn um hit sama.

Nu kaupir madr iord til steytingar. oc vill hinn eigi steyta er sellði. þa scal 279 hann zara a þing. oc lata bera vitni at hann hazde iord kaupta til steytingar. oc æfta menn vapna tag. at þeir steyti hanom iord með vapna tale. þa er þat iamzullt sem hann steytti hanom. ez hann hever mold rett tecna.

Um lausn a iorðu.

- 280 Nu kaupir maðr iorð. oc scal hann aptr leysa er a. a hverium degi sem hann vill. þa scal hann segja hanom holzom manade ziri þorsdag i pasca vicu. at hann mege sér aura nýta þat sumar. Leysir hann iorð aptr exter zardaga. þa scal hinn hava bæde aura oc leigu.

Ez maðr vill odal sitt brigða.

- 281 Nu vill maðr odal sitt brigða. oc er sa utan laga várra er hond hever at iorðu. eða utan landz. þa scal hann zara a zund hans oc stemna hanom með vátta til iardar. oc zara a iorð síðan. oc setja þar dóm sinn. oc tvedia hann iardar iamt sem hinn þar vere. oc leida arova sína þar. oc oll vitni. sem hinn þar vere.

Um broðra skipti.

- 282 Nu skipta broðr tveir odrlom sin a milli. þa scal þingaf hverva i þa tvífl odol. sem loten ero bæde at bodom oc at abud. bioda því at eins i adra tvífl ez þa soter þrot. eða aldauda arzr verðe. En eigi skiliafc odol með þeim at heldr zyr en hvártveggia ma eiga dottor annars.

Ez maðr vill brigða mala iorð.

- 283 Nu vill maðr mala iorð sína brigða. þa scal hann segja hanom ziri holzom manade þorsdag i pasca vitu. oc zara þa a iorð oc setja dom sinn halvan við hinn. oc niota þar vatta sína. hveffu micla aura hinn a i þeirri iorðu. þa scal hann þa aura reida nema hinum bere vitni til meiri aura. Nu ez hann sva brigðir. þa rade hann sialzr ziri iorðu sinni. En ez hann síðarr brigðr. oc brigðr þo zyr en ardr se stotenn i iorð. oc se þat eigi vela verð. þa odrlafc hann leigu en hinn abud. En ez hann enn síðarr brigðir. þa hever hann bæde iorð oc aura uleigis þa .zii. manadr.

Ez maðr vill brigða stemna iorð.

- 284 Nu vill maðr steznu iorð sína brigða. þa scal hann segja hanom ziri oz haust með vatta tva. hann ma bæde senn gera ez hann vill. oc stezna hanom til auratocu þorsdag i pascavicu a iorð þa er þeir deila um. Nu toma þeir þar. þa scal hann setja níðr dom sinn. oc niota vatta sína hveffu micla aura hinn a i þeirri iorðu. þa scal hann þa reida nema hinum bere vitni til meiri aura. þa scal hann vatta hava at. er at þeirri stemnu temr er hann a iorð sína aptr at leysa.

Hveffug undan honom skal brigða.

- 285 Nu scal sva undan zrendfonom at somu brigða. þeim er sva nanar ero at zrendfeme. at eigi ma odals dula. En hon ma því svata at þat er hvárstes odart odal. þat ero zong zrenda occarra. oc scal sía iorð zylgia aurum. en eigi odrlom. þa scal hann niota vatta sína a dome þeim. er hann iorð brigðr at. at su iorð a odrlom at zylgia en eigi aurum. hon scal oc sína vatta niota þar. ez hon hever til.

Um stemnu iord.

Nu vill madr stemnu iord sine brigða. eða mala iord. oc er sa utan laga várra 286 er hond hever at. eða utanlandz. þa scal hann undan hallzmannne brigða. En ez hann er eigi til. þa scal undan ervingia brigða. svo sem undan hinum styldi hann. Nu selr madr iord or stemnu. þa scal hann iord brigða undan hvárom sem hann vill. þeim er hann selde. eða hinum er hond hever at. Nu scal svo mala iord at somu. Nu er sa utan laga várra. eða utan landz. er stemnu iord hever leyptr. eða mala iord oc er hvárke hallzmadr ne ervingi innan laga várra. þa scal hann a þing zara er brigða vill. oc gera hinum laga stemnu aptr er leyptr hæzde. En ez hann lemr eigi i þa steznu. þa scal hann zara a þing oc niota þar vatta sinna. hveffug þeirra var mælt amilli. oc bioda þa aura. En ez hinn hever engum manne umbodet at taca vid. þa have hann oc hirði til sa heimtir at hanom.

Um odals iord.

Nu vill madr odal sitt sellia. þa zara hann oz haust. eða sa madr er hann 287 hever um bodet a þing oc biode iord odalnautum sinum at kaupa. bidia þa til loma iardar þorsdag i pasca vicu. oc kaupa svo iord sem adrer menn bioda vid. Hann scal þat i þeirri þingsotn gera. sem iord su liggir i. Nu loma þeir þar bader þórsdag i pasca viku. oc stíkr þa a aura. þa scal sa sveria er iord vill-selia. at hanom er svo vid bodet sem hann metr. oc er þat eigi vela bod. Hinn scal oc sveria. at svo vil ec kaupa sem nu er meten. þa scal odal nautr svo hava ez hann vill. allar seli hinn þeim er hann vill. Nu lemr sa er kaupa vill. en hinn lemr eigi er iord baud. þa scal hann iord hava at slicu. sem valentunnir menn meta. hvárt sem hinn vill. eða eigi. En ez hvarge þeirra lemr. þa er iord svo sem uboden se. En þa er þeim iord uheimil er kaupir. ez odalnautar loma til þorsdag i pasca viku.

Um stemnu iord.

Nu vill madr iord selia til stemnu. eða til mala. þa scal bioda þeim zyst ziri 288 vattom er odrle ero nester. bioda því at eins syni sinum ez hann vill.

Ez madr kaupir ubodna iord.

Nu kaupir madr iord ubodna. en odalnautr er innan zyllis. þa scal hann 289 brigt hava a zyrstum .xii. manadom. En ez hann er utan zyllis. þa scal hann brigt hava a zyrstum .xii. manadom. er hann lemr i zylli. En ez eigi er svo brigt. sem nu hevi ec talt. þa a hann allðrigin upreift þess mals sidan.

Um bod a iordu.

Nu ez eðia a bod a iordu þeirri er selld er. þa scal hon za mann til hvorn sem 290 hon vill at lyfa því a þingi a zyrstum .xii. manadom. oc have brigt a zyrstum .xii.

manadom er hon er gízt. En ez hon vill eigi ráð þa. þa skal hon taca þann mann er hon vill. sér til sólnar. oc eigi ózrifismann þeim er kengt háðe.

Enn um bód a iorðu.

- 291 Nu a mér bód a iorðu. þa skal hon þa mann til. er hon er .xv. vetra. at lýsa því a þingi. at þu iorð er selld er hon a bód a. oc hava brigt a zyrstum .xii. manadom er hon er gízt. En ez þær þara eigi sva at mér oc edia sem nu er talt. þa eigu þær alldrigi upreift þess máls síðan.

Um iardar skyting.

- 292 Nu kaupir maðr iorð i ziolða manna. þa eigu þingmenn at skyta hanom iorð. hann skal hinum heim stemna. oc þedan til þings oc niota vatta sinna a þingi. at hann háðe hanom rett heim stemnt. oc þedan til þings. hann a molld at taca sem i logum er mælt. Taca at arenshornom ziorom oc i ondveges sete. oc þar sem acr oc eng mótzt. oc þar sem hollt oc hage mótzt. oc niota þeirra vatta a þingi at hann hever molld ret tecna. oc hinna annarra er við kaup þeirra varo. Nu ez hanom berft þat at zullu. þa eigu þingmenn hanom með vapna tale iorð at skyta. Hvervitna þess er þeir verða a satter kaupi oc sale at molld er rettelin. þa skal þat hallða. oc sva skyting at somu. at kirtiu sótn. oc at oldrhusi. at skipi skipaðo. því er sessor ma telia. þat skal iamt hallða. sem a þingi se skytt. Hvervitna sem konongr skytir iorð. þa skal þat hallða.

Ez þrot sóker þann er iorð selld.

- 293 Nu ez þrot sóker þann mann er iorð hever sellt til stemnu. þa skal hann hinum stemna a iorð er kengt háðe holzsum manade ziri. oc þara i stemnu oc niota þar vatta sinna. at þrot riuva kaup þeirra. obalnautr skal hava ez hann vill. ellar hinn er kengt háðe.

Um zimtungs zall.

- 294 Nu ero bróðr tveir oc andast annar zyr en zader þeirra oc livir sunr ezter hinn dauda. þa skal hann þann lut lensa odría at zimtungs zalle. undan zadur bróðr sínum. sem zader hans stóð til ezter zadur sínn. En eigi ma hann zyr lensa en zadur zader hans er andadr.

Ger hefr upp utgerðar bolh.

- 295 Konongr¹ skal ráða bode oc banne. oc varom úzorum. eigi eigum ver hanom leidangrø at synia til landzenda ez hann bydr sér til þarva. oc off til gagns. Nu scolo aller menn þann gera at iamnade. sem konongr hever iatt off.

Jvfr. Cap. 295. F. VII. 1.

¹) Bogstaven & i dette Ord er i Mbr. større end de sædvanlige Capitel-Initialer.

Um manntal.

Nu scolo menn at leidangre boðnom manntal sitt greida. oc a engi þess ordrom 296 at sgnia manntals at iarnade. Nu scal hann trefia skipreidu menn sína manntals. þa er vel ez þeir ¹ toma aller til. manntals oc til sores. Nu toma þeir eigi til manntals sumir. þa scolo hinir er þar toma telia sicut a hendr þeim er eigi toma þar. sem þeir vilia talt hava. þa scolo hinir þvi tale up hallda. er þeim er boð til tomet. Telia sic i tal oc hiun sin oll er hann a gerðum up at hallda ziri. oc leysingia sína. þa er eigi hava gort zrelsis ol sitt. Nu scal leysingi sialzr gera ziri sic ez hann a ze til. allar skapdrottenn hans. Nu skal hvorr telia i tal með sér born þau oll er hava .iij. netr hinar helgu. Nu stytzt madr undan tale oc leypr zyllna i mellom. eða ziorðonga. oc gerir hvarke her ne þar. sa er kunnr oc sannr verðr at þvi. þa er hann madr utlagr. Nu ez hann styt einshveriu hiuna sinna undan svorom. Ez hann a mansmann. þa er sa up námr armanne konongs. En ez hann a zleiri en einn. þa scal armadr þann hava ez er hann vill. Nu ez hann a eigi mans mann. þa skal hann giallda .iij. merer ziri hiuna hvert er hann undan skaut.

Enn um manntal.

At almenningi zullum. þa skal gera mann út at staunda nevi. En ez vér eigum 297 manntal betra. þa scolo aller þess niota. En or þvi manntale scolum vér gera skip sva morg ór zylli hveriu sem vér erom a sutter ordner vid konong várn.

Um þa menn er eigi skal leidangr zirir gera.

Nu skal þat segia hverir þeir menn ero er vér scolum eigi gera leidangr ziri. 298 Nu scal biscop eigi gera leidangr ziri sic. oc eigi ziri prest sinn. oc diakn sinn. Messoprefstr scal engi leidangr gera. ne kona hans. ne klerer hans. En ez þeir hava zleiri hiun. geri leidangr ziri þau. Armadr konongs skal eigi leidangr gera ziri sic. ne ziri kono sína. ne man sitt. Nu scal eigi leidangr gera ziri lifra menn alla. Nu scal eigi gera ziri mans mann. ez hann sofer vanheilsa. þa scal leida hann a þing oc bioda hann. En ez engi vill þiggia oc er yngri en zertogr. þa skal eigi gera ziri hann. þeir menn er vér gezom zrelsi aller saman i Gula. scolo eigi gera. oc sva þeir menn er vér gezom zrelsi zyllismenn. scolo eigi gera. Nu skal eigi leidangr gera ziri þa menn er þrot recr aptr i lyn. oc eigi ziri graygangs menn. ez madr leggr eigi skulld a þa. Nu aulast born vid. þa skal eigi gera leidangr zyr en manntal er. Nu deyr eitthvert hiuna þitt þat er þu stalt gerð hallda up ziri. þa scal gera leidangr til þess er manntal er. Nu zær madr kono eða kaupir mansmann sér. or tale annars mannz. ez hann kaupir ziri svore teli i tal með sér. Ez hann kaupir epter. legge epter

Jvir. Cap. 296. F. VII. 8. Cap. 298. F. VII. 10. 16. 17.

¹) Her staaer i Mbr. et oyerföðigt "aller".

gerð hina nefsto. en þa have i tal með sér. Nu sitr madr þva vetr .iij. at hann gerir eigi gerð. oc telr sic hverge i tal. þa er hann madr utlagr. Nu telr madr sic i tal. oc helldr eigi gerð up. þa scal armadr sokia hann til leidangrs vitis. sics sem tala rennr til. Hvervitna þess er almanna tal er. þa scal setia manngerð þra landz-enda. oc væra þeir sér er nefter bua. Laupi engi ivir hozud odrom. nema þeir verðe a þat satter. aller saman. Manntals skal engi odrom sgnia. En manntals þing skolo aller bondr sokia. Nu ez þu villt manntals trevia i annan atfong. eða i annan ziordong. þa scal a þingi trevia. En ez þeir sgnia þer manntals oc iamnadar. þa matt þu telia skord a hendr þeim með suorom. Nu þorer madr bu sitt i annat zylki. eða i annan ziordong. þa scal sa eigi taca verð ziri skip sitt. oc eigi kaup a sér annat. oc ganga þar i tal sem hann vill. Nu ez hann gengr þar i tal sem skip er i gerðum. hallde slicu upp sem madr oc annarr. Nu þerr madr or gerðum. oc þerr i log onnor. late liggia ezter gerð hina nefsto. Nu þerr madr ez lande. hallde upp gerð ziri hann vetr .iij. En ez su þellr. soke viti ez hanom er hann temr heim. Ez madr temr or logum varom i zylki annat með bu sitt. geri aptr gerð hina nefsto. sem hann var þyrr. En sidan hallde gerð upp þar sem hann temr.

Um skips stioru.

299 Sa scal skipi styra er tonongr nemner til. En ez hann vill eigi. þa er hann seccr .vi.¹ morcom. En ez annarr madr rener hann styri homlo. þa er sa seccr .vi. morcom. Nu scal styrimadr nemna haseta með sér at zara. þa scolo þeir aller skyldir til at zara. ellar giallda mercr .iij. Nu er vel ez drengmenn vinnasc til. En ez þeir vinnasc eigi til. þa scolo bondr zara. þeir er zirir yrliendr eigu sér. þa er vél ez þeir vinnast til. En ez eigi vinnast þeir til. þa scal einvirki zara. scal einn zara en tveir scolo heima væra. at biarga buze þeirra. Ez þa er skipat. en ellar zara tveir en einn se heima.

Um matgerðar mann.

300 Sa scal matgerðar mann þa. er sveina a i skipreidu. oc lufa sin i mellom. Matgerðar menn skolo þararlauf taca sem hasetar. Skal bonde sa heima væra er matgerðar mann þær. nema skip se eigi skipat. Bondr scolo skyldir til stemnu at zara. þvi at eins drengmenn. ez styrimadr vill. Nu scal styrimadr gera stemnu ollom monnom til er skip scal skipa eða útdraga. En sa scal at .iij. aurum seccr. er eigi tomr til. Nu scal madr þararlauf taca eyri a manade. en tva aura a tveim manadom. Nu scolo bondr gera tva manadar mate hvárs til homlo. oc tialld. oc ár.

Jvfr. Cap. 299. 300. F. VII. 7. 24.

¹) I Mbr. har oprindelig staaet: .iij., hvilket den gamle Afskriver selv har overstreget og derpaa ovenover sat: .vi.

¶ Ef madr soker eigi halzrymi sitt.

Nu leyfa þeir skip or zestom. oc soker madr eigi halzrymi sitt. þa scal reisa up 301
 ár hans. oc skirskota þriggia marca sect a hendr hanom. Edia scal lata zora mat
 sinn til skips. oc alla reidu. ez hon hever eigi homlo mann sér. oc bioda styri manne.
 Nu ero þeir eigi zorer er zim¹ rum zliota a tuitugoseffu. eða zleiri. Nu scal
 lendrmaðr eða armadr gera i homlor .v. sa er attong hevir at ivir sofn. oc eigi
 minna. Nu scolo þeir bioda lid sitt a onnur skip. ez þeir ero eigi zorer. Nu ez þeir
 taca eigi vid þeim. þa ero þeir orsedir þo at þeir sili heima. oc zore armanne mat
 til handa. tononge at hallða. Nu er þeir toma heim. þa talla þeir til manntals oc
 za eigi. þa scolo þeir ez tili hoggva. oc stemma svo skip þeirra. sem þeir eigu manntal
 til. geri eigi stemra en sessum ma telia. En ez þeir ero zerre. en þeir mege eiga
 þrettan sessu. þa scolo þeir zara a þing oc bioda sic i tal med odrom monnom. En
 ez þeir gera eigi svo. þa scolo þeir at vare odro gera þat skip zeort. bæde at mat oc
 at lidi. En ez madr gerir leidangr i annan stad en hann a at gera. þa er sem hann
 have ugorvan. Nu zerr madr a skip annat en hann a at zara. þa gerir hann bæde
 at hann reor leidangrinn oc gelldr vitit.

¶ Ef madr leypr ez skipi utan leyuis styrimannz.

Nu hverver þu stann sudr med lande. oc leypr madr ez skipi. medan þeir sudr 302
 zara. oc tonongr liggir til landvarnar. þa er hann utlagr. kaupi sic aptr .xl. morcom.
 En ez styri madr leypr. þa er hann med ollo utlagr um. Nu ma eigi hezta
 leidangr lengr uti. en madr have halzð manadar mat huárs ezter. Nu leyuir styri-
 madr manne ez skipi at ganga. þa abyrgizt hann skip þat allt. En hvorr gange ez
 at useðu er ez gengr sidan.

¶ Ef menn verða mat þrota.

Nu zara þeir aptr norðr heim. oc verða matþrota. þa scolo þeir skirskota a onnur 303
 skip. oc syna þeim mat sinn. at þeir hava eigi meira mat. en manadar mat huárs i
 tvennem sveitum. þa scolo þeir hoggva naut tvau ziri boanda at useðu oc leggja up
 aura tva ziri tu. oc svo ziri oga þritidung. En ziri oga þritidung² halvan þridia
 enri. oc late ezter liggja hozud. oc hud. oc zotr. þa ero þeir orsedir. ez þeir svo
 hoggva. En ez þeir hava hozud brautt med sér. eða zotr oc hud. þa ero þeir
 sedir. En ez þeir hoggva ziri þeim bonda er adrer hluggu zyrz ziri. oc leomr eigi
 fram hozud. eða zotr. þa hoggva þeir at useðu ez þeir leggja ze ziri. Nu hoggva
 þeir eigi sem nu er her skilt. þa er styrimadr seccr .xl. marca. En hasete hvorr at

Jvfr. Cap. 301—303. F. VII. 14. 20. 23.

¹) Her begynder 2det Blad af Brudst. Cc. ²) Her synes "oga þritidung" ved en Uagtsomhedsfeil at
 være sat istedetfor "øilbung", see den nyere Landslov, III. 13, hvor det Meste af dette Cap. er optaget ufor-
 andret.

.iij. morcom. Nu er þeim þat kent, at þeir hoggve annan veg en mælt er, þa skal stýrimadr sýnia ziri svo marga sem hann vill, með lyritar eidi. En ez hann vill eigi sýnia ziri þa, þa sýni hværr ziri sic lyritar eidi. Nu gengr madr ez skipi oc lequir hanom engi madr zýrr en skip kome til lunnz, þa er hann seccr at .iij. morcom.

Um upsetning skipa.

304 Nu koma skip heim til lunnz, þa skal þat up draga, oc hírða reida, za svo marga menn or manngerð hverri, at skip gange up vid. En ez þeir koma eigi, oc gengr skip up, þa er hværr þeirra seccr at .iij. aurum. En ez eigi gengr skip up, þa abyrgizt sa skip þat allt, er eigi komr þar, ez þeim kom bod til hús. Hvervitna þess er stýrimadr sterr bod, þa eigu aller þat at bera, hvárt sem þeir ero i þeirri skipreido, eða eigi. En hværr er þat bod zellir, þa er seccr at .iij. aurum. Nu koma menn zim nottom zýrr, eða .v. síðarr, þa scolo hvarger oðrom reida. En ez meiri munt verðr, þa scolo þeir reida sem reida eigu, svo sem tala rennr til.

Um segls varduæizlu.

305 Segl skal eigi riva meirr en i tvo luti. En ez þeir riva meirr, sedir at .iij. morcom. Sa skal segl hírða er lýtr, oc vid sæ byr. Nu leggja þeir segl i kirkju, ez kirkia su brennr, þa abyrgizt þeir stálver segl sitt,¹ nema menn brenne at vilia sinum. Nu scolo þeir þar upfát hava, sem þeir hava at zyrnstu hæzt. En ez iorð brytr, þa skal konongs iorð skyld til ez hon er til innan ziorðongs. En ez hon er eigi til, þa skal kaupá tuzt, þar sem þeir vilia, svo sem menn meta.

Um skipa smid.

306 Nu sofer skip zyrnstá, oc scolo þeir annat gera, þa scolo þeir þar gera sem þeir vilia gort hava, oc spilli hvarke acre ne eng. Nu er konongs iorð² skyld til at za til skipa ez hon er til. Nu er hon eigi til, þa skal za til i hvers more er vill. En ez zleiri skip skal gera, þa skal eigi eins more eyða. Nu skipta þeir tilzongum sin a milli, þeir er liota at za tiol, eða stazna, hús, eða halfa. Giallda halva more ez þess missir, sag, eða sagbond, hvert tre þeirra er missir, þa skal bota .iij. aurum, oc za tre þo at síðarr se. Aurar .iij. liggja vid innvidar tre hvert, er ivir þvert skip tect. Eynri ziri krapta hvern, þo eynri at einnar clo missi .iij. aura ziri tre oc svo ziri ra, oc svo ziri langvidu alla, þo at innan se i skipi. Nu skal eynri ziri bord hvert, er til þarz at hava, þo eynri at alnar bord storte i, za þo bord at síðarr se. Eynri ziri nagla hvern oc ró a. Eynri ziri hvert spann tioru. Eynri ziri síðrad hvern, oc þo eynri at eina oln storte i. Eynri ziri mals mat hvern. Eynri ziri penning

Jvfr. *Cap. 304. F. VII. 20. Cap. 306. F. VII. 1. 2.*

¹) Her ender 2det Blad af Brudst. Cc. ²) A. M. formoder, at her bör læses "more", istedetfor "iorð". Den nyere Landslov III. 2, hvor det Væsentl. af dette Cap. uforandret er optaget, har "iorð".

hværn er smidar scolo launa.¹ Nu skal smida til trevia alla þa er innan ziorðongø ero. unnz yrnir ero. Stamna smidr hværn er seccr at .vi. morcom. ez hann ziri neme at zara til. Nu hava þeir liol sett a bacca stocca. oc til smidar tekir. þa ez einnhværr þeirra leypr i zra þeirri smid. leypr stamna smidr eða zilungr. þa er sa stamna smidr eða zilungr utlagr. ez þvi at hann zellir landvorn ziri tononge. Nu scolo smidar ze launa. stamna smidr aura .ij. sez alna eyris. a hcnnum dogum. sunnudaga a mellom. En zilungr eyri. Nu skal stíp eigi brenna ne briota adr stannar se somder vid liol. a oðru stípi. En ez þeir brenna eða briota adr. þa er þeim homlo zall. bote .iij. morcom homlo hveria.

Um nauft gerð.

Nu skal nauft ivir gera. þa skal stýri madr stemnu gera. sva háva at þeir mege **307** ezla at gera nauft. En ez þeir vilia eigi gera. þa seclazt þeir .iij. morcom vid tonong. Nu skipta þeir tilzongum. sin a millum. En þeim liggia vid .iij. aurar vid staz hværn. oc sva ziri stazlegiu hveria. oc sva ziri zlyndri hveria. oc za þo til at síðarr se. Aurar .iij. ziri torvol hvárn .iij. aura ziri vinnsteid hvára. Eyri ziri trodo hveria. oc sva ziri næzra limbul hværn. Eyri ziri torvo hveria. oc za til þo at síðarr se.

Um stemnu til at gera segl.

Nu skal stýrimadr gera stemnu til. at segl skal gera ivir stíp þat. Nu ez eigi **308** er gort at þeirri stemnu. þa liggir þeim ollom vid er til stýlðu za mercr .iij. Nu ez sumir gera en sumir eigi. þa liggir eyrir vid oln hveria. Eyrir vid licfima hvært. þo eyrir at eina oln storte i. Eyri ziri þrada ridu hveria. Eyri ziri hanka hværn. Eyri ziri clo hveria. At huda zange skal reip meta. Eyri ziri hud hveria. er eigi lemr fram. oc tome fram þo at síðarr se. Nu ez stord verða a. þa skal armadr eða lendr madr þau stord bota. sva sem þeir hava veizlu til. oc sorte viti ez þeim síðan.

Um vapna þing.

Hvævetna þess er vapna þing skal vera. þa skal armadr eða lendr madr segia **309** til oz haust oc hava þing oz vár. scolo aller menn þat þing solia zrialses oc zulltíða. allar ero þeir vittir .iij. aurum hværn þeirra. Nu scolo menn vapn sin syna sem mælt er i logum. skal madr hana breidorge. eða sverð. oc spíot. oc stíolld þann at versta koste er liggia scolo iarnspengr þriar um þveran. oc mundridi seyindr með iarnsaumi. Nu liggia aurar .iij. vid zoltvapn hvært. Nu scolo bøndr za til a þozto hveria tvennar tnyztir orva oc boga einn. gíallde eyri ziri odd hværn er missir. en .iij. aura ziri boga.

Jvfr. Cap. 307. F. VII. 3. Cap. 308. F. VII. 5. Cap. 309. F. VII. 13. 15.

¹) I Mbr. har her oprindelig staaet: "hava"; men dette Ord er af den gamle Afskriver overstreget, og ovenover skrevet med samme Haand "launa".

Þvært skip slyzt þvrt. æða eigi.

310 . Nu gerir konongr menn sína i zylki. at sía þarkofte manna. oc kalla þeir skip manna uzvrt. æða styrimadr. En þeir kalla þvrt. þa scal menn kalla ór skipreidu annarre. þeir scolo sveria þvrt. æða uzvrt. En ez þeir vilia eigi sveria. þa scolo þeir út draga skip sitt. oc reyna þarkoft sinn. lata liggia .v. netr i focc. þa scolo þeir up ausa. Nu ez einn madr ma veria auftri a þiodleid út. þa er skip þat þvrt. Aderi scal skipi zylgia. En ez eigi er. þa scolo þeir skipreidu menn giallda .iij. merccr. En styrimadr scal styri þa til. oc styris drengc.

Um vita vordu.

311 Nu ez heriar er vón. þa scolo menn vita vord reida. þa scal armadr konongs. æða lendr madr stera bod. en þa er seccr at .iij. morccom er eigi kemr til. En þeir er liota vord at hallða. oc þara eigi til. þa aþyrgiaft þeir vita. Nu scolo menn sva hallða vita vord. at þeir sozne eigi a verðe. En ez hann sozner giallde aura .xii. nema herr kome meðan oc brenna eigi vitar. þa er hann utlagr. Nu scal hann brenna vita at zim skipum. æða zim skipum zleirum. En ez hann brenner eigi vita. oc verða þau at herskipum. þa er hann utlagr. Nu brenner hann vita at þarrom skipum oc kemr herlaupi a menn. þa er hann seccr .xl. marca. Sa scal varda .xl. marca er neft er. þeim er auftaft er. En hverr annarra. at .iij. morccom.

Um orva¹ skud.

312 Nu kemr þa madr a land vart er utlagr var hedan gorr. oc berr herfogu sanna. þa er hann ilendr. þo at hann vere adr utlagr. Nu berr madr herfogu oc er eigi sonn. þo at hann vere þyrr ilendr. þa er hann utlagr. Nu berr madr herfogu sanna þa er ilendr er. þa scal hann hava more ór zylki hveriu. en .iij. merccr ez kononge varom. Nu berr madr herfogu. þa scal hann hevia iarnór at landzenda. Su or scal þara með lendum monnum. oc bera með skipi skipado. oc bera bæde netr oc daga. oc þara með þiodleidu. Nu ero þeir utlager ez þeir þa ór zella. Nu scal tre ór þara i þiordu inn. ez þiodleidu. oc bera með vattom. oc hera hvurr ordrom. En þa er zellir seccr .iij. morccom. Nu kemr þar sem kona er ein ziri sér. þa scal hon þa skip oc mat. oc lid. ez hon hever til. En ez hon hever eigi til. þa scolo þeir bera um fram. En ollom monnom er or kemr til hús. þa gerir hon zimtar stemnu til skips. En ez þa sitr nolorr þyrr um. þa er þa utlagr. ez þvi at þa scal þara bæde þegn oc þrell. Nu scal hvurr sialzr þa sér mátt oc sinum lagmonnom. Nu hitta þeir a her oc beriaft þeir. oc verðr þrell mannzþane. þa er hann zrials. þo at þyrr

Jvfr. Cap. 310. F. VII. 5. 22. Cap. 311. F. V. 1. Cap. 312. F. V. 2.

¹) Oprindelig har i Mbr. staaet: "orvar"; men siden er sat et Punkt under det sidste r for at belegne, at dette skal bortfalde.

være hann þræll. Nu ez herra þerr a land varf. oc uggir konongr várr at menn þrigðigt hanom. oc vill hann gísla off. þa eigum vér eigi hanom þess at synia. En þa er syniar þa er þa sannr at landradom. Nu ero menn gílfir.¹ þa skal hava gísla til þess er herzlote er þim netr or landsþyn. þa skal senda heim ætr. Nu ez konongr lenner manne landrad. þa skal hann synia tylxtar eidi. þa þellr til útlegdar.

Ez menn þara þiri bann.

Nu þara menn þiri bann. þa er styrimadr seccr .xl. marca. En hafete hvorr at 313 .iij. morcom. Einn skal styrimadr at skipi hveriu. þa er nestr hvilir borde a stíorn. þann skal um sofia. en aller gíalda sva sem þeir eigu i skipi. þvi er þiri bann þór. Eigi skal bann leggja þyltina a millom æz torne. ne æz mat. En ez leggr. þa ero þeir sedir .xl. marca aller þyltismenn. þat þe a konongr halxt.² en aller laugu- nautar halxt.

Um þozto giolld.

Nu gerir madr langskip i herade. og lýfir eigi þor sinni hvert hann vill þara. 314 þa skal armadr eða lendr madr þara til. oc spyria hann hvert hann vill þara. En ez hann vill eði til segia. þa scolo þeir æfta hann taz. þiri .xl. marca tac. En ez hann vill eigi tac þa. þa scolo þeir hoggva ór hvaromtveggia megin kialar. þim alna lagnt bord. En ez þeir gera eigi sva. þa scolo þeir sva gera. oc taca þra segl ez til er. oc lemia sva þor þeirra. En ez þeir gera eigi sva. oc verdr þat at herfskipi. þa scolo þeir gíalda more þiri þozto hveria. En þiri styri homlo .iij. mercc. þat heita þozto giolld. En ez þeir þozda sic sialver. þa scolo heradr menn hallda þeirri sect up. er i þvi herade bua. Nu laupa þeir út. oc segia þridi aptr. oc heria i hina somu vic. þa ero þeir nidingar. En ez þeir heria i annan stad. þa ero þeir utlager oc eigi nidingar. Nu laupa þeir út oc segia eigi þridi aptr. þa ero þeir utlager. oc nidingar. oc þiri gort hverium penningi þiar sins. hvarge sem þeir heria. Nu heria þeir óc a þa eigi lídrs koste til. at þara epter er þiri hernade verdr. þa skal hann ór stera ez hann vill. Nu skal hvorr þingat stemna sem ór stemnir epter her. Nu þara þeir út epter þeim. þa scolo aller þara er þiri sitia. En ez þeir vilia eigi. þa er þe þeirra upnæmt oc hann dræpr er þeir vilia. oc skipti þeir sin i milli þe hans. Nu tona þeir þar sem hinn er þiri er or hoz up. oc hever hann rett storet. þa er vel. En ez hann hever ragnt storet. oc er þar (eigi)³ herra til hus tomenn. þa er þeim þe hans upnæmt. oc hann dræpr ez þeir vilia. oc skipti þeir sin i milli. þe

Jvfr. Cap. 313. F. VII. 27.

¹) Maaskee Feilskrift, idetmindste Egenhed, istedetfor "gílfir". ²) I Mbr. ved en aabenbar Skrivfeil: "hazt". A..M. har i sin Afskrift rettet det til "halxt"; ligesaa læse C. A. M. 306. f. og 66. qv. samt C. Thott. 2083. qv. ³) Dette "eigi" findes vel ikke i Mbr., men tilføies her, da dets Udeladelse maa ansees som en aabenbar Skrivfeil.

hans. Nu ez hann hever rett storet ór. þa scolo þeir fara með hanom svo lagnt sem hann vill. Nu ez þeir hitta a her. oc þurzu þeir at rioda odd æða egg til þess ziar. þa eigu þeir ze er taca. oc slipti sin a milli. En ez þeir þurzu eigi þess vid. þa a sa ze er zyrre atte. Nu taca þeir kaupskip oc briota bulca undir monnum. oc zora farm i herað aptr. oc settazt þeir vid konong. þa fara hinir ezter er renter varo. oc sveria til ziar sins. þa scolo þeir þat aptr giallda allt. nema þeir rindi eidi þeirra með iarnburd aptr. Nu fara þeir er heriat hava ziri land fram. oc kaupir maðr at þeim grip einnhvern. þa scal sa ze hava er zyrre atte. oc komasc með tveggia manna vitni at. En sa er vid vilinga leyppti. giallde .iij. merer kononge. En ez hann zer eigi vitni a hond þeim. er ze rang zengit hever leyppt. þa scal stemna hanom til þings. þa eigu þingmenn hanom ze at doma. ellar lyritar eid ziri. Nu scal sa eidr standa sem hværr annarra tiu vilur svorra daga. En su er oll vica svór. er einn dagr er svorr i. þa scal hann stemna hanom .v. nottom ziri til tirtiu þeirrar er hann vill innan ziordonga. Nu scal hann ziri vattom eid vinna. nemna menn til tva at hegra eid. þeir scolo eid meta. En ez þa stílr a. tveða adrer rett uunna en adrer ragnt. þa scolo þeir sitt mal hava er sveria vilia um. En ez hvarertveggia vilia sveria um. þa scolo þeir eidi nerr er hialpa vilia. En ez eidrinn zellr. þa zellr til þess at hann giallde hanom ze sitt. en kononge .iij. merer.

Nu hazum vér landvorn vara a stra setta. oc vitum eigi hvárt þat er rett æða ragnt. En þo at ragnt se. þa scolom vér þat logmal hava um utgerdir várar er zyrre hever verit. oc Atle talde ziri monnum i Gula. nema konongr várr vilí off ódrom iatta. oc verdim vér a þat satter aller saman.

Þessu morg skip or hveria fylki.

- 315 Þat eigu Vitverir at gera sextigu tvitugsesna. oc grona skip ziri. Egdir scolo gera .xvi. skip halzþritug. Kygir scolo gera .iij. skip oc .xx. halzþritug. En Hordar annat sliet. Sygnir .xvi. skip halzþritug. Firdir .xx. skip halzþritug. Morer .xvi. skip halzþritug. Naumdoler .x. skip tvitugseffur. Nordmorer .xx. skip. tvitugseffur. Dronder atta tigr tvitugsesna. Naumdoler .ix. tvitugseffur. Halengir .xiii. tvitugseffur. oc eitt þritugt skip .vii. i syðri holzo. En .vi. i nordre holzo. þvi at þeir eigu vardhald austr.

Þer hefr upp saktal hit nyia. Þat er Þiarne Mardars¹ sun skipaðe. ez .vi. morcom gullz.

- 316 Þetta² skal sa taca. er sunr hins dauda er. oc vid giolldum tetr ez domdar ero .vi. merer gullz. ezter þann er az er telinn. oc zylgir þeim .vi. morcum gullz beotr oc baugar. oc sakar allar. þa scal sunr hins dauda taca .xii. merer vegnar. En broder hins dauda .vi. merer vegnar. En zadur broder ez hann livir .viii. ertogar. oc

¹) Saaledes i Mbr.

²) Bogstaven þ i dette Ord er i Mbr. større end de sædvanlige Capitel-Initialer.

.iiij. mercc vegnar. En ez zadir broder er i zra zallenn. oc liva exter synir hans brodrongar hins dauda. þa scolo þeir hava .iiij. ærtogar. oc .xx. aura vegna. En ez zadirbroder einn livir barnlaus. þa scal hann hava ærtog. oc .xiii. aura vegna. En ez hann a dothr oc eigi sunu. oc ero þær yngri en zertogar. þa er giolld ero gor. þa scal zadir broder taca dothor sunum sinum til handa. more vegna. En ez hann a eði barn. nema zridlu sun. þa tecz hann þa more er dothor synir skylldu hava. En ez aller ero til. skilgetner dothor synir. oc zridlu sunr. oc skilgetner synir. þa zylgir zridlu sunr brodrom sinum til reftar. oc tecz hann umzram þeirra rett ærtog minna en .v. aura. En ez þær denia barnlausar. þa hverzr þessor ærtog minnr en .v. aurar til þess er vid giolldum tecz. En ez zader livir hins dauda. oc tecz sunr vid giolldum. þa scal hann hava .iiij. mercc vegnar. En ez hann er eigi til. þa hverzr sia bót til þess er vid giolldum tecz. En ez zadirbroder sammøddr er til. oc broder sammøddr. þa tecz broder sammødra .xii. aura. En zadir broder sammødra .vi. aura. En ez hvarge er þeirra til. æda þo at annars missi. þa hverzr sia bot til þess er vid giolldum tecz. Ðat verdr allz er þesser menn taca .ij. aurar oc .vii. mercc. oc .xx. En ez madr a stiup sun. æda stiup zadir. sa er az er telinn. þa scal sa er vid giolldum tecz bota az þessom rette er nu er taldr hvarom þeirra .xii. aurum vegnum. En ez þeir magar ero til er hvárr a annars systur. þa scal sa er vid giolldum tecz bota þeim .xii. aurum. En ez einzollð var mægð þeirra. bote .vi. aurum. En ez exter livir hinn dauda bæde modor zader oc dothor sunr. þa scolo þeir taca az giolldum .ij. aurum minna en .iiij. mercc .xv. aura hvárr þeirra. En ez annars missir æda beggia. þa hverzr sia bot til þess er vid giolldum tecz. En ez exter livir hinn dauda. bæde modor broder. oc systur sunr. þa tecz hvárr þeirra .xii. aura. En ez exter livir hinn dauda brodrongs barn. oc brodrongr zadir. þa taca þeir .ij. aura oc .xx. ellizu aura hvárr þeirra. En ez annars missir æda beggia. þa hverzr sia bót til þess er vid giolldum tecz. En ez exter livir hinn dauda zadir systir oc a hon sunu. þa scolo þeir taca ærtog oc .ix. aura. En ez exter livir hinn dauda modor broder oc a hann sunu. þa taca synir hans ærtog minna en .ix. aura vegna. En systra synir more. En ez exter livir hinn dauda brodor dothor sunr. þa tecz hann .xiii. aura. En þeir menn er nestir ero brodra sunum. þa taca oc .xiii. aura. En ez exter livir hinn dauda tonor þær er þau ero brodra born. oc eigu þær sunu. þa taca synir þeirra ærtog oc .vi. aura. En ez þær tonor liva exter hinn dauda er þau ero systlinna born oc eigu þær sunu. þa taca synir þeirra .v. aura. En þeir menn er ziorða manne ero i karlsvizt. oc þridia manne i tvensvizt zra systlinum at telia taca ærtog oc .v. aura. En zimta manne i karlsvizt.¹ oc ziorða manne i tvensvizt. þa taca hvarer .x. ærtogar. En at setta manne i karlsvizt. oc zimta manne i tvensvizt.

¹) Her har i Mbr. först staaet: "tvensvizt"; men dette er af den gamle Afskriver selv rettet.

þá taca .ij. aura hvarer. En setta manne i tvensvixt .iiij. ærtogar. Slikt skal hvær taca af giolldum exter iamsthyldan mann. sem bota með iamsthyldum manne. Hver vitna er bót er þedr. þá er bót syni. nema þar sem þadur broder hins dauda. oc synir hans oc broðrongar. þá scolo þeir hvárer sína bot taca. oc sva bota með veganda þadurbrodr hans oc broðrongar iamt sem taca exter hinn dauda. En þegar er þadurbroder er izra þallenn. þá taca broðrongar sinn einn rett. oc sva bota. En hvervitna er dotr liva exter þann er bót tegr. æða gelldr. oc eigu þær sunu. þá scolo synir þeirra bota oc taca slikt sem tala rennr til. En hvær sem þe helldr þvi er hann a at bota. æða heidizt meiri bota en hann a at taca. oc verða þedan vandræde af. þá heiter hann tryggrove.

Swat hvær skal taca af .v. morcom gullz.

317 Þetta skal sa taca. er sunr hins dauda heiter. oc við giolldum tegr ef domdar ero .v. merer gullz. exter þann er af er tekinn. oc þylgir þeim .v. morcom gullz bæde bót oc þaugar. oc sakar allar. þá skal sunr hins dauda taca .x. merer vegnar. En broder hins dauda .v. merer vegnar. En þadur broder hins dauda. ef hann livir. oc synir hans. einn eyri oc halva þiordo more. oc þridlung siaunda penninga. En ef þadur broder er izra þallenn. oc liva exter synir hans broðrongar hins dauda. þá scolo þeir hava .vii. penninga. oc .xviii. aura. En ef þadur broder einn livir barnlaus. þá skal hann hava halvan .vii. penning. oc .xi. aura. En ef hann a dotr. oc eigi sunu. oc ero þær yngri en þertogar þá er giolld ero gor. þá skal þadur broder taca doctur sunum sinum til handa. ærtog minna en .vii. aura. En ef hann a eði barn nema þridlu sun. þá tegr hann þá ærtog minna en .vii. aura. er doctur synir sthyldu taca. En ef oll ero til. sthyldner doctur synir. oc þridlu sunr. oc sthyldner synir. þá þylgir þridlu sunr broðrom sinum til reftar. oc tegr hann umþram þeirra rett. holþum .vii. penningi minna en halva more vegna. En ef þær denia barnlausar. þá hverþr sia bót til þess er við giolldum tegr. En ef þader livir hins dauda. oc tegr sunr við giolldum. þá skal hann hava .xx. aura. En ef hann er eigi til. þá hverþr sia bót til þess er við giolldum tegr. En ef þadur broder sammøddr er til. oc broder sammøddr. þá tegr broder sammøddr .x. aura. En þadur broder sammøddr .v. aura. En ef hvarge er þeirra til. æða þo at annars missi. þá hverþr sia bot til þess er við giolldum tegr. En þetta verdr allz er þesser menn taca. ærtog minna en holþ þridia more oc .xx. En ef madr a sthyldsun. æða sthyldþadur. sa er af er tekinn. þá skal sa er við giolldum tegr. bota af þessum rette er nu er taldr hvarom þeirra .x. aurum vegnum. En ef þeir namágar ero til er hvárr a annars systur. þá skal sa er við giolldum tegr bota þeim .x. aurum. En ef einþolld var mægd þeirra bote .v. aurum. En ef exter livir hinn dauda bæde modor þader oc doctur sunr. þá taca þeir af giolldum einn eyri. oc .iiij. merer vegnar. halvan .xiii. eyri hvárr þeirra.

En ez annars missir æða beggia. þá hverzr sia bót til þess er við giolldum tect. En ez exter livir hinn dauda. bæde modor broder oc systur sunr. þá tect hvárr þeirra .x. aura. Nu ez exter livir hinn dauda broðrongs barn. oc broðrongr zatur. þá taca þeir ærtog oc .xviii. aura. halva ærtog. oc .ix. aura hvárr þeirra. En ez annars missir æða beggia. þá hverzr sia bót til þess er við giolldum tect. En ez exter livir hinn dauda zatur systir. oc a hon sunu. þá scolu þeir taca .iiij. penninga. oc halvan. .viii. eyri. En ez exter livir modor broder oc a hann sunu. þá taca synir hans halzum .vii. penningi minna en halvan .viii. eyri. En systra synir ærtog minna en .vii. aura. En ez exter livir hinn dauda brodor dottor sunr. þá tect hann halva ærtog oc .x. aura. En þeir menn er nester ero broðra sunum taca oc halva ærtog oc .x. aura. En ez exter livir hinn dauda tonor þær er þau ero broðra born. oc eigu þær sunu. þá taca synir þeirra .iiij. penninga oc .v. aura. En ez þær tonor liva exter hinn dauda. er þau ero systlinna born. oc eigu þær sunu. þá taca synir þeirra halva ærtog oc halva morc. En þeir menn er ziorða manne ero i karlsvizt. oc pridia manne zra systlinum at telia i tvensvizt. taca .xiii. penninga oc halva morc. En zimta manne i karlsvizt. oc ziorða manne i tvensvizt. þá taca hvárer eigi hvast .vii. penninga oc .viii. ærtogar. En setta manne i karlsvizt. oc zimta manne i tvensvizt. þá taca hvárer .v. ærtogar. En setta manne i tvensvizt. halvan .vii. penning oc eyri. Sliet scal hverr taca ez giolldum exter iamstýlldan mann. sem bota með iamstýlldum manne. Hvervitna er bott er zedr. þá er bott syni. nema þar sem zatur broder hins dauda. oc synir hans oc broðrongar. þá scolo þeir hvárer sina bót taca. oc svo bota með veganda zatur broðr hans oc broðrongar iamt sem taca exter hinn dauda. En þegar er zatur broder er i zra fallenn. þá taca broðrongar sinn einn rett. oc svo bota. En hvervitna þess er dotr liva exter þann er botr tect. æða gelldr. oc eigu þær sunu. þá scolu synir þeirra taca. oc bota sliet sem tala rennr til. En hverr sem ze helldr þvi er hann a at bota. æða beidizt meiri bota en hann a at taca. oc verða þedan vandæde ez. þá heiter hann tryggrove.

Gvessu skipta skal .iiij. morcom gullz zenda i mellom.

þat scal sa taca er sunr hins dauda heitir. oc við giolldum tect ez dombdar ero 318 .iiij. mercr gullz exter þann er ez er telinn. oc fylgir þeim .iiij. morcom gullz botr oc baugar oc saler allar. þá scal sunr hins dauda taca .viii. mercr vegnar. En broder hins dauda .iiij. mercr vegnar. En zatur broder hins dauda. ez hann livir oc synir hans .vii. penningum minna en .iiij. mercr. En ez zatur broder er izra fallenn oc liva exter synir hans broðrongar hins dauda. þá scolu þeir hava holzum ziugrtanda penningi minna en .xv. aura vegna. En ez zaturbroder einn livir barnlaus. þá scal hann hava halzre ærtog minna en .ix. aura. En ez hann a dotr oc eigi sunu. oc ero þær yngri en zertogar þá er giolld ero gor. þá scal zatur broder

taca dottor sunum sinum til handa ertog oc .v. aura. En ez hann a eði barn. nema zridlu sun. þa tecz hann þa ertog oc .v. aura er dottor synir hans stýldu hava. En ez oll ero til. skilgetner dottor synir. oc zridlu sunr. oc skilgetner synir. þa fylgir zridlu sunr broðrom sinum til rettar. oc tecz hann umzram þeirra rett einum penningi minna en .x. ertogar. En ez þær denia barnlausar. þa hverzr sia bót til þess er vid giolldum tecz. En ez zader livir hins dauda oc tecz sunr vid giolldum. þa scal hann hava .ij. mercr vegnar. En ez hann er eigi til. þa hverzr sia bot til þess er vid giolldum tecz. En ez zatur broder sammøddr er til. oc broder sammødra. þa tecz broder sammødra morc. En zatur broder sammødra halva morc. En ez hvárge er þeirra til. æða þo at annars missi þa hverzr sia bot til þess er vid giolldum tecz. En þat verðr allz er þesser menn taca .iiij. penningum minna. en .xviii. mercr. En ez madr a stiupsun æða stiupzatur sa er ez er tekinn. þa scal sa er vid giolldum tecz bota ez þessom rette er nu er taldr. hvarom þeirra er nu er taldr morc. En ez þeir magar ero til. er hvarr a annars systur. þa scal sa er vid giolldum tecz bota ez þessom rette morc. En ez einzolld var mægd þeirra bote halzre morc. En ez ezter livir hinn dauda bæde modor zader oc dottor sunr. þa scolo þeir taca .xx. aura .x. aura hvárr þeirra. En ez annars missir æða beggia. þa hverzr sia bot til þess er vid giolldum tecz. En ez bæde livir ezter hinn dauda modor broder oc systur sunr. þa tecz hvárr þeirra morc. En ez ezter livir hinn dauda broðrongz barn oc broðrongr zatur. þa taca þeir ertog minna en .xv. aura. halzt hvárr þeirra. En ez annars missir æða beggia. þa hverzr sia bot til þess er vid giolldum tecz. En ez zatur systir livir ezter hinn dauda oc a hon sunu. þa scolo synir hennar taca .vi. aura. En ez ezter livir hinn dauda modor broder oc a hann sunu. þa taca synir hans vel sva penningi minna en .vi. aura. En systra synir ertog oc .v. aura. En ez ezter livir hinn dauda broðor dottor sunr. þa tecz hann .viii. penninga oc morc. En þeir menn er nester ero broðra sunum taca oc .viii. penninga oc morc. En ez ezter livir hinn dauda. konor þær er þau ero broðra born oc eigu þær sunu. þa taca synir þeirra halvan penning. oc halva morc. En ez þær konor liva ezter hinn dauda er þau ero systlinna born. oc eigu þær sunu. þa taca synir þeirra .x. ertogar. En þeir menn er ziorða manne ero i karlsvizt. oc þridia manne i kvensvizt zra systlinum at telia. taca halvan penning oc .x. ertogar hvarer. En zimta manne i karlsvizt. oc ziorða manne i kvensvizt. þa taca hvarer halvan ziorða penning. oc halva siaundu ertog. En setta manne i karlsvizt oc zimta manne i kvensvizt. þa taca hvarer .iiij. ertogar. En setta manne i kvensvizt .ix. penninga. oc .ij. ertogar. Slict scal hværr taca sem bota ezter iamstýldan mann. Hvervitna er botti er zedr þa er botti syni nema þar sem zatur broder hins dauda. oc synir hans oc broðrongar. þa scolo þar hvárer sina bót taca. oc sva bota með veganda zatur broðr hans oc broðrongar

íamt sem taca exter hinn dauda. En ez zatur broder er i zra zallenn. þa taca broðr-
ongar sinn einn rett [oc svo bota.¹ En hvervitna þar sem dotr liva exter þann
er botr tecz æða gelldr oc eigu þær sunu. þa scolo synir þeirra taca oc bota slict sem
tala rennr til. En hværr sem ze helldr þvi er hann a at bota. æða beidizt meiri bota
en hann a at taca. oc verða þedan az vandræde. þa heiter hann tryggrove.

Þveffu skipta skal .iiij. morcom gullz.

Þetta skal sa taca er sunr hins dauda er. oc vid giolldum tecz ez dorndar ero **319**
.iiij. merer gullz exter þann er az er telinn. oc zylgir þeim .iiij. morcom gullz botr oc
baugar oc safar allar. þa skal sunr hins dauda taca .vi. merer vegnar. En broder
hins dauda .iiij. merer vegnar. En zatur broder ez hann livir .iiij. ærtogar oc .ij.
merer vegnar. En ez zatur broder er i zra zallenn. oc liva exter synir hans broðr-
ongar hins dauda. þa scolu þeir hava ærtog minna. en .xi. aura. En ez zatur
broder einn livir barnlaus. þa skal hann hava ærtog minna en .vii. aura vegna.
En ez hann a dotr. oc eigi sunu. oc ero þær yngri en zertogar þa er giolld ero gor.
þa skal zatur broder taca dottor sunum sinum til handa halva more. En ez hann
a eði barn nema zridlu sun. þa tecz hann þa halva more er dottor synir stýlðu taca.
En ez aller ero til. stílgætnar dottor synir. oc zridlu sunr. oc stílgætnar synir. þa zylgir
zridlu sunr broðrom sinum til reftar oc tecz hann um fram þeirra rett .vii. ærtogar
vegnar. En ez þær dezia barnlausar. þa hverva þessar .vii. ærtogar til þess er vid
giolldum tecz. En ez zader livir hins dauda oc tecz sunr vid giolldum. þa skal hann
hava .xii. aura vegna. En ez hann er eigi til. þa hverzr sia bot til þess er vid
giolldum tecz. En ez zatur broder sammodra er til. oc broder sammodra. þa tecz
broder sammodra .vi. aura. En zatur broder sammodra .iiij. aura. En ez hværge
er þeirra til. æða þo at annars missi. þa hverzr sia bót til þess er vid giolldum tecz.
Ðat verdr allz er þesser menn taca einn eyrir oc holz .xiii. more. En ez madr a
stíupsun æða stíupzatur sa er az er telinn. þa skal sa er vid giolldum tecz bota az
þessom rette er nu er taldr hvarom þeirra .vi. aurum vegnum. En ez þeir magar
ero til er hværr a annars systur. þa skal sa er vid giolldum tecz bota þeim .vi. aurum.
En ez einzolld var mægd þeirra. bote .iii. aurum. En ez exter livir hinn dauda
bæde modor zader oc dottor sunr. þa scalo þeir taca az giolldum .xv. aura vegna.
halvan .viii. eyri hværr þeirra. En ez annars missir æða beggia. þa hverzr sia bót
til þess er vid giolldum tecz. En ez exter livir hinn dauda bæde modor broder oc
systur sunr. þa tecz hværr þeirra .vi. aura. Nu ez exter livir hinn dauda broðronge
barn oc broðrongr zatur. þa taca þeir .xi. aura. halvan .vi. eyri hværr þeirra. En
ez annars missir æða beggia. þa hverzr sia bót til þess er vid giolldum tecz. En ez

¹⁾ [Disse Ord ere opfriskede med en nyere Haand.]

exter livir hinn dauda þadur sýfir. oc a hon sunu. þa scolo þeir taca ærtog minna en .v. ára. En ez exter livir hinn dauda modor broder oc a hann sunu. þa taca sýnir hans .xiii. ærtogar. En sýstra sýnir halva morc. En ez exter livir hinn dauda brodor dottor sun þa tæc hann halvan .vii. eyri. En þeir menn er næfter ero broðra sunum. þa taca oc halvan .vii. eyri. En ez exter livir hinn dauda konor þær er þau ero broðra born. oc eigu þær sunu. þa taca sýnir þeirra halva tiundu ærtog. En ez þær konor liva exter hinn dauda er þau ero sýstlinna born. oc eigu þær sunu. þa taca sýnir þeirra halvan þridia eyri. En þeir menn er þiorda manne ero i karlsvíxt. oc þridia manne i kvensvíxt þra sýstlinum at telia. þa taca hvarer .viii. ærtogar. En þimta manne i karlsvíxt oc þiorda manne i kvensvíxt. þa taca hvarer .v. ærtogar. En at setta manne i karlsvíxt. oc þimta manne i kvensvíxt. þa taca hvarer eyri. En setta manne i kvensvíxt .ij. ærtogar. Sliet skal hvær taca az giolldum exter iamstýlldan mann. sem bota með iamstýlldum manne. Hvervitna er bót er þedr. þa er bót sýni. nema þar sem þadur broder hins dauda. oc sýnir hans oc broðrongar. þa scolo þeir hvarer sína bót taca. oc sva bota með veganda þadur brodr hans oc broðrongar. iamt sem taca exter hinn dauda. En þegar þadur broder er i þra þallenn. þa taca broðrongar sinn einn rett. oc sva bota. En hvervitna er dotr liva exter þann er botr tæc æða gelldr. oc eigu þær sunu. þa scolo sýnir þeirra taca oc bota sliet sem tala rennr til. En hvær sem ze helldr. þvi er hann a at bota. æða beidíxt meiri bota. en hann a at taca. oc verða þedan vandæde az. þa heiter hann tryggrove.

§¹ trygða mal.

320 Sater varo þeirra a millum n. oc n. Nu ero þær sater settar oc ze bóttaf fullum eyri oc þram komnom þeim i hond er hava skal. sliet sem dómendr dómdu. metendr mato. virðendr virðu. hyggiendr hug . . .²

¹) Her er i Mbr. et Par Ord aldeles udslettete. Arn. Magn. udfylder Stedet saaledes: "þær hegr upp trygða mal." ligesaa C. A. M. 306. f. og 66. qv., samt C. Thott. 2083. qv. Imidlertid er dette uidentviri i alle gjort efter blot Formodning, thi Arn. Magn. har paa den hans egenh. Afskrift vedhæftede Seddel, angaaende dette Sted bemærket: "Mbr. h..... j..... trygða mal." Overskriften har altsaa da været omtrent ligesaa udslettet, som den nu er. ²) Her ender Mbr. nederst paa Siden aldeles afbrudt. Arn. Magn. har herved i sin egenhændige Afskrift gjort følgende Bemærkning: "her endast pergamentsbokinn. og eru aptan af henne skorenn ij. blöd. so sem þeirra efterstödvar i kiölnum glögglega audsaina: kannskie og so eitt edur fleiri örök aftan af henne rifinn. hvad þo ovist er."

Brudstykket Ca.

Förste og anden Side læselig fra Slutn. af Cap. 9, (S. 7) til Slutn. af Cap. 11, (S. 8).

. . ran þá sæðizt han at aurum tolf vid ærandrela konungs. En byskop oc armadr hans oc kennimenn aller stulu svo sinn rett sotia sem nu hævi ec . . . ¹ talt. Þat er nu því næst at ver stulum kirkium þeim ollum oc cristnum dome up hallða 10 er Olafz hinn hælgi² oc Grimkel byskops sette a mostrar þingi. oc þeim ollum. er síðan ero goruar. ³ En kirkia ein er i þylli hveriu er ver tallum houud kirkiu er ver æigum aller gerð upp at hallða þyllismenn. en ez su kirkia brotnar eða þalla hornstauer þá æigu ver timbri a tuzt at toma innan tolf manadr. en ez æigi kemr timbr a tuzt þyrr en tolf manadr ner. þá stolu ver bota aller þylltes menn morcum þintan. þat ze a halzt konongr en halzt byskop. En ez þat ziri nemasc þære men. ziri nemsc þat ziordongr manna eða atkongr. þá skal sifzta or því ze sem þeir æigu tal til. En ez þat ziri nemasc æinta menn þá stolu þeir bota aurum þrim ziri tre hvært er til þarz at haura. oc þa tre þo at síðar se. onre ziri malamat hværn. onre ziri nagla hværn er a er vart. — Nu er kirkia gorr. nu 11 skal gard um gera aller þylltis menn. þá skal byskop eða⁴ hans ærandrete gera stemnu til þess. oc æindaga. at gardr skal gorr vera. þá er væl ez gorr er. en ez æigi værdz gorr oc stendr kirkia gardlaus tolf manadr þá stulu aller þyllismenn bota ziri þat morcum þrim byskope. En ez þat ziri nemasc æinta men. þá skal bota ziri þat aurum þrim ziri tre hvært er til þarz at haura. oc þa

Tredie Side, læselig i Midten af Cap. 20, (S. 11).

. . þá skal þæria hud az þeim eða bota aurum þrim byskope. En ez þat kennir byskop eða hans ærandrete manne

Fjerde Side, der gaaer fra Midten af Cap. 21, (S. 12), til omtr. i Midten af Cap. 22, (S. 13).

. . barn hvært er boret værdz æztir nottæna hælgu. skal þa prestz scira er men caupa tidir at naudsþynialaufst. En ez barn værdz svo þralla stuct at æigi mege þeim prestze . . . a skal þa prestz stira er þau mego þyrstan zinna. en þat a ængi

¹) þra eller þram? Ulæseligt i Mbr. ²) konongr er her tilsat over Linjen, men med sortere Blæk, og, som det synes, en nyere Haand. ³) Herudenfor er i Margen skrevet med en noget anderledes, dog, som det synes, gammel Haand, og mørkere Blæk: "Æin er hæzob i þylli hvario þylltes men all upp at halða tollóm Det yderste af alle Linjerne er bortakaaret og de Par sidste Ord ulæselige. ⁴) I Orig. Tegnet: t.

prestr at synia. nema sædiazc vili morcum primr við byskop.¹ Nu er barn svo ugratt at eigi ma preste na. þa stulu þeir menn er með því barne zara drepa i vatn oc mela svo nuer. ec stiri þic i namne zodur. oc sonar. oc anda hœilags. þa tna graua þat i kirkju garde utanverdum. Nu ez eigi værdr hæzt at hinne fyrstu stæmnu. þa skal bota aurum primr byskope oc hœuia barn þo at sidar se. en ez hann vill eigi hœuia lata. oc hœuir han inne barn hœidit um stæmnur tvær. þa skal hann bota ziri þat morcum primr byskope. oc hœuia barn þo at sidar se. en ez þat vill hann eigi oc zoder hann inne mann hœidin tolz monadr. þa hœuir han zirigort hværium peninge zear sins. en han a toft at ganga til stripta. en ez han vill þat eigi þa stolu þeir bader zara or landœign konongs vars. En ez madr ber ut barn sitt hœidit oc spiller. þa skal han bota morcum primr byskope. En ez spillir man manna utlænzit barne sinu hœidnu. þa skal drotten bota aurum sex byskope. oc beria hud ez oc hœua bart ziri zimt sidan hann er male borenn. eða kaupa hud hans aurum primr at byskope. En ez byskop eða hans ærandrete kœnnir þat manne at hann hœue spillt barne sinu hœidnu. en hann quædr næi við han skal vinna ziri þat lyrittar æid. en

Brudstykket Cb.

Første Stykke, fra de første Linjer af Cap. 152, (S. 60), til Midten af Cap. 153, (S. 61).

. . bota zridbrot kononge .xl. marca. En ez hann værdr handnomen i þeiri tæw þa hœlgar hond hann til þings oc þadan til bana. hæzue zrendr hins dauda hann at hallða ez þeir vilia oc hallde til þings. ælligar zore hann armanne konongs hann er sæcr at .xl. marca ez hann vill eigi vidr tafa lændr madr skal vid tafa ez eigi er armadr til hann skal oc giallda .xl. marca ez hann tæcr eigi vid. Nu skal armadr konongs eða² lændr madr za bana til eða giallda .xl. marca. þat ze eigu bœndr at hæzua er armadr skal giallda. en konongr hælyt þat er lændr madr skal giallda en
153 bœndr hælyt. Nu rennr manz bane til skips þa ma madr at usædiu skœta ut æztir honum ær eða austæri

Andet Stykke, fra Begyndelsen til Midten af Cap 156, (S. 61).

. . þa mœlanda mudr er til þa er þa bane er (han) sægir sogu a hond er menn coma til nema vitne hit mic(ta) hialpe honum. Nu lyfir madr vigi a hændr ser þa (ero) þeir bader banar þo æit se ser a hinum dauda.³ Madr lyfir vigi at stilum þa skal hann ganga þinga zra vigi sem hann vill oc lyfa at næsta husi nema

¹) Her udenfor i Marg. med, som det synes, en anden, dog gammel Haand: "þær er um barns Stirta."

²) l. ³) Her udenfor er i Margen skrevet, som det synes, med samme Haand: "Om vighisng."

þar se inni þeir nærgilðismenn eða baugilðis, eða namagar hins dauða. Eð þeir
ero þar þa skal hann ganga um þat hus oc til annars hins næsta nema þar se enn
stíkir þeir. þa skal hann ganga til hins þridia hus oc lysa þar vigi hvaðle monnum
sem inni ero. callazt hvarle ulfr ne biorn nema hann sva heiti a hendr
oc nam

Brudstykket Cc.

Förste Blad, fra Slutningen af Cap. 224, (S. 76), til Slutn. af Cap. 228, (S. 77).

. . manne þa skal hann bota .ij. aura syni hins dauða oc sva hværr þeira i þvi
uppname. En i miduppname þeir skolu bota aller syni hins dauða .iiij. aura hværr
þeira. En i uppname hinu þyrsta þeira skal hværr bota syni hins dauða halzua
morc. Nu ero uppnama menn aller talder. En nu skal þat stilia hverfso þversaker
skolu þara. Nu a þodur broder viganda at bota syni hins dauða halzre morc. en **225**
brodr hins dauða atta ærtogom. En þodurbrodr hins dauða .v. ærtogom. oc prim
peningum. Sva skal brodor syni hins dauða at somu. oc sva modor þader. oc
dottor sunr. Aller æigu þeir iammicla bot er i uppname ero saman. Nu a þodur
broder viganda at bota modor brodr hins dauða tvæim lutum þimta penings oc
eyri. Sva skal bota systursyni hins dauða at somu. oc brodronge. oc brodor dottor
syni. oc systlingi. Sva skolu þeir aller bota er i uppname ero með þodurbrodr.
Nu skal þodur broder viganda bota stiugsyni¹ hins dauða .iiij. peningum oc tvæim
ærtogom. oc sva skal hværr þeira i þvi uppname. Sva skolu þeir bota systur dottor
syni. oc brodrongs barne. oc modor brodr modor hins dauða. Nu a brodrongr **226**
viganda at bota syni hins dauða .iiij. aura. en brodr hins dauða þim ærtogar oc
.iiij. peninga. en þodur brodr hins dauða tvæim lutum .v. penings oc eyri. Sva
skal brodor syni hins dauða at somu. oc modor þædr oc dottor syni. Aller æigu
þeir iamna bot er i uppname ero saman. Nu a brodrongr viganda at bota brodr-
ongi hins dauða .iii. peninga oc tvær ærtogar. Sva skal brodor dottor syni hins
dauða at somu. oc modor brodr. oc systur syni hins dauða. oc systlingi. Sva skal
hværr þeira bota er i uppname ero með brodronge. Nu skal brodrongr viganda
bota systungi hins dauða tva luti niunda penings oc ærtog. sva skal hvær þeira i
þvi uppname. Sva skolu bota brodrongs barne. oc brodronge þodur hans. oc
modor brodr modor hans. oc systurdottur syni hans. Sva skolu þeir aller bota er
i uppname ero með brodrongi. Nu skal systrungr viganda bota syni hins dauða **227**
.ij. aura. Sva skal systur dottor sunr viganda hitt somu. oc brodrongs barn. oc

¹) Feilakrist istf. systungi.

modor broder modor hans. en ziorar ærtogar brodr hins dauda hværr þeira ziu-
gurra. En zodur brodr hins dauda þrim þeningum minna en oyri. Slic brodor
syni hins dauda. oc modor zædr. oc dottor syni. Slic bot a systrungr viganda oc
systur dottor sunr. oc broðrongs barn. oc modor broder modor hins . . . þeira
skal hværr bota atean þeningum modor brodr hins dauda. Sva skal bota systur
syni hins dauda. oc sva hværr þeira broðrongi hins dauda. Slic bot a brodor
dottor sunr hins dauda æz hværium þeira. Systrungr viganda skal bota systrungi
hins dauda tolz þeningum. sva skal bota systur dottor syni at somu. oc broðrongs
barne oc modor brodr modor hins dauda. Slic skal systur dottor sunr bota sem
systrungr. Sva skal broðrongs barn. oc modor broder modor viganda. tolz þeninga
skal hværr þeira bota. or oxfsta uppname hværium þeira i hit æzsta uppnam. Nu
hæui ec uppnama menn alla talda. sva skal hværr odrum bota sem ec hæui nu talt.
En hvervetna þess er manne zirrizt zrendzime zra uppnama monnum ut þa zællr
228 bot þridungi sem tala rennr til. Þeir aller er morc ca¹ i uppname hinu zyrsta
at viganda þeir stolu tala þridungi minna at brodr viganda. þat vædr ærtog hins
setta oyris. En þeir aller i miduppname er tala sez aura at viganda. þeir stulu
tala þridungi minna at brodr viganda. þat vædr holz morc. En þeir menn aller
i uppname hinu oxfsta er halua morc tala at vi

Andet Blad, fra Begyndelsen af Cap. 301 (S. 99) til Midten af Cap. 305 (S. 100); udfyldt efter
Papirshaandskr. 1633. qv. i det kbh. kgl. Bibl., saaledes at det Supplerede er sat med
mindre Tryk og mellem [].

. . rum zliota a tuitugseffo eða² zim zle armadr lur zim sa
er [Nu scu]lu þeir bioda ero ez
þeir tala [eigi við þeim þa ero þeir] sili hæima. Oc [zore] . . . [manni mat
oc³ þallvi] lononge til handa. Nu [er] þeir coma [talla þeir til manntala
oc za] eigi. þa stulu [þeir] æz tile hoggva [oc tenna⁴ sva flip þeirra. sem] þeir eigu
mantal til. oc gera æzigi fremra en seffom megi telia.] En ez þeir ero zærre en þeir
meg[i flipa þrettan seffo. þa sculo] þeir zara a . . . bioda sic i tal m[ed odrom monnom. en
ez þeir] gera eigi sva þa stolu þeir at vare [odro gera þat flip at mat] oc at lide.
Nu Dr gerer leida[ngur i annan stad en hann atte at gera.] þa er sva sem hann
[hæzi] ugort. Nu zærr [madr a flip annat enn hann eigi] at zara þa gerir hann bæde
302 at hann ror l [geldr zyrir.⁵] Nu huærzuir madr stamne sudr [med landi
oc leypr madr æz] flipi medan þeir sudr zara. oc lon[ungr ligger til landvarnar] þa er hann
utlagr. caupi sic æztr zioro[m tigung marla. En ez leypr] styrimadr æz flipi þa er hann

¹) tala?

²) l.

³) Maaskee Skrivfeil for at (see S. 99).

⁴) Udentvivil Skrivfeil for stemma.

⁵) Udentv. Skrf. f. vilif.

med öllu utlagr. Nu ma eigi hafa længr læidangr uti en maðr ha[zi¹ tolf manada mat
 hoars.²] Nu læyfir stýrimaðr manne af [skipi at ganga. þa abyrgrif] hann skip þat allt.
 En hværr gange af a[t . . . selio er síð . . .] Nu fara þeir aftr norðr heim **303**
 oc [ver] skirfota a onnur skip of syna þeim [þeir hanom³]
 meira en manadar mat hvars i t [þa . . . t . . .] hoggva naut tvau ziri
 boanda at tva ziri tu oc sva ziri oga tritu [þridia enri oc lata eptir
 liggia] houud oc zotr oc sva hud. þa ero [þeir orsedir ez þeir sva g]era. En ez þeir
 hava hud a brott [med ser eðr houud eðr zotr. þa ero þeir] sedir. En ez adrer hoggva
 ziri bo[anda þeim . . . er adrer hafa] zýrr hoggvit. oc komr eigi houud [fram eðr zotr.
 þa hoggva þeir at orsediu ez þeir læggia ze [zirir. Nu hoggva þeir eigi] sva sem her⁴
 talit. þa er stýrimaðr [sedr .gl. marla. en hafeti h]værr at þrim morcum. Nu er þeim
 [þat lent at þeir hafi hog]gvit annan veg en mællt er þa [ma stýrimaðr synia með] lyrtar
 eidi. ziri sva marga menn [sem hann vill. en ez hann vill eigi] synia ziri. þa syni hvær
 ziri sic [lyrtar eidi. Nu gengr m]aðr af skipi of lönvir honum ængi maðr zýrr en scip
 comi til lunnz þa er hann seer þrim morcum. Nu coma [scip heim til lunnz þa skal u]pp **304**
 draga oc hirða reida. þa þa sva [marga mennu sem þarz or m]anngærd hværri at skip
 gange upp [vid. En ez þeir coma eigi.] gengr þo skip upp þa ero þeir sedir [hværr
 þeirra þrim aurum] er bod kom til hus. En ez eigi gengr [scip upp. þa abyrgrifst sa scip]
 þat allt er eigi komr þar ez þeim [com bod til huff. hværet]na þess er stýrimaðr ster
 bod. þa [eigu aller þat at bera hvart] sem þeir ero i þeiri skippræidu eða [eigi. En hvær
 er þat bod z]ællir þa er hann seer at þrimr aurum. [Nu coma mennu zimm nottum z]ýrr
 eða zim nottom síðar. þa stolu hvareger [. . . . rum reida. en ez meiri] munr værd
 þa stolu þeir reida [er reida eigo sva sem tjala rennr til. Segl skal eigi riua [smærra **305**
 en i tva luti. en ez smæra rizi sedir at þrim morcum. [Sa skal hirða segl er lytr oc]
 vid sæ byr. Nu læggia þeir segl sitt [i kirtio. en ez kirtia su brennr.] þa abyrgrif þeir
 stalvuer segl sitt.

Brudstykket D.

Förste Blad, indeholdende Störstedelen af Cap. 71 (S. 36, 37).

. . þa skuld sína. en síðan er hann rett laus við hann. oc við cono hans. oc við
 man hans allt. oc huert þeirra við annat. En ez adrer liosta hann þa a hann rett
 a honum sem a brytia sínum. En iamdyr skal hann þa at rette sem hann være

¹) Saaledes rettet efter Hovedcodex. Papirsaufskriften læser nemlig en maðr æpi, uagtet Begyndelsen af det sidste Ord i Mbr. tydelig sees at være ha, og Ordet selv fölgelig haji. Det fölgende tolf er sandsynligviis ogsaa Feilskrift for ha[zi]. ²) Underprikket som utydeligt i Papirsaufskr. ³) Udentv. feilagtigt for hava. ⁴) er — tilf. Papirsaufskriften.

skuldlaus. En ez skuldar cona legst med þræle. þa a armadr edr a henne þyrr en hevur goldet hina skuld. Nu ez madr¹ selr mann mansale nema hann laupi or skuld. þa er hann sekr .xl. marca. oc svo hin er þrialsan mann selr. En ez lendr madr selr. þa skal hann halzt gjalda konunge. en halzt þyllis monnom. En ez armadr konungs selr þa skal hann gjalda .xl. marca þyllismonnom. Ætboren madr ma geva barn sit i skuld. ez hann geyr a þingi. eda at oldr husi. eda at kirkiu sorn þa ma hann geva i þriggia marca skuld. oc eigi meiri. þa skal þat hallda. skal eigi barnet riuxa. of engi madr annar. Nu skal norþa skuldarmann sinn sem þræl sinn oc svo þora hann til verca þa skal hann geza honom orco sem þræle sinum. Nu skal hann þar vera oc þa þa aura er hann er þastr. ez hann vil þar verit haza. þa skal hann eiga umhuarþ halþan manað innan þyllis um skuld þa at þylla er hann a at gjallda. En ez hann þer huldu hozþe. eda utan þyllis þa er hann þræll. ez hin tekr hann er skuld a at honom. Engan rett a konongr a skuldar manne. þar sem hann a engan sialþr. Nu geþst madr i skuld þrials. oc þullida. oc ætborenn. hann ma geþast i sua micla skuld sem hann vil. Nu vil sa aura haza ez skuldar manne sinum. þa er vœl ez hann þyllar sialþr um. En ez vil eigi sialþr um þylla þa skal hann bioda þrendum. þa er vœl ez þeir vilia caupa ellar skal hann selia huert er hann vil innanlandþ. oc selia at aurum eigi meirum en hann var þastr. skal engi madr selia mann þrialsan mansale. En ez hann verdr at þui kunnr oc sannr þa skal hann gjalda .xl. marca. sua skal hinn er caupir ez hann vissi at hann var þrials. Nu ez skuldar madr getr born þa er vœl ez hann a þe at þela born sin ez hendi ser. En ez hann a eigi þe til sialþr. þa skal sa þela er skuld a at honum. þa onkst honum skuld at svo miclo sem hann þelr barn hans ez hende ser. Þylli þeir bader um stad barne. Nu skal skuld aucaþst honum til hann þidir þull dýrr at verði. Ez hann gerir born sua morg þa skolo þrendr taca vid bornum sidan hueigi morg er þau ero. Nu þer hann eigi skuld goldet. oc ellidþst hann i hendi þeim er skuld a at honum oc verdr at vmaga. þa er hann hans vmage. hann a cost at geza honum skuld medan er hann er vere þorr þa hueryr hann a hendr þrendum þo at hann verði at vmaga. Ez madr selr mann þrialsan a heidit land. þa skal hann gjalda .xl. marca. oc coma honum heilum heim aptr. eda gjalda hann gioldum þrendum hans aptr. Nu bydr madr þriot þeim er skuld a at honum oc vil eigi vinna . . . honum. þore hann a þing oc biode þrendom at loyfa hann or skuld þeirri. Nu vilia þrendr hans eigi loyfa hann. þa skal sa er skuld a at honum cost eiga at hoggua ez honum huert sem hann vil oxan eda neðan. Nu comr þrials madr. oc er eigi rett tekenn þa skal hann þara a þing. oc brigða sic or skuldo. þarþ hann engum manne til at

¹) I Mbr. Runetegnet Y.

stexna. En ez madr lecr suein manz oc recr a verc zirir ser. abyrgizft hann suelnenn. oc gialde hinum azang ez hann heimptir. nema hann take hann a loupftigi.

Andet Blad, fra de første Linjer af Cap. 87 (S. 43) til Enden af Cap. 90 (S. 44).

er storróm vil skipta. At augna skote skal odlom skipta. nema alburdr þídi betre. Marsteina skal niðr grava sem menn verða a fatter. Nu vil hin eigi til coma er stexnt var. þa skal þo sua skipta sem nu hezi ec talt vitni skal þa lata bera at hann stexnde honum þingat þann dag til skiptis við sic. luti skal þa i scaut bera sua marga sem þeir menn eigu i. Menn scolu marl huers þeirra sea oc vita huar huer þeirra er er i a. hus. eða iord. Adrer menn scolu i bera þeirra lut er eigi vilia sialyr. A þing skolo þeir þa zara oc lysa odal skipti sino. þa haza þeir at logum odlom sinum skipt. Nu er sa madr eigi innan landz er odal a með honum. þa skal hann gera honum .xii. manaba stexno a þingi aptr til skiptis við sic. Nu ez hann comr eigi aptr i þa stexno. þa skal stexna erzingia hans til skiptis við sic oc skipta sua hann sem við hin sialzan. Nu ma engi odrum alburdar synia innan .iij. vetra. ez eigi var iord alboren zyr. þa skal az lata er meira hazde oc haza þo sinn lut hin sama er hann laut þegar er þat lytr. Ða eigu þeir um marl reino at deila. Nu vil annar skipta en annar eigi þa skal stexna þeim til er eigi vil með vattom a hozubhol oc niota þar vatta sinna. at hann hazde stexnt honum til iarda skiptis. Sa skal skipti rada er storróm vil skipta. Skipta beom i midio i sundr nema þeim þídi siolzum annat sannare. Nu skolo valentunnir men skipta oc luta a þingi. en síðan merki hann sin lut sialyr. valentunner menn caste i lut þriotz omerctum þa skal þat skipti hallda vm alldr oc vm eve síðan.

Nu skal madr haza odals iord sina at bua a helldr en valentunnir menn allt 88 þat er samtynis ligger. Nu ez odalsnautar vilia eigi selia honum. þa skal hann bioda honum leigu zirir zardaga slico sem adrer vilia leigt haza oc se eigi zianðz bod. Eigi skal hann at zianðz bode annars hava. En ez nocor madr zer a þa rener hann hann þa skal hann zirirbioda honum at zara a. þa ez menn zara a. þa skolo þeir az iorðu lata oc gialda ran haug. Nu ligr iord eigi samtynis þa skal hann þo at huoro haza ez hann hezir sina iord alla zyr þa er hann a oc ligger samherads oc banne eigi ziall ne zirðir. ne aor oxorar.

Um marcreinar skipti innan garðz.

Nu skilr menn a marcreinu innan garðz annattuuggia a acr eða eng. Nu mæler 89 annartuuggia sua at hann hezir vm þat vnnit er hann atte at vinna. oc hezir iorðu stolet. oc marsteina upp grazet. þa skal þa menn til calla er tunnazft ero marcrenu þeirra amille. þa ez synizft at marlsteinar standa rett sua sem niðr varo grazner. Nu ez marlsteinar ero uppgrazner oc eigi niðr setter oc vnnit a. þa skal hann gialda

lod oc landnam. þeim er iord a. Nu ez hann hefir marsteinu up gravet oc i odrum stad nidr sett oc zort a lut hins er a mot honum a þa er hann iardar þiozr oc vllagr.

Um þiobgotur.

- 90 Þiobgata oc setrgata oc aller recstrar skolo vera sem legit haza at zorno zara. Nu ligr þiobgata um þo manz þa ma hann az zora með þeim coste at gera adra utangardz iamgoda at zara i þurro oc i vato. þa skal þa zara þo at su se lengri. Nu skal þiobgata vera sua breid at madr skal sitia a hesti soðladom oc setia geirskapt a iord nidr taca upp þumalzingri til zals. oc se spiot spannar langt fram i zra. þat skal leggja nidr um þuera gotu. skal hon eigi vera breidare. En ez spillir vidare acre eða eng. þa skal hann þat aptr gialda. Nu rener madr annan þiobgotu þa skal gialda kononge .iij. mercr oc sua zirir handran hit somo. Nu brytr madr þru az þiobgotu gæri aptr iam goda sem adr var. oc leggi a mercr .iij. þeim er þru atte. Nu rener madr annar (annan?) setrgotu eða regstre þui er verit hefir at zorno zara. hote haugi kononge. en hin haze gotu iamt sem adr.
-

II.

Den ældre Frostathings-Lov.

Texten aftrykt, paa II^{den} og III^{de} Part (o: Christenretten) nær, efter 6 med hverandre indbyrdes sammenholdte Papirs-Afskrifter af en nu tabt Pergamentscodex (den saakaldte *Codex Resenianus* paa Universitetsbibliotheket i Kjöbenhavn), hvis Ælde ikke længer efter de forhaandenværende Data med nogenlunde Sikkerhed lader sig bestemme. Disse Afskrifter ere:

- a) *Arne Magnussöns* egenhændige, No. 312 fol. (feilagtigt indbunden i No. 112 fol.) i den arnamagnæanske Samling; den er dog blot et Brudstykke, der allerede ophører i II^{den} Part Cap. 7. Den er her betegnet a.
- b) No. 1155 fol. i det kjöbenhavnske store kongelige Bibliotheks ældre Haandskriftsamling. Her betegnet b.
- c) No. 314 fol. i den arnamagnæanske Samling c.
- d) No. 311 fol. sammesteds d.
- e) No. 310 fol. sammesteds e.
- f) No. 2082 qv. i den Thottske Samling paa det store kgl. Bibl. i Kjöbenhavn f.

Christenretten er aftrykt efter Pergamentscodex No. 60 qv. i den arnamagnæanske Samling, hvor den tilligemed den nyere Landslov m. m. findes skreven med en Haand fra omtrent 1ste Fjerdedeel af det 14de Aarhundrede.

Den er sammenholdt med

- 1) Afskrifterne af ovennænte Codex Resenianus, her tilsammen betegnede . . . A., og, hvor de indbyrdes afvige fra hverandre, *Aa, Ab, Ac, Ad, Ae, Af*, eller kortere *a, b, c, d, e, f*, i ovenanførte Orden.
- 2) Pergamentscodex No. 322 fol. i den arnamagnæanske Samling, skreven med samme Haand og omtr. af samme Indhold som No. 60 qv. Her betegnet B.
- 3) Pergamentscodex C. 22. qv. i det stockholmske kgl. Bibliotheks Haandskriftsamling, hvor den blandt en Deel andre norske Love findes skreven med en Haand fra omtr. Midten af det 14de Aarhundrede, dog saaledes, at dens første Deel, lige til Slutningen af 15de Capitel, er ombyttet med Begyndelsen af Jons Christenret. Den er her betegnet S.
- 4) Brudstykke af et Pergamentsblad fra første Halvdeel af 13de Aarhundrede, indheftet i No. 315 fol. i den arnamagnæanske Samling. Her betegnet X.
- 5) Brudstykke af et Pergamentsblad omtrent fra samme Tid, og indheftet i samme Bind, her betegnet Y.

Da nogle af Lacunerne i Frostathingsloven kunne udfyldes, og flere af Feilene i dens Text berigtiges efter den islandske Lov *háfonarból* (ogsaa *Járnfiða* kaldet), meddeles denne til Slutning som Anhang, aftrykt efter den eneste deraf endnu forhaandenværende Membran, nemlig Pergamentscodex No. 334 fol. i den arnamagnæanske Samling, hvor den findes indført umiddelbart efter *Órágás* og skreven, ligesom denne, med en islandsk Haand fra henved Midten af det 13de Aarhundrede.

Her heyr upp.

oc segir frá lögum þeim er setti

Hákon konungr son Hákonar konungs.

Hákon konungr son Hákonar konungs sonarson Sverris konungs sendir lendum oc 1 lærðum. búöndum oc búpegnum. verandum oc vidr komandum. öllum guds vinum oc sinum þeim sem¹ Noreg byggja (veðio)² guds oc sína. Flestum mönnum man þat lunnilt vera hveffu mylin oc margfallðan fláða er flestra manna ættir í landinu hára zengit af manndrápum oc hinna bestu manna ætöcum þeim sem her hára meir í veniu verit en í flestum löndum öðrum. Oc af því at þat er fyrst fyrir gudi hætt oc háscasamlicet oc mönnum bædi til zrænda tíóns oc zíartapanar. svá er þat oc svivirdilicet at spyria í þau lönd er vel ero síðadir³ at menn scolo þann úsíd her meir í veniu hára en í engu landi öðro. Oc fyrir því hözum ver eptir hugleitt með ráði ertibiscops oc líóðbiscopa. lendra manna oc lærðra. lögmanna oc annarra enna vitrastu manna í landinu. at minka manndrápin. Lízt off þat lícast til at upphazi. at lög ins helga Ólafs konungs standi eptir því sem hann hárdi stípat. þó at þess házi eigi hertil gætt verit fyrir zégirndar sakir. At sá er mann drepr saclausan házi fyrirgört zé oc frídi.⁴ se útlagr oc úgilldr hvar sem hann verdr fláðr bædi konungi oc zreendum.

Um olgazerli.

En þó at ver mættim fyrir verðleita sakir lanna allt lausazé konungdóminum. 2 þat er mannsbaninn átti eptir því sem frostapings bóll váttar. þá hözum ver góða vægd á gört oc mistunn. at hvárt sem eptir ero eignir eða lausazé. þá scal konungr taca eigi meira í þegngilldi en áðr er vandi á af zé eða eignum. En ez eign er í þegngilldi greidd. þá scolo zrændr eiga lausn á ez þeir vilia laust hára.

Um útlegd veganda.

En ez vegandi zellr í þessarre útlegd fyrir konungs sverði eða zreendum ins 3 dauða. oc á hann zé eptir. þá boti zrændr hans ziórdung giallda af því zé. en zrændr tali tryggdir oc alsætti í mótt af zreendum hins dauða.

Útlegd.

Nú ez vegandinn er or⁵ Noregi. þá boti zrændr hans ziórdong bóta. oc se sá 4 fyrir er scylldast er⁶ annarr af zödurzreendum en annarr af módurzreendum bædi at taca af zreendum veganda oc svá bota zreendum hins dauða. En ez mansbani

¹) (— tilföier b. c. e. ²) mgl. i alle Afskrifter, men maa nödvendigviis tilföies. ³) Saaledes i alle Afskr. ⁴) oc — tilf. c. e. ⁵) (— b. vistnok rigtigere. ⁶) er — mgl. a. b. d. e.

temz íbrott í þessari útlegd. þá borti frændr hans¹ hálfum gjöldum eptir hinu fyrsta seilordi eð eigi vinnz hans þé til. Aldri skal oc erzingi selia þær eignir er hann tetr eptir hin útlaga meðan hinn útlagi lizir. en gjalda allar löglegar² sculdir eð eignum eð eigi er lausazé til.

Um útlegd.

- 5 Nú kann sá atburdr einhverr til³ at geraz at konungr geðr þessum⁴ hinum útlaga landzviðt með honarstæð hözðingia eða með einhverium öðrum atburðum. þá skal hann sic svá í þrið caupa við konung sem konungs er miscunn til oc bota þann helming bóta er eptir stóð með slícum salasteznum sem scynsamir menn síá at hann megi vel orca. En eð hann vill eigi bota. þá megu frændr hins dauda hezna á honum. þó at hann se sátttr við konung. svá at þeir verði eigi útlegir þó at þeir drepi hann. En þeir sem þé hans varðveittu meðan hann var í útlegd þá greiði honum⁵ slíct aptr sem þeir tócu bæði í eignum oc lausazé. þyrr utan landsculdir.

Eð madr særir mann.

- 6 Eð madr særir mann saclausan eða scammir zullréttis vercum opinberliga. oc þær hinn hemnt sin síðan eða frændr hans þyrr en lögbod komi þyrr hann með zullum vörðzlum. þá er hinn útlegr hvárt sem hann þær bana eða aðrar scammir er þyrr braut þriðin nema konungi oc öðrum scynsömum mönnum virðiz aðrir atburdir á þvísa⁶ máli. En eð hann temr bodum þyrr sic með zullum vörðzlum. þá er hann þriðheilagr en hinn útlegr er síðan drepr hann. En þó at sá madr komi í settir er eð sinn vann á saclausum manni. oc vinnr hann enn slíct verc annat sinni. oc traustir svá þé sínu eða frændum sínum. oc temr hann enn bodum þyrr sic. þá tali hinn þvi at eins⁷ settir at hann vill er síðar var misgört við. þó at hann se þriðheilagr við konung. oc bótamadr þó at hann hemni sin. hvárt sem hinn dauv eða liznar. En öll önnur úbótaverk þari eptir þvi sem áðr er í lögum mælt.

Eð madr stendr mann.

- 7 Nú eð madr stendr mann hiá konu einni hverri þeirri eð (þeim)⁸ .vij. er í lögum er seilt at madr má vega um sectalaust. þá þari þeirra mál eptir (þvi)⁹ sem bót scýrr. En eð madr scammir eina hveria þessarra oc verðr¹⁰ hann borinn máli. oc vill hann engu þyrr svara. þá verðr hvárgi útlagr þó at hinn hezniz þeirrar scammar. Nú hözsum. ver þessa scipan á gört um manndrápin oc mannhelgina oc skal hon svá lengi¹¹ standa sem ver síám at bezt samir með hinna vitrastu manna ráði oc þeirra er eptir off kunnu til at coma.

¹) hans — mgl. c. e. ²) lögleigar — c. e. ³) til — mgl. c. d. e. f. ⁴) þessum — mgl. b. f.
⁵) I alle Afkrr. hinn, Læsefeil for honum. ⁶) at þvi sama — c. e. ⁷) enu — a. b. d. f. ⁸) Udeladt i alle Afkrr. aabenbar ved Forglemmelse. ⁹) Dette þvi er i Afkrr. seilagtigt iadskudt foran i Linien mellem silt og at madr, men mangler her paa det rette Sted. ¹⁰) verði — c. e. ¹¹) lengr — c.

Um manns ætka.

Öllum mönnum man þat tinnict vera um þann hinn mycla oc hinn illa úsib er 8
lengi hezir í þessu landi verit. at þar sem madr verdr ætletinn. þá vilia þrændr hins
dauda þann or ættinni taca er bezt er. þó at hann se hvárli vitandi vilandi verandi
um ætla [hins dauda. oc vilia eigi á þeim hezra er drap.¹ þó at þeim se þess lostr.²
oc nýtr hinn vándi svá sinnar illzku oc úgiptu. en saklauss gelldr sinnar spectar sem³
góðrar mannanar. oc hezir margr madr æz þvi mylit ættarstard þengit. oc ver mist
hinna beztu þegna várra í landinu. oc þyrir þvi leggium ver við þetta úbóta sök
oc aleigumál hverium þeim sem heznir á öðrum en þeim er drepr eða rædr.

Um stolit þé.

Svá váttá oc lögböer allar oc landslög at sá madr er tær tú manns eða 9
annat þé með stolinni hendi. þá er hann dræpr oc dayddr⁴ hvar sem hann er staddr.

Um⁵

þat hezir oc optlega verit þó at hvárli se vel ne vidrvæmilect at úráðvandir 10
menn haza laupit brott⁶ með eiginconor annarra manna. oc haza margir þyrir þat
litlu bortt en sumir allz engu. oc með þvi at ver væntum at vitrum mönnum virðiz
þessi sök meiri bædi þyrir gudi oc mönnum en hinar aðrar. þá vilium ver at allir
menn viti at þeir menn sem at slicum útnyttum verða tendar. se úbótamenn bædi
þyrir konungi oc karli. dræpir oc dauddir hvar sem þeir verða staddir. oc eigi í
lirliu grezir.

Ez madr.

Ez madr blandaþ við búþé oc spillir svá tristni sinni. þá skal þann mann gellda. 11
ez hann verdr sannr at. oc þari síðan útlegr.

Um útlegdarmenn er teygaz í byggum.

Optlega hezir þat oc hent at útlegdarmenn haza nidryallit í byggum oc bøndr 12
þyrir þat gollðit sýslomönnum at⁷ haza hjóst þá oc heimat. oc hezir þat verit sýslo-
mönnum⁸ til azla en bóndom til zíarláts. en hinir haza rezfingarlausir undan
stoppit er til rezfinga⁹ haza gört. oc þyrir þvi vilium ver hedan æz at konungs
umbodsmenn se scyldir til með búanda styrk at rezfa þeim er slíc údávavere vinna
sem nú ero föld. eigi síðr enn hinir er ádr ero í lögum scilldir. Er einnhverr sá er þá
hezir lengr at slicum þéprettum sem nú er sagt. sýslomadr eða ármadr. at hann vill
eigi rezfa údávamönnum oc má þó vidrcomaz. þá skal sýslomadr vera siálfzagdr æz
þeim sordum sem hann hélt æz off. oc giallda oxan á .xij. merer silzmetnar oc slíct¹⁰
hit sama ármadr ez hann rezfar eigi. oc skal konungr taca hályt en búendr hályt.

¹) [mgl. c. f. ²) lostr — mgl. c. f. ³) Rettere oc. Jfr. Hk. Cap. 20. ⁴) dauðr — c. e. dayðr — f.
⁵) capitulum — e. ⁶) brott — mgl. c. e. ⁷) oc — b. c. ⁸) Tilföiet i Margen i a. med en anden
(Aageir Jonassons?) Haand. ⁹) rezfingar — b. rezfigar — f. ¹⁰) slíct — mgl. f.

temz íbrott í þessari útlegd. þá borti þrændr hans¹ hálfum giöllum eptir hinu þyrsta scilordi eð eigi vinnz hans þé til. Aldri skal oc erzingi selia þær eignir er hann tekr eptir hin útlaga meðan hinn útlagi lizir. en gialda allar löglegar² sculdir eð eignum eð eigi er lausazé til.

Um útlegd.

- 5 Nú kann sá atburdr einhverr til³ at geraz at konungr geðr þessum⁴ hinum útlaga landzviðt með bonarstaf hözdingia eða með einhverium öðrum atburðum. þá skal hann sic svá í þrid caupa við konung sem konungs er miscunn til oc bota þann helming bóta er eptir stóð með slicum salasteznum sem scynsamir menn síá at hann megi vel orca. En eð hann vill eigi bota. þá megu þrændr hins dauda hezna á honum. þó at hann se sáttir við konung. svá at þeir verði eigi útlægir þó at þeir drepi hann. En þeir sem þé hans varðveittu meðan hann var í útlegd þá greiði honum⁵ slíct aþtr sem þeir tócu bæði í eignum oc lausazé. þyrir utan landschldir.

Eð madr færir mann.

- 6 Eð madr færir mann saclausan eða scemmir zullréttis vercum opinberliga. oc þær hinn hemnt sín síðan eða þrændr hans þyrir en lögbod komi þyrir hann með zullum vörðzlum. þá er hinn útlægur hvárt sem hann þær bana eða adrar scemmir er þyrri braut þridin nema konungi oc öðrum scynsömum mönnum virðiz adrir atburdir á þvísá⁶ máli. En eð hann kemr bodum þyrir sic með zullum vörðzlum. þá er hann þridheilagr en hinn útlægur er síðan drepr hann. En þó at sá madr komi í settir er eð sinn vann á saclausum manni. oc vinnr hann enn slíct verc annat sinni. oc traustir svá þé sínu eða þrændum sínum. oc kemr hann enn bodum þyrir sic. þá tali hinn þvís at eins⁷ settir at hann vili er síðar var misgört við. þó at hann se þridheilagr við konung. oc bótamadr þó at hann hemni sín. hvárt sem hinn daur eða liznar. En öll önnur úbótaverk þari eptir þvís sem ádr er í lögum mælt.

Eð madr stendr mann.

- 7 Nú eð madr stendr mann hiá konu einni hverri þeirri eð (þeim)⁸ .vij. er í lögum er scilt at madr má vega um sectalaust. þá þari þeirra mál eptir (þvís)⁹ sem bót scþrir. En eð madr scemmir eina hveria þessarra oc verdr¹⁰ hann borinn máli. oc vill hann engu þyrir svara. þá verdr hvárgi útlagr þó at hinn hezniz þeirrar scemmar. Nú hözsum. ver þessa scipan á gört um manndrápin oc mannhelgina oc skal hon svá lengi¹¹ standa sem ver slám at bezt samir með hinna vitrastu manna ráði oc þeirra er eptir off kunnu til at coma.

¹) hans — mgl. c. e. ²) lögleigar — c. e. ³) til — mgl. c. d. e. f. ⁴) þessum — mgl. b. f.
⁵) I alle Afskr. hinn, Læsefeil for honum. ⁶) at þvís sama — c. e. ⁷) enu — a. b. d. f. ⁸) Udeladt i alle Afskr. aabenbar ved Forglemmelse. ⁹) Dette þvís er i Afskr. feilagtigt indskudt foran i Linien mellem stift og at madr, men mangler her paa det rette Sted. ¹⁰) verði — c. e. ¹¹) lengr — c.

Um auðn ef madr flær nýir eða fær.¹

Öz auðn þat er madr flær nýir oc fær eigi. þá scal sá er auðn á hallða upp² 17
bodbuð oc fátocra manna flutning. en eigandi komi hann kaupi sínu við þann er
næstr býr auðninni eftir því sem seynsamir menn virða. En ef hann gerir bæði
fær oc flær nýir þá scal hann gera slícan leidangr sem sannsýnum mönnum kemr á
samt á manntalsþingi.

Um auðnir.

En um þær auðnir er menn vilja byggja. þá scal sá ráða er auðn á at húsa 18
stálar. oc líá .iij. vetr þeim er upp vinnr iörð. elligar at sá hazi .vj. vetr sculdarlaust
er húsar oc upp vinnr iörð bæði at acri oc eng. nema þeir semi annat caup sín
ámilli. En leidangr höfum ver af gezt þyrir .ij. neþ svá lengi sem hann hezir
sculdarlaust.

Um eignir þær.³

Öz eignir þær er utan staþs ero kalladar oc í almenningum ero görvar. þá 19
vilium ver at þær standi slíc lög oc scipan um meðal konungs oc karls sem austr eða
judr í landit. oc slíca þegnscylldu geri þeir her sem þær eftir konungs flípan. Svá
er oc mælt at búendr⁴ scolo⁵ gera konungi reidscióta svá myllinn sem hann þær.
En ármadr scal⁶ scera reidscióta bod. En búendr allir er⁷ bod kemr til garðs [þá
scolo⁸ þeir gera reidscióta konungi. hvert roff scal í reidscióta hans fara er seli eða
föðull hezir á komit. En ef konung scortir reidscióta. þá scal giallda .iij. aura
flýrmetna þyrir hvert roff er scortir.

Um vinna.

þat er off oc⁹ kunnit at af engu enðiz í enu meir ríki vart en af því at eigi 20
lann vinnumenn frá í heröðum. því at allir vilja nú í kaupzerdir fara en engi vinna
þyrir bóndum. oc¹⁰ þyrir því vilium ver þat vandlega þyrirbiöða at nöðurr madr
fari sá í kaupzerdir er minna frá á en til .iij. marca. Scal þetta þorbod standa
frá páscum oc til Michjalsmesso hvert ár. en frá Michjalsmesso oc allan vetrinn síðan
fari hvorr í fríði með slícu sem gud hezir gezt honum hvárt sem þat er meira eða
minna. En þeir stýrimenn er taca menn á scip sín með minna frá en nú er sagt þá
gialldi .vj. aura þyrir hvern þeirra er frálag leggr við þá.

Um konungs¹¹ dóm.

Þessir lutir ero þeir sem flestum mönnum man sýnaz sem konungdómrinn hazi 21
langlega rangendi af hazi oc vátta þó lögbofr at konungr eigi sectir á. Sá er

¹) sár — b. c. d. e. f. ²) uppi — c. e. ³) þær er — b. f. þær — mgl. c. e. ⁴) Arne
M.s Rettelse i a. istf. det meningsløse hejdr, der findes i alle Afskrifter. Ogsaa i e. er med lysere Blæk
tilføjet "lege bændur". ⁵) stule — c. e. ⁶) láta — tilf. b. f. ⁷) þat — tilf. b. f. ⁸) [mgl. i c.
tilf. i Marg. med lysere Blæk — e. ⁹) oc — mgl. c. e. ¹⁰) oc — mgl. b. c. d. e. f. ¹¹) konung — f.

Um ranga eida.¹

13 Þeir menn er sveria ranga eida. oc prófaz þat á þá með sannindom. þá scolo þeir enstis manns vitna eða eida nióta oc engi þeirra²

14

*

*

*

at þeir vitu þat með sannindum at azlaga var upptelit. en adrar zyrndir standi eptir því sem bót váttar.

Ez madr á sculld at manni.

15 Ez madr á sculld at manni. þá læri hann með váttum. beidi hann stefnulaga. En ez hann syniar. þá stefni honum þing hvárt sem hann er [mann manndinga ár³ eða eigi. zimnætting. oc hazi þar⁴ vitni sín hvártveggi frammi á þingi. oc ez búendr droma honum sculld sína. þá se þeir sculldir⁵ til atzrarar með honum ez hinn zær eigi zulla vörðzlo zyrir sic til eindaga. oc zara ez því þingi oc taca til hálzru meira. oc eigi scal hallda til annars þings ez þessu þingi.

Um eignir.

16 En allar þær eignir oc landstjúlðir er menn scolo zimtar stefnu til leggja. þá scal sakaraberi⁶ nezna við vátta tvá oc leggja stefnu eptir. oc scal þeirri stefnu⁷ [mega eigi⁸ spilla. En ez spillir þá gialldi sá .xij. aura silzmetna. oc hazi tonungur hálzt en hálzt sakaraberi. En váttar scolo svá vitni bera. at hallda á bók. oc scióta því til gudz. at þeir voro því nær er stefna var lögd. oc sveria eigi frammar. En ez þá scill⁹ á í dómi. oc verða eigi samdóma. þá gialldi sá .xij. aura silzmetna er rangara hezir. nema hann sveri þess eid at hann vissi eigi zyrir guði annat sannare. Ein scal oc zimtarstefna at hverio máli vera en eigi zleiri. Svá hözum ver þat optliga heyr. at þó at sumir menn se sannsakadir. vilia eigi til lögmans zara þó at þeim se löglega stefnt. oc margir vilia eigi lögmans orsturdum líta síðan¹⁰ er hann hezir lögin sagt. En ver hugdum þó at ver hezdim með því móti lögmennina¹¹ tilleigða ez váro zé oc zödurleizdum. at eptir hins helga Ólafs tonungs lagasetning oc lögmanna orsturdi styli hvorr sitt mál til lycta leida. oc zyrir því leggium ver við þetta þriggia marca sect hverium er eigi vill [til lögmans¹² zara sannsakader. oc löglega stefndir oc svá þeim sem eigi vilia lögmans orsturdi líta.

¹) Saaledes e. De övriga blot "Um". ²) Her bemærkes i a. og e., at der mangler et Blad i Mbr. Slutningen af Cap. 13 kan udfyldes efter den nyere Landslov IX. 16. ³) [Maaskee: innan þinghár (þinghár). ⁴) þá — f. ⁵) i Afskrr.: þær sculldir, hvilket ei giver nogen Mening. ⁶) saka áberi — a. b. d. ⁷) stefnu — mgl. b. ⁸) [eigi mega — c. e. [(eigi)mega — b. f. ⁹) [sillr — c. d. e. f. ¹⁰) Ordet "síðan" staaer dobbelt i alle Afskrifter undtagen b. ¹¹) Ólafs — tilf. c., ligesaa e. oprindeligen, men det er her overstrøget med lysere Blæk. ¹²) [á lögmans orsturd — b. [lögmanns orsturd — f.

in capitulis hvern bost eptir annan. bæði emni oc scipan er í hverium lut or. oc þing
svá í bócinni þremmi. sem her er scipat in capitul¹

*

*

*

1

[ta lid² til. Ez einn lætr þallaz gialdi slíct or tveim mörcum sem tala [rennr til.³
En þingrararþé scal tóma heim þá er þriár nætr ero til þess er þara scal. allt innan-
ziardar. En utanziardar ráði sá er þara scal. En sá er þara scal hann scal eðti
sins tilleggia⁴ nema þör sína. En sá þari til er þara scal með vitni oc segi⁵
ármanni til oc biði hann þá ser þingrarar þé. Nú er svá mælt ez ármadr þær honom
þingrarar þé. þá hazi hann víti⁶ ez hinum er þallaz lætr. slíct er lög ero. ármadr
scal haza⁷ hályt⁸ en lögmenn hályt þylkiomenn allir. Nú ez ármadrinn þær honum
eigi þé⁹ sem mælt er. þá þari hinn sem ádr. En ármadrinn heimti sectina oc hazi
hálya en hinn hálya er þör. Ármadr scal engum lenza heima at sitia þeim er neyndr
er til frostopings þarar. En þó at hann¹⁰ lozi þá setiz hinn sem ádr. En ármadr
á eigi sóln¹¹ á þeim er hann lenzdi heima at vera. En búendr eigu sócn¹²
á þeim þeir er til þings þara. oc hazi uppi á næsta þingi oc beiði þá þestu er til
haza gört. En em¹³ þeir vilia eigi zefta. þá stemni þeir þeim þing ez þvi þingi.
En ez þeir gialda eigi þá enn. þá sculu búendr gera atþör oc taca hályu meira. En
sá er eigi er í atþör hann er ser .v. aurum við tonong. En ez ármadr setze heima
naudsynialauft gialdi mörc tallda búandum þeim er til þings þóro. oc svá þeim er
til ero neyndir þingrarar oc heima setiaz.

Um vebönd at ármennu geri.

þat er þornr¹⁴ réttir at ármadr or þylkiom öllum scolo¹⁵ gera vebönd her á 2
þingvelli. En svá¹⁶ við scolo vera vebönd at¹⁷ hazi rúm þyrir innan at
sitia er í lögrétto ero neyndir. ármenn scolo neyna í lögrétto svá marga¹⁸ sem
mælt er or þylki hverio. Neyna scal innan or þrándheimi .iiij. tigo manna or þylki
hverio. en utan or þrándheimi .v. tigo manna or þylki hverio. oc þá menn scal í
lögrétto neyna er ellztir ero oc gengstir.¹⁹ Eigi scolo lendir menn tóma í lögrétto
nema búendr gezi lenzi til. Svá er oc mælt at engi madr þeirra er eigi er neyndr
scal þyrir innan vebönd setiaz nema hann setiz mörc. Allir menn scolo í lögrétto sitia
þeir er í ero neyndir meðan menn vilia þing haza. nema hann gangi at stadar.

1) Her bemærkes i a. e. f. at et Blad mangler i Mbr. Paa dette Blad maa Iste Part antages at have
begyndt. 2) [talid — f. 3) [mgl. b. 4) útleggia — c. e. 5) segja — c. e. 6) vitni —
a. b. c. e. 7) Ordet haza er tilföiet med anden Haand og lysere Blæk i a. 8) hazi — b. 9) þé —
mgl. f. 10) hinn — c. e. 11) söl — b. c. d. e. f. 12) söc — f. 13) ez — c. e. 14) þorn —
e. e. 15) Saal. i alle Afskrr. 16) vld vera — tilf. a. c. d. 17) Her synes þeir at være udeladt.
18) menn — tilf. b. c. e. f. 19) gegnstir — c. d. e.

einn eðr maðr löggæstir mat sinn þyrir útlagum manni oc kallar þá þriðhelga þé sitt konungi. Sá er annarr lutr at menn kalla bolögur gilldar oc vilia eigi öll þólcvápn eiga. Sá er hinn .iij. at menn þóða útlaga¹ menn oc vilia engo² konungi þyrir svara. Sá er hinn .iiij. er menn beriaz oc settaþ þeir sin í milli at þar á konungr eði á.³ Sá er .v. lutr eðr maðr tær þióþ oc þær hann sitt eðr honum. at þar á konungr eði á hvárki á þióþinum ne hinum er lausan let þióþinn. En þá ero þat .ij. lutir er eigi varða midr siálfum yðr búöndum en konungdómenum. at eðr þoð verða eigi rétt boren oc þalla þvi lögsæl manna niðr at⁴ ármenn þá eigi rannfacat. oc annarr at menn hafa eigi réttar sciöppur oc vágir i heraðum. Nú vilium ver þessor⁵ rangendi með engu móti lengr þola. oc vilium ver at þar standi um þessor⁶ mál sem allar lögbotr vátta í landinu.

Um þýsca.

- 22 En þessar réttarbotr gárum ver þröndum þá er þessor⁵ scipan var upplefin oc handtecin á Eyrapingi. at eðr maðr verðr eðr þýsca útlægr.⁶ þá skal sá taca þé sitt⁷ með váttum er stolinn var. oc síðan rétt sinn eðr þé þióþsins eðr til er eptir þvi sem hann er maðr til.

Um þérán.

- 23 En eðr maðr renir menn⁸ þé sinu eða þöngum. þá tali sá þé sitt með vitnum er rentr var oc lofnad sinn svá mylinn sem hann loftar eptir þerð sína. oc .xij. aura í rétt sinn. en konungr taci slícan ránbaug⁹ sem áðr er í lögum mælt. Svá vilium ver at se sem búöndum er högligra. at sötia hælðr á sþipreidu þingum en á þyllis þingum hæði várn rétt oc siálfra sinna.

Um konu.

- 24 Eðr kona verðr saclaus börd. þá se hon gilld bæði konungi oc karli. árnadr tari oc sinn rétt eptir þvi sem hann er hurðum til.

Þer heyr upp oc segir í hoesfu margu stadi Frostapings bók er scipt.

- 25 Bók þessi er á ero scjrd Frostapings¹⁰ lög hözum ver slipt í .xxj. stadi oc hezir hverr lutr þá bolcu í ser er nöðor lílindi hezir hverr við annan eptir þvi er ver máttum næst þessum hetti gæta. svá at eigi brygði hinni þornu scipan er á Frostapingsbók hezir verit. En þyrir hözum ver bécinni scipt í þleiri stadi. oc greint þat lutanna ámedal sem ver máttum eðr hveriu emni hverr er. at þeim væri auðvellðra¹¹ at þinna. þá sem þeir villði er áðr er scipan útunnig á bók. oc eigi vitu hvar hverkis scolo leita. oc scjrir nú í öndverðu eðr hveriu emni hverr lutrinn er. En síðan greinir

1) útlengja — e. 2) eigi — b. engt — a. c. d. f. 3) 3die og 4de Punkt ombyttes i b.
 4) at — mgl. f. 5) þessi — c. e. 6) úttagr — c. 7) sitt — mgl. b. c. d. 8) mann — c. e.
 9) rangbaug — a. b. c. d. e. 10) Frostapings — b. c. e. f. 11) auðvellðara — c. e. f.

in capitulis hvorn holl eptir annan. bæði emni oc scipan er í hverium lut or. oc þing
svá í bócinni þremmi. sem her er scipat in capitul¹

*

*

*

I

[ta lið² til. Eþ einn lætr þallaz giallði slíct or tveim mörcum sem tala [rennr til.³
En þingzaratý scal toma heim þá er þriár nætr ero til þess er þara scal. allt innan-
ziardar. En utanziardar ráði sá er þara scal. En sá er þara scal hann scal eði
sins tilleggia⁴ nema þör sína. En sá þari til er þara scal með vitni oc segi⁵
ármanni til oc biði hann þá ser þingzaratý. Nú er svá mælt eþ ármadr þær honom
þingzaratý. þá hazi hann víti⁶ eþ hinum er þallaz lætr. slíct er lög ero. ármadr
scal haza⁷ hályt⁸ en lögmenn hályt þylkismenn allir. Nú eþ ármadrinn þær honum
eigi þé⁹ sem mælt er. þá þari hinn sem ádr. En ármadrinn heimti sectina oc hazi
hályta en hinn hályta er þör. Ármadr scal engum lenza heima at sitia þeim er neþndr
er til frostopings þarar. En þó at hann¹⁰ lozi þá setiz hinn sem ádr. En ármadr
á eigi sókn¹¹ á þeim er hann lenzði heima at vera. En búendr eigu sókn¹²
á þeim þeir er til þings þara. oc hazi uppi á næsta þingi oc beidi þá þestu er til
haza gört. En em¹³ þeir vilia eigi þesta. þá stemni þeir þeim þing eþ þvi þingi.
En eþ þeir giallda eigi þá enn. þá sculu búendr gera atþör oc taca hálytu meira. En
sá er eigi er í atþör hann er secr .v. aurum við tonong. En eþ ármadr setze heima
naudþynialauft giallði mörc tallða búandum þeim er til þings þóro. oc svá þeim er
til ero neþndir þingzaratý oc heima setiaz.

Um vebönd at ármenn geri.

þat er þornr¹⁴ réttir at ármadr or þylkium öllum scolo¹⁵ gera vebönd her á 2
þingvelli. En svá¹⁶ við scolo vera vebönd at¹⁷ hazi rúm þyrir innan at
sitia er í lögrétto ero neþndir. ármenn scolo neþna í lögrétto svá marga¹⁸ sem
mælt er or þylki hverio. Neþna scal innan or þrándheimi .iiij. tigo manna or þylki
hverio. en utan or þrándheimi .v. tigo manna or þylki hverio. oc þá menn scal í
lögréttu neþna er ellztir ero oc gengstir.¹⁹ Eigi scolo lendir menn toma í lögrétto
nema búendr gezi lenzi til. Svá er oc mælt at engi madr þeirra er eigi er neþndr
scal þyrir innan vebönd setiaz nema hann setiz mörc. Allir menn scolo í lögrétto sitia
þeir er í ero neþndir meðan menn vilia þing haza. nema hann gangi at stadar.

¹) Her bemærkes i a. e. f. at et Blad mangler i Mbr. Paa dette Blad maa Iste Part antages at have begyndt. ²) [talid — f. ³) [mgl. b. ⁴) útleggia — c. e. ⁵) segja — c. e. ⁶) vitni — a. b. c. e. ⁷) Ordet haza er tilföiet med anden Haand og lysere Blæk i a. ⁸) hazi — b. ⁹) þé — mgl. f. ¹⁰) hinn — c. e. ¹¹) söl — b. c. d. e. f. ¹²) söl — f. ¹³) eþ — c. e. ¹⁴) þorn — c. e. ¹⁵) Saal. i alle Afskrr. ¹⁶) við vera — tilf. a. c. d. ¹⁷) Her synes þeir at være udeladt. ¹⁸) menn — tilf. b. c. e. f. ¹⁹) gegnstir — c. d. e.

En ez hann gengr or lögréttu fyrir utan vebönd í annan stad þá er hann secr mörc talinni. Þeir menn er í lögréttu ero neyndir scolo doma lög um þau mál er hingat ero stotin at þingscotum réttum eptir því er lögbót segir. oc um þau mál er menn leggja hendr sínar saman fyrir váttum tveim. er þat vitni kemr fram. En allt þat er bót scill eigi. þá scal þat hafa or hverio máli er lögréttumenn verða allir á eitt sáttir oc réttast er fyrir gudi.

Enn um síðsemi á Frostþingi.

- 3 Þat er ráð oc bót Eysteins erlibiscops oc ásiá hinna vitrasto manna. at menn scolo þastandi til þings ganga. oc soþia þing [þá er¹ sól er í austri oc vera á þingi til nóns. En prestfr sá er bót scal ráða hann scal ringia myclo² kloðo³ þá er hann vill með bót til þings ganga. en þeirri kloðo scal eigi til annars ringia meðan þingit stendr. En ez nöðorr slæz í mat eða í⁴ munngát oc rokir þat meir en þingit. hann scal enstis síns máls eiga uppreift á því ári hvat máli sem hann á at drixa á frosta⁵ þingi. Munngát scal eigi til þings⁶ bera hvárki til sölu ne annan veg. En ez borit verðr þá er upptöct oc eigu þingmenn þat.

Um Eyrapping.

- 4 Eyrapping scolo menn or átta þylliom eiga á hverium tólz mánaðum. hálzum mánaði fyrir Jónsmessu. en ármadr scal þingsbót⁷ stera oc scal hverr búandi þara er þorverk á ser. eða gialldi mörc ústerða hverr er eigi þerr.⁸ En þing þat er hverium búanda sálzstemnt þó at ármenn⁹ azrotlz. En ármadr scal ekki um soþia um þat mál er hann sterr eigi þingsbót.¹⁰

Um grid til Frostþings.

- 5 Nú scal til þess segia hver grid þeir menn scolo hafa er neyndir ero til Frostþings þarar. Neýndar menn oc allir þeir er til þings þara. þeirra¹¹ scal í gridum vid annan meðan þeir ero í þingþör þeirri er þeir þara til Frostþings. oc þar til er þeir toma til heimilis síns. En ez einnhverr þeirra gengr á þau grid. þa hezir sá fyrirgört landi oc lausum eyri oc þridi sínum vid alla menn oc tomi alldregi í land aptr.

At lögum se land vart bygt.

- 6 At lögum scal land vart byggia¹² en eigi at úlögum eyða. En sá er eigi vill öðrum¹³ unna. hann scal eigi laga nióta.

1) þegar — e. þá — f. 2) mytta — c. e. 3) kloðo — b. f. overalt i Capitlet. 4) í — mgl. b. f. 5) frosto — c. e. f. 6) frostþings — e. 7) þingsbót — b. f. 8) þari — c. e. 9) menn — a. e. 10) þingsbót — f. 11) Her synes Ordet hvær at være udeglemt. 12) laga er tilföiet med anden Haand og forskjelligt Blæk i a. d. e.

II.

- i. ¹At ala skal barnn huært oc triftna oc huærso zæðerni skal sanna ez moðer ðøgr fra oc er eigi zæðerni uift til.²
- ij. Um ofstato barns.
- iiij. Um barns stírf.
- iiij. Um uarnan uíð hœidna menn.³
- v. Her barn skal stíra oc ez hezir hœidinn mann .xij. manaðe.
- vj. Um ambottar barn.
- vij. Um znyllo kirkíu vppgærd.
- viiij. Um kirkíu uigslu oc klufna⁴ kaup.
- ix. Guat kirkíu uigslu rastar.
- x. Um kirkíu gríð.
- xi. At biskup rade kirkíum oc triftnum dome.⁵
- xij. Um kirkíu bruna.
- xiiij. Ez maðr uil eigi hœgændes kirkíu vpp gera.⁶
- xiiij. Um stílfbu znyllo prest uíð⁷ sofnar menn.
- xv. Um groft oc lífzörsto.
- xvj. Um zunnit líf oc stazlarla.
- xvij. Um olean.⁸
- xviiij. Um tiundar gærðir.
- xix. Um stíreidar tiund.⁹
- xx. Um ruma státt.
- xxi. Um ions mæsso of.
- xxii. Um tross burð.¹⁰
- xxiiij. Um tross oc þingboð.¹¹
- xxiiij. Um hœllga ðaga.
- xxv. Um þa hœllga ðaga er eigi er non hœllgr zírír.¹²
- xxvj. Um sílf zífti.¹³
- xxviiij. Um utroðr manna.¹⁴
- xxviiij. Ez maðr værdr stáðen a uærki a hœlgum tíðum.
- xxix. Ez prest r eða armaðr stendr mann a uærki.¹⁵
- xxx. Um pasta hœllgi.
- xxxi. Um gangðaga alla.¹⁶
- xxxii. Um zástu oc ðeillð¹⁷ mote maríe mæsso.
- xxxiiij. Um olmofo gærð a huíta sunnu ðegi.

¹) Foran dette Cap. indskyder A. følgende Titel: "I. Sinn znyllo capituli i cristnum rette um tonongo fosning." De følgende Capitler indtil Cap. .xij. (um firtíubruna) have derfor i Indholdslisten i A. et Nummer mere. ²) ij. Um barn burð of zæðerni. — A. ³) v. Guern varnað ver stolum við heimamenn haza — A. ⁴) kluffo — A. ⁵) of triftsindoms — A. ⁶) Dette Cap. er i Indholdslisten i A. uden Nummer, og de følgende indtil Cap. xiiij have saaledes der og her samme Tal. ⁷) kirkíu — tilf. A. ⁸) oc hœgub tiund — tilf. A. ⁹) of lutar torns tiund — tilf. A. ¹⁰) tross stírf — A. ¹¹) Um boðsburð oc stazlarla. — A. ¹²) Begge disse Capitler (xxiiij og xxv) have i Indholdslisten i A. den sælles Titel: xiiij. Um hœllga ðaga (of — tilf. c. d. e. f.) hverir nónhælti haza eða hœrrir eigi. De følgende Capitel-Tal i A. ere som en Følge deraf eet mindre end de tilsvarende i 60. qv. ¹³) huæsso alexander þaze tengði — tilf. A. ¹⁴) manna — mgl. A. ¹⁵) eða armaðr með hœrríom — tilf. A. ¹⁶) xxx. Um gangðaga hœllgi. — A. ¹⁷) um ðeilldar gærð — A.

xxxiiij. Um iola helligi.

xxxv. Um loss a helligum tímum oc flota.¹

xxxvi. [Her flipp² ma³ riöda.

xxxvii. Huat bæra ma setta laust a helligum tímum.

xxxviii. Um riot ato a [rastu tímum⁴ oc sunnudaga uert.⁵

xxxix. Um vatn zafstu a Olavs messo æptan.

xl. Om husl taku a pasta begi.

xli. Ez madr etr riot i langa zafstu.

xlii. Ez vreinande zællr i mat oc huat eta ma.

xliii. Ez vædr hæptir menn i ottonum.

xliiii. Um zærb biskups oc reidfiöta.

xlv. Om iarnburd.

xlvj. Um mein eida.

At ala skal barn huert oc kristna er boret værdr.⁶

1 i. [Þat er vppháð laga vara at ver stolum kristni lyða oc kristnum dome oc tonungi uarum oc biskupi til laga oc til retrra mala at zylgia. at kristnum rette rettom. En þat er kristin retter at ala skal⁷ barn huert er boret værdr. kristna oc til kirliu zora ez mannz er hazuud a. fader a barn huert. Sa skal zader at barne⁸ er moder segir a hendr nema hann⁹ zorezt undan a zyrsta¹⁰ dome er hann er til tuaddr huart sem þat er zrealzar tonu barn eða ambottar. En ez tona dönr oc hezir eigi sagt til zæðernis barne sinu. þa soke sa er rett a. a hæne bæde til rettar sine oc¹¹ uidr taku barns. En hann¹² hallde¹³ eidi zirir. En ez tona kœnnir daudum manni barn. ¹⁴ þa sanne hon með guds skirstum. oc sua ez hon kœnnir þeim manni er uttan landz er.¹⁵ En ez hon værdr flir þa tale arze uidr barne. En ez hon værdr zul. hyggi-seolz zirir barne.¹⁶ Nu er tona daud er kœndi daudum¹⁷ manni barn. þa haze arze hins dauda koste þria. take uidr barne. eða iarn bere zirir.¹⁸ eða vinni lgrittar eid. En ez tona uil eigi segia til zæðernis. þa stefni armadr tonungs hæne þing¹⁹ oc talle sua²⁰ þræll eigi barn með hæne nema hon segi til zæðer-

Jvfr. Cap. 1. G. 21. B. 1. E. 1. 3.

¹) eða ez vid retr a annars manz eign — tilf. A. ²) [herstip — Ac. Ae. ³) tna — A.
⁴) [olidum — A. ⁵) Her anmærkes i Aa. og Af., at et eller to Blade mangle i Codex. I de övrige Afskrifter af A. er Lacunen tilkjendegivet ved et lille aabentstaaende Rum. Da A. strax derefter fortsætter midt i Overskriften til Cap. 1. (om Börns Opfødsel), synes det Manglende at have maattet indeholde det i Listen antydede Capitel om Kongevalg, og kan maaskee suppleres efter Hk. Cap. 7—13 incl.
⁶) At ala skal barn huert of kristna. of huerfo zæðerni skal sanna eða ez moder dönr zra of er zæðerni eigi uist til. — Overskrift i B. Samme Oversk. synes at have været i A., der begynder ved . . . zæðerni skal sanna o. s. v. — I 60. qv. findes gjennem hele denne (Ilden) Part Sideoverskriften "kristins dome retrr." ⁷) [Þat er þui næst at ala skal — A. B. ⁸) at barne — mgl. A. vera — tilf. A. B. ⁹) með lgrittar eidi — tilf. A. ¹⁰) Her begynder Brudst. X. ¹¹) soa — tilf. X. ¹²) ez hann lgrnar — B. ¹³) lgrittar — tilf. A. B. ¹⁴) eða þeim sem uttan landz (ortendis — X.) er — tilf. B. X. ¹⁵) of sua &c. — mgl. B. X. ¹⁶) barne — mgl. A. ¹⁷) dauðu — ved en Skrivfeil — 60. qv. ¹⁸) zirir — mgl. A. ¹⁹) til þings — A. ²⁰) at — tilf. A. B. X.

nis. En ælboren¹ kona sedizt .iij. morcum silzrs² uidr konung um þat mal. en barn skal modor fylgia. En ex kona þær eigi þadur barne sinu³ þa tale þat ret eftir modor þædr sinum.

Um utflats barns.

ij. En ex madr flær vtt barne sinu gange til stripta oc bote uidr gud en 2 biskupi⁴ .iij. morcum. En ex madr neittar⁵ þui at⁶ barn⁷ var vtt flægit nema daut være boret. þa skal su⁸ kona er hjoþr⁹ var at uita. en su skal vera þreols kona. eða sueri hon seolþ oc sua þo at hon se¹⁰ einsaman stodd. En ex barn vædr vtt boret at bonda rade giallde .iij. merkr biskupi. En ex bonde tuædr nei uidr. þa skal hann¹¹ einn sueria at eigi uar at hans rade vt flægit¹² oc giallde .vj. aura ex notor bar¹³ þa vtt er hann atte at hallda orde eða¹⁴ eidi þirir eða ællegr se hann fyln¹⁵ saka. En ex þræll flær vtt barne sinu at sinu rade giallde .vj. aura biskupi eða¹⁶ late¹⁷ hud sina. En [biskups armadr¹⁸ [þæ¹⁹ mann til at²⁰ hnda hann²¹ [nema drotten hans uili løyfa²² hud hans .vj. aurum. En ex kona doyrr þra barne sinu su er medal husa gengr. þa skal bonde þora²³ barn þat²⁴ til tirkiu oc lata flira²⁵ oc bioda²⁶ huærium manni²⁷ er þoda uil til guds þakka. En ex engi uil uidr taka oc ser at²⁸ þe nytta²⁹ þa haxe bonde heim med ser oc þode manað hinn nefsta. en sidan tale þyllis menn aller oc þode til guds þakka.³⁰ en bonde þore til nefsta bear oc late fylgia topp.³¹ En ex hinn uil eigi uidr taka þa abrygizt hann barnet. en hinn leggi nidr at orsediu oc haxe uitni uidr.³²

Um barns skirfl.

iiij. Sva hezir ion erlibiskup mælt oc løypt³³ ex sua berft at. at kona vædr 3 einsaman stodd oc vædr hon lettare barns.³⁴ oc er barn sua vramt at þat ma eigi toma til þundar uidr³⁵ prest oc er eði annara manna sua nær at hjoþ megu ueita³⁶

Jvfr. Cap. 2. G. 22. E. 1. Cap. 3. G. 21. B. 2. 3. E. 3—7.

¹) arboren — A. ²) silzrs — mgl. A. B. X. ³) Heretter gaaer A., sandsynligviis ved en blot Feilskrift, umiddelbar over til "gange til stripta" i Begyndelsen af næste Capitel. Der findes saaledes heller ikke nogen Capitel-Afdeling; med mindre man derfor vil regne at Af. efter ".iij. morcum" ved "En ex madr neittar" begynder en ny Linje, og har i Margen Tegnet S. ⁴) erlibiskupi — B., der fremdeles overalt nævner Erkebiskoppen, hvor de övrige Codd. nævne Biskoppen. ⁵) nittir — A. ⁶) eigi — tilf. A. ⁷) barne — A. B. ⁸) þreols — tilf. X. ⁹) hjoþr — A. ¹⁰) være — X. ¹¹) hann — mgl. A. ¹²) ut boret — A. ¹³) berr — A. ¹⁴) ne — A. oc — B. ¹⁵) fylgn — A. B. ¹⁶) þræll — tilf. A. B. ¹⁷) fra "er hann atte" og hertil har X: "at þirir hallda. þa giallði hann .vi. aura ne sinu giallði .vi. aura. eða láte þræll" . . . ¹⁸) [biscop — A. erlibiskup — B. ¹⁹) þæ — B. ²⁰) [late — X. ²¹) þrælinn — tilf. X. ²²) [nema dr. hans løyfi — A. [eða løyfi dr. — X. ²³) lata bera — Aa. Rettet i Ad. med Blyant til l. bera. De övr. Afskr. af A. l. þora. ²⁴) þat — mgl. A. ²⁵) flira — A. ²⁶) biode — A. X. ²⁷) manni — mgl. X. ²⁸) at — mgl. X. ²⁹) oc . . . nytta — mgl. A. ³⁰) oc . . . þakka — mgl. X. ³¹) fylgia topp — mgl. i Aa., der heller ikke sætter noget Rum aabent. De övrige Afskr. af A. have et aabent Rum for disse Ord. ³²) fra lata: þa abrygizt þa barn er eigi vill við med vitnum af orsediu — X. ³³) løypt — X. ³⁴) at barne — A. ³⁵) til þ. við — mgl. A. ³⁶) vinna — A.

barne þui¹ at skira. þa skal hon skira þat seolx hælldr en ofskirt værði daufr. oc skiri² þat i uatne eþ til er. En eþ þat er eigi til³ þa skal dræpa i dogg þrysuor eða i snio eða sio.⁴ En eþ eði er þeirra til. þa skal tafa⁵ rafa oc læggia a brioft oc a hærðar i kross með þeim orðom er til eru⁶ skipað.⁷ Et skiri þit i nazne þadur oc sonar oc anda hins hælga oc geþa⁸ nazn. þa a⁹ þat barn tirliu lægt væra oc tona eiga bonda sinn sem adr. oc sua skal þader barn skira hælldr en þat doy ofskirt oc eiga þo tona sina. En eþ¹⁰ barn styrkizt uidr þore¹¹ til prest sem skiotazt oc læggi hann crismu a með þeim orðom oc¹² embette er eptir skirn er. En eþ prest þor-tryggir at barn se skirt. þa sanne sa með eins¹³ eidi er skirði.¹⁴ eða sa er ner var.

Um varnan uid heidna menn.¹⁵

- 4 iiij. En þat er þar nest at huert madr skal kristin vera i konungs uældi¹⁶ þessu. Alla ma¹⁷ heidinn mann um nott eþ hann þær til tirliu þeirrar er prest er¹⁸ at. En eþ hann þær þra tirliu þeirri er prest er¹⁹ at ofskirðr. þa er hann vøll. þa skal hann einn i bud ser oc kaupa kaupum sinum oc þara²⁰ eþ lande sem skiotazt ma hann.

Mer barn skal skira oc eþ heþir heidin manni toly manade.²¹

- 5 v. Barn huert er borett værðr²² millim midhials messu oc iola. þa skolu þau oll kristin vera þirir iol. En sa er i husum²³ heþir barn heidit iola nott giallde .vij. aura biskupi. En meðal iola oc þastu þau born oll er boren værða. þa skolu oll kristin vera þirir þastu. eða giallde .vij. aura biskupi. En þau er boren værða millim þastu oc midsumars þau skolu oll kristin vera þirir midsumar eða giallde .vij. aura biskupi. En meðal midsumars oc midhials messu þau skolu kristin vera²⁴ þirir midhials messu eða giallde .vij. aura biskupi. Eþ madr husar heidin²⁵ manni .xij. manade þa a biskup huern oyri er bonde a. en tona²⁶ haze sitt þe. en þau bæde þiun gange til skipta oc bote uidr gud. Skira skal barn huert þegar vil eþ²⁷ reþezt²⁸ dauða. En eþ eigi værðr skirt sua sem þyr var mællt þa er husbonde sa seðr .vij. aurum uid biskup er i husum heþir barnet nema þui at eins at madr biði konungs biskups eða iarlis til gudþiunia þa skal lata primsigna barnet. oc lata sua

Jvfr. Cap. 4. G. 22. Cap. 5. G. 21. B. 4. E. 8.

1) þat — X. 2) skira — A. X. 3) til — mgl. A. 4) eða sio — mgl. A. 5) tafa — mgl. A. (Ac. og Ae. udelade rafa). 6) Her ophöror X. 7) selt — A. 8) barne — tilf. B. 9) er — Ab. c. d. e. f., hvilke, tilligemed Aa., udelade det følgende vera. 10) þat — tilf. Ac. d. e. f. 11) þa þore þat barn — A. 12) er — A. 13) eins — mgl. A. 14) er skirði — mgl. A. 15) Huern varnað ver skolum uid heima menn haze. — Overskr. i A. 16) riti — A. 17) ma — Aa. d. f. 18) skir — A. 19) skir — Ae. 20) þara — A. 21) oc eþ &c. — mgl. A. 22) Born oll þau er borin værða — A. 23) husi — A. B. 24) vera — mgl. A. 25) utlagan — B. mgl. A. 26) hans — tilf. B. 27) heit er of — tilf. A. 28) vid — tilf. A.

standa .xij. manade.¹ En madr huær er sifr heidin a lande þessu oc loynir þui þa þezir hann þirir þaret þridi sinum uidr alla menn oc þe sinu uidr biskup þegar upp læmer.

Um ambottar barn.

vj. En ambottar barn huært er eigi gengr þader uidr þa skal drotten hyggia 6 þirir þar til er þadr gengr uidr. En barn skal eigi lata dora handa² millim. En ez dora lætr giallde .iij. merkr [drotten einn.³

Um þykkis kirkju upp gerð.

vij. Þondr stolu þykkis kirkju lata gera þykkis menn alla⁴ oc haxe gort a 7 .xij. manadom eða giallde .xv. merkr biskupi ez ez tre er. En ez menn uilia gera kirkju or steini þa stolu þeir rada er bætr uilia oc uittrafter⁵ eru ez sumir uilia eigi oc stíl þa a. En ez menn þallazt at þui þa ligg⁶ slitt uidr sem þeir þellezt⁷ at tre kirkju gerð. En ez þiordungs menn lata þallazt eða þridiungs⁸ giallde slitt sem tala renur til or .xv. mortum. En ez gerðar menn lata⁹ þallazt giallde .vj. aura. En þo at eitt tre þallezt þa uardar þat þeim manni er þat tre¹⁰ skal þa .vj. aura. oc sua lass huært þar sem¹¹ [stein kirkia gerezt¹² oc þae þat til¹³ iaznt oc¹⁴ adr. En þykkis menn aller stolu kirkju gerde upp hallða eða giallda¹⁵ .iij. merkr. en .vj. aura ez oll gerð þelzt¹⁶ en oyri þirir tre oc þae til sem adr. En ez¹⁷ gerð þelzt eða ein madr lætr þallazt þa liggia uidr .iij. aurar at nýgortre kirkju. En sidan stolu þondr bræða kirkju sina ual¹⁸ a .iij. vettrum huærium.

Um kirkju uigslu oc kloka kaup.¹⁹

viiij. Ueifstu skal bua someliga mote biskupi þa er kirkju lætr uigia oc skal þa þa 8 er uigia lætr .xij. lærti oc .xij. alna langt lerept eða uaðmal.²⁰ kloko stolu oc²¹ aller þykkis menn kaup a til kirkju sinnar at .xij. aurum.²² En ez eigi er koypt a .xij. manadom þa eru þeir settir .iij. mortum uidr biskup. En ez gerð þelzt eða einn madr lætr þallazt giallde .iij. aura biskupi.

Quat kirkju uigslu raskar.

ix. At guds lagum hællðr kirkia uigslu sinni meðan steinunum er vrasat i 9 altareno oc þat stendr sealzt obrugdit. En sidan skal biskup lasta vatne a veggina [at brunninne kirkju.²³

Jvfr. Cap. 6. G. 22. E. 7. Cap. 7. G. 10—13. B. 8. 9. E. 34—36. 38—40.

¹) En ez eigi . . . manade — mgl. A. B. ²) hanna (hana — c. e.) — A. ³) [biscopi — A.
⁴) allir — A. B. ⁵) vittrari — A. ⁶) þeim — tilf. A. ⁷) þalliz — A. ⁸) menn — tilf. A. B.
⁹) niðr — tilf. A. ¹⁰) tre — mgl. A. ¹¹) Her ophörer Aa. ¹²) [Stein kirkju skal gera — A. B.
¹³) tre — A. ¹⁴) sem — A. ¹⁵) giallde — B. ¹⁶) þeltr — B. ¹⁷) i (maaskee Taltegn)
— A. ¹⁸) ual — B. mgl. i A. ¹⁹) oc kloko kaup — Ac. e. mgl. ellers i A. ²⁰) uaðmal —
mgl. i A., dog med aabent Rum i Stedet, undt. i Af. ²¹) oc — mgl. A. ²²) manadum — B.

Um kirkju grid.

10 7. Ez madr lystr mann heixtugri hændi með huæriu er hann lystr eda serer eda til dauðz drepr i trift kirkju eda i marie kirkju eda i kirkju garde þeirra. þa hezir sa zirir gort ze oc zridi lande oc lausum oyri er uigh uegr.¹ En þat ze a halzt hin hælgi olazr konungr² en halzt iardlægr konungr. En sa er loften er³ eda serdr⁴ take adr rett sinn halzu meira en i ængom stad adrum or þui ze. En huæruitna þar sem grid eru sett allra manna i millim. þa sæðizt sa .xl. mortum silzrs uidr konung er a þau grid gengr. en [rettr þeirra vez at halzu er zirir værda⁵ huart sem [þeir za⁶ hog eda sar. En grid þau sem sett eru um olazs messo i kaupange skolu halldazt til lazranz messo. En um einka grid oll [skal standa sem i bot stil.⁷ En ez madr gerir hin samu uærk i zylkis kirkju eda⁸ kirkju⁹ garde með heixtugri hændi. þa gialde hann .zv. mertr silzrs¹⁰ halzt kirkjunni¹¹ en halzt biskupi. oc tome eigi i land aptr zyr en bott er uidr kirkju. En ez stilt er gort i hogenda kirkju eda kirkju garde heixtugri hende. þa gialde¹² halza atto mort sylzermætna¹³ halzt kirkju en halzt biskupi. oc tome allbre i land zyr en bott er [uidr kirkju.¹⁴ sua skal huæruitna þar sem broten vædr kirkju zridr. En þo [tynizt kirkju vigflan¹⁵ ez heixtugri hændi [vædr stægit¹⁶ at eigi tome blod vtt. En huærgi spillir uigslum¹⁷ ozundar lauft blod. En ze þess er uigh uakte skal zara¹⁸ til kirkju vigslu zyr en i konungs gard zalle¹⁹ eda biskups. En ez madr veitir manni atlaup eda sar með einhuæriu vapne þui er zirirbodel er at bera i kirkju eda kirkju garde eda til dauz drepr oc vædr i þui ærtælin. hann oc hans sar eru vgilld at þui sinni bæde konungi oc sua zrendom þo at hann se ærtælin oc eigi kirkju græzr. Sua er oc mællt um alla þa mænn er honum veita lid með uapnum ez þeir za mæin æz.²⁰ En ez græzner værda at nauðgum zorrædis monnum þa stande kirkian pionoftu laus til þess er kirkju solnar mænn zlytia þa²¹ brott. En er sua mællt. at ez sa madr hezir zyrmeir spektar madr veret oc bioda zrendr at soma kirkju²² er zridr var abroten æz giolldum ez nokor værda eda adrum zear lutum hins dauða [þa se þat biskup²³ sem honum synizt.

Jvfr. *Cap. 9. 10. B. 10. 18. E. 37.*

1) veer — A. 2) konungr — mgl. A. 3) var — A. 4) eda serdr — mgl. Ab. Af.
 5) [hinn er zyrer vædr (rettet til vædr i Ad.) vez at halzo — A. 6) [hann zær — A. 7) [zari (sa sem bot segir — A. 8) i zylkis — tilf. B. Ac. d. e. 9) eda kirkju — mgl. Ab. f. 10) silzmetnar — A. 11) I Codex ved Skrivfeil: kirtunni. 12) kirtio — tilf. A. 13) silzmetna — A.
 14) [kirtio — A. 15) [tynr kirkian viglo — A. 16) [er toftit — A. 17) vigtunne — A.
 18) za — A. 19) gangi — A. 20) þui — tilf. A. 21) þat — A. 22) kirtio þa — A.
 23) [þa se þat ærtibiskup — B. [þa se þat undir vafldi ærtibiscops — Ab. f. [þa se þat ærtibiscops (ell. ærtibiscop, Abbr. bps) — de övr. Afskr. af A., dog er "undir vafldi" i d. tilföiet i Margen með Arne M.s Haand, og i e. með den anden, der har gjort flere Rettelser i denne Afskrift.

At biskup rade kirkium oc kristnum dome.¹

xi. Bystúp skal rada kirkium oc kristnum dome allum oc kenni menn til setia 11 þa er hann uil. oc² hefir off þui heitit at ver stolum haza þa kenni menn er off þokazt oc þa er kunni þionofsto sina retta. þat er þorn retr.

Um kirkju bruna.

xij. Ez fylkis kirkia brænnr eða annur kirkia ez prest handuomum eða hans 12 laga manna. þa skal prestur reida timbr a tuxt til iamgodrar kirkju. En ez annar maðr ber æld til kirkju³ er ofhyldr er til at bera þa haza hann abyrgð a kirkjuinni⁴ oc allt þat er [i hænne⁵ er. Eld þan allan er at rade prest er þangat⁶ boren þa abyrgið prestur allan⁷ sem hann bere⁸ til sealzr.

Ez maðr uil eigi høgendis kirkju upp gera.⁹

xiiij. Ez maðr a ser høgendes¹⁰ kirkju oc þællr hon niðr oc liggv .xij. manade 13 giallde .iiij. mertr biskupi.¹¹ En ez hon liggv aðra .xij. manade¹² [oc æn þridiu¹³ giallde en .iiij. mertr biskupi. En síðan skal hann eigi giallda. en gera skal garð um oc giallda [ei meira en¹⁴ .ix.¹⁵ mertr biskupi.¹⁶

Um skyldu fylkis prest vðr¹⁷ sökvar menn.¹⁸

xiiij. Fylkis prestur eða annar i stad hans skal heima vera oc gera monnum 14 reidu sina¹⁹ þeim²⁰ [er þurza.²¹ En ez hann þer þra nauðsynia lauft oc komr maðr með nainga sinn dauðan eða a hann aðrar nauðsyniar oc missir hann prest heima. þa hefir prestur²² þirirzaret reidu sinni i þeim settonge eða attonge er þa maðr er or þa .xij. manade. En prestur huær skal haza með ser crismu oc alla þionofsto ez þar þ barn at stira huært sem hann þer. En ez hann hefir eigi oc er honum bodeð barn at stira. ez þat barn vørðr dauðt ofstirt þa giallde þaður barnsens .viij. aura en biskupi .iiij. mertr.

Um grazt oc lihzvrs.²³

xv. Kristin mann huærn skal at kirkju graza oc til kirkju haza þort lit innan 15 þim natta nauðsynia lauft. nema þan er ser þanar sealzr at sinum vilia eða hann haza veret þra kristni stilder meðan hann uar lihz.²⁴ En ez vada verk uerðr þa

Jvfr. Cap. 11. G. 15. B. 12. E. 31. Cap. 12. 13. G. 12. B. 8. E. 34—36. 39. Cap. 14. G. 15. B. 12. E. 47. Cap. 15—17. G. 23. B. 9. 12. E. 47—51.

1) Um kirkna skipti of kristinnzdoma. — A. 2) hann — tilf. A. B. 3) þa — tilf. A. 4) um kirkju — A. 5) [inni — A. 6) til kirkio — A. 7) allan — mgl. B. 8) hazi borit — A. 9) Um høgenda kirkio — A. 10) høgenda — A. 11) artibiscopi — A. 12) giallði aðrar .iiij. mertr artibiscopi — tilf. A. 13) [en ez hon liggv .iiij. xij. manade — A. 14) [ei meira en — mgl. A. 15) .ix. — Ac. e. 16) artibiscopi — A. 17) kirkio — tilf. A. 18) þina — tilf. A. 19) þina — mgl. A. 20) þeim — mgl. A. B. 21) [ez þurza ero — A. 22) þa — tilf. A. B. 23) til kirkio — tilf. A. 24) eða hann haza borit uapn j oþgnri j kirkju eða j kirkju garðe oc verðr þar ez setinn — tilf. B.

ma at kirkju græya. En ez eigi græyr at kirkju sem mælt er giallde .vj. aura biskupi oc þore þo líf hans til kirkju. En ez madr skal þlytia [hin dauða¹ ez hændi ser oc heyrir hann eigi heima izrit líð til. take ez grannum sinum hinum nestom sua at hann væðr uidr þimta mann oc nifti² alla oc hære þa karlmen er hann hærðe heima líðþora þyr en hann træxi adra til. En þa er næzmzt giallde .iij. aura. ez honum var til sagt. En ez hann sýniar tuadu stande þirir eins eidi. nema hinn hære vitni til.³ En ez tona væðr með barne dauð þa skal sua græya⁴ i kirkju garðe sem adra menn oc æigi stæra ne þra taka.

Þm þunnit lík⁵ oc staþarla.⁶

- 16 xvj. Fundit líf huert oc husgangs manna líf þa skal þangat til kirkju þora er neft er græzet at. En ez prestir meinar kirkju garð⁷ eða upp hallðz madr kirkju. skirskote þa vndir vatta .ij. oc zele⁸ þeim abyrgð a hændi er kirkju garð bannar oc vardar honum ekki þat mal síðan ez vitni⁹ duga. En hin er bannar þlyti líf til þyllis kirkju ez eigi¹⁰ vil þar hære. eða abyrgizt slíku sem hin¹¹ stíldi¹² er þyr þor með.

Þm olean.¹³

- 17 xvij. Ez madr þarþ olean¹⁴ oc ma eigi þyllis prestir uidr toma. þa ole þa hann¹⁵ er kirkju sofnena a með prestlengs hioip ez engom koste þær¹⁶ meira líð til oc hælðr einsaman en hin missi oleanar. En ez hinn¹⁷ heitr hoþuud tiund sinni þirir høgendes prestenom i soffenne oc er hann¹⁸ með¹⁹ þyllis prestenom at oleanenne. þa hære hann þridiung ez prest luta en þyllis prestir .ij. luti. En ez eigi²⁰ er þyllis prestir ner oc olear hann einsamen þa take halzt huar þeirra. En þar hoþer þa stíluange ez þyllis preste þyrriar allr lutr prest. elligr gerezt grein a eptir mala uoxtum.²¹ En olean oll skal kauplaus vera annars kostar.

Þm tiundar gerðir.²²

- 18 xviii. Þvi hære menn gudi heitit at þeir²³ stolu tiund²⁴ gera ez allu sáde²⁵ sínu oc ez allum rettum þangum sínum a huærium .xij. manaðom oc ez lada oc læð²⁶ til þa. En ez eigi læðr ez giallde .iij. aura²⁷ sýlzmætna²⁸ biskupi oc gere .iij.²⁹ stæppor a lut huern ez tíu sállda sáde eða læggi þram slíkt er hann vil oc

Jvfr. Cap. 18—21. G. 6—9. B. 11. 12. E. 31—33.

1) [dauðan mann — A. 2) gifti — Ac. d. e. I Ad. rettet med Arne M.s Haand til nifti. 3) Her begynder S. 4) hana — tilf. B. 5) huert — tilf. B. 6) oc staþarla — mgl. S. 7) garð — mgl. Ab. f. 8) þore — S. 9) vattar — A. 10) eigi — mgl. S. 11) hanum — S. 12) stíldi — mgl. A. 13) of hægud tiund — tilf. A. B. 14) oleanar — A. S. 15) hann — mgl. S. 16) þærzt — A. 17) hann — A. S. 18) hann — mgl. S. 19) með — mgl. A., dog med aabentstaaende Rum. 20) eigi — mgl. S. 21) málavægti — A. S. 22) gerð — A. Overskr. mgl. S. 23) menn — A. S. 24) tiund sína — A. tiundir sínar — S. 25) sáðe — B. 26) læða — S. 27) aura — mgl. S. 28) sýlzmætmar — A. sýlguera — S. 29) .iij. — A. S.

sanne með eidi sínum. En ef maðr er traðr tíundar og gerer hann eigi þá sedizt hann þyrsta arit .iij. morkum og síu annat og hitt þridia. En þiorda ar hezír hann þirir þaret þridi sínum og þe sínu uibr biskup¹ íamual einloypis menn sem bonðr. Í stad vidræðis tíundar þá skolu menn oft gera af mioll þeirri allre er verðr þriadagen² þirir ions messo. og skolu þrir³ lutir snuazt til kirkíu og til biskups og til lænni manz. en þat [snuzt a⁴ þatotra manna lut er þá er eptir.

⁵Um skreidar tíund.⁶

xij. [Til skreidar tíundar⁷ skal til hiallz ganga. en til lades⁸ af torne nergi⁹ 19 er huart er sællt. En ef maðr¹⁰ byggir iord sína til lutar þá skal tíunda¹¹ af ofskiptu og uardueiti þa er a iordu byr.

Um ruma skatt.

xij. Ruma skatt skal gera¹² a huærium .xij. manadom huer maðr pening talen 20 þeirra er til .iij. marla talenna a¹³ þirir vitan vapn og klæde¹⁴ einþollb¹⁵ og gere bæde karl og kona eða giallde öyri þirir¹⁶ pening.

Um ions messo ol.¹⁷

xij. Sva er og mællt af bonde huer skal æiga ol af ions vafu¹⁸ tuæggia 21 mæla.¹⁹ En erlibiskup²⁰ hezír þat lozat af þeir skolu vera þleiri saman er²¹ vilia en þeir þære²² er þære²³ uilia og eigi þo²⁴ aller eða giallde .iij. aura biskupi²⁵ ef eigi er att þirir iol.

Um kross skurd.²⁶

xij. Huer prestur skal kross stera er hællbr kirkíu sofn og lata þara þirir helgum 22 degi huærium og þastu degi síu morgum nattom þirir sem þykkis menn eru²⁷ satter a og seti²⁸ viti²⁹ og soke sem þykkis prestur. En ef hann stæ eigi sem mællt er eða mistur hann krossa eða reklar hann eigi þá giallde hann biskupi .iij. aura þirir huærn kross er eigi þor af greida. En ef hann stæ kross af stílum og tómr eigi í natstæð rektan þá skal hann eptir³⁰ þara og uita a huærium hændi stob og stezni þeim³¹ ping. En síðan gange hann aptr eða rídi og haxe með ser vatka tua og segi þeim

Jvfr. Cap. 22. 23. G. 15. 19. B. 13. E. 10. 11.

1) ærtibiscop — A. 2) a þriadaghan nefsa — S. 3) þeir — A. S. 4) [er sijnistz af — S.
5) Dette og næstfølgende Capitel staae i B. i omvendt Orden. 6) og lutar torne tíund — tilf. A.
7) [En skreidar tíund — S. 8) lads — A. langz — S. 9) huergi — Ae. B. S. vergi (maaskee feilagtig Læsning istf. nergt, der ligner uergt) — Ab. c. d. f. 10) maðr — mgl. S. 11) tíunda — mgl. Ac. e.
12) giallba — A. 13) begge disse Ord mgl. i Ac. Aabent Rum i Stedet i Ae.
14) þín — tilf. S. 15) einþollb — mgl. A. 16) huern — tilf. A. 17) Bonde skal oll æiga — Overskr. i S. 18) messo — A. S. 19) ol þuandi huer — tilf. A. S. 20) biskup — S. 21) ef — A.
22) saman — tilf. A. 23) þat — A. 24) þo — mgl. A. S. 25) ærtibiscopi — A., som herefter overalt nævner Erkebiskoppen. 26) Um krossburd — Ac. e. huar prestur skal kross stera — S. 27) verða — A. 28) þa — A. 29) vti — B. 30) aptr — S. 31) honum — S.

allum til at þeir tóme til þings oc þiri sit með eidi¹ sinum eða gjalldu tross uitu a þui þingi er prestur uil steyna. En ex hann² uil huarke sueria ne viti zesta þa skal³ prestren æsta bondr alla [til lides at zara⁴ at honum ex þingi oc taka ex honum halzu meira. oc haze bondr halzt en prestur [.iij. aura.⁵ En ex bondr synia honum lides til atzærdar⁶ þa er sa sædr huær⁷ .iij. aurum.

Um kross oc þing bod.⁸

- 23 xxij. Kross eða þingbod skal eigi yngri maðr bera en .xij. vættra sua tarl sem tona oc selia i hond bonda ex hann uil uidr taka. En ex hann uil eigi uidr taka. þa bere hann heim til hus⁹ oc seti izir dyr vpp oc gange in oc segi hiunum. heima maðr skal bera tross oc þingbod. En ex þingbod zer eða huerti¹⁰ bod sem zer. þa skal armadr ræzla¹¹ a zyrsta þingi oc haza sott zirir þridia þing. En bod huert er til hus komr þa skal bera til nestu boar huærs þeirra er rylr¹² or¹³ sua sem bondr haza rott¹⁴ með ser¹⁵ a þingi. En huæruitna þar sem maðr ser¹⁶ eða stæz izir iord sinà oc eru hus a þau er menn mego uidr¹⁷ vera þa hallde hann upp bodburd¹⁸ allum. En þat skal standa um bodburd¹⁹ sem bondr oc²⁰ zyllis menn settaz a.²¹ a þingi. En huæruitna þar sem menn zleiri bua a einni iorðu þa skolu þeir skipta með iaznade millim sinn eptir bonda²² uilld bæde bodburd oc staztarla zorslo en eigi eptir iardar magne. En huæruitna þar sem menn skipta iorðu sinni i tua luti²³ eða zleiri ex þeir greida eigi sealzir bodburd a. þa bæidi armadr²⁴ bondr a þingi at (greida²⁵) bodburd²⁶ a. En ex hann gar²⁷ eigi²⁸ þa se þeim settalaust er a byr. En a nylendum allum innar stazs bæidi sa bonda²⁹ bodgreidzslu er iord a. a þingi eða umbods maðr hans.

Um hælga daga.³⁰

- 24 xxiiij. Sunnu dags hælgr riss upp a laugar degi³¹ zra none oc hælðr til manadags er lysir. En .xvij. dagar eru þeir a .xij. manadom er sua skal hallda sem sunnu dags hælgi. Ein er kyndils messa. Onnur Marie messa i zastu.³² Þridia tross messa. Fiorda hallwardz messa. Fimta Jons messa. Setta Petre (messa).³³

Jvfr. Cap. 24. 25. G. 16—18. B. 14. E. 9. 12.

1) eins eidi — S. 2) hinn — S. 3) aa — S. 4) [lids til atzara — A. [lids at zara — S. 5) halzt — S. 6) atzara — S. 7) huær — mgl. S. 8) Overskr. mgl. S. 9) husa — S. 10) huarthuæggia — S. 11) ræzla — Ab. f. 12) rylr (rytr Ac. d. f.) ryltr — A. 13) az — A. mgl. S. 14) mallt — B. 15) með ser — mgl. S. 16) ser — S. 17) eigi (eigi i — Ae.) — A. i — S. 18) bodburdum — S. 19) trossburd — A. S. 20) bondr oc — mgl. A. S. 21) um — B. mgl. A. S. 22) bonda — mgl. S. 23) stabi — A. S. 24) of — tilf. A. 25) Dette Ord mgl. ved Skrivfeil i 60 qv. 26) bod — A. S. 27) gerrir — B. 28) sua — tilf. B. 29) bondr — A. S. 30) Um hælga daga huerrir nonhelgi haza eða huerrir eigi. — Overskr. i A. Um sunnu daghe halld. — Overskr. i S. 31) þuadrægi — A. S. 32) langazastu — S. 33) messa mgl. ved Skrivfeil i 60 qv.

Siaunda Seliu manna messa. Attanda Olafs messa.¹ Niunda onnur Olafs messa. Tiunda Lazranz messa. Ellipta Marie messa. Tolyta onnur Marie messa. Þrettanda Michjals messa. Siugrtanda allra heilagra messa. Fimtanda Andres messa. Sextanda Nichulas messa. Þessir xvj. dagar eru aller iamdýrir sem sunnu dagr.

Um þa messa daga er eigi er non² þirir.³

xv. En þessir dagar⁴ eru þeir er eigi [hafa non hælgi.⁵ Einn er Pals 25 messa. Onnur Mathias⁶ messa. Þriðja Gregorius messa. Fjórða Magnus messa.⁷ Fimta tveggja postola messa er fyrst er á sumri. Setta er manadagren [í huita sunnu dags uiku.⁸ Seanda Botolfs messa. Attanda er Smithuns messa. Niunda Margrettar messa.⁹ Tiunda Jacobs messa. Erlipta Bartholomeus messa. Tolyta tross messa um haustit. Þrettanda Matheus messa. Siugrtanda tveggja postola messa Symonis et Jude. Fimtanda Martens messa. Sextanda Klemetz messa. Siautanda Thomas messa.

Um síld þífi.¹⁰

xvj. Þetta er sú linan¹¹ oc misfunn er Alexandr páve [louade oc¹² iattade¹³ 26 at gera um síld þífi í noregi¹⁴ at síld skal þífia huert sinni er at lande gengr þirir ottan agetaflo daga. Þessir eru þeir dagar er vndan eru teknir af pávans hendi at eigi [se þíft¹⁵ á. Exaltatio sancte crucis. Michjals messa dagr. Allra heilagra messa dagr. Andres [messa dagr.¹⁶ Fjórðer¹⁷ hinir fyrstu¹⁸ dagar í iolom.¹⁹ Atte dagr iola. [Þrettande dagr iola.²⁰ Annunciatio sancte Marie. Pásta dagr. Inuencio sancte crucis. Hælgi þorsdagr. Huita sunudagr. Jóns messa. Petrs messa. Olafs messa fyrri. Marie messa huartveggja um haustit. En bæde á sunnu dogum oc allum²¹ aðrum dagum se þíft síld af gub gæfr²² at lande.²³ oc vpp þera af þangs er hafte at eða netia. En af sett vörða net þirir uaga brimlaufa²⁴ þa þífi þar til þess er yrkt er.²⁵

Jvfr. Cap. 26—37. G. 16—18. B. 14. E. 12—20.

1) fyrri — tilf. Ab., men í Parenthes. Tilföiet í Ad. over Linjen med Arne M.s Haand. I Ac. med den sædvanlige Marginalhaand. Mgl. aldeles í Ac. 2) nonhælgr — B. 3) Overskr. mgl. S. Ingen Cap. Afdeling í A. 4) dagar — mgl. A. messodaghar — S. 5) [er nonhælgi fyrir — A. S. En þessir &c. — mgl. B. 6) Michjals — (feilagtigt) S. 7) fjórða Magnus messa — mgl. A. B. S., og de övriga Dage have derfor i disse Codd. et Nummer mindre, saa at Capitlet ender med "Sextanda er Thomas messa." 8) [eptir huita sunnu dagh — B. 9) j stad Þrettius messa — tilf. A. B. S. 10) Um síldþífi of tenge páva of Eysteins ærtibiscops. — Overskr. í Ab. f. Um síldþífi hveflo Alexander páve lengde. — Overskr. í Ac. e. d., men rettes í den sidste med Arne M.s Haand som í Ab. Overskr. mgl. S. 11) lídan — A. 12) [mgl. A. S. 13) Eysteini ærtibiscopi — tilf. A. 14) epter bøn Magnuss konongs oc Erlings iarto þodr hans oc Eysteins ærtibiscops — tilf. A. 15) [þíftið — S. 16) [messa — S. 17) mgl. Ab. f. 18) messodagar — A. 19) .vij. daghr oc — tilf. A. 20) [mgl. S. 21) [sua a — S. 22) sender — A. S. 23) at lande — mgl. A. B. S. 24) eða brimlofsi — B. j brimlofsi — A. í brimlofsi — S. 25) verber — S.

Um utrodr manna.¹

27 xxvij. En um utrodr zatotra manna þa skal þu missunn a vera. at þeir menn er sitia i fulltz husi oc zæra buze eiga en tuau styldar hiun bui um þu eða tugilldi oc zifsta þeir þat sem þeir nongta eptir a þeim dagum er silldzifsti er eigi² longd. þa sekiazt þeir eigi. en eði til salu ne hirdzssu. En ez þeir zifsta er meira þu eigu eða værdr frammar³ zifst en nu er longt. þa ligg lagat sætt vidr. En huer þeirra manna er silld zifstir med longzi a þessom dagum þa greidi huerz⁴ ez lest⁵ huærru um tiund fram sem mællt er oc take med þui styri madr huer oc skipti halzu zatotum monnum en halzu til kirtiu þeirrar er zifst er at⁶ i kirtiu soknenne eða giallde slitt sem annat verk vngni þeir a þeim degi. En a meðal dogum i iolum þa lade menn silld a skipp oc zlyti oc upp zesti ez [goruer eru teinar oc⁷ adr til bunir. En eigi hoggui menn þa teina ezni⁸ ne til gere nema sekiazt uili oc eigi hialluid.⁹ þessor verk skal þo eigi længr vinna¹⁰ en til mid dags. en silld ma zlytia allan dagh.

Ez madr værdr staden a uerki a hælrum tidum.¹¹

28 xxviij. Ez¹² madr værdr zunnin a verki einum huerium degi þeirra er non hælgr er zirir eða messo eptne.¹³ þa giallde .v. aura. Slitt hitt sama ez madr etr tuimælis þa er hann stildi zafsta zirir þeim dagum þa giallde .v. aura. Oc sua anauidgr madr ez hann yrkir at bonda rade. En ez hann yrkir at sinu rade giallde drotten hans .iiij. aura. eða þræll late hud sina. Alla adra messo eptna¹⁴ ma¹⁵ vinna til netr. En ez madr vinnr þa messo daga þa giallde hann .iiij. aura oc sua ez zrealz madr etr tuimæles þa [oc var zafsta boden zirir. En sa er þa etr tuimæles¹⁶ er hann stildi zafsta eða vinnr a hælrum tidum oc kom eigi¹⁷ tross til gardz honum þa stande hann zirir med eins eidi at hann uissi eigi til sanz at heilagt var eða zafstu dagr oc vere¹⁸ sytn saka eða giallde sett eptir þui sem dagr er til.

Ez prestir eða armadr stendr mann a uerki.¹⁹

29 xxix. Ez prestir eða armadr tuazt²⁰ haza stadet mann a verki a einhuerium þeirra daga er heilagr er²¹ þa sueri hann einn vndan ez hann syniar eða giallde [viti slitt²² sem uidr ligg. En prestir huer skal sofia viti oc sealzr haza þat sem hann ster tross til. En ez prestir eða armadr stendr eigi²³ mann a verki. þa skal med þessu heimilis²⁴ tuidiar vitni sofia at²⁵ einn skal bera²⁶ en .ij. sanna um .iiij.

1) zatotra manna — B. Ingen Cap.-Afdeling eller Overskr. i A., kun i Af. ny Linje. Overskr. mgl. S.
 2) eigi — mgl. A. 3) zrefara — A. S. 4) huerr — Ab. c. d. f. þeir — Ae. 5) lest — mgl. S.
 6) at — mgl. A. S. 7) [teinar ero — A. S. 8) ezni — mgl. A. 9) hialm vidr — S.
 10) vinnazst — S. 11) Um silldzifsti of tengi þazans of Engsteins artibiscops. — Overskr. (feilagtig) Ac. d. e.
 12) zrials — tilf. A. S. 13) aptni — A. ætæn — S. 14) aptna — A. 15) ma a — A.
 16) [mgl. A. 17) eigi — mgl. S. 18) se — A. S. 19) Overskr. mgl. S. 20) tuazt — A. B. S.
 21) fatinn — tilf. A. 22) [sett slita — A. 23) eigi — mgl. A. 24) heimis — Ab. f.
 Rettet dertil af Arne M. i Ad. 25) at — mgl. A. S. 26) a — tilf. S.

aura mal. En um .v. aura mal skal¹ einn sueria en .iiij. sanna en þeir skolu vera
þykkis menn. En þa skal eiddstær at þui stytr el til guds at el hezir þetta honrt
oc þat hezir þlotet um .iiij. þoa eða .iiij.² þleiri en eigi ueit el huart satt er eða eigi.
En ex hin ueit sil logen syni eins eidi þullum.³

Um þaska helgi.⁴

xxx. Þaska dag hinn þyrsta skal eði vinna. En manadagh þa lozar biskup 30
monnum at skæra þirir naut sin oc heim reida ex adr var hogguit ex stuzne⁵ oc⁶
eigi længr vinna en til middags. Lozsa skal halm⁷ þirir naut sin oc myli vndan
þora oc eigi izir midian dagh oc reida skal hon⁸ heim. En ex þleira vinnr a mana-
degi eða tyrsdegi eða længr en til middags giallde .iiij. aura biskupi. En hin þyrsta
oc hin þiorða⁹ giallde .v. aura¹⁰ ex [vinnr a.¹¹

Um gangdaga alla.¹²

xxxi. Gangdag¹³ hin litla¹⁴ skolu aller menn þasta þurt oc lata heilagt þra 31
midium degi. Gangdagar eru þrir¹⁵ er yrta ma¹⁶ til midr dags oc þasta til
nono. En hin þiorde alheilagr sem sunnu dagr þui at¹⁷ er uppstigningar¹⁸ dagr
drottens vars. En þa er eigi hælldr sua giallde .iiij. aura biskupi¹⁹ þirir manadag
eða tyrsdag eða odens dag. En þirir hælga þorsdag .v. aura ex vinnr a.

Um þastu oc dæilld mote Marie meffo.²⁰

xxxij. Þoa er oc mællt at Marie meffo aptan²¹ hin þyrta oc alra heilagra 32
meffo aptan þa skolu aller²² menn þasta uidr²³ sallt oc braud er .xij. vettra [eru
gamler eða²⁴ ællri til ars²⁵ oc þridar oc til heillu allum monnum. En þa er eigi
þastar giallde .v. aura²⁶ biskupi²⁷ þirir huarntueggia dagen. En mat þan sem
bonde oc husþrona stilldu eta þann dag þan skal þatokum²⁸ monnum geþa a meffo
deginum. eða giallda .iiij. aura biskupi oc haxe mat þan til lirtiu oc late uigia oc
geþe þeir²⁹ er til eru næyndir. En ex notor tætr upp [þirir þeim³⁰ þirir lozþi
þeirra þa er [sem þa haxe vgot.³¹ En biskups armadr skal nærna sua marga menn
at skipta með ser sem hann ser at þarz. En silu sellizt þa er næmzt sem hann gerde

1) skal — mgl. A. 2) oc — A. 3) þullum — mgl. B. Herefter iudskyder A., uagtet tvertimod
Indholdslstens Orden, Capitlet "Um osmofu gerð", see nedenfor Cap. 33. 4) Overskr. mgl. S. 5) Saa-
ledes Ae., ellers stuzri — A. 6) þo — tilf. S. 7) hialm — S. 8) hon — mgl. Ab. f. 9) dagh
þasta — tilf. A. B. S. 10) artibiscopi — tilf. A. 11) [hann vinnr — A. [þa vinnr — S.
12) alla — mgl. A. Overskr. mgl. S. 13) Gangdagha dagh — S. 14) þyrsta of litla — A. þyrsta
þyrsta — S. 15) þeir þrir — A. B. S. 16) cna — A. 17) þa — tilf. A. B. S. 18) uppstignu — A.
19) mgl. A. S. 20) Vatnþasta Mariu meffo aptan — Overskr. Ab. f. Vatnþasta — Overskr. Ac. e. Lige-
maa i Ad. oprindeligt, men forøget som i Ab. med Arne M.s Haand. Overskr. mgl. S. 21) aptan —
ostere A. 22) aller — mgl. S. 23) vatn — tilf. A. vant — tilf. S. 24) [er gamall eða — A.
[eru — S. 25) ars — S. 26) .iiij. — Ab. f. 27) mgl. S. 28) ænmom — Ab. c. d. f.
aunom — Ae. 29) þeim — A. þeir þa — B. 30) [mgl. A. S. 31) [sua sem vgot [e —
A. B. S.

eigi deilðina. Sua oc armadren ez hann neznir eigi. Sama mal a oc prestren þar sem armadren var¹ eigi at kirtiu. En ez izir ziordu eda ar eda zioll er at þara oc komzt madr eigi fram at neznar degi. þa kome hann nestan hœllgan dagh eptir er þor² er oc syni med eins eidi at hann matte eigi zirir³ ozuædre⁴ koma oc se þa synn saka. eda giallde viti sua einloypis madr sem bonde. En sa skal eidstazr vera at eigi uilldi hann a þeim degi þara⁵ til þangs at sua þoro uædre.

Um olmoso gerð a huita sunnu degi.⁶

- 33 xxxij. Aller mennu stolu olmoso gera a huita sunnu degi. bonde huer oc hus-prona sin leiz huart þeirra⁷ oc suzl a. En einloypir madr huer pening oc sua Jons meffo dagh.⁸ En aller menn er bu eiga ser stolu gera torndeilld a Michjals meffo dagh. þuller bonde huer fleppo en einuirli halza fleppo oc sua prestir sem adrer menn oc bæra til kirtiu sem bonde sina olmoso. oc einloypir madr huer pening oc bere iamual til kirtiu sem bonde sina olmoso. Annat tuæggia⁹ skal huer gera¹⁰ eda þiggia. En sa er þallazt lætr giallde .ij. aura¹¹ biskupi en oyri zirir pening huern. En [med sama hætti¹² skal þessa olmoso gera¹³ sem þyr var sagt. Sama sætt liggir oc uidr ez madr greidir ei Olazs torn.¹⁴

Um isla hœllgi.¹⁵

- 34 xxxiiij. Jola hœllgi skal oc þyrma þiora daga hina þyrstu oc þiorar nætr. En hin þimta oc setta oc seaunda skal reida¹⁶ þodr heim oc mykli skal reida vndan nautum til middags. En hin attande er heilagr sem hin þyrsti. En hin niundi oc tiundi oc erllipti oc tolyte sem¹⁷ medal þiorða dags oc attanda. En hin .xij. sem hin þyrsti. En þeir eru .vj.¹⁸ dagar er .v.¹⁹ aurar liggia uidr en .ij. aurar liggia²⁰ uidr alla adra.

Um loss a hœlgum tidum oc þlota.²¹

- 35 xxxv. Ez madr gerer honslass [eda uidarlass²² þyr en heilagt se. þa skal hann reida þo at heilagt se oc þat eitt inbæra er noryta skal þa²³ hœlgina vidr hiord oc uidr hiun. En timbr lass oc²⁴ þiala lass stande þar tþrt²⁵ sem komet er þa er þridiungr dags lizir.²⁶ en oll²⁷ annur loss reidi til hus þar sem hann ma þyrst þa.²⁸

1) er — A. S. 2) þort — A. B. S. 3) i — S. 4) ouædre — S. 5) þengat þara — A. B. S. 6) Um olmoso gerð. — Overskr. i A., hvor dette Cap. indskydes foran, mellem Cap. 29. og 30. Overskr. mgl. S. 7) þeirra — mgl. A. 8) oc Olazs meffo dag — tilf. A. B. S. 9) Annat huert — A. 10) geþua — S. 11) aura — mgl. S. 12) [sama hætti — A. [sama hætr — S. 13) græida — S. 14) torndeilld — B. ei Ol. torn — mgl. S. Det sidste Punktum lyder saaledes i A.: Sua er (oc) um torndeilld hins heilaga Olazs tonunga. þa liggir slíct við sem aðann var uppsagt. 15) Ingen Cap. Afd. i S. 16) reida — mgl. A. 17) hinar — tilf. A. B. S. 18) .v. — A. 19) .v. — A. 20) liggia — mgl. A. S. 21) oc sua ez við refr a annare manz eign — tilf. A. Overskr. mgl. S. 22) [mgl. S. 23) um — A. um þa — S. 24) eda — S. 25) tþrt — mgl. S. 26) eptir — tilf. A. 27) oll — mgl. A. 28) hus — tilf. A.

En ætla býrði oc klyziar læggi in þar er þyrft ma þa hus.¹ En siozar þlote huær stande þyr þar² sem hann er kómen at hælgi.³ En eþ a rekr eða straumr þa þare. En huæruitna þar sem við eða flíp eða þearlut manns rekr⁴ a eign⁵ annars manz. þa haxe sa sít er kennir oc .ij. uatta heþir til. En eþ hann⁶ heþir þirir hagat þa hallde hann þirir eins eidi eþ .ij. aura er vœrt⁷ eða minna. En eþ meira er vœrt þa se þyrittir eidr uppi. En eþ hann hœldr a þa seþizt hann þauge oc þare su þear sofn sem⁸ adrar.

Mer skipp ma riða.⁹

xxxvj. Kaup flíp skal¹⁰ eigi riða um hælgi nema flípps haste se þa skal upp **36** bæra¹¹ or þlodar male. oc sua þar¹² sem eigi gætr flípp¹³ austri vart.¹⁴ Sott þau oll er madr ma sítia a. a sleða vppi¹⁵ eða heþir madr a rosse¹⁶ oc ma madr¹⁷ riða a vppi¹⁸ þa er sa ængo seþr er með þer.¹⁹

Guat bera ma sehtalaust a hægum tímum.²⁰

xxvij. Sua er²¹ mœllt eþ madr kómr til kaupangrs eða uil hann brott **37** þara.²² þa skal hann bera eþ hann uil næst sít²³ til flíps eða aþ flípi oc manadar mat miols oc annan smørs oc liarz ríllinga oc bere huart er hann uil a oxl eða i hænde ser at orseþiu oc þiliu þot oll oc seþl oc rodrar flíps reida²⁴ allan at orseþiu. en þat er toþært eða minna.

Um kist ats a þastu tímum oc sunnu dags verk.²⁵

xxviii. Eþ madr etr kiot a þriadeþi oc værþr honum uaða uert þa gange **38** hann til skrípta oc þote uidr gud. en bífup a eði a þui. En sa er etr at uilia sinum giállde .vj. aura.²⁶ En eþ hann etr þria þriadeþa kiot samþast. þa heþir hann þirirgort þriði sinum uidr menn. en þe sinu uidr bífup. Samu lund um [sunnudags uert oll²⁷ .vj. aura þirir huarn eþ²⁸ vinnr tua um samt. En eþ hann vinnr hin þriði samþast þa þirirgerer hann þriði sinum [vidr menn²⁹ en þe sinu uidr bífup.

Jvfr. Cap. 38—41. G. 20. B. 6. E. 27. 28.

1) En ætla &c. — mgl. A. 2) þa — Ab. f. 3) hælgi — mgl. S. 4) vidir eða flípp eða þearlutir manz rekr — S. 5) eng — S. 6) hinn — A. ein — S. 7) vert — mgl. Ab. tilf. i Ad. af Arne M., og i Ae med den sædv. Marginalhaand. 8) allar — tilf. A. S. 9) kaupfl. fl. e. riða um hælgi. — Overskr. A. mgl. S. 10) ma — S. 11) at orseþiu — tilf. A. S. 12) þat — S. 13) flípp — mgl. A. 14) varit — A. en i kaupangi i neflo buð þa er hann þerr — tilf. A. 15) vppi — mgl. A. 16) vppi — tilf. A. S. 17) madr — mgl. A. 18) oxan — A. S. 19) þor — B. 20) Eþ menn koma til kaupangs. — Overskr. A. Overskr. mgl. S. 21) enn — tilf. A. B. 22) þara — mgl. A. 23) sít — mgl. A. 24) flípsreidi — A. S. 25) Um kiot at. — Overskr. Ab. f. a stidum oc sunnu d. vert — tilf. Ac. d. e., men dette Tillæg er i d. udstroget af Arne M. Overskr. mgl. S. 26) en þyrir annan þriadeþ adra .vj. aura — tilf. A. 27) [sunnudaga — A. oll — mgl. S. 28) hann — tilf. A. S. 29) [mgl. S.

Um vatn fastu a Olavs meffo æptan.¹

- 39 xxxix. Svá er meill at huer heill madr oc zintan² uettra gamal medan hann er innan laga uara skal fasta Olavs meffo æptan³ uidr fallt oc braud eda giallde .vij. aura.

Um husl taku a paska deghi.⁴

- 40 xl. Huer madr .vij.⁵ vettrom ællri skal a huerium [.xij. manadom a⁶ passa degi taka [corpus domini⁷ ez hann ma til kirkju tomazt eda þan dag ælligr⁸ sem zyrst ma hann til kirkju tomazt eda hann nær kenni manni. En ez hann er .xv. uettra gamal eda ellri oc er honum⁹ eigi sua¹⁰ stript at hann stoli eigi husl taka oc sitr hann sua .xij. manade at hann tætr eigi husl oc etr þo kiot zyr en hann hezir husl telit. þa sedizt hann zyrsta aret .iij. morkum oc sua annat oc hitt þridia. En vilægr ez lengr sitr.¹¹ En ez kenni madr uil eigi geza honum husl oc kallar vsttil hans uallda þa skal sa er eigi nær husli stiota male sinu til biskups eda [tors broðra¹² ez biskup er eigi heima. oc eta eigi zyr kiot sektalauft en hann hezir lykt¹³ male sinu.¹⁴

Ez madr etr kiot i langa fastu.¹⁵

- 41 xli. Ez madr etr kiot i langa fastu þa hezir hann zririr zaret zridi sinum uidr alla menn. en ze sinu uidr biskup ez hann er zulltida eda heiluita.¹⁶ Huer madr er tolz uettra er gamal [eda ellri¹⁷ skal fasta a langa zriadag uidr uatn oc braud eda giallde .iij. aura biskupi.

Ez ureinande zællr i mat oc huat eta ma.¹⁸

- 42 xliij. Eta skal þat er biorn bær oc zririr bergh zællr. En ez naut stangar naut til bana þat skal eta. Bana skal kona zenade hældr en suidda¹⁹ liggi²⁰ oc þat skal eta er hon banar ez eigi er karlmadr til. En ez naut kyrkizt i base þat skal eta.²¹ Ez madr gelldir buze oc vædr daut ez þui þat skal eta²² oc sua ez uargr bitr eda hundr sa er sealzr rædr a. En zla skal hud ez nauti oc skin ez saudi oc stera ez allt þat er tænnr haza telit oc lasta a uigdu uatne. Ez buze gengr a sio eda uatn eda zællr²³ i brunn oc drufnar þat skal eta. Eta skal talz ez hann [hezir etet þriar netr zyllar²⁴ oc er hann sidan drepen. En ez ureinande zællr i mat manna

Jvfr. Cap. 42. 43. G. 31. B. 5. E. 26. 29.

¹) Um togzoftr — Overskr. A. mgl. S. ²) .xij. — S. ³) hinn zyrtra — tilf. A. S. ⁴) At huer madr .vij. (.vij. — Ac. e) uetra tati þionosto a þáfastadag. — Overskr. A. mgl. S. ⁵) .vij. — Ac. e. ⁶) [mgl. A. S. ⁷) [husl — A. hule — S. ogsaa nedenfor. ⁸) ælligr — mgl. S. ⁹) hann — B. ¹⁰) eigi sua — mgl. A. ¹¹) hann — tilf. A. S. ¹²) [broðra at triffirkju — A. B. ¹³) zyr — tilf. S. ¹⁴) sinu — mgl. S. ¹⁵) Um kiot alt um langa zofstu. — Overskr. A. mgl. S. ¹⁶) zullvita — A. Herefter i A. nyt Cap. med Overskr.: "Um langa zriadags zofsto." ¹⁷) [mgl. A. S. ¹⁸) Eta þ. b. er biorn bær. — Overskr. A. mgl. S. ¹⁹) dauft — S. ²⁰) verði — A. ²¹) En ez naut &c. — mgl. S. ²²) Ez madr &c. — mgl. A. ²³) zællr — mgl. A. ²⁴) [hezir etit þriar zyllar — A. [hezir zyllar .iij. netr — S.

eda i mungat þess skal nøyta oc lasta a uigdu vatne adr¹ oc midla uidr þatofa menn eftir raðe prest² of sua þat er i urð³ þællr eda þen oc allt þat er maðr ueit bana til oc eigi hezir drep at bana uordit. En uilli ðyr huært⁴ er menn hitta oc zifta oc þugla þat skal eta ez uil.

Æz uæðr heptir menn i ott þygm.⁵

xlviij. Æz maðr er staden a þiallum⁶ eda i vttoryum vm langa þastu oc heiptir⁷ 43 hann uæðr. þa skal hann eta huetuitna⁸ hældr en ðona nema mann ein.⁹ En þa er hann kómr til bygða þa segi¹⁰ þeim preste til er hann ma þyrst hitta eda sedizt hann .vj. aurum uidr biskup. en adrum .vj. aurum ez hann þer vm annan prest. En ez hann þer þegiande vm hin þridia þa er hann utlægr en biskup haze þe hans allt. En ez prestir uil eigi skripta honum þa sedizt hann .vj. aurum¹¹ uidr biskup. En ez maðr ber vœinanda i mat manna þa er þirirbóðet er at nøyta. þa haze hann þyrittir eid þirir þer ez hann sýniar eda þare utlægr. En ez hann lastar¹² sua at menn þea at villð sýni oc nøyta menn eigi ez. giallde uistir hinum er a tuinum giollðum eda sýni uilia síns þyrittir eidi. eda giallde .vj. aura biskupi. En or utlægrum þyri vm þetta mal þa take hin tuin giollð er maten atte adr en i biskups garð þalle.¹³

Þm þerð erhibiskups oc reidþiota.¹⁴

xlviij. Erhibiskup skal koma i þylli huært a .xij. manaðom huærium nauðþynia 44 lauft at ueita monnum þionofu eda þarnaft þar reidu sýnnar þeirrar¹⁵ er hann stillði haze þa .xij. manaðe. En þórðr stolu gera biskupi reidþiota roff huært er [sáðul eda¹⁶ sele [hezir a komet¹⁷ huært sem erhibiskup þer nema armadr hans late annan uægh¹⁸ biða. En þa er eigi gerer sua þa giallde .iij. aura þirir þyrt huern en .vj. aura þirir reidþiota þoðþall. En ez maðr kómr til reidþiota skiptis oc lórnir reidþiota oc lætr eigi til lutanar koma þa er blaþet er til. þa er sem hann haze ugort.

Þm iarn þurð.¹⁹

xlvi. Um [þau ein²⁰ mal skal iarn þera er i lagum eru til stillð. En ez 45 maðr væðr þirir þyrti²¹ oc nær hann eigi laga vndan þorþlo þa skal erhibiskup²² haga sua at hann haze log. eda lórnja honum ælligr²³ iarnþurð eda þórðr at þrist þirkiu ez erhibiskup er eigi ner.²⁴ sua oc ez maðr hezir eigi eida lid oc þo retta vorn.

Jvfr. Cap. 44. G. 8. 9. 14. 33. B. 10. E. 31. 40. Cap. 45. G. 24. B. 42. 43.

1) adr — S. 2) preste síns — A. S. 3) urðir — A. S. 4) er allt — tilf. A. 5) Þm orveinandes ato j nauðþyn. vm langaþastu — Overskr. B. Æz maðr er stáðinn a þiollom — Overskr. A. mgl. S. 6) uppi — tilf. B. 7) hezir — S. 8) er han þer — tilf. S. 9) æighi — S. 10) hann — tilf. S. 11) aurum — mgl. S. 12) tallar — S. 13) gangi — A. 14) Erhibiscop skal koma. — Overskr. A. mgl. S. 15) þeirrar — mgl. B. 16) [mgl. A. 17) [er tommen a — S. 18) usgh — B. 19) Overskr. mgl. S. 20) [þat æift — S. 21) þyrti — Ac. e. d. (dog i denne rettet af Arne M. til þyrti). S. 22) annattveggia — tilf. A. 23) ælligar — mgl. S. 24) þeima — S.

En at þykkis kirkju skal iarn bera i herade.¹ einni kirkju er til stillt² i kaupange huerium. En prestur sa skal iarn uigja er tiund tekr þess manz oc kauplaust bæde uidr hann oc þykkis presten. nema uisfir þær er hogendes prestren þarz er hann zer til þykkis kirkju.³

Um mein eida.⁴

- 46 xloj. Sa madr er suer eid rangan hann sedizt .iij. mortum uidr biskup. En ez hann leidir þleiri menn med ser a eid rangan. þa skal hann giallda .v. aura⁵ þirir vatt huern. En ez þeir vita at þeir soro rangt þa sediazt .iij. mortum huer þeirra. En ez þeir haza syn þirir þa syni med eins eidi. En biskups armadr skal eigi bera hann þeirri sol þyr en hann haze heimilis⁶ luidiar vitni til nema mal se⁷ openbert. ⁸ Sua er en mællt at ez madr karl eða kona vinna eid til þeirra luta er til synða horzer sua sem er til samhællis um landrad mote rettom landz konungi. eða um manndrap eða hordom eða til annara storglupa þan eid skal riuxa setalaust oc skal til stripta ganga at illr eidr var vunnin.

III.

Kapitula az adrum lut bokar.⁹

- i. [Engi madr¹⁰ tale tono i ætt sina.
- ij. Huern ogri biskup skal tala.
- iiij. A huærium tonom madr utlægezt.¹¹
- iiij. Um lægordz sett.¹²
- v. Um horan.
- vj. Ez madr legzt med modor [systur eða dottor.¹³
- vij. Um tono horan.¹⁴
- viiij. Um gudciuia varnan.
- ix. Um brullaups gerð.¹⁵
- x. Um hiunflaps slit.¹⁶
- xi. Ez madr gezr ze til þrillu sinnar.¹⁷
- xij. Her zenget skal zefstar tono.¹⁸

Jvfr. Cap. 46. G. 32.

¹) en at — tilf. A. en — tilf. B. at — tilf. S. ²) er stillt — A. er skipat — S. ³) þykkis kirkju — S. ⁴) Um rangann eid. — Overskr. A. Um ranga eida. — S. ⁵) ærtibiscopi — tilf. A. ⁶) heimis — A. ⁷) hazue veret sua — S. ⁸) Nyt Cap. i A. med Overskr.: "En um æida mal." ⁹) Denne Overskr. mgl. i A. Ligeledes i S., hvor heller ikke nogen Indholdsliste eller overhovedet nogen anden end simpel Capitellinddeling findes. Sideoverskriften i denne Part er i 60qv. overalt: "annar lutr þrifsins rettar." ¹⁰) [at eigi — A. ¹¹) þrimr stýldom tonom of .vij. ofstýldom utlægez madr — A. ¹²) ord — A. ¹³) [sinni eða systur eða dottor tono sinnar — A. Dog sætte *Ab. d. f.* feilagtigen Tallet .vij. foran "eða systur" o. s. v., hvilket derfor staaer som en egen Titel. De övrige Capiteltal indtil .xiiij. ere derfor i *Ab. d. f.* eet høiere end i A. og i Texten. ¹⁴) Enn um horan. — A. Denne og næstforegaaende Titel ere i B. udeglemte af Indholdslisten. ¹⁵) huæri tid brullaup má gera. — Overskr. A. ¹⁶) of at born tomasi eigi til arze er getin verða med þidarrí tono — tilf. A. ¹⁷) of getr onnor born þidarrí med — tilf. A. ¹⁸) At zengit se zefstar tono innann .xij. mánaða. — A. Um zefstar tono manz — B.

ij. Eð madr leggt með zefstar tonu sinni.¹

ij. Um nunnu uigslu.²

v. Um blot a heidnar vetter.³

oj. Um eida rox oc sript rox.

ij. Hvat [geza ma⁴ af ze sinu.

ij. Um blandan uidr buze.

ig. Um vega bōter.

z. A huærium tidum sozia ma.⁵

gi. Um bansetning.

ij. Huærso radazars skal leita ser.⁶

ij. Um vllagan øyri.

ij. Huær vllagr vædr [i triftinum rette.⁷

At engi madr take konu i ett sinu.⁸

i. Sva er⁹ mællt at engi¹⁰ skal tala konu i ett sinu annars kostar en mællt I oc biskup lonyði a mostrar¹¹ þingi oc aller menn vurdu afatter. Telia skal zra sfinum tueim .vj. menn a huarntueggia uegh oc tala at hinum seaunda. En ez dr uil tala konu þa er zrende hans atte. þa skal telia¹² ziora menn a huarn- ggia uegh¹³ zra brōdrom tueim oc tala at hinum zrinta. [Sua skal¹⁴ hitt aa telia ez madr uil tala zrendkono¹⁵ þeirrar er hann atte adr. En ez madr tætr nare en nu er upp talt þa skal ez lata¹⁶ a hinu zyrsta þingi. En biskups armadr l stezna honum þat þing ez hendi biskups oc geza honum sof oc telia zrendzemi i slyzstinum tueim en hann¹⁷ lome monnum¹⁸ medal ez hann ma. En hauggilldis nn oc nezgilldis menn stolu bera zrendzemi þeirra sundr at hann¹⁹ mege²⁰ eiga ia²¹ þa eru þau engo seff. Nu eru eigi til innan zyllis hauggilldis menn eða gilldis menn annars tueggia þeirra þa skal gera þeim²² steyno til a zyrsta þingi an laga vara sua sem²³ zara ma tuiuegis. En ez huærte er til hauggilldis nn ne nezgilldis.²⁴ þa nemzni biskup eða armadr hans .xij. bōndr hina bezsto an zyllis. En hinn hæze .ij. ez þeim²⁵ a adru þingi. En ez hann temr eigi nnum medal þa late hann ez þeirri konu at orsediu ez þeim²⁶ uar ovifa uargr.

Jvfr. Cap. 1—4. G. 24. B. 15. E. 30. 52.

1) Um zefstar tonu ez leggt með — B. Denne Titel mgl. i A., hvorfor Capiteltallene i b. d. f. herfra ime med dem i Texten, i c. e. ere eet mindre. 2) Um þat ez kona vill lata vigia sic til nunnu — A. Ez madr blótar a heidnar vatter oc um greiningar (Feillæsing f. gerningar) — A. Um blot — B. madr ma geza — A. B 5) eða með huæriom hætte — tilf. A. 6) Hver (hve — c. d. e.) madr st. radazars leita. — A. Um tuænbōn — B. 7) [at logum — B. Um þat hver vllagr verdr at lögum hue framleidis skal zara — A. 8) Overskr. mgl. A S. 9) enn — tilf. A. 10) madr — A. B. 11) monstrar — S. 12) mgl. i Ao. e. Tilt. i Ad. af Arne M. Mgl. ligel. i S. 13) ot — A. B. S. 14) [þat stat sua — A. [þat stall of sua — B. [þat st. sa — S. 15) tonu zrendz — A. zrendkono tonu — S. 16) lata — mgl. A. 17) hinn — A. S. 18) mann i — S. at hann — mgl. A. 20) (negi — A. (dog c. og e. negi). 21) hana — mgl. A. 22) þeim — S. 23) at — S. 24) menn — tilf. A. B. S. 25) .xij. — tilf. B. 26) honom — S.

En ez klond¹ toma [a mal² þeirra zírír brullaup³ heit þa a hann sofn enga a huarfe til zestár tonó ne zear uibr giptingar mann zyr en þat mal er lyft⁴ at lagum uibr biskup. En ez hann zær þa sediazt þeir baðr .iij. mortum huar þeirra. nema hon eigi seolx zírír ser at rada þa sedizt hon⁵ sem zorrædes madren stillði ælligr. Nu lætr hann eigi az a zyrsta þingi [sem logh flilia⁶ þa stezni biskups armadr honum þing annat. oc ez hann ma þa en toma monnum medal þa skal hann eiga hana at orsediu. En ez hann tómer þa en eigi monnum medal þa⁷ er hann en⁸ sedr .iij. mortum. En biskups armadr stezni honum hit þridia þing þa skal hann en toma monnum medal ez hann ma oc eiga tonó at orsediu. En ez hann [ma þa en eigi toma⁹ monnum medal þa late hann az oc giallde en hit þridia sinni .iij. mertr. En ez hann lætr þa en eigi az þa zære hann vtlægr en biskup haze ze hanó en hon haze sitt ze. ¹⁰ En ez madr tetr broðrung¹¹ sína eða sýstrung¹¹ sína þa er þar¹² síðast .iij. marla sett.¹³ En vpp zra þui sem zrendzemi ofstýlðizt þa skolu zalla .ij. aurar¹⁴ az tne hueriu. þa værðr þat mort at setta tne. Samu lund er um sízstape.

Guern þyri er biskup skal taka.¹⁵

- 2 ij. En til hegningar trisflins¹⁶ spellz þa skolu þesse mal zylgia bonda rette um settir.¹⁷ tuenna mal oc meineibar. tloteta zírír hustatu. tiundar¹⁸ sett. kirkju zriðbrot oc kirkju garðz. Reidstíota zall oc reidstíota bodzall.¹⁹ En oll²⁰ annur mal skolu zalla til talens rettar. oc allar settir sílzmetnar i trisflinum rette.

A huerium konum madr vtlægizt.²¹

- 3 iij. Atta²² eru þær tonor [er vstýlðar eru²³ at zrendzemi oc²⁴ madr utlægezt²⁵ a ez hann tetr. en þriar stýlðar. Ein er su er zader manz atte. annur su er son manz atte. þridia su er broðr manz atte. ziorða er moder tonó þeirrar er madr atte. zimta dotter tonó þeirrar er madr atte. Setta er sýstir tonó²⁶ þeirrar er madr atte.²⁷ Seaunda er tona su er þu hozt or heidnum dome eða hon þif. hin attanda er su tona er uil hezir tekít oc síl gudi gezet. sa vtlægezt er henne spillir²⁸ i stad sinum eða þedan tóngir eða tóngia lætr oc spillir síðan. En ez sa lætr az hendi oc tetr annar síðan oc veit hann at hon er nunna þa [sedizt hann slitri sett²⁹ sem

Jvfr. Cap. 2. G. 33. B. 16. E. 25.

¹) bond — A. ²) [medal — S. ³) brullaups — S. ⁴) lyft — A. B. S. ⁵) hann — (feilagtigt) A. ⁶) [mgl. A. ⁷) late hann az of — tilf. S. ⁸) en — mgl. S. ⁹) [tær þa en eigi — A. S. ¹⁰) Capitel-Afdeling i A. med Overskr.: "Ez madr tetr broðrungu sína." ¹¹) broðr- ungu — sýstrungu — A. ¹²) hann — S. ¹³) sett — S. ¹⁴) sílzmetnir — tilf. A. B. S. ¹⁵) Til hegningar trisflnis (spellz) rét. — Overskr. A. mgl. S. ¹⁶) doms — tilf. B. ¹⁷) factar zær — A. S. ¹⁸) sof of — tilf. S. ¹⁹) bod — A. ²⁰) oll — mgl. S. ²¹) Þetta ero þær tonor er madr værðr utlagr az. — Overskr. A. mgl. S. ²²) Þetta — A. þæsser — S. ²³) [mgl. A. ²⁴) er — A. B. S. ²⁵) værðr utlagr — A. S. ²⁶) tonó — mgl. B. ²⁷) zimta dotter &c. — mgl. S. ²⁸) síðann — tilf. A. ²⁹) [er hann sva seer — A.

hann haxe telit annars manz tonu. En þessar eru hinar er at frendzemi eru skyldar. Moder systir dotter. Nu ez madr legzt¹ með einni huærrri þeirri² þa utlægiazt þau bæde oc zirirgort ze sinu uidr biskup nema þui at eins at hann briotezt or bandum. eða viti menn at sannu at orde hezir veret sen³ a honum⁴ adr oc síðan. Sua er oc⁵ ez kona hezir nauðgab til veret oc hezir eigi hænnar uili zylgt síðan. þa [sedizt hon eigi⁶ en bote þo uid gud at vnræde biskups. En ez hann uil eigi brot þara þa skal biskups armadr stezra [þeim manni⁷ þing oc haza heimilis luidiar uitni með ser til þings. En ez hann⁸ luedr nei uidr þa þefli hann lyrittaz eid zirir oc stande sa eidr z. uitur soraz. En ez eidr zellr⁹ þa þare hann utlægr oc ze hans allt nema iord¹⁰ ez hann a. oc soke þat eid zall sem annur.¹¹ En ez hann uil eigi¹² eid zesta þa gere biskups armadr honum manadar steznu or lande brot. vere hon oc utlægh nema runnit vere a hender henne.

Um legozðz sekt.¹³

iiij. Ez kona legzt með manni þeim er hon ma¹⁴ eigi¹⁵ eiga þa er hon sua 4 set .iiij. mortum sem hin er með¹⁶ legzt. Nu ez hann lætr eigi ez oc þoler hann þingsteznor .iiij. þa giallde hann .iiij. mertr at huærrri þingsteznunni oc sua huartueggia þeirra þat eru atian mertr allz er þau giallda bæde oc late ez eða þau þare bæde utlægh en biskup haxe ze hans en hon¹⁷ sitt ze.

Um hōran.¹⁸

v. En ez madr a tonu vndir tonu sina eða kona¹⁹ mann vndir bonda sinn 5 þa sedizt huartueggia þeirra .iiij. mortum uidr biskup ez þau værða sonn at²⁰ með vatta .ij. eða [er hon²¹ barns bettri. En þat skal vera sionar vitni þat er flirskotal er vndir. En ez þat er eigi til þa ma sozia með heimilistuidiar vitni oc sua²² þa standa zirir með [lyrittaz eidi.²³

Ez madr legzt með modoz systur eða dotter.²⁴

vj. En ez madr a ser²⁵ eignar tonu oc er hann sua illz lystr at hann legzt 6 með [modoz systur²⁶ eða dotter tonu sinnar eða sua skyldri tonu henne at hann

Jvfr. Cap. 5—7. G. 25. B. 17. E. 22.

1) ligger — S. 2) þeirra — S. 3) [en — mgl. A. 4) [gnitigt — tilf. Ac. e. [gnitigt, rettet til [gn. — Ad. 5) [þān — tilf. A. 6) [zjrric hon [actena — A. 7) [honom — A. 8) hann — mgl. S. 9) zellz — A. S. 10) hans — tilf. S. 11) eitþoll — tilf. A. S. 12) eigi — mgl. (ved Feilskrift) A. 13) Ez t. lægz m. manni. — Overskr. A. mgl. S. 14) ma — A. 15) at stillum — tilf. S. 16) henni — tilf. A. 17) haxe — tilf. A. S. 18) Ez m. a tonu — Overskr. A. mgl. S. 19) tez — tilf. A. 20) [otinni — tilf. A. 21) [Saaledes oprindelig; men med en langt nyere Haand — fra det 16de Aarh. — forandret til: "ziciri. ez hon er"; med samme Haand er nedenfor tilskrevet: "cor. aff then gamle norske lagbok. i christen retten." [hon — A. 22) [at — A. S. 23) [lyr. sid. — S. 24) Ez [arir tonu. — Overskr. A. (mgl. i c. e. Tilt. af Arne M. i d.) mgl. S. 25) tone — tilf. A. (undtagen f.). 26) [systur sinne — A.

ma eigi eiga hana síðan. þá hefir hann zírízaret samlage þeirra um líkam¹ lofa. en þó stendr hitt hœllga hiunstaps band þeirra meðal af guds halzo. en hann settizt huert sinni .iij. mortum er hann tekr.² Sama mal a tona um þetta sem tarlmadr³ meðan þau líza bæde. En síðan se biskup hins mal eptir guds lagum er spœllum hefir uolldet. En ez hann uelldr þui at þau mego eigi saman bua.⁴ haze hon þriðjungs auka sín⁵ sem heil stíldi þau.

Um kono horan.⁶

7 vij. En ez tona horar⁷ bonda sinn. þá settizt hon uidr biskup .iij. mortum af sinu ze en eigi bonda síns oc skal þat uirða or⁸ heiman zylgiu hennar. En hann skal eiga toft at⁹ eiga hana¹⁰ eða¹¹ enga adra meðan hon lízir.

Um gudziuia uarnan.¹²

8 viij. Engi madr skal taka tono þá er hann a gudziuiar uidr. En sua skal þyrma gudziuium uidr zadur oc modor sem uidr barnet sealzt.¹³ Þær eru gudziuiar zyrstar er madr hœlldr manni vndir þrimsigning. Þær eru adrar gudziuiar er hœlldr vndir¹⁴ uatn. Þær eru¹⁵ þriðiu er zorer or huita uadom. Þær eru¹⁵ ziorðo er hœlldr vndir biskups hond. Þær eru¹⁵ zimtu er loysfir dregil af enni¹⁶ þær eru allar iaznar gudziuiar. Slíkar liggia þar botr uidr ez madr tekr gudziuiu sína sem hann tale zrendtona sína bróðrung¹⁷ eða systrung¹⁷ bæde uid gud oc biskup.

Um brudlaups gerð.¹⁸

9 ix. Kono skal eigi za er .iij. uitur eru til iola oc eigi um iola hœllgi. oc¹⁹ .ix. uitur zíríz pastar oc²⁰ passa uitu oc²¹ huita sunnu dags uitu. oc²² .iij. uitur zíríz ions vatu.²³ oc sua zíríz miðjials mессo. oc [engi madr²⁴ skal taka tono²⁵ a zriadags noft oc [a engri noft²⁶ þeirra er zafstu dagr er eptir um morgonenn eða mессo dagr. En huert madr er zær tona a þeim tíðum allum sa²⁷ er settr .viij. aurum uid biskup. En sa madr er zær tona a sunnu noft²⁸ eða ymbro nattom eða um langa zafstu²⁹ sa er settr .iij. mortum uid biskup oc gange til skripta bæde þau oc bote uidr gud.

Jvfr. Cap. 8. G. 26. B. 15. E. 53. Cap. 9. G. 27. B. 7. E. 21.

1) lífama — A. B. S. 2) abra — tilf. A. B. S. 3) tarlmenn — A. 4) vera — S.
 5) sua — tilf. B. 6) Overskr. mgl. A. S. 7) vndir — tilf. Ae., ligeledes Ad. oprindelig, men udstrøget af Arne M. Ogsaa i Ae., men senere udstrøget. Tilt. S. 8) j — A. B. 9) eiga toft at — mgl. S. eiga toft á at — A. 10) ez hann vill — tilf. B. 11) eiga — tilf. A. eighi — tilf. S.
 12) Um gudziuiar við tono. — Overskr. A. mgl. S. 13) sealzt — mgl. A. 14) vndir — mgl. S.
 15) hinar — tilf. A. B. 16) þær inar zimtu &c. — mgl. S. 17) bróðrungu — [systrungu — A.
 18) Kono fl. e. za er .iij. v. ero til iola. — Overskr. A. mgl. S. 19) eigi — tilf. A. S. 20) ei — tilf. S. 21) ne — S. 22) ei — tilf. S. 23) mессo — A. 24) [ei — A. 25) tono — mgl. B. 26) [engi — A. [eigha noft — S. 27) þa — S. 28) eða a einhuerti þeirre noft er iamdyrar ero sem sunnunoft — tilf. A. eða einni huerti noft þeirri er iamdyr er — S. 29) eða ymbro noftum &c. — mgl. S.

Um hiunshaps sit.¹

x. Eina konu skal huer tristin madr eiga. En ef hann tekr adra meðan hin 10
 lizir skilyngna.² þa skal hann ef lata hinni sidare oc giallde .iij. merkr biskupi. En
 born ef³ hann a með hinni sidare skolu eigi arþ taka. Nu standa synir .ij. til arþs
 þadur sins oc er sin moder at huarum [at skilum þengnar⁴ eptir landzlagum þorum
 oc⁵ með guds lagum. Nu⁶ mæler sa hin æltri at þader hans hæfde eigi stillzt at
 guds⁷ lagum uidr modor hans þa er hann þel hinnar⁸ sidare. þa a hann eigi
 lengr at abrygiazt þa uatta en .x. uetr.

Ef madr gefr þe til þrillu sinnar.⁹

xi. Ef madr gerer brullaup til konu þeirrar er hann hæfde þyr born uid getet. 11
 þa hælga þau er eptir brullaup¹⁰ eru þodd hin til arþs¹¹ er þirir brullaup uaro¹²
 oc skolu synir skipta at iaznade með ser huarer tueggia oc sua ef dotter er oc engi
 son eptir brullaup þa skal hon með sama hætte ganga til iazns arþskiptis uidr broðr
 sina þirir brullaup getna. En ef bæde eru eptir brullaup son oc dotter þa gengr
 hon eigi til arþskiptis með broðrom sinum oc hælgar hon þo¹³ systr sinar þirir
 brullaup getnar með ser til iaznada skiptis til slits lutar ef modor arþe sem i lagum
 er mællt. En þegar er nolot barn [er þott¹⁴ eptir brullaup. þa hælgar þat oll¹⁵
 syffini sin til arþda¹⁶ þirir¹⁷ brullaup geten samþædd oc sammodd. huart sem hin
 lizir lengr eða skemmer er eptir brullaup uar þott.¹⁸ En huerge milit er madr
 tekr meðr þessom¹⁹ skilungu ef þadur arþe sinum þa stendr hann framleidis til
 allra arþda vsterdra. En ef notorar arþdir hafa þyr veret teknar með þessom hætte
 þa stande²⁰ þær tyrrar.²¹

Mer þengit skal þestar konu vera.²²

xij. Ef madr þestir ser konu þa hafe hann þengit hennar innan þeirra .xij. 12
 manada nauðsynia laust. En þær eru nauðsyniar er madr er stulr eða sar. eða
 værdr hann uetr seta vttan landz þirir uilia sinn oc sanne þeir²³ með eins eidi oc
 þae hennar sidan innan misseris nesta²⁴ er hann kemr heim. Sua er oc mællt at þat
 stuli vera sektalaust ef beggia uili er til þrestanna²⁵ þestar manzsens oc þorrædes manz.

Jvfr. Cap. 10. G. 25. B. 17. E. 22. 23. Cap. 11—13. E. 22.

1) Eina konu sk. hv. m. eiga tristin. — Overskr. A. mgl. S. 2) eiginþegna — S. 3) þau er — S.
 4) [of huarar tueggia at skilom þengit — A. [huarþueggia at skilum þengen — S. 5) eigi — tilf. A. S.
 6) of þa — S. 7) guds — mgl. A. 8) henna — Ab. f. hennar — Ad. 9) En um quanzang.
 — Overskr. A. (mgl. i c. e.; tilf. i d. af Arne M.), mgl. S. 10) brullaup — mgl. A. 11) arþua — S.
 12) þod — tilf. S. 13) þa — A. 14) [er getit — A. [verdr þott — S. 15) onnr — tilf. A.
 16) arþs — S. 17) arþir — S. 18) getin — A. 19) þenna — S. 20) ero — S.
 21) En huerge &c. — mgl. A. 22) Ef m. þestir konu. — Overskr. A. mgl. S. 23) þat — A. B. S.
 24) innan — nesta — mgl. A. 25) þrestanar — B.

En ez hann þær hennar eigi sem nu er stillt þá sedizt hann uidr biskup .iij. morcum. En þorræðes madr kononnar soke hann til þear sem [mællt er¹ i lagum. Sama mal hozzer til þorræðes manz ez² hann uelldr þrestonom.

Ex madr legzt með þestar hono sinni.³

- 13 xiij. En ez madr legzt með þestar konu sinni. þá giallde hann nanasta nið zullrette. En ez þadur missir uidr þirir brullaup⁴ innan þeirra .xij. manada oc er barn getet. þá tale⁵ barn þat arz þadur sins sem moder vere myndi löngt. En i⁶ engom stad adrum lömr⁷ madr til arz nema moder se⁸ myndi löngt. eða hann se með lagum i ett leiddr. En þo at annar⁹ þesti til þess þrillo sina at með þesso logmale stolu born hans til arz toma. [eða þrestar brullaupi þirir þessar saker¹⁰ þá stodar þat eði þui at huarle skal með þesso arzsuil gera ne brullaup suuirða.

Um nunnu uiglu.¹¹

- 14 xiiij. Nu ez kona uil lata uigia sit til nunnu þá skal biskup eigi vicia¹² adr hann haze eruingia löngi til. En ez hon misþer sidan með ser þá skal hon ganga i garð biskups en sa er glepr hana¹³ [þa er sa¹⁴ utlægr en biskup haze þe hans.

Um blot a heidnar uettr.¹⁵

- 15 xv. Ez madr blotar a heidnar uetter eða þer hann með þasogur eða með gerningum sa madr er þui lydir oc þann mann husar¹⁶ til þess.¹⁷ hann er sua utlægr sem manz bane. en biskup a huern pening þear hans. En ez dyl.¹⁸ here karlmadr iarn þirir. en kona tale i kertil. En sa er þessor mal kennir manni þá værdr hann az þui þiolmeles madr ez stirstotal er. nema hann haze þirir ser heimilis luidiar vitni.

Um eida roz oc skript roz.¹⁹

- 16 xvj. Nu ez madr værdr eidroza eða²⁰ skript roza uidr biskup huart sem er kona eða karlmadr. En þat er skriptroz ez madr gengr aptil til samu syndar er hann hazde þyr gort um þau mal er sett bitr oc til skripta uaro boren. eða eigi var az lande brott²¹ sem skript var boden.²² giallde .iij. mertr biskupi oc sua annat sinni oc þridia sinni. En ez þau gera þat oxtar þá er karlmadr vtlægr en biskup haze [huern pening þear hans.²³ En kona þare vtlæg nema [runnit se²⁴ a hond hennar. en seolz haze hon þe sitt.

Jvfr. Cap. 15. G. 28. 29. B. 16. E. 24. 44. 45. 46.

1) [þyr er mællt — S. 2) at — S. 3) sinni — mgl. S. 4) brullaup — Ac. e. ogsaa opr. i d., men rettet af Arne M. 5) haze — Ab. f. 6) þirir — S. 7) temz — A. 8) ueri — A. 9) madr — A. S. 10) [mgl. Af. 11) Ez t. uil l. v. f. til nunnu. — Overskr. A. S. 12) hana — tilf. A. S. 13) sidan — tilf. A. 14) [þare — S. 15) Ez m. blotar a h. v. — Overskr. A. mgl. S. 16) of heimar — tilf. A. 17) til þess — mgl. S. 18) hann dyl — B. h. dular — A. 19) Ez m. værdr eidroza oc skriptroza. — Overskr. A. Ez m. v. eidroza. — Overskr. S. 20) of — Af. 21) þarit — A. S. 22) boden — mgl. A. S. 23) [þe hangz all — A. 24) [madr renni — A. S.

Quat geza ma ez ze sinu.¹

xviij. Sva er rað oc bod Niculass goda² cardinala er paue uard sidan oc Jons 17
ertibistups at hyggia³ at rettarbotom med aliti hinna uittrafto manna oc⁴ ollum
lagunautum til handa. at ze þat allt er menn za vttan erzdur þa skal geza ziordung
þess zear ser⁵ til salo bota huærium er uil zirir vttan eruingia longzi sua sem haroð
tiund. En kona ma geza tiund or heiman zylgiu⁶ sinni en ziordung or þriðingis
aula um tiund fram.

Um blandan uidr baze.⁷

xviij. Ez manni er þat kent at hann blandazt uidr einhuærn zenad þan sem 18
zirirboden er huærium kristnum manni. þa soke armadr med heimilis luidiar vitni.
en sa bere iarn zirir sit eda zære vtlægr.

Um uega botr.

xix. Þann dagh er nestr er alhrtr zirir Jons uatu⁸ eptan þa stolu aller uigir 19
menn vægo bota huæri i sinu zylti þar sem mest er þorz at i huæri skipshfu.⁹ En
ez naudslyn hannar þann dagh. se gort zirir Petrs messo. En ez nokor lætr zallazt
giallde oryri filzmetin huæri þeirra bistupi. En ez bonde gezt eigi uerkmonnum tom
til. þa giallde hann zirir bada þa. En ez uerkmadr uil eigi zara oc gezt bonde
honum longzi til. þa suare hann sealzr sok. En um puerar¹⁰ allar þa gere menn
bruar izir huæri i sinu herade oc leggi þar þann dagh til er stilldr er til uega bota.
þa .xij. manade er bru er i gerð. en framleidis zære sem adr er mællt. En bistups
armadr gere monnum stezno til med bodsturd oc lysing at lirtiu. en huæri er eigi
tomer giallde oryri hylzmeten. En bistups armadr skal þetta sozia¹¹ bistupi [til
handa¹² en halzt bondom til bruar gerðar. en þeir ueiti lid til. En þessor væga
bott tomr i stad mannzærlses þess er [i lagum varum er¹³ oc aller menn hazðu
[heitit til guds þakka.¹⁴ En bruar gerð skal sua stunda sem hinir uittrafto menn
sea i huæriu herade¹⁵ at bera ma.

A huærium tidum sozia ma.¹⁶

xx. Þessar eru tidir þær a .xij. manadom er eigi skal sozia oc eigi þing stezna 20
oc eigi eida¹⁷ vinna nema um mannhelligi oc¹⁸ þyzt sem flilia skal .iij. uitur zirir
iol .ij. um iol .vij. um langa zafstu. þakka uitu oc gangdaga uitu. huita sunnudaga

Jvfr. Cap. 18. G. 30. Cap. 19. G. 4. 5.

¹) Þat er rað oc bod Niculas þaza. — Overskr. A. Hele Capitlet mgl. S. ²) goda — mgl. A.
³) at hyggia — mgl. A. ⁴) oc — mgl. B. ⁵) (er — mgl. A. ⁶) heimanzerd — A. ⁷) Ez
m. blandaz vid zenod. — Overskr. A. mgl. S. ⁸) messo — A. S. ⁹) skipreidu — S. ¹⁰) þær ár — A.
¹¹) halzt — tilf. A. S. ¹²) [mgl. S. ¹³) [mællt er i lögum várom — A. [m. var i laugum — S.
¹⁴) [gudi heitit — A. ¹⁵) radi — A. ¹⁶) Eigi fl. sozia ne þing stemna. — Overskr. A. Her ei skal
sozia of ei vinna. — Overskr. S. ¹⁷) eida — mgl. S. ¹⁸) ei — tilf. S.

uifu. oc ymbrudagarner þrir¹ zirir Michials² meſſo. En aller adrer i vitunni eru ſotnar dagar. En um triftin rett oc allar adrar zear ſotner þa ſtal tats æſta er ſotn³ tómer a hendr oc zirir ze hans a þeſſom tidum. en hann zore⁴ tal zirir. En ez ſa a þu i herade eða hus i kaupange. þa uardar þat tale zirir hann. En ez ein- lonypr madr vædr zirir ſot. þa zæe hann⁵ þann mann i tal zirir ſit er iammilit⁶ ze eigi ſem honum var ſot til gezen. En ez hann zorer eigi tal zirir ſit. þa ſedizt hann .iij. mortum ſilzre.⁷ oc a þat halzt konungr en halzt ſakar abere. en tótr er⁸ ſallaus⁹ onrir ſua milil ſem ſot uar til gezen. En ez ſa er oreigi er [ſot er gezen oc¹⁰ ſot tómr a hond oc lonypr¹¹ hann vndan þa er hann ſannr at ſot þegar ſotnar dagar tóma. En ez hann zorer ze ſitt i zylki annat vndan tatum þa ſedizt hann [.iij. mortum¹² ſem adr. En ez þat er um triftin rett þa ſote ſa biſtups armadr er zirir ſitr oc haze halzt huar þeirra [oc hinn er¹³ ſotn hoz. En um allar¹⁴ adrar zefettir ſote ſa er ſot gaz. En ez hann ſell ze vndan tatum eða annan vegh vndan ſtytr. þa ſote vtt ſakar abere [ze þat¹⁵ með vtbeizſlu oc þingſteznu oc niote þar þeirra vatta at þat ze var i tal zenget oc beidi bōndr¹⁶ atzrarar doms at tala til ſkulldar oc til ſettar¹⁷ oc halzu¹⁸ meira með. haze þat bōndr. En þat eitt ſtal ſotia eða ſueria um mannhællgi eða þyzt er madr rydr mal ſitt til laga oc .vj.¹⁹ eidar eru. En ez eidar værda zettir ſtande til ſora daga. ſotn ſtal oc eigi²⁰ hezia²¹ a tynsdegi þui at zimten ber a ſunnudag. En ſa er heyr ſotn ſina a þeſſom tidum þa hezir hann zirir zaret²² ſotn ſinni. nema hann ſkiote a ziornættingi²³ eða .vj. nætting þedan. En ez eidar værda vnnir adrer en nu eru [til ſtildir.²⁴ þa er ſa²⁵ ſedr .vj. aurum i langa zaftu. en a allum adrum tidum .iij. aurum ez eigi er .vj. aura dagr ez madr ma na laga zrefstum.²⁶ En ez madr þarz til landz- ſtylldar ſinnar at ſotia at²⁷ vſotnar²⁸ dagum þa ſtal log zirir lod zetta oc leggja a²⁹ zimtar ſtezno oc rydi huartueggia ſin vitni til bolar oc ſtande til ſora daga.

Um banſetning.³⁰

21 xi. Ez biſtup bannſetr mann þa ſtal hann haze .iij. manada zrefst at leidretta mal ſitt. En at mænn vezizt eigi længr i hans vgiptu þa ſtezni biſtups armadr honum þing oc gere hann vtlægan nema hann leidrette þar þegar mal ſitt oc haze biſtup allt ze hans en konungr landlaup.

1) þrir — mgl. S. 2) Jóans — A. 3) ſot — A. S. 4) zæe — A. B. S. 5) hann — mgl. S. 6) myndit — S. 7) ſilzmetnom — A. B. ſem adr — tilf. S. 8) er — mgl. A. 9) ſallaus — A. S. 10) [mgl. A. S. 11) lonypr — A. S. 12) [mort — S. 13) [er hinn — S. 14) allar — mgl. S. 15) [mgl. S. 16) bōndr — mgl. S. 17) ſettanna — A. S. 18) hazue — S. 19) ſettar — A. B. S. 20) eingin — S. 21) hazua — S. 22) zirigort — S. 23) ziornætting — B. zernætting — A. 24) [taldir — S. 25) han — S. 26) zeffom — B. Herefter nyt Cap. i A. med Overskr.: Zif landſtyllbar at ſotia. 27) a — A. S. 28) ſotnar — Ac. e. ſotnar, rettet af Arne M. til vſotnar — Ad. ſontnar — S. 29) a — mgl. A. S. 30) Ez madr bannſez. — Overskr. A. En biſtup banſatter men. — Overskr. S.

Guerss rada zars skal leita ser.¹

xxij. Nu ez madr uil dottor sina gipta eda þa konu er hann a zorræde a at 22 lagum. hann skal tala vatta .ij. með ser ez hins hendi er za uil oc zretta² at ez hon vili þui vmræde zylgia er sa leggr zirir hana er þa a zorræde hennar³ at lagum. En ez hon suarar ual eda þegir þa se þui skirfotat oc se⁴ kona zest at þui. En ez hon nei tuædr þa se hon eigi zest. En nerge er hon iattar rada zare þa ma sa⁵ madr zesta oc za hennar ez uitni⁶ uitu. En þat vitni skal hann eigi lengr abyrgiazt en .xij. manade oc ein dagh. Nu uil hon zora roz a zestar mal innan þeirra .xij. manada oc tuazt⁷ naudigh zest vera. þa niote hann vitnis sins [mote ordom hennar⁸ oc haze konu.⁹ En ez [hann þrytr¹⁰ vitni þa syni hon uilia sins með eidi¹¹ oc zader hennar oc moder með henne eda¹² nanafto nidir¹³ ez þau eru eigi til oc luti upp zestarmanne i¹⁴ stikum¹⁵ oyri sem heitit uar með henne sidan leiti huart zirir ser. Ez þesse sundran gerezt sidan brullaup¹⁶ þa missi hon þridiungo aula sins.¹⁷

Um utlegan oyri.¹⁸

xxijij. Ez madr vædr utlægr i kristnum rette þa gere biskups armadr monnum 23 zimtar steznu til skullda sinna ez þui¹⁹ þingi oc æfte²⁰ taks²¹ zirir ze hans. En ez²² veria dōmdan²³ oyri innan zimtar vm sumar en halzō manadar vm uetr. þa sedizt huer þeirra .iij. mortum uidr biskup ez armadr hans skirfotar zorstadu. Sua sedizt oc huer þeirra²⁴ .iij. mortum uidr biskup²⁵ er vndan styt eda uidr tetr eda kaupir utlegan oyri i kristnum rette. en armadr soke þat ze með þingsteznum.²⁶ En ez menn veita zorstadu eda eru menn²⁷ samuistum²⁸ með honum sidan þessar steznur eru lidnar þa eru²⁹ sitri utleggh³⁰ utlægr sem hinn. en ze sinu uidr konung en hin einn uidr biskup.

Huer utlægr vædr i kristnum rette.³¹

xxiiij. Sua er³² mællt i lagum manna at engi³³ vædr utlægr nema honum 24 stezni þing madr eda or eda horn i kaupange til motz. En ez madr gerer til utlægdar

Jvfr. Cap. 23. 24. B. 16. E. 25.

1) Ez m. gipter dottor sina. — Overskr. A. Um giptingar. — Overskr. S. 2) hana — tilf. A. 3) zirir henne — S. 4) þa — tilf. S. 5) sa — mgl. S. 6) vattar — A. 7) tuazt — A. B. S. 8) [mgl. S. 9) ez hennar ordom — tilf. S. 10) [honum bitar — A. S. 11) zinsæidi — A. S. 12) Her begynder Brudst. Y., og vedvarer til Enden. 13) vinir — S. með henni — tilf. A. 14) i — mgl. A. 15) stikum — S. 16) þeirra var — tilf. S. 17) sine — mgl. A. B. 18) Ez m. vædr utlægr. — Overskr. A. Overskr. mgl. S. Um utlægdar m. . . i kristnum rette. — Overskr. Y. 19) þui — mgl. Y. 20) æfta þann — A. 21) ez þui þingi — tilf. A. Y. 22) menn — tilf. A. B. S. Y. 23) dōmpdom — S. 24) þeirra — mgl. A. S. Y. 25) uidr biskup — mgl. Y. 26) þingstemnu — Y. 27) menn — mgl. A. Y. 28) j samuistu — B. 29) þeir — tilf. A. S. Y. 30) utlegð — A. Y. 31) Um þat at engi verði úttagr nema honum stemni þing. — Overskr. A. Um utlægh. — Overskr. S. (i hvilken Codex dette samme Stykke ogsaa findes særskilt uden Overskrift: S*). Huer utlægr vædr at lagum eda huessu frammlædis skal . . . — Overskr. Y. 32) enn — tilf. Y. 33) madr — tilf. A. S. S* Y.

lig. Um þræla helgi oc hve bota scal þyrir eða bein. (61.)

lg. Eð grimumenn ero drepner eða hve þeir sculo botaft. (62.)

- 1 Þat er þyrst i mannhelgi várre at várr landi scal hværr fridheilagr innanlandz oc utanlandz. En eð madr veqr mann. þa hezir hann þyrirgört öllu þvi er hann átte. nema iördu sinni einni. nema hinn¹ haze vercat ser til ádr En eð madr zerr eptir útlögom manne oc veqr hann þá scal hann segia til mönnum² sambogris í þvi sama þylki at hann hezir útlagan mann drepinn. En eð hann segir eigi til sambogris. þá er hann mordingi rétt. En engi má iördu sinni þyrirgera nema hann vegi scemdarvíg eða geri níðingsverc.

Um scemdarvíg.

- 2 (ij.) Þat er scemdarvíg eð madr veqr á veittar trygdir. þá hezir hann þyrir þarit landi oc lausum eyri.

Um annat scemdarvíg.

- 3 Þat er annat scemdarvíg eð madr veqr mann í gridum.

Um morð.

- 4 (iij.) Þat er þridia eð madr drepr mann á morð. þat er níðingsverc hit mesta eð madr rædr lönd oc pegna undan tonunge. En eð tonungr kennir manni landráð þá scal hann nemna mann³ or hird sinni til iamborinn mann⁴ þeim er máli á at svara. En eð leysingi á þvi máli at svara eða þyrmslamenn. þá scal búanda sun nemna or hird eð hann er til. oc haze rit oc innzigte tonungs. oc sofi þat mál þá er tonungr er eigi innan þyllis. Þat er annat níðingsverc eð madr leypse út í óþridi oc heriar í land aptr. oc hezir eigi sagt þridi aptr. aller ero iamútlager er í þeirri þerð⁵ ero. Þat er hit þridia níðingsverc eð madr rýzr trygdir þær er at lögum ero trygðar oc hann hezir siálzr at veitt. Þat er hit iiij. níðingsverc eð madr leggrr eilð⁶ í þv manns oc brennir upp. Nú ero þau scemdarvíg töld oc þau níðingsverc er madr hezir þyrirgort iördu sinne eð hann verdr sannr at. En engi madr má meira þé þyrirgera at einu sinne en þvi er hann er eigandi at.

Aller menn þriálfser ero fridhelger at heimili síno.

- 5 (iiij.) Svá er oc mællt at þriálfser menn sculo aller fridhelger at heimile síno. oc svá eð þeir þara til aþ heima oc í þrá. En eð búande eða búanda sunr verdr veginn heima at heimili síno. oc svá eð þeir þara til aþ heima oc í þrá eða á acr eða á eng með hiúnnum sínum. þá scal sá vera bane er hiún bera vitni um oc þau

Jvfr. Cap. 1. 2. 3. Hk. 14. Cap. 4. 5. Hk. 18. 24. G. 178.

¹) Saaledes c. d. e. samt Hk. hann — b. e. ²) mönnum — udelade b. f. ³) Saal. c. e. samt Hk. menn — b. d. f. ⁴) manne — c. e. ⁵) þerð — mgl. c. d. e., men er af Arne M. tilf. i d. ⁶) Saal. d. e. f. samt Hk. eilði — b. c. .

segja til. svá skal þræll oc ambátt bera heimsócnar-vitni um sem xriáls madr. oc svá .viij. vetra gamall madr sem ellri. En sá¹ er heimsócnar-vitni berse á hendr. sá er bane at sannr oc sýnn. oc eigi eidum undan zoraft. nema því at einö at hann haxe svá xiarre staddr verit á því dögge² er víg var vegit at hann mátti eigi samdöggris³ tvívegis zara til vígs oc í zrá. oc verri hann staddr á þingi eða at tirkio eða at samcundo eða á sciþe .xij. æro eða lengra. þá bere þeir .xij. þegnar hann undan bennd er þá voru með honom stadder xriálsfer menn oc zullíða. en ez hann var i engom þeim stad staddr. tome zyrir sic járnburdi ez hann náer eigi með eidum undan at zoraft. en ez þau mego eigi á þingi segia. þá sculo bera .ij.⁴ menn oc bóca sögu þeirra á þingi. en ez madr er serðr oc má hann mæla þá er menn hitta hann. þá scal sá vera bane er hann segir zyrft á hendr ez hann mæler ez⁵ viti oc má hann lenna hann oc saga hans temr bókat⁶ á zyrsta þing. nema hinn⁷ sciri sic með járnburd.

Um þat ez menn zara .iiij. saman á sciþi.

(v.) Þat er þar næft ez menn zara .iiij. á sciþi saman oc verðr svá illa at 6 einnhverr þeirra höggr annan. þá scal leggja upp árar sá hinn þridi þeirra lagmadr er ez valde.⁸ Nú verðr þeim þat zyrir er⁹ þeir toma at landi. at þeir scera báðer örvar. oc báðer toma þeir til þings. þá scal at söcum hyggia. oc bere sá zyrre járn er arzi vill. oc beri¹⁰ þó báðer ez báðer sýnia. en sá er sannr verðr at zare útlagr.

Ez madr er drepinn til dauðs.

(vi.) Ez madr er drepinn til dauðs þá á sá vera bane er vígi lýfir á hendr 7 ser. en lýft scal vígi samdöggris¹¹ innan zyllis oc nemna sic á namn oc náttstad sinn oc herað þat er hann er or. oc lýse til xriáls mannz oc til réttnamz¹² mannz. þá scal á örvar þingi toma náttstadr manns fram. oc þat scal búandi sveria er hann var at um nottina. oc¹³ hann kalladi sic svá á namn. en víglýsing scal segia til á þingi. en ez madr vill eigi bera víglýsingar vitni eða sveria náttstad. þá zare til bauggilldismadr einnhverr veganda oc gere honom stemno til at bera annattveggia ez eða á á zimtar¹⁴ þingi. En ez þeir vilia huárki bera ez ne á. þá ero þeir selir .iiij. morkum hverr þeirra. haxe hályt sá er sofer en hályt tonungr oc nióte enstis vitnis oc bere eði nitni oc zare réttlauð. oc svá um öll önnor vitni þau er stírfstotat

Jvfr. Cap. 6. G. 171. Cap. 7. Hk. 27. G. 156.

¹) madr — tilf. c. d. e. ²) a þeim degi — c. d. e. I d. er degi af Arne M. rettet til degne.
³) samdöggris — d. (rettet af Arne M. fra samdöggris). ⁴) Saaledes ogsaa Hk. .iiij. — c. e. samt d. op-
indelig; her er det ene i bortraderet. ⁵) (— c. d. e. ⁶) bócuð — c. e. ⁷) hann — c. e.
⁸) välle — c. samt opr. i d. e., men senere rettet til valde. ⁹) at — b. f. ¹⁰) bote — c. Rettet
derfra af Arne M. til berre — d. ¹¹) samdöggris — c. e. Rettet derfra af Arne M. til samdöggris — d.
Saaledes oftere. ¹²) réttnamz — c. ligesaa d. opr., men rettet af Arne M. til réttnamz. rétz nazno —
Hk. (feilagtigt). ¹³) at — Hk. (rigtigere). ¹⁴) zimta — b.

er under innan helgi.¹ en til þessarar sófnar skal engi maðr heim stemna. þing skal stemna á þimtar þingi um svá margar nætr sem um háða toki² i þingá þeirre sem þar. oc skal þar annattveggia á því þingi upphlyt þiár eða atþör at taca af honom hályo meira. En ef hann má þara til samþogris oc i þrá sá maðr er víglýsing kemr a hönd þar sem víg er vegit. þá þar. eigi náttstadrinn toma fram er hann á heimili svá nær innan þyllis eða utan. Eigi skal hann ganga um .iij. þvi svá at eigi se vígi lýft þrá því er víg var vegit. nema hauggilldis menn eða neygilldis menn því á. en ef lýfir eigi svá vígi þá er hann mordinge rétt. oc bæði þyrirgort³ löndum oc laufum eyre oc tome hann allðri i land aptr. En ef bæði kemr a þyrsta þingi víglýsing oc svá saga hins sára oc er hon svá boren sem þyr var scilt þá skal saga hins sára standa en eigi víglýsing. oc berr þá morð á veganda at hann se úllagr.⁴ En ef eigi kemr saga hins sára fram a þyrsta þingi ne heimilisvitar⁵ vitni. oc kemr víglýsing oc síonar vitni. þá skal víglýsing standa en eigi síonarvitni ef hon er at lögum boren. en erþingi hins dauda skal þara i herað þat er sá maðr létz⁶ or vera. þá ef hann hitter þann mann utan laga várra er svá kemr. þá skal hann soria hann at þeim lögum er þar ero. en ef hann hittir þann mann innan laga várra. þá skal hann stemna honom þing. en á því þingi sculo bera hann undan .xij. þriálf⁷ menn oc eigi neyðarvitni oc þora á því þingi fram er honom var stemnt. En ef þat er eigi þá er hann sáðr at máli. En erþingi ins dauda þare aptr. oc soti menn .ij. til tyltaraidar. oc því at eins hinn þridia ef hann gerer hann sannan at. En ef hann gerer hann eigi sannan at. þá er hann⁸ sícri úllagr úllagr sem hann scyldi ef hann yrði sannr at máli.

Um tyltaraid.

- 8 (viij.) En hvervetna er tyltaraidar sculo framþara oc nemdar vitni. þá skal sakarabere nemna hályða vátta en veriandi hályða. oc nemna hvárr þegar er þestr er eidr sína vátta. oc nemna haullda .xij. (or) þylli. eða þvöndr hina þezto ef eigi ero haulldar til. hvárli sculo⁹ til nemder síxiader ne sacader .ij. skal hann háða vátta af þeim .xij. en .ij. nánofto nidi. síályr hinn þimti. en þeir .viij. síðan þriálf⁷ menn oc þulláida er bæði tunno hyggia þyrir orði oc eidi. en þyrir alltaris gólze sculo menn tyltaraid¹⁰ sveria oc háða meffo bóci i hendi. en ef einn váttir þellz þá þellz allr eidr. en ef einhverr váttir á eigi tirkiu gengt. þá sveri hann þyrir tirkiu dýrum. ef eigi má þá bóci. þá skal hann háða dýristax i hendi ser. oc sver þar at þullu sem at bóci. En ef þestr þyniar honom bócar þá hezer hann þyrirþarit reidu sinni þá

Jvfr. Cap. 8. Hk. 139. G. 132—136.

¹) Saal. ogsaa Hk. I den nyere Landslov, hvor dette Cap. er optaget med faa Forandringer, staaer i mannhelgi istf. innan helgi. ²) sem menn hava tefit — Hk., upaatvilelig rigtigere. ³) þe oc þridr — tilf. Hk. ⁴) oc berr þó morð af v. at h. se úllagr — Hk. og de nyere Landslove. ⁵) heim: (sófnar — Hk. og d. n. Ldslove. ⁶) Saal. e. let — b. c. d. f. let set — Hk. og de n. Ldslove. ⁷) þriálf — b. ⁸) hinn — e. ⁹) sculo — mgl. b. f. ¹⁰) eida — e.

.xij. mánoða í¹ settongi eða attongi þeim er sá maðr er or. æið hvern skal bióða til heimilis hins er heyra skal. oc bióða .iij. nottum þyrir eþ þiörðr eða þiall bannar eigi. En .v. nottum eþ at² þiörðr eða þiall bannar. hvárt sem hinn er heima eða eigi.

(viiij.) En hvert viti³ er maðr þeſter útlegðar eið. þa ſegi ſoltiandi innan þylki⁴ til þeſſ bviar er honom skal eið bióða til at þullu. En eþ hann ſegir eigi hvert eið skal bióða. þá vinni hann eið á .x. vicum ſorum. oc ſe ſiálþbodin áðr. þeim er heyra ſcyldi. en ármanne skal ſegia til oc er þó þullt at einni nott eða ſambogris ſe þyrir ſagt ármanni. hvárt sem hann er heima eða eigi. en þar skal eið hvern vinna. hvert ſem er útlegðar eiðr eðr annarr eiðr ſem menn haþa þyrir eða unnit. Nú eþ menn tortryggia þat er hann sótti hinn þyrirſta. þá ſculu vátta hans vita þat með honom at hann sótti þann mann er ſvá callaði ſic. En hvervitna er maðr þeſtir eið þyrir útlegðar mál oc verðr honom eiðþall. þá ſcal ſakarábere haþa kennt þing á þeim mánaði næſta eþter. oc ſe ſiálþſtemnt þat þing⁵ þeim er óſlióta veitte honom. oc viti hann hverſo hann heþer þort eiðinn eþ hendi ſer. En eþ ſakarábere kvæðr eigi eið þramþorðan at þullu. þá nióte veriandi vátta ſinna þeirra .ij. er hann ſciſcotæde þvi under þá. er hann þorðr eið eþ hendi ſer. at hann haþe eið unninn ſem þeſtr var. En eþ maðr þeſter útlegðar eið. oc gæter eigi ſakarábere mánað þann ſócnar ſinnar er næſtr er eþtir eiðſtemnudag. þá heþer hann þyrirþarit ſócn ſinni oc eigi meira. en ármadrinn ſolti hinn þyrir eiðþallit þegar hann verðr varr við. oc haþi sótt innan mánaðar ſócnardaga. eða þallinn at ſócn.

Eþ maðr verðr höggvinn á þingi.

(ix.) Eþ maðr verðr höggvinn á þingi. þá ſculo aller menn eþter renna til 9 ſcógð. en sá er eigi vill eþter renna. þá er sá ſecr baugi. en .xij. aurar ero í þeim baugi. en neþgilldis menn oc hauggilldis menn oc námágar ſculo at lögom eigi eþter renna nema vili. En þeir ſculo aller eina biörg veita hinom er víg heþir vegit. oc eigi meire biörg veita en ſcilt er með öllum mönnum. rinda ſcal manne eþ vill. oc áro ſcal til ſcióta oc auſkere. oc eþ þeſſum þrimr þá ſcal eina biörg at eino veita. en eþ þleire veiter. þá er sá útlagr er ſiðar veiter. nema honom ſe óviſavargr. oc ſveri hann einn þyrir. En eþ maðr þerr eþ landi útlagr. þá er ſiálþbóðit arþa hans um þiárhaðb oc allt þat er honom þyðir varða.

Eþ maðr er ſerðr á þingi.

En eþ maðr er ſerðr á þingi oc renna aller eþtir þeim manni til ſcógð er víg 10 vacti. nú verðr hann þarenn. þá eþ hann vill at lögum veriaþ. þá leggi hann váþn

Jvfr. Cap. 9. 10. Hk. 26. G. 152. 181. 192.

¹) oc — c. e., ogsaa i d., men rettet her af Arne M. til i. ²) at — mgl. c. d. e. ³) vitni — c. e., ligesaa d., men rettet af Arne M. til viti. ⁴) Saaledes i alle Afſkrifter. ⁵) þat þing — mgl. c. Tilf. i d. med Arne M.s Haand. Tilf. senere i e., men foran ſiálþſtemnt.

sin niðr oc bióði lög fyrir sic. En þegar er hann er handlagðr¹ eða leggr hana vápn sin niðr. þá er hann friðheilagr madr meðan hinn lizer. oc eigi dræpr meðan hinn er lífs hinn sáre. binda skal þann mann oc ármanne þora. en hann á vörð at veita oc svá lendr madr. Nú ez ármadr þarx líðs at gæta hans. þá skal nemna frændr hins sára at gæta með honom. eða greiða bonðr með honum svá marga sem ármadrinn þarx. En ez hann leypr frá ármanne oc verðr hinn sáre dauðr. þá skal drepa ármanninn. en ez ármadrinn er ekki heima. þá skal þá þann mann [bundinn tono² hans. en ez hvárli er heima. þá skal þá í hönd verthús brjta.³ oc svá líð með honom at hallða hann. En frændr hins sára eigi lofst at hallða honom ez þeir vilia. at⁴ eði vardar þá⁵ þó at hann laupi frá þeim. En ez ármadr syniar viðtöku. þá⁶ sculu þeir hafa vitni til. oc setia þann mann bundinn á þlet hans. þá vardar honom æ hit sama nema oyrili tali az honom. En huervitna er ármadr tekr útlegðar þé manns. þá skal hann þá mann til at höggva þann mann er á þing lemr nema arzi se nær. En arza liggir ekki vidr þó at hann geze honom gang. oc búandom liggir ekki vid þó at hann gangi az þingino ez erþingi hins dauða geze honom gang. En ez erþingi hins dauða geze honom eigi gang. þá drepi ármadr þann mann sem fyrir var mælt.

Ez sá kemz í scóg er særði.

- 11 (x.) Ez madr er særðr oc kemz sá eigi⁷ í scóg er særði eða verðr⁸ höndom tekinn. oc býðr hann lög fyrir sic. þá ero þar uppi lögbaugar tonongi. en sárbotr hinum sára oc læcniszé.

Um læcniszé.

- 12 (xi.) Eyrir skal uppi læcniszjár á hveriom mánadi oc .ij. mánaðarmater miöls oc .ij. smiörs. oc svá skal mánad hvern til þess er rúva er á sári. en þat skal á þyrsta þingi bióða. oc bú hans í taci oc lauser aurar. þar til er hann hezir bottr lögbaugum tonunge oc sárbotr hinum sára oc læcniszé. En ez hann býðr (eigi)⁹ á¹⁰ þyrsta þingi þá er hann útlagr oc svá þé hans nema þat er hann lemr í scóg með ser. En þegar er rúva er á sáre. þá skal sá er særði láta menn .ij. síá. En ez hinn sáre vill eigi sjna sár sin. þá er az hins ábyrgð er særði. oc svá þó at hinn verði dauðr. En ez hann sjnir. þá sculo þeir bera vitni um er sá. en hann skal tenna þing oc bióða tonungi lögbauga oc sárbotr hinom sára oc læcniszé oc haxe bottr á hálfmánaðar

Jvfr. Cap. 11. Hk. 28. G. 185. Cap. 12. G. 183. 184.

¹) handlaðr — Hk. ²) [af Arne M. rettet til buandenn fona i d. ³) brjta — c. d. e.
⁴) Maaske Feilskr. f. oc. ⁵) þá — mgl. c. e. ⁶) þó — f. ⁷) Dette Ord, som mangler i Texten aabenbar ved Forglemmelse, tilføies her i Medhold af Hk., i hvilken hele dette Capitel er optaget.
⁸) hann — tilf. c. d. e. ⁹) Dette Ord mangler i Texten, aabenbar ved Forglemmelse. ¹⁰) hinu — tilf. c. d. e.

þrefte eða hann þare útlagr. En ef þyrre¹ er sárþóta beitt en rúva se á sáre. þá borte sá er beidir öfundarbót hinum sára eptir því er hinn sáre er burdum til.

☞ madr þer sár af manni.

(xij.) En hvar sem madr er stadinn. oc þer hann sár af manne. þá skal friáls 13 madr hvorr eptir renna. nema hann seli sic baugi. en í þeim baugi ero aurar .xij.²

☞ menn þara til öldre eða til samcundu.

(xiiij.) Ef menn þara til öldre eða til samcundu. en þat er samcunda þull þriggia 14 fállda eða þrimr þleira. Nú er svá mællt at eigi skal þá draga sveiter saman þá er adrer menn ero soþa þarner. þá er svá mællt ef madr er veginn á vetvangi innarla í húse eða utarla í húse. þá sculo þeir vita er í sveit þeirri voro hvorr bani er. en ef þeir mego eigi þann mann þinna. þá skal sá vera bani or þeirri sveit er ervingi hins dauda segir á hendr. En ef madr verðr svá veginn í öldrhúsi at aller menn se soþa þarner þá sculo aller uppstanda oc gera ellda oc í sitt sæti hvorr þara. en ef einshvers missir vid í sæti sino. þá skal sá bane vera. nema hann haxe scírscotat á .ij. hendr ser at aller menn voro sáttar þá er hann þór á brott. oc bere .ij. menn hann undan. Nú ero aller menn inni oc missir engi sino lagmanns. en ef ólýft er vígi þá skal erþingi hins dauda soþia .ij. menn til tlyztar eidar. oc því at eins hinn þridia ef hann geter hann sannan at. eða liggir honom slíct vid sem hinum oc soþi hann hvárt sem hann vill innan hús eða utan. En sá er eigi heþer scírscotat at menn voru sáttar í hans brautþör oc verðr ef því þyrir söcum. þá sýni hann með tlyztar-eidi oc nemdarvitni ef þat er til. eða beri iárn.

☞ madr er drepinn í öldrhúse.

(xiiij.) Ef madr er drepinn í öldrhúse. þá sculu þeir bera annattveggia ef eða 15 á er næster ero honom. En ef þeir bera hann³ hvárki drepinn ne ódrepinn. þá ero þeir seler .iiij. morcom vid lonung hvártrveggi þeirra. eða haxe þyrir ser lýritar eid at þeir visso eði hvorr scadamadr hans var.⁴ En erþingi soþi menn .ij. til tlyztar-eidar sem þyrir var scilt. En þeir er eigi villdu vitni um bera. oc visso þeir. þá sculo þeir alldre síðan váttberir oc enstis vitnis nióta.

☞ madr rindr manne í elld.

(xv.) Ef madr rindr manni í elld heiptugri hendi. oc brinnr⁵ hann oc verðr þat 16 at sári þullu. oc skal madr binda um. þá sculo lögbaugar uppi lonunge. en hinum sérbotr oc lænesþé sem þyrir var um sagt.⁶ oc hályrétli oc flæða spell sem mezt.

Jvfr. Cap. 13. Hk. 28. Cap. 14. 15. Hk. 25. G. 157. Cap. 16 — 18. Hk. 35. G. 195.

¹) þyrir — d. ²) .xv. — c. e. ³) hann — mgl. c. e. ⁴) varð — c. e. Opr. i d., men rettet af Arne M. til var. ⁵) Saal. i alle Afkrr. ⁶) upp sagt — c. d. e.

Æz á haz rindr.

- 17 (xvi.) Æz madr rindr manni á taz heiptugre hendi. þá scal honom bota hályrétti. en ez hann steiniz í tazi. þá scal bota honom sárbotom oc læcniszé oc zullrétti oc lögbaugum konungi. Æz¹ madr sitr á bordi oc gengr hann þurza sinna oc rindr madr honom á taz heiptugre hendi. þá scal zullrétti uppi oc özundarbót. en ez hann scheiniz í taze þá er slíct sem ádr var uppsagt sárbotr oc læcniszé oc zullrétti oc lögbaug kononge. Slíct hit sama liggz oc við ez madr nydir manne az rúmi eda ez hann hele.

Æz madr rindr manni.

- 18 (xvii.) Æz madr rindr manne zrá ser heiptugre hendi þá scal þar hályrétti uppi. en ez madr nydir bædi til sín oc zrá ser. þá er zullrétti uppi. en ez madr zellir mann. oc verdr hann þerr at baki. þá scal bota honom özundarbót oc zullrétti oc konungi baugi ez scírscotar. En ez hann scírscotar eigi. þá eigi hann toft at beida út réttar síns oc til baugs konungs oc sofi² með þingstexno oc hazi vátta .ij. þá er nær voru ez þeir ero til. en ez þeir ero eigi til. þá syni hinn með lýritar eidi. en ez hann vill eigi beida. þá zalli niðr réttz hans oc svá konungs. En ez madr lenpr at manne oc helldr hann ser siálzr. þá scal hann bota hályrétti en konungi baugi ez hinn scírscotar. en ez hann verdr halldinn oc er scírscotat þá er zullrétti. en baugz konunge tofzeyringz.³ en ez hann helldr ser siálzr oc verdr eigi scírscotat. þat er argazas oc er þat secta lauft.

Um ácastan alla heiptugri hendi.

- 19 (xviii.) Um ácastan alla heiptugri hendi þá er hályrétti uppi ez eigi lemr blóð út. En ez blóð lemr út. þá sculu uppi sárbotr oc læcniszé oc lögbaug konungi. En ez madr lýstr mann óvenishögg með egzhamri oc höggz epter síðan. sá er útlagr oc laupi sic zimtán mörcum or scógi. oc zullrétti oc sárbotum oc læcniszé oc lögbauge konunge.⁴

Æz madr höggz til manns oc kemr á hann scapt.

- 20 (xix.) Æz madr höggz til manns oc höggz yzir. oc lemr scaptit á. þat er drep. En ez madr höggz til manns oc scainer⁵ klæde hans. hinn höggz í gegn. þá zellz sá útlagr er zyrre hió ez hinn scírscotar ádr.

Æz madr stingz annan spiótscapti.

- 21 (xx.) Æz madr stingz annan⁶ spiótscapte eda egzscapte eda hverio er hann stingz með heiptugri hendi ez eigi lemr blóð út. þá scal hályrétti uppi. en ez blóð

Jvfr. Cap. 19—21. G. 189. 192—194.

¹) En ez — c. d. e. ²) Istf. oc sofi har c. sofiu, ligeledes d. og e., men i d. er af Arne M. oc tilföiet foran sofiu, i e. af en anden Haand end Textens. ³) Dette Ord mgl. i e. Er i d. tilf. af Arne M., i e. med en anden H. end Textens. ⁴) lögbaug or landt — e. Ogsaa d. opr., men rettet af Arne M. til lögbauge kononge. Samme Rettelse med en fra Texten forskjellig Haand i e. ⁵) scimir — c. Ligesaa d. opr., men rettet af Arne M. ⁶) man — tilf. e.

temr út þá sculo sárbotr uppi oc lænesþé oc lögbaugar tonunge. oc hályrétte þellr nidr.

Ex lýftr mann heiptugri hendi.

(xxi.) Ex madr lýftr mann¹ heiptugri hendi, með hverio er hann lýftr. þá er 22 hann útlagr. oc öllo þyrirgört er hann á nema iörðu sinni einni oc því er hann temr í scóg með ser oc rudr hyl (eda)² rífla oc þé því er þyrir iarder³ er reidí. en þat er epter er. þá scal hinn taca rétt sinn úaulinn or þeim lutum oc or því þé sá er þyrir varð úvænino. en ármadr tali þat er aukit er. En ex hann vill laupa sic⁴ or scóge. þá scal hann reida mertr .xv. þá scal hinn þara oc taca⁵ rétt sinn or þeim .xv. mörcom. en veita hinom trygðer síðan. en alldregi er hann heilagr þyrir en hann heþir bott vid sacarábera oc ármanni tonungs. En ex hann býðr botr báðom þeim. þá helgar hann sic hvárt sem þeir taca vid eda eigi. En ex einn madr lýftr .ij. menn i eino atvigi eda þleire. þá er hann svá útlagr sem hann hafi einn mann loftenn. oc borti snom rétti hverium þeirra. oc einum .xv. mörcom tonunge. En þó at einn madr særi .ij. menn eda þleiri i einu atvigi þá borti hann sínum sárbotum hverium þeirra oc einum lögbauge tonunge.

Um flocha atvigi oc ex madr ex særðr úsambærum sárum.⁶

(xxij.) Ex menn hittaz á floðum .v. menn saman eda .v. mönnum þleira. oc 23 beriaz þeir oc verðr madr veginn or öðrum tveggia floði. þá er sá bane er scilz vid þá oc lýfir vígi á hendr ser. en ex þeir sciliaz eigi þá ero þeir aller útlager. en erþingi hins dauða á þess cost at sá se bane er beþtr er i þör þeirra. nema hann með lýritar eidi undan þorez ex hann er þorr til. eda iárnburde ex hann þær eigi eida lid til. Nú scal lýsa vígi til þess þeir ero átta saman oc hundr hinn níundi. Lýsa ex .vij. ero eda þerre. nema slánde eda segiande⁷ se at. þá verðr hann eigi mörðingi. En ex madr verðr þrimt vápnum úsambærum veginn. eitt er breidög. annat er bolög. spiót oc sverð. þat er eins manns vápn. þá má epterætlandi lenna þat víg .ij. mönnum. hann skal sjna þau sár öll mönnum oc láta bóca á þingi hverso mörgum vápnum hann var veginn. þeim er til ero mælt. En ex .v. ero i floði hvárom tveggia oc verðr madr veginn i hvárom tveggia floði. nú scera þeir örvar hváretveggju á hendr öðrum. oc toma þeir aller til þings. þá scal at söcum hyggia. þeir vactu víg er verra lut áttu ádr. Nú ero eigi sacar til. þá þorez undan hverr þeirra með tlyxtareidi. nema þar⁸ þái bana sannan til.

Jvfr. Cap. 22. Hk. 29. G. 208. 212. Cap. 23. G. 152. 154. 155. 167. 168.

¹) með — tilf. b. e. Tilskrevet af Arne M. i d. ²) eda — tilf. paa dette Sted Hk. (runnr eda rífla hyl), hvilket upaatvislelig er rigtigt. ³) iard — b. f. ⁴) (tr — c. d. f. ⁵) þá — c. Opr. i d., men rettet af Arne M. til taca. ⁶) Denne Overskr. mgl. i c. d. e. f. ⁷) segiande — b. ⁸) Feilskrift for þeir?

Ex madr serer .ij. menn á götu úte.

- 24 Ex einn madr serer .ij. menn á götu úte. þá scal hvárrtveggi þeirra öðrum vitni bera. en bend scal hvárum tveggju¹ fyrir annan² vátt.

(xxij.) Ex madr hittir daudan mann í mörcu sinni. eða annars manns mörcu. þá scal ör scera. oc láta þat öru fylgia at þangat scal fara er hinn daudi liggir. Ex þann mann má tenna þá á sá er tenner ex hann er rétt eptermalandi cost at sokia .ij. menn til tylxtareidar. En ex svá er at engi madr má þann mann tenna. þá standi þat mál lýrt til þess er eptermalandi³ temr⁴ nær ex manns verc er á. oc á⁵ hann koste enn þá at sokia .ij. menn til tylxtar eidar. Nú er sakarábere innan zyllis oc temr eigi til innan .vij. náttu. þá gere ármadr honom hályz mánadar stexno. eða mánadar stexno⁶ ex hann er utan zyllis .ij. mánada ex hann er utan laga oc innan lanz. En hvárt er ármadr verði⁷ at sokia. ex hinn temr til eða temr eigi til eða temr sótnare rétt. þá scal sokia .ij. menn með heimtvídar vitni til tylxtar eidar.⁸ því at eins hinn þrídía ex sannan gerer at. En ex sakarábere vill eigi sokia. þá se hann fallenn at sócn sinni. en ármadr eigi sócn þá síðan. En sá zore líc til kirkju er ábýr iörðu þeirre er líc er zundit á. eða gialldi .vj. aura ertlibyscopi. en hann heimti costnad sinn ex⁹ landz dróttne nema arze se nær. Sliet it sama ex líc recr á land. þá scal sá er á býr iörðu þeirri zora líc til kirkio sem stílt er í criftnum rétti eða gialldi .vj. aura ertlibyscopi.

Ex madr hverzr¹⁰ svá engi veit hvar er.

- 25 (xxij.) Ex madr hverzr á braut svá¹¹ engi veit hvar hann er kominn. þá scal til ransaca tolz mánade. en síðan á erzingi toft¹² at sokia menn .ij. til tylxtar eidar. ex hvergi má þann mann zinna.

Um þat ex manne mishöggs við mann í skóge.¹³

- 26 (xxv.) Ex menn .ij. fara saman í skóg oc höggva¹⁴ við. Nú verdr eigi betr en tré zellr á annan tveggia þeirra svá micit at einn madr má eigi upphezia az hinum er under liggir. Nú ex erzingiar vilia sokia þat mál. þá er lýrtar eidr fyrir. en ex einn madr má upphezia þá scal hann haza tylxtar eid fyrir ser.

Jvfr. Cap. 24. G. 155. 161. Cap. 26—28. G. 169. 172. 173. 175. 177.

¹) hvarum tveggjum — d. opr., men rettet af Arne M. til hvarum tveggia. ²) annat — c. d. e.
³) eptermalandr — c., ligesaa d., men rettet af Arne M. til eptermalandi; ligesaa e., men rettet med en fra Textens forskjellig Haand til eptermalandi. ⁴) temr — c., ligesaa d., men rettet af Arne M. til temr, ligesaa e., men rettet med f. H. til temr. ⁵) á — mgl. b. f. ⁶) eða mán. stexno — mgl. b. f.
⁷) verdr — c. d. e. ⁸) eids — c. d. e. ⁹) at — c. d. e. ¹⁰) á braut — tilf. c. e., ogsaa d., men udslettet af Arne M. ¹¹) at — tilf. c. d. e. ¹²) á — tilf. c. e., ogsaa d., men udslettet af Arne M. ¹³) Ex menn .ij. fara saman í skóg. — Overskr. c. e., ligesaa d., men rettet af Arne M. som i Texten. ¹⁴) oc höggva — mgl. f.

Enn um .ij. menn í scóge.

(xxvj.) Enn ez menn .ij. fara í scóg oc telgia tré. oc schtz¹ annars ög á 27 annan tveggia oc toma menn til þar er hann liggur. Nú ez hann má mæla oc seger hann svá er sár xéd. at hinum vord váða verc. þá scal sá fara ez landi á zimm náttu xresti á sumars degi. en hálxþs mánadar á vetrar degi. oc hazi xé sitt allt. en ez hinn er úmáli þá er menn hitta hann. þá er hinn útlagr oc allt xé hans er hann á. nema hann² hazi tlyxtar eida xyrer ser.

Ez madr scjtr xzir hús.

(xxvij.) Ez madr scjtr xzir hús eða hafscip oc ljsttr annan mann. en ez menn 28 vitu at honum var váða verc. eða má hinn mæla þá er menn toma til hans. þá scal bane fara á braut með öllo sínu. en hvortitna er váða verc verdr þá á tonungr eði á því.

Ez sá madr kemr á þing er blár er eða blóðugr.

(xxviii.) Ez sá madr kemr á þing er annat tveggia er blár eða blóðugr. oc berr 29 þat einn vátttr með honom. þá er sá útlagr er laust hann. en ez madr er loftrinn eða særdr svá at hann má eigi mæla. þá scere hann örvar upp þegar er hann má mæla. en þá scal þat örvarþing iamnxullt sem samðogris veri scorin örin upp. en ez hann verdr daudr. þá scere sá ör er á iörðu þeirri bñr.

Ez madr verdr sárr í heradi.

(xxix.) Ez madr verdr sárr í heradi oc³ scal fara at því sáre oc þing at haza. 30 En ez hann vill á þing ganga er serdi manninn þá æfti hann ser grida. en bondr sculo selia honum grid sem lög ero. oc svá ez þinge. zimm náttu grid á sumarsdegi en hálxþs mánadar á vetrardegi. Svá er oc mælt at engum manne⁴ scal synia þinggöngu. nema manns bana þeim er vegr mann á þingi oc verdr telinn í epterrás. oc þióxe þeim er xóle var á bac bundinn. En ez madr verdr útlagr⁵ görr á zyllis þingi eða á örvar þingi því er þar er sem zyllis þingit stlylði vera. nú vill hann fara í þat sama zylli oc æfta ser þinggöngu. þá sculo búendr eigi iáta honum. en hvorr madr annarra á þinggengt oc veri sitt mál sem honom leize. en syniar⁶ manni þinggöngu. þá má þann mann eigi útlagan gera á því þingi. en síðan epter þat þingit. þó at hinn verdr daudr or sárum. þá vardar þat eði búandom. en bane útlagr.

Ez fader verdr svá orr.

(xxx.) Ez fader verdr svá orr at hann drepr son sinn eða sonr xödur sinn eða 31 (brodir)⁷ bródur sinn. þá fare sá ez landi útlagr oc tome alldregi í land aptr. En ez

Jvfr. Cap. 29. Hk. 30. Cap. 31. 32. Hk. 21. G. 164.

¹) schtz — c. e., ogsaa d., men rettet af Arne M. til schtz. ²) hann — mgl. c. d. e. ³) Sandsynligviis Feilskr. f. ör. ⁴) manne — mgl. c. d. e. ⁵) útlagr — c. d. e. ⁶) syniaz — c. e., ogsaa d., men rettet af Arne M. til syniar. ⁷) Dette Ord tilf. i Hk.

sá er dreppinn var á sun eptir einn eða fleire eða dóttur stílgætna. þá tace þau svá arx föður síns sem fader þeirra skyldi eð hann lifði. en eð eði þeirra er til. þá taki sá er arxi hans er næstr hvárt sem er carl eða cona.¹ en hverr fædga sem annan drepr. eða bróðer bróður. þá fare fæ hans sem scilt var áðan.² svá scal um konur iamscýldar sem um carlmenn. nema hann briótiz ut böndum þeim er hann var í settr fyrer sína ödi oc tortrygd³ leicr á.

Um þran mann eð hann brýze or böndum.

- 32 (xxxi.) Eð madr verdr óðr svá at hann brýze or böndum oc verdr hann manns bane. hann scal fara eð landi. síðan hann er heill oc haxe fæ sitt allt. oc haxe hálfmáanadar grid um sumarþdag en máanadar um vetr. En eð menn síá ödi á manne. þá bindi sá er vill at orfeliu oc haxe til þings oc bióði frændum. lenfi þar oc segi eð sína ábyrgð. en öllum óðom⁴ mönnum eigo menn vörd at veita at orfeliu. en óðr madr er ómagi arxa síns.⁵ en hann verdr⁶ eigi ómagi arxa síns fyrer en hann veit at hann er óðr oc hann má toma höptum á hann eð hann vill. En eð safarábere kenneþ þat arxa hins óða at hann villdi eigi vardveita. halldi fyrir eins eidi. En eð óðr madr ferer mann. þá scal hann uppi láta sárbotr oc lænes fæ. en konungr á eði á þvi. Nú er þat þvi at eins óðs manns vert eð hann brýze or böndum oc vitu⁷ menn þat.

Eð kona vegr mann.

- 33 (xxxii.) Eð kona vegr mann. þá eigu frændr hins dauda tof⁸ at drepa hana⁹ eð þeir vilia. eð hon ferr eigi á braut fyrir zimt á sumarþdegi. en hálfmáanadar á vetrarþdegi.

Eð úmage drepr mann.

- 34 (xxxiii.) Madr hvorr til þess hann er zimtán vetra gamall þá er hann úmage. en eð sá madr drepr mann. þá scal sá haxe fæ sitt allt oc fare á braut eð landi. fyrir zimt á sumarþdegi en .ij. vicia á vetrar þdegi. En eð hann sitr yrir þá steyno. þá er hann útlægr oc fæ hans allt. En neygilldis menn oc hauggilldis menn sculo fylgia ómaga eð lande at orfeliu í konungs velldi annat oc vifsta þeim þar.

Eð kona drepr búanda sinn.

- 35 (xxxiiii.) En eð cona drepr búanda sinn eða rædr hann fyrer illzcu sacar þeirrar at hon hezer legit með manni eða hyggir til. þá se hon ógilld frændum hins dauda. hvárt sem þeir vilia meida hana eða drepa. en fæ hennar gangi í¹⁰ fullar botr eð

Jvfr. Cap. 33. G. 159. 190. Cap. 34. G. 190. Cap. 35. Hk. 22.

¹) Dette Ord staaer mellem () i b. f., ligesaa i d., hvor Parentheserne ere tilf. af Arne M. ²) á þann — f. ³) tortrygg — b. c. d. f. ⁴) öðrum — b. f. ⁵) sinna — c. e., ogsaa d., men rettet af Arne M. til (sno. ⁶) er — c. e., ogsaa d., men r. af A. M. til verþr. ⁷) vili — b. f. ⁸) tof — mgl. b. f. ⁹) hana indal. i () af Arne M. i d. ¹⁰) i — mgl. f.

hon hezer drepit. en hálf giölld ez hon hezer rádit. En ez zé hins er drap. pá házi zréndr hins zull giölld en tonungr þat sem auc er bædi í landi oc lausum eyri. en hann óbóta madr. En ez hon syniar vercs eða ráða. syni með iárnburdi. En ez búandi gengr ozgöngom yzir tono sinni naudsynia laust. oc vitu návistar menn scil á því. oc rennr hana bædi oc verdr honum at scada. pá zare ez lande oc dneliz utanlands epter því er¹ erlibyscop ser at rádi. oc epter málavögtum. en zréndr haze slícar botr ez zjárlutum sem góðum mönnum syniz. en tonungr scógarcaup ez hon lemr aptr at rádi erlibyscops.

Fader ábyrgiz verc barns.²

Fader ábyrgiz verc barns síns til þess er³ þat er .viiij. vetra gamalt. en .viiij. **36** vetra gamall madr scal taca hálzrétti oc svá bota til þess hann er .xv. vetra gamall.⁴ Svá oc ez ómage spiller zé manns. pá giallði hann hálzum giöldum. eða sveri lýritar eidi. ez mál er svá micit at lýritar eidr lemr til.

Um zidráð oc zidrscaða.⁵

(xxxv.) Svá er oc mezt at hvervitna er ráð ero til sett at gera manni zidrscaða.⁶ **37** pá hallði hann upp zyrir lýritar eidi. ez þau mál ero er settar eidar toma til. ez hann hezer gört. en eins eidi ez minna er. eða hann giallði hálzum giöldum. en ez hann vill eigi giallda. pá stemni sacar ábere honum heim til þingstemnu oc þing síðan. en á þingi því giallði hann hálf giölld eða zare útlagr.

En ez madr zulltíða kenner þat manni at hann haze misleicit hann.

(xxxvi.) Ez madr zulltíða kenner þat manni at hann⁷ házi misleicit hann í **38** ofco svá at réttar stad nemi á. en hinn syniar. pá syni með lýritar eidi. en ez⁸ hann verdr sannr at oc tallar setzc háza zyrir. pá haze þau vitni zramme er scil vitu á at hann hezer setzc við zjárhalls man oc zréndr. en ez hann hezer eigi⁹ þau vitni til er við voro. sanne með lýritar eidi eða giallði hálzrétti. en hinn tryggroze er á gengr sett síðan er þessi vitni ero boren. oc svá ez zyrir gengr hann á. ez þau vitni berasc síðan á hendr honum.

Um konur þær .viij. er madr má vegaz um.

(xxxvii.) Nú ero conor þær slau er madr má vegaz um sectalauft við tonung **39** oc við zréndr oc geza daudum söc. ein er kona manns. önnor móder. .iiij. dóttir.

Jvfr. Cap. 37. G. 162. Cap. 39. 40. Hk. 23. G. 160.

¹) at — c. e., ogsaa d., men rettet af Arne M. til er. ²) síns — tilf. c. e., ogsaa d., men udsl. af Arne M. ³) at — c. e., ogsaa d., men rettet af Arne M. til er. ⁴) madr — tilf. c., ogsaa d., men udsl. af Arne M., ligeledes e., hvor det er udsl. med lysere Blek. f. udel. ogsaa gamall. ⁵) ziarscada — b. ⁶) ziarscada — b. f., ogsaa d., rettet dertil fra zidrscaða af Arne M. ⁷) hann — mgl. c. e. ⁸) ez — tilf. i d. af Arne M. ⁹) eigi — mgl. b. f.

.iiij. systir. .v. stýpdóttir. .vi. sunar tván. .vij. bróðor tván. ör skal scera oc láta þat öru zlygia at hann zann þann mann hiá þeirri tonu einni hverri er til ero nemdar. vitne beðr eda blæia eda blóð ez á klædum er. eda návistármenn er hiá voru. karlar eda conor.

Æz madr gengr utan götu.

- 40 (xxxvii.) Sá madr er gengr utan götu þar er hann á hvárta horns gang¹ ne hózs. oc verðr kallat á hann oc vill hann eigi svara. nú ez hann verðr þá veginn. þá má gefa honom daubum söc. oc skal þangat ör stemna sem hinn daudi ligg. en arzi hans hazi .ij. tosti hvárt er hann vill. at hann zalli úgilldr svá er honom er söc til gefin. oc stendr eigi madr zé sitt í höndum honom. en² settar eidi zyrir at hallða. þá hallði arzi honom upp. ez hann vill at bótum tomaz eftir zrænda sinn.

Æz madr ell mann útlagan.

- 41 (xxxix.) Æz madr ell mann útlagan eðr húsar. zlytr eda zorer. þá er sá útlagr oc úheilagr slícre útlegð sem hinn er vercit vann. En ez búanda er þat kent at hann haze alet mann útlagan. þá svære hann einn undan ez ólýft er innan zyllis. En þó at hann ale mann þann er hann kann eigi oc er lýft innan zyllis.³ þá er honum óvísa vargr. þá skal hann hazaz zyrir ser lýritar eid. En ez tonungr lenzzer útlægum manni lanzvist. þá skulo menn zoda þann mann at orfeliu oc samvistum med vera. En hann er þó útlagr vid eptersýnar menn. þar til er hann botes vid þá oc trygðar ero þeirra á millum. En manns bane skal eigi í land toma nema hann haze iartegner tonungs til þings. eda sá sýslu madr gere hann innlendan er hann sýner þær iartegner tonungs á þingi því er hann skal í lenda á. at hann skal öll mál setia í því zylli-az tonungs hendi.

Um azhögg.

- 42 (xl.) Æz madr höggv hönd eda zót az manne eda hvert azhögg er hann veiter. þá er sá útlagr oc allt zé hans nema iörd hans.⁴ zé er zyrer iarder er reitt. caupi sic .xv. mörcum or scóge. en or þeim .xv. mörcum þá tace hann .iiij. mercr zyrir azhöggil. slícan eyre sem tonungr. oc adrar⁵ .iiij. mercr umzram az þeim er azhöggil veitti honom. En ez hann serer hann zleirum sárum þá sculu uppi sárbotr oc læcnis zé oc lögbaugr tonungi oc vera ílendr. En þó at azhögg eitt se veitt. þá sculo þó uppi sárbotr oc læcnis zé. En ez menn hallða manne til azhöggz. þá bote hvorr þeirra er helldr oc sannr verðr at því hálzum giöldum. eda sýni med lýritar eidi at hann héllt honum eigi. zyrer því at hann villði honum þat mein er hann zécc. en

Jvfr. Cap. 41. G. 153. 202. Cap. 42—49. G. 176—186. 209.

¹) gango — b. f. ²) for eða? ³) En þó . . zyllis — mgl. b. ⁴) Her synes eða at være adeladt. ⁵) adr — b. f.

hinn fullum giölldum er af hió. En ef þeir vilja hvárki synia ne bota. þá þare þeir aller útlager þegar á þyrsta þingi.

Um meibing manns.

(xi.) En¹ ef madr gælder mann friðlsan oc friðhellagan eða tungu scerr or hözdi manne. sá er útlagr oc eigi allðregi landkvæmt síðan. Or scal scera oc þara láta oc kome þeir til þings er meiddur ero. nú verða .iij. menn útlager um. einn er or scar en .ij. er hældu. Sá scal ganga er tunga er or scoren or hözdi oc vita ef hann kenne sinn úgangs mann á þingi. en ef hann kenne þann mann.² þá scal hann stinga á þann mann úgarscapte síno. þá scal sá vera útlagr. en ef hann er eigi á þingi. þá scal hann rísta namn hans ef hann kann rúnar. en ef hann kann eigi. þá bendi hann þeim bendingum er menn viti hvat sannast se.³ þá þare þeir .iij. útlager er þess ero valldande. tveir er á hældu en hinn⁴ þriddi er or scar. En ef hann kenne fleire mönnum þat verc. þá scal sá hafa þyrer ser⁵ lýritar eid.

Ef madr stingr augu or manne.

(xii.) Ef madr stingr augu or hözdi manne. þá verða menn .iij. útlager um þat verc. einn er sá er or stacc. en .ij. er á hældu. en þar scal einn lýritar eidr þyrir ef hann kenne fleirum mönnum. En ef þeir botaft þyrir. þá sculo þeir aller gera honum .xij. lúá bú. oc .ij. rossa oc .iij. mansmanna. En ef þat bú verdr dauft þyrir honom. þá þare þeir til oc gere bú annat. sliet hit sama. oc svá hit .iij. sinn ef hin þyrre þalla. en þá hafe hann svá búit. en þá sculo váttaf trygðar þeirra á millum. en konungr taki scógar caup eigi þyrri en gört er búit þyrsta.

Ef madr hóggr ney ef manni.

(xiii.) Ef madr hóggr ney ef manne. þá scal hann bota honum aurum .xij. silfrmetnum. þvi at silfrmetenn scal árborins manns eyrer allr í mannhelgi. nema þyrmsla manna. en ef svá er at grön þylgir. þá sculo uppi .iij. merer. en ef madr serer mann á neye. þá scal áliótz eyrer⁶ uppi oc scal svá hvervitna er eigi hyl háre⁷ eða klædom. En sá scal áliótz eyrer er valinkunner menn meta. En ef madr rer⁸ mann í lid. þá er í rist hálz mörc en í kné oc í midiom⁹ .v. aurar. En ef madr lýstr tenn or hözdi manne. þá scal holz mörc at¹⁰ hverri. en .iij. ero í öndverdu hözde. en vígtenn ero þiórar. þá sculo .ij. aurar at hverri. en þyrer iagl hvær eyrer. en ef madr hóggr eða lýstr eða stingr tenn or hözdi manne. þá ero iamðýrar sem ádr er talt oc fullrétti at þornadi. En ef madr hóggr augu or hözdi manni. þá sculo uppi merer .iij. oc læniðzé oc lögbaugar konunge. En ef lýstr. þá giöldi mertr .iij.

¹) En — udelader b. f. ²) þann mann — mgl. c. d. e. ³) er — e. ⁴) hinn inn — c. d. e.
⁵) ser — mgl. c. d. ⁶) eyre — c. e. ⁷) háre — b. f. ⁸) serer? ⁹) miðdm? Saal. Bj. ¹⁰) af — b. f.

oc fullrétti. en ez eitt er auga. þá sculo þar¹ merer .vj. En ez eyra höggv az manni. þá scal hann bota honom .vj. aurum.

Meta scal hönd manns.

46 (xlviij.) Nú er þat næst at meta scal hönd manns. ez madr höggv þumal zingv az manne. hann scal bota honum aurum .xij. hálzv mörc at næsta zingv. slíct at lengsta zingv. þrim aurum at hinum ziorða zingv. eyrer at minsta zingv. En tær sculo hálzv óðjrrv en zingv. svá hit sama scal telia zrá hinne mestv tå sem á zrá þumal zingv.

Um sára zar mauns.

47 (xlv.) Nú er þat ez madr veiter manne sár. hversv þau sár ero gild. eyrer er þar er á lemr. annarr er þar er egg oc leggr motaz. þridi þar er bein bítr. ziorði ez í zori² lemr zyrer neðan öcla. Ez madr serer mann zyrer neðan cné oc verðv mergunda. þá scal bota hinum sára hálzv mörc. en zyrer ozan cné oc verðv mergunda. þá scal bota aurum .vj. En vöðva sár öll þar scal eyrer er á lemr. en annarr er útkemr. En ez madr er serðv í neðra³ hol oc verðv holunda. þá scal hann bota aurum .vj. en .iiij. aurum scal bota ez í ezra hol cemr oc verðv holunda.

Um sára zar.

48 (xlvj.) En ez madr serer mann zyrer zraman heilabast.⁴ þá liggia við aurar .iiij. en .vj. aurar zyrer aptan heilabast.

Um beingiöldv ez bein leyser oz sárv manni.

49 (xlvij.) Nú ero beingiöldv hvervitna er bein leyser oz sárv manns. þó at allítit se oc steller á stillði.⁵ þá scal eyrer⁶ uppi. eyrir⁷ scal at smábeini hverio þar til er ero .vj. en ez svá micit bein leyser at .vj. rauzar má á bora. þá sculu þar .vj. aurar uppi. en beingiöldv verðv allðregi meire en .vj. aurar. En ez svíða þarz sár manns. þá er þat granbrags eyrir.⁸ svá scal hvert sinni er svíða þarz. en at læneszvé scal eyrer at mánadi hverium oc .ij. mánadar⁹ matir miöls oc tvoggia smiörs. þá scal sá reida er serði. en ez snúa þarz manni á grúzu. þá scal bota özundar bót. haullði aurum .vj. þaðan scal vaza hverv manns réltr þridiungi uppzrá haullði. oc svá þverra. árbornum manne .iiij.¹⁰ aura. recv þegni .iiij. aura. en leyfingia .ij. aura. En þat scal vera allt silzrmetit.

Engi madr scal atzör at öðrum gera.

50 (xlvij.) Engi madr scal atzör at öðrum gera hvárli tonungr ne annarr madr. en ez tonungr gerer. þá scal ör scera oc zara láta zylli öll innan. oc zara at honum

¹) þá — b. f. ²) Saaledes c. e. zæri — d. zleiri — b. f. zeyru (zeryru) Bj. zorti
³) neðr — b. f. ⁴) heita best — c. d. heita best — e. ⁵) styllði — b. d. ⁶) eyre — b. f.
⁷) eyre — b. f. ⁸) eyre — b. ⁹) mánada — b. c. e. ¹⁰) .iiij. — c. e.

oc drepa hann ez taca má. En ez hann temz undan, þá scal hann alldregi toma i land aptr. En hværr er eigi vill fara at honom scal giallda merer .iij. oc svá ez ör þá zeller.

Ez iarl gerer atzör at manne.

(xij.) En ez iarl gerer atzör at manne, þá scal ör scera, oc fara láta zylli .iiij. 51 innan.¹ oc fara at honom oc drepa. En ez hann temz undan come alldregi aptr. slíct ligg hverium vid er eigi ferr at honom sem ádr var uppsagt oc .iij. merkr silzro liggia vid ez þá ör zeller.

Ez lendr madr gerer atzör at manne.

(i.) En ez atzör gerer lendr madr at manne oc drepr hann, þá scal ör fara 52 .ij. zylli innan, oc fara at honum oc drepa, en ez hann temz undan, þá fare útlagr oc tome alldregi i land aptr, nema með tonunge þeim er slázt rydr² land zyrir ser, eða með iarle, eða bere hann sanna³ hersögu i land aptr. En ez madr zeller þá ör nidr, þá er sá secr .xij. aurum, oc ez hann sitr um eptertzörena, þá er hann secr haugi, þetta scal allt vera silzrmetet.

Um þat ez haulldr serer mann.

(ij.) Ez haulldr serer mann þá er hann secr haugum .vj. vid tonung en aurar 53 .xij. ero i haugi hverium, en ez árborenn madr serer mann, hann scal bota .iiij. haugum, en ez recs þegn serer mann, hann scal bota haugum .iiij.⁴ en ez leysingi serer mann, hann scal bota haugum .ij. En ez lendr madr serer mann, hann scal bota haugum .xij. en ez iarl serer mann, hann scal bota haugum .iiij. oc .xx. en ez tonungr serer mann, hann scal bota .viij. haugum hins zimta tigar, oc .xij. aurar i hverium haugi, oc bota öllum lögunautum. En þetta scal allt silzrmetit.

Um innþronscan mann oc úþronscan.

(iij.) Ez madr er veginn innþronscr⁵ út i þrándheime eða úþronscr.⁶ þá scal 54 ör láta fara. Nú ez sá er á örvarþingi er eptermelandi er rétt, sá mælr eptir at lögum, en ez sá er eigi á hino zyrsta þingi, þá scal mánadar zrest at því mále, síðan er eptermelandi spyr, oc se þat hit zyrsta þing, síðan er hann temr til, stemni honom þing síðan þar sem hann stendr hann. En ez hann stendr hann ekki⁷ stemni honum þing az þingi. Sá madr er rétt er eptermelandi, hann scal nióta þar vitnis síns alls sem hann vere á zyrsta örvar þingi, oc svá hinn varnar, zyrer því at engi madr má spilla á þeim mánadi annars manns mále á þrá því er hann spyr.

Jvfr. Cap. 50—52. G. 141. 142. 213. Cap. 53. G. 185. Cap. 54. G. 151.

¹) innan — tilf. i d. af Arne M. ²) ridr — b. ³) sanna — mgl. f. ⁴) .iiij. — c. d. e. f.
⁵) eða — tilf. c. e. ⁶) inn i þrándhæmi er udentvivil ved en Forglemmelse udeladt. ⁷) En — ekki
mgl. oprindelig i e., men tilf. med en fra Texten forskj. Haand.

En ez hann dular er zyrer söc er. leidi fram vátta .ij. á þingi at hann spurdi eigi zyrer. En ez þat er kent búanda eda búanda syne. oc býr hann búu sínu. þá er svá mællt at bú hans scal varða tali zyrer hann þann mánað er hinn söc á. en stálzfagt or¹ síðan. En hinn eigi zyrerzaret mále síno at helldr er söcn á. sœci sem zyrer var upptalt. oc hazi söct innan .xij. mánaða ez hann er innan lands. elligar zyrerzaret máli síno.

At leyfa þræl.

- 55 (iiij.) Ez þræll manns reer til lausnar at leyfa sic. þá scal eigi geza honum zrelsi zyrer en hazi hann hálfzgoldit verð sitt. En ez zyrer gezt þá scal engi madr útlægiaz á honum nema hinn einn² er zrelse gaz honum.

Ez madr er veginn í herabi oc veit engi hvárt hann er zriáls eda þræll.

- 56 (iiij.) Ez madr er veginn í herabi oc veit engi hvárt hann er zriáls eda þræll. þá scal þó ör zara. nú ez scapdróttinn hans kemr á zyrsta þingi. þá scal hann nióta vitnis síns. hvárt hann er zriáls eda þræll. En ez hann gerer hann at zriáls sum manne. þá scal bane zara útlagr. En búandum liggi eði vid nema þeir ali hann síðan. Nú kemr scapdróttinn hans eigi á zyrsta þingi. þá³ scal þat [vera hans⁴ zyrsta þing er hann má til coma. oc nióta þar alls vitnis síns sem á zyrsta þingi. En ez hann gerer hann þá at zriáls sum manne. þá zerr bane útlagr. En ez hann verðr at þræli. þá scal meta hann oc giallda verð oc özundar bót þeim er átti. En ez madr zerr or zylki þvi er hann á heimili í. oc lýstr mann í ödro zylki eda serer. þá zare sacar ábere oc stemni honum þing í þat zylki sem hann zécc óvæni í innan hálfz mánaðar síðan er hann zerr. oc haza með ser svá marga menn sem hann vill til þingstemnu. en þat þing se at iamzullu sem þat væri samdogris. En ez Úþprönder eiga⁵ vid at sciptaz um þat mál oc ero or síno zylki hvárir. þa stemni sacar áberi þing um nætr .vij. oc svá ez Innprönder eigo vid at sciptaz. þá zare þat mál sem ádr var talit. En ez Úþprönder eigo vid at sciptaz oc Innprönder. þá scal þing stemna um hálfz mánað. En ez þeir menn eigo vid at sciptaz er innan ziardar ero. oc adrer utan ziardar menn. þá scal stemna þing um mánað oc innan laga várra. En ez þeir menn eigo vid at sciptaz er utan ziardar ero oc innan zylkis. þá scal stemna þing um hálfz mánað. en ez þeir menn eigo vid at sciptaz er or síno zylki ero hvárer hvergi langt er ámedal er innan laga várra oc utan ziardar. þá scal stemna þing um mánað.

Ez ármadr er loftinn eda veginn at kirkju.

- 57 (to.) Ez ármadr er loftenn eda veginn at kirkju eda at samcundu eda á þingi. þá verðr madr útlagr az honum sem az öðrum manne. en hvervitna annars stadar

¹) er — e. ²) einn — mgl. f. ³) þat — b. f. ⁴) [hans vera — d. f. [vera — e. e.
⁵) eigo — e. d. e.

skal bota hann aptr .xv. mörcum. en öllum öðrum stöðum þá skal hann taca hálfu minna rétt en haulldr. En ármenn aller adrer er ganga í ármennig. nema erlibyscops ármadr. þá skal zalla réttir þeirra frá konungs ármanne sem dróttna þeirra zellr réttir.

Þ prim stöðom ero allir menn fridhelgir.

(toij.) En í þrimr stöðum. at kirliu eða þingi oc at samcundu. þá sculo aller¹ 58 iamhelger. en í öllum öðrum stöðum þá verdr engi madr² útlagr az þeim.

Um byscops ármann.

(toij.) Byscops ármadr skal hafa slícan rétt sem hann er madr til oc hann 59 hafði þá er hann gécc í ármennig.

Um scutil sveina konungs.

(toij.) En scutil sveinar konungs sculo taca slícan rétt sem haulldr at öllu 60 minna oc meira. En [ez adrer sveinar. ez bota³ konunge. þá sculo þeir taca haullds rétt ez þeir hafa öldúc á hálse. oc svá skal sá taca haullds rétt er stýrer caupscipi hans medal landa. oc gullsmidar konungs sculo taca haullds mannz rétt. En stallarar sculo taca lenz manns rétt at öllu minna oc meira.

Um þat ez þræll manns zylger manne til kirkis.

(tiij.) Ez þræll manns zylger honum til kirliu eða til samcundu eða til þings. 61 þá er þar hans helgi sem scipi er lent eða standa. En ez madr lýstr hann í öðrum tveggia stad þeirra. þá skal bota baugi silzmetnum konungi. En dróttinn hans skal taca rétt sinn silzmetenn. En sá er lýstr þrælinn ábyrgiz þrælinn þó at hann lióste igegni eða höggve. en ez dróttinn þess þræls gerer þat satt á hendr hinum. þá hafe verdr zyrer þrælinn er átti. az hinum er zyrst laust. ez hann deyr. en hans ábyrgð se á þrælinn⁴ til þess er hann hezer bott dróttni.

(tiij.) Ez madr gerez grímu madr oc zerr at búanda oc berr hann oc telr zé 62 hans. þá skal ör scera oc extir zara oc drepa. En ez þeir komast undan. þá zare þeir útlager. En ez hiún lenna menn þá er at voro. þá skal þat satt er hiún bera um.⁵ En ez þeir vilia botaz zyrer oc zara i land aptr. þá skal hözdingi bota .xl. marca. en hvorr annarra .iiij. mercc. En þeir zare í zylki þat er þeir gerdu til útlezdar oc borti þeim er þeir misgerdu vid slícu öllu er búandi þorer sveria til. oc spell á zénadi hans slíc er iamnynder menn meta oc zullrétti zyrer högg hvert til þess er .iiij. ero. en .xl. marca ez zleire ero. oc se eigi í lendr zyr en hann hezir þetta gollbit.

Jvfr. Cap. 57. G. 170. Cap. 58. G. 178.

¹) menn — tilf. e. ²) madr — mgl. c. e. ³) Maaskee: [ez adra sveina ez bota (ca?)
⁴) þrælinom — c. e. f. ⁵) um — mgl. c. e.

En þeir sculu í þrìði við alla menn þara til þings til nyrðóta.¹ oc ali hvorr þá at orsetiu er vill í þeirri þingþör. En ez þeir mego tveða nei við. þá skal höfðingi bera iárn þyrir sic einn. En hvorr annarra skal hafa lýtitar eid þyrir ser.

V.

- j. Hvorr² vita vörð skal halda. (1.)
 ij. Um herbods örvar. (2.)
 iij. Um .iij. örvar bauggilldar oc hverfo þær skal bera. (3.)
 iiij. Um .iiij. örvar slýrmetnar. (4.)
 v. Oc hvorr bere örvar. (5.)
 vj. Ez maðr er eigi þingþörr at ryðia mál stt³ til laga.⁴ (6.)
 vij.⁵ Um vandræði á zimtarþingi.⁶ (7.)
 viij. Um zimtar stemno. (8.)
 ix. Um grifðölo bauggilldiemanna oc neygilldis oc trygðað⁷ at veita framleidis⁷ móte baugum. (9.)
 x. Um mann þann er tekr við bótum at greiða framleidis. (10. 11.)
 xi. Um vlglyfngar vitni at engi zellz at máli nema ör eða maðr stemni þing. (12.)
 xij. Hve útlagr maðr skal þara eða ómagar útlage manns. (13.)
 xiiij. Um búran.⁸ (14. 15.)
 xiiij. Ez roff lýttr mann eða hundr bltr oc önnur zleire. (16.)
 xv. Sá áþyrziz hund er lengr þöðer en hálfan mánað. (17.)
 xvi. Um hálfzgilft zé. (18.)
 xvij. Ez maðr drepr þræl sinn. (20.)
 xvij. Um roff spell. (21.)
 xix. Um ótveðis orð at engi mæli við annan. (22.)
 xx. Kengl um landráð. (23.)
 xxi. Um fremdar mál við konu manns. (24.)
 xxij. Um hvinnzcu. (25.)
 xxiiij. Um útlezðar eid. (26.)
 xxiiij. Þyrir eiginkonu manns er þrészalldr rétttr. (27.)
 xxv. Um stálfscap ez maðr nrttr um mann loz eða last. (28.)
 xxvi. Um þorbæðu scap. (29.)
 xxvij. Um róg. (30.)
 xxvij. Um dráp cono. (31.)
 xxviii. Ez eidr er zestr oc zellr maðr zrá.⁹ (19.)
 xxix. Um réttarzar staztarla. (32.)
 xxx. Um þat ez þræll veer zriálfum manne blóð. (33.)
 xxxij. Ez maðr er dreginn til azhöggz. (34.)
 xxxiiij. Um hönd manns. (35.)
 xxxiiij.¹⁰ Ez maðr áþiár mann zriálfan. (36.)

¹) nyrðótar — e. ²) hve — c. d. e. ³) stt — f. ⁴) Herefter indskyder c. d. e.: vij. hvorr stt mál skal þyrri ryðia. ⁵) viij. — c. d. e., og saa fremdeles¹ e., eet Tal höiere, c. og d. indtil gij. ⁶) trygðir? ⁷) framleidis — mgl. c. e. ⁸) Uden Nummer c. d., hvor derfor herefter Nummerne stemme med b. f.; i d. kun til Cap. xxi., som der har Nummer xxiij. ⁹) Findes i Texten mellem xvij. og xvij. ¹⁰) xxxij. — f. hvor saaledes de følgende Nummere ere 5 Tal höiere.

- xxxv. Um sect ez madr selr friálsan mann. (37.)
 xxxvj. At engi madr¹ leggi zé a friálsan mann. (38.)
 xxxvij. Hversó ómögum scal í arztáfe² sripta. (39.)
 xxxviii. Um laga caup oc mans fölu. (40.)
 xxxix. Enn um mans fölu. (41.)
 xl. Árneme um sculdbazar. (42.)
 xli. Aller eigo ár³ at nióta. (43.)
 xlii. Um tryggroz oc óbóta menn. (44.)
 xliii. Um þijfscu oc útilegu oc um zorbæðu scap. (45.)
 xliv. Um menn ez conor taca nauðgar.
 xlv. Enn um dóma oc um kvenna legorb. (46.)

(j.) Svá er mællt ez madr soznar á vita verði oc brenna vitar zyrer sunnan í hann oc eigi zyrer norðan hann. Sá madr er secr .iiij. mörcum. búandi eða búanda sunr scal vörð hallða. oc hallða til miðsdags. en ez eigi hallða svá. þá seliz .iiij. mörcum sílzmetnum hverr þeirra við lonung. En .ij. scolo saman hallða. En ez leynd⁴

*

*

*

2—6

hvárrtveggia extermælandi öðrum slíct er lög ero eða umdome góðra manna. þá scal sú zesta standa oc gríðsala⁵ az hvárrtveggia hendi at iamzullu sem þeir hezði síalzr gríð sellt oc zesto tekít. oc zé þeirra í zriði⁶ er vere gerðo⁷ hvárrtveggia við annan. en eigi þess er zeste nema svá se sellt. En ez madr andaz or sárum. þá sculo arzar þvi máli scipa epter góðra manna umdome. síalzr verðr hann heill til alsettar en eigi hinn er zestu tóe eða veitti. nema hann se arze.

Um áverka manna oc tillaup.

(viij.) En hvervitna þess er menn vinnaz á með vandræðum. oc verða tvinn⁷ örva þingín oc í sínum stad hvert. oc tóma báðer til zimtar þings. þá scal sá vitne zyrri zlytia⁸ er zyrre scar ör upp. oc nióte þar vitna sinna allra þeirra er hann hezer til. en hinir lýði meðan. oc standi údomt mál þeirra til þess er hvárrtveggi hezer rutt sín vitni. en bönðr mete vitni þeirra. En ez aðrer tveggia leggja zyrre dóm á oc troða þing oc vitni hins. þá hezer sá zyrrezarit sócn sinne. en hinn secr .iiij. mörcum er dóm lagði á. En hverr annarra baugé er vápnom héllt upp. en hinn haxe sitt mál er á lögum stendr.

Jvfr. Cap. 1. G. 311. Cap. 6. 7. Hk. 33.

¹) madr — mgl. f. ²) arztáfi — b. ³) Saaledes i Afskrifterne paa dette Sted. Nedenfor i Cap. 43 staaer der saavel i Text som Overskrift: ár. ⁴) Her er en Lacune, der efter Indholdslisten kan skjónnes at omfatte det hele Stykke fra Slutn. af 1ste Capitel til Begyndelsen af 6te. En Deel af det Manglende, nemlig 3die, 4de og 5te Capitel, kan udfyldes efter Hk. Cap. 31, og Begyndelsen af 6te Cap. efter Hk. Cap. 33. ⁵) Saaledes i Hk. Afskrifterne have her feilagtigt gríðsólo. ⁶) veit (maaskee rigtigere) Hk. ⁷) Saal. Hk. Afskrifterne feilagtigt gerða. ⁸) rjðia — Hk.

Um jostardóm.

8 (viij.) Svá er mællt um zintar stemnu at sá madr scal zyr¹ sinna vátta nióta er zyr lögzeffe. En ez adrertveggia leggja dóm á zyr en hvártveggia vitni ero boren oc meten. þá hazi sá sino máli zyrerzaret er annan veg gerer.² En hvárstes máli scal í þvi spiltt hveria tid³ er hann nýtr vitna sinna á degi oc þó eigi at nón-heilagt se.

Um hauggilldis menn oc neygilldis menn.⁴

9 (ix.) Hvervitna þess er hauggilldis menn oc neygilldis menn þeir .iiij. í hvárnveggia stad er til ero stilder at lögum at selia mönnum⁵ grid til settar eða trygðar veita á móti haugum. þau grid innan grida stemnu⁶ oc tryggvar ez veittar verða sculo svá hallða bædi í zaderni oc moderni sem siályr hezdi hvær veitt. En sá er á gengr hann verdr tryggroze eða gridnídingr á þeim gridum eða trygðum er hauggilldis menn oc neygilldis menn haza veitt sem siályr héllði hann á bók ez mál héllz sem her scal scilia. ziárlut scal zreendum með vitni bióða epter þeim solum er á settar stemnu verða tilgreidd. Eigi⁷ scal annarra bóta mega beidaz hellðr en hann stendr í epter þvi sáttmáli sem telit haza hauggilldis oc neygilldis menn. En ez boðr ero bodnar með vitni oc vill hinn við taca er haza á oc hezer eigi hinn þá enn með æmnum⁸ upp at greida er í þeirri bót⁹ ero taldir er at þvi sali scyldu ziárlut upptaca. þá scal þó eigi vega á veittar trygðar.¹⁰ Umbods mann scal zá ser til ziár vidriðco þann er í nánd siti oc scal þat uppgreidaz innan .iiij. mánaða. En ez þá greidiz enn eigi þá er siályrsagt gridum í sundr. En nú verdr á grid eða trygðar¹¹ gengit. þá er sá gridnídingr eða tryggroze er at þvi verdr saunn. hvárt er¹² þat verdr með áverca eða með ráðum. iamnvel hiner er í zreandseni ero. sem hauggilldis menn eða neygilldis menn ez siályr veittu trygðar. En ez syniat er. þá scal zyrir ráða kennz koma settar eidr oc nezndar vitni. En zyrir áverca tylztar eidr oc nezndar vitni.¹³ En hvervitna þess er madr á á siályum ser áverca at heimta¹⁴ eða þeirra mála er hann á¹⁵ siályr rétt á. þá scal hann siályr grid selia oc trygðer oc sect með vátta. oc aller zreendr ero iamnvel under þeim gridum oc trygðum sem siályr veitti hvær. en ez á verdr þessor mál gengit. þá scal þat zara¹⁶ sem ádr¹⁷ var upp sagt. En ez madr callaz eigi vita gridfölu eða tryggvar er veittar ero. oc tallar ser óvifa varg at hann gécc á görva sett. hallði zyrer lyritar eidi. en ez sá eidr zellr. þalli til útlegðar.

1) zyrst — b. f. 2) gerer udeladt, men med aabentstaaende Rum — c. Udeladt i e., men senere tilf. af en anden Haand. 3) Saaledes rettet. I Afskrifterne: til. 4) er selia mönnum grid — tilf. c. d. e.
 5) manne — c. d. e. 6) stemna — c. e. 7) Engi — c. d. e. 8) æmnum (urigtigt) — b.
 9) Saaledes rettet. I Afskrifterne: bót. 10) trygðer — f. 11) tryggvar — c. d. e. f. 12) ed — b. f.
 13) En zyrer &c. — mgl. e. 14) hemna — c. d. e. 15) á — mgl. b. f. 16) svá — tilf. c. e.
 17) áðan — c. d. e. f.

Um bóta þé hve¹ greiða skal.

(x.) Enn er svá mælt ex einn madr eða þleire taca við bótom oc greiða fram: 10
leidis frændum. þá beidiz þeir með váttom er háza eigo slícs lutar or sem til þeirra
temr. En ex þeim er sýniat oc gera þeir þyrer þá söc vandræði þeim er botto. þá
verðr sá tryggroze er þé hellðr þyrer þeim. oc svá sá er meire bóta beidiz en til hans
temr ax² þeim er hellðr. oc gerer hann þyrir þvi vandræði at hann þær eigi þat er
hann beidiz um þat fram er hann á at taca. En sá er þé hellðr hióði með vátta ex
þeir vilia eigi upp taca.

En ex madr kallar til bóta.

En ex madr kallar til bóta þá teli hann frændsemi sína. oc láte bera ex menn 11
vito eigi ádr deili á. En sá cemsf eigi til bóta er síðan er þoddr er mál er³ trygt
oc þé er upplýct í þeirri bót er hann stódi í ex hann vere þoddr.

Um vitni manns ex þerr til þings hvert er.

(xi.) Ex vitni manns þerr til þings hvert vitni er. er víglýsing skal bera fram 12
eða náttstadar vitni. þá ex þeir mota mönnum er á þingi váro þá sculo þeir scírscota
under þá er á þingi váro⁴ at þeir villdu bera vitni ex þeir mætti koma til þings.
þá skal þat vera at þullu ex þeir bera á næsta þingi. En ex þar scerr ör sem þings-
bod scylldi. þá vardar þat búöndum eði. en hinn þirdan sic lídi manna. En þó at
bóndr sítu heima um þat þing. þá vardar þeim þat allz eði. en hinn háze þyrirþarit
sócn sinni at hellðr ex menn vilia mæla um. En engi madr þellr at máli nema
ör eða madr stemni manni þing. En ex madr er veginn þyrer midian dag eða drepinn
eða særðr þá skal örvarþing vera samdogris ex sacarábere vill. oc þullt þó at um
morguninn se epter ex sacar ábere nær. En ör skal þara þann dag allan er þing er
oc allt til þess sól sezc. en at þorum manni⁵ þá skal örvarþing⁶ á þingstað næsta.

Um útlægt þé.

(xii.) Ex þé manns verðr útlægt. þá skal ármadr gera þimtar stemnu öllum 13
mönnum á þingi er þé eigo at hinum er þat þé átti þangat er þéit er. oc lome hverr
þangat með váttom sínum. Slíca sculd skal hverr háza brott sem vitni berzc til
meðan þé vinz til. en ex eigi vinz þé til. þá skal öllum iamt bresta í oc scorta⁷
aura alla iammarga sem til telse ax⁸ iömnu þé. En ex ármadr tecz þé manns upp
þyrir en hann háze gört mönnum stemnu til. þá sculo menn á næsta þingi ex þeir
mego til tomaz. nióta vitnis síns. En ex ármadr vill eigi útláta þá sculo þeir beida
þiárens. en ex⁹ hann lætr þá eigi lauft. þá skal æsta bóndr líds til at þara at honum

Jvfr. Cap. 12. Hk. 34. Cap. 13. G. 141.

¹) hverr — b. f.

²) a — b. f.

³) var — c. e.

⁴) þá sculo þeir &c. — mgl. b. f.

⁵) manni — mgl. f.

⁶) vera — tilf. c. d. e.

⁷) starfa — b.

⁸) at — f. ⁹) ex — mgl. b.

oc taca af honum hálfu meira en vitni barz til. haze hinn sitt en bondr þat sem auc er. En allt þat er kononne er golldit með vitum oc með váttom eða í öðro zé. þá á hon þat allt. En ez ármadr tect noðot zé zrá henne. þá liggir honom búrán vid. En svá sculu örvasar oc ómagar útlags manns zara. Ez erzingi útlags manns tect iörð epter hann. en ármadr oc nzerfócnarmenn útlagan eyre allan. þá scal virða á zimtarstemnu þeirri er mönnum er til gör sculda sinna bædi iörð oc útlagan eyre. Sculo örvasar oc ómagar á þann lut hverza zleire er betre þyðir. en bondr sculu bædi iörð virða oc útlagan eyre á zimtar stemnu þeirre er mönnum er gör til. oc láta bera vitni til zjár sins af útlagum eyre. En ez ármadr tect zé útlags manns oc átti hann enga iörð. þá sculu örvasar zé zylgia. En ez útlagr madr á iörð oc tect ármadr eði af zé útlags manns. þá scal hann oc eði taca úmegð hans. eigi sculo ættborner menn í konungs garð ganga. ætla scal þeim zé oc atvinnu af útlögum eyre til þess er hit ellzta er zulltíða. er oc eigi meira en .v. aura vegna silzrmetna hveriu þeirra zorlags eyre á .xij. mánadom hverium. oc svá hvervitna er zorlags eyrir er. en þat er hálfz .iij. eyrer¹ veginn.

Búran.

- 14 (xij.) Ez menn zara at búanda oc veita honom búrán. oc taca af honum .iij. þzr eða .iij. zleira eða .iij. tógilldi. þá verðr eigi zyrz at búráni en svá er tekít. nema hinn eigi eigi zleire en .iij. þá er þegar búrán ez ein er axtelin. þá scal ör zara oc hverr bera á hendr öðrum eða seliz hann baugi. En ez menn zara epter oc zinna þá menn með því búi oc láta þeir. þá scal hözðingi giallda .xl. mercz en hásete hverr .iij. mercz. En ez þeir standa zyrer. þá ero þeir aller útlager. hvárt sem verðr veitt. oc sár þeirra ógilld. En hiner aller helger er til solia oc sár þeirra öll gilld.

Ez madr bindr mann zriálfan at ósyniu.

- 15 Ez madr bindr mann zriálfan at ósynio giallde .xv. mercz konunge. oc hinum zulltrétti er bundinn var.

Ez roff lífzr mann.

- 16 (xiiij.) Ez roff lífzr mann eða hundr bítr eða naut flingz² mann eða svín höggr. þá scal sá segia afhendis ser er á. en ez hann gerer eigi svá. þá heziz hann svá alinn sem manns bana ez hann er beiddr ádr. En ez hann er eigi beiddr zyriz zimt. þá á hann eði á því. en sú er zimt hans er hann er zör til. Sá scal zara til er bitinn er oc beida búanda hundsins. en búandi leggi á hælfe svá at hinn megi taca. rindi zrá ser oc seli í hönd þeim er bitinn er. En ez hann gerer eigi svá. þá er sem sá

Jvfr. Cap. 14. G. 142. Cap. 15. 16. G. 147. 165.

¹) en þat er hálfz .iij. eyrer — mgl. b. f.

²) Saal. i Afskrifterne baade her og nedenfor. Maaskee

Skrivfeil istf. stangar.

hæzi gört er hundinn á. En ef hann sýniar hallði fyrir líritar eidi fyrir hvert þeirra þriggja mála. En ef roff lýstr mann eða naut flingr. soei sá til er sár þécc. oc gere or slíct er hann vill. En ef eigandi lætr eigi lauft. þá er sem hann hæze stálzr gört.

Um hund ef madr þóðer.

(xx.) Ef¹ madr þóðer lengr hund annars manns en hálfan mánað. þá ábyrgiz 17 hann verc hans sem síns hunds.

Ef þé spillir þé.

(xxi.) En þat scal vera hálfgillt þé er þé spiller þé horns oc hózs oc þræls. 18

Um eida.

(xxii.)² En hvergi³ eid er madr hezer þestan oc zellr hann í þrá oc er eidrinn 19 óunninn. þá scal arze hans hæza þann eid af hendi ser þorðan á .x. vicum sorum epter þat hann er fulltíða. nema þiárhaldsmenn vili þyrr settazt um þat mál.

Ef madr drepr þræl.

(xxiii.) Ef madr drepr þræl sinn til dauðs. þá scal hann segia mönnum til sam- 20 dögræs. þá varðar hann þat allz eði nema við gud. En ef hann gerer eigi svá. þá er hann mordingi.

Ef madr spiller roffe manns.

(xxiiii.) En sá madr er hann spiller roffi manns. þat er merkr er vert talinnar 21 eðr betr með heipt oc háðung. oc verðr hann sannr at þóí máli. sá er útlagr oc allt þat⁴ er hann á nema iörð hans. nema hann bióði hinum verð fyrir oc gangi við verci sínu. en ef hann nei loedr við. þá er settar eidr. en ef eidr zellz þá er hann útlagr. en þó scal roff aptr borta at váða verc verði.

Engi scal þat til annars mæla at hann þegi scömm.

(xv.) Engi madr scal þat við annan mæla at hann hæze þegit scömm á ser 22 hvárti ármadr ne annarr madr. nema honum þyngi .x. menn til þings oc sanne mál hans. svá sem mælt er í lögum manna .ij. menn sculu sveria en átta sanna mál hans.⁵

*

*

*

23—40

hvártveggi vátta við sitt mál.

Jvfr. Cap. 18. 19. G. 96. 97. Cap. 22. G. 196. Hk. 37.

¹) En ef — c. e. ²) Dette Capitel synes ifølge Indholdsfortegnelsen, hvor det er betegnet med xxij, her at være kommet paa et urigtigt Sted. ³) hvergni — b. ⁴) þat — mgl. c. d. e. ⁵) Her er en Lacune, der af Indholdslisten kan skjønnes at omfatte det hele Stykke fra Midten af xij (22) til Slutningen af Cap. xxxviiij (40). En Deel af det Manglende antages at kunne udfyldes efter Hk.; nemlig Cap. xij—xxi (22—24) ved Hk. 37; Cap. xxij—xxxj (25—29) ved Hk. 38; Cap. xxxij (30) ved Hk. 39; Cap. xxxviiij (31) ved Hk. 22; Cap. xxx (32) ved Hk. 40; Cap. xxxv (37) ved Hk. 41; Cap. xxxviiij (39) ved Hk. 79.

Ez madr cauper man at manne.

- 41 (xxxix.) Ez madr cauper man at manne. þá skal sá varða er fólumadr er at um níu ár hin næstu við stinga oc við stiarva. en allan alldr við heimild. en ez hans missir við þá varði arze hans.

Um skulder.

- 42 (xl.) Um allar zjárskulder er eidar coma til. þá skal einn eyris synia en .ij. tvøggia. en .iiij. þriggia. en þó at zé se meira. þá lemr eigi meira til en lýritar eidr. oc er menn caupa saman at lögum þá skal aptr ganga oxtala en fram vantala þar til er þeir hazaz réttar tölur við.

Aller eigo árs at nióta.

- 43 (xli.) Aller eigo árs at nióta innan landz ez gud gezr. En ez menn leggja at lögum hann zyltna á medal zyrir ráð konungs. þá er svá mælt. ez lender menn geraz mælendr eda ráðendr at þvi banne. þá ero þeir setir .xl. marca við konung. en ez hústarlar geraz mælendr eda ráðendr at þvi banne. þá ero þeir setir .xl. marca við konung. svá myclo oc ármadr ez hann gerez mælande eda radande at þvi banne ez hann hezer zé til. En ez hann hezer eigi zé til. þá ráði konungr rezfingum við ármann. en ez bóndr leggja hann at einræði sínu. þá setiz þeir .xl. marca við konung zyltiemenn aller þeir er réðu oc lögðu.

Um einka mál.

- 44 (xlii.) Þesse einka mál váro telin með umráðe Magnús konungs oc Ensteins erlibyscops oc annarra byscopa oc allra hinna vitraftu manna oc lögum öllum um alla menn er gánga á tryggvar þær er veittar eru um vígazerli¹ manna á millum. þá ero þeir aller úbóta menn. zyrirgört zé oc zridi. landi oc lausum eyri. iamvel óðalsiörðum sem öðrum.

Um þyzhu.

- 45 (xliii.) En þeir er láta lý sitt zyrer þyzscu² eda³ útilego. hvárt er þeir renna⁴ á scipum eda landi. oc svá zyrer mord oc zordæðu scapi oc spázarar oc úlifetu at vecia tröll upp oc zremia heidni með þvi. oc þeir menn er geraz zflugumenn at drepa þá menn er þeir eiga engar sacar við oc taca zé til. nema konungr láte rezfa til landreinsanar oc zridar. oc svá gerningar menn.⁵ (xliii.) svá þeir er konor taca með ráni eda herzangi. móte guðs rétti oc manna. hvárt er þeir taca zrendkonor sínar eda annarra manna conor. eda zyrir utan vilia þeirra manna er zorræði eigo á⁶ at

Jvfr. Cap. 41. G. 57. Cap. 43. G. 313. Cap. 45. Hk. 19.

¹) vígazerde — c. d. e. f. ²) úteþyzscu — f. ³) abra — tilf. e. ⁴) renna — c. d. renna — Hk. og de fleste Codd. af den nyere Landslov. ⁵) Her begynder f. et nyt Capitel (xliii., hvilket sandsynligviis er Feilskrift for xliii., see Indholdslisten). ⁶) á — mgl. b. f.

lögum oc stálþvilia þeirra. hvegi er síðan gerez vili þeirra er búnadr þeirra tócz. oc svá þeir er hemna þessa óbótamanna. eða heimta gjöld epter. ez vitni neit þat. þá ero þeir úbóta menn þyrirgört zé oc zridi. oc ero þeir zridheilager er veria zé sitt oc zreundconor þyrer þeim. en hinir ero aller úgilldir hvárt er þeir zá sár eða þen¹ bædi konungi oc zreundum.

Um dóma.

(zto.) Alla þá dóma er um vígazerdi scal setia eða um þeirra kvænna legord er 46 menn eiga vígt um at lögum. þá scal þá alla með lögum setia oc með gridum til þyrsta sals. En sá er rýzr dóm lögsamdan þyrir sal eða at þyrstum solum naudsþynialaufi. þá gengr sá á grid sín oc er tryggroze oc hezer þyrergört zé oc zridi. En þær ero naudsþyniar. ez madr er síucr eða sárr. eða einhveriar þær naudsþyniar er góðer menn bera vitni um at hann mátti eigi til toma. oc sculo þær naudsþyniar toma í eindaga. En sal scal þat hit þyrsta zramcoma innan þess sama mánadar oc zlytiaz heim til hans. oc se bodit með vátta .ij. en hinn taci þar vid eða umbodsmadr hans. nema sá vili indella gera honum er taca scal. en um öll mál er menn setia lögdóma meðal sín. þá setiz sá .xvii. aurum vid sacarábera er rýzr. oc hallda dóm sem ádr. En vid konung .zv. mörcum. oc sori konungr eða konungs sýslumenn hváruutveggia til handa. oc taci hinn þyrst² sculld sína upp³ sem dómr dorndi. en sect hvárstveggia se síðan scipt epter zjármagni. En ez hann vill enn eigi dóm hallda. þá sculo sýslomenn stemna honom þing. oc gera hann útlagan. nema hann gialldi slíct upp sem nú er⁴ scilt. slíct liggz oc vid ez madr rýzr dóm þann er dorndr er á frosto þingi⁵ oc vápna tac at⁶ átt innan lögrétu oc utan. En þeim .xviiij. aurum scal svá scipta er sacaráberi scyldi upp taca. at þá sculu haza hálzra þeir menn er nemnder voru or þvi zylci til frosto þings á þvi áre er dómr var dorndr á.⁷ oc soci aller saman með konungs sýslomönnum. En ez annarrtveggia þyr⁸ á lut⁹ sinn. þá er mál kemr heim í herað oc kallar rangt vera uppboret þyrer lögrétu mönnum. þá scal þó eigi dóme bregða secta lauft. en hann má stemna hit næsta ár epter er málit á vid hann til frosto þings. oc haze þá mál sitt upp hvártveggi. En ez mál reyniz með sama hetti sem þyr. þá hazi hann tofnat sinn aufinn¹⁰ at hálzra az hinum er ilzdi¹¹ hann til rangs máls. oc soci þat sem ádrar zjársócner.

Jvfr. *Cap. 46. Hk. 6. 5.*

¹⁾ I Afskrifterne feilagtigt bend. ²⁾ þyrste — b. ³⁾ svá — tilf. c. e. f. ⁴⁾ var — c. e.
⁵⁾ þing — c. d. ⁶⁾ er — e. ⁷⁾ á — mgl. c., ogsaa opr. e., men tilf. med en fra Texten forskj.
Haand. ⁸⁾ þyr — Afskr., meningslöst; Hk. og den nyere Landslov, hvor dette Sted ogsaa findes, har þyr,
hvilken Læsemaade derfor er optagen i Texten. ⁹⁾ lusa — c. e. ¹⁰⁾ áaufin — Afskr., hvilket er me-
ningslöst; Hk. og den nyere Landslov har aufinn. ¹¹⁾ gilde — Hk. gildi — d. nyere Lds.

VI.

Her heyr upp oc seger í þrá þvi er þlestum er myrkt oc þyrztu þó marger at

- 1 Her heyr upp oc segir í þrá þvi er þlestum er myrkt oc þyrztu þó marger at vita. þyrer þvi at vandræði vega manna á millum. en þeir þverra er bæði höfðu til vit oc góðan vilia. hveffo scipta scyllði ákvednum bótum ex þar¹ ero dómðar. þyrer þvi at þat er nú meiri síðr at ánemna botr hveffo margar merer gulls uppi sculu vera epter þann er aþ var tecinn. oc velldr þat at marger vito eigi hvoat laga bót er. en þó at vissi. þá vilia nú þáer þvi una. En Frostþings bók scipter lagabót hveriom epter sínum burð oc metordi en eði hinum bótum er þeir oþfa eða vansa er í dómum sitia oc sáttmál gera.

Um .v. merer gullz.

- 2 En nú segir her þyrst í þrá þvi ex .v. merer gullz ero dómðar hvoat þá scal hverr aþ haugum eða bót taca eða reida. Vegandi eða veganda sunr scal reida alla hauga. nema hann have vísendr til. en þess er spurt hvárer svá heita oc her segir. ex lizer þader veganda.² þyner³ eða bróðer. þöðor bróðer eða bróðor sunr. bróðra þyner eða epter bróðra þyner. þá heita þeir vísendr aller. en þyrer þvi ero þeir svá callader. at hvárr þeirra er víss til at bota þeirri bót er þeir standa í. oc þarþ eigi vegandi eða sunr hans bota þyrir þessa menn ex þeir ero til. en þeir sculo bota þyrer alla hauga menn er eigi ero til at bota með þeim. nema hiner haze svá mælt er í dóme fáto oc þessa sætt gerðo. at þar scyllði bót niðr þalla. sem vidrtöco manna miste. þá þellr slíct niðr þyrir hvorn þeirra sem telz. at þeir scylldu upp taca ex þeir vøre til.

Enn um .v. merer gullz.

- 3 Vegandi eða veganda sunr scal bota þyne hins dauda aþ .v. mörcom gullz í höfðhaug .v. merer vegnar. Þader veganda scal bota þedr hins dauda annat slíct. bróðer veganda scal bota bróðor hins dauda .ij. aurum minna en .iiij.⁴ merer vegnar. Þöðorbróðer veganda oc bróðorþyner sculo bota þöðorbróðrum oc bróðorþunum hins dauda .xx. aura vegna. En bróðraþyner oc epterbróðraþuno vegandans sculo bota bróðraþunum oc epterbróðraþunu hins dauda ertog oc .xiiij. aura vegna. en þat er þimðeillt þé. oc svá er þat þimðeillt er⁵ bróðraþyner sculo bota .iiij. lutum. en epterbróðraþunu tveim lutum oc svá taca.

Mær ein er haugrýgr er calladr.

- 4 Nú er mær ein er haugrýgr er calladr. hon scal bæði haugum bota oc svá taca ex hon er einberni⁶ oc til arþs tomin þar til er hon setze á brúðstól. þá castar hon

Jvfr. hele VI^{te} Deel G. 218—252. 316—319.

¹) Maaske rettere þær. ²) veganda — mgl. b. f. ³) sunr — e. ⁴) .iiij. — b. f. ⁵) at — c. d. e. ⁶) ein barni — b. f.

giöllum aptr í ené frændom. oc skal hon hvárki síðan baugum bota ne taca. En ez dotr ero .ij. eða zleire. þá tona þær eigi til at taca botr eða bauga. En svá micit verðr þat nú allt saman er bauga menn taca .ij. ertogum minna en .xviij. mercr vegnar.

Um sacauca.

Nú skal til þeirra manna segia er sacaucar¹ ero. sunr þýborenn er sacauce oc 5 bróðer² sammóðra. Föðorzader oc sunarsunr ez þeir ero báðer til. en þat verðr staldan. En þó at þeir se báðer til. þá sculo þeir báðer eina bót taca oc svá bota. Sunr þýborenn veganda skal bota syne hins dauda þýbornum .xviij. aurum vegnum. Bróðer veganda sammóðra skal bota bróðor hins dauda sammóðra annat stíct. Föðorzader oc sunarsunr veganda sculo bota zörðorzedr oc sunarsyne hins dauda .xviij. aurum vegnum. En sunum sacauca skal bota ertog oc .xj. aurum vegnum. En sunarsunum sacauca skal bota þridiunge minna.

Um söctal.

Madr er sá einn er ver hözum eigi zundit í söctale³ á frostopings bóe. en 6 hann er þó hittir í frændfeme. oc er eigi zirnare en zöðor⁴ bróðer sammóðra. Darla er sú sett með heilu gör er stíct sitia zyrer utan oc er váðe vegandanom⁵ at eigi er vid hann bött. nú er honom her bót ætlud með bróðorsyne sammóðra. oc sculo þeir báðer í ertogi oc .xj. aurum vegnum ez þeir ero báðer til. en annar einn ez annar er til. oc svá bota. en þat verðr allt er sacaucar taca oc syner þeirra oc sunarsyner ertogi minna en hálz .xiiij. mörc vegin.

Mycla nezgilldi.

Nú heyr upp mycla nezgilldi oc segir til þess hvað þar skal hvorr ez öðrum taca 7 eða bota. Móðorzader oc dóttorsunr veganda sculo bota móðorzöðor oc dóttorsyne hins dauda .ij. mercr vegnar. Móðorbróðer oc systursunr veganda sculo bota móðorbróðor oc systursyne hins dauda .xij. aurum vegnum. Syftklnasynr veganda sculo bota syftklnasunum hins dauda mörc vegna. Syftklnasynr vegandans sculo bota syftklnasunum hins dauda ertog oc .v. aura vegna. Nú verðr þetta allt saman er mycla nezgilldis menn taca .v. mercr vegnar oc .iiij. ertogar vegnar.⁶

Litla nezgilldi.

Nú seger til nezgilldis litla hvað þar skal hver öðrum bota eða taca. Sunar: 8 dóttorsunr veganda skal bota sunardóttorsyne hins dauda .ix. aurum vegnum. Dóttor: dóttorsunr veganda skal bota dóttordóttorsyné hins dauda hálzum átta eyre vegnum. Bróðordóttorsunr veganda skal bota bróðordóttorsyne hins dauda .vi. aurum vegnum.

¹) sacauca — b. c. d. f. ²) bróðor — c. f. ³) söctala — b. f. ⁴) zöðorzöðor — b. f.
⁵) vegandom — b. f. ⁶) vegner — d. e. f. Hankjönsformen af Ordet ertog (ertogr) findes gjennem hele Loven vaxlende med den almindelige Hunkjönsform.

Systurdóttorsunr veganda¹ skal bota systurdóttorsyne hins dauda hálfum zimta eyre vegnum. Systlinadótrafynr veganda sculo bota systlinadótrafunum hins dauda .iij. aurum vegnum. Systradótrafynr veganda sculo bota systradótrafunum hins dauda hálfan annan eyri veginn. oc verðr þá allz er litla neygilldis menn taca hálfum eyri minna en .iij.² merer vegnar.

Ena um factal.³

- 9 Nú seger til þeirra manna er ver hözum eigi zundit í factali hvar þeim er í botr scipat. zyrer því at frostopings bóç gerer enga grein á því. hvárt þesser menn ero sammóðder eða samzædder. en þeir mego þó eigi aller í einni bót vera. þó at þeir se iamfkyllðer at frændfeme oc ero aðrer samzædder en aðrer sammóðder. oc má þar taca til⁴ doma sem bróðer sammóðra⁵ er. eigi er honum scipat í bót með bróðor samzædra. hann er bauga madr. en hinn er sacauci. oc er þar sín bót hvárum ætlat. oc svá er nú þessum epter nýrri scipan. sem her mun til segia.

Um bróðrasunu.

- 10 Nú sculo bróðrafynr oc epter bróðrasunu sammóðra veganda bota bróðrasunum oc epterbróðrasunum sammóðra hins dauda ertog minna en .ix.⁶ aura vegna. Móðorbróðer oc systursunr sammóðra veganda sculo bota móðorbróðor oc systursyne sammóðra hins dauda mörc vegna. Systlinafynr sammóðra veganda sculo bota systlina syne⁷ sammóðra hins dauda ertog oc .v.⁸ aura vegna. En systrafynr sammóðra veganda sculo bota systrafunum hins dauda sammóðra hálfum .iij. eyre vegnum. Bróðer þýborenn veganda skal bota bróðor⁹ hins dauda þýbornum .xv. aurum vegnum. oc verðr þat nú allt saman er þesser menn taca.¹⁰

En af .v. mörcum gulls.

- 11 En af .v. mörcum gulls verðr allz í frændbotr í¹¹ hauggilldi ertogr oc .xij. aurar vegnir. oc er þat zimmdeillt zé. svá zimmdeillt at þeir sem ziórða manne eru at frændfemi vid hinn dauda. sculo taca .iij. luti af þeim zimm lutum. en .ij. niðr zalla. oc verðr þat mörc vegin. er¹² þeir lióta aller at scipta sín á medal er svá ero fkyllðir. Nú skal þeim lutum er eptir ero scipta enn í zimm stadi. oc sculo þeir er zimta manni ero at frændfemi vid hinn dauda taca .iij. luti af þeim zimm lutum. en þat verða .xij.¹³ peningar vegner oc .iij. aurar vegner. En þá .ij. luti er eptir ero taci þeir er setta manne ero at frændfemi vid hinn dauda. en þat verða .viiij. penningar vegner oc .iij.¹⁴ aurar vegner. En zyrir því botum ver nú eigi

¹) veganda — mgl. b. c. d. f. ²) .iij. — c. d. e. f. ³) factal — c. d. ⁴) at — tilf. c. e.
⁵) sammóðdr — e. ⁶) Feilskr. f. g. ⁷) Saaledes i Afiskrr. Rettere vistnok (onum. ⁸) Feilskr. f. v.
⁹) bróðr — c. d. ¹⁰) Her synes Angivelsen af Totalsummen at mangle. ¹¹) Rettet fra or, der ei giver nogen Mening.
¹²) Enn — b. f. ¹³) Dette Tal mgl. i A, men maa nødven-
digviis tilføies. ¹⁴) Sandsynl. Feilskr. f. ij.

lengra upp í etter. at á þá er byggianda oc libin frændsemi. Varla má þat vel allt saman vera salir oc slyskapir.

Mezgilldis frændbót.

En mezgilldis frændbót verdr allz ertogr oc .v. aurar vegnir. oc scal þessare 12 frændbót svá skipta sem hinni zynru. ætla í zimm stadi. þeir sculo taca .iiij. luti af þeim zimm lutum er zjórdá manne ero at frændsemi við hinn dauda. oc verða þat .iiij. aurar vegner oc .xij. peningar. Nú scal þeim .ij. lutum er eptir ero scipta enn í zimm stadi. oc sculo þeir er at zimta manni ero at frændsemi við hinn dauda taca .iiij. luti oc verdr þat hályz¹ .xviij. peningr veginn oc eyrir veginn. En þá .ij. luti sem eptir ero tace þeir er .v. manni ero at frændsemi við hinn dauda oc scipte meðal sín. en þat verdr einn peningr veginn oc hályz þriði ertogr veginn.

Um aðra bót.

Nú heyr upp bót aðra oc segir til þess hvat þá scal hverr taca eða bota ez .v. 13 merer gullz ero dómðar í botrnar. Vegandi eða veganda sunr scal bota syni hins dauda .iiij. mörcum vegnum oc .iiij. ertogum. Fadir veganda scal bota zedr hins dauda annat slíct. Bródir veganda scal bota bródr hins dauda einn eyri veginn oc .iiij. merer vegnar. Föðorzader oc bródrsunr veganda sculo bota zöðorzedr oc bródrsyni hins dauda .ij. merer vegnar oc .ij. ertogar vegnar. Bródrasynir oc eptir bródra sunu veganda sculo bota bródra syni oc eptir bródra sunu hins dauda hályzan .xviij.² pening veginn oc .xj. aura vegna. En þat verdr allz er haugamenn taca hályzum eyri vegnum minna oc .iiij. peningum vegnum en .xv. merer vegnar.

Um sacauca.

Nú segir til sacauca bótar hvat þar scal hverr öðrum bota eða taca. Sunr 14 þýborenn veganda scal bota syni hins dauda þýbornum .x. peningum vegnum oc .xiiij. aurum vegnum. Bródir veganda sammodra scal bota bródr hins dauda annat slíct. Föðorzader oc sunarsun veganda sculo bota zöðorzedr oc sunarsyni hins dauda .x. peningum vegnum oc .xiiij. aurum vegnum. En synir sacauca sculo taca hályzum .xiiij.³ peninge vegnum minna en hályzan .x. eyri veginn. En sunarsynir sacauca sculo taca þriðungi minna. En þat verdr allz er auca taca oc synir þeirra oc sunarsynir .xj. merer vegnar oc hályz .iiij. peningr veginn oc .v. ertogar vegnar.

Um zöðorzæðor⁴ oc dóttorsun.

Móðorzader oc dóttorsun veganda sculo bota móðorzæðr oc dóttorsyni hins 15 dauda ertog oc .xiiij. aurum vegnum. Móðorbvóðr oc sýstursynir veganda sculo bota móðorbvóðr oc sýstursyni hins dauda .x. aurum vegnum. Sýstlina synir veganda sculo

¹) hályz — mgl. e.

²) Sandaynlígvís Skrif. f. .viiij.

³) Sandaynl. Skrif. f. .iiij.

⁴) Skrif. f. móðorzæðor.

bota systkinafunum hins dauða ertog minna en .vij. aurum vegnum. Systrasynir veganda sculo bota systrafunum hins dauða [hálfum .iiij. peningi¹ vegnum minna en hálfan fimta eyri veginn. En þat verdr allz er mycla neygilldismenn taca þrim peningum vegnum minna en hálfz þridi eyrir veginn oc ziórar² merer vegnar.

Um litla neygilldi.

- 16 Nú segir til litla neygilldis hvað þar skal hværr öðrum bota eða taca. Sunardóttorsunr veganda skal bota sunardóttorsyni hins dauða hálfan viij. eyri veginn. Dóttordóttorsunr veganda skal bota dóttordóttorsyni hins dauða³ .xv. peningum vegnum oc .vj. aurum vegnum. Bróðordóttorsunr veganda skal bota bróðordóttorsyni hins dauða .v. aurum vegnum. Systurdóttorsunr veganda skal bota systurdóttorsyni hins dauða .xv. peningum vegnum minna en hálfz mörc vegna. Systkina dottra synir veganda sculu bota systkina dottra sunum hins dauða hálfan þridia eyri. Systra dottra synir veganda sculo bota systradottrafunum hins dauða .v. peningum minna en .iiij. ertogar vegnar.⁴ En þat verdr allz er litla neygilldis menn taca .iiij.⁵ merer vegnar oc .xv. peningar vegner oc .ij. aurar vegner.

Um bróðor þýborenn.

- 17 Bróðir þýborinn skal bota bróðor hins dauða þýbornum hálfan .xiiij. eyri veginn. Bróðrasynir veganda sammóðra oc eptir bróðra sunu sculu bota bróðrafunum oc eptir bróðra sunu hins dauða sammóðra [hálfan .iiij. pening veginn⁶ oc mörc vegna. Móðorbróðir oc systursunr veganda sammóðra sculo bota móðorbróðor oc systursyni hins dauða sammóðra ertog minna en .vij.⁷ aura vegna. Systkina synir veganda sammóðra sculo bota systkina sunum hins dauða sammóðra .iiij.⁸ peningum vegnum minna en hálfan fimta eyri veginn. Systrasynir veganda sammóðra sculo bota systra sunum hins dauða sammóðra .v. peningum vegnum minna en .iiij. aura vegna. En þat verdr allz er þessir menn taca .v. peningar veginir oc hálfz .iiij. eyrir veginn oc .iiij. merer vegnar.

Um frændbotr.

- 18 En í frændbotr í hauggilldi af .v. mörcum gullz verdr allz hálfz .vij. peningr veginn oc .xj. aurar veginir. oc skal þat zé zimndeila. þeir sculo taca .iiij. luti af þeim zimm lutum er .iiij. manne ero at frændsemi við hinn dauða. en hinir allir bota er .iiij. manni ero at frændsemi við veganda. oc verdr þat ertog vegnum minna en .vij. aurar veginir. nú skal þeim .ij. lutum er eptir ero scipta enn í zimm stadi oc sculu þeir taca .iiij. luti er fimta manni ero at frændsemi við hinn dauða. oc verda þat .viiij. ertogar vegnar.⁹ En þeir er .vj. manne ero at frændsemi við hinn dauða

¹) Maaskee heller [þrim peningum, see nedenfor. ²) Her staaer i alle Afskrifter ziórtan (ziogurtan), hvilket er en aabenbar Feil. ³) vegna — d. ⁴) vegner — e. ⁵) .iiij. — b. f. ⁶) [Rigtigere .iiij. pen. vegna. ⁷) I alle Afskrifter .vj. aabenbar en Skrivfeil. ⁸) .iiij. — b. f. ⁹) vegner — e.

taci .ij. luti. oc verðr þat hálzr staundi peningr veginn oc .v. ertogar vegnar. oc þarz eigi lengra at bota út í ættina. zyrir þvi at þá er byggjanda oc líðin zrændsemi.

En zrændbót¹ í neygilldi.

En zrændbót í neygilldi verðr allz .ij. peningum vegnum minna en hálzr 19 zimti eyrir veginn. oc scal henni scipta í zimm stadi. oc taci þeir .ij. luti az þeim zimm lutum er zjórdá manni ero at zrændsemi við hinn dauda. oc verðr þat .ij. peningum² minna en³ .viiij. ertogar vegnar. Nú scal þeim .ij. lutum er eptir ero scipta enn í zimm stadi. oc sculo þeir er zimta manni ero at zrændsemi við hinn dauda taca .iiij. az þeim zimm lutum. oc verðr þat hálzr þriði⁴ peningr veginn oc eyrir veginn. En þá .ij. luti er eptir ero. tace þeir er .viij. manni ero at zrændsemi við hinn dauda. oc verðr þat hálzr annarr⁵ peningr veginn oc .ij. ertogar vegnar. Nú er þeirri bót lúct.

Um .iiij. mercc gullz.

Her hezr upp bót hina þriðiu oc segir til þess hvað þá scal hværr öðrum bota 20 eða taca ez domdar ero .iiij. mercc gullz í botrnar. Vegande eða veganda sunr scal bota syni hins dauda .iiij. ertogum minna en hálzra .iiij. mörc vegna. Fadir veganda scal bota zedr hins dauda annat slíct. Bróðir veganda scal bota bróðor hins dauda .xx. aurum vegnum. Föðor bróðor sunr veganda scal bota zöðrbróðrsyni hins dauda ertog oc .xiiij. aurum vegnum. En bróðra synir oc eptirbróðrasynir⁶ veganda sculo bota bróðra sunum oc eptir bróðra sunu hins dauda [hálzrum .viij. peninge⁷ vegnum minna en .ix. aura vegna. Nú verðr þat allz er haugamenn taca .viij. peningum⁸ vegnum oc ertoge vegnum minna en .xiiij. mercc vegnar.

Her segir til sacauca.

Nú segir til sacauca bótar. hvað þar scal hværr az öðrum taca eða bota. Sunr 21 þýborenn veganda scal bota syni hins dauda þýbornum ertog oc .xj. aura vegna. Bróðir sammodra scal bota bróðor hins dauda annat slíct. Föðorzader oc sunarsunr veganda sculo bota zöðorzöðor oc sunarsyni hins dauda ertog oc .ix.⁹ aurum vegnum. En sunum sacauca hálzran zjórdá pening veginn oc hálzran .viiij. eyri veginn. En¹⁰ sunar sunum sacauca þriðiuungi minna oc boti þeir menn sem sacaucar veganda ero. ez þeir ero til. en ez þeir ero eigi til. þá boti þeir er sacauca eigu at bota at lögum. Nú ero sacaucar¹¹ aller til. en engi til at bota az hendi veganda. þá scal vegandi bota¹² öllum sacaucum. en ez eigi er vegandi til. þá scal sunr veganda bota öllum sacaucum. Nú er hvárle til vegandi ne veganda sunr. þá scal zadir veganda bota

¹) zrændsemi — b. f. ²) vegnum — tilf. e. ³) Dette Minus (þrim þen.) skulde egentlig være borte.
⁴) Rettere zjórdi. ⁵) Rettere þriði. ⁶) sunu — e. ⁷) [.viij. peningum — (urigtigt) b. f. ⁸) Rettere hálzrum .viij. peninge. Ved en feilagtig Oplösning af Forkortningen staaer her i Afskrifterne .viij. peningar vegnar.
⁹) Rettere .xj. ¹⁰) sunar — tilf. b. c. d. ¹¹) hins — tilf. e. d. e. ¹²) betata — b. f.

sacaucum tveimr. hann skal bota syni hins dauda þýbörnum ertog oc .xj. aura vegna. en bróðr hins dauda sammóðra annat slíct. En bróðir veganda skal bota þöðorþeðr oc sunarsyni hins dauda ertog oc .xj. aurum vegnum. En nú lizer eigi þadir veganda. þá skal bróðir veganda bota sacaucum tveimr. en þöðor bróðir oc bróðorsunr einum sacauca. En nú lizer eigi bróðir veganda. þá skal þöðorbróðer oc bróðorsunr bota sacaucum .ij. En bróðra synir oc eptir bróðra sunu veganda sculo bota einum sacauca. oc skal hværr taca trygðar á mót sinni bót oc zulla sætt. En nú liza allir sacaucar hins dauda. en¹ engi lizer í hauggilldi veganda nema þeir er eyzter² ero. þá sculu þeir þó bota öllum sacaucum. En þat verðr allz er sacaucar taca oc synir þeirra oc sunarsynir .xij. peningum vegnum minna en .ix. mercc vegnar.

Um móðer þöðor.

- 22 Móðorþadir oc dóttorsunr veganda sculo bota móðorþöðor oc dóttorsyni hins dauda ertog vegnum minna en .xj. aura vegna. en móðorbróðer oc systursunr veganda sculo bota móðorbróðer oc systursyni hins dauda mörc vegna. Systlínasynir veganda sculo bota systlína sunum hins dauda ertog oc .v. aurum vegnum. Systrasynir veganda sculo bota systra sunum hins dauda³ hálfan .iiij. eyre. En þat verðr allz er micla neygilldis menn taca .vij. peningum vegnum oc ertog vegnum minna en hálf þridia⁴ mörc vegin.

Um litla neygilldi.

- 23 Nú segir til litla neygilldis hvat þar skal hværr öðrum bota eða taca. Sunar- dóttorsunr veganda skal bota sunardóttorsyni hins dauda .vj. aurum vegnum. Dóttor- dóttorsunr veganda skal bota dóttordóttorsyni hins dauda .v. aurum vegnum. Bróðordóttorsunr veganda skal bota bróðordóttorsyni hins dauda [.iiij. aurum vegnum. Systurdóttorsunr veganda skal bota systurdóttorsyni hins dauda⁵ .iiij. aurum vegnum. Systlínadótrahynir veganda sculo bota systlínadótrasunum hins dauda .ij. aurum vegnum. Systradótrahynir veganda sculo bota systradótrasunum hins dauda eyri vegnum. En þat verðr allz er litla neygilldis menn taca .xx.⁶ aurar vegner.

Um bróðer þýborenn.

- 24 Bróðer þýborenn veganda skal bota bróðer hins dauda þýbörnum .x. aura vegna. Móðorbróðir oc systursonr veganda sammóðra sculo bota móðorbróður oc systursyne hins dauda sammóðra ertog oc .v. aura vegna. Systlína synir veganda sammóðra sculo bota systlína sunum hins dauda sammóðra .iiij. peningum vegnum oc hálfan .iiij. eyri veginn. Systra synir veganda sammóðra sculo bota systra sunum hins dauda

¹) en — mgl. b. f. (egentl. 3½ pen.).

²) epter — b. d. ⁴) Feilskr. f. þiórða.

³) Her mgl. (jfr. Totalsummen) “.iiij. peninga vegna oc”
⁵) [Mangler i Afskrifterne, men aabenbart kun ved en

Forglemmelse.

⁶) Skrivfeil for .xxj.

sammóðra .vij. ertogum vegnum. En bróðra synir oc eptir bróðra sunu veganda sammóðra sculo bota bróðra sunum oc eptirbróðrasunum hins dauda sammóðra hálfum .iiij. peningi vegnum minna en hálf .vij. eyrir veginn. En þat verðr þá er þessir menn taca ertog veginni¹ minna en hálf .iiij. mörc vegin.

Gil frændbóta.

Nú segir til frændbóta þeirra er verða af .iiij. mörcum gullz í hauggilldi. Þær 25 rísa at hálfum staunda peningi vegnum minna en .ix. aurar vagnir. oc skal þat þé zimmeila. þeir sculo taca .iiij. luti af þeim zim m lutum er ziórða manne ero at frændsemi við hinn dauda. en hinir sculo bota er .iiij. manne ero at frændsemi við veganda. oc verðr þat ertog vegin oc .v. aurar vagnir. Nú skal þeim .ij. lutum er eptir ero scipta enn í .v. stadi. oc sculo þeir er zimta manni ero at frændsemi við hinn dauda taca .iiij. af þeim .v. lutum. en þeir sculo bota er at .v. manne ero at frændsemi við veganda. oc verðr þat .viij. peningar vagnir [oc .ij. aurar vagnir.² En þeir er .v. manni ero at frændsemi við hinn dauda. taci þá .ij. luti er eptir ero. oc verðr þat .v. peningar vagnir oc .iiij.³ ertogar vagnir.

Frændbót í neygilldi.

En neygilldis frændbót verðr allz þridiungr ziórða penings vegin oc hálfz 26 .iiij. eyrir veginn. þessare frændbót skal scipta sem hinni zyrriu. eða enn í sundr í zim stadi. þeir sculo taca .iiij. luti af þeim zim lutum er .iiij.⁴ manne ero at frændsemi við hinn dauda oc verðr þat .ij. aurar vagnir oc .viij. peningar vagnir. Nú skal þeim .ij. lutum er eptir ero scipta enn í .v. stadi. oc sculo þeir er .v. manni ero at frændsemi við hinn dauda taca .iiij. luti oc verðr þat þridiungr .v. penings vegin⁵ oc .ij. ertogar vagnar. En þá .ij. luti er eptir ero taci þeir er .v. manni ero at frændsemi við hinn dauda. oc verða þat .iiij. peningar vagnir oc hálfz eyrir veginn.

Um þriár mercc gullz.

Nú segir til þess af .iiij. mercc gullz ero dómðar í botr. hvat þá skal hverr af 27 bót eða haugum taca. Vegandi eða veganda sunr skal bota syni hins dauda .xx. aurum vegnum. Fader veganda skal bota zóðor hins dauda annat slíct. Bróðir veganda skal bota bróðor hins dauda .zv. aurum vegnum. Fóðorbróðir oc zóðor⁶ bróðor sunr veganda skal bota zóðor bróðor oc zóðor bróðor syni hins dauda .x. aurum vegnum. Bróðra synir oc eptir bróðra sunu veganda sculo bota bróðra sunum oc eptirbróðrasunum hins dauda ertog minna en .vij. aurum vegnum. En þat verðr allz er þessir hauga menn taca ertog vegnum minna en .ix. mercc vagnar.

¹) vegnom — e.

²) [mgl. b. f. (urigtigt).

³) Skrivfeil for .iiij.

⁴) þridia — b. f.

⁵) Dette maa aabenbar være Skrivfeil eller Misforstaaelse for "zimfungr .vij. penings."

⁶) Dette zóðor er

aabenbar kun ved en Skrivfeil kommet ind, saavel her, som nedenfor.

Hvat sacaucar sculo bota.

- 28 Nú segir til þess hvat sacaucar sculo bota. Sunr þýborenn veganda scal bota syni hins dauda þýbornum hálfan .ix. eyri veginn. Bródir sammóðra veganda scal bota bróðor hins dauda sammóðra annat slíct. Föðorþadir oc sunarsunr veganda sculo bota föðor þedr oc sunarsyni hins dauda hálfan .ix. eyri veginn. En sunum sacauca hálfum .iiij.¹ peningi minna en hálfra mörc vegna.² Nú verðr þat allt saman er sacaucar taca oc syner þeirra oc sunarsynir hálf .vj. ertog vegin oc hálf .vij. mörc vegin.

Um móðor þæðor oc dóttor sun.

- 29 Nú scal móðorþadir oc dóttorsunr veganda bota móðorþæðor oc dóttorsyni hins dauda mörc vegna. Móðorbródir oc systursunr veganda sculo bota móðorbróðor oc systursyni hins dauda .vj. aurum vegnum. Systkina synir veganda sculo bota systkina sunum hins dauda hálfra mörc vegna. Systra synir veganda sculo bota systra sunum hins dauda ertog vegnum [minna en .iiij. aurum vegnum.³ Nú verðr þetta allt saman er mycla neygilldis menn taca .ij. ertogar vegnar oc .xx. aurar vegnir.

Um litla neygilldi.

- 30 Nú segir til litla neygilldis hvat þar scal hværr öðrum bota eða taca. Sunar- dóttorsunr veganda scal bota sunardóttor syni hins dauda hálfan þimta eyri veginn. Dóttordóttorsunr veganda scal bota dóttordóttorsyni hins dauda .xv. peningum vegnum minna en hálfra mörc vegna. Bróðordóttorsunr veganda scal bota bróðordóttorsyni hins dauda .iiij. aura vegna. Systurdóttorsunr veganda scal bota systurdóttorsyni⁴ hins dauda .ij. aura vegna oc .xv. peninga vegna. Systkina dottra synir veganda sculo bota systkina dottra sunum hins dauda hálfan .ij. eyri veginn. Systradottra synir veganda sculo bota systradottra sunum hins dauda .v. peningum vegnum oc .ij. ertogum vegnum. oc verðr þat nú allt saman er litla neygilldis menn taca .xv. peningum vegnum minna en .ij. merer vegnar.

Um þýborenn bróðor.

- 31 Bródir þýborinn veganda scal bota bróðor þýbornum hálfan .viiij. eyri veginn. Móðorbródir oc systursunr veganda sammóðra sculo bota móðor bróðor oc systursyni hins dauda hálfra mörc vegna. Systkina synir veganda sammóðra sculo bota systkina sunum hins dauda sammóðra .viiij. ertogum vegnum. Systra synir veganda sammóðra sculo bota systrafunum hins dauda sammóðra .v. peningum vegnum oc .v. ertogum

¹) Skrif. f. .giiij. ²) Her er ved en Feiltagelse den for Sønnesønnerne bestemte Sum sat istedetfor Sønnerne, og saaledes et Led udeladt. Stedet skulde egentlig lyde saaledes: En sunum sacauca ertog minna en .vj. aurum vegnum. en sunarsunum sacauca (scal bota þriðjungi minna. þat er hálfum .giiij. pen. o.s.v. ³) [mgl. i Afskrifterne, men aabenbar blot ved en Forglemmelse. ⁴) Her er i b. ved en Uagtsomhedsfeil det hele Stykke fra "hins dauda hálfan þimta" gjentaget. Ligeledes i f., der allerede begynder Gjentagelsen ved "sunardóttorsyni", der staaer istedetfor "systurdóttorsyni".

vegnum. Brøðra synir oc eptir brøðra sunu veganda sammøðra sculo bota brøðra sunum oc eptir brøðra sunu hins dauda sammøðra .x. peningum vegnum minna en .v. aura vegna. oc verðr þat nú allt saman er þesser menn taca .v. peningar vegnir oc .ij. ertogar vegnir oc .xx. aurar vegnir.

En í frændbót í hauggilldi.

En í frændbót í hauggilldi af .ij. mörcum gullz verðr allz ertog minna en 32 .vij. aurar vegner. oc scal þvi þé scipta í zimm stadi oc sculo .ij. lutir nidr falla. en .iiij. uppi vera. oc tace þeir menn .iiij. luti er ziórða manni ero at frændsemi við hinn dauda. En hinir bota er .iiij. manne ero at frændsemi við veganda. oc verðr þat allt saman hálfz¹ mörc vegin. Nú scal þeim .ij. lutum er eptir ero. scipta enn í zimm stadi. oc sculo þeir er .v. manne ero at frændsemi við hinn dauda taca .iiij. luti af þeim .ij. lutum. oc verðr² þat .ij. lutir .vij. peningar vegnir oc .v. ertogar vegnar.³ En þeir er .v. manne ero at frændsemi við hinn dauda. taci þá .ij. luti er eptir ero. oc verðr þat .v. peningum vegnum minna en eyrir veginn.⁴

Um frændbót í neygilldi.

En um frændbót í neygilldi af .iiij. mörcum gullz. hefz at .viij. ertogum vegnum. oc scal þat þé svá zimndeila sem hit zyrra. þeir sculo taca .iiij. luti af þeim .v. lutum er .iiij. manne ero at frændsemi við hinn dauda. en hinir bota er ziórða manne ero við veganda. oc verðr þat allz .v. peningar vegner oc hálfz annarr eyrir veginn. Nú scal þeim .ij. lutum scipta er eptir ero. scipta enn í zimm stadi. oc sculo þeir er zimta manne ero at frændsemi við hinn dauda taca .iiij. luti af þeim .v. lutum. En þat verðr hálfum öðrum peninge vegnum minna en .ij. ertogar vegnar. En þá .ij. luti er eptir ero taci þeir er .v. manne ero at frændsemi við hinn dauda. oc verðr þat hálfz .v. peningr veginn oc ertog vegin.

.xx. aurar gullz.

Nú segir til þess hvat þá scal hverr öðrum bota eða taca af .xx. aurar vegner 34 gullz ero domdir í botnar. Vegandi eða veganda sunr scal bota syni hins dauda .ij. mörcum vegnum oc .ij. ertogum vegnum. Fader veganda scal bota föðor hins dauda annat sliet. Bróðir veganda scal bota bróðor hins dauda hálfan .xiiij. eyri veginn. Föðorbróðir oc bróðorsonr veganda scal bota föðorbróðor oc bróðor syni hins dauda ertog oc mörc veginni. Brøðra synir oc eptir brøðra sunu veganda sculu bota brøðra sunum oc eptir brøðra sunu hins dauda hálfan .iiij.⁵ pening veginn oc hálfan .v. eyri veginn. En þat verðr allz er hauga menn taca hálfum .xviij. peningi vegnum minna en hálfz .viij. mörc.

¹) Her tilf. Afskrikerne ziórða, öiensynl. ved Skrf. ²) verða — b. d. f. ³) Dette Sted skulde maaskes lyde saaledes: "verða þeir .iiij. lutir .v. peningar vegner oc hálfz .v. ertog veginn." ⁴) Maaskoe Skrf. for ".iiij. peningar vegnir oc eyr. veginn." ⁵) Rettere .iiij.

Sunr¹ þýborenn.

- 35 Sunr þýborenni veganda skal bota syne þýbornum hins dauda .v. peninga vegna oc .viij. aura vegna. Bróðer þýborenn veganda sammóðra skal bota bróðor þýbornum hins dauda sammóðra annat slíct. Föðorzadir oc sunarsunr veganda skal bota föðorzædr oc sunarsyni hins dauda .v. peninga vegna oc .viij. aura vegna. En synir sacauca sculo taca .xviij. peningum minna en .v. aura vegna. En sunar synir sacauca þridiungi minna. En þat verðr allz er sacaucar taca oc synir þeirra oc sunar synir .xij. peningar vegnir oc .ij. ertogar vegnir oc hálfz .v. mörc vegin.

Móðorzadir oc dóttorsunr.

- 36 Móðorzadir oc dóttorsunr veganda skal bota móðorzöður oc dóttorsyni hins dauda ertog vegnum minna en .v. aurum vegnum. Móðorbróðir oc systursunr veganda sculo bota móðorbróður oc systursyni hins dauda .v. aurum vegnum. Systlina synir veganda skulo bota systlina sunum hins dauda .x. ertogum vegnum. Systra synir veganda sculo bota systra sunum hins dauda hálfan .xiiij. pening veginn oc .ij. aura vegna. En þat verðr allz er þessir menn taca .xviij. aurar vegnar oc hálfz .xiiij. peningr veginn.

Um litla neygilldi.

- 37 Nú hezj sú bót³ er menn calla neygilldit litla. Nú skal sunar dóttor sunr veganda bota sunar dóttor syni hins dauda .xv. peningum minna en hálfz mörc vegna. Nú skal dóttordóttorsunr veganda bota dóttordóttorsyni hins dauda hálfan .viiij. pening veginn oc .iiij. aura vegna. Bróðordóttorsunr veganda skal bota bróðordóttorsyni hins dauda hálfan .iiij. eyri veginn. Systurdóttorsunr veganda skal bota systurdóttorsyni hins dauda hálfum .viiij. peningi vegnum minna en .ij. aura vegna. Systlina dotra synir veganda sculo bota systlina dotra sunum hins dauda .xv. peningum vegnum oc eyri vegnum. Systradotra synir veganda sculo bota systra dotra sunum hins dauda hálfum .iiij. peningi vegnum minna en .ij. ertogar vegnar.⁴ En þat verðr allz er litla neygilldis menn taca hálfz .viiij. peningr veginn oc .xiiij. aurar vegnir.

Um bróðor þýborenn.

- 38 Bróðir þýborinn veganda skal bota bróðor þýbornum hins dauda .xv. peningum oc .v. aurum vegnum. Bróðra synir veganda sammóðra oc eptir bróðra sunu sculo bota bróðra sunum hins dauda oc eptirbróðrasunum .ij. peninga oc hálfz mörc vegna. Móðorbróðir oc systursunr veganda sammóðra skal bota móðorbróðor oc systursyni hins dauda sammóðra .x. ertogum vegnum. Systlina synir veganda sammóðra sculo bota systlina sunum hins dauda sammóðra .xiiij. peningum vegnum oc .ij. aurum vegnum. Systra synir veganda sammóðra sculo bota systrasunum hins dauda sammóðra hálfum .iiij. peningi vegnum minna en hálfan annan eyri veginn.

1) Bróðer — b. c. d. f.

2) Skrif. f. .viij.

3) upp — tilf. c. d. e.

4) ertogum vegnum — e.

En þat verdr allz¹ saman er þessir menn taca hályr .xviij. peningr veginn oc .viij.² aurar vegner.

En um hauggilldis frændbót.

En hauggilldis frændbót verdr allz af .xx. aurum gullz .iiij. peningar vegner **39** oc hályr .v. eyrir veginn. oc skal þat zé zimmdeila. þeir sculo taca .iiij. lute er .iiij. manne ero at frændsemi við hinn dauda. en hinir sculo bota er at .iiij. manne ero at frændsemi við veganda. En þat verdr ertog oc .iiij. aurar vegner. Nú skal þeim .ij. lutum er eptir ero scipta enn í zimm stadi oc sculu þeir er .v. manni ero at frændsemi við hinn dauda taca .iiij. luti af þeim .v. lutum oc verdr þat hályum .iiij. peningi vegnum minna³ en .iiij. ertogar vegnar. En þat er eptir er tace þeir er .v. manne ero at frændsemi við hinn dauda. oc verdr þat .iiij. peningar vegnir oc hályr .iiij. ertogr veginn.

Nezgilldis frændbót.

En nezgilldis frændbót verdr hályr .xiiij. peningr veginn oc .ij. aurar. oc skal **40** henni í .v. stadi scipta. þeir sculu taca .iiij. luti er ziórða manni ero at frændsemi við hinn dauda en hinir sculo bota er ziórða manne ero at frændsemi við vegandann. oc verda þat .iiij.⁴ peningar vegnir oc ertog vegin.⁵ Nú skal þeim .ij. lutum er eptir ero scipta enn í zimm stadi. oc sculu þeir er at zimta manne ero at frændsemi við hinn dauda taca .iiij. luti af þeim .v. lutum. [oc verdr þat⁶ einn peningr veginn oc eyrir⁷ veginn.

Um þat af .ij. mercc gullz ero dómðar.

Nú segir til þess af .ij. mercc gullz ero dómðar í bótrnar hvat þá skal hverr **41** öðrum bota eða taca. Vegande eða veganda sunr skal bota syni hins dauda ertog vegnum oc .xiiij. aurum vegnum í hözudhaug. Fadur veganda skal bota zedr hins dauda annat flíct. Bródir veganda skal bota bróðor hins dauda .x. aura vegna. Föðorbródir oc bróðorsunr veganda sculo bota zöðorbróðor oc bróðorsyni hins dauda ertog minna en .viij. aurum vegnum. Bróðra synir oc eptir bróðra sunu veganda sculo bota bróðra sunum oc eptirbróðrasunum hins dauda hályum .iiij.⁸ peningi vegnum minna en hályan .v. eyri veginn.⁹ En þat verdr allz er hauga menn taca hályum .xiiij. peningi vegnum minna en .viij.¹⁰ mercc vegnar.

Um sun þýborenn.

Sunr þýborenn veganda skal bota syni hins dauda þýbornum ertog vegnum minna **42** en .viij.¹¹ aura vegna. Bródir veganda sammóðra skal bota bróðor hins dauda sammóðra

¹) allt — b. ²) Skrf. f. .xviij. ³) Dette Minus er overflödigt. ⁴) Maaskee Skrf. f. .xiiij.
⁵) Denne Sum, der nærmest svarer til de 5te Mænds Bod (.xiiij. peningar vegnir oc ertog vegin), maa ved en Feiltagelse være indført her istedetfor de 4de Mænds (.iiij. ertogar v.), medens den nedenfor mangler paa sit rette Sted. ⁶) [er verdr. þat er — b. c. d. f. Her maae nödvendigviis disse Ord: ".xiiij. peningar vegnir oc ertog vegin. en þá .ij. luti er eptir ero tace þeir er .v. manne ero at frændsemi við hinn dauda. oc verdr þat" indskydes. ⁷) Skrf. f. ertog. ⁸) .iiij. — b. f. ⁹) hályum — vegnum — b. ¹⁰) Skrf. f. .viij. ¹¹) Skrf. f. .viij.

annat slikt. Föðorþadir oc sunarsunr veganda sculo bota þöðor þedr¹ oc sunar syni hins dauda ertog vegnum minna en .v. aura vegna. En sunum sacauca hálfum .xiiij. peningi vegnum minna en hálfra mörc vegna. en² sunar sunum sacauca þriðungi minna. En þat verðr allz er sacaucar taca oc synir hans oc sunarsynir hálfum .xviij.³ peningi vegnum minna en hálfz .v. mörc vegin.

Um móðorþæður oc dóttorsun.

- 43 Móðorþadir oc dóttorsunr veganda sculo bota móðorþæður oc dóttorsyni hins dauda ertog oc .v. aurum vegnum. Móðorbróðir oc systursunr veganda scal bota móðor bróður oc systursyni hins dauda hálfra mörc vegna. Systkina synir veganda sculo bota systkina sunum hins dauda .viiij. ertogum vegnum. Systrasynir veganda sculo bota systrasunum hins dauda hálfan .xviij.⁴ pening veginn oc .v. ertogar vegnar. En þat verðr allz er mycla neygilldis menn taca hálfum .xiiij. peningi vegnum minna en .xiiij. aurar vegner.

Sunardóttorsun.

- 44 Sunardóttorsunr veganda scal bota sunardóttorsyni hins dauda .iiij. aura vegna. Dóttordóttorsunr veganda scal bota dóttordóttorsyni hins dauda hálfan .iiij. eyri veginn. Bróðordóttorsunr veganda scal bota bróðordóttorsyni hins dauda .iiij. aura vegna. Systurdóttorsunr veganda scal bota systurdóttorsyni hins dauda hálfan annann eyri veginn. Systkina dottra synir veganda sculo bota systkinadottrasunum hins dauda eyri veginn. Systra dottra synir veganda sculo bota systra dottra sunum hins dauda hálfan eyri veginn. En þat verðr allz er litla neygilldis menn taca hálfz .xiiij. eyrir veginn.

Um bróður þýborinn veganda.⁵

- 45 Bróðir þýborinn veganda scal bota bróður þýbornum hins dauda .v. aurum vegnum. Bróðrasynir oc eptir bróðra sunu veganda sammóðra sculo bota bróðrasunum oc eptir bróðra sunu hins dauda sammóðra .xiiij. peningum vegnum oc .iiij. aurum vegnum. Móðorbróðir oc systursunr veganda sammóðra sculo bota móðorbróður oc systursyni hins dauda sammóðra .viiij. ertogum vegnum. Systkina synir veganda sammóðra sculo bota systkina sunum hins dauda sammóðra hálfan .viiij. pening veginn oc ertog veginn. Systrasynir veganda sammóðra sculo bota systrasunum hins dauda sammóðra hálfra .iiij. ertog vegna.⁶ En þat verðr allz er þesser menn taca .x. peningum vegnum minna en .xiiij. aurar vegnir.

En í frændbót í bauggilldi.

- 46 En í frændbót í bauggilldi⁷ az .iiij. mörcum gullz verðr allz hálfum .iiij. peningi minna en hálfz .v. eyrir veginn. oc scal þat þé zimdeila. þeir menn sculo

¹) bróður — c. d. e. f. ²) oc — b. f. ³) Skrf. f. .viiij. ⁴) Skrf. f. .viiij. ⁵) veganda — mgl. e.
⁶) Aabenbar Feilskrift eller Feilregning istf. "hálfan .viiij. pening veginn oc .v. ertogar vegnar." ⁷) Saavel her som i Overskr. findes i alle Afskrifter neygilldi, hvilket, som aabenbar Feil, er rettet.

taca .liij. luti er .liij. manne ero at frændsemi við hinn dauða en hinir sculo bota er .liij. manni ero at frændsemi við veganda oc verða þat .viij. ertogar vegnar. Nú scal þeim .ij. lutum er eptir ero scipta enn í zimm stadi. oc sculo þeir er .v. manne ero at frændsemi við hinn dauða taca .iiij. luti aþ þeim .v. lutum. en hinir sculo bota er .v. manni ero at frændsemi við veganda. oc verðr þat .liij. peningar vegnir. oc [.iiij. ertogar vegnar.¹ En þeir er at² .viij. manne ero at frændseme við hinn dauða taci þá .ij. luti er eptir ero. oc verðr þat hálzr .iiij. peningr veginn oc .ij. ertogar vegner.³

Um neygilldis frændbót.

En neygilldis frændbót aþ .ij. mörcum gullz verðr allz .viij. peningar vegnir oc .v. 47 ertogar vegnar. þessi frændbót scal soá scipta í .v. stadi sem hinni zyrri er í neygilldi var. oc sculo þeir er .liij. manne ero at frændsemi við hinn dauða taca .iiij. luti aþ þeim .v. lutum oc verða þat .liij. peningar vegnir oc eyrir veginn. Nú scal þeim .ij. lutum er eptir ero scipta enn í .v. stadi. oc sculo þeir er .v. manni ero at frændsemi við hinn dauða taca hálzran .viij. pening veginn oc ertog vegna.⁴ En þeir sem at .viij. manni ero at frændsemi við hinn dauða taci .xviij. peninga vegna.

VII.

Her hezr upp capitula aþ .viij.⁵ lut bócar.

- j. Her seger til útzarar bolca.
- ij. Um smiða caup.
- iiij. Um naufi gerð.
- iiij. Um reida zang.
- v. Um reida til segls oc trés oc framsetning scipo.
- vi. Um þingzör.
- vij. Um nezning stýrimanns oc háfeta.
- viij. Um manntala þing hvað við ligg.
- ix. At hværr gere leidangr.
- z. Um útgerð ómaga oc þeirra manna er zara at caupum snum í herað or caupangi.
- zj. Ez maðr á hús í caupangi en bú í heraði.
- zij. Ez manno missir eða matar í hömlu.
- ziiij. Um gilld vápn öll.
- ziij. Nú scal scipa scip.
- zv. Um stjóld.
- zviij. Um lícprán ómaga.
- zviiij. Um zyllis prest.
- zviiij. At lændirmenn gere leidangr.
- zix. Um þat ez scip verðr úzört.
- zxx. Ez maðr leppr⁶ frá hömlu snum oc um ábyrgð scipo.

¹) [ertogr (Skrf. f. eyrir) veginn — c. d. e. ²) at — mgl. e. ³) ertoga minna — b. f.
⁴) vegin — e. ⁵) .viij. — b. f. ⁶) leppo — c. d. e. lepp — f.

- xxj. Jamna skal cofnadar tölo meðal bóanda oc þararmanna.
 xxij. Hverfu scip er þort.
 xxiiij. Ez menn verða matþrota oc hvat höggva skal.
 xxiiij. Um matgerðarmenn.
 xxv. Ez madr heriar í land.
 xxvj. Um lög til höfudfirkju oc leidangro scips¹ eða hvar reifa skal.
 xxvij. Um þarbann landa á millum.²

1 Konungr skal ráða bóði oc banni oc ráða at lögum. en³ ez scip þellse í þylli. þá liggja merer .iiij. við hömlu hveria. Nú skal leidangro scip⁴ gera oc til þá. þá liggja .v. aurar við tré hvert er þellz. eða öll gerð þellz. Nú skal saum⁵ þá til scips. en ez einn nagli þellz í gerð. þá gialldi sá eyri er þá scylldi. oc eyrir liggir við nagla hvern er scortir til þess er lemr í .v. nagla. þá sculu .v. aurar uppi. oc þá þó saum þrinn til. En eigi sculo meiri saumgiöld í gerð en .v. aurar vegnir þó at einn madr eða öll gerð þallez. Bræða skal scip þegar gört er.⁶ En ez eitt tíöru þpann scortir þá liggja þar⁷ við .v. aurar. oc svá þó at öll gerð þallez eða einn madr láti þalla. þá gialldi hann .v. aura. en þá skal giallda .iiij.⁸ aura þó at öll gerð þallez. oc svá þó at einn madr láte þallaz.

Smíðar caup.

2 En ez bóndr láta gera scip oc laupa þeir við smíða oc leggja þeir stexnu á nær⁹ verð skal reida. þá er at þeirri stexnu er comit er reida skal. þá sculo þeir giallda er eptir sitia í¹⁰ þeirri scipsþýflo. En ez einnhverr zerr á braut. þá skal hann eði gera apter á þal ser. En hinn er í lemr scipsþýflo þá zyrir þá stexno. þá skal sá giallda er lemr. svá hit sama ez bóndr sculo scip caupa. þá skal svá þara sem nú var upp sagt ez gera skal. En ez einnhverr vill eigi giallda at þeirri stemnu er mælt er. þá sculo bóndr þara at honum. þeir er ero í þeirri scipsþýflo oc ármadr konungs oc taca az honum slíct scipsverð sem hann scylldi reida oc annat slíct á oxan. þat sculo bóndr haza er auc er. en ármadr sect ez við liggir. ez hann vill til þara. En ez hann zerr eigi til þá hazi hann eði az. en bóndr þare til at orsediu. En þegar er bóndr taca til scipsgerðar oc hezz upp scipgerð.¹¹ þá sculo þeir ráða er gera villia en hinir gialldi sectena er eigi villia gera.

Um naustgerð.

3 Nú skal naust gera. ez eitt tré þellz.¹² þá liggja .iiij. aurar við. enda liggja svá við þó at öll gerð þalliz. En ez madr brótr naust er gört er þzir leidangro scipi.

Jvfr. Cap. 1. G. 295. Cap. 2. G. 306. Cap. 3. 4. 5. G. 307. 308.

¹) (cip — e. ²) Denne Titel anföres i b. c. d. e. som Overskr. til første Capitel. ³) oc — b. f.
⁴) (cip — mgl. b. f. ⁵) til — tilf. c. d. e. ⁶) er — mgl. f. ⁷) þar — mgl. c. d. e. ⁸) .v.
 — e. vistnok rigtigere. ⁹) hvenær — c. d. e. ¹⁰) á — b. f. ¹¹) scipgerð — f. ¹²) þellr — b. d. f.

þá er hann secr .iij. mörcum ex hann er sadr at. oc gere nauft annat iamngótt. En ex hann syniar þá er lyritar eidr uppi.

Um reida zöng.

Bondr sculo zá reip til scips. en ex missir stags. þá liggia vid aurar .xij. En 4 vid dragreip hvert hálf mörc. en vid actaum hvárntveggia hálf mörc. en vid stöðeng hvárntveggia .iij. aurar. oc .iij. vid höfudbendu hveria. En vid scautreip¹ hvártveggia .ij. aurar. en eyrir vid hezil hvern er scortir. oc eyrir vid svipting hvern til þess er lemr í .v. sviptunga. en hancá giöld i gerð verða allðri meire en .v. aurar. oc eyrir liggir vid sviptung hvern.

Um segl.²

En ex segl er eigi zengit at þeirri stemnu er mælt er. þá scal giallda aura .v. 5 í gerð hverri. en ex einnar váðar missir. þá er sá madr secr .v. aurum. oc .v. aurum þó at öll gerð falli niðr. En .iij. aurar liggia vid siglutré oc .iij. aurar vid rá. oc .iij. vid ás. oc .iij. aurar vid þat ex madr cauper eigi lut sinn í aderi. en .xij. aurar vid allt aderi. en scip scal í söcua liggia nætr .v. áðr en upp se ausit oc áðr en matr se áborinn. En ex scip búanda er svá zort þá er matr lemr á oc zöt manna. at menn sculo ausa hálzum stundum. þá er þat zort. en ex lecara er þá er eigi zort. oc liggir eigi hásetum vid þó at þeir gangi zrá.³

Um þingszót.⁴

Sex aurar liggia búandum vid þat ex hann zerr eigi til þings þess er menn 6 sculo scip láta gera. En .iij. aurar liggia búanda vid ex hann zerr eigi til þess þings er nauft scal gera.

Konungr scal nezna sthrimann.

Konungr scal nezna sthrimenn til scipa allra. En ex sthrimadr nemsc oc vill 7 eigi zara. þá liggia honom mercr .v. vid. Sthrimadr scal nemna háseta. en ex háseti nemsc á zyrsta þingi. þá liggia honum vid .iij. mercr. Nemna scal hann einleypa menn zyrst. en þá er einleypir menn ero aller nemnder zorer menn. þá scal nemna bondr til þá er zorverc eigo ser. En ex eigi vinz þá enn. þá sculu .ij. einyrtiar zara. en [hinn þridi⁵ heima vera. oc scrásc⁶ hverr zarar madr. svá einyrti sem annarr madr.

Um manntals þing.

Ex menn haza manntals þing sitt. þá sculo allir bondr til toma bæði lender 8 menn oc ármenn oc konor þær er einar búasc búi zyrir nauðsynialauft. en ex nauð:

Jvfr. Cap. 6. G. 306. 307. Cap. 7. G. 299. Cap. 8. G. 296. 297.

¹) flatreip — b. f. ²) [gg] — c. d. f. ³) az — c. d. e. f. ⁴) Um [gg]reida — c. d. f.
um [eg]reida — e. ⁵) [einn — e. ⁶) Alle Afskrifterne have opr. [scr]at, hvilket ei giver nogen Me-
ning; men i d. er med Arne M.s Haand, og i e. med den sædv. Marg. Haand tilf. i Margen: [scr]at.

syniar geraz. þá geri hon þó mann til þings at sveria manntals eid fyrir hiún sín.¹ En ez leyndar nezt finnaz í húsi hans síðan. þá liggur honum slíkt við sem hann hafi sílzt svarit. En ez eigi kemr búandi til þings at sveria manntals eid oc engi madr ez hans hendi. þá sculo bondr scora² gerdir á hendr honum svá margra manna sem þeir vilia. oc hallði hann upp gerð þeirra manna þá .xij. mánaði næsta³ eptir. Seg aurar liggia búanda við ez hann kemr eigi til manntals þings naudsynia laust. oc svá við hvert þing⁴ þeirra er til leidangr útzorsto scal hafa. oc til þess hann er á braut búinn. Þau þingviti ero öll sílzymetin. En ez lendr madr eda ármadr kemr eigi til manntals þings oc engi madr ez þeirra hendi at sveria manntals eid. þá scal scora á hendr þeim svá margra manna gerdir sem bondr vilia. oc hallði þeir upp gerðum þeim þá .xij. mánaði hina⁵ næsto eptir. Nú hafa menn gerdir settar oc deyr madr ur gerð. þá scal eigi gera leidangr fyrir hann. En ez matr er í listu⁶ eda miöl í belg. þá scal öll reida zylgia. En ez madr nemsc leidangr gerð eda leidangr⁷ zerb. þá hafe ármadr sótt þat zyr en scip lome á lunn. en⁸ ez þeir hafa verit úti leidangr víft zulla. eda zyrizarit sócn sinni. En ármadr scal sofia þat mál á þingi at hann hafi leidangr görvan oc eigi zyrirnomiz. þá er hann varðr þvi máli. En ez ármadr eda giallderi kennir þat manni at hann hafi leidangr eigi einn görvan⁹ á bac ser. þá scal gillda¹⁰ einseibi fyrir. en ez sá eidr zellz giallði slíkt sem lög ero.

Madr hverr scal gera¹¹ leidangr þar sem hann er þá er scorat er.

- 9 Madr scal hverr gera leidangr sem hann er staddr þá nott er manntal er um morgunin eptir oc heimili hans er. oc þar út zara ez hann er nemndr. en ez hann gerer eigi svá. eda zerr eigi sem hann er nemndr. þá er sem hann hafi úgört eda úzaret. þó at zere¹² í öðrum stad. gillði hvártveggia slíkt sem við liggur.

Hverr madr scal gera leidangr fyrir úmaga sinn.

- 10 Fyrir sinn úmaga scal hverr gera leidangr þar sem hann er sílzt staddr. en ez hann lætr zallaz þá vardar honum sílztum þat en eði búendum. En fyrir hoern mann er madr húfar oc heimar. zriálsan mann oc zullíða. þá varði þeir sílztur gerðum sínum en eigi bondr. en þó scal búandi hver augliós nezt hafa ez¹³ bruggiu spordi á storu lezli fyrir ármann. En fyrir man silt scal hverr þar gera leidangr sem hann gerir fyrir sílztan sic.

Jvfr. Cap. 9. G. 301. Cap. 10. 11. G. 298.

1) syn — b. 2) scora — b. f. 3) næsto — c. d. e. 4) þing — mgl. c., ogsaa a. opr., men senere tilf. 5) þá — c. e. 6) listu — b. list — f. 7) mgl. c. e. 8) Dette "en" synes ved en Skrif. at være blevet tilf. 9) eingörvan — b. d. 10) Saal. i alle Afskr. 11) giallda — a. 12) zerr — c. d. e. 13) at — c. d. e.

Um þat ez madr á hús í caupangi.

En ez madr á hús í caupangi en bú í heradi oc zerr þá á millum oc er ymist. **11**
þá scal hann gera hályr í heradi en hályr í caupangi. oc zyrir þá menn alla er með
honom zara. oc zyrir hiún þau öll er í heradi ero samzast. þá scal þar gera leidangr
zyrir þau. en í caupangi zyrir þau er þar ero samzast. Svá oc ez madr á .ij. bú í
heradi. þá scal hann þar slíc scil á gera sem nú var uppsagt. En ez madr zerr einleyp
ámedal caupangs oc herads oc cauper caupum sinum oc er hann í heradi um iól.
nú ez hann bindr oc lenfir í caupangi húðzæt sitt allan vetr þess á medal. þá gere
hann leidangr í caupagni. Madr hværr er zoddur er í caupangi. oc zerr hann í herad
at caupum sinum. oc hezir hvárli heimili sitt í herade ne í caupangi. þá scal sá gera
leidangr í caupangi. En sá er zoddur er í heradi. oc zerr hann svá sem nú var sagt.
þá gere hann í heradi. En ez madr slítr búí sínu í heradi. oc zerr hann til caupangs
zyrir manntal manna oc zerr hann aptr síðan í herad. þá eigi¹ bondr gerð hans.
En ez caupangs madr á mann í heradi. þá er leidangr zerr út or caupangi. þá scal
hann gera leidangr zyrir hann í caupangi. en ez leidangr zerr or heradi oc eigi or
caupangi. þá scal hann gera leidangr zyrir hann í heradi. En ez madr zerr braut or
landi. þá scal hann einn leidangr gera á bac ser aptr oc hallða vinnum upp þá .xij.
mánadi næsto² eptir. oc leidangr gerð ez þá zerr leidangr út oc eigi lengr. Allr várer
landar er her ero stadzaster með off. þá gere þeir leidangr með off. En útlender
menn aller sculu vera her .xij. mánadi zyrir en þeir gere leidangr. En allir er
ziórðingiar³ ero í heradi. gere þar leidangr oc allar scylldir um landvörn til þess er
þeir haza verit .ij. vetr í caupangi samzast. nema þeir eigi hús í caupangi. En í
þeirri scipskýfo scal telia þá er þar zara sem þeir ero zoddur. oc varði slályr gerð
zyrir sic. en konungr láte sokia þá ez þeir órofliaz.⁴

Ez manns missir eða matar í hömlu.⁵

Ez madr gerir eigi mat í hömlu þá er hann scal. þá er hann setr baugi. oc svá **12**
ez mann⁶ missir. [en ez missir⁷ manns oc matar. þá liggia merer .ij. vid. Svá
oc⁸ ez einum manne leynir eða zleirum. þá liggia vid merer .iii. oc gera þó leidangr.
En ez til er sagt oc gerir hann eigi leidangr gerð. þá scal hann slíct giallda or víti
því sem til telfr. þat ero .xij. aurar. en vid tiölld liggia .ij. aurar. en vid ár
hveria eyrir.

Um boga.

Boge scal liggia vid þozfo hveria. þann sculu sessar .ij. zá þeir er zara oc **13**
streng á eða gialldi eyre. oc zái boga eigi at síðr. oc tvennar tylztir örva scexta eða

Jvfr. Cap. 12. G. 300. Cap. 13—15. G. 309. 301.

¹) eigi — c. d. e. ²) næst — b. f. ³) Arne M. har i Margen i d. tilskrevet zæðingiar, maaskee blot en Conjectur. ⁴) orsetiaz — e. ⁵) Overskr. mgl. c. d. e. f. ⁶) Saaledes i alle Afskrifter istf. manns. ⁷) [mgl. b. f. ⁸) oc — mgl. c. d. e.

brodda. þá sculu bændr þá. en hályr eyrir við ör hveria er missir. oc .viij. aurar við tvennar tlyxtir örva. En drengmadr hverr scal eiga sciöld oc spíót oc sverð eða ögi. En þær öxar ero gilldar er scextar ero oc þau spíót er scext ero. En ez hann missir einhvárs vápn þessa .iiij. þá liggia .iiij. aurar við. en ez hann missir allra þá liggia við .ix. aurar. oc þare réttláus til þess er hann á vápn ser.

Ez scip scal scipa.

- 14 Ez scip scal scipa. þá sculu aller til coma. en ez fallaz lætr. þá scal scorar selia ármann i hönd. oc augliós nez þau öll gera at bryggio spordi er scorat er zyrir. En ármadr hverr i zylti leggi mat oc zé i hömlor .iiij. nzir þvert scip oc alla reidu¹ oc haze ez þvi ez þeim leidangrö víli rétt. en ez ármadr vill eigi gera sem mællt er. þá á hann eði á þvi.

Um gilldan sciöld.

- 15 Gilldr scal trésciöldr hverr er spengr .iiij. liggia nzir þveran or iárne oc mundrði við innan.

Um leidangrgerð.

- 16 Hverr madr scal leidangr gera zyrir úmaga sinn nema líþrár se.

Þrestr geri eigi leidangr.

- 17 Þrestr sá er at zylliskirtiu sítr hann scal eigi gera leidangr zyrir sic oc cono sína oc diákn sinn eða prest ez hann hezir með ser.

At lendir menn gere leidangr.

- 18 Svá sculu lendir menn gera leidangr sem elli² hverr búanda. oc síct eiga i leidangrö scipum sem nar um Ólavs daga oc gera zyrir hvorn mann er .viij. vetra er gamall eða .viij.³ vetrum ellre.

Ez scip verðr úzort.

- 19 Ez scip verðr úzort þá er menn ero heiman zarnet. þá sculu þeir upp setia oc brenna oc zora búandum⁴ saum heim. en ez þeir brenna eigi. þá giallði þeir saums verð. hályan eyri háseti hverr. en eyri ez soeia scal til. Ez leidangrö scip verðr úzort þá er menn ero á stadder oc matr er á kominn. oc ero þeir svá stadder aptarla i líði at þeir comaz eigi á önnor leidangrö scip. þá leggi þeir i hirzlu mat oc leidangrö zé þat er þeir haze úlaunat.⁵ oc gere boð ármann þeim er næstr er at taca matinn oc svá⁶ leidangrö zé. en stýrimadr oc hásetar þare til konungs ez þeir zá ser þar. oc haze þar leidangrö gerðer er þeir hözðu heiman. en þeir er aptr hverza taca eigi

Jvfr. Cap. 16—19. G. 298. Cap. 19. 20. G. 301. 302.

¹) reðu — c. e. f. ²) Saal. i alle Afskrr. ³) Saal. i alle Afskrr. ⁴) búandanum — c.
⁵) úllaunat — b. f. ⁶) svá — mgl. c. d. e.

meira til matar ser en næst til heimþarar. oc haxe heim segl oc reida allan. en ez þeir þá ser eigi þar eptir konunge þá ero þeir engo secir.

Sína hömlu scal hvorr heim þora.

Sína hömlu scal hvorr heim þora sá er heiman þorði. nema hann þái annan 20
scipara stýrimann¹ meðan er hann vill taca. en ez hann leypr ez scipi. þá er menn
þara heim aptr. þá liggja honum við .iiij. merer. oc hans ábyrgð á scipi sem annarra
manna. þá er þeir ero heimkomnir. þá er þeirra ábyrgð á scipi netr .iiij.² En stýri-
madr scal láta bod upp hezia. en bonðr þare til oc seti upp scip sitt. en sá búandi
er eigi vill til þara. sá er secr .v. aurum. Oc nauft scal madr gera á iörðu konungs
hverri er vill.

³ Hásetar sculo slíct reida búöndum aptr bæði matar oc til⁴ þiár sem tala 21
rennr oc þeir haxa úlaunat. En ez þeir ero lengr en þeim var reida til þengin oc þé.
þá sculo bonðr til botta. en ez þeir ero .v. nottom lengr eða scemr úti en tala rennr
til. þá haxe svá gört sem þengit haxa hvárer tveggio.

Búanda ábyrgð ez⁵ scipi ez þort er.

En ez scip búanda er þort sem mælt er. þá er þeirra ábyrgð ez þegar scúlstamn 22
cemr þar er var framstamn. oc þá er leidangr görr þyrir þá. oc ez öll þeirra ábyrgð.

Ez menn verða matþrota oc hvat höggva scal.⁶

Ez leidangr menn þara heim matþrota þá scal höggva þyrir búanda .ij. naut 23
áúgilld at orsetio. oc leggja upp húð oc hözud oc .ij. aura talda silþrs. En ez adrer
menn þara eptir oc vilja höggva enn þyrir honum. þá beri hann fram húð oc hözud
oc segi þeim til. en ez þeir höggva síðan. þá ligg þeim við búhögg. Svá ligg oc
hinum við er þyrir höggva ez þeir höggva þleira en mælt er .iiij. naut eða .iiij.
nautum þleira.

Ez þriáls madr þjr mat.

Ez þriáls madr gengr í matgerð á scipi þá á hann engan rétt á ser við scipara 24
á scipi innan bordz ez hann lýtr þyrir þess þacar úvæni. at hann gerir eigi slíca reidu
hásetum oc stýrimanni sem scilt er á hendr honum. En ez honum er úvæni veitt þyrir
adrar þacar. þá taci hann slícan rétt sem hann er madr til.

Ez madr leypr út með ózridi.

Ez madr heriar⁷ út með ózridi oc heriar í land aptr eða á þridmenn konungs 25
herlenzgir eða útlenzgir.⁸ sá hezir þyrirgört landi oc lausum eyri. en ez hann vill

Jvfr. Cap. 21—23. G. 303. Cap. 24. G. 300. Cap. 25. G. 314.

¹) Sandsynl. Skrf. f. stýrimanni. ²) .iiij. — c. ³) Overskr. mgl. i alle Afskrifter. ⁴) Dette Ord synes ved en Uagtsomhedsfeil at være kommet ind paa dette Sted istedetfor lidt længere nede, strax efter "rennr".
⁵) á — c. e. ⁶) Overskr. mgl. i c. d. e. f. ⁷) Sandsynl. Skrf. f. trjpr. ⁸) Maaskoe Skrf. eller urigtig Opløsning af Forkortning f. herlenzta e. útlenzta.

bortaz þyrir. þá borti stýrimadr tonungi .xl. marca. en háseti hverr .iij. mercr. en hveriom er þeir rænto svá micit sem þeir vilia sveria er ræntir ero.

Ex til hözud kirkia scal höggva.

- 26 Ex til hözud kirkio scal höggva eða til leidangrø zars. þá scal höggva í hvers manns mörcro er vill. oc er réttara eptir at spyria.¹ en hinn á eigi at sýnia. En á bacca at reisa leidangrø scip. þá scal reisa á hvers manns iörðu er vill. þar er hvárli se at verra acr ne eng. oc réttara at at spyria. oc á hinn þó eigi at sýnia. En ez griót hittiz á einshvers manns iörðu þat er þarz til kirkna at haza. höggvi sá er þarz oc er réttara at at spyria en hinn á eigi at sýnia. en ez madr bannar einhvorn lut þenna með lögzestfo eða með zorstöðu þá seciz hann .iij. mörcum við² en hinn yrkia iamt sem ádr at orseciu. en ez spell verða á acri eða engi þá virði bondr þat.

Um zarbann landa ámedal.

- 27 Svá er mællt at zornum rétti. ez menn zara þyrir bann landa ámedal at úlenzi tonungs. þá er stýrimadr secr .xl. marca við tonung en háseti hverr .iij. mörcum. En ez tonungr leggr bann þyrir miöl eða vöro einhveria landa ámedal. þá er sá secr sem zorir .iij. mercr við tonung. svá stýrimadr sem háseti. þviat engi madr þeirra scal á annars manns vöro seciaz. En ez menn zara til fræseniar eða í adrar caupstemnur at tonungs lenzi. nú coma þar úzridar menn tonungs. þá scal svá caupum caupa við þá sem við zridmenn at orselio.

VIII.

- j. Her hezr upp erzð hin zyrfla.³ (1.)
- ij. Um erzð adra. (2.)
- iiij. Um erzð oc sunarshni .ij. oc er zadir annars arygengr en annars eigi. (3.)
- iiij. Um erzð þridiu. (4.)
- v. Um .iiij. erzð. (5.)
- vj. Um .v. erzð. (6.)
- vij. Um .viij. erzð. (7.)
- viiij. Um .viij. erzð. (8.)
- ix. Um .viiij. erzð. (9.)
- x. Um .ix. erzð. (10.)
- xj. Um .x. erzð. (11.)
- xij. Um .xj. erzð. (12.)
- xiiij. Um .xij. erzð. (13.)
- xiiij. Um .xiiij. erzð. oc þat at engi madr scal veza mann til arzð. (14.)
- xv. Um .xiiij.⁴ erzð er tonungar gázu. (15.)

Jvfr. Cap. 26. G. 306. Cap. 27. G. 313.

¹) sýria — c.

²) Aabent Rum i alle Afskrifter.

³) hina zyrstu — c. e.

⁴) .xiiij. — b.

gvj. Um þann arx er sá maðr á at taca er utan landz er getinn. (16.)

gvij. Um arxfócn oc svá lfeto arze hveffo boðr scal greida oc svá arx. (17. 18.)

gviiij. Um útenna þing. (19.)

(j.) Sonr scal taca arx eptir föður sinn ez at scöpum ferr. oc svá ættleidingr 1 sem ættborenn. en ez illa verðr. þá tecz faðir eptir sun sinn. ez hann á eigi borenn arza.

Erzd önnur.

(ij.) Nú er önnur erzd ez¹ tecz dóttir oc sunarsunr. sá sunarsunr er hann er 2 scilzenginn² oc svá faðer hans.

Um sunarsyni.

(iij.) En ez sunarsynir .ij. standa til arze scilgetnir oc er annars faðir scilgetinn 3 en annars eigi. þá taci sá arx er scilgetinn er faðir hans. en ez hann er eigi til³ ne dóttir. þá eigi hann arze scipti við sunar dóttor oc scipti svá sem scipta scyldi sunarsunr⁴ oc dóttir. oc stande í öllum erzdom uppi frá því. Sama mál eigu bróðorsynir svá getnir. En þó at dóttir se ein. en þeir se allmargir. þá scal hon ganga iamt til arze við þá. en þó at þær se allmargar en sunarsunr se einn. þá scal þó scipta iamt þeirra á medal. En ez ódals iörb er í scipti þeirra. þá sculo þeir bróðr lensa til sin með sícu zé sem allra manna er mælt ámedal. með gulli oc með brendu sylzri.⁵ en þat scal eigi vera ellra en .xxx. vetra oc eigi yngra en .xv. vetra. En ez missir dóttor eða sunarsunar. þá taci sunardóttir zyr⁶ en bróðir.

Um .iij. erzd.

(iv.) Nú er hin .iij. erzd er bróðir verðr bróðor arze. oc ero þeir samzædra. 4 en ez bróðor missir. þá tecz systir samzædra.

Um .iiij. erzd.

(v.) Nú er hin .iiij. erzd er tecz föðor faðir oc föðor bróðir oc bróðor sun. sinn 5 þridiung hverr þeirra. En ez föðor bróðir er einn en bróðorsynir zleiri. þá scal föðor-bróðir taca hálzan arx við þá. Nú er bróðorsun einn. en föðor bróðr zleiri. enn þá scal taca hálzan arx við þá. en ez einn þeirra er til. þá á hann þann arx allan at taca er til er. En ez eigi er föðor faðir til eða föðor bróðir eða bróðor sunr. þá tecz föðor móðir arx þann allan. En ez þeirra missir við. þá tecz föðor systir scilgetin. oc móðir scilgetin. oc bróðordóttir scilzengin.⁷ en móðir tecz hálzr við þær. En ez önnor tveggja þeirra er til. föðor systir eða bróðordóttir. þá tecz móðir ein hálzan arx sem áðr. En ez föðor systir er ein en bróðordótr zleiri. þá tecz föðorsystir hálzan

Jvfr. Cap. 1—17. G. 103—106. Cap. 1—6. Hk. 55—59, (næsten ligelydende).

¹) er — Hk. ²) scilgetinn — Hk. ³) til — mgl. b. f. ⁴) sunarsunar — b. f. ⁵) Her synes Ordene: "með vöru oc með tuitzæ" at være udeglemte, see Hk. 56. Maaskee endog Ordene "oc mani" oprindeligt have staaet paa dette Sted, umiddelbar foran "en þat", see G. 223. ⁶) zyrri — f. ⁷) móð. scilzengin - bróð. scilgetin — Hk.

arx sem ádr. En ez bróðordóttir er ein en zöðorsystir zleiri. þá tecz bróðordóttir hálzan arx sem ádr vid þecz. En ez hvárki er til zöðorsystir ne bróðordóttir. þá tecz eigi móðir at zjórdú erzð.

Um .v. erzð.

- 6 (vi.) Nú er .v. erzð. er tecz bróðir sammóðra oc broðrasynir hvártveggia. En ez eigi er bróðir sammóðra til. þá eigu broðra synir þann arx allan at taca. En ez eigi ero broðra synir til. þá [á bróðir¹ sammóðra þann arx allan at taca. En ez broðr sammóðra ero eigi til ne broðra synir. þá sculo systir sammóðra oc broðra doðr þann arx taca oc scipta svá sem þeir sculu scipta ez þeir væri til.

Um .vi. erzð.

- 7 (vii.) Nú er .vi. erzð ez móðir verðr magar arze scilgetin oc zöðorsystir² scilgetin.

Um .vii. erzð.³

- 8 (viii.) Nú er erzð hin .vii. er hrífungr oc sunr þýborinn oc hornungr tecz ez honum er gezit zrelsi. þeir eigu aller einn arx at taca oc verðr hverr þeirra annars arzi. En ez eigi lizir zyrir staundu erzð í hauggilldi nema bróðir scilgetinn oc zellr hann í zrá. taci þá zyrir bróðir hans zrillusunr í .vi. erzð ez hann andað barnlaus hellðr en í .viii. erzð gangi. en ez engi er þeirra til. þá tecz horna oc rísa oc dóttir þýborin. þecz eigu allar einn arx at taca oc verðr hverr þeirra annarrar arze.

Um hina .viii. erzð.

- 9 (ix.) Nú er .viii. erzð er taca eptir broðra sunu oc .iiij.⁴ manne zreundsemi þeirra á hvárrtveggia hálzú. en ez þeirra missir. þá sculo taca conor þecz er eptir ero broðra doðr.

Um .ix. erzð.

- 10 (x.) Nú er .ix. erzð er tecz móðor zadir oc dóttor sunr. þeir eigu báðir einn arx at taca oc verðr hvárrtveggi annars arze. en ez þeirra missir. þá tecz móðormóðir oc dóttordóttir hvártveggia þeirra eptir aðra ez annarrar missir vid.

.x. erzð.

- 11 (xi.) Nú er .x. erzð er tecz móðorbróðir oc systursunr. þeir eigu báðir einn arx at taca oc verðr hvárrtveggi annars arze. En ez þeirra missir. þá tecz móðorsystir oc systurdóttir. þecz eigu báðar einn arx at taca oc verðr hvártveggia annarrar⁵ arze.

Um elliztu erzð.

- 12 (xii.) Nú er .xj. erzð er taca þeir menn er ero .ij. systkina synir tarls oc cono. þeir eigu báðir einn arx at taca. oc verðr hvárrtveggi annars arze. en ez þeirra

Jvfr. Cap. 8—14. Hk. 61—67. (næsten ligelydende).

¹) [eigu broðr — e. d. e. [z. broðra synir — f. ²) zedr(systir — b. ³) Overskr. mgl. c. d. e. f.
⁴) .iiij. — e. e. ⁵) annarra — b. f.

missir. þá sculo taca systkina dotra synir .ij. carls oc cono. þeir eigu báðir einn arz at taca. oc verðr hvárrtvegge annars arze.

Um .xij. erzd.

(xij.) Nú er hin .xij. erzd er taca systra .ij. synir. þeir eigu báðir einn arz at 13 taca oc verðr hvárrtveggi annars arze. en ez þeirra missir við. þa taca þær conor er ero systra dotr. þær eigu báðar einn arz at taca. oc verðr hvárrtveggia annarrar arze. Svá er oc mælt at í þeirri erzd skal hverr taca arz er hann er taldr í. oc eigi taca arz zyrir hendr öðrum fram.

Um .xiiij. erzd oc þat at madr engi vegi mann til arze.

(xiiij.) Svá er oc mælt oc talt í lögum manna ez madr verðr zyrir þeirri villu 14 at hann vegr mann til arze. þá hezir hann zyrirgört oc vegit arze þeim. en arzr sá zari at erzdum réttum sem sá madr væri eigi til er mann vegr til arze.

Enn um hina .xiiij. erzd er konungr gázu.

(xv.) Nú er hin .xiiij. erzd er þeir bróðr gázu Magnús synir. Sigurðr oc Eysteinn 15 oc Ólafzr. er taca sculo zöðor bróðr oc bróðorsynir. zrillusynir. oc svá zöðorbróðir annarr oc bróðorsunr er þeir ero sammóðra oc scilgetner. oc scipti at mannmergd. en ez þessara missir við. þá taci conor iamscyldar oc scipti sem áðan var scilt. En ez þær ero eigi til. þá taci zöðorbróðer sammóðra oc eigi scilgetinn. oc bróðrasynir sammóðra hvárt er þeir¹ ero scilgetnir eða eigi. oc scipti at mannmergd. En ez þeir ero eigi til. þá taci conor iamscyldar. oc scipti sem áðr var mælt. En ez þessa missir allra. þá taci þeir er .v. manni ero at zrændsemi. nema nánara zinniz zyrir en undir konung gange.

Um þann arz er sá madr á at taca er utanlandz er getinn.

(xvi.) Ez madr er utan landz getinn. oc hezir hann eigi öldrhusvitni. oc hezir 16 hann iartegnir konungs eða biscope eða iarls til máls síns. þá komi hann með þeim iartegnum til iárnburðar. verðr hann scírr. lögzesti arz oc leggi zimtarstemnu oc nióti þar scíringarvitnis síns til arze.

Um arzsóca oc svá lsetu arz.

(xvii.) Svá er mælt. ez sá er eigi nær er arzr er rocr. þá er arzr tomiz. oc setsc 17 sá í arz er nánastr er at zrændsemi. þá zare sá til er arze er næstr oc seti hann or á einni zimtar stemnu. En þar sem arze rocr setsc í. þá skal engi madr hann or sozia.

Översó bote skal taca eða greida oc svá arz.

At betra Iné skal taca oc at özra skal argreida² oc svá arz taca.

18

Jvfr. Cap. 17. G. 121.

¹) þeir — mgl. c. d. e.

²) argreida — c. d. e. f.

Um úteyua þing.

- 19 (xviij.) Þann rétt hafa tonungar úteynum gefit at þeir sculo þing sitt hafa í Jórúlþsþöðum at iamþullu sem þylkismenn aller.

IX.

Her heyr upp capitula af .ix. lut bócar.

- Um ættleiding. (1.)
 Um arþ þeirra er aller denja senn. (2.)
 Hvergi má geza arþ sinn. (3.)
 Hveflo cona má geza arþ. (4.)
 Um geflyedring hvar er hann denr. (5.)
 Um arþlac eptir þvi ex¹ madr denr þyrir vefstan mitt haz eða auftan. (6.)
 Um þess manns arþ er menn iþar² um þaðerni.³ (7.)
 Um iamna menn til arþs þeim er denr. (8.)
 Um þat ex⁴ dóttir á móðor í arþe. (9.)
 Um vöri eða sócn ámedal lenþingia oc fcapbróttins. (10.)
 Um þyrmslar oc eryðir lenþingia. (11.)
 Um þrelfo öl. (12.)
 Um þriálogiaþa bóanda eða kaupmenn í þörum úti. (13.)
 Ex madr vill caupa þyrmslar af fer. (14.)
 Um mann þann er borenn er scauta ámedal. (15.)
 Ex madr þörir lenþingia manns af landi eða legg með. (16.)
 Hvat þóstri má geza þóstra sinum. (17.)
 Hvat geza má þyrir utan eryngia lenþi. (18.)
 Um tryggroþ ex⁵ eigi ero at lögum tryggðar. (19.)
 Hve lengi hverr scal þyrir sino þé ráða. (20.)
 Hveflo leida má mann í ætt. (21.)
 Um þiárhallb. (22.)
 Um þystr þiárhallb. (23.)
 Um vanroct þiárhallbomanns. (24.)
 Um þyrirhyggstu ómaga til þess er hinn ellzti er .xv.⁶ vstra. (25.)
 Ex madr kallar til þiár sino þyrir en þiárhallbþz madr kallar hann til þominn. (26.)
 Ex arþ berfc til handa ómaga oc heþir madr í setfc. (27.)
 At engi þöri ómaga enri af landi. (28.)
 Um arþsócnar þyrnsco. (29.)
 Hveflo iörb eða bú scal setia ex í eryð ber. (30.)

Um ættleiding.

- I Sá er ættleidingr at þullu er þaðer leidir í ætt sun sinn oc þeir menn iáta er þá ero þess manns arþar næfter er sun sinn leidir í ætt. Þriggia fállða⁷ öl scal gera. oc höggva uga þreuetran oc þlá af heming af eþtra⁸ þöti hinum högra þyrir oþan

Jvfr. Cap. 1. G. 58. Hk. 70.

¹) er — c. e. ²) iþa — f. ³) þaðerni — c. d. ⁴) Rettere: er. ⁵) er — c. d. e.
⁶) .xviij. — b. d. f. ⁷) þállða — b. f. ⁸) eþtra — e.

hótilinn. oc gera scó or. þar skal þader láta ættleiding stiga í. oc haza sunu sína¹ þá í þadmi ser er í ómegð ero. en þeir sculo synir hans í þann scó stiga er zulltíða ero. En ez hann á sunu enga arygenga. þá sculo þeir menn í þann scó stiga er þá ero arzi hans næstir. en þann mann skal leida á reca scaut oc rygga. Jant sculo conor bera vitni þeim manni sem carlmadr [til ættleidingar² at zullu. oc scór sá er þeir stigu í ez hann er hirðr. Þann þýborenn sun skal í ætt leida er honum er þrelsi gezit. oc gezr annarrveggia þadir eða bróðir. eða hvegi madr er arzi hans er næstir. hvárt sem sá er ungr eða gamall. oc láta þeir menn er arzi ero þá³ næstir þeirra manna er þá vilia mann í ætt leida. En iamt scal þriálsfrar konu sun sem þýjar í ætt leida. Svá sculo aller bauggilldismenn ættbornir leida mann í ætt sem þadir eða bróðir ez þeir ero eigi til.

Um arz þeirra er allir deya senn.

Ez menn zalla í orrostu oc lemr engi⁴ á braut eða drucna allir eða inni brenna² allir. þá þari arzr þeirra sem þeir hazi allir senn látit líz sitt.

Þvergi má geza arz sinn.

Menn þeir er gestzedra ero mega⁵ geza arz hvárt sem er carlmadr eða cona. **3** Carlmadr má geza arz sinn ez hann er heill madr. en hann má taca aptr giöz sína. en annat sinn má hann eigi taca aptr giöz sína.

Þveffo cona má geza.

Kona má geza .iiij. sinnum arz sinn oc hallða hit þridia sinni. en eigi má geza **4** nema heill madr se. oc þar rýza í⁶ þrimr stöðum þeim sem geza skal. at lirtiu oc á þingi oc at samcundu. Med trygdum skal geza ez iarder ero. en ez annat zé er. se sem vátтар vitu. oc þá svá at eigi komi scynting á. en tíundar giöz er oc berse vitni þat. oc svá ez madr gezr ziórdung or þengnu zé oc ero iarder í. þá skal hallða ez vátтар vitu. þó at eigi se scyntt.

Um gestzedri hvar er⁷ hann deyr.

Ez madr⁸ á iörðu manns er gestzedri er. oc verðr hann dauðr. ez hann átti **5** til .vij. aura eða minna. þá hazi sá er iörð á oc [bú-búlutu öll.⁹ oc allt þat er rótþast er í corni eða heni. oc hvert tré er grazit er í iörð niðr. en ez meira má en .vij. aura. þá á konungr þat hályzt er auc er. en sá hályzt er iörð á. En ez gestzedri verðr dauðr á scipi manns. oc á hann eigi meira en .vij. aura. þá hazi scipdróttinn allt. en ez meira er þá á¹⁰ konungr hályzt þat er auc er. en scipdróttinn hályzt. En ez hann er

Jvfr. Cap. 2—5. Hk. 71. (næsten ligelyd.) G. 108—113. 129.

¹⁾ [sna — c. d. [ana — b. f. ²⁾ [mgl. f. ³⁾ þá — mgl. e. ⁴⁾ madr — tilf. e. ⁵⁾ mego — c. e. f. ⁶⁾ á — b. f. ⁷⁾ er — mgl. b. f. ⁸⁾ Her synes et Ord som býr eller noget lignende at være udeglemt. See Hk. 71. ⁹⁾ [búluto alla — Hk. ¹⁰⁾ á — mgl. b.

upplagðr¹ á iörð manns oc deyr hann þar. þá skal þé hans soá þara sem ádr er sagt. En ez gestzedri er í grídi² með búanda. þá skal búande ljísa því at hann bindr oc lensir húðþat sítt þar með honum. þá skal sá búandi taca arz hans allan ez hann deyr. nema hann hazi gezit öðrum. En sá madr er gestzedri réttir er herlenzcr er Noregs madr oc ero aller deyðer³ hans ættmenn er í erþdum ero talder við hann. En ez gestzedri andaz á iörðu manns þar sem hann bió. þá hallði sá arz þann .xij. mánade er iörðu á til raundaga hvárt arzi er nöðurr eða engi. oc giallði hverium sculldir er vitni berr til. en ez hann andaz í grídi með manni eða á scipi. þá þari með sama hætti. En ez cona manns andaz sú er gestzedra er. þá hallði búandi hennar .xij. mánade. oc þáe zullvedia til at þé halldeze.

Um arztae eptir þol er madr deyr þyrir vestan mitthaz oc austan.

- 6 Ez madr deyr þyrir vestan mitthaz eða⁴ Íslande út. þá skal sá taca arzinn at lögum þeirra er þar er⁵ á landi. En ez þyrir austan mitthaz deyr. þá skal þat þé þara at frostopingslögum réttum.

Um þess manns þaderni er menn ixa⁶ um.

- 7 Ez madr callar til þöðorarz þins. oc hinn iátar því at hann er þess sonr er hann segir oc ez þriálsuðm lvidi oc til arz þominn. oc er hann innanlandz getinn. þá má hann ganga til þöðurarz þins. en sá þari hinn á þrá er callaði hann eigi arza vera með váttum oc með vitum. En ez hinn dular at hann se þess manns sunr er hann segir. eða [hann se⁷ ez þriálsuðm lvidi comenn. þá skal hann tvedia oc þiárhallðz mann oc eigi dóm⁸ einn til oc nióti vátta sinna at hann er þess manns sunr er hann segir. En ez hann er utanlandz getinn. þá skal hann tvedia þöður arz þins. eða þess arz er hann callar til oc nióti vátta oc vitna sinna at hann se⁹ arz görr oc eiga doma alla¹⁰ nema hinn láti þyrir ez.

Um iamnanar¹¹ menn til arz.

- 8 Hvervitna er iamnanar ero hinum dauða carlmadr sem cona. þá skal carlmadr ganga til arz en cona í þrá. ez þau ero bæði í hauggilldi eða bæði í neygilldi. En ez hon er manni nánari þá cemr hon þyrri til arz. en¹² hauggilldiemenn ero þyrri í arzi hvárt sem er carlmadr eða cona heldr en neygilldiemenn.

Um þat hvat dóttir á í móðer arze.

- 9 þat skal dóttir taca í arzi móðor sinnar ez bróðir lízir. clæði öll nema gudveziar sciccior oc óscoren clæði öll. þat á bróðir. En ez clæðum skal bróðir taca gullad¹³

Jvfr. Cap. 6. G. 111. Cap. 7. 8. Hk. 74. (næsten ligelyd.) G. 124. 125. Cap. 9. Hk. 75. (ligelydende).

¹) útlagðr — b. f. ²) ondi — b. f.; oridi — e., og opr. i d. og e., men rettet til grídi i d. af Arne M. selv.
³) dauðer — e. ⁴) á synes her at være glemt. ⁵) ero — e. ⁶) iðar — c. e. ⁷) [mgl. c. d. e.
⁸) dom — c. f. ⁹) til — udeglemt, see Hk. 74. ¹⁰) til — tilf. c. d. e. ¹¹) iamnananar — c.
¹²) ez — tilf. b. ¹³) gull allt — Hk.

ex hann vill. en veziar sciocior oc affala alla oc tnypt clædar¹ oc vænginn² oc lesinn þat á dóttir. oc ziadræði oc dúnclæði. En ex vezi stendr uppi. þá á sunr þat sem vozit³ er. en dóttir þat sem óvozt er. Sunr á serclæði⁴ öll oc beclæði oc cozra⁵ oc húsbúnada.⁶ en yzireizl á dóttir ex módir hennar átti. en sunr á ex þadir þeirra átti. En dóttir á saudi .v. oc lín allt oc garn oc .v. reizi ullar oc gæs. en sunr á þat er auc er. En clæða ílát öll á dóttir ex módir hennar átti. Kross⁷ skal dóttir haza eda tingu hvárt sem hon vill eda brióftbúnad hinn⁸ bezta ex eigi er or gulli görr. oc er or sylzri görr. oc nisti öll ex vezi eyri eda eyri minna ex sylzri gör. oc steina þó at sylzr se í steinum. Öll þau ter er conor dreccaz á yzir þvert gólz heima á⁹ hínhlum. þat eigo dotr oc deilikir¹⁰ þó at sylzr se á. En sunr á sylzrter. Munnlaug eina skal dóttir haza nema retendi¹¹ se þast ámedal. þá skal hon haza bádar.

Um vörn eda söcn meðal leysingia oc scapdróttins.

Þess skal hvær vera leysingi er zrelsi gaz. ex sá gaz er geza átti. En ex .ij. 10 tungum leic hvær hann er undan þeim kominn er til varnar hans kalladi eda eigi. oc dular síalzr. þá zare sá til er scapdróttinn hans callaz. oc nióti .ij. vátta á þingi at hann er undan honum kominn. þá er hann hans. nema hinn haze algilldis vitni á móti .ij. manna árborinna oc scilvænna at zrelsisöl hans var gört eda máltrngt.¹² þá ex hann zlytr þat vitni fram. þá er hann or þyrmslum við þann mann. en ex sá callaz árborinn er zyrir söc verdr. þá teli hann zióra langzedr sína til árborinna manna. en síalzr hann hinn .v. oc hazi til þess .ij. búanda vitni árborinna. En ex hann er svá lidlauff at hann zær þat eigi. oc hezir þó þessa vörn zyrir ser. þá sanni ætt sína árborna með gudscírslum. En ex hann verdr scírr með iárne eda vitnisburd. þá gialladi hann honum zullrétti. en biscopt eida sect. En ex hann zær sic eigi scírt. þá hezir hann zyrirgort zé sínu öllu við scapdróttinn. oc liggia á .iiij. mercer sylzrmetnar. nema hann launi ex ser. oc svá um vánar mann. En ex zleiri menn calla á. þá haze hann hina sömu vörn zyrir ser.

Um þyrmsl oc exzdir leysingia.

Leysingia ætt ero .iiij. menn¹³ í þyrmslum. en hinn .v. er or þóat¹⁴ eigi se 11 tenptr. En leysingi sá er zrelsisöl sitt hezir gört eda tenpt með trygdum. sá skal taca arz sunar síns oc dóttor oc leysingia síns hins þridia. En synir leysingia seulo taca .v. manna arz. zödor oc módor oc sunar oc dóttor of bródor oc systur oc leysingia síns hins .viij. Svá skal sunr leysingia taca oc sunarsunr oc þess sunr þeir er svá taca oc svá dóttir oc systir sem sunr oc bródir ex þeir ero eigi til. oc svá skal hvárt

Jvfr. Cap. 10. G. 66. 67. Cap. 11. G. 66. 63.

¹) tæde — Hk. ²) væigub — Hk. ³) hozet — c. d. e. f. ⁴) setlæði — Hk. ⁵) togra — Hk.
⁶) húsbúnad — Hk. ⁷) rós — Hk. ⁸) hina — b. f. ⁹) (— f. ¹⁰) heilikir — b. f.
¹¹) retendr — Hk. ¹²) mált trngt — c. d. e. ¹³) menn — mgl. f. ¹⁴) þó — e.

þeirra hyggja fyrir öðru. En þegar þá .v. menn lídr. þá hveryr ætr¹ undir scapdróttinn arþván öll til níunda tíés oc svá fyrir hyggja ez þess þarz. En ez leyfingi tecz conu. hvárt sem hann tecz² leyfingiu³ eða árborna. þá hverza .ij. lutir bæði gezlu oc arzæ undir föðor oc undir scapdróttinn hans. en þriðjungur undir móðor. oc þau or þyrmslum er til móðor hverza ez hon er árborin.

Um zrelfis öl.

- 12 Ez þræll kemr á iörð eða býr. þá scal hann gera zrelfis öl sitt hverr madr níu mæla⁴ öl. oc scera á vedr. ættborinn madr scal höxud æscera. en scapdróttinn hans scal taca hálslausn æz hálse honum. Nú vill scapdróttinn hans lenza honum at gera zrelfis öl sitt. þá scal hann beida hann með vátta .ij. at hann megi gera zrelfis öl sitt. oc bióða honum með .v. mann til öldro þess er hann gerir zrelfis öl sitt.⁵ þá scal hann þó gera oc láta öndvegi hans oc cono hans tyrt liggia. En ez scapdróttinn hans leitar á hveffo hann hazi gort zrelfis öl sitt. þá scal hann leida fram vátta sína þá er at voru oc þat öl druccu. oc láta bera þat á þingi. Nú bera þeir svá at zullt se at lögum. þá scal þat vera. En uppi zrá því þá se lýft á hveriom .x. vetrum. oc nióte hann þeirra vitna þegar hann þarz til at taca. oc þó zullt at eigi se lýft á hverium .x. vetrum.⁶ þegar hinir bera er⁷ heyrðu á þingi.

Um friðlogiæza búanda eða caupmanns í zörum úti.

- 13 En ez bóndi vill caupa mann til zrelfis eða sciparar í zörum úti. þá scal sá madr við engan mann þyrmaz. en ez hann deytr. oc er eigi gört zrelfis öl hans. þá taci scapdróttinn hans arz hans. oc svá hyggi fyrir sem hann verði protamadr. En ez hann vill gera zrelfis öl sitt. geri svá sem áðr var sagt.

Ez madr vill caupa þyrmslar æz ser.

- 14 Ez madr vill caupa þyrmslar æz ser oc vanærd helldr en gera zrelfis öl sitt. þá scal þat vera ez scapdróttinn hans vill selia með trygðum. en síðan scal alldregi riúza.

Ez madr er borinn scauta ámedal.

- 15 Sá madr er borinn er scauta ámedal scal taca slícan rétt sem zadir hans hazdi. en sá madr er borinn er scauta ámedal er zedr hans var zrelfi gezit. oc zécc hann cono áðr zrelfisöl hans væri gort. oc gat hann sun með þeirri cono. þá er sá madr borinn scauta ámedal. sá scal enscis manns arz taca.

Ez madr zörir leyfingia manns æz laudi eða legz með honum.

- 16 Ez madr zörir þá conu æz lande er vánar⁸ madr manns er. eða leyfingia manns. þá scal stýrimadr giallda aura .xij. oc zé allt sem vitni berse scapdróttni til

Jvfr. Cap. 12. G. 62. Cap. 13—16. G. 61—63.

¹) aryr — b. f. ²) tecz — mgl. c. ³) leyfingia — b. c. d. f. ⁴) mála — b. f. ⁵) Her synes noget at være udeglemt. ⁶) oc nióti &c. — mgl. e. ⁷) bera er — mgl. b. f. ⁸) Saaf. i alle Afskrr. varuadar!

at leysingi hans átti. En ef honum var óvísavargr. þá sanni hann með lífritar eidi. En ef leysingia manns þyrirliggir ser. þá skal hon gjalda scapdróttni sínum .iij. mercr. oc reidi sá madr þé þat er vill. En ef hon vill brigða sic síðan. þá skal hon fara at¹ leidzlu sem mans madr til scapdróttins. En ef ættborinn² madr tegr leysingia manns. þá er hon secc við scapdróttin sinn .iij. mercr. en börn þeirra or þyrmslum.

Goat jóstri má geza jóstra sluum.

Haulldr scal geza syni sínum þýbörnum oc jóstra sínum hvárumtveggia .xij. 17
aura slyrmetna ef hann vill þyrir utan erzingia sátt. En þó at annarr þeirra se til. þá skal hann eigi meira geza þyrir utan erzingia sátt en .xij. aura. svá sculo þeir oc jóstra sínum geza ef þeir vilia. árborinn madr mörc. svá micit hverr sem madr³ er borinn til.

Um þat hoat micit geza má þyrir utan erzingia sátt oc ziórdung þengins ziár.

En hverr madr scal tíunda þé sitt er vill. oc þeim um bióða er vill. hvárt er 18
hann er heill madr edr eigi. at sá geri þyrir önd hans (er hann)⁴ býðr um. oc ziórdung þengins ziár. en eigi skal madr taca or þé síno meir en nú er mællt þyrir utan erzingia sátt. nema ziórdung ziár.

Um tryggrof er⁵ eigi ers⁶ at lögum tryggðar. oc um þriðjungs auca ef madr missir cono sinnar.

Ef madr rýzr tryggðar. þá er hann tryggrozi. en þó at hann riúzi tryggver 19
er eigi ero at lögum tryggðar. þeim er tölld ero á bók várri. þá varðar honum þat eði. En ef madr scyntir iörd cono sinni þyrir þriðjungs auca. oc missir hann cono sinnar við. þá verðr hann siálzr arze iardar þeirrar.⁷ þyrir því at þau ero lög vár. at slícan eyri skal hverr madr af hendi ser reida sem hann tóe oc heimanzylgio. En ef bónda missir við þyrri. þá eignaz hon sialz þriðjungs auca. ef hon hezir eigi þyrirgört.

Þve lengi hverr scal þyrir síns þé ráða.

Siálzr scal hverr ráða þé síno meðan hann má sitia í öndvegi síno. svá cona 20
sem carlmadr. En ef madr verðr svá vandvita⁸ at þat syniz hauggilldismönnum oc nezgilldismönnum at hann cunni eigi ráða þyrir þé síno. þá varðveili sá er arze er næstr. En þat þé skal eigi selia þrá þeim er á. en af því þé skal hinn þá alla atvinnu svá sem þeirra er beggia sómð í.

Þveffa í ætt má leida.

Alldregi má carlmadr cono í ætt leida oc eigi cona carlmann.

21

Jvfr. Cap. 17. 18. G. 128. 129. Cap. 20. Hk. 76. (ligelyd.)

¹) til — b. ²) árborinn — e. ³) ádr — f. ⁴) () mgl. i Afskrifterne. ⁵) ef — b. f.
⁶) er — c. d. e. ⁷) þeirra — b. f. ⁸) vandvita — Hk.

fullrétti En ez þeir eða þorræðismanni er lent at hans ráð se til at hon¹ se á brottu. þá sveri hann lýritar eib eða gíalldi slíct sem henni skyldi heiman fylgia.

Um þorræði meyja.

- 2 Þaðir oc móðir skal ráða giptingum dotra sinna eða sá maðr er giptingarmadr er at. En enga heimanzylgiu má arzi giptingarmanns riúxa. nema um² unnd se.³ En ez dotr verða þödur síns arzar eða móður eða bróður. eða hverslis arzar er þær verða. en sumar giptar en sumar úgiptar. þá sculo þær er úgiptar eru taca svá milit az úsciptum arzi sem þær höfðu er giptar eru heiman.

Um iamnadar skipti til arzs.

- 3 En þó at allar se heiman giptar. oc er eigi skipt heimanzylgiu til iamnadar þeirra á millum. þá taci az úsciptum arzi svá micit sem sú hazði er mest hazði heiman [æ meðan vinz til.⁴

Um gripa lán til heimanzerdar.

- 4 Gripir þeir allir er léðir eru til heimanzylgiu. oc eru þeir metnir oc myndir í hendr þeim er conu þær. þá á hann þá iamnheimila sem þaðir eða móðir léti heiman fylgia. En ez maðr segir at hann léði eigi til þess þeirra gripa. þá sveri hann einseibi carl sem cona. en hann sœri til iamnycils giptingarmann konunnar. oc lemr þær eigi þridiungsauci í mót. En ez edia giptir sic heiman oc lætr meta þé annarra manna í heimanzylgiu sína. oc lér hinn til er átti. þá á hann þat iamnheimillt sem þat er edian átti. En ez maðr væzr eigi til þess hazza lét. þá sgni með einseibi. en heimanzylgia hennar⁵ því minni.

Um þiúrzer koss við búanda sinn.

- 5 Karlmaðr skal conu eyri ráða⁶ meðan þau ero hiún oc er úscilt þeirra ámedal. nema því einu er scilt er at þestum eða at samzangi⁷ þeirra. þat þé skal hon siolz ábyrgiaz oc zyrir ráða. En ez cono manns tomiz arzr til handa oc eru úmagar í erzð þeirri en eigi þé. skal búandi hennar zyrir þeim hyggia. oc gera zyrir þau róðr oc reidu. en eigi skal heimanzylgia hennar az því þverra er lýsing lemr á í öllðrháfi. En ez þé er í erzð þeirri. þá skal virða iardir oc lausa aura alla oc hazi hann með ábyrgð oc með ávegli. oc greiði slícan eyri az höndum ser sem hann tóe. nema landaleigur þær er hann tóe síðan.

Jvfr. Cap. 5. G. 52.

¹) Rettet saaledes af Arne M. i d.; hann — de övriga. ²) um — mgl. b. f. ³) Herefter en Aabning som til et Ord i b. f. ⁴) [mgl. c. e. ⁵) er — tilf. Arne M. i Margen i d. ⁶) æ — tilf. c. f. á — tilf. e. ⁷) Saaledes i alle Afskrifter; for samzangi?

Um zyrir byggsa úmaga til þess er hinn elzti er .xv. vetra gamall.

En ef úmagar einir eru eftir hins dauða og eðli þé. hann skal þó taka úmaga. 25
og þóða til þess er einhverr þeirra se .xv. vetra gamall.¹ En þá síðan hafi hann
vitni við. og mæli svá. at ec orca eigi lengr at þóða þau. þá varðar honum síðan
allz eðli. at þau gangi síðan á von.

Ef madr callar til zjár síns zyrir en zjárhalðsmadr callar hann til kominn.

Ef madr callar til zjár síns. zyrir en zjárhalðsmadr callar hann til comenn. þá 26
scal sveria módir ef hon er til at hann se .xv. vetra. en ef módir lizir eigi. þá sveri
nánasti niðr í módorætt hans. en þá skal hann hafa þé sitt síðan.

Ef argr berse² til handa úmaga.³

Sá tegr argr er sjinn er arzi. Nú mæla menn úmaga mál. nú callar sá þann eigi 27
arza réttan er í argr sitr áðr. þá skal standa þess manns mál til þess hann er .xv.
vetra. en þá skal hann siálfz soria mál sitt. en engi madr skal hans mál soria zyrir.

At engi madr zori úmaga ezri af landi.

Úmaga ezri skal madr eigi⁴ zora af landi ne or lögum öllum nema sá madr 28
se utan laga staddr er zjárhalðsmadr er réttz. og eigi iardir innan laga þer er þeim
zjárhalðsmanni sjniz zullvedia við úmaga. en⁵ innan laga várra er. til svá micils
sem hann flytr á braut. En ef meira er þá varðveiti sá er næstr er zjárhalðsmadr
innan laga. En eign þá skal engi madr selia. er í ved er lögd úmaga zjár. zyrir⁶
en úmagi er sáttz við zjárhalðsmann. síðan er hann er cominn til zjár síns. En
þó⁷ at selld verði. þá zari úmagi til þegar hann er zulltíða og lögzesti og leggi
zimtarstemnu. nióti þar⁸ vitnis síns at sú iörð var í veki við hann og láti doma
ser og hafi síðan. og varðveiti til þess er⁹ hann hezir sitt. En ef zorir annan veg.
þá skal sá er næstr¹⁰ er zjárhalði zara til og æsta þann mann tacs er á braut vill
zara. En ef hann gerir eigi svá. þá gialldi hann úmaga hvern pening. síct sem
hann átti at hinum. eða at hann sveri lýritar eiz zyrir. at hann vissi eigi at hinn¹¹
villdi brott. En ef hann leypse á brott með úmaga þé. þá gialldi hann þriðlungi
meira þé en hann tóe ef hann temr aptr.

Um arzfócnar zyrir.

Madr hværr er argr á at soria. þá skal hann hafa sótt allan zyrir en hann se .x. 29
vetra gamall í þrá þvi hann se zulltíða. En ef hann sitr innan lands til þess er
hann er halzþritugr. og hezir þá eigi sótt. þá á hann enga¹² uppreift þess máls síðan.

Jvfr. Cap. 25. G. 130. Cap. 27. 28. G. 114. 115. Cap. 29. 30. Hk. 77. G. 120.

¹) gamall — mgl. c. d. e. ²) berse — c. d. f. ³) of hezir — tilf. c. d. f. ⁴) mgl. b. c. d. f.
⁵) for er? ⁶) zyrri — b. f. ⁷) þá — f. ⁸) þá — b. f. ⁹) er — mgl. b. f. ¹⁰) næst — c. d. e.
¹¹) hann — c. e. ¹²) eigi — e.

En ez arþr tomiz² manni. þá scal hann haza sótt á .x. vetrum næstu eftir þat er¹ arþr tomiz² ez hann er innanlandz. En ez hann hezir þá eigi sóct. þá hezir hann þyrirþarit sóct sinni. oc svá scal um allar þiársócnir ez madr á at soctia. En ez hann er utan landz þá hazi hann sóct þé sitt á .x. vetrum hinum næstu eftir síðan er hann cennr aptr. en þeir vetr í tólo er voro ádr en hann var í Noregi þyrr en hann þoti á braut.

Um arþ.

- 30 Ez madr á³ iörð at soctia. þá iörð er hann scyldi teit haza at arþi. þá scal hann med lagar⁴ tepli soctia oc haza þat vitni á þimtar stemnu. at sá madr átti iörð þá er hann var arþtali⁵ at. oc hann gaþ eigi ne sölum selldi. oc eigi gallt hann öðrum mönnum at lögum. Svá scal hann soctia iörð þá .x. vetr þrá þvi er hann er þullida.⁶ Svá scal oc soctia med laga tepli ez loð eða bú ber í erþð. en med útþeizlo [lausfa aura⁷ alla svá sem þyrr er scilt.

X.

Her heþr upp capitula ez .x. lut bócar.

- j. Engi scal til stns nema. (1.)⁸
- ij. Ez madr á med öðrum nauðþynia vitni at bera. (3.)
- iiij. Her segir til hveffo manni má heim stemna. (4.)
- iiij. Ez hinn cennr eigi heim er stemnt var. (5.)
- v. Her segir til hveffo kvæðia scal. (6.)
- vj. Um heimstemno. (7.)
- vij. Um hvat kvæð⁹ er. (8.)
- viiij. Um heimili manns. (9.)
- ix. Um verc mannz. (10.)
- x. Hve kvæðu dóm scal þesta. (11.)
- xi. Um heimili mannz. (12.)
- xij. Um dómroy. (13.)
- xiiij. Um þriðia dómsetning. (14.)
- xiiij. Um vekiðar dóm. (15.)
- xv. Lendr madr scal eigi nemdr í dóm oc eigi á þimtar stemnu. (16.)
- xvi. Um heimstemnu oc um dómþesto. (17.)
- xvii. Um þriðia dóm. (18.)
- xviiij. Um vita þé. (19.)
- xix. Um annat vita þé. (20.)
- xx. Um þriðia vita þé. (21.)¹¹
- xxi. Um dauða mannz sculðarþar. (23.)
- xxii. Um sculða sócn. (24.)

¹) at — f. ²) tomiz — b. e. ³) á — mgl. d. f. ⁴) Saaledes i Afakrr. ⁵) arþtota — b. f.
⁶) þullida — d. f. ⁷) [lausnar — b. [lausar — f. ⁸) Titelen "Um heimstemnu" (2) mangler. ⁹) kvæði — e.
¹⁰) Dette, saavelson de efterfølgende Tal i hele Rækken, mgl. b. f. ¹¹) Her mgl. Titlen "Um þriðia vita þé." (22).

- xxij. Um dómsetning oc lemr eigi tvöðu váttar. (25.)
 xxiiij. Um sócn við einleypa mann. (26.)
 xxv. Um tac ez madr gengr í. (27.)
 xxvj. Um handfals bönd oc tryggva vátta. (28.)
 xxvij. Hveflo madr scal öðrum sócn sína bióða. (29.)
 xxviii. Hvað þylikemeun mego döma. (30.)
 xxix. Heima scal búandi veriaz. (31.)
 xxx. Hvar mál scal soekiaz. (32.)¹
 xxxi. Þylikemann hvorn scal konungs ármadr soeia. (33.)
 xxxii. Um réttarzar manna. (34.)
 xxxiiij. Um útoedis ord. (35.)
 xxxv. Um sócn við cono einleypa. (36.)
 xxxvi. Um réttarzar konna. (37.)
 xxxvij. Ez madr lýstr carl eða cono. (38.)
 xxxviii. Um heila húsgangemenn. (39.)
 xxxix. Hvað þyrir þræl scal ábyrgiaz. (40.)
 l. Ez madr lýstr roff undir manni. (41.)
 li. Um þornæmi. (42.)
 lii. Enn um þornæmi. (43.)
 liij. Um áfang.² (44.)
 liiij. Um áfang³ ez madr lét roff eða scips. (45.)
 liiiij. Um þat ez madr vanar roff manns eða naufr. (46.)
 liv. Um hornung eða rífung eða þhjar sun. (47.)
 lv. Um þat ez menn kaupaz roffum við. (48.)

Engi skal til síns nema.

(j.) Þat er uppsaga laga várra í lögum manna at engi skal þyrir öðrum taca I ertog eða ertog meira. En ez tecit verðr. þá scal hinn þara eptir er þau þót á með vátta. oc heida út síns innan næsta mánadar síðan er hann þyrr. En ez hann lætr az. þá heyrir hann þyrirtelit sócn sinni. en ez heldr á oc lætr eigi laust. þá liggv rán við. oc þyrirþarit sócn sinni iamt sem ádr.

Um heimstemnu.

Heim scal búanda stemna oc til hús þara. Ez hann þinnr hann innan ecru gerdis. 2 þá stemni hann honum inn til andvegis með tvöðu váttum sínum. Nú ero þeir réttir til at bera bæði heimstemnu vitni oc tvöðu vitni.

Ez madr á með öðrum vandsynia vátt.⁴

(ij.) Ez madr er heimstemnu váttv eða þingstemnu eða tvöðuváttv. oc er síðan 3 þest lög þyrir lod hans. oc ber allt á einn dag þing oc dóm oc þimtarstemnu hans. þá scal hann cost bióða þeim er löggæsti þyrir lod hans hvert er⁵ hann vill þaza

Jvfr. Cap. 1. G. 34. Cap. 2—9. G. 35. 46.

¹) Denne Titel mgl. b. f. ²) og ³) æfgang — c. e. ⁴) vett — f. ⁵) er — mgl. c. d. e.

zernæting eda segnæting. en ¹ ez hann vill hvárki líofa. þá leggi .vj. næting nema helgi beri á. þá scal zernætingr. En ez allt ber á einn dag örvarping oc vápnaping. aller bondr er ör lemr til gards. þá zari til örvarpings. oc hazi þangat vápn sín oc skjni þar at ² svá fullu sem á zyllispingi. en árnadr hazi umbodsmann. þá zari menn at orsediu. En ez allt ber á einn dag. sócnarping oc örvarping. oc er í sínum stad hvárt. þá stemni hann honum annat þing. oc se hvártveggia máli ospillt. En ez hann zidr eigi hann heima. oc mæli hiún ³ svá. eigi vitum ver ⁴ hvert hann er zarin. hvárt langt eda scamt. þá scal þeim manni gera .v. náttu stemnu heim til heimilis síns. En hiún segia at búandi se zarin nyr ziall upp eda út um Agdanes. eda norðr nyr eid. eda nöccut innan landz. þá scal þeim manni gera .ij. mánada stemnu heim til heimilis síns. En ez hiún mæla svá. eigi vitum ver hvat hann zór. en þó zerr hann innan Agdanes oc þessu megin zialls eda eids. þeim manni scal stemnu gera heim. oc hiún gera mann eptir honum. oc telia dagleidar á báða vega. En ez hiún segia svá. í þeim .iiij. zyllium zyrir utan Agdanes. at madr se innan zyllis staddr. þá scal stemna honum heim um hálzan mánad. En ez hiún segia at ⁵ hann er utan zyllis zarin oc innan lands. þá scal gera honum .ij. mánada stemnu heim til heimilis síns.

Ger segir til hverss manni skal heim stemna.

- 4 (ij.) Svá scal manni heim stemna. nemni þann mann á namn oc mæli svá. Ec stemni þér heim til boiar þess er þú býr á. eda til þess boiar er þú átt heimili á. oc nemni ec ⁶ boinn. inn til ellz oc arins oc til þess húss er setclædi ero í breidd. til cvöðo eda til þingstemnu. oc nemni dag þann. þá er sól ridr upp. oc þar til er hann setz. oc nemni vitni við.

Ez hann kemr eigi heim er stemnt var.⁷

- 5 (iiij.) Nú scal hann heim coma naudsnyialauf. eda naudsnyia hans. En ez hvárki lemr fram. hann scal þó at hváro zara fram cvöðo sinni. en hinn er secr .iiij. aurum töldum.

Ger segir til hvefso kvæð.

- 6 (v.) Svá scal mann cvedia. nemna mann þann á namn. oc cvedi hann gripar þess er hann á at honum. oc nemni gripinn. oc cvedi hann laga cvöð oc lhritar. oc nemni vitni við. Eigi scolo zleiri menn ganga í hús inn en .iiij. menn. ez zleiri ero þá er zlocer manna fullr. en hinn scal eigi dóm zesta nema ⁸ vili.

Um heimstemnu oc kvæðu.

- 7 (vj.) Heim scal stemna manni á hverium degi er vill. oc haza hvárn til zriálfan manna er vill til þingstemnu vitnis. oc váttbærr má vera. en cvöðovátta scal hann

¹) en — mgl. c. d. e. f. ²) á — b. d. f. ³) I Afakrr. hinn, hvilket er en aabenbar Feillæsing af Mbr., see nedenfor. ⁴) ver — mgl. b. f. ⁵) at — mgl. b. f. ⁶) et — mgl. e. ⁷) er — c. d. e. ⁸) hann — tilf. c. d. e.

taca bændr til í því zylki er veriandi býr í. En ez madr sgnjar manni heimstemnu vitnis eða cvöðuvitnis eða þingstemnu vitnis. þá er sá secr .iij. aurum töldum. eða hann sveri einn undan. En til þingstemnu skal stemna heim [hvárt er vill¹ .iij. nottum zyrir. eða .v. nottum ez² ziall eða ziörðr er ámedal. En ez hvárti er ámedal þá stemni sacaráberi hvárt er hann vill .iij. nætr eða zimm.

Um hværr kvæðr er oc at sá er heim kominn til andvegis síns.

(viij.) Nú er sá er cvæðr var heim cominn til andvegis síns. þá skal hinn 8 lagacvöð réttiri cvæðia. Sá skal dóm zesta er cvæðr er. en hværr sem dóm zestir. þá skal hann at váttum spyria. en hinn skal nemna ez hann er spurðr. þá skal haza þá vátta. er hann má zá at sveria með ser.

Um heimili manns til³ heimstemnu.

(viij.) Engi skal heimili síno scióta í lends manns garð. oc eigi í ármanns 9 garð. en ez madr á lízanda⁴ zöður eða móður. þá skal hann þangat stemna manne til heimilis. oc eigi þarz at heimili hann at spyria ez þau bæði eða annat þeirra býr þar innan zylkis. þeim er mál cemr á hendr. En ez hann vinnr zyrir búanda oc vitu menn þat. þá⁵ skal þangat heim stemna honum.

Um verkmenn oc svá ez .ij. leigi⁶ einn.

(ix.) Ez vercmadr gengr or víst sinni. þá gialldi hann síct zé þeim er leigdi 10 hann sem honom var zest. oc svá myclu setiz sá er tegr hann við hinn er zyrir tóct ez hann vissi. oc stemni búandi þeim þing. oc settiz þeir ez þeir vilia. en ez þeir vilia eigi. þá zari bændr at þeim oc taci hályu meira. en sá er eigi zerr gialldi .v. aura sílyrmetna tonungi. En hvar er .ij. leigia einn vercmann. hazi sá er zyrir leigdi. En ez búandi recr vercmann or víst sinni. þá⁷ hazi hann oc sícan dóm sem áðr var um sagt.

Þvæssa kvæðs dóm skal zesta oc síðan um sókn.

(x.) Sá skal dóm zesta er cvæðr er. oc casta fram laga texti. en sá skal leggja 11 dóm á er cvæðdi á .v. náttu zrestri á dómstæð þeim er menn haza zyrir hært. oc nemni boinn sá er leggr dóm. Nú ero cvöðo váttar réttir til at bera vitni bæði með sorianda oc svá verianda. Nú sculo þeir zara til dóms soriandi oc veriandi. oc híða hværr annars til middags. en ez eigi temr annarr tveggia. þá skal þó dóm setia saman. oc .v. menn ez hvárstveggia hendi. En ez öðrum þeirra brestfr einhværr er í dóm⁸ scyldi sítia. þá er þeim zallin sókn.

Jvfr. Cap. 10. G. 70. Cap. 11—18. G. 37.

¹) [burde udentvill være borte. ²) ez — mgl. c. d. f. ³) oc — c. e. ⁴) lízandi — b. f.
⁵) þá — mgl. c. d. e. ⁶) leiga — c. d. e. ⁷) svá — b. f. ⁸) dóm — b.

Ez sokiandi kemr eigi til dóms.

- 12 (xi.) En ez sokiandi kemr eigi til dóms. þá er hann ez sócn sinni. Nú skal veriandi þora fram vitni. vöðo vátta sína. oc geri svá sokianda dómþloga. En ez eigi kemr veriandi til dóms. þá er hann secr .iiij. aurum. en sokiandi seti dóm sinn [a varo¹ oc þori fram vöðo vátta sína. oc svá annat vitni sitt. Nú er sokianda borit vitni at zullu. þá sculo domendr² dóms orð á leggja. at hann er cominn at sócn sinni. En sokiandi leggi þar dómsternu í sama stad á zimm náttu þrestu. Nú cemr sokiandi til annars dóms en veriandi cemr eigi. þá hezir hann þyrirþarit sócn sinni. oc secr .iiij. aurum. nú³ ez hann cemr til annars dóms. þá skal hann nióta vitnis síns alls í⁴ öðrum dómi. En leggja skal dóm hin þridia í sama stad á zimm náttu þrestu. oc skal sokiandi leggja.

Um dómstey.

- 13 (xii.) En hvar er madr ríþr .xij. manna dóm. ez hann síalþr gerir þá er hann secr .xviij. aurum sílþrmetnum. en þat ero .xij. aurar vegnir. oc þó hallða dóm sem áðr. Slíct liggir erzingia hans við ez hann ríþr sem honum er settu⁵ síðan vitni er um borit. Sacaráberi skal stemna honum heim til þingsternu oc þing síðan. oc ez þvi þingi hazi hann fram vátta þá. at hann hazi rozit .xij. manna dóm. en ármadr skal haza hályt þé þat. en hályt sacaráberi.

Um hina .iiij. dómsterning.

- 14 (xiii.) Nú coma þeir báðir til hins þridia dóms. oc hazi domendr hvárstveggia til dóms með ser. þá sculo domendr hvárstveggia á tvá vega sítia. Eigi sculo hauggilðis menn í þeim dómi oc eigi neþgilðis menn. oc eigi námágar oc eigi barnþóstrar. oc eigi þyrmslamenn.

Um vedianar dóm.⁶

- 15 (xiv.) En ez fullr er dómr hvárstveggia. Nú sculo domendr sokianda vedian bióða. oc sítia þyrir. Nú mego þeir eigi höndum saman taca. þá sculo þeir þara sítiandi at þeim er vedian bióða. En ez madr rís or dómi annarstveggia. þá er dómr únýtr. Nú ero .xj. í öðrum stad en í öðrum .xij. þá sculo þeir þora vitni sitt fram er .xij. ero saman. en þat calla menn dómstaura er utan sculo standa. menn ez hvárstveggia hendi oc eyra⁷ mál þeirra. þá sculo þeir bera á hendr hinum er .xj. ero saman at þeir ero þelldir at máli. En ez þá scill á mál sitt. þá sculo þeir haza lut er .ij. váttom haza þleira. hvárs þeir haza vediad. En .ij. aura sílþrs skal hverr þeirra vedia oc haza þat sílþr þar hvárertveggia. oc leggja undir iamnadar hönd. en þó at eins eyris missi. þá hezir sá þyrirþarit máli síno. En ez vediat er.⁸ þá skal sokiandi

¹) Sandsynligviis Skriv- eller Læse-Feil istf. at hváro. ²) domendr — b. f. ³) nú — mgl. b. f.
⁴) á — c. d. e. ⁵) Maaskee istf. [ættij eller sætti. ⁶) Ingen Afdeling eller Overskrift i b. Ny Afdeling uden Overskr. i f. ⁷) Maaskee tira eller hętra. ⁸) er — mgl. b. f.

stemna veldianda heim. oc síðan zyllisping. oc ryðia dóma alla þá. oc nióta hvárs-
tveggia ¹ náttu sinna þar.

Sendr madr skal eigi nemdr.

(zv.) Eigi skal lendr madr coma til dóms oc eigi á þann bō er dómr er á. **16**
nema hann zari at götu sinni. en ez hann cembr. þá zari þeir báðir til sociandi oc
veriandi oc vísi honum á braut. En ez annarrtveggia nemsr. þá hezir sá zyrirzari
sócn sinni. Oc eigi skal lendr madr coma á zimtarstemnu heldr en í dóm. nema
hann soci sitt mál eða veri.

Um heimstemnu oc dómzestu.²

(zv.) Nú er búanda heim stemnt. Nú zinnr hann eigi hann heima er dóm **17**
zestir. þá er hann secr aurum .iij. töldum. Nú stemni hann heim honum með þeim
váltum sömu. oc comi hann þar um morginin ár morgins ez svá er dögum zarit.
Nú cembr hann þar oc cvedr hann oc tegr dóm. ez heimamadr zestir zyr en hann
comi zyrir utan þeciuna. En ez hann tegr við zestu síðan er hann cembr zyrir utan
þeciuna. þá er hann secr .iij. aurum töldum. Nú er engi sá til er dóm zestir. þá er
hinn secr .iij. aurum. En ez hann þolir .iij. cöðdur. þá skal sacaráberi stemna þing
þeim manni. oc skal hann haza fram vitni sitt allt á því þingi saman bæði um heim-
stemnu oc um cöðdovátta. Nú hezir hann sótt mál sitt at lögum. nú biðr hann
at hinn reidi honum sitt. en hann reidir allz eði. þá skal hann æsta lids oc zara at
honum oc taca ez honum hálzru meira. Hazi hinn sitt zyrst er cöaddi. en ármadr
nú aura or búu hans. en búendr þat er auc er. En ez þeir ³ standa zyrir þá ero þeir
útlagir. en hinir helgir er til socia. En ez menn synia honum lids ez þingi. sá er secr
.vj. aurum hverr þeirra er eigi zerr at honum. enda liggia .vj. aurar við ez eigi
söcir þing. þat ero aurar .xij. er hinn er secr er eigi cembr til þings oc eigi zerr at
honum.

Um þriðia dóm.

(zv.) Hverr madr má hallda máli sínu til hins þriðia dóms. þá skal annat **18**
tveggia zé ⁴ zesta eða skal hann við. ⁵

Um vita zé.

(zv.) Þat er vita zé er zest er zyrir váttum. **19**

Um annat vita zé.

(zix.) Þat er annat vita zé er ⁶ madr iátar zyrir váttum. **20**

Jvfr. Cap. 19—24. G. 36. 38.

¹) Maaskee Feilskr. istf. níðti huárrtveggi. ²) dómstemnu — b. ez búande — tilf. b. c. d. f. ³) þeir
— mgl. c. e. ⁴) zé — mgl. c. e. ⁵) Saaledes i alle Afskrifter. ⁶) ez — c. d. e.

Um þrjú vita þé.

- 21 (xx.) Þat er hit þrjú vita þé er menn þestaz höndum saman. oc se .vi. menn at¹ hvárstveggja hendi.

Um fjórða vita þé.

- 22 Allt þat er dómr dómir manni. þat er vita þé. enn ez madr stæznir manni þing. oc dómra menn öðrum manni þé az hinum þar á þinginu.

Um .v. vita þé.

- 23 (xxi.) Eigi scal segia sculld í garð daudum manni nema hann hazi vitni til. en eigi scal eid sveria þyrir dauft brjóft. nema þar at eins er scilt er í bók várri.

Svá skal vita þé sokia.

- 24 (xxij.) Svá scal vita þé sokia sem allar sculldir. beida út þrysvár oc þó zullt at um sinn se. oc leggja rán vid ez á er halldit. oc stemna honum þing. nema hinn stemni þrínætting innan þimtar sá er vöru á. En ez þeir settaz² þar þá er vel. en elligar stemni sokiandi honum þing. oc nióti þar allra vitna sinna. En ez honum þellse [at vörn.³ þá halldi hann upp sculld oc sect vid konung. sícri sem honum geþr söc til .iiij. merer vid hveria útbeizlu. hvárt er beidir eitt sinn eda optar. eda þoli atþör. en þondr sculldir til atþarar. En um þiársócnir þær allar er eigi má með lagateþli sokia oc ero þó⁴ váttar til. þá scal út beida oc leggja rán vid. en ez á hælldr. stæzni honum þing. oc nióti þar vitna sinna. En ez hann vill eigi þá lúca. þá þari þondr at honum. oc taci az honum hálzu meira oc ránþaug konungi. En um þær þiársculldir er vitni ero til. þá scal stemna heim til þingstemnu oc þing síðan. en hann hazi costi .ij. lúci sculld eda vinni lögeida. en þondr þari at honum oc taci hálzu meira. En um þau spell öll er gera um þénad manna. oc svá þar er þé spillir þé. þá stemni hann til þingstemnu oc þing síðan. þá láti bera mannsverc á. oc svá ez þé spillir þé. þá stemni heim til þingstemnu. En ez hann heþir syn þyrir ser. þá halldi hann upp lögeidum. eda þoti sem menn meta. En ez hann vill hvárki. þá þari þondr at honum oc taci az honum hálzu meira. En sá er eigi þerr til. hann er sect þaugi.

Um dómsetning oc kemr eigi kvöðo(vátttr).

- 25 (xxij.) En ez menn haza dóm sinn settan oc cemr eigi kvöðovátttr annars. þá scal hann þída hans til middags oc setia dóm síðan. En ez annarr setr eigi sinn dóm ígegn. þá er hann sect aurum .iiij. en hinn scal mæla kvöðovátttr annarr⁵ slíct sem hann vill bóca á öðrum dómi. Nú coma báðir kvöðovátttr til annars dóms. oc bera þeir at þullu með hinum er kvaddi. þá sculu báðir at þullu halldnir þeir dómra.

¹) az — c. d. e.

²) sokia — b. f.

³) [atvörn — c. d. e. f.

⁴) þá — f.

⁵) annat — b. c. f.

Nú er sá hinn þridi dómr er vœðia skal, eða láti af máli sínu. Hvert mál þeirra er maðr vœniz heimilldar manni at. þá skal zesta scila dóm zyrir.

Um sóku við manna einleypan.

(xxiv.) Ez maðr hittir mann einleypan innan zyllis, oc vill sozia hann, þá skal 26 hann spyria hann at heimili sínu, en hinn skal segia heimili sitt.¹ En ez hann villir heimili sitt, þá skal hann gera honum heimili innan zyllis, oc haza vitni við, oc sozia hann þar. Hann skal hann haza heim með ser, oc hezla² hann sem hann vill at hann meidiz eði, oc lenni³ þing at, oc hazi hann til þings, oc nióti vátta sinna allra slíct sem vitni berse honum. En ez hinn vill eigi reida, þá skal hann bióða zfreundum at þeir leyfi hann slícu zé sem hann er secr, oc váttar vitu at hann á at giallda. En ez þeir vilia eigi leyfa hann undan, þá skal met⁴ limi hann til sculldar þadan zyrri sem hann er údhzri, oc úgilld zfreundum, en hann er bodiun ádr. En ez sá zær ser heimili, þá skal hann æsta hann tacs til heimilis síns, en hinn⁵ skal tac zá, en soziandi skal zylgia honum þangat sem hann segir tacs ván. En ez þar zellse honum tac, þá skal hann zylgia honum þangat til .ij. búenda⁶ hinna næsto, oc bióða þeim at ganga í tac zyrir hann, en ez þeir vilia eigi, þá skal hann haza heim með ser, oc gera slíct við hann sem ádr var sagt.

Um tak ez maðr gengr í.

(xxv.) En ez hann zær honum tac til heimilis síns, þá skal hann þar sozia hann. 27 en ez missir hans at heimili, þá skal sozia þann er í tac geð zyrir hann.

Handfals band oc tryggva vátta kaup.

(xxvi.) Hvar er menn leggja hendr sínar saman, oc ero .v. menn af hvárestveg; 28 gia hendi, þá skal allt svá hallda sem dómr dorndi. En ez zé er zest, oc vitu þat váttar, þá skal þat hallda. En tryggva vitni þat er scytingar vitni er, þat skal maðr hallda ábhzgd .xx. vetr, en síðan lýritar eid upp zrá þvi, at þat mál er svá zornat at þat er or tryggva vátta ábhzgd. En kaupvátta⁷ alla aðra skal maðr hallda ábhzgd á⁸ .x. vetr, en upp zrá þvi sveri hann einn, at þat mál er svá zornat, at þat er or vátta ábhzgd.

Gvefso maðr má zðrum manni.

(xxvii.) Umbod sitt skal engi maðr meira manni at burdum bióða ne at metorði 29 helldr en hinn er hann á sócn við eða vörn, zyrir utan sócnir tonungo eða erli; biscops. En ez hann býdr annan veg, þá hezir hann zyrirzorit máli sínu, hvert er

Jvfr. Cap. 26. G. 46. Cap. 28. G. 40. Cap. 29. G. 46.

¹) þá skal hann gera honum heimili innan zyllis. — tilf. a. d. a. þ. ²) hezla — a. d. ³) lenni — b. ⁴) met — o. d. með — e. ⁵) Rettet hertil af Arne M. Sn. þannum í d.; hgalodes rettet med lysere Birk i a.; honum — b. c. f. ⁶) búendu — o. a. f. ⁷) kaup vátta — a. d. a. ⁸) í — o. a.

hann á at¹ sokia eða veria. oc þær ser þegar umbods mann ez hann þyðiz þess þurza. ianvel heill madr sem siúcr. hvárt er hann gerir oc hann þarþ innan zyllis eða utan.

Þvat zylkis menn megu dōma.

- 30 (xxvii.) Mál hvert þeirra er allir zyllismenn ero á eitt.² þá scal þat hvergi riúza er þeir dōma [lög um³ þau mál öll er þeir eigu um at dōma. þó at zrá hverzi⁴ hauggilldismenn oc neygilldismenn eða námagar. En ez zrá hverzr ziōrdungr manna eða zleiri þingmanna rétttra. þá scal bera þingroz aptr á þing. oc sciōta máli til .ij. zyllna þings. En þó at engi beri þing aptr. þá er engi búandi secr er ez þingi gecc með honum. En ez menn verða eigi sáttir á .ij. zyllna þingi. þá scal sciōta til .iiij. zyllna þings. En ez þeir verða eigi þar sáttir. þá scal sciōta til átta zyllna þings. haza þat þar er allir verða á sáttir oc í lögréttu temr. Nú er zyllit scipat í sundr. þá er svá mælt. at svá scal standa mál þeirra sem zyllismanna allra.

Heima skal búandi veriazc.

- 31 (xxix.) Heima scal búandi veriazc at búi sínu um ziársócnir allar. nema um þat mál eitt er hann hezir⁵ zé í caupangi. En ez búandi er tacs æstr í caupangi. þá zái hann tac til stemnu til mótz ziala⁶ þó at hann se til dōms æstr tacs. En ez þá scil á hvert málit var gört í caupangi eða heradi. þá sciōti búandi þvi til gudz at þat mál var gört í heradi. oc zori vörn sína í herad. oc zái brautar tac til heimilis síns. oc láti bú taci varða. En mansleigu oc landsleigu scal at frostopings⁷ sokia.

Þvar mál skal sokia.

- 32 (xxx.) En ez þat mál scal sokia í heradi sem gört er í caupangi. þá scal sokia at frostopings rétti. oc dōma um at Biarceniar rétti. en ez þat mál scal sokia í caupangi er gört er í heradi. þá scal þat sokia at Biarceniar rétti. en dōma um at frostopings lögum [ez á dóm temr.⁸ Nú hezir madr sóct mál sitt at lögum frostopings. þat er dōma scal at Biarceniar rétti. oc ber einn váltr á þeim dōmi⁹ með socianda sculld á hendr verianda. þá halldi veriandi settar eidi zyrir oc nemndar vitni. En nemna scal .iiij. búendr þá er næstir búa heimili hans innan zyllis. oc hazi veriandi þá .ij. ez þeim .iiij. er hann má zá til eidar með ser. en hann slátr hinn .iiij. En ez hann zærr eigi þá vátta er nemndir váro. þá reidi hann .x. ertogar zyrir zangavátt

Jvfr. Cap. 32. G. 120.

¹) at — mgl. d. f. ²) sáttir — er udentvilt udeglemt. ³) [lögum — e. ⁴) Saaledes rettet, da det kort efter forekommende hverzr noksom viser, at her maa læses hverzi. b. og e. have hveris, mea e. og f. hveriu, hvilket meget let kan være Læse-Feil istf. hverui, der i enhver Mbr., hvor Bogstaven i ei er betegnet ved Prik, seer ligedan ud. ⁵) zæfir — e. d. e. ⁶) við ziala — e. a. I d. synes ogsaa við (v) at være tilfōiet med Arne M.s Haand, men igjen at være næsten udslettet. ⁷) lögum — tilf. i d. i Margen mellem Klamrer med Arne M.s Haand; ligesaa i e. over Linjen med lysere Blæk. ⁸) [mgl. e. ⁹) begi — b. f.

hværn. en ex hann er eigi siályr. þá er hann sádr at máli því er hann þesti eid þyrir. En ex sociandi hefir eigi vátt til máls síns á dómi. þá halldi veriandi upp .vj. eidi þanga ex þat er meira þé en til .iij. aura silrmetinna. En sacaráberi á vátta þé þat allt¹ er veriandi á at giallda þyrir vátta þá er honum fallaz.

Sína fylkismenn skal hvær konungs ármadr sokia.

(xxi.) Ex madr gerir til vítis við konung. þá skal sinn fylkismann ármadr 33 sochia. En ex hann skal sína sócn siálys. þá soci hann sem hann vill. oc svá skal ármann sochia sem elli hværn búanda. ex hann gerir úscil búanda eða öðrum manni oc eigi skal ármadr taca þyrir búanda ertog eða ertog meira. En ex hann tetr. þari sá til er hann hefir ex tectit oc beidi ármann þiár síns. en ex hann lætr eigi laust. þá stemni honum heim til þingstemnu oc þing síðan. En ex hann vill eigi ayláta. þá æsti hann bõndr atþarar at taca ex honum þé hins. oc leggi á .iij. merer. En þat þé scolo bõndr hafa allir saman. Sacaráberi skal sochia ármanninn til vítis þess er við liggir. en bõndr tþa² honum oc hafa sectina.³ En ex bõndr synia lids. þá ero þeir þelir .vj. aurum töldum hvær þeirra. En sacaráberi soti viti ex þeim oc bõndr allir. oc hafi þeir vítit er vidliggr.

Um réttarþar manna.

(xxij.) Haulldr skal taca at zullrétti sínu merer .iij. Nú skal þridiungi vaza 34 upp þrá haulldi réttir hvær manns. oc svá þverra annan veg þrá haulldi oc⁴ þridiungi.

Um úhvedisord oc iamnan við þerþott kvikindi oc réttarþar þar um.

(xxij.) Ex madr iamnar manni við berendi. hver sem hon er. þá er þat zull- 35 réttisord ex hann scírscotar. En ex hann mæli við haulldmann. gialldi .iij. merer. árbornum manni .ij. merer. recþegni .xij. aura. leysingia (syni)⁵ mörc. [oc svá hinn .iij. taca mörc.⁶ Silrmetit skal zullrétti hvær manns. nema þyrmslamanna. En .xxj. peninga skal í enri hværn hvárt sem gengr vegit eða talt. Leysingi .vj. aura ex þrelsisöl hans er gört. en ex eigi er gört. þá er hály mörc. En ex madr tallar mann sannsfordinn. þá skal hann bota honum zullrétti. En ex madr iamnar manni við oza eða við heft eða við eitthvert coicindi þessþyns. þá skal hályrétti uppi. En ex menn mælaz illa við [oc oþfarz þeir⁷ þá skal ord orðs hemna.

Um sókn við hons einleypa.

(xxiiij.) Ex madr vill sochia cono einleypa. þá stemni hann henni⁸ heim oc svá 36 varnarmanni hennar til heimilis hennar oc svá coedi sitt mál. en hon taci þer

Jvfr. Cap. 34. G. 200 Cap. 35. G. 196. Cap. 36. G. 47.

¹) allt — mgl. b. f. ²) Saaledes rettet af Arne M. i d.; saavel her oprindeligen, som i de övriga Afskrifter rja eller rjia. ³) Saal. rettet af Arne M. i d.; i Afskrr. ellers sættina. ⁴) Rettet i d. (af Arne M.) og i e. til af. ⁵) () maa her nödvendig tilføies. ⁶) [mgl. c. e. ⁷) [Saal. i alle Afskrifter. I Bjarköretten, hvor dette Sted er heelt optaget, staaer: "eða gengaz." ⁸) henni — mgl. c. d. e. f.

varnarmann iaznborinn þeim manni er hana átti næst ádr. En ez hon býðr betr bornum manni. þá hezir hon zyrirzarit sócn sinni. En ez mæz¹ er sú er hvárli lizir zadir ne bródir. þá scal hon bióða um iamnbornum manni zedr sinum. Svá hi sama ez zadir oc bródir lizir. oc geza þeir eigi gaum um hennar zar. þá bióði hon um iamnbornum manni þeim.

Um réttazar kvenna ez lofnoz verða.

- 37 (xxv.) Nú er um réttazar kvenna. Hverr maðr á zullrétti um cono sina haulldr á merer .iij. ez hon er lofin. En eðia scal siolz haza rétt sinn. oc scal sá sozia er hon vill. slícan rétt er sá átti er næst átti hana. En ez mæz verðr lofin. þá scal sá taca er nánastr er slícan rétt á henni sem hann á at taca á síalzum ser. En ez hon siolz scal þann rétt haza. stezni sá þing er sócnari er rétr.

Ez kona lýstr karl eða konu.

- 38 (xxvi.) Ez cona manns lýstr cono adra. hann scal bota hálzum minna rétti en búandi hennar átti á ser eða zadir hennar. oc se þat az hennar zé tecit. oc svá ez hon stell oc settaz zyrir. En ez cona manns lýstr mann. þá scal búandi hennar bota zullrétti az hennar zé. En einn maðr scal taca rétt á zriálsri cono hverri nema á zefstar cono manns. þar scal zadir taca oc zefstar maðr slícan sem hverr er borinn til.

Um heila húsgangsmenn.

- 39 (xxvii.) Allir menn er ganga húsa ámedal. oc ero eigi þyrmsla menn. oc ero heilir oc vilia eigi vinna. þá er sá ser mörcum .iij. svá carl sem cona. en ármadr eða annarr maðr taci þann mann með váttum oc hazi til þings. En zreendr hans lenfi hann þá .iij. mörcum. eða hinn zénhti ser er þangat hazði sem hann vill.

Gvat zyrir þræl skal úbzgiaz.

- 40 (xxviii.) Halldi hverr upp zyrir þræl sinn herlenzcan orði oc eidi eða þvi er til cemr í orði eða verci. En ez hann leypz zrá dróttni sinum. þá scal hann haza hýtt hann zyrir zimt ez hann nær honum. En ez hann vill eigi. þá taci ármadr. oc hazi hýtt zyrir zimt oc nhti ser. En búandi á lofi at lenfa húð hans .vj. aurum töldum. oc hazi síalzr þræl sinn. En ez ármadr vill eigi beria. þá hazi búandi þræl sinn. En ez úllenzer þræll er oc lemz honum mál í hendr. þá scal dróttinn hans selia þræl þann í hendr sacarábera. en hann scal þina hann til sannrar sögu svá at hann se hvárli verri at verði ne verci. en búandi taci þræl sinn sídan² ez hann er scírr oc nhti ser. En ez úllenzer þræll leypz zrá dróttni sinum. nú tecz hann þræl þann sídan. þá scal hann haza gellðan hann zyrir zimt. eða búandi hazi þræl sinn.

Jvfr. Cap. 37. 38. G. 197. 201. Cap. 40. G. 68. 69. 163.

¹) mæz — mgl. b. f. ²) enn — tilf. c. d. e.

ex þræll lengr frá dróttni sínum innan laga váttra oc utan þyllis. þá lengi dróttinn 18 hann undan með .ij. aurum silfrmetnum af þeim er tók at unningia laufn. en in laga váttra at hályri mört.

Ex madr lýstr roff undir manni.

(xxix.) Ex madr sitr á roffbaki en annarr lýstr roff undir honum fyrir framán 41 ul. þá skal sá giallda .vj. aura. en hályza mörc fyrir aftan föðul. En ex hann er af baki þá er fullrétti uppi. En ex hann fleinir. þá er sem hann hafi siályr rt ex hinn vill er fyrir verdr. En ex hann leggur ekki í. þá á konungur ekki á því. ex lýstr roff þat er cona sitr á baki. þá liggur iamt við oc undir carlmanne se linn. en ex hon fellr af baki. borti henni hályrétti. en búanda hennar öfundarbót ex lýstr roff við gard bundit. gialldi eyri þeim er á. En ex madr tegr roff manns árgi sem bundit er oc rídr í brott frá honum. þeim sem roffit á. hann skal bota rum .vj. silfrmetnum haulldi. hályza mörc árbornum manni. þrimr aurum recsþegni. aura¹ lengsingia.

Um annat þornæmi.

(xl.) Þat er annat þornæmi ex madr tegr scip manns með árum oc með þilium. 42 árt er eigande ser eða eigi. þá liggur þar sama gialld við oc sama hetti. En hvárt i madr tegr roff eða scip þá hafi sá ábyrgð er tók til þess er aþtr cembr.

Um þornæmi .iij.

(xli.) En þat er .iij. þornæmi ex madr tegr screidi manns ex hann ferr til þings 43 i til þyrktu eða ferr hann leidar sinnar. þá er oc² sama gialld. En ex madr tegr þ manns í haga úti eða scip í³ naufti at úlenzi hins er á. þar skal eigi meira illda en .ij. aura silfrmetna at áþangi. En um öll þornæmi oc áþang þá skal err giallda zulla sect. hvegi margir er at voro.

Um áþang.

(xlii.) Konungur á ekki⁴ áþang á hirdscipum sínum oc á hirdhestum. en þræll á 44 i áþang á sínu þé. En ex madr hittir þræl manns á hesti sínum eða á scipi. þá á nn eði á ser þó at hann se harðr. en dróttinn hans gialldi ekki áþang hvert er þræll r roff manns eða scip.

Um áþang ex madr lét manni roff eða skip.

(xliii.) Ex madr lét manni roff síns eða scips. oc vill sá hafa at þörz sinni er 45 i var. en hinn ferr til er léði oc tegr af honum lánit. þá gialldi sá áþang er átti þ eða roff. en ex hann hefir lengr en lét var. þá gialldi sá áþang.

Jvfr. Cap. 41—44. G. 92.

¹) lengsingia sgni. enri — synes her at være udeglemt. jfr. Cap. 46. ²) oc — mgl. e. ³) or — c. d. e. Saaledes i alle Afskrifter.

Um þat ez madr vanar roff.

- 46 (glij.) Ez madr scerr az roffi manns tögl. þá gialldi aura .iij. En ez hala höggz az. þá scal meta roff. en hinn reidi þeim verð zyrir er átti oc özundarbót¹ á ozan. haulldi aura .v. en árbornum manni hálza mörc. recspegni .iij. aura. leysingia syni .ij. aura. en leysingia eyri. en silzmetit er árborinna zé. en sacgilt þyrmslamanna zé. En ez madr lýstr tenn or hözdi roffi manns. hazi sá roff er laust. en hinn verð er átti oc özundarbót á ozan. oc svá ez hann höggz hala az roffi svá at róza zylgiz. En ez hestavíg verðr hazi sic siálzan [hverr abyrgðan.² en ez lýstr heft³ á vígi naudsynialauf. gialldi özundarbót þeim er heft á eptir þvi sem hann er madr til. En ez madr tecz hepting az roffi manns zyrir ráð þess er á. gialldi aura .iij. þeim er á. oc þess abyrgð á roffi oc öllum vercum þess til þess er eigandi temr höndum á. oc sveri eid zyrir. En ez topp scerr or hözdi roffi manns. sá er secr aurum .ij. En ez roff rennr eptir ríðanda manni. þá láti hann roff til vardveizlu zyrir en hann hazi ríðit um .iij. þvi. eða abyrgiz siálzr elligar. En ez hala höggz az nauti manns. þá scal giallda hálzan eyri silzmetinn oc özundarbót sem hvervitna scal þar er⁴ madr gerir spell á búzé manns.

Um hornung oc rífung.

- 47 (gto.) En ez madr legz með zriálsari cono í scógi. oc getr sun með þeirri cono. þá heitir sá rífungr. hann scal taca sícan rétt sem zadir hans átti. En ez hann legz með zriálsari cono heima á þv⁵ í húsum. oc getr hann sun með þeirri cono. þá heitir sá hornungr. hann scal oc taca sícan rétt sem zadir hans. En sunr þýborinn ez honum er zrelsi gezit zrá horni oc zrá nappi. oc eigi eldra en þrévetrum. oc tóç hann hvárki til reips ne til reko. þá scal hann taca þriðiungi minna rétt en zadir hans. en hann scal víð engi mann þyrmasc. En ez árborins manns syni er zrelsi gezit oc ambottar. oc gezr zadir zrelsi eða hvergi hauggilldismanna ettborinna er gezr. þá á sá madr víð engan mann at þyrmasc. En ez hann zær cono árborinnar at scilum oc at lögum. oc getr börn með⁶ henni. þá hverza þau aptr í átt at rétti sínum. oc taki rétt eptir zöðorzedr sínum at seti oc at arztoçu allri. en þau börn heita betrzedrungar.⁷

Ez menn kaupaz roffum víð.

- 48 (gto.) Ez menn kaupaz roffum víð. laga laupi réttu. þá scal þat hallða. en aptr má zora innan zímtar ez leynandi lestir zinnaz á. En þessir eru leynandi lestir. denzð oc blindi. tvíðdrag oc vamhellti. siarzt⁸ eða stalt. En þetta kaup má eigi síltaz nema innan zímtar se aptr zort. En ez madr er á zerb sinni með roffi leypu. oc

Jvfr. Cap. 46. G. 96. Cap. 47. G. 104. Cap. 48. G. 44.

¹) özundarbót — b. f. ²) [á býrgðan hverr — b. f. ³) heft — mgl. b. f. ⁴) er — mgl. b. f.
⁵) heima — tilf. e. ⁶) víð — b. f. ⁷) betrzedrungar — c. d. e. ⁸) siarzt — c. d. e.

þiðr þar löft á innan þimtaz. þá sanni þat með einseidi at sá löftr þinnz á innan þimtar. en þat se hans þimt ez¹ hann temr við aptr at þora rossi. oc leggi við einseidi at nauðsyn olli at hann mátti eigi þora² roff aptr innan þimtar. oc taci síðan andvirði sitt. en hinn roff er sellði. Oc ez önnur spell haza síðan á görze á roffi manns az hins völdum er með þór. meti þat sannsýnir menn. en hinn leidrétti er roffit hazði. En ez hinn vill eigi við tafa. þá bióði hann honum með vátta .ij. oc segi hann az sína ábyrgð. en ez hann hellsr þá enn á verði. þá leggi hann honum rán við oc rétt konungs oc stemni honum þing.

XI.

- Um þestacono manns ez maðr lenpr. (1.)
- Um þorræði menja oc heimanzerð. (2.)
- Um iamnadarscripti³ þotra ámedal. (3.)
- Um gripalán til heimanzerðar. (4.)
- Um þiárþar cono við búanda sinn. (5.)
- Um úvirðan eyri. (6.)
- Um þveriar sculdir cona scal túca eptir þráfall búanda síns. (7.)
- Nær lög leggja þé hiúna saman. (8.)
- Ez men scal gipta þá er þiárhallð hegir bróður síns. (9.)
- Um heimanzerð sýstur az bróður hendí. (10.)
- Um úþest réttarmál eptir þramþarinn mann. (11.)
- Þverr rétt er þestarmaðr eða þaðir eða bróðir eigu á cono. (12.)
- Ez annattveggia hiúna hórar annat. (13.)
- Ez cona legg með manni undir búanda sinn. (14.)
- Um landsýlðdar teciu. (15.)
- Engi temr þriðingsoauci móti úheimilli heimanþingiu. (16.)
- Síolþ scal úroct cona þyrir ser ráða. (17.)
- Um men þá er manns arzi verðr. (18.)
- Um þvat er maðr verðr tryggrozi. (19.)
- Ez maðr sell þræl az landi. (20.)
- Um hiúna rétt oc mans búanda. (21.)
- Þvat cona má caupa þyrir ráð búanda síns. (22.)
- Um lenþingia caup oc heraz cono. (23.)
- Um hunda dráp. (24.)
- Ez hautr verðr drepinn. (25.)
- Um sauda bið. (26.)

Ez maðr lenpr á brott með þestacono manns. þá scal hann þota honum full. I rétti er þesta hazði innan þeirra .xij. mánaða er hann þesti hana. nema þyrir þeirra nauðsynia sacir se þrestat er scildar eru í þristnum rétti. oc svá þóður hennar oc

Jvfr. Cap. 1—4. G. 51. Hk. 50.

¹) For er? ²) þingia — c. d. e. ³) arzo — tilf. c. d. e.

Um þrjú vita þé.

- 21 (xx.) Þat er hit þrjú vita þé er menn þestaz höndum saman. oc se .vi. menn at¹ hvárstveggia hendi.

Um fjórða vita þé.

- 22 Allt þat er dómr dómir manni. þat er vita þé. enn ez maðr stefnir manni þing. oc dómá menn öðrum manni þé az hinum þar á þinginu.

Um .v. vita þé.

- 23 (xxi.) Eigi skal segia sculd í garð daudum manni nema hann hazi vitni til. en eigi skal eid sveria þyrir dautt brióft. nema þar at eins er scilt er í bók várri.

Svá skal vita þé sokia.

- 24 (xxii.) Svá skal vita þé sokia sem allar sculldir. beida út þrysvár oc þó þullt at um sinn se. oc leggja rán vid ez á er halldit. oc stemna honum þing. nema hinn stemni þrínætting innan þimtar sá er vöru á. En ez þeir settaz² þar þá er vel. en elliger stemni sokiandi honum þing. oc nióti þar allra vitna sinna. En ez honum þellse [at vörn.³ þá halldi hann upp sculd oc sect vid konung. slieri sem honum geþr söc til .iiij. merer vid hveria útþeizlu. hvárt er beidir eitt sinn eda optar. eda þoli atþör. en þonðr sculldir til atþarar. En um þiársócnir þær allar er eigi má með lagalezli sokia oc ero þó⁴ váttar til. þá skal út beida oc leggja rán vid. en ez á hellsdr. stefni honum þing. oc nióti þar vitna sinna. En ez hann vill eigi þá lúca. þá þari þonðr at honum. oc taci az honum háþzu meira oc ránþaug konungi. En um þær þiárs sculldir er vitni ero til. þá skal stemna heim til þingstemnu oc þing síðan. en hann hazi costí .ij. lúci sculd eda vinni lögeida. en þonðr þari at honum oc taci háþzu meira. En um þau spell öll er gera um þénad manna. oc svá þar er þé spillir þé. þá stemni hann til þingstemnu oc þing síðan. þá láti bera mannsverc á. oc svá ez þé spillir þé. þá stemni heim til þingstemnu. En ez hann heþir syn þyrir ser. þá halldi hann upp lögeidum. eda þoti sem menn meta. En ez hann vill hvárki. þá þari þonðr at honum oc taci az honum háþzu meira. En sá er eigi þerr til. hann er secr þaugi.

Um dómsetning oc kemr eigi cvöðováttr.

- 25 (xxiii.) En ez menn haza dóm sinn settan oc cemr eigi cvöðováttr annars. þá skal hann þida hans til middago oc setia dóm síðan. En ez annarr setr eigi sinn dóm ígegn. þá er hann secr aurum .iiij. en hinn skal mæla cvöðováttr annarr⁵ sliet sem hann vill bóca á öðrum dómi. Nú coma báðir cvöðováttrar til annars dóms. oc bera þeir at þullu með hinum er cvaddi. þá sculu báðir at þullu hallðnir þeir dómá.

¹) az — c. d. e. ²) sokia — b. f. ³) [atvöru — c. d. e. f. ⁴) þá — f.
⁵) annat — b. c. f.

Nú er sá hinn þridi dómr er coedia scal. eða láti af máli sínu. Hvert mál þeirra er mádr veniz heimildar manni at. þá scal þesta scila dóm þyrir.

Um sóku við manni einleypan.

(xxiv.) Ef mádr hittir mann einleypan innan þyllis. oc vill soeia hann. þá scal 26 hann spyria hann at heimili sínu. en hinn scal segia heimili sítt.¹ En ef hann villir heimili sítt. þá scal hann gera honum heimili innan þyllis. oc haza vitni við. oc soei hann þar. Hann scal hann haza heim með ser. oc hezla² hann sem hann vill at hann meidiz eði. oc kenni³ þing at. oc hazi hann til þings. oc nióti vátta sinna allra slíct sem vitni berse honum. En ef hinn vill eigi reida. þá scal hann bióða frændum at þeir leysi hann slícu þé sem hann er secr. oc váttar vitu at hann á at giallda. En ef þeir vilia eigi leysa hann undan. þá scal met⁴ lími hann til sculdar þaðan þyrri sem hann er údhjrrí. oc úgilld frændum. en hann er bodinn ádr. En ef sá þær ser heimili. þá scal hann æsta hann tacs til heimilis síns. en hinn⁵ scal tac þá. en soeiandi scal þylgia honum þangat sem hann segir tacs ván. En ef þar þellse honum tac. þá scal hann þylgia honum þangat til .ij. búenda⁶ hinna næsto. oc bióða þeim at ganga í tac þyrir hann. en ef þeir vilia eigi. þá scal hann haza heim með ser. oc gera slíct við hann sem ádr var sagt.

Um tak ef mádr gengr í.

(xxv.) En ef hann þær honum tac til heimilis síns. þá scal hann þar soeia hann. 27 en ef missir hans at heimili. þá scal soeia þann er í tac geð þyrir hann.

Handfals band oc tryggva vátta kaup.

(xxvi.) Hvar er menn leggja hendr sínar saman. oc ero .v. menn af hvárstveg; 28 gia hendi. þá scal allt svá hallda sem dómr dómdi. En ef þé er þest. oc vitu þat váttar. þá scal þat hallda. En tryggva vitni þat er sceytingar vitni er. þat scal mádr hallda ábyrgð .xx. vetr. en síðan hjritar eid upp þrá þvi. at þat mál er svá þornt at þat er or tryggva vátta ábyrgð. En kaupvátta⁷ alla adra scal mádr hallda ábyrgð á⁸ .x. vetr. en upp þrá þvi sveri hann einn. at þat mál er svá þornt. at þat er or vátta ábyrgð.

Þveffo mádr má þdrum manni.

(xxvii.) Umbod sítt scal engi mádr meira manni at burðum bióða ne at metordi 29 helldr en hinn er hann á sócn við eða vörn. þyrir utan sócnir konungs eða erli- biscope. En ef hann býdr annan veg. þá hezir hann þyrirþarit máli sínu. hvert er

Jvfr. Cap. 26. G. 46. Cap. 28. G. 40. Cap. 29. G. 46.

¹) þá (scal hann gera honum heimili innan þyllis. — tilf. c. d. e. f. ²) hezta — c. d. ³) stemni — b. ⁴) met — c. d. með — e. ⁵) Rettet hertil af Arne M. fra honum i d.; ligeledes rettet med lysere Blæk i e.; honum — b. c. f. ⁶) búanda — c. e. f. ⁷) kaup vátta — c. d. e. ⁸) (— c. e.

hann á at¹ sokia eða veria. oc þær ser þegar umbodoð manni ex hann þyðiz þess þurza. iamvel heill maðr sem siúcr. hvárt er hann gerir oc hann þarþ innan þykkis eða utan.

Swat þykkis menn megu døma.

- 30 (xxvii.) Mál hvert þeirra er allir þykkismenn ero á eitt.² þá scal þat hvergi riúza er þeir døma [lög um³ þau mál öll er þeir eigu um at døma. þó at þrá hverzi⁴ hauggilldismenn oc neygilldismenn eða námagar. En ex þrá hverzr ziórð: ungr manna eða þleiri þingmanna rétttra. þá scal bera þingroz aptr á þing. oc scióta máli til .ij. þykkna þings. En þó at engi beri þing aptr. þá er engi búandi secr er ex þingi gecc með honum. En ex menn verða eigi sáttir á .ij. þykkna þingi. þá scal scióta til .iiij. þykkna þings. En ex þeir verða eigi þar sáttir. þá scal scióta til átta þykkna þings. haza þat þar er allir verða á sáttir oc í lögréttu kemr. Nú er þykkis scipat í sundr. þá er svá mælt. at svá scal standa mál þeirra sem þykkis manna allra.

Heima skal búandi veriazc.

- 31 (xxix.) Heima skal búandi veriazc at búu sínu um þiársócnir allar. nema um þat mál eitt er hann hezir⁵ þé í caupangi. En ex búandi er tacs æstr í caupangi. þá þái hann tac til stemnu til mótz þiala⁶ þó at hann se til dóms æstr tacs. En ex þá scil á hvert málit var gört í caupangi eða heradi. þá scióti búandi þvi til gudz at þat mál var gört í heradi. oc þori vörn sína í herad. oc þái brautar tac til heimilis síns. oc láti bú taci varða. En mansleigu oc landsleigu scal at frostopings⁷ sokia.

Swar mál skal sokia.

- 32 (xxx.) En ex þat mál scal sokia í heradi sem gört er í caupangi. þá scal sokia at frostopings rétti. oc døma um at þiarceþiar rétti. en ex þat mál scal sokia í caupangi er gört er í heradi. þá scal þat sokia at þiarceþiar rétti. en døma um at frostopings lögum [ex á dóm kemr.⁸ Nú hezir maðr sóct mál sitt at lögum frostopings. þat er døma scal at þiarceþiar rétti. oc ber einn vátttr á þeim dómi⁹ með sorianda sculld á hendr verianda. þá halldi veriandi settar eidi þyrir oc nemndar vitni. En nemna scal .iiij. búendr þá er næstir búu heimili hans innan þykkis. oc hazi veriandi þá .ij. ex þeim .iiij. er hann má þá til eidar með ser. en hann sláþr hinn .iiij. En ex hann þærr eigi þá vátta er nemndir váro. þá reidi hann .x. ertogar þyrir þangavátt

Jvfr. Cap. 32. G. 120.

¹) at — mgl. d. f. ²) sáttir — er udentvill udeglemt. ³) [lögum — e. ⁴) Saaledes rettet, da det kort efter forekommende hverzr noksom viser, at her maa læses hverzi. b. og e. have hveris, men e. og f. hveriu, hvilket meget let kan være Læse-Feil istf. hverui, der i enhver Mbr., hvor Bogstaven i ei er betegnet ved Prik, seer ligedan ud. ⁵) þæfir — e. d. e. ⁶) við þiala — e. e. I d. synes ogsaa við (v) at være tilföiet med Arne M.s Haand, men igjen at være næsten udslettet. ⁷) lögum — tilf. i d. i Margen mellem Klamrer med Arne M.s Haand; ligesaa i e. over Linjen med lysere Blæk. ⁸) [mgl. e. ⁹) degi — b. f.

rn. en ez hann er eigi siályr. þá er hann saðr at máli því er hann zefti eid fyrir. ez foriandi hefir eigi vátt til máls síns á dómi. þá halldi veriandi upp .v. eidi ga ez þat er meira xé en til .iiij. aura silfrmetinna. En sacaráberi á vátta xé allt¹ er veriandi á at giallda fyrir vátta þá er honum zallaz.

Sina fylkismenn skal hverr konungs ármadr sokia.

(xxi.) Ez madr gerir til vítés vid tonung. þá skal sinn fylkismann ármadr 33 a. En ez hann skal sína sócn siályr. þá soki hann sem hann vill. oc svá skal ármann a sem elli huern búanda. ez hann gerir úscil búanda eda öðrum manni oc eigi ármadr taca fyrir búanda ertog eda ertog meira. En ez hann tect. xari sá til er in hefir az tect oc beidi ármann xiár síns. en ez hann lætr eigi laust. þá stemni um heim til pingstemnu oc ping sídan. En ez hann vill eigi aþláta. þá æfti in bondr atzarar at taca az honum xé hins. oc leggi á .iiij. mercr. En þat xé o bondr haza allir saman. Sacaráberi skal socia ármanninn til vítés þess er vid yr. en bondr tja² honum oc haza sectina.³ En ez bondr synia lids. þá ero þeir r .v. aurum töldum huerr þeirra. En sacaráberi soki víti az þeim oc bondr allir. hafi þeir vítit er vidliggr.

Um réttazar manna.

(xxii.) Hauldr skal taca at zullrétti sínu mercr .iiij. Nú skal pridiungi vaza 34 i frá hauldi réttz huers manns. oc svá þverra annan veg frá hauldi oc⁴ pridiungi.

Um úkvedisord oc iamnan vid zexfott kvikindi oc réttazar þaz um.

(xxiii.) Ez madr iamnar manni vid berendi. huerr sem hon er. þá er þat zull- 35 isord ez hann sírscotar. En ez hann mæfir vid hauldmann. gialdi .iiij. mercr. ornum manni .ij. mercr. recspegni .xij. aura. leysingia (syni)⁵ mörc. [oc svá hinn .iiij. a mörc.⁶ Silfrmetit skal zullrétti huers manns. nema þyrmslamanna. En .xxx. peninga í eyri huerr hvárt sem gengr vegit eda talt. Leysingi .v. aura ez zrelfsöl hans gört. en ez eigi er gört. þá er hály mörc. En ez madr tallar mann sannfordinn. skal hann bota honum zullrétti. En ez madr iamnar manni vid oza eda vid eda vid eitthvert vicindi þesssyns. þá skal hályrétti uppi. En ez menn mælaz illa [oc oexaz þeir⁷ þá skal ord orðs hemna.

Um sókn vid kons einleypa.

(xxiiii.) Ez madr vill socia cono einleypa. þá stemni hann henni⁸ heim oc svá 36 narmanni hennar til heimilis hennar oc svá vvedi sitt mál. en hon taci ser

Jvfr. Cap. 34. G. 200 Cap. 35. G. 196. Cap. 36. G. 47.

¹) allt — mgl. b. f. ²) Saaledes rettet af Arne M. i d.; saavel her oprindeligen, som i de övriga rister rja eller rja. ³) Saal. rettet af Arne M. i d.; i Afskrr. ellers (ættina. ⁴) Rettet i d. (af e M.) og i e. til at. ⁵) () maa her nödvendig tilføies. ⁶) [mgl. c. e. ⁷) [Saal. i alle Afskrifter. jarköretten, hvor dette Sted er heelt optaget, staaer: "ða genaz." ⁸) henni — mgl. c. d. e. f.

varnarmann iaznborinn þeim manni er hana átti næst ádr. En ez hon býdr betr bornum manni. þá hezir hon zyrirzarit sócn sinni. En ez mæz¹ er sú er hvárki lizir zadir ne bródir. þá scal hon bióða um iamnbornum manni zedr sinum. Svá hit sama ez zadir oc bródir lizir. oc geza þeir eigi gaum um hennar zar. þá bióði hon um iamnbornum manni þeim.

Um réttazgar kvenna ez lofuar verða.

- 37 (xxv.) Nú er um réttazgar kvenna. Hvorr maðr á zullrétti um cono sína haulldr á merer .iij. ez hon er loftin. En edia scal siolz haza rétt sinn. oc scal sá sozia er hon vill. slícan rétt er sá átti er næst átti hana. En ez mæz verdr loftin. þá scal sá taca er nánastr er slícan rétt á henni sem hann á at taca á síalzum ser. En ez hon siolz scal þann rétt haza. stezni sá þing er sócnari er réttz.

Ez kona líftr karl eða konz.

- 38 (xxvi.) Ez cona manns líftr cono adra. hann scal bota hálzum minna rétti en búandi hennar átti á ser eða zadir hennar. oc se þat ez hennar zé tecit. oc svá ez hon stell oc settaz zyrir. En ez cona manns líftr mann. þá scal búandi hennar bota zullrétti ez hennar zé. En einn maðr scal taca rétt á zriálsri cono hverri nema á zefstar cono manns. þar scal zadir taca oc zefstar maðr slícan sem hvorr er borinn til.

Um heila húsgangsmenn.

- 39 (xxvii.) Allir menn er ganga húsa ámedal. oc ero eigi þyrmsla menn. oc ero heilir oc vilia eigi vinna. þá er sá secr mörcum .iij. svá carl sem cona. en ármadr eða annarr maðr taci þann mann með váttum oc hazi til þings. En zreendr hans leysi hann þá .iij. mörcum. eða hinn zénsti ser er þangat hazði sem hann vill.

Svat zyrir þræl skal úbyrgiaz.

- 40 (xxviii.) Halldi hvorr upp zyrir þræl sinn herlenzcan orði oc eidi eða þvi er til cemr í orði eða verci. En ez hann leypz zrá dróttni sinum. þá scal hann haza hýtt hann zyrir zimt ez hann nær honum. En ez hann vill eigi. þá taci ármadr. oc hazi hýtt zyrir zimt oc nýti ser. En búandi á loft at leysa húð hans .v. aurum töldum. oc hazi síalzr þræl sinn. En ez ármadr vill eigi beria. þá hazi búandi þræl sinn. En ez útlenzcr þræll er oc lemz honum mál í hendr. þá scal dróttinn hans selia þræl þann í hendr sacarábera. en hann scal þina hann til sannrar sögu svá at hann se hvárki verri at verði ne verci. en búandi taci þræl sinn sídan² ez hann er scírr oc nýti ser. En ez útlenzcr þræll leypz zrá dróttni sinum. nú tecz hann þræl þann sídan. þá scal hann haza gellðan hann zyrir zimt. eða búandi hazi þræl sinn.

Jvfr. Cap. 37. 38. G. 197. 201. Cap. 40. G. 68. 69. 163.

¹) mæz — mgl. b. f. ²) enu — tilf. c. d. e.

En ez þræll leypr frá dróttni sínum innan laga váttra oc utan þyllis. þá leyfi dróttinn hans hann undan með .ij. aurum silzmetnum ez þeim er tóe at unningia lausn. en utan laga váttra at hálzri mört.

Ez madr lýstr ross undir manni.

(xxix.) Ez madr síttr á rossbati en annarr lýstr ross undir honum þyrir þraman 41 södul. þá skal sá giallda .v. aura. en hálzra mörc þyrir aptan södul. En ez hann þellr ez bati þá er þullrétti uppi. En ez hann steiniz. þá er sem hann hazzi síalþr gört ez hinn vill er þyrir verðr. En ez hann leggr ekki í. þá á konungr ekki á því. En ez lýstr ross þat er cona síttr á bati. þá liggir iamt við oc undir carlmanne se loftinn. en ez hon þellr ez bati. boti henni hálzrétti. en búanda hennar özundarbót. En ez lýstr ross við garð bundit. giallði eyri þeim er á. En ez madr tect ross manns hvárgi sem bundit er oc riðr í brott frá honum. þeim sem rossit á. hann skal bota aurum .v. silzmetnum haullði. hálzra mörc árbornum manni. þrimr aurum recspegni. .ij. aura¹ leyfingia.

Um annat þornæmi.

(xl.) Þat er annat þornæmi ez madr tect scip manns með árum oc með þilium. 42 hvárt er eigande ser eða eigi. þá liggir þar sama gialld við oc sama hætti. En hvárt sem madr tect ross eða scip þá hazzi sá ábyrgð er tóe til þess er aptr centr.

Um þornæmi .iiij.

(xli.) En þat er .iiij. þornæmi ez madr tect screiði manns ez hann þerr til þings 43 eða til þyrliu eða þerr hann leidar sinnar. þá er oc² sama gialld. En ez madr tect ross manns í haga úti eða scip í³ naufti at úlenþi hins er á. þar skal eigi meira giallda en .ij. aura silzmetna at áþangi. En um öll þornæmi oc áþang þá skal hverr giallda þulla sect. hvegi margir er at voro.

Um áþang.

(xlii.) Konungr á ekki⁴ áþang á hirdscipum sínum oc á hirdhestum. en þræll á 44 ekki áþang á sínu þé. En ez madr hittir þræl manns á hesti sínum eða á scipi. þá á hann eði á ser þó at hann se barðr. en dróttinn hans giallði ekki áþang hvert er þræll tect ross manns eða scip.

Um áþang ez madr lét manni ross eða skip.

(xliii.) Ez madr lét manni ross síns eða scips. oc vill sá hazza at þörþ sinni er 45 lét var. en hinn þerr til er léði oc tect ez honum lánit. þá giallði sá áþang er átti scip eða ross. en ez hann heþir lengr en lét var. þá giallði sá áþang.

Jvfr. Cap. 41—44. G. 92.

¹) leyfingia sgni. enri — synes her at være udeglemt; jfr. Cap. 46. ²) oc — mgl. e. ³) or — c. d. e.

Um þat ez madr vanar roff.

- 46 (xliij.) Ez madr scerr az roffi manns tögl. þá giallði aura .iij. En ez hala höggz az. þá scal meta roff. en hinn reidi þeim verð zyrir er átti oc özundarbót¹ á ozan. haulði aura .v. en árbornum manni hálza mörc. recspegni .iij. aura. leysingia syni .ij. aura. en leysingia eyri. en silzmetit er árborinna zé. en sacgilt þyrmslamanna zé. En ez madr lýstr tenn or hözdi roffi manns. hazi sá roff er laust. en hinn verð er átti oc özundarbót á ozan. oc svá ez hann höggz hala az roffi svá at róza zylgir. En ez heftavíg verðr hazi sic siálzan [hverr abyrgðan.² en ez lýstr heft³ á vígi nauðsynialauft. giallði özundarbót þeim er heft á eptir því sem hann er madr til. En ez madr tecz hepting az roffi manns zyrir ráð þess er á. giallði aura .iij. þeim er á. oc þess abyrgð á roffi oc öllum vercum þess til þess er eigandi temr höndum á. oc sveri eid zyrir. En ez topp scerr or hözdi roffi manns. sá er secr aurum .ij. En ez roff rennr eptir ríðanda manni. þá láti hann roff til varðveizlu zyr en hann hazi ríðit um .iij. bvi. eða abyrgiz siálzr elligar. En ez hala höggz az nauti manns. þá scal giallda hálzan eyri silzmetinn oc özundarbót sem hvervitna scal þar er⁴ madr gerir spell á búzé manns.

Um hornung oc rífung.

- 47 (xlv.) En ez madr legz með zriálari cono í scógi. oc getr sun með þeirri cono. þá heitir sá rífungz. hann scal taca sícan rétt sem zadir hans átti. En ez hann legz með zriálari cono heima á bvi⁵ í húsum. oc getr hann sun með þeirri cono. þá heitir sá hornungz. hann scal oc taca sícan rétt sem zadir hans. En sunr þýborinn ez honum er zrelsi gezit zrá horni oc zrá nappi. oc eigi ełdra en þrévetrum. oc tóc hann hvárki til reips ne til relo. þá scal hann taca þriðungi minna rétt en zadir hans. en hann scal víð engi mann þyrmasc. En ez árborins manns syni er zrelsi gezit oc ambottar. oc gezr zadir zrelsi eða hvergi bauggilldismanna ættborinna er gezr. þá á sá madr víð engan mann at þyrmasc. En ez hann zær cono árborinnar at scilum oc at lögum. oc getr börn með⁶ henni. þá hverza þau aptr í átt at rétti sínum. oc tati rétt eptir zöðorzedr sínum at seti oc at arztöcu allri. en þau börn heita betrzedrungar.⁷

Ez menn kaupaz roffum víð.

- 48 (xlvj.) Ez menn kaupaz roffum víð. laga kaupi réttu. þá scal þat haulða. en aptr má zora innan zimtar ez leynandi lestir zinnaz á. En þessir eru leynandi lestir. denzð oc blindi. tvíðdrag oc vamhellti. siarzt⁸ eða stalf. En þetta kaup má eigi sítaaz nema innan zimtar se aptr zort. En ez madr er á zerb sinni með roffi leypfu. oc

Jvfr. Cap. 46. G. 96. Cap. 47. G. 104. Cap. 48. G. 44.

¹) özundabót — b. f. ²) [á byrgðan hverr — b. f. ³) heft — mgl. b. f. ⁴) er — mgl. b. f.
⁵) heima — tilf. e. ⁶) víð — b. f. ⁷) betrzedrungar — c. d. e. ⁸) siarzt — c. d. e.

þidr þar löft á innan þimtar. þá sanni þat með einseiði at sá löftr þinnz á innan þimtar. en þat se hans þimt ez¹ hann kemr við aptr at þora rossit. oc leggi við einseiði at nauðsynn olli at hann mátti eigi þora² ross aptr innan þimtar. oc taci síðan andvirði sitt. en hinn ross er sellði. Oc ez önnur spell haza síðan á görze á rossi manns ez hins völdum er með þór. meti þat sannsýnir menn. en hinn leidrétti er rossit hæzði. En ez hinn vill eigi við taka. þá bióði hann honum með vátta .ij. oc segi hann ez sína ábyrgð. en ez hann hælldr þá enn á verði. þá leggi hann honum rán við oc rétt konungs oc stemni honum þing.

XI.

- Um þestacono manns ez maðr leypr. (1.)
 Um þorræði menja oc hetmanzerð. (2.)
 Um iamnadarþiþti³ þotra ámedal. (3.)
 Um gripalán til heimanzzerðar. (4.)
 Um þiárþar cono við búanda sinn. (5.)
 Um úvirðan eyri. (6.)
 Um þveriar sculdir cona scal lúca eptir þráþall búanda sino. (7.)
 Nær lög leggia þé hiúna saman. (8.)
 Ez men scal gipta þá er þiárhallð hezir bróður sino. (9.)
 Um heimanzzerð sýstur ez bróður hendr. (10.)
 Um úþest réttarmál eptir þramþarinn mann. (11.)
 Þuorn rétt er þestarmaðr eða þaðir eða bróðir eigu á cono. (12.)
 Ez annattveggia hiúna hórar annat. (13.)
 Ez cona legz með manni undir búanda sinn. (14.)
 Um landsþýllðar teciu. (15.)
 Engi kemr þriðingþauci móti úheimilli heimanzþigiu. (16.)
 Siolz scal úroct cona þyrir ser ráða. (17.)
 Um men þá er manns arzi verðr. (18.)
 Um þvat er maðr verðr tryggrozi. (19.)
 Ez maðr sell þræl ez landi. (20.)
 Um hiúna rétt oc mans búanda. (21.)
 Þvat cona má caupa þyrir ráð búanda sino. (22.)
 Um leþsingia caup oc heraz cono. (23.)
 Um hunda dráp. (24.)
 Ez haukr verðr drepinn. (25.)
 Um sauda bit. (26.)

Ez maðr leypr á brott með þestacono manns. þá scal hann þota honum þull. I rétti er þesta hæzði innan þeirra .xij. mánaða er hann þesti hana. nema þyrir þeirra nauðsynnia þacir se þrestat er seildar eru í þristnum rétti. oc svá þóður hennar oc

Jvfr. Cap. 1—4. G. 51. Hk. 50.

¹) For er? ²) þigia — c. d. e. ³) arze — tilf. c. d. e.

fullrétti En ez þedr eða þorræðismanni er lent at hans ráð se til at hon¹ se á brottu. þá sveri hann lýritar eib eða gialldi slíct sem henni skyldi heiman fylgia.

Um þorræði meyia.

- 2 Fadir oc módir scal ráða giptingum dottra sinna eða sá madr er giptingarmadr er at. En enga heimanzylgiu má arzi giptingarmanns riúða. nema um² unnd se.³ En ez dotr verða þödur sine arzar eða módur eða bróður. eða hverelis arzar er þær verða. en sumar giptar en sumar úgiptar. þá sculo þær er úgiptar eru taca svá milit az úsciptum arzi sem þær höfðu er giptar eru heiman.

Um iamnadar skipti til arzs.

- 3 En þó at allar se heiman giptar. oc er eigi scipt heimanzylgiu til iamnadar þeirra á millum. þá taci az úsciptum arzi svá micil sem sú hazði er mest hazði heiman [æ meðan vinz til.⁴

Um gripa lóa til heimanzerdar.

- 4 Gripir þeir allir er lédir eru til heimanzylgiu. oc eru þeir metnir oc myndir í hendr þeim er conu þær. þá á hann þá iamnheimila sem þadir eða módir léti heiman fylgia. En ez madr segir at hann lédi eigi til þess þeirra gripa. þá sveri hann einseidi carl sem cona. en hann soci til iammyils giptingarmann konunnar. oc lemr þær eigi þridungsauci í mót. En ez edia giptir sic heiman oc lætr meta þé annarra manna í heimanzylgiu sína. oc lér hinn til er átti. þá á hann þat iamnheimillt sem þat er edian átti. En ez madr vezic eigi til þess hazza lét. þá sgni með einseidi. en heimanzylgia hennar⁵ þvi minni.

Um þiúrzar kons við búanda sinn.

- 5 Karlmadr scal conu eyri ráða⁶ meðan þau ero hiún oc er úscilt þeirra ámedal. nema þvi einu er scilt er at þestum eða at samþangi⁷ þeirra. þat þé scal hon siolz ábyrgiaz oc þyrir ráða. En ez cono manns tomiz arzr til handa oc eru úmagar í erzð þeirri en eigi þé. scal búandi hennar þyrir þeim hyggia. oc gera þyrir þau róðr oc reidu. en eigi scal heimanzylgia hennar az þvi þverra er lýsing lemr á í öllðrhúsi. En ez þé er í erzð þeirri. þá scal virða iardir oc lausa aura alla oc hazi hann með ábyrgð oc með ávegti. oc greidi slícan eyri az höndum ser sem hann tóe. nema landaleigur þær er hann tóe síðan.

Jvfr. Cap. 5. G. 52.

1) Rettet saaledes af Arne M. i d.; hann — de övrige. 2) um — mgl. b. f. 3) Herefter en Aabning som til et Ord i b. f. 4) [mgl. c. e. 5) er — tilf. Arne M. i Margen i d. 6) æ — tilf. c. f. á — tilf. e. 7) Saaledes i alle Afskrifter; for samgangi?

Um úvirðan¹ eyri.

En ef hann tók úvirðan eyri. þá sver hon stolz til ziár síns. En ef hann líz 6 lengr. þá reidi ef hendi ser svá mycit sem hann tók erzingium heima² oc sveri at eigi tók hann meira. En ef cona missir búanda síns. oc hazi þau .xij. mánadi saman verit. þá á cona þridiung í búí oc í lausum aurum öllum oc clædi sín at þornabi.

Um hœriar skuldir.

Landsleigu skal hon lúca [sculda oc landsleigu³ at þridiungi oc engum sculdum 7 öðrum. En ef þau búa á annars tveggia iörðu. þá skal hvárki þeirra leigia iörd af öðru. En ef hon callasc eigi haza zé sitt allt. þá bióði hon manni um vörn sína oc um sócn sína iambornum mánni þeim er næst átti hana. at sozia til ziár síns. En ef erzingiar hins dauda segia at hon hazi þá meira zé. þá sozi þeir hana. En ef þau haza eigi .xij. mánadi saman verit. þá vœði hon ziár síns þess er hon tallaz missa.

Mær lög leggja zé hiúna saman.

Ef⁴ madr gengr í bú með eðiu eða með meniu. þá á hann þó eði í búinu 8 zyrir en þau haza .xij. mánadi saman verit. þá leggja lög zé þeirra saman. En ef öreigar .ij.⁵ loma saman at lands lögum oc aucaz þeim zé. ⁶ hazi hann .ij. luti. en hon þridiung bæði í landi oc lausum eyri. En ef annattveggia missir annars vid. oc þrýtr öldrhúsvitni. vinni stálzt eid til ziár síns en .ij. scilvœnir menn oc réttæmir sanni eid hans eða hennar. en zé greiðiz eplir lögum. En ef caupir iörd með gripum eða lausazé eða búzé cono sinnar oc líz hon honum lengr. þá skal hon þat eitt haza í iörðu af örzum hans sem henni zylgði heiman oc þridiungsaUCA með. enn þó at hann leidi hana til bócar. scyting at taca. því at lög riúza þat mál. oc lausazé er arzar greiða í hönd henni. En ef hon tecz zé í erzd síðan er þau komu saman. oc verðr þat zé í iörd reitt. þá skal sú iörd hennar.

Ef mæg skal gipta þá er ziárhald hezir bróður síns.

Ef mær hezir ziárhald bróður síns. þá se⁷ zöðorzrændr oc móðorzrændr sveinsins 9 slíct henni til heimanzylgiu af ziárlutum sveinsins sem þeim sýniz er hyggnaflir eru. en ef þá scill á. þá ráði þeir hauggilldis menn er arzi þeirra eru næflir ef þeir haza vit til. En ef arzi geyr þá söc þá er hann er zullíða. at þeir hazi tecz zé á gipting systur hans. þá standi sá zyrir með einseidi er sú söc cemr á hönd. En ef einnhverr verðr sannr at því at hann hazi til þess mútu tecz. reidi slíct⁸ upp sveini- num sem hann tók mútuna oc heiti drengr at verri. En um fram ráð þeirra manna

Jvfr. Cap. 8. Hk. 52. G. 53. Cap. 9. Hk. 53.

¹) virðan — c. f., ogsaa opr. i d., men rettet af Arne M. til úvirðan.

²) Maaskee hennar?

³) [Synes at staae aldeles overflødig.

⁴) En ef — c. d. e.

⁵) .ij. — mgl. b. f.

⁶) þá — tilf. b. f.

⁷) zát — c. e.

⁸) zé — tilf. c. d. e.

er nú ero til scildir. þá skal hon eigi eiga cost meira at taca ser til heimanzylgiu. En ez hon tær annan veg en nú er scilt þá hallði þvi at eins at bródir hennar vili þegar hann verdr zulltíða.

Um heimanzerd systur.

- 10 Ez bródir giptir systur sína með zrænda ráði sá er ellztr er. oc eru sumir i úmegð. þá skal þat hallða svá sem þeir væri allir zulltíða.

Um úzest réttar mál eptir framzariun mann.

- 11 Ez mádr sneypir dóttur manns eða konu. eða vidr hann eitthvert verc þat er mádr á réttarzar á. oc er þat öllum [mönnum heyrum¹ cunt. oc zellr svá i zrá at engi² cern zesta á mál þeirra. þá á hinn sócn vid arza hans ez arzi hezir zjárlut eptir hinn dauda. En þvi at eins skal arzi greiða þann rétt er úzestr var. ez hins zjárlutir vinnaz til er zrá er zallinn um fram zorlagseynri oc adrær sculldir. hvárt sem vinz til hálzréttis eða zullréttis.

Guern rétt er zadir á á dóttur.

- 12 Mádr hvær á zullrétti á zestarkonu sinni iamt sem eigincono svá lengi sem sált er. en ez hon sitr heima á zödur zleti eða bródur. þá eigu þeir oc zullrétti á henni sem zestarmádr hennar.

Ez annattveggia hiuna hórar annat.

- 13 Ez mádr á eigna³ cono ser oc legz hann með annarri cono. hvárt er þat er utan húss eða innan húss. gialldi henni .iij. mercr hvært sinn.

Ez kona legz með manni.

- 14 Ez cona legz með manni undir búanda sinn eða scilsc hon vid hann saclaut móti guðs lögum. þá hezir hon zyrirgört mundi sínum oc þridiungsauca. En ez búandinn býdr henni samvift. en hon vill eigi. þá skal öllum zjárlutum búandi hennar varðveita (meðan hon lízir. en síðan tale sá heimanzylgio hennar)⁴ er þá er arzi hennar næstr. oc engan þridiungsauca. En ez þau settaaz á mál sín oc tær hann vid henni.⁵ þá zari zé þeirra sem mál þeirra væri spellalaust. En ez henni verdr sá glöpr optar zyrir. þá skal hann þó zjárlutum varðveita meðan hann er líz. at hann vill eigi⁶ vid henni taca. en síðan zari sem ádr var mælt. En ez hon hezir eigi verit vid þann glöpr lend. oc heitir hon nzirbótum vid gud oc búanda sinn. oc býdr búanda sínum samvift. en hann vill eigi eiga hana. þá hazi hon heimanzylgiu sína.

Jvfr. Cap. 12. G. 197. 201. Cap. 13. 14. Hk. 54.

¹) [heyrum mönnum — b. f. ²) eigi — e. ³) Saaledes rettet af Arne M. fra zinga i d. zanga — b. c. e. f. ⁴) () mangler i alle Afskrifter, men findes i det næsten ligegyldende Cap. i Hk., ligesom og i det tilsvarende Cap. i den nyere Landslov, og er aldeles uundværligt for Meningens Skyld. ⁵) henni — mgl. e. d. e. f. ⁶) eigi — mgl. b. f.

oc eigi þrjúðungs auca. En ef búandinn vill zírra hana heimanzerð sinni. oc segir svá at hana hazi¹ zyrreir slícr glepr hent. oc var sú sacargipt eigi zyrreir af hendi hans vid hana svá at mönnum væri heyrum cunt. þa standi hon zyrir einseidi. oc hazi heimanzylgd sína ef hann vill eigi vid henni taca. en eigi þrjúðungsauca. En ef meinleiki sundrar samvist þeirra med þess ráði er sundra á at gudø lögum. hazi sitt zé² hvárt þeirra. En ef (madr)³ settiz vid mann þann er legit hezir cono hans. þá scal sá veita trygdar er cono á. En ef hann tecz cono sína i hiúscap aptr oc zyrirliggz hinn hana sinn annat medan þau eru saman. þá er hann tryggrozi iamvel sem hinn ef hann vegz á tryggvar úspilltar. En ef búandi conunnar vinnz síðan á honum. þá vinnz hann á tryggroza manni oc úgilldum bæði tonungi oc zrændum.

Um landshylda teknu eptir zráðall annarstveggia hiúna.

Ef miðdaudi verðz hiúna tveggia. oc andaz cona hans eptir .ij. postola messu 15 daga⁴ er zyrstr er i sumri. þá scal búandi taca landshyld um haustit eptir af hennar iörðum oc eði greida örzum hennar af þeirri sculd. En cona zylgi sinni sculd þeirri allri er útelin er oc þrjúðungs auca. nergz er búandi hennar zellz zrá. Svá ef madz hezir tecit mála á iörðu. oc andaz annarrtveggia landsdróttinn eða umbods madz zyrir þann messudag. þá á leigu (lídi)⁵ einnar⁶ ardar mála. En ef landsdróttinn andaz eptir þann messudag. þá á leigulídi .ij. mála arda. þá iörð⁷ eina er landsdróttinn andaz á oc adra næstu eptir.

Eigi kemz þrjúðungsauki móti úheimilli heimanzylgiu.

Hvorr giptingarmadr er réttz (er)⁸ at cono láti allt vera heimillt i heimanzylgiu. 16 en allt þat er sozia scal at lögsócnum. þá scal eigi þrjúðungsauki coma móti því.

Stálz skal úrøkt kona zyrir ser ráða.

Ef zrændr vilia eigi geza gaum at þeim conum er þeir eigu zyrir at hyggia. 17 oc zá þez stálzaz ser atvinnu. þez sculu ráða svá sínu ráði sem þez vilia. En þaz [scal eigi zrændr engan⁹ rétt á því eiga. nema hon liggz med manne. þá scal nánafti níðz taca rétt á henni. hvárt sem hann er i bauggilldi eða nezgilldi. En ef .ij. ero iamnánir conunni at zrændsemi eða zleiri. adrir i bauggilldi en adrir i nezgilldi. taci allir einn rétt. oc scipti at manntali oc at mannmergd sín ámedal at iamnadi. En ef sunz er at zyrsta barni. þá scal hann eði i zyrsta rétti oc seti þeim er síðan verða.¹⁰ En sá heimti rétt til handa barninu er nánastr er i nezgilldi. ef af zedr

1) hezir — b. d. f. 2) þá — tilf. c. d. e. 3) Tilf. af Arne M. i Margen i d., saavelsom af en senere Haand i e.; oprindeligt mangler det i alle Afskrifter. 4) Feilskrift for dag? 5) lídi er tilf. i Klamrer i d. og over Linien med en anden Haand i e., mgl. i de øvrige Afskrifter. 6) einn — d.; rimeligvis Conjectur af Arne M. 7) Saaledes bør uidentivt Ordet læses, hvis det ikke er en blot Feilskrift for örd? 8) Tilf. over Linien af Arne M. i d., med en anden Haand i e., mgl. i b. c. f. 9) [Saaledes i alle Afskrifter. 10) En ef sunz &c. — saaledes i alle Afskrifter.

barnsins er at heimta. en ez az öðrum er at heimta. þá heimti þadur barnsins barninu til handa oc hirði til þess er þat er zullíða. En ez barnit andaz hazi sá réttinn er hælðr.

Um mey þá er manns arzi verðr.

- 18 Mær sá er arzi verðr. hverstis arzi er hon verðr. hon má gipta sic síalz þeim er hon vill. þá er hon er .xv. vetra gömul. með þeirra frænda ráði er nánastir ero oc vitrastir. bæði í hauggilldi oc í neygilldi.

Um hvat maðr verðr tryggrozi.

- 19 Ez maðr rýzr tryggvar þær er sá maðr tryggði er hann var arzi. þá verðr hann eigi tryggrozi at meira zé en hann var arztaci eptir þann mann er hann rýzr tryggvar eptir.

Eigi skal selia þræl az landi brott.

- 20 Engi skal selia þræl ne ambátt az landi brott. en ez sell gialldi konungi .iij. merer. nema údáðamaðr se. oc vitu¹ menn þat.

Um haullz rétt á bryta² sínum.

- 21 Haulldr skal taca .iij. aura talda á bryta³ sínum oc þióni oc deigiu oc setu. en á öllum öðrum mansmönnum .ij. aura. En þræll skal taca .ij. lutum minna rétt en dróttinn hans. En ez þræll lýstr annann þræl⁴ þá skal svá hit sömu. en dróttinn á eði á því.

Haullds kona skal kaupa eyris kaupi.

- 22 Haullz kona má caupa eyris caupi oc⁵ eigi meira. en ez hon caupir meira caupi. þá hallðiz eigi nema búandi hennar vili. En hallða skal öll þau caup er búandi hennar vill.

Um leysingia kaup.

- 23 Svá sculu leysingia caup zara þeirra er eigi haza ceyptr þyrmslar az ser. land skal hann leigia⁶ svá miltit sem hann þarz oc zrió þar til auc .vj. aurum töldum. En öll caup önnur sculu því at eins hallðaz ez scaþdróttinn vill. Engi⁷ skal herazcona caupa meira í caupangi en í heraðum.

Um kozanraða ez drepiun er.

- 24 Ez maðr drepr kozanraða zyrir manni. gialldi .xij. aura. en þat er kozan ez maðr tecr hendi sinni um hálsinn svá at saman taci zingrinn. En .v. aurar zyrir mióhund. En zyrir veidihund hálzra mörc. oc svá zyrir nautahund ez hann er inn

Jvfr. Cap. 21. G. 198. Cap. 22. 23. G. 56. Cap. 24. 25. G. 96.

¹) vili — c. d. e. ²) brytia — c. d. e. ³) brytia — c. e. ⁴) þræl — mgl. b. f. ⁵) ca — c. d. e. ⁶) leysa — c. d. ⁷) Saaledes d. opr., men rettet af Arne M. til "eigi."

bundinn at hinu özsta nauti oc út leyfr at hinu zyrsta nauti. oc svá scal at grindum¹ hit sömu. En zyrir húsvörd egri ez drepinn verdr.

¶ Ez drepr hank.

Ez madr drepr hauc á hendi manni. gialldi mörc tallda silzmetna oc özundar: 25 bót. en hálza mörc ez í ödrum stad drepr. en þetta scal allt silzmetit.

¶ Ez hundr bítr saudi.

Ez hundr bítr saudi. þá er sá hundr úgilldr. eða gialldi sá er á holz giöld. 26 nema madr fylgi. en þá se full giöld. en annat sinni gialldi fullum giöldum.

XII.

j. Um iarda caup. (1.)

ij. Um zorfölu iörd. (2. 3.)

iiij. Um iarda bod svá oc² ez madr sell iörd oc vill eigi vid verbi taca. eða vill eigi scepta at verbi tecnu. (4.)

iiij. Snyfir scal snyfir iörd biöða ez þær verða arzar ódala. (5.)

v. Um iarda brigð. (6.)

vj. Um iarda caup.

vij. Um iarda brigð innan .xx. vetra. (7.)

viiij. Enn um iarda brigð. (8.)

(j.) Svá scal caup hvert sem³ vitni veit. En ez madr caupir iörd at manni. I þá scal tryggva vátta nióta ez iörd cenpti innan .xx. vetra hverfu undir tryggvar var scilt. en síðan scírscoti tryggva vátta ábyrgð hvárt sem er innan gardz eða utan. En ez sá cuez eiga lausn á iördi er felt hezir. þá scal hann vitni til haza .ij. manna þeirra er vid sceyting váru eða þeirra .iiij. er vid þeirra .ij. vitni haza at lögum telit. oc scal haza leyft iörd innan .xx. vetra eptir þessum vitnisburð. En ez sá⁴ andaz er lausn cuez á iördi eiga. oc er sá í úmegð er arzi var hano. er einn sunr eða zleiri eða dothr. þá scal hinn elzti haza sótt til lausnar öllum þeim til handa innan þeirra .x. vetra síðan hann verdr fulltíða. en síðan scal lausn az. En sá⁵ scal eidstaz⁶ þeirra er sveria lausnina. at þat com undir caup oc svá sceyting oc svá tryggvar. at sá scylldi eiga lausn á iördi er selldi. oc þat mál var gört vélalaust vid hinn er cenpti. En ez silz gengr betra eða dæligra þá lausn er á iördi borin helldr en þá géð er⁷ iörd var cenpt. þá scal hyggia at hver þá váru auralög er caupinu var cenpt. oc scal þetta zé gera iamgótt hinu er þá var til auralaga at virða. En ez sá hezir iörd húfat eða bott er cenpt hezir. þá scal virða hverium mun hon er þá

Jvfr. Cap. 26. G. 97.

¹) grenjum?

²) oc — mgl. c. d. e.

³) er — b. f.

⁴) madr — tilf. c. e.

⁵) þá — c. e.

⁶) vera — tilf. c. d. e.

⁷) þá — b.

betri er lausn berse á, heldr en þá er hon var sellð. oc scal hann þat upptaca í sílicum ziárlutum sem þá gengr. nema þeir settiz á um lut or iörðunni. En ez¹ þetta er um þau mál er síðan geraz er bók síá var tecin. en hin zyrri zari svá sem vitni berse.

Um zorfölu iörð.

- 2 (i.) Ez maðr vill iörð sína selia at zorfölu. sá er zorfölu máli rétttr. at sílican eyri scal maðr taca sem hann reidir. oc vill hinn er á iörð sína leyfa. þá scal hann² haza bodit hinum zé sitt zyrir helgu nott oc eptir Michjalsmessu. oc haza reitt í gangzöstu³ á þváttdegi sjauvinazöstu. en hinn scal reida brent silzr eda gull móti iamnmiclu sem hann mátti caupa með því zé. þá er hann ceypiti iördina með. oc þá gécc gull eda brent silzr. En ez hinn vill zé sitt haza. þá scal hann beida ziár síns zyrir helgu nott með váttum. En ez cona er ziárhaldsmadr oc á hon búanda. þá scal bióða báðum ez báðir eru nær. en öðru einu ez annat er nær. oc svá beida hit sömu. En ez hann zær eigi zé sitt. þá scal eyri leggja á .v. aura oc zylgia landsleigan. oc leggja á laga leigu tólz mánada hina næstu. en þat er laga leiga. eyrir á .v. aura hveria. Nú ez hinn villdi haza zé sitt. þá cvedi hann zé sitt eptir zöstu oc nióti gagna sinna at dómi. En ez hann missir vátta þeirra er nær váru þá er hann zécc zé zyrir iörð. þá nióti hann þeirra vátta at hann bygði oc leigu tócc ez næstu .xij. mánadi. En ez þá scill á hve scilt zé þat var. oc hezir sá eigi vitni til er zyrir zécc. sanni hinn einseidi er gelldr. at her er iamnmiclt oc iamngótt sem zyrir var zengit. En ez hann vill eigi lúca við hann. þá stemni honum heim til iardar þeirrar er hann á zé zyrir til stemnu oc ping síðan. oc talli zullverdi zyrir iörð þeirri. oc nióti vitnis síns allz á pingi. oc æsti búendr vápnatacc at honum se siálfscengt ez iörðu svá micit sem hann tócc leigu ez. nema hann reidi honum þá zé sitt. En ez zéit stendr þá cyrt á .xij. mánadi. þá scal hann zara til annat vár eptir iól. oc talla zullt iardarverdit ez hann vill. oc stemni honum heim til iardar þeirrar til pingstemnu. oc bióði hann scytingar. En ez hann vill eigi scypta honum iördina. þá stemni hann honum ping. oc zori fram vátta sína alla á pingi at svá er zarit allt sem hann segir. Nú ez honum zullnaft vitni sitt til máls síns. þá sculu allir pingmenn veita honum vápnatac. þá scal iörð hans vera svá heimil sem ódal hans. svá micit or iörðunni sem hann zann zé zyrir iördina. oc hann tócc leigu ez. eda hinn reidi honum zé sitt.

Um zorfölu iörð.

- 3 Sílica iörð scal hverr aptr selia sem hann tócc. en ez betri er. þá stodi⁴ honum þat. en ez verri er. þá giallði⁵ eptir því sem menn meta at verri er.

¹) Ordet ez synes her at staae overflödigt. ²) hinn — b. f. ³) gangzöstu — a. ⁴) stodi — b. f.
⁵) hann — c. giallði hann — d. borti hann — e.

Ez madr vill ódal sitt selia.

(iiij.) Ez madr vill ódal sitt selia. þá skal hann bióða á þingi þar innan þyllis 4 iörðin liggur hauggilldismönnum. En þeir eru kaupir næstir er nánastir eru. oc þó allir hauggilldismenn bodo¹ á. Nú skal hann gera þeim mánadar stemnu iardar verðs. En ez þá scill á iardar verðit. þá skal sá sveria er selia² vill. at micit var honum bодit þyrir. oc bauð sá er svá villdi reida. En sá skal eigi rrgiaz þá bодsvátta lengr en .x. vetr. En ez hinn hezir þé til þengit. en ódalsdr vill þá eigi selia sem hann görði honum stemnu til. þá skal sá er selia villdi sa undan með cauprozum.³ eyri .x. aura caup hvert. En ez sá tortryggvir er a vill. hverr aura þá eigi er hinn vill þyrir iörðina greida. þá sveri sá er caupa at hann hezir þat í sinni ættan⁴ at caupa ser til ódals. oc eigi með arþvicum vir annann. oc caupi sliet sem þá hezir hann verð til. oc eigi eði bод optar á. cauproz coma hvergi til nema her. En verði honum þúft eða þalt ódal þat er m cepti. þá skal bióða enn aþr hinum er hann cepti at.⁵ ez hans ódal var. hann skal iörð selia sem honum er þá bодit við. oc hann vill sveria at honum var lit við. Engum manni verðr iörð at ódali þyrir en .iiij.⁶ langþedr haza átt oc r undir hinn .iiij. samþlystt. En ez tonungr sceytir manni iörð. þá skal þá iörð um manni bióða þó⁷ at hann vill selia. hvergi er átti ádr. ez tonungr átti síðan nila. En ez⁸ madr skal bióða tonungi iörð. oc eigi tonungr öðrum manni. caupir madr ódalsiörð úbодna. þá skal hann bióða at iamþullu sem ódalsmadrinn með sama hætti. en ez ódals menn lensa eigi at aura stemnu. þá hazi hann iörð iheimila⁹ sem ódalsmadr bygdi. En ez madr býdr verð þyrir iörð eða greitt ir hinum er selldi með vátta. en hinn vill eigi við taca. þá beidi hann hinn stingar. En ez hann sýniar honum. þá stemni hann honum þing til þess þyllisþings eignin liggur í um svá margar nætr sem þiarviðt hans gegnir. oc nióti þar vitnis oc bióði honum þiárlut þar þram at reida oc beidi¹⁰ hann sceytingar. En ez m sýniar þá. eða kemr eigi. þá beidi hann bondr sceytingar með vápnataci. En idr seciaz haugi ez þeir sýnia. hverr þeirra .xij. eyringi. en hann tryggrozi ez m gengr á þá sceyting. sem hann hazi siáþr sceyftt.

Systir skal systur iörð bióða.

(iiij.) Kona skal eigi carlmanni iörð bióða ne carlmadr cono. En systir skal 5 ur iörð bióða. ez þær verða arzi ódala.

Jvfr. Cap. 4. G. 270—272. 276—279. 292.

¹) Saaledes i alle Afskrifter. ²) sveria — b. f. ³) Saaledes rettet fra caupronum (cauproum — rovum — cauprozum; see nedenfor cauproz) efter den nyere Landslov VI. 5. hvor det Meste af dette er indtaget. ⁴) ættan — mgl. b. f. ⁵) ez — b. ⁶) I Afskrifterne ved en aabenbar Feil .iiij.; den nyere Landslov VI. 2. ⁷) þá — d. f. Rettet dertil fra þó i c. ⁸) Ordet ez synes her enten taae overflödigt, eller snarere at være en Feilskrift for engi. ⁹) heimila — b. f. ¹⁰) beida — b. f.

Um iarda brigð.

- 6 (v.) Ez madr á iörð at brigða. þá scal hann hezia brigð sína eptir Michiælmessu um haust. oc hann scal haza átt sciladóm einn fyrir iól. nema hann megi zleiri haza. En ez madr býr á iörðu þeirri er hann á sumu stálfzr en sumu adrir menn. nú zerr madr til oc brigdir iörð þá. þá scal hann zesta sciladóm¹ fyrir oc nemna heimildarmann sinn at cvöð. þá scal sá tíösa er cvæddi. hvárt hann vill brigða þann lut einn er hann á. eða bíða þeirrar stemnu at þeir komi til er eigu með honum.

Um brigð.

- 7 (viij.) Hværr madr er brigð hezr upp. hazi sótt mál sitt á .xij. mánaðum naudsynialaust. eða hezr hann zarit sócn sinni. En hinn scal halldaz við vörn þá .xij. mánaði iamt sem hinn við sócn. svá er oc² mællt at lífsa scal iardarbrigði á .xx. vetrum. oc lífsa innan zylkis þar sem iörð liggz. En ez hinn sitr innanlands vetr .xx. at úlfstu. þá á hann eigi brigð til síðan. oc eigi meira ez hinum er cezpt hezr iörð þá en lífritar-eið. þá scal hann sveria svá. at hann er or tryggva váttu ábyrgð. þá á hann engi³ tiltölu síðan.

Enn um iardarbrigð.

- 8 (viij.) Þann scal cvæðia er býr á iörðu. en hann scal zesta sciladóm. oc scal at váttum spyria oc heimildarmann sinn nemna. oc sociandi scal nemna vitni sitt at cvöð ez hann er atspurdr. oc haza þat vitni fram á zyrsta dómi. En ez hann er atspurdr at vitni. oc neznr hann eigi. þá scal einfcis vitnis nióta. En lensingia⁴ vitni scal hann haza fram á scila dómi oc þá váttu at hann se sýnn at brigðarmanni oc at hans er ódal. En veriandi scal nemna vitni sitt á zyrsta dómi oc haza fram vitni sitt allt á öðrum dómi. En ez domendr eru allir á eitt fáttir. þá scal gera stemnu leiglendingi at zara eptir heimildarmanni⁵ sínum. svá lengi sem hann má zara tvívegis til hans oc í zrá. oc stemni landsdróttni til at hann veri iörð sína. En ez landsdróttinn er fyrir utan Agðanes. eða fyrir ozan ziall. eða fyrir nordan eið. þá scal gera þeim manni .ij. mánaða stemnu heim at veria iörð sína. ez hann er nöðurr innanlands. En ez hann er utanlands. þá scal bíða hans .xij. mánaði. En þá scal bíða svá hit sömu⁶ vitnis manns ez hann er utanlands. Nú scal brigðandi cvæðia leiglending þá er hann cemr aptr þó at landsdróttinn sifi inni. En ez landsdróttinn vill zesta lagadóm. þá scal leiglendingz lauss við vörn. En ez landsdróttinn vill eigi zesta lagadóm. þá scal leiglendingz zesta. en sociandi scal leggja dóm á zimm náttu zrefli í dómstæð réttum. Þá sculu þeir þann dóm socia. En ez landsdróttinn

Jvfr. Cap. 6—8. G. 265—269.

¹) dóm — c. e. ²) oc — mgl. c. d. e. ³) Saaledes i alle Afskrifter. ⁴) Saaledes i alle Afskrifter; udentvilt Feilskrift for lífingur. ⁵) heimiliomanni — c. e. ⁶) sama — e.

er þar þá. oc vill nemna dóm sinn. þá er leiglendingr lausð vid vörn. En ez hann vill eigi þann dóm nemna. þá skal leiglendingr nemna lagadóm landsdróttins síns. Hvárt er hann er til kominn eða eigi. oc þori fram vátta sína þá at hann stemni dróttni þangat. þá er leiglendingr lausð vid vörn. En sociandi skal leggja dóm vid varnarmann á zimm náttu þresti á dómstæð réttum. hvert sem hann er þar eðr eigi. oc sitia¹ þann dóm oc hallða. oc bíða til middags. En þá er middag² líðr. þá skal sociandi leggja veldardóm á dómstæð réttum vid verianda á zimm náttu þresti. en sociandi skal þann dóm oc hallða oc hafa domendr .xij. hvárrtveggja. en dómstaurar þylgi. enda bíði til middags.³ Nú kemr eigi veriandi til dóms. þá sculu domendr hins veldan bíða. oc rétti fram hendr oc nemni vitni vid. at sociandi er cominn at iörðu þeirri er hann brigði.

XIII.

Her heyr upp capitula af .xiiij. lut bócar.

Um landaleigur oc ábúnad. (1.)

Um húsbruna ez gerir kallbatol á iörðu manns. (2.)

Ez maðr deyr fyrir vestan mitt haz. (3.)

Þvat maðr má vinna á⁴ leigumála snum án lenzi landsdróttins. (4.)

Landsdróttinn á gáshauta. (5.)

Um biarnarveibi. (6.)

Um gilldrur til dýra. (7.)

Um scips uppsát hveffu leiglendingr má lenza. (8.)

Um veidistadir. (9.)

Um eikiutac oc lendistöð ez vegr bannar. (10.)

Ez ort er í haga manns eða natascóg. Um epli oc um humla. (11.)

Um marcarpell. (12.)

Ez brend eru andoirci manna. (13.)

Hvar löggæfta skal hollt oc veidistadir. (14.)

Þversu menn sculu landnám taca hvorr í sína tigund. (15.)

Um landnám eptir þol sem menn eru til. oc ez sumir lenza í nenglu en sumir eigi. (16.)

Um landaleigur. (17.)

Um sambúnad manna. (18.)

Um nautarecfr. (19.)

Um sambúd oc um hegning acrs oc engs. (20.)

Um garð gilldan. (21.)

Um tradarlög (22.)

Um hollt oc haga oc löggæftur. (23.)

Um ræði móti scrövitnum á zimtarstemnu.⁵ (24.)

Um scröcvátta þé. (25.)

Þve lod skal löggæfta. (26.)

¹) sitia — c. d. e.

²) midian dag — c. d. e.

³) mido dag — d.

⁴) í — c. e.

⁵) zimtar-

Um landaleigur oc um ábúnað oc svá um mála er landbúit endasc. oc um landskyldar lýkt oc húsan. oc landsdróttins saga skal standa nema vitni rindi aptr.

I Með váttum skal land leiga¹ oc svá leigu giallda. Ábúð iardar heimilar teciu. en landsleiga heimilar lod oc allan áverca. Sá er þardagr hinn þyrsti er rúmheilagr er eptir þrettánda dag um iól. En ez maðr reidir þararlass it þyrsta í gard. þá hazi með ser vátta .ij. oc segi þeim til er á iörðu býr. En ez sá kallað eiga² töru. þá þesti hann lög þyrir oc leggi zimtarstemnu með þeim sömu váttum. nema hana þái adra til. En ez hann leggr eigi zimtarstemnu. þá hazi sá iörd er til reidd.³ En ez sá er eigi heima er á iörðu býr. þá þari hann⁴ með vátta til hins oc segi honum sem þyrst má hann eða bíði hans heiman. þá þari sem áðan var sagt. Hinn skal láta toma holz hús er á býr til þess er hinn tekr iörd ser. of mánad þrá því er hann hezir telit iörd.⁵ hazi hann holz hús. En at útelinni iörðu á hann holz hús til sumarmála oc ziórdung til grass ez hann er búslítmaðr. En ziórdung skal hann leggja í tröð [oc ziórdung or tröð⁶ ez vill með rúg. oc ez gerðir um. þá skal hann haza alt um haust þó at hann þari ez iörðunni. En ez eigi er gerðt um. oc skal hann eði haza ez nema þriólaun eina. Naut skal haza á sálldsfáði hveriu eða gialldi hálfan eyri þyrir hvert er missir. Fimm-mæla land oc þriðjung rossþóðro. þat eru .x. sumarlöff. ma hann selia öðrum manni at afsfáði at orseliu. oc leyfa má .v. löff vidar oc .iiij. scaps.⁷ Vetrarmykti skal reida alla í tröð þar sem úmykt⁸ er. nema þá nott eina er hann þerr á braut um morguninn eptir. En ez tröðin er mykt. þá skal þar reida er mest er þörz. oc sanna þat eidi sínum ez landsdróttinn vill. Hús beðo eina skal haza ez vill. eða gialldi landnám ez þleiri eru. Leigu skal lúca at sumarmáli eða ser eða stær þeim er iörd á. Hús skal gera sem scilt er. en ez eigi er gört. þá á landsdróttinn í lodi svá micit sem hús metzt.⁹ oc se svá sem úlokít se iammicit í landsleigunni. En ez hús eru þerri¹⁰ en mælt er. þá skal meta hús þat er¹¹ hinn skal bota sem metit verðr. oc ez hús þellr niðr. þá skal eði tré ez ellda. en ez elldir. þori nýtt tré í stadinn. eða gialldi landnám eða syni einseidi. oc¹² þá alla er hann á at ábyrgiaz þyrir. En ez þornt hús skal uppreisa oc verðr eigi uppreift. þá skal bota sem menn meta. en ez eigi vill. þá skal landsdróttinn leggja zimtarstemnu oc þesta lög þyrir lod hans. oc skal landsdróttinn eiga svá micit í lodinni sem menn meta húsgerdina. nema hann hazi vitni til á zimtarstemnu. at eði hús var scilt á hendr honum. Landsdróttins saga skal standa um alla ábúð iardar. nema leiglendingr reki aptr með vitni. Standa skal landsdróttins saga .xij. mánadi þrá því er hann þerr ez iörðu. nema vitni hans er á

Jvfr. Cap. 1. G. 72. 73.

¹) (eigia — b. f. ²) eigi — c. e. ³) Maaskee reiddi eller reid? ⁴) (á — c. d. e. ⁵) (er — tilf. c. d. e. f.
⁶) [mgl. b. f. ⁷) f. (saga. ⁸) myktiat — f. ⁹) Saaledes rettet efter den nyere Landslov VII. 2. hvor dette Stykke er optaget. I A. staaer kun mei og derefter et aabent Rum, som til et Par Bogstaver.
¹⁰) verri — den nyere Landslov, sikkert rigtigere. ¹¹) Udentvilt Feilskrift f. en. ¹²) þyrir udeladt?

bió viti annat sannara. En ez madr andast já er á iördu bió. oc kallar landsdróttinn úlofit landstýld. pá nióti arzi hins dauda vitnis síns at lofit er. oc svá um alla ábúd iardar. En ez eði er vitni til. pá sveri landsdróttinn til síns máls. oc svá ez landbúi var útlagr görr.

Ez madr brennir hús ez iördu manns.

Ez madr brennir hús ez iördu manns. pá scal haza gört hús a .xij. mánaðum 2 næstum ez hann á mála á iördu. En ez eigi er máli telinn. pá hazi þort timbr á tupt til iamgóðra húsa oc allt þat er til þarz nema torz. oc haza reitt fyrir mitt sumar hit næsta. En ez eigi er svá reitt. pá scal landsdróttinn hans coedia hann til þess alls er eigi er til þengit. of landnám á oxan. En ez madr gerir lalldalol a iördu manns. pá er þat ez madr þerr ez iördu fyrir nott helgu. pá scal hann giallda mercr .iij. oc scal landsdróttinn haza þat allt er eptir er. En landbúi scal engum manni (loza)¹ reit at gera nema syni sínum oc sveinum eða zriálsfum manni þeim er vinnr með honum. nema lenzi landsdróttins se til. oc hvergi gera nema þalli við acr eða við engi. En ez .ij. menn búa á iördu einni. pá scal sín hús hverr-haza ábyrgð við elldi oc svá um marcir. þó at ez annars þeirra elldi lomi. En ez leiglendingr þerr ez iördu manns oc hezir upp slífit stöðu garði. pá scal hann reida vönd oc staura til garðs. En ez þerr ez iördu oc hezir eigi reitt. pá reidi hann síðan oc leggi á landnám. Tradargarði öðrum scal hann eigi upp slíta. en ez² upp slítr. gialldi landnám. En hvanngarð gerir eða lauca. hazi brott með ser hályzt hvártveggia. oc bledia ez til miðsumars lauca. En ez madr tegr mála. pá scal já hallðaz³ sem vitni zullnaft til framast. þó at landsdróttinn seli iörd. En ez landsdróttinn er búslítmadr oc vill þara til sinnar iardar. pá scal hann undan lensa iörd sína einni iardar leigu oc segi honum til fyrir nott helgu. at hann er búslítmadr. oc sanni þat með eidi sínum.

Ez madr hezir reitt þorleigu fyrir iörd.

Ez madr hezir reitt þorleigu fyrir iörd manns. pá scal hann haza mála sinn 3 sem vitni þerr til. oc svá arzi hins dauda ez hann deyr. En ez madr deyr oc hezir hann eigi innt mála sinn. pá hazi arzi hans eina örd⁴ síðan. oc svá þó at þreftr byggi. En ez madr segir eigi iörd manns lausa fyrir helgu nott. pá scal hann haza pá iörd ez landsdróttinn vill hallða (við)⁵ hendr honum⁶ at leigu slítri sem næft var. En eptir helgu nott. pá bióði landsdróttinn honum⁷ iörd pá. Nú vill hann⁸

Jvfr. Cap. 2. G. 73. 74. 75. 98. 99. Cap. 3. G. 72.

¹) Ordet loza er her tilfóiet efter den nyere Landslov VII. 18., hvor dette Sted er optaget. ²) hann — tilf. b. f. ³) hallða — c. d. e. f. ⁴) Rettet fra Afskrifternes iörd efter den nyere Landslov VII. 1. ⁵) Mgl. i Afskrifterne, men tilf. efter den nyere Landslov VII. 7. ⁶) Her synes "þá tótz mánaði" at være adelat, see den nyere Landslov VII. 7. ⁷) hinum — c. d. e. ⁸) hinn — c. d.

eigi haza. þá hazi landsdróttinn stáltr [iörð sína oc leigu með¹ az hinum er az þór. slíca sem ádr var sagt.

Swat höggva skal í skógi.

- 4 Höggva skal madr í leigu mála sinn til scips tólþærs² eða minna. en eigi til meira scips. oc eigi þleiri en til eins scips. nema landsdróttinn lenzi. en landnám ez meira höggv. meðan sá leigumáli hans vinz. Þrlia skal madr nærrar oc börku az leigu mála sinum til húsa þacs. oc caupa ser neyzlu sallt með. oc sallt skal hann gera ez hann býr við síó. þat er hann caupi ser nærrar oc börku með. oc þat er hann þarz stáltr at neyta. en eði þleira.

Um gáshanka.

- 5 Gáshauca alla er í reidri eru teknir oc í goll. þá á landsdróttinn. en sá er tær þori aptr oc leggi á landnám.

Hazi sá biörn er veiddi.

- 6 Hazi sá biörn er veiddi nema inni se viðadr. þá hazi sá er inni viðadi.

(Um gilldrur til dýra.)³

- 7 Engi madr skal gilldra í mörcu annars til einigra dýra. nema til varga oc reza oc til ótra. en engi graza á iörðu manns. nema hinn lenzi er á. oc eigi urð brióta.

Swat leiglendingr má lenza.

- 8 Leiglendingr skal eigi lenza at setia upp scip á iörðu. þá er hann á býr lengr en .v. nætr at þoru vedri.

At hværr eigi vatn oc veidistöð þyrir iörð sinni nema með lögum se þrá comit.

- 9 Hværr skal eiga vatn oc veidistöð þyrir iörð sinni nema með lögum se þrá comit. En ez á þellir iörð manns. þá skal mæla⁴ þrá grönu⁵ grafi az hvárotveggia landi eða her bunní hizcu.⁶ oc brióta í midiu í sundr. hazi þat hvárrtveggia er þá lýtr. En ez eigi hezir á brotit oc er þasta land eða berg hvárrtveggia veg. þá skal mæla þrá grönu grafi oc heilli torzu. En ez en⁷ gerist í midri á eða nærmeir öðru tveggia landi. eða er hólmr í. oc hezir þó az hvárgu landi heila torzu slitit. oc stendr þar í gras. eða her bua.⁸ oc temr þat á annars lut en á annars eigi. þá skal sá eiga er þat gras lýtr. mæla þadan á hins lufa er ána á við hann nema líta hinu⁹ er ádr rann taumburðr til. en þar skal beint á þzir mæla sem menn scill á. oc þenna¹⁰ taum úscact landa ámedal. En ez heila torzu hezir az annarstveggia landi slitit oc er þar

Jvfr. Cap. 4. G. 75. Cap. 5—7. G. 75. 93. 94. Cap. 9. G. 85. 93.

¹) [leigu (sna oc iörð með — c. e. ²) torzars — b. f. ³) Denne Overskrift, som her er tilføiet efter Indholdalisten, mgl. i alle Afskrifter. ⁴) mæla — b. e. ⁵) gröna — b. ⁶) Saal. i alle Afskr. ⁷) Maaskee Feilakr. f. enri. ⁸) Saal i alle Afskr. ⁹) Saal. i alle Afskr. ¹⁰) Maaskee þenia?

ras á.¹ þá má þrá grasi mæling hezia. En um þær ár allar er eigi eru þlotrenn-
r. þá skal þar gerða þzír ez vill. oc á hann iörð háðum megin til. En ez þeir er
þzír oxan sitia segia at eigi var svá gört um daga Ólafs hins helga. þá þari þeir
l oc þesti lög þzír oc leggi þimtarstemnu oc nióti sá vitnis síns er gerði.

¶ Ez madr tekr eikinn manns.

Ez madr tekr eikinn manns or eiklidi. oc hezir annattveggia upp at á eða niðr. 10
á hazi hann á þyrgr til þess er aþr kemr. oc giallði áþang² þeim er á. En þzír á
vera skal haza eikinn hvorr er vill at orsetiu. Upp skal draga eða þesta eikinn manns.
þa áþyrgriz hann er út recr. oc geri sá þesti í er á. En ez madr hezir hazi lendi-
öð á iörðu manns [á .g. vetrum³ eða lengr. þá skal engi öðrum banna. oc svá
egu alla til fallts oc til síðar oc til marcar upp oc svá at endilöngu heraði. En
: madr bannar veg þann manni. þá skal hinn beidaz⁴ vegar með vátta. En ez
ann tekr hann eigi haza veg þann. þá skal hinn þing lenna oc hazi þar vátta sína
rammi at þingi. at hann hazi þar veg at þornu þari. þá sculu þeir þann veg
þza. en ez þeir standa þzír. þá eru þeir allir útlagir hvað sem þeim verðr veitt. en
inir helgir er til soðia. Sama hætta þerr um lendistöð⁵ ez bannat er. En ez madr
öggr við í mörcu manns at úlenzi. þá skal hann leida menn til stoms.⁶ oc láta síá
iðarhöggit. soðli hinn síðan til landnáms oc til vidarverðs. oc meta skal þann í
iðrcinni þar⁷ sem höggvinn var. En eði skal höggva í annars manns mörcu
ema þarargreida bót. hvárt er bilat at sleða eða at scipi. eða til elldöngtis ez úti
þr. eða giallði landnám.

¶ Ez þestir lög þzír haza sinn.

Ez madr þestir lög þzír haza sinn oc er ort í síðan. sá er secr ránbaugi við 11
munng oc landnám sílzymetnu þeim er iörð á ez hann verðr sannr at. En ez hann
endr hann eigi. þá leidi menn til stoms oc sýni áverka oc láti meta vidarspell oc
inni þeim er hann vill. oc stemni honum heim til þingstemnu oc þing síðan. en
ann sýni ez hann vill með lýritar eidi. En ez eidr þellz. þá giallði hann landnám
lyrmetit oc vidarverd oc ránbaug konungi. En ez hann vill eigi⁸ þé þesta ne eid.
á beidi soðliandi þonðr atþarar at taca þé sliet sem hann er secr. oc annat sliet á
þan. oc hazi þonðr eid. En ez þestir eid oc þellz. þá hazi soðliandi kent þing á
iánadar þresti. oc þat þing síálystemnt. þá beidi soðliandi þonðr atþarar sem áðr var
igt. oc taci þé sliet sem áðr var upp sagt. Engi skal þara í natafcóg annars. en ez

Jvfr. Cap. 10. G. 92.

¹) (— c. d. ²) áþgang — c. e. ³) [.g. vetr — c. d. e. ⁴) beida — c. e. ⁵) lendistöð —
d. e. f. ⁶) Saaledes i alle Afskrifter for stoms eller stozno. ⁷) þá — b. f. ⁸) eigi — mgl. c. e.

þerr. láti netrnar oc giallði landnám. En þyrir epli oc humla¹ skal verð giallða oc landnám á oþan.

Um landnám.

- 12 En ez landsdróttinn leyzir manni nöccur þarþendi at vinna í mörcu sinni. oc verðr meira marcarþpell az elldi hins en hann leyzdi honum. þá scal hann synia vilia síns með lýritar eidi oc bota marcarþpell sem bonðr meta. En ez eidr þellz. eða gengr hann í gegn. þá giallði marcar þpell oc landnám á oþan oc .iij. mercr konungi. En ez hann syniar. syni með lýritar eidi.

Ez menn brenna andvirki manna.

- 13 En ez menn brenna andvirki² manna. vönd eða staura. eða þanþ gard er fá scal upphallða. eða setrs innan stazs. oc þau er eigi eru í almenningum. borti þpell sem menn meta. oc landnám oc özundarbót eiganda. En ez hann syniar. þá syni með lýritar eidi.

Ez maðr lögþestir.

- 14 Ez maðr lögþestir holt eða haga eða veidistadir. þá scal lögþesta at lirtiu eða á þingi þar sem iörðin liggr. En sú lögþesta scal standa .xij. mánaði hina næstu eptir ez eigandi lögþestir eða umbodsmaðr hans.

Um landnám.

- 15 At landnámi skal haulðr taca .vj. aura. lendir menn .ix. aura. oc saeggilt allt nema lögþest se. En byscop .ij. mercr. oc iarl .ij. mercr. en konungr .iij. mercr. ercibyscop .xx. aura. ábóti .xij. aura oc svá abbadis. en árborinn maðr .iiij. aura. recsþegn .iij. aura. leyfingia sunr .ij. aura. leyfingi .iiij. ertogar.

Ez þleiri menn eigu iörð saman.

- 16 Ez þleiri menn eigu iörð saman. þá sculu allir eptir hinum þezta manni landnám taca. þeim er í³ iörðu á. En meer taci landnám eptir þöður sínum. en eðia eptir þeim er næst átti hana. En ez sumir leyza inezglu í mörcu en sumir eigi. þá taa fá er eigi leyzdi landnám sitt þullt. en slíct az áverca sem á í eign. En ez þleiri haþa úlenzt. þá taci allir landnám.

Um sambúð.

- 17 Ez .ij. menn eigu teliu á iörðu einni oc segir fá er þyrri tóe vátta sína azlendis. þá scal hann haþa .xij. mánaði þá iörð ez menn vitu þat. En ez þeir vátta brefta honum á .xij. mánaða þrestli. þá scal hann eiga er tóe með vátum lodina alla er únentt er. en verð þeirrar er nentt er. þá scal vera mörc tölu eyrir fállðsfáð hvert oc þylgi heyit. en landsdróttinn skal haþa leigu az þeim er lod eignaz. en landnám

Jvfr. Cap. 12. 13. G. 98. 99. Cap. 15. 16. G. 91. Cap. 17. G. 78.

¹) humla — a. ²) andyrri — c. d. ³) (— mgl. b. d.

sílyrmetit af þeim er á bió. En ef .ij. menn taca iörð eina oc zesta báðir lög zyrir. þá scal zimtarstemnu til haza oc nióti sá vitnis síns er zyrir tóe. en hinn lauff zrá er síðar tóe. oc hazi hann leigu af landsdróttni eða iörð iamngóða innan zyllis. En ef hann býðr þriót oc vill eigi af zara. þá zari hinn til með vátta. oc lenfi naut hans út¹ gögnum² hans. En ef hann stendr zyrir. þá leggi³ rán við oc stemni honum heim til þingstemnu en þing síðan. oc hazi fram vitni sitt á þingi at þeir hözðu zimtarsteynu oc at honum var vitni borit at hann tóe iörð þá zyrri. þá scal hann æsta bonðr atzara oc zora hann af iörðu oc taca ránbaug tonungi.⁴ En ef maðr fær engi annars manns. þá scal hinn sem á zara til oc zesta lög zyrir engit. hvárt sem heyit liggir á eða eigi. En sá leggi zimtarstemnu er hellðr þyðiz þurza. en á þeirri zimt þá nióti þeir vitnis síns. hvárr þeirra er í ziorð hazði. Svá scal um acr hit sömu⁵ ef annarr maðr scerr. En ef hins verðr acr eða eng⁶ er lög zesti zyrir. þá scal hann beida aptrzorslu at aptr se tomit zyrir zimt. oc leggi á landnám sílyrmetit. En ef hann zorir eigi aptr. þá stemni hann honum þing zyrir ránit oc beidi hann landnáms sílyrmetins oc stemni honum heim til þingstemnu oc þing síðan.

Ef .ij. búa báðir á einni iörðu.

Ef .ij. búa báðir á einni iörðu. oc scill þá á gardazar sitt. nú vill annarr gerða 18 þar sem hann hezir zyrir gerðt. hinn scal zara til oc beida hann gerðingar. En ef hann vill eigi. þá bióði honum heim beggia þeirra naut oc hazi hann á byrgt oc ussa allann bota þeim þann sem beggia þeirra smali gerir oc allt þat er höggvit verðr. En úsfiptum haza má engi öðrum banna.

Um sambúð.

En hvernitna er marcrá er meðal manna. þá má banna nautum manna í at 19 ganga ef hirðir er at oc lög eru zyrir zest. En ef í er (gengit)⁷ síðan oc hellðr hinn þangat smala. þá liggir landnám við oc ránbaugr tonungi ef lögzest er. En ef hinn recr or er⁸ á þá liggir eði við. En ef hirðir er eigi at. þá má eigi banna. En ef hinn vill cuidia⁹ haza sinn. þá seti hann gerð meðal. oc gerði á sinni iörðu eða giallði landnám.

Ef .ij. menn búa á einni iörðu.

Ef .ij. menn búa á einni iörðu oc sá báðir¹⁰ einni acrugerði.¹¹ nú hezir annarr 20 zyrir scorit oc laðit. nú vill sá lata zénað í gerði. þá scal hann svá láta hallða smala

Jvfr. Cap. 18—21. G. 81. 82. 89.

1) Maaskee f. ur? 2) göngum — b. f. 3) hann (Feilskrift for honum?) — tilf. c. d. e. 4) Rettet fra tonungs, der findes i alle Afskrr. 5) Saal. i alle Afskrr. 6) engi — c. d. e. 7) Dette Ord mgl. i alle Afskrr., men synes neppe at kunne undværes. 8) eða — b. f. 9) tveða — b. f. 10) (— tilf. c. e. 11) Feilskrift f. crugerði?

sinn. at eigi comi í acr granna síns. eða giallði landnám oc torn þat er spillt verðr. Nú hezir hann laðit torni sínu er síðarr scar. þá scal hinn enn svá hallda sinn smala at eigi comi í bit granna síns zyr en iamnbítit er. eða giallði landnám. Svá oc ez zénadr manns gengr í acr eða eng at gördum gilldum.

Um garð gilldan.

- 21 En sá garðr er gilldr er öln er ámedal staurs hvers. en híaftaurr hinn þriðr hvern. oc iaðarr er zyr. svá at eigi lomi svín í gegnum þat er súlu hezir a hálsi. en sú súla scal vera þumalalna .ij. þá scal þó bióða honum naut¹ heim til húa. Nú hirðir hinn eigi naut sín þá helldr en ádr. þá scal hann höggva .ij. naut cúgilld at úgilldu. En ez hann hirðir þá² eigi. þá bióði honum annat sinni heim eða höggvi .ij. naut cúgilld at orsetiu. oc bióða honum heim hit þriðia sinn oc höggva .ij. naut. nú eru .vj. naut úgilld. Nú er höggvit naut eða zénadr manns oc er eigi bodit heim at úgilldum gördum. þá sculu uppi holz giöld ez þrell hezir drepit. en sá hazr húð ez³ oc átu er zénadr átti. En ez zriáls madr drepr. þá sculu uppi zull giöld. en húð oc átu hazr eigandi. En ez ross gengr í acr manns eða⁴ eng. hann scal taca ross þat oc⁵ inn setia. oc zara til hins er rossit á með vátta oc beidi usla bót oc zesti lög zyrir rossit oc sýni mönnum uslann. En ez hann tecz út rossit at úbortu. giallði ránbaug konungi en hinum landnám er iörð á oc borti usla bót.

Ez madr leggr tröð sína við akr eða eng.

- 22 Ez madr leggr tröð sína við acr eða engi annars manns. þá scal hann hverza garði gilldum um.

Um höllt oc haga.

- 23 Allt þat er menn scill á höllt eða haga. acr eða engi. þá scal lögzesta zyrir. sá leggi til zimtarstexnu er helldr þyðiz þurza. oc .vj. menn scal hvárrtveggi nemna í stemnu sem í dóm. En⁶ ez hvárgi leggr zimtarstemnu oc zesta báðir þeir lög zyrir eða annarr einn. þá ez á yrkir undir lagalezli oc leggr zimtarstexnu. þá hezir sá zyrirteit sócn sinni oc giallði ránbaug konungi. en hinum landnám silzmetit er iörð á. En allt þat er madr yrkir acr eða eng til zimtarstemnu oc zörir eigi undan lagalezli. þá selir hann sic eigi. en á zimtarstemnu nióti hvárrtveggi vátta sinna. Sá scal zyr nióta vátta sinna er zyr lögzesti. En ez annarr zörir fram óðalsvitni. en annarr hamnarvitni. þá scal hinn hazr sitt mál er óðalsvitni zörir fram. En hvern madr scal sitt hazr slíct sem vitni berr til.

¹) (n — tilf. c. d. e. ²) enn — tilf. e. ³) ez — mgl. c. d. e. ⁴) i — tilf. c. d. f.
⁵) oc — mgl. b. ⁶) oc — b.

Ex menn etiaz vitnum vid.

Ex menn etiaz vitnum á zyrir ..aup¹ sacar eða sveitar. um hvatki mál er þat 24
 r. oc hezir annarr tveim vátum zleira. þá nemni þeir² þegar á stemnu .xij. bondr
 jina gegnstu oc hina ellztu innan zyllis oc þá er engan lut hazi átt í með þeim .vj.
 þvártveggia þeirra. En sá er eigi vill nemna. láti sitt mál. en þeir .xij. er til eru
 æmndir. þá virði vitni þeirra hvárt sem³ þeim þyðir zyrir guði réttligrá vera. oc
 hazi sá sitt mál er⁴ þeim sýniz at réttara⁵ hazi⁶ ez þeir verða allir á eitt fáttir.
 En ez þá scill á. þá hazi þeir sitt mál er zleiri eru saman. En ez allir verða iam-
 nargir. þá hazi þeir sitt mál er einhverr vill or annars zöruneyti því til guds scióta
 zyrir settar sacar at þess mál sýniz off réttligrá zyrir guði. En ez ser hvárir kallað
 étt haza. oc scióta því til guds or hvárumtveggia zloci. þá se scipt máli með þeim
 midiu í sundr er þá scill á. En því er þetta mál gört at opt eru ill vitni ozfud⁷
 zyrir scaps sacar. oc lætr opt hinn lidlausí sitt mál þó at hann hazi réttare.

Um skráhvátta.

Ex⁸ þeir menn er at scröcváttum verða. þeir eru selir .iij. mörcum konungi 25
 verr þeirra. oc vera alldregi vátbærir síðan. oc enstis vitnis nióta oc réttarlaufir.
 En ez báðum berse haznarvitni. en hvárgum óðalsvitni. þá ez annarr er óðalsmadr
 n annarr cauplendingr. þá scal óðalsmadr einn sveria til þar sem hann zefsti lög
 zyrir framast. En ez óðalsmadr vill eigi sveria. þá scal cauplendingr sveria til ez
 hann vill sem hann zefsti lög framast zyrir. En ez hvárgi vill sveria. þá scipti þeir
 midiu í sundr. En ez annarr vill sveria en annarr eigi. þá scal oc sá haza sitt
 nál er soerr. En ez þeir sveria báðir. þá scal scipta í sundr í midiu. En þess
 auplendings vitni scal standa er sá madr ber vitni með er óðalsmadr er at iörðu
 þeirri. En ez annarr hezir haznarvitni en annarr eði. þá scal sá sveria er hamnar-
 vitni hezir. en hinn sozia er elli vitni hezir. En um hollt oc haza þá er iamnzullt
 ij. manna vitni sem .x. En engi madr scal vinna í hollti eða haza til zimtarstemnu
 z⁹ lög eru zyrir zest. En ez madr zestir lög zyrir lod eða zé manns á tþsdegi
 þar sem hann á zesta zyrir. þá scal hann bióða hinum stemnu hvárt sem hann vill
 haza á laugardegi eða á¹⁰ mánadegi. En ez hann vill eigi liósa. þá scal vera á
 nánadegi. nema heilagt se. þá scal á þváttdegi vera zimtar stemnan. oc soá scal
 öðrum dag¹¹ ez messudag ber á zimtina.

Jvfr. Cap. 24. 25. G. 60.

¹) Saaledes i alle Afskrifter undtagen i e., der ikke lader Rum aabent til noget Bogstav foran aup.
 laaskee [aps — see ved Capitlets Ende. ²) Maaskee Feilskrift for þar? ³) (em — mgl. c. e.
) at — b. f. ⁴) réttara — b. réttare — c. d. ⁵) hezir — c. d. e. ⁷) ozfud — c. d. e. ⁸) Maas-
 kee Feilskrift for En? ⁹) oc — b. f. ¹⁰) á — mgl. b. f. ¹¹) stað — b.

Sub at þesta.

26 Þesta skal lög þyrir loð oc þyrir áverca. hvar sem hann hittir hann siálþan er á orti innan þyllis. En ez hann hittir hann eigi. þá þari hann til loðs oc til áverca. oc þesti lög þyrir. oc segi honum siálþum siðan til eða hiúnum ez eigi má hann hitta. En ez heimilldar maðr er soá langt þrá at hann má eigi coma til þimtar. þá skal gera honum lagaþemnu sem til dóms. En hann skal neyta meðan or loðinni soá micit sem hann þarþ. En ez hins verðr loð er lög þesti þyrir. þá sculu iamnyndir menn meta hve micit hann neytti til lagaþemnu.

XIV.

- j. Tit allra eigna innan þyllis skal umbodemann hþa. (1.)
- ij. En¹ .ij. vetr hallði umbod oc máli eptir þráþall manns. (2.)
- iiij. Hveffu umbod skal hallða.
- iiij. Um iardarþiþti oc hvat umbodemann má lenþa oc um þyrliu eignir. (3.)
- v. Um iardarþiþti. (4.)
- vj. Ez sá er utanlands er sculldir á at giallða. (5.)
- vij. Um þat ez maðr er utanlands oc þþyrr arþi andlát hans. (6.)
- viiij. Um almenningar oc sócnir þar til. (7.)
- ix. Um sel i almenningi.² (8.)
- x. Um dýrgarða. (9.)
- xj. Um hvalþund oc um scurð. (10.)
- xiiij. Um selver. (11.)
- xiiij. Um þióþa mál. (12.)
- xiiij. Um kúðreað. (13.)³
- xv. Um hentöcu. (15.)

1 (j.) Hverr maðr innan laga várra er iörð á skal hþa umbodemann innan þyllis þar sem iörðin ligr. En sá er umbod heþir þá soði hann landnám um allan áverca sem hann eigi siálþr. hályt landsdróttni en⁴ hályt ser. oc iardir byggi oc eigi siálþum. oc leigur az taci ez landsdróttinn vill. En ez umbodemann teci leigu oc vill eigi láta landsdróttinn þá. beidi landsdróttinn leigunnar oc soði með þingþemnu. En ez umbodemann dular at hann hþi við umbodi teci. þá standi saga landsdróttins nema hinn⁵ þyni⁶ með einseidi. en umbod hallði .ij. vetr. oc siálþtaci az siðan.

Ez maðr er utan laga várra.

2 (ij. iiij.) En ez maðr er utan laga várra oc innanlands sá er iörð á. þá hallði umbod meðan hann vill. En ez hann vill az honum taca. bióði um þeim er hann vill at taci umbod az honum. en sá hþi vitni til at landsdróttinn baud honum at taci az þeim er ádr hþði. þái⁷ sá siðan umbod þeim er hann vill at iamþullu sem

¹) Ez — b. f. ²) almenningo — c. d. e. f. ³) Her mangler Tíðen: Ez maðr gengr i laucagurð. (14)
⁴) oc — b. f. ⁵) hinn — mgl. f. ⁶) þverri — e. ⁷) þá — c. d. e. f.

landsdróttinn síaltr. En ef landsdróttinn callar svá at umbodsmadr hazi tecit af gn hans oc ser nýtt. hvárt sem þat er innan gards eða utan. oc vitu á því góðir ienn scil. en ef sá callaz ceþpt haza er handhazi er at. at þeim manni er þá var igandi at. at¹ hann coadz caupa. þá hazi hann vitni sitt svá lengi ábrygt sem nnur caupsvitni oc sceytingar. En ef honum brestr þat vitni. þá meti iamnyndir ienn hvárs hann hezir mist. oc sofi hann út med útbeizlu oc leggi á landnám ozan c scal þar² eigi zyrnsca zyrirganga. sofi þann er af dró eða hans arza. en honum l eignar er þá er handhazi at. En ef sá sitr á iörðu er af iörðu dró. þá er sem ann siti á útecinni iörðu. En ef³ annarr býr. þá se sá sytn saca zyrir utan land: yld. En⁴ landsdróttinn á cost at taca af honum umbod þegar er hann vill. en íáli hallðiz at váro⁵ sem hann á at byggia. þat ero .iij. ardir. En umbodsmadr al eigi byggia annann mála zyrir en annarr er zarin. En ef landsdróttinn eða mbodsmadr andaz. þá hallði⁶ arðarmáli síðan. oc svá ef madr zerr af landi. þá allði umbod .iij. vetr. nema hinn andiz⁷ zyrir. þá er umbod oc síalztecit af síðan. En ef umbodsmadr tortryggvir zrázall landsdróttins. þá hazi arzi eins vitni til þess r sveria vill at hann hyggur þat vera satt.

Umbodsmadr má ecki síaltr lenza oc ecki yrkia.

(iiij.) Umbodsmadr má ecki lenza oc ecki síaltr yrkia hollt ne haga nema hálzú 3 veira en leiglendingr má lenza. nema íá se landsdróttins til. Sá scal umbod haza⁸ irtiu iarda innan heraðs oc innan kirkusócnar er scilvænstr er oc erlibyscop vill setia upphallzmann kirkju ef til er. en landbúi hverr taci heimilld af presti hverium eptir annann er til cemr. hvárt sem sá er upphaldsmadr kirkju eðr eigi er umbod hezir. En eigi scal kirkia týna eign sinni zyrir zyrnsca sacar eða af vangezlu kennemans þa af⁹ ágirnd umbodsmanns. En þat verðr kirkju at óðali ef hon hezir at .xxx. zetra. en þat vitni beri henni kirkjusócnar menn.

Um iardarskipti.

(v.) Umbodsmadr sciþti iörðu til handa landsdróttni. en hinn er sciþta vill 4 hsi á þingi at hann vill iardarsciþti haza. haznsciþti. En ef hinn vill eigi til toma r iörð á med honum. þá scal umbodsmadr haza bondr med ser oc sciþta¹⁰ haznsciþti ið annann landsdróttinn oc lasta lut hans úmerctum [en sión oc merctan.¹¹ oc hazi ut iardar til þess er¹² báðir eru iamnhazdir. En ef menn villia sciþta óðalsciþti

Jvfr. Cap. 4. G. 87.

¹) Feilskrift for er — see den nyere Landlov VI. 17., hvor dette Cap. er indtaget. ²) þá — b. d. f. ³) ef — mgl. c. d. e. f. ⁴) Her indskyde alle Afskifter feilagtigt ef. ⁵) hváro? ⁶) hallðiz? ⁷) andaz — b. ⁸) haza — mgl. b. f. ⁹) af — mgl. b. d. f. ¹⁰) haza — a. ¹¹) [Saal. i alle Afskrr., maaskee Feilskrift for: i flaut en hins merctum. ¹²) at — b.

oc eru sumir utan laga várra oc innan lands. þá skal gera þeim .ij. mánaða stemnu til iardar. En ez þeir coma eigi í þá stemnu. þá scipti hinn er gerði stemnu til oc bönðr með honum. oc beri lut í scaut sem ádr var mælt. En ez hinir coma eigi til oc vilia eigi scynta honum iörd. þá lenni sá þing oc nióti sá vátta sinna oc æfi bönðr vápnataca. oc se iörd sú stálfscynti. en ez þeirri scynting verðr hinn svá tryggrozi sem hann hazi stálfz scynti. En ez landsdróttinn er¹ utanlands. þá geri sá er scipta vill honum .xij. mánaða stemnu til iardar sciptis. En ez hann cennr eigi. þa zari þat scipti sem ádr var uppsagt. En slíct sem adrir tveggia haza bortt iörd. oc menn meta til. standi zyrir iördu þess. oc se at zorsölu mála sem menn vilia sveris um. En ódals scipti skal um haust scipta oc stemnu gera til at zimt innan zyllis. En ez svá margir eigu iörd saman at eigi má þeim saman loma á zimt. þá skal leggja zimtarstemnu þeim öllum á þingi innan zyllis. en utan zyllis oc innan laga várra skal gera mánaðar stemnu.

Æz madr zerr az landi.

- 5 (vi.) Æz madr zerr az landi á braut oc á hann sculldir at giallda eda gerir hann síðan er² hann er brott zarin. þá greidi umbodsmadr hans meðan hann hezir umbod hans. ez hann verðr sótt til at lögum. eda elligar arzi hans þegar laga stemna umbodsmanns liðr. meðan þess manns ziárlutr³ vinz er sculldir gerði. sem vitni bæri til. En arzi gialldi eigi sitt zé zyr en hinn er sannspurðr andadr er sculld⁴ gerði. oc váttar .ij. bera.

Æz madr zerr az landi brott.

- 6 (vii.) Æz madr zerr az landi brott oc spyrr arzi andlát hans. oc hezir þau vitni frammi á zimtarstemnu er⁵ þeir menn bera er annattveggia voru í zör með honum eda haza spurð sannliga az þeim er í zör voru með honum. oc þeir sögðu svá. at þat vissu þeir zyrir gudi sannast um þat mál. þá sít⁶ hann í arzi. oc svá (arzi)⁷ hans ez hann zellr í zrá. til þess er þat reyniz sannara at hinn lízdi er zé átti. þat mund er sá⁸ andadiz er í arz hazdi setze zyrst. En hvárki málum er lízze haza zyrir nýmeli⁹ um slíct¹⁰ mál. þá standi svá sem þau haza gör verit.

Um almennunga.

- 7 (viii.) Svá sculu almennunga vera sem verit haza zyr at zornu zari bædi hit özra oc hit ytra. En ez menn scill á. callar annarr ser en annarr callar almennung.

Jvfr. Cap. 7. 8. G. 84. 90. 145.

¹) stálfz — tilf. e. ²) er — mgl. c. e. ³) ziárluti — c. e. ⁴) sculldir — b. ⁵) en — b. f.
⁶) sít — e. ⁷) Dette Ord mgl. i alle Afskrifter, men maa nødvendigviis tilföies. ⁸) stá — c. d. e.
⁹) Rettet hertil fra neymeti, hvilket er en aabenbar Skrivfeil. ¹⁰) slíct — b.

rá þessi sá lög þyrir er ser callar. oc lenni þing síðan. hvárt sem þar er zyllisþing
:ða hálzþuping er menn eigu því máli at scripta. oc hazi hæzt upp þingbodb þyrir zimt.
En ez hann gerir eigi svá. þá er únýt löggæsta hans at¹ því sinni. En á þingi
culu þeir nemna haullda .xij. eða bondr hina beztu ez eigi eru haulldar til .v. hvárr
zeirra í þingá þeirri. oc haza fram² az þeim .xij. er geta má. oc sveria hvárt er eign
jans eða almenningr. En az því þingi leggi sá zimtarstemnu er ser callar iörð þá.
oc nióti þar vitnis síns þess er á þingi var nemnt. En ez zimt berr á helgan dag.
rá se stemna hinn þyrsta rúmhelgan dag eptir. oc zori þar þat vitni fram at iamzullu
em á zimtarstemnu. En svá scal þann eid sveria. at þat hezir et heyrnt at þat scill
narca ámedal eignar búanda oc almennings. oc eigi veit ec annat sannara í því
náli. En síðan se sett zimtarstemna oc domi þar þat hvárum³ sem haza scal. En
ez ármadr eða erendreli konungs lennir þat manni. at hann se handhazi at iörðu
zeirri er í almennungi hezir verit gör at úlenzi konungs. en ez handhazi svarar. síá
örð var gör þyrir .iij. konunga ezi þeirra er engi var scemr at landi en .x. vetr.
en ez ármadr eða erendreli konungs tortryggvir þat mál. þá scal hann nióta vitnis
íns sem ádr var scilt at madr scylldi haza medal almennings oc eignar manns.

Ásunngt má byggia almenning.

(ix.) Konungr má byggia almenning [hvargi er⁴ hann vill. En hinn er tetr 8
cal verpa gardi um þyrstu .xij. mánaði oc eiga engan loft at þoca optar. oc haza
nidilsoverp í þrá gardi allstadar til garðs ser. Sláttur allar er í almennungi verða
cal sá haza þá .xij. mánaði er þyrst cemr liá sínum á. Sel scal hvorr gera ser í
almennungi er vill oc sitia í sumarsetri ez hann vill. En ez hann ser í almenningu oc
tecr eigi az conungs mönnum. þá á konungr bædi torn oc svá heyr er þar er slegit.
Nú brennr madr sel í almennungi eða smidiu eða torzvirk⁵ eða veidibúdir eða andvirk
nanna hvatki sem er. þá secist hann vid konung .xv. mörcum nema váðaver⁶ verði.
oc borti þó spellvirk⁷ hinum er átti. En ez .ij. menn ganga⁷ senn í eina sláttu. hazi
bádir þat er þeir slá. En ez þá scill á hvárr þeirra orti þyrri á. hazi sá sitt mál
er sannar með eidi sínum eins. nema hinn hazi vátta á móti. Fiscivötn í almennin-
gum eru öllum iamnheimil. Timbr oc zialvidr má liggia medan er þess þarz vid
innan .xij. mánaða í almennungi. en um allt annat. þá se þat eitt höggvit er or lomi
at aptni. eða se öllum iamnheimilt. En ez vidr sá verdr tecinn innan .xij.⁸
mánaða er áðan var scilt at liggia mætti. þá seciz sá vid konung .iij. mörcum. en
hinn hazi verð er vid átti.

¹) á — c. d. e. ²) Udentvill en Skrivfell for tvá, jfr. den nyere Landslov VII. 61. ³) hvarium
— b. f. ⁴) [hvargr — b. d. f. [hvarg er — c. ⁵) tíðruvirk? jfr. den nyere Landslov VII. 62.
⁶) váða — c. d. e. f. ⁷) bádir — tilf. c. d. e. ⁸) .ij. — e.

Um dýrgarða.

- 9 (x.) Dýrgarða skal gera hværr er vill í almenningi svá at eigi spilli veidiván annars. Eigi skal nærmeir gera en eigi megi heyra högg til garðs þess er stendr. Þera¹ skal or annars garði eð hann vill. Eð grasgarðr² stendr lengr en .xx. vetr. þá geri sá upp er vill oc nýti ser. meðan er hann vill upphallda. En spiótgarðr skal eigi lengr liggia en .x. vetr. en eð liggir. þá þari sem ádr var scilt.

Um hvalgund.

- 10 (xi.) Kæpnhvalr er einzyndr hauldi. En eð árborinn maðr zinnr þá á sá hálfan er zinnr. En allir minni hvalar eru einzyndir zriálsfum manni hverium. en dróttinn á eð þræll zinnr. En eð ármadr kemr eigi til. þá hazi hann býgl til þings oc þat vitni honum um. En þeir allir hvalar er lýðscærir eru. þá skal boda ármanni oc búandum at comi til at zimt. en eð þeir coma eigi. þá liggir honum eðli vid at útfliti er zesti. En eð hval recr út zyrir zimt oc eru (eigi zestar)³ á landi. þá gialldi sá er zinnr merer .xv. nema zestar flitni. þá liggir eðli vid eð sumar zestar eru á landi. Sá skal zesta er zinnr oc haza zinnandaspic. hann skal haza scip ladit. þat er .ix. alna er langr liölr í. oc .iiij. bord þrá lili hvárn veg. oc lada svá miöc sem hann vill svá at eigi söccvi. En eð söccr zyrir en scútstamn kemr þar sem ádr⁴ var framstamn. þá á hann eðli eð. En zinnandaspic skal scera nidr þrá horni oc aptr í síðu allt til beina inn. Einn maðr skal á scipi þvi vera oc haza eina ár oc ausfler oc eina þiliu. En eð hval recr í flöð manns lýðscæran. þá á sá þann lut allan er í flöðinni liggir. er flöðina á. en tonungr oc böndr þann lut er um gengr flöðina út.

Um selver.

- 11 (xii.) Svá er mællt um selver manna. at þá er .iiij. vicur eru til Jóanomesfu. oc .viij. vicur til ióla. þá eru selver öll heilög at engi maðr skal þá í annars selver þara lenzislauft. En eð maðr er zundinn í selveri manns á þeim vicum oc tærr hann sela í veri manns. þá verðr hann svá þiózr þar sem í býri manns oc villi hann þar.⁵ En þess á milli þá hegni þeir selver sín sem menn hegna eignir sínar á land upp með lagalezli. en ránbaugi eð í þerr síðan. oc landnám silzmetit. oc sela alla er hann tóci í veri hins.

Eð maðr stælr ertog.

- 12 (xiii.) Eð maðr stæll ertog eða ertog meira. þá er sá þiózr. oc þiózr verðr maðr eð blóðugri bráð hverri nema eð hundi. Eð maðr gengr í acr. oc hezír á braut enl

Jvfr. Cap. 9. G. 95. Cap. 10. G. 149. Cap. 11. G. 91. Cap. 12—15. G. 253. 263. Hk. 132.

¹) Ötra? jfr. den nyere Landslov VII. 63. ²) Saaledes i alle Afskr. for dýrgarðr? ³) Dime Ord, der neppe kunne undværes, indskydes her i Bj., hvor dette Sted forekommer. ⁴) ádr — mgl. b. f. ⁵) Ordene "oc villi hann þar" udelades i Bj., hvor dette Sted forekommer.

bundinn eða zleiri. þá er hann þjófr. Efr þjófr er fundinn í bári manns eða í öðrum stad. þá skal binda á bac honum zóla í því zylki er þjófr er tecinn oc zora ármanni bundinn. oc halldi ármadr til þings oc af þingi í zjóru. en ármadr zái mann til at drepa hann. oc svá þjóza alla. En bøndr scyldir til at zylgia þjózi til dráps. þá er af þeirra ábyrgð. En ef þeir vilja eigi zylgia. þá liggz flét vid sem þeir¹ eigi þat þing. En zé allt er tecit er af þjózi. þá á sá er þjóz tecr. ef eigi berse öðrum manni vitni² til. en alla adra laufa aura á tonungz. Sá ábyrgiz þjóz er bindr .zv. mörcum vid tonung. þar til er hann setr hann bundinn á zlet ármanni. oc hazi vitni vid. En ef þjófr vill veriaz. þá zari hann útlagr. En ef setr³ þjóz lausan. þá er sá secr .zv. mörcum vid tonung svá ármadr sem annarr madr. En ef madr stelli minna en ertog. sá er torz madr oc tíöru. geri honum geilar oc casti at honum flícu hvorr sem vill. oc comiz hann á braut sem hann má. oc eigi réttæmr síðan. En ef madr steli minna en þveiti. þá skal heita hvinn um aldr síðan. oc eigi engan rétt á sér síðan.

Um kúðredh.

(xiiij.) Efr madr legz undir hjr manna oc dreccr. sá madr á engan rétt á sér. 13

Efr madr gengz í laukagard.

Efr⁴ madr gengz í laucagard manns eða⁵ hvanngard. sá a eði á sér þó at 14 menn beri hann oc beyfzi oc taki öll zöt af honum.

Um heytzka.

(xv.) Efr madr zerr at veg með rossi. oc stendr hey nær götu. þá ef hann 15 þarz. þá taci hann sem ross hans þarz at eta. en ef hann hezir brott. oc verdr hann fundinn með því. þá er hann þjófr.

XV.

Zlytareidr um landráð. (1.)

Zlytareidr um húsbzuna [oc lodbzuna.⁶ (2.)

Zlytareidr zyrir mord. (4.)

Zlytareidr um trggzoz. (3.)

Um síllyzici. (5.)

Enn um síllyzici. (6.)

Hér hezr upp átta settareida. Er hinn zyrsti um naut manns. (7.)

Um annan settareid. (8.)

Um hinn þridia settareid. (9.)

¹) Udeglemt (stfi, see Hk. ²) vitni — mgl. f. ³) tetr — Hk. ⁴) En ef — c. d. e. ⁵) (— tilf. c. d. e. ⁶) [mgl. e.

Um þíórða settareid um roffspek. (10.)

Um hinn .v. settareid. (11.)

Setti eidr um húobruna. (12.)

Siaundi settareidr um cornsláttu. (13.)

Útti um morðráð oc gríðspéllaráð. (14.)

Um hullt zé oc úhullt með þýzcu. þar er lýritar eidr. (15.)

Um þiózrólgín zót. (16.)

- 1 Þar cembr tylztareidr til. ez konungr kennir manni at hann ráði lönd oc þegna undan konungi. En ez kennir manni landráð. þá skal¹ nemna mann or hird sínai lamborinn mann þeim er máli á at svara. en ez lensingi á því máli at svara eða þyrmslamenn. þá skal búanda son nemna or hird. oc hazi rit oc innsligi konungs til oc sofi þat mál. þá er konungr er eigi innan zyllis. Eib þann skal bióða til konungs húss innan zyllis þimr náttum nema hann vil eib zyrir vinna.

Um tylztareid.

- 2 Þat er tylztareidr ez maðr kennir þat manni at hann hazi brent hús hans eða loð er innangarðs er. oc er þess ván at allr þor brenni upp.

Um tylztareid.

- 3 Þat er oc tylztareidr ez kent er at maðr hazi vegit á veittar trygðar.

Tylztareidr zyrir morð.

- 4 Þat er oc tylztareidr ez manni er kent morð oc er úlhst vígi. ör skal láta zara oc komi til þings á .iiij. náttu zrestu innan zyllis. en .v. náttu zrestu ez þíórðr² bannar. þá skal hann zesta þar eib á zyrsta þingi eða zari útlægr. ez allir þingmenn eru á eitt sáttir.

Um síllyzski.

- 5 Svá er mællt ez menn zara í síllyzski. þá skal bæði verpa á acr oc á eng oc hvar sem hann vill. oc haza ez allt at páscom. en ez hann hezir eigi þá allt ez. þá á landsdróttinn hvárt sem hann vill ez honum. landnám eða síllydar þær er áliggia. En þó at ármadr zesti lög zyrir. þá vardar hann eði til pásca.

Um síllyzski.

- 6 En ez menn ausa sílly or netium manna oc eru þeir eigi húsgangsmenn eða hiún þeirra. þá scírscoti þeir því er net eigu oc eigniz þá sílly alla er hinn hazi á braut borit er or netium hans iós at úlenzi. En ez maðr rígr net manna at vilia

Jvfr. Cap. 1—4. G. 132.

¹) hann — tilf. c. d. e. ²) Rettet hertil fra þíór.

inum eða scerr at láta síld or scera.¹ þá er hann þar réttlauss. hvatti er hann þiggjar á ser. oc ser vid tonung .iij. mercc. borti þetia speill oc özundarbót hinum er net liti ex hann scírscotadi.

Um settar eib.

Þetta eru settareidar. Sá er einn ex naut er stolit þrá manni. hinn þerr eptir er 7 liti til þess er hann hyggur á hendr. oc cembr þar með bönndr er næstir búa honum. oc allar út húsbúanda. Nú cembr sá út. en hinn þerr upp sitt mál oc segir í þrá at þonum er naut horzit. oc svá liti sem ec segi. nú hezi el spurtt oc heyrtt at þú hazir við nauti stolit. ac vill el hazar ransótn ex þer. hann er þiózr ex hann syniar ransacs. En ex hann mælis svá. eigi gerir þú nú vel. sáttt þú naut þat er el hió. oc segir þú þann lit á sem þú sáttt á minu nauti. nú ganga þeir inn oc zinna húð oc hözud oc þer iartegnir sem hinn sagði. þá scal þar² settar eidr þyrir.

Annarr settareidr.

Þat er annarr settareidr er zót manns eru horzin. hinn scal taca búa sína oc 8 þara þangat er hann veit mest líkendi á. of talla út búanda oc beidi³ ransacs. þá cal sá búandi svá mæla. biddi þer þyrst. oc gangi þer eigi inn. þyrir en þer sed ransacadir. en ec man ganga til granna minna oc hazar þá vid. en ex þer gangit úransacadir. sá er borazóli. oc liggi eði búanda vid. En ex þeir ransaca. þá scal spyria búanda at. þara þleiri menn með lycli en þú oc cona þín gengr? coedr hann. þræll minn oc ambátt. Nú ex vindauga er á búrinu. þá ex utan má í stinga. þá scal zimtareidr uppi. en ex eigi má utan í casta. þá er þræll þiózr ex carlzót eru. en ex tvennyót eru. sá er ambátt þiózr. en ex eigi gengr þræll í ne ambátt. of má eigi utan í casta. þá er settareidr uppi. en þó at í byrdu se oc í leri læstu. þá kemr eigi þramar til.

.iij. settareidr.

Þat er .iij. settareidr ex silzr er horzit manni. oc þerr sá eptir er stolinn er oc 9 ansacar at. Nú zidr hann þat í síódi annars manns. ex hann svarar því. ex þat er silzr þitt. þá létstu síalzr í síóð minn. þá scal sá hazar silzr þat er ransacadi oc stolinn þat. En ex hann mælis svá. silzr þat gallztu mer. þá scal sá hazar silzr þat er þyrir lenzlum vard⁴ oc sveri settareid.

.iiij. settareidr.

Sá er hinn .iiij. settareidr. ex rossi verðr spilltt mercc verdu⁵ eða þetra. eða er 10 at höggvit. eða nautum .iij. cúgilldum verðr spilltt eða höggvit. eða þrimr þleira.

Jvfr. Cap. 7—9. G. 254—257.

¹) [qra — c. d. e. f. ²) þar — mgl. b. f. ³) beida — c. e. ⁴) var — c. d. e. ⁵) verða — c.

.v. settareidr.

- 11 Sá er .v. settareidr ez madr brennir nauft manns oc scip .v. ært eða meira. svá oc ez hann brýtr eða höggv hvar er hann hittir. En ez hann gengr við at hann brennir eða höggv eða brýtr. þá bióði hann þeim er átti verð fyrir. eða þari útlagr. En ez¹ madr brýtr leidangrscip til þess er mercr scadi er á. þá er lýritar eidr ez hann syniar. en útlagr ez hann er sádr at. En ez meira er en mercr scadi. þá se settareidr. eða útlegr ez hann verðr sannr at. En svá scal settareid vinna. við niðri tirkliu scal standa oc haza fallter í hendi ser oc þar vinna eibinn. oc nemna scal haullda .v. til settareids. eða bönðr hina bestu ez eigi eru haulldar til. Sacaráberi scal nemna hálza vátta. en veriandi hálza oc haza einn or þeim .v. en annann nánafta nið. síalþr hinn þriði oc .iij. aðrir þriálsfir menn. þeir er tunnu hyggia bæði fyrir orði oc eidi.

.vi. settareidr.

- 12 Sá er .vi. settareidr ez madr brennir heylad manns utangarðs. eða spillir lassí eða lassí meira. oc eigi ván at allr bór gangi upp.

.vii. settareidr.

- 13 Sá er hinn .vii. settareidr ez madr flær upp fyrir manni .v. mæla sáð eða .v. meira. þá er sá útlagr ez hann verðr sannr at. eða gialldi verð þeim er átti svá sem menn meta. en ez hann syniar. þá halldi hann upp settareidi eða þari útlagr.

.viii. settareidr.

- 14 Sá er hinn átti settareidr. ez manni er þat kent at hann ráði² manna³ mord eða í gridum.

Um hullt þé oc úhullt.

- 15 Ez madr hittir þót sín í durum utar. eða hvar er hann hittir innan hús eða utan úhullt. oc svá utangarðs eða innan úhullt. þá er lýritar eidr. ez sá vill lenna er á. en ez graþit er í elldo⁴ gólþi eða hullt. þá er þræll þióþr. nema búandi vill sveria fyrir hann lýritar eid.

Ez madr hittir þót sín.

- 16 Ez madr hittir þót sín í löðu eða í hiálmi eða vidlesti. þar er utan má í stinga. þá er þar lýritareidr. en ez undir laði annattveggia í hiálmi eða undir vidlesti. þar

Jvfr. Cap. 15. 16. G. 255.

¹) ez — mgl. b. f.

²) ræði — b.

mgl. f.

³) manni?

⁴) elldhús?

r eigi má hendi í þara. þá skal sá vera þiózr er lað þat lóð. hvárt sem þat var
væll eða búandi.

Þann rétt hafa konungar gefit úteyjum.¹ at þeir sculu þing sitt hafa á Þórólfs-
löðum at ianzullu sem þykki menn allir.

XVI.

Um réttarbótr er konungar hafa gefit. (1.)

Um um sama mál. (2.)

Um réttarbótr er konungar gázu kaumbólum. (3.)

Um réttarbótr. (4.)

Um um sama mál.

Her heyr upp réttarbótr þær er konungar gázu. Sigurðr konungr. Ensteinn² 1
c Ólafz² gázu öllum lögunautum. þat er þyrst giazir allar nýjar oc þornar. reymæla
c aþráð oc landaura alla. öllum þeim mönnum er her eru í útgardum³ með off oc
þipleigur allar. En ez madr verðr útlagr oc þerr hann az landi oc tomiz arzr sá
r útlagr madr átti. þá skal hinn nánasti niðr sá er í erzdum er taldr taca arz þann.
n eigi konungr. En ez hann lemr aþtr oc settiz vid konung. taci slátr þann arz.
iálzloz at er manni hverium az landi at þara at þridi görzum az hendi konunga
árra. Madr hverr er az landi þerr. skal þar vera sem hann vill. oc enga stemnu
al gera þeim manni. aþtr skal hann hafa sitt allt. nema hann þari með hersilldi
ingat aþtr at slátræði sínu. Jarðzólgit zé á⁴ sá er þidr en landsdróttinn landnám
z þeim er gróz at úteyzi hans. Hús skal ármadr gera konungi en eigi bóndr. nema
eitt villi hafa.

Um réttarbótr.

Þessa réttarbót hafa konungar gefit háteygium öllum. þat eru zifsigiazir allar 2
æði az nestum öllum oc az öllum zifstlöðum. þyrir utan þat er menn hafa gefit
konungi .v. zifca. þat skal hverr madr þá er í zifci er í Vágum. reymæla oc rýgiar
þ oc viniar spönn.⁵ Hafa þeir oc gefit almenninga alla slíca sem þeir hözdu um hins
elga Ólafz daga. bæði hit ytra oc hit özra. sunnarla oc norðarla. En klövöru alla
þrir norðan Umejarfund. þar á konungr einn caup á. En ez ármadr lemnir þat
tanni at hann hazi þar vöru ceyptr. þá skal toma þyrir lýritar eidr. oc secr .iiij. mörcum
ið konung ez hann heyr ceyptr. oc láta scinnin. En engi madr skal ransaca háteyjan

¹) Skrif. f. úteyjum, see S. 208. ²) konungr — tilf. e. ³) Saal. i alle Afskr.; uidentivl Skrivfeil for útgardum.
þ hazi — c. e. ha. — d. aa — f. ⁴) Hvis her ikke den gamle Afskriver ved en Uagtsombedsfeil har
betædt Ordene "toddí of smíðr", saaledes at der her skal læses viniar eller vinar toddi oc smíðrþann, er dog
naakee idetmindste Ordet viniar Skriv- eller Læse-Feil for smíðr; det samme er upaatvivleligen Tilfældet med
et i næste Cap. forekommende sgniar (sniar — smiar — smíðr), see Olaf d. Hell. Saga Cap. 223.

mann nema sá einn lendr madr eða ármadr er sócn á, nema því at eins at madr laupiz undan töcu oc sócn. þá scal gialldhri efta þann mann tace til heimilis síns. oc engi eiga meiri sócn á því en svá.

Um syniar spönn.¹

- 3 Syniarspönn¹ oc rygiar (tó)² oc reymæla. þat háza konungar gefit Naumdolum. oc þeir sculu eigi helldr greida en allir adrir þröndir.

Um réttarbötr.

- 4 Þessa réttarbót gaz Haralldr konungr oc Magnús þröndum oc öllum lögunautum. Lög þau öll er hinn helgi Ólafz konungr gaz oc setti. oc réttarbót þá alla er þröendr þeirra háza síðan gefit. þeir sem konungar háza at landi setit. þá scal hallðaz.³

¹) See foregaaende S. Not. 5.

²) () mgl. i alle Afskrifter.

³) Saal. i alle Afkrr. f. hallða.

A n h a n g.

Kong Haakon Haakonssöns islandske Lov.

(Hákonarbók.)

I nazni zodor oc sunar oc andans helga scolo vær logding vart eiga at Dzar a i 1
þingstad réttum a .xij. manadom hueriom oc loma þar a Petrs messu aptan. þar
sculo aller hittaz forzalla laust þeir sem til ero neznder en valldz madr scal neznt
hava ziri passer til þings sua marga menn or þingi huerio sem her vattar eða hans
loglegr umbods madr oc nez¹ þa menn ær foruerks menn eigo oc þeim þillir vœnir
til scila. sua at þeir megi þat með æidi sanna. æn þann æid sculo þeir sueria zyrstan
soran dag ær þeir loma til þings með þessom æidstaz. At hann leggr þess hond a
helga bot oc þui stytr hann til guds at þa menn hever hann neznda til alþingis at
þui sinni er hortom þotte vel zalner til oc vœnir til scila epter sinne samvitkto oc
æigi gerde hann zire annarra manna saler. oc sua skal æc iaznan gera meðan et
hæze þetta staz. þenna æid þaz ængi optarr at sueria en oz sinn.

Nu skal valldzmadr nezna .v. menn or mulþingi .v. ór staptár zellz þinge 2
.zv. or rangar þinge .xx. or árnes þinge .zv. or lialarnes þinge .zv. or þuerar þinge
.xij. or þornes þinge .vii. or þorstaziarþar þinge. .x. or hunavaz þinge .zv. ór
hegranes þinge. .xij. or vobla þinge .v. ór enjar þinge. Nezndar menn skulo tala
loftnad sinn az þingzrarar kaupom. en huerr sem þat gelldr æigi sem nezndar monnom
ær ætlat er setr slito sem sa er nezndr er oc zerr æigi forzalla laust. Valldzmenn
aller ero skylder at loma til alþingis eða stiltrilir umbodsmenn þeirra. en ez þeir
loma eigi forzalla laust. sege logmadr þeim ænngæ log þa .xij. manade oc þat zramar
sem valldzmonnom virdez saler þeirra til. loma skolo oc .xii. stynsamer lærder menn
til alþingis þeir sem biskupar lata til nezna ziora nordan oc ziora sunnan tua austan
oc tua vestan. En þeir sem æigi loma forzalla laust missi reidu sinnar az laundom
hina næsto .xij. manade. Nu epter þui sem adr er neznt þa skulo þesser menn aller
komner til þings vera ziri petrs messo oc skal þa logmadr þar zirer vera forzalla-
laust. En huerr nezndar madr ær sidar lemr til alþingis en særi ero zluft nauðsynia
laust. ær setr .iiij. mortom oc æigo logrættu menn þessar nauðsyniar at virða. Nu
ez valldz madr eða hans umbods madr neznr æigi sua menn til þings sem zyr
var sagi þa ero þeir setr .iiij. mortom zire huern þann sem unezndr er. Huervetna

¹) Saaledes f. nezni.

Þessi er þingmenn verða viltir á alþingi þá á þat þe halzt umbodsmadr konongs en halzt þingmenn aller. þat þe skal þa sialzt reida er satadr er eða hans umbods madr. vilia þeir eigi reida. þa skal valdzmadr hvurr reida or sinu vallde oc taka az þeim hœima. ær reida eigo halvo mœira. en þetta þe skal leggiaz til þeirra luta sem valdz monnum með logmannz rade þite mest nauðsyn til bera þa .xij. manade.

- 3 Þat er nu þui neft at segia at logmadr skal lata gera vebond á alþinge sua við at þeir have rúm zire innan at sitia sem i logrættu ero neyznder. En logmadr oc valdzmenn skolo nezna menn i logrættu .iij. or þinge hverio. En þeir menn sem i logrættu ero neyznder skolo æid sueria adr þeir gange i logrættu með þeimna æid staz. At hann skal sua hvert mal dema sem gud læir hanom framærft vit til iamnan sem er i logrættu neyzndr. Nu skulo þeir dema log um oll mal þau sem þar ero loglega framborin þui at með logom skal land vart byggia. en eige ologom enða. En þa er eigi vil odrom laga unna hann skal eige laga niota. þau mal skal fyrst dema er til alþingis ero logð oc stærst ero. Eptir þat þau er þanneg ero steynd. Sidan þau er þar verdr á sæz oc smæst ero. Nu þat allt ær logbol stlir eige þa skal þat az hverio male hava er logrættomenn verða á eitt satter oc þeim þittler rættast zire gude. En hvurr þa er þa doma ryzr er þar verða dæmder þa setiz hann .v. mortom við konong en .xviij. aurom við satarabera. Sua hvurr þa madr er setiz innan vebanda at uleynzi logrættu manna er setr .xij. aurom. Nu skulo aller menn ganga til logrættu þa er logmadr lætr ringia mytlo klofko oc sitia sua lengi sem hann vil þing hava. En þeir sem eigi toma til logrættu sem mælt ær. eigi hann enga uppreift sine mals á þeim degi. Menn skulo ganga or logrættu nauðsynia eyrendis. oc toma þegar aztr. En ez hann gengr odrovis or logrættu en nu er stilit. þa er hann setr .xij. aurom.

- 4 Aller menn þeir sem i alþingis zor ero skulo i gridom vera hvurr við annan þar til ær þeir toma aptr til heimilis sine. En ez einn hvurr gengr á þessi grid þa hevur hann zire gort þe oc zride sinom við alla menn. En ez menn verða særder á alþinge eða za einn hvurr annan olut az manna völdum oc vilia. þa enlz rættir þeirra at helminge. Sua oc ez menn bera vapn á alþinge þa seliaz þeir .iij. mortom oc late vapnin þuiat i ollom stodom hæzer at gæta spectar oc sidsemdar. en þo eintanlega i dæim stodom mest. sem til stynsemdar oc spectar ero stlpadar at ondverdo. oc zlestom verdr skade at ez noðot sters i.

- 5 Nu ez madr ryzr dom þann ær dæmder er á alþinge oc vapnataf er at átt innan logrættu oc utan þa setiz hann .v. mortom við konongs umbods mann en

.xviiij. aurum við safarabera. Sua er oc mælt at valldz menn skulo þing eiga eptir alþinge a læidom oc lysa þirer monnom þui sem talat var a alþinge eintanlega huat algt a þeirra mal þell er or hans valde ero. En ez annartuegge þyr a sitt mal þa er heim lemr i herad oc kallar rangt upphorit. þa skal þo eigi brigða domi sectalaust. en hann ma sterna it næsta ár eptir til alþingis. oc have þa huartuegge mal sitt uppe. en ez með sama hætte er sem þyr þa have hinn kostnad sinn autinn halzo ez hinom er hann eplde til rangs mals oc seke þat sem adrar þiarsofner. Provaþ oc sua at hinn hever rangt þlutt þire logrættu monnom er þyrre dæmdeþ malit oc dæmt þa hinom. þá tale þa kostnad sinn halvo autenn oc seke sem adr vattar. oc sua skal huervitna þar sem menn verða aþlaga sottir at logmadr oc adrer stynsamir menn sia at hinir se ranglega sottes oc til laga sterna.

Alla þa doma er um vigaxerder ero setter eða um þeirra tuenna legord er menn 6 eiga vigt um at logom þa skal þa alla með logom setia oc með gridom til þyrsta salo. En þa er ryzr dom logsamban þire sal eða at þyrstom salum naudsþnia laust þa gingr þa a grid sin oc er trygrove oc hever þiregort þe oc þride en þær ero naudsþniar er madr er siutr eða sarr eða ein hveriar þær naudsþniar toma i eindaga. En sal þat it þyrsta skal framtoma innan þess manadar oc þlytia heim til hans oc se bodit með vatta tua en hinn tale þar við eða umbodsmadr hans nema þa vile inndælla gera honom er tala a sal. En um oll mal er menn setia logdoma meðal manna þa setz þa .xviiij. aurum við safarabera er ryzr oc hallða dom sem adr en við lonongs umbodsmann .v. morkom oc seki hann eða valldzmadr huarumtueggia til handa oc tale hinn þyrst sculd sina upp sua sem domr dæmde en sett huarstueggia. se sidan skipt eptir þiarmagne en ez hann vil eigi dom hallða. þa sculo valldz menn hinom þing sterna oc gera hann vtlægan nema hann giallde slitt sem nu er talt. þat er nu oc ez madr þær eigi rættende sin i bygdom heima eða þire logmanni. þa skal hann safar aberi sterna honom til alþingis er hann þær eigi rætt ez oc ez hann hever til þess sannleg vitne at hann hever þeim þannig sterna er mal a við hann. oc þat annat at mal have þannig þaret sem hann hezer hermt þa sculo þingmenn dæma þat mal at logþullo huart sem þar ero bader eða þa einn er fram berr oc logrættu monnom oc logmanne þilir þiri bita nema hinom banne þull naudsþn er stex¹ er.

Þat er upphax laga varra islendinga sem upphax er allra godra luta at vær 7 skulom hava oc hallða tristelega tru. Vær skulom trua a gud þædur almattan scapara himins oc iardar. Vær skulom trua a varn drotten ihm g'ft oc hans einga

Jvfr. Cap. 6. F. V. 46.

¹⁾ Saaledes i Mbr. f. stert.

sun er gefinn er af crapte helags anda oc fæddes af Mario mey pinðr unndir pilat valde croazestr deyðdr oc gravenn fór niðr til helvites at leysa þadan alla sua menn. þridia dag eptir er hann var deyðdr reis hann upp af dauda oc var síðan með lærisuenom sinom .xl. daga fra pascadegi oc til helga þorsdags oc steig þa til himna upp oc þadan skal hann toma a ezta degi þessa heims at deima hvern eptir sinom verðleika. Vær stulom trua a helgan anda at hann er sannr gud sem zader oc sunr oc þær þriar stílningar er einn gud. Vær stulom trua a þat allt sem truir oll cristeleg þiod oc heilagra manna samband oc heilog kirkia hever sambdyct með obrigdelegre stadzesto. Vær stulom trua synðer zirelataz með sanne idran oc stripta-gang með holdde oc blode vars drottens er i messunne helgaz með berna hallde. oc olmosugerdom oc zqstom oc með ollom odrom godom lutum er menn gera hugsa eða mæla. Vær stulom trua at hvers manz lífamr er i er komenn heimenn eða toma lann til domadags. skal þa upprisa oc þadan af skalo þeir er illa gera þessa heims hava endalausn uzagnat með digzlenom oc hans englom i helvite. En þeir sem gott hava gort þessa heims stulo þa za oc hava eilivan zagnat með gude oc ollom helgom i himinriki.

8 Nu af þui at guds mistunn ser til þess þorz hverðaglega utolulegs lyðs oc imis ziomennis þa hever hann stípat tueim sinom þionom at vera augsynnelega hans umbodsmenn um þessa helga tru oc hans heilagt logmál godom monnom til rettinda en vandom monnom til reysingar oc reinsanar. Ero þeir tueir annar konongr en annar bispup. hever konongr af gude veralldegt valld til neralldegra luta. En bispup andlect valld til andlegra luta. oc a hvárr þeirra at styrkia annars valld til rettra luta oc loglegra oc lannaz við sel at þeir hava valld oc zvirbod af sialvom gude en eigi af ser oc zyr þui at þeir ero guds umbodsmenn. hins oc annars at þat sia aller at þeirra ma a enga lund missa. þess ins þridia at sialzr gud virðiz at taka sel með þeirra noznom. þa er sa i millum hassa sannlega við gud er þa styrkir eigi með zulltominne ast oc ræzlo til sine vallds þess er gud hever þeim tilskípat þar sem þeir bera sua mikla a hyggio zirer landzfolkino oc adnygiaz zire gude allra hellzt þar sem login vatta með stadom eða merkiom¹ sua at huarke mege hozdingiarnir ez þeir geyma þess anaudga eða þnygia folkino oc með ozmikille adnygd oc at eigi megi zavittir menn synia hozdingionum loglegrar þegnstýllo zire þriofstu saler eða flams synnar uviztu.

9 Nu af þui at landzfolkitt a mikla lyðstýllo at væita kononginum þa væri þat þarzlect at menn varadiz þa nýklo villo þolo er mestr lutr landz þessa hover sua hormulega verit blindadr af at i cyngu lande zinnað demi til. þar sem teknir hava²

¹) Rigtigere stoddum endamerkiom, see d. n. Landal. II. 2.

²) Her; mangler vrit, see d. n. Landal. II. 3.

imíssir menn oc kallader konongar ranglega a mot logom hins helga Olafs konongs oc aullom þeim rættindom er hværr bonde villde una af odrum um sínar erþder þionat opt velborner menn þeim er varla matto vera knapar þeirra sem enn vattar idag hvart þeir misto þleiri odala sína eða hinir sem þeir kollodo kononga sína oc sua hitt sama um manna missornar. Nu at menn þurve eigi griplande hende eða læitande eptir þara hværr konongr a rætllega at vera i noregi þa se þat kunnict ollom nordmonnom at Hákon konongr sun Hákonar konongs sunarsun Suerris konongs stadþeste sua oc leit i bot setia a þrosta þinge huerr at rættom erþdom a at vera noregs konongr eptir logom hins helga Olafs konongs með rade oc samþykke Magnufar konongs sunar síns Æinars ærtibiscups oc allra annarra liodbiscupa. lendra manna. oc lærðra. stallara oc logmanna oc allra hanndginginna manna þeirra er þa voru i hia oc allra þrosto þings manna. oc síðan birti þetta Magnus konongr sun hans i ollom lutum landzins a þingom oc samdycto þui aller noregs menn þire sel oc sitt afþspringe með rættu þingtali at þessi stípan skal standa þar um ævinlega sem þa var gor oc fylger nu her.

Sa skal konongr vera i norege er stílgetinn er noregs konongs sun hinn ellzte 10 odalborenn til landz oc þegna. En ef eigi er stílgetinn sun til þa skal sa konongs sun konongr vera þo at hann se eigi stílgetinn. en ef engi er þessara þa se sa konongr at noregi er odalborinn er oc erþpom er næstr oc þa ¹ af kononganna ættom kominn. Síðan eptir þraxall konongs. þa se stíalzþodet konongs eyni biscupom ollom oc abotom hirdstíorum oc logmonnum með hird alla at setia norðr til hins helga Olafs konongs þrenda síns oc neyni hirdstíora ² með ser .xij. hina vittrafto þeyndr or hverio biscups ríte oc se a þor innan þyrsta manadar. síðan er þeir þyria konongs lízlat þa late konongs eyni stezna eyra þing oc se þar til konongs telinn oc sueri þegnom sínom log oc rættynde en þeir honom lond oc þegna. Nu ef nokkor lætr sel oþrovíss til konongs taka en nu er mælt þa hever sa þire gort þe oc þride oc i pavans þorbode oc allra heilagra manna oc æigi lírtio græþr oc sua hværr er honom fylger til þess. en ef hirdstíorar eða hird þiri nemaþ þessa þerð þa ero þeir landrada menn við kononginn nema þull nauðsyn þanne en hværr bonde er nemþ þessa þerð sa er neþndr er þa er setr .xl. marla við konong en konongr mete nauðsyniar með stýnsamra manna rade. En i þessa þor þari hværr a sínom toftnade en konongr inne þeim allan toftnad sínn er eigi heþer adr konongs þe.

Nu at konongr vite sel þui helldr stýllþugan log at hallda við þegna sína oc 11 um at bæta þa skal hann þenna æiðstax hava þa er hann er til konongs telinn. þess

Jvfr. Cap. 10. G. 3. og maaskee F. II. Begyndelsen. (See S. 130. Not. 5.)

¹) Skrf. f. þo. ²) Skrf. f. hirdstíorar.

leg et hond a þessa helga doma oc þui styt ec til guds at et skal þau kristin leg hallda er inn helgi Olafz konongr hoz oc adrer hans retter eptir komandr haza nu samþykt i millom konongs oc bonda med hvarra tveggio samþykt. oc godra manna rade um at bæta eptir þui viti sem gud gefr mer.

- 12 Þa skulo oc lender menn oc hirdstiorar þenna eidstaz sueria. þess legiom vær hond a þessa helga doma oc þui stiotum vær til guds oc til hins helga Olafs konongs at vær skulum holler oc truir vera varum herra kononge bæde opinberlega oc legnelega oc styrkia hann oc hans rite bæde med radom oc ollom styrk varum. hallda sculum vær oc eida þa er hann hever suaret ollu landzfolkino eptir þui vite sem gud hefr gefit off. Sva se off gud hollr sem vær satt segium. Gramr ez vær liugom.
- 13 Nu at bændr oc alþyda vite set þui skyldugare til hollustu oc þegnskyldu oc lyndne vid konong þa skulo þeir þenna eid sueria kononge sua marger menn az þylle hverio sem honom likar. þess leggiom vær hond a þessa helga doma oc þui stiotum vær til guds at vær skulum holler oc truir vera varum kononge bæde opinberlega oc lennilega med ollom varum styrk oc mátt sua sem goder þagnar skulo godom kononge veita alla loglega þionasto oc lydstyldu med þeim ollom logom oc lunnendum sem hinn helgi Olafz konongr skipade i millum konongs oc bonda med huarratueggio samþykt. Sva se off gud hollr sem vær satt segiom. Gramr ez vær liugum. Ero eigi at eins þeir skylduger til at abrygiaz þenna eid er sueria heldr aller þeir er i konongs lydstyldu ero alner oc oborner oc þeir sem hans eids villia niota.
- 14 Þat er fyrst i mannhelge várre. at vár lande skal hverr fridheilagr vera innanlandz oc utanlandz. En ez madr veqr mann þa hever hann ziregort ollu þui ær hann atte nema iorðu sinni einne nema hinn have adr verlat ser til uhelgi.
- 15 Nu þo at allt þat sem vegande atte bede i lande oc lausum eyri zelli adr under konong utan odalsiarðer at logom hins helga Olafs konongs þa gerde þo hinn virðulege herra haton konongr hinn koronade þa mistunn oc skipan a epter inna bezto manna þenarstæð at hvárt sem epter ero eignir eða lausaze þa skal konongr taka etle mæira þegngillde en adr er vande til az ze eða eignom en ez [eigi er þegngillde greid¹ þa skulo frændr veganda lausn æiga a ez þeir villia lenst hava.
- 16 En ez vegande zellr i utlegð zire konongs suerde eða hans umbodsmanna eða frændom hins dauða oc a hann ze epter þa bæte frændr hans ziorðungs gialde az þui ze en þeir take frygðer oc alsætte i mot az frændom hins dauða. Alldrege skal

Jvfr. Cap. 14. F. IV. 1. Cap. 15. F. Indl. 2. Cap. 16. F. Indl. 3—5.

¹) [Skref. f. eign er i þegngilldi greidd, see d. n. Landsl. IV. 2.]

oc erþinge selia þær eignir er hann tetr epter utlagamann meðan hinn utlæge lizer. En gjallda allar loglegar skuldr af eignom ez eigi er lausa ze til.

Nu kann sa atburdr einn hvurr til at geraz at konongr geþr þessum hinom útlæga 17 manne lanþvift með orðsendingom oc þenarstæð goðra manna eða temr hann a konongs þund oc þær grid af konongi þa skal hann set sua i þrid kaupar vid konong sem hans er mistunn til. En bæta þann lut bota sem eptir stóð með slíkom salastexnum sem goðer menn sia at hann mege orka. Scal þetta mal síðan þara til settar vid þa er eptir líva eptir goðra manna dome. En þeir sem ze hans varðveittu meðan hann var i utlegð þa greiði honom slíkt sem þeir tolo i egnom eða lausa ze utan landstýllder.

Enn enngi maðr ma iorðu sinne þiregera nema hann vege stemdarvig eða geri 18 níðings verð. þat er stemdarvig ez maðr veðr a veittar trygðer þá hever hann þiregort lande oc lausum eyri. þat er annat stemdarvig ez maðr veðr mann i gridom. þat er hit þridia ez maðr myrðir mann. þat er níðings verð hit mesta ez maðr ræðr lond oc þegna undann konongi. En ez konongs umboðsmaðr kennir manne landráð vid konong þa skal neþna mann af hirdmonnom konongs iaxnbornom þeim er mali a at suara oc seke sa þat mal en hinn veriz með logom. þat er annat níðingsverð ez maðr leypr i hernat oc heriar a land. aller ero þeir iamnt utlæger er i þeirri þor ero. þat er it þridia níðingsverð ez maðr ryzr trygðer þær er at logom ero trygðar oc hann hæþe slalþr trygðer at veitt hvárt sem þat er um vigaxerde eða adrar safar. þat er it þiorða níðings verð ez maðr leggr ekk i bæ mannz oc brenner upp. Nu ero þau stemdarvig oc níðingsverð told er maðr hever þiregort iorðu síni ez maðr verðr sannr at en enngi maðr skal mæira þire gera [en eignn sinne.¹ en þui er þa er hann eigande at ordinn.

Menn þeir er lata líz sítt þire þyzstu eða utelego huart sem þeir rena a sþipom 19 eða lande oc sua þire mord oc þordæðostap oc spaxarar oc utisetor at veltia troll upp oc þremia heidni með þui. oc þeir menn er geraz þlugumenn til at drepa menn þa er þeir eigo engar safar vid. oc tale² ze til nema konongs umboðsmenn late reþsa til landreinþanar oc þridar oc sua gþorninga menn oc sua þeir er konor tala naubgar eða dþotr manna þire utan vilia þeirra manna er þorræde eigo a at logom oc sua slalþra þeirra. hverþu sem síðan geriz vili þeirra er samvifta geriz oc sua þeir er heþna þessara oþotamanna eða hæmta giolld eptir sua at vitne veit. þa ero þeir oþotamenn aller. þiregort ze oc þride. En þeir þridhelger er veria ze sítt oc þræn-

Jvfr. Cap. 17. F. Indl. 5. Cap. 18. F. IV. 1—4. Cap. 19. F. V. 45.

¹) [Skrf. f. at einu sinne, see Fr. L.

²) Skrf. f. tafa.

tonor zire þeim. en hinir ero aller ugilldr huárt er þeir za far eða bana. bæð tononge oc frændom.

20 Þessor eintamal varo tekinn með rade hatonar tonongs hins koronada sunarfunar Suerris tonongs með asia Magnus tonongs sunar hans Einars ærkebiscups oc liobiscupa lendra manna oc lærðra logmanna oc allra annarra hina vitraustu manna i landino at minka mandrapin liz off þat litaz til at log hins helga Olafs tonongs stande epter þui sem hann skipaðe þo at þess have eigi her til gætt uerit ziri zegirndar saler at sa er mann drepr falllaust have ziregort ze oc zride oc se utlægr oc ugilldr huar sem hann verdr staddr bæð tonongi oc frændom. Ollom mognom mun þat oc tunnict vera um þann hinn mylla usid er langlega hæver verit i varum londom at þar sem madr verdr az tekinn þa vilia frændr hins dauda þann or gtfenne taka er baztr er. þot hann se huarli vitande ne radande hins dauda azlotu oc vilia æigi hezra a þeim er drap þo at þess se tostr. oc nytr hinn vande madr sua illzta sinnar oc ugypu. En hinn falllaust gelldr sua sinnar spectar oc godrar mannanar oc hever margr madr az þui zengit mitit ættarsfard. en tonongrinn mist hinna bezsto þegna i landeno oc þui liggv vid obotasof az madr hoggr hond eða zot az manne at vilia sinom en az þat verdr i vapna vidrskiptum þa zare þat epter þui sem tonongs umbodsmadr dæmir með godra manna rade oc syni hinn með tnyltar æidi. Sa madr er tekr tu manz. eða annat ze með stolinne hende þa er hann dræpr oc deydr hvar sem hann verdr staddr. þat hever oc væitt optlega þo at hvarle se vel ne vidr læmilect at oradvander menn hava laupet brot með æigintonom annarra manna oc hava marger zire þat litlu bætt æn sumer allz eyngo. Oc með þui at væer væentum at ollom vitrum mognum virðiz þessi sof meiri bæð ziri gude oc mognom at stela æigin tonom manna helldr en tuum eða þui þa viliom væer at aller menn viti þat at þeir menn er at stikom utnyttum verða tennder se obota menn bæð zire tonongi oc karle dræpr oc deyddir huar sem þeir verða staddr oc eigi at tirkio græver.

21 Az zader verdr sua odr at hann drepr sun sinn eða sunr zgdor sinn. eða broder brodur sinn þa zare sa utlægr oc tomiz alldregi i þrizt. En az sa er drepinn var. a son epter einn eða zleiri eða dottur stilletna þa take þau sua arz epter zgdor sinn sem zader styllde az hann lizde. en az þeirra er ekki til. þa take sa er arve hans er næstr huart sem er karl eða tona. En hvær zedga sem annan drepr eða broder brodur. þa zari ze þeirra sem stilt var adr. Sua skal um tonor iamnstyldar sem um karlmenn nema hann briotez or bondom þeim sem hann var zire ædi saler i settr eða verdr vada verl oc sanni þat með tnyltar æide az tortrygd læitr a. En az madr

verdr odr sua at hann bryz ór bondom oc verdr hann manzbani þa skal bæta az ze
ans fullom botum ez til er. En ez ze er eigi til oc verdr hann heill þa zari hann
slendes þar til er hann hezer bætt fullom botom ziri sel. En ez menn sia sði a
enom binde sa er vil at vsetio oc have til þings oc biode zrandom. lensi þar oc
ge az sina abrygd. En ollom monnom ego menn vgrd at veita at vsetio. En odr
adr er omage arva sins en hann verdr eigi zyr umagi arva sins en hann veit at
ann er odr oc hann ma toma hoptom a hann ez hann vil. En ez salar aberi
smr þar¹ arva hins oda at hann vile eigi hann vardveita. hallde zire einiði. En
odr madr serer mann þa skal hann uppe lata vera sarbætr oc lætnisze. En tonongr
ekli a þui. No er þat ods mannz verþ þuiat eins ez hann bryz ór bondom oc
to menn þat.

Ez karlmadr drepr tonu þa er hann utlægr oc sua ez tona drepr karlmann þa 22
hon utlægr. oc sua ez tona drepr tonu. þa se hon utlægr. En ez tona drepr bonda
nn eða rædr hann zire illzto saler þeirrar er hon hever leget með manne eða hygg
l. þa se hon ugilld zrandom hins dauda hvárt sem þeir vilia meida eða drepa
ana. en ze hennar gange i bætr fullar ez hon hever drepit en halzgiöld ez hon
sver radet. en az ze hins er drap have zrandr hins dauda full giöld en tonongr
at sem aul er bæde i lande oc lausom eyri oc hinn obota madr er² ez hann lænz
ndan. En ez syniar verks eða rada syni með tylzfar æiði.

No ero þær tonor .vij. er madr ma vega um. setta laust við tonong oc zrandr 23
e geva daudom sol. Ein er tona manz. Qnnur moder. Þridia doter. Fiorda
yfter. Fimta stiuþmoder. Setta sunartona. Siaunda brodurtona. Or skal stera
e lata þat gru fylgia at hann zann þann mann hia þeirri einni hverri tonu er til
no nezndar oc bera vitni um bedr eða blæia eða blod er a lædom er. eða navistu
menn er hia varo karlar eða tonor.

Þva er oc nætt at aller menn stulo zridheilager vera heima at heimile sino. oc sua 24
þeir zara til heima eða zra. En ez bondi eða bonda son verdr veginn hæima
t heimile sino eða þa er hann zerr til eða zra. eða³ atri eða eng með hionum
nom. þa skal þann mann bæta aptr með ze veganda. tuennom giöldom ez til er.
n ez madr serer mann. eða berr eða stemmer fullrettis verkom. þa eulz rætt þeirra
t helminge er ziri stemdom oc saraulom verða. en þeir utlæger er heima zridenn
riota oc seter .xiiij. mortom við tonongs umbodsmann ez hinir liva. Sa skal vera
ani er hviin bera vitni um. oc þau segia til. oc sua skal atta vettra gamall madr

Jvfr. Cap. 22. F. V. 31. (mgl.) IV. 35. Cap. 23. F. IV. 39. Cap. 24. F. IV. 5.

¹) [Skrf. f. kennir þat.

²) er synes at være overflødig.

³) a er udglemt.

bera heimsofnarvitni sem fulltíde. En þá er heimsofnarvitne bert á hendr. þá er búið at sannr og sýnn og eigi eíðom unndan þæræz nema þú at eins. at hann hafa súa þíarre staddr verit á þú dægre er víg var vegit. at hann matte eigi samdægros túivegis þara til vígs og þra. og væri hann staddr at líkio eða á þinge eða at samkundo eða skipi þá beri þeir .xij. þegnar hann unndan er þá voro með honom staddr þríallser menn og fulltíde en eþ hann var í eýngom þessom stad staddr. komi þíre sel túlyftar eíði. en eþ þau mego eigi á þinge segia. þá sculo bera túeir menn og bóla sogn þeirra á þinge. En eþ madr er sérðr og ma hann mæla. þá er menn hitta hann þá skal þá vera búið er hann seger þýrft á hendr eþ hann mæler eþ vite. og ma hann tenna hann. og saga hans kemr botað á þýrfta þing. nema hinn skíri sel með .xij. manna eíði.

25 Eþ madr verðr drepinn at samkundo þá skulo þeir bera annat túeggia eþ eða á er næst er honom ero. En eþ þeir bera hann hvárte drepinn ne vðrepinn. þá ero þeir seler víð konong .iij. morkom hvær þeirra eða hafa þíre sel túlyftar eíð at þeir víssu eigi skada mann hans. en ervinge sæle þá til túlyftareíðar sem þýrft var skít. En þeir er eigi vílldo vítne um bera og víssu. þá skulo þeir allðregi síðan vattþerr vera og engiz vítnis níota.

26 Eþ madr verðr hogginn á þinge. þá skulo aller eptir renna til skogs eða þíallz. en þá er eigi rennr er selr .xij. aurom. en þauggíllðis menn og neþgíllðes menn og namagar skulo eigi renna at logom. En hvær er þíorg væiter þá er þá utlægr nema honom se uvísa vargr. og súeri hann einn þírer. En eþ madr verðr sérðr á þinge og renna aller eptir þeim manne til skogs eða þíallz er víg vacte. Nu verðr hann þárenn og eþ hann víl at logom veriaz. þá legge hann níðr vavn sín og bíode log þíre sel. En þegar hann er handladr og leggþr hann vavn sín níðr. þá er hann þríð: heilagþr meðan hinn líver hinn sere. bíndu skal þann mann og þára sofnarmanne. þeim er til sofnar er telinn í þú herade en hann á at vardvæita hann. og súa vally madr er honom er þærðr. en eþ sofnare þarz líðs víð at gþta hans. þá skal neþna þóndr með honom súa marga sem hann þarz. En eþ hann lenþr þra sofnar manne og verðr hinn sere daudr. þá er sofnar madrenn skalzþr í vede til orskurðar konongs umbodsmanz. og skípi hann eptir malavogþom með þínna þeztu manna raðe. er hann kallar til með ser. en eþ sofnar madr sýniar víðrtoto. þá sculo þeir hava vítne til og setia þann mann þunnden á þlet hans. þá vardar honom þ hit sama nema oþríte tale eþ honom. En hvervítna er sofnar madr telr utlegðar þe. þá skal hann þa mann til at reþsa þeim manne er á þing komr.

Eðr madr er drepinn til dauða. þá a þa at vera þane er vigi lyser a hendr ser. 27
 en lyft skal vige samdægris innan heraðs of neðna set a nærn oc natstæð sinn oc herað
 þat er hann er or. oc lyft til þrials manz oc til [rætz nærn¹ manz þa skal a orvar
 þinge toma fram natstæð manz. oc þat skal bonde sveria þa er hann var at um nattena
 at hann neyndiz sua. en til vighsingar skal a þinge segia. En eðr madr vil eigi
 vighsingar vitne bera eða eigi sveria náttstæð. þá þare til haugilldes madr veganda
 einnhverr oc geri honom stæno til. annattveggia a eða aþ zimtar þinge. eðr þeir bera
 huarðe aþ ne a. þá ero þeir seter .iij. morkom hvarr þeirra. have halzt þa er seter
 en halzt konongr. oc niote engiz vitnis síðan oc beri elle vitni oc þare rætklauser oc
 sua um [oll onnor vitne. Nu er stírfotat er unnder hann innan helge.² en til þessarar
 sofnar skal eigi heim stæna. þing skal stæna aþ zimtar þinge um sua margar nætr
 sem menn hava telit. i þing á þeirri. oc skal a þui þinge annathvartt framtoma þe
 eða atþgr oc taka halvo mæira. En eðr þa madr er vighsing tómr a hendr ma þara
 samdægris til oc þra þar sem vig var vegit. þá þarþ eigi natstæð fram at toma
 eðr hann a heimile sua nær utan heraðs oc innan. Eigi skal hann þara um .iij. hoi
 sua at eigi se vigi lyft þra þui er vigit var vegit. nema haugilldes oc neygilldis menn
 eða namagar hins vegna þui a. En eðr hann lyser eigi sua. þá er hann mordinge
 rætt oc þiregort þe oc þride. En eðr bøde tómr fram a þyrsta þinge vighsing oc saga
 hins þara sua boren sem þyrr var stílt. þa skal saga hins þara standa en eigi vigh-
 sing. oc berr þo mord aþ veganda at hann se utlegg. En eðr eigi tómr saga hins
 þara fram a þyrsta þinge ne heimsofnar vittne. oc tómr vighsing oc sionarvitne fram.
 þa skal vighsing standa eðr hon er at logom boren en eigi sionarvitne. En erþinge
 hins dauða skal þara i herað. þar sem þa madr let set or vera. oc eðr hann þinnr
 hann. þa skal hann stæna honom þing. en a þui þinge skulo .xij. þrialsr menn aþ
 honom bera oc eigi neyndarvitne oc þæra fram þar a þingeno. En eðr hann vil
 eigi vundan þoraþ. þá er hann sannr at sofinne. Nu eðr hann hever unndan þerþ
 at logom. þá þare erþinge hins dauða oc sete sua marga menn sem hann vil þa sem
 hia voro stædder til tlyxtareida med hino þyrta stílorde.

Eðr madr er særðr oc tómr þa eigi i skog er særde eða verðr honndom telinn oc 28
 byðr hann log þire set. þá ero þar uppe sakbøtr kononge oc sakbøtr hinom oc lætnisþe.
 eðtir stynsamra manna rade sem logbot stýrer. En hvar sem madr serer mann þa
 skulo aller þrialsr menn epter honom renna nema haugilldes menn oc neygilldes oc
 namagar þeir skulo eigi epter renna nema þeir vile. En hverr annarra þa er eigi
 vil eptir renna er setr .xij. aurom.

Jvfr. Cap. 27. F. IV. 7. Cap. 28. F. IV. 11.

¹) [Skr. f. réttináms. ²) [Skr. f. oll onnor vitne þau er stírfotat er under hann i mannhelge. See den nyere Landslov IV. 11.

29 Ez madr lystr mann heztugre hende með hverio sem hann lystr þa er hann utlægr oc ollo ziregort þui er hann a nema iorðu sinne oc ze þui er zire iarder a. oc þui ze er hann lómur til stogs með ser. oc runnr eða rísla hylr. En þat er epta er þa skal hinn tala rétt sinn oaulinn or þui ze. er zire ovæni nærd. En umbeda madr konongs tate þat er aul er. en ez hann vil æigi kaupá sec or stoge þa skal hann gjalda konongs manne .v. mertr en hiun rétt sinn oaulinn. En ez hann a minna ze þa skal alla aura iaznt sterða. en hann skal tala trygðer imot. en alldregr er hann zyrre zridheilagr. en hann høver bætt við safar abera oc við konongs manna. en ez hann byðr badom þeim bætr þa helgar hann sel hvart sem þeir tala við eða eigi. En ez einn madr lystr eða serer tua menn eða zleire i einu at vige. þa bætr sinom rætte eða sarbotom hveriom þeirra en einom .v. morkom kononge.

30 Ez þa madr lómur a þing er annat hvart er blár eða blodugr oc ber þat einn vatn með honum þa er þa utlægr er laust hann. En ez hann er lofenn eða serðr. sua at hann ma ekki mæla. steri hann orvar upp þegar hann ma mæla. en þa skal þat orvar þing iamnzullt sem or være samdægres uppflorin. en ez hann verðr dauðr. þa flere þa orvar upp er a iorðu byr.

31 Orvar ero þær þriar er ze liggv við. ein or at dauðom manne. onnor at sarem hinom meiom. þridia ez madr er aylimadr. Ervinge skal orvar flera samdægri a hinn lætr liz sitt. eða hinir stírlitaztu nævifo menn ez eigi er ervinge við zire vatton oc hava þing þrinett þar sem vig er vegit eða a gravarbalka þa mego þeir dom dæma þo at eigi lome flere¹ menn en .vij. oc .xx. En az² þingstod rettri skal umbæma. þa skal ziorðungv þingmanna loma. þa mego þeir þo dóm dæma þo at eigi lome flere til. Aller skulo þeir orvar bera oc enge zella. en þa er setr .xij. aurom er þær zeller. En þa er setr at halvo meira er hann gerir bæde zeller orvar oc sitr heima um þing. Fire vatton skal hann orvar flera. þa skal orum zylgia er a ero lagðar. Nu ez orvar tala hann. oc seter eigi þing þa berr hann a bate sol. En ez orvar tala hann eigi þa skal stexno gera honom til þings annars oc niote þar stírsta sinna. ez æigi ero stonarvattar til. en ez hann a zreendr eða erzðar menn. þa skulo þeir honom bod gera. en ez hann lómur eigi oc zírrið hann þing þa er hann sannr at sol ez æigi banna honom loglegar nauðsyniar. bonde hværr skal til þings zara er ór lemr til oc zara þar til er hann mæter þeim monnom er a dinge varo oc hverza þa aztr at useliu.

32 Ez þa madr vil ganga a orvarþing er hann er þar zire solom hazðr. þa skal hann æfta ser grida. en bænrðr skulo selia honom grid a þing oc az þinge .v. natta

Jvfr. Cap. 29. F. IV. 22. Cap. 30. F. IV. 29.

¹) Saal. i Mbr.

²) Maaskee f. En ez a.

grid a sumarþege. en halzomanadar a vetrarþegi. Sua er oc mællt at ongom manne skal þinggöngo synia nema þeim mannbana er vegr mann a þinge. oc verdr tekinn i eptir ráð. oc þiove þeim er zoli er bunnden a þaf. En ez madr verdr utlægr a heraðs þinge. eða a orvarþinge þui er þar er. sem herat¹ þing er skipat. Nu vil þesse madr þar bæida ser þinggöngo. þa skulo bændr æigi iata honom. en hværr madr unnarra skal eiga þinggengt. oc veri þar mal sitt. með logom. en ez honom er bannat eða syniat þinggöngo. þa ma þann mann eigi utlægan gera a þinge þui. En eptir þat þing þott hinn deye or farom. þa vardar þat elle bondom en þane zare utlægr.

Ez madr er eigi zærr til þings sa er serdr er. þa zare sa eptir mælande hans 33 er retr er hvart sem þat er með zændsemi eða umbode til. oc skal selia grid oc zesto tala eptir þui sem hinn zare. En þau grid oc þa zesto skal hann sua hallða oc aller hans zændr sem hann have sialzr zesto telit. oc sellt grid. En ez sa atburdr verdr at menn sorað eða liofaz oc er hvarge til þings zærr oc zester huarstuegge eptirmælande odrom log eða umdæmi godra manna. þa skal su zesta oc gridþala standa ez hvarstueggia hende at iamzullo sem þeir have sialver grid sellt oc zesto telit. en ze þeirra i vede er verlt gerdo hvárs vid annan en eigi þeirra er zesto. nema sua se skilt. En ez madr anndað or farom. þa skulo arvar þui male skipta eptir godra manna umdæmi. Sialzr hann ez hann liver til alsættar en eigi hinn er zestu tol nema hann se arve. Hveruitna þess er menn hittaz a með vanndrædom oc verdr tuinne orvarþing oc i sinom stad hvárt oc loma bader til zimtar þings þa skal sa zyrre sin vitni ryðia er zyrre skar or upp oc niote þar vitna sinna allra þeirra er hann høver til. en hinir lyde til medan oc stande udæmt mal þeirra til þess er hvarertueggio hava rutt sin vitni. en bætr² mete vitni þeirra. En ez adrertueggio leggja zyrre dóm a. oc troða þing oc vitne hinns. þa hever sa zirezaret sofn sinne. en hinn setr .iij. morfom er dóm lagde a. En hværr annarr baugæ er vapnom hellt upp en hinn have sitt mal er a logom stendr.

Ez vitne manz zerr til þings hvart sem er. þat er viglyfing skal zram bera eða 34 nattstadarvitne. þa er þeir mæla monnom er a þinge varo þa skulo þeir skirstota unnder þa er a þinge varo at þeir villdo vitne bera ez þeir mætte lomaz til þings þa skal þat vera at zullo er þeir bera a næsta þinge. En ez þar³ sker ór er þingbod skyllde. þa vardar þat elle bondom er⁴ hinn zirdan set lide manna. oc þo eigi zirezarið sofn sinne. ez menn vilia mæla um. En enge madr verdr at male zelldr nema ór eða madr stefni honom þing.

Jvfr. Cap. 33. F. V. 6. 7. Cap. 34. F. V. 12.

¹) Skrf. f. heraðs. ²) Skrf. f. bændr, see Fr. L. ³) Egentlig skulde dette Ord efter Forkortningen i Mbr. læses þat, men Fr. L. har þar, hvilket giver bedre Mening. ⁴) Skrf. f. en.

35 Ez madr rinndr manne i elld eda a lax oc um akastan oc sua ez madr sting annan med hadung eda heipt. oc sua ez madr rinndr manni. eda nytker til sin eda fra. oc sua ez madr zeller mann. oc allt þat er monnom verdr med ovond mishyrni oc hinn stirkotar er zire verdr. eda hava stynsamer menn sed a. þa skal þa bota a misgerde epter þui sem .v. menn dæma þeir sem til ero neznder az hvarstueggia hennde. med þeirri stynsend sem gud gezr þeim. En hinn er misgerde bæti kononge bauge. en þo at hann stirkote eigi þa a hann þo toft at beida ut rettar sins. þegar hann vil oc sælia med þingsteyno oc have vatta tua. þa er nær varo ez þeir ero til En ez þeir ero eigi til. þa syni hinn med lyritareidi ez hann er saklauff. En ez madr leypr at manne oc helldr ser siályr. þa skal hann bæta halzrette en kononge bauge ez stirkotat er. En ez hann verdr halldenn oc verdr stirkotat. þa er zullrette en kononge .xij. orrar. En ez hann helldr ser siályr oc verdr eigi stirkotat. þa a þat argazas.

Um zullrette.

36 Ez madr binndr zrialsan mann usynio. giallde .v. mertr kononge en hinom zullrette er bunnden var.

37 Engi madr skal þat vid annan mæla at hann have þegit stom a ser. hvarke mæiri madr ne minni. nema honom zylge .x. menn til þings oc sanni mal hans sua sem mælt er i logom. at tueir menn stulo sueria. en atta sanna. þeir .ij. stulo hava bot i hende oc sueria sua þess legg et hond a helga bot. at þat hovom vær heyrri en egi vitom vær hvað satt er. En ez hann misser þeirra vatta. þa er hann utlægr. En hinn skal þo hava lyritar eid ziri sil þo at hann have þessa vatta alla. En ez hann mæler þat vid mann at hann rade lond oc þegna unndan kononge. þat skal hvártke mæla mæiri madr ne minne. nema heimilis quidar vitni zylge nema vile gera sel utlægan. En ez madr mæler þat vid konon mannz at hon have legit med qdrom manne en bonda sinom. eda tenner dottor hans at hon ligge med manne. eda systor hans. þat skal eigi mæla nema heimilis tuidar vitne zylge. nema hann vile gera sel utlægan. En ez madr mæler ukædes ord vid karl eda konon. þat er útlegd ligg vid. oc verdr stirkotat. þa skal uppe zullrette vid þann er mælt er vid. þo at hann helge sel med heimilis tuidarvitni. nema hann eigi sofn a at logom a þui male. þa er þar ekki rettarzar a. Sua skal um oll ziolmæli oc zullrettes ord.

38 Ez madr gerer sua milet uhevo vert at hann legz med konon mannz. þa skal hann bæta bonda hennar rettom þrimr. En ez hann vil eigi beta. þa steyni hann honom þing az þinge. En az þiui¹ þinge beta hann honom sem stynsamer menn .xij.

Jvfr. Cap. 35. F. IV. 16—21. Cap. 37. F. V. 22—24. Cap. 38. F. V. 27—29.

¹) Saaledes i Mbr.

dæma .v. az hvárs hende eða zari utlægr. En ez hann er zærr til unndan zærflo syni með tylxtar æide. Nu ez madr yrler um mann þat er monnom virðiz til nids eða hadungar ziorðung viso eða lengra. þa skal hinn tuedia þings oc tueda a þinge. en hinn zærez undan með lyritar æidi. eða zære utlægr. oc hværr penningr ziar hans nema iarðer. tale hann zyrst reئت sinn az þui ze. en konongs umbodsmadr se zire þui er aul er. Nu hvært mal er madr mæler vid mann. þat ér horver til neyðs eða kennez huinzto eða zordæðofkap oc hann a eigi sofn a. þa er hann ziolmæles madr ez hinn stirkotar. nema hann have heimilis tuidar vitne a hende honom. þa skal hann sueria tylxtar æid. En ez hinn misser heimilis tuidarvitnis a þinge. þa er hann utlægr.

Sva er mællt om¹ rogsmenn alla. þa er regia menn vid konong eða iarll eða 39 biscop eða valldzmen. ez hann reger ziorve manz. þa skal hann sino ziorve zire reئت hava. Nu reger hann ze manz. þa skal sa sino ze iamnytko reئت hava. nema hann syni með lyritar æidi. En ez hann kennez þat rog manne at hann have zenget az ordum hans upokta konongs. hallde zirer lyritar æidi. eða giallde .iij. mertr. Enge a sof a sonno.

Madr hværr zullida er gengr husa a medal oc þiggr olmofo hann a engan reئت 40 a sér meðan hann gengr með vanarvöl oc hann er heill oc verlzærr. En þegar hann zæz sér matar sialzr eða zrændr hans oc kleda. þa er hann þegar reئتnemr. Engan reئت a konongr a þeim manne er engan a sialzr a sér.

Ez madr selz zrialsan mann az lande eða i utlegð. þa er hann selz .xij. mortom 41 vid konong. oc komi manningom i land aptr. en bæti hinom reئت. En ez hann ma honom eigi aptrkoma giallde hann (zullom botum. En ez hann syniar hallde)² zire lyritar æide.

Þessar reئتarbætr oc æinlamal varo tælin um allan nozeg epter zorræde oc 42 skipan Magnus konongs. sunar hatonar konongs. oc með afion oc tillago Jons ærti-biscups oc annarra biscupa lendra manna oc lærdra stallara oc logmanna oc hinna vittræztu manna az ollom lutom lanndzins. at um þa menn er monnom verða at skada zære epter þui sem adr vatta logg. En az ze vegunda dæme .v. menn stikriter loglega tilneyznder slita gerð eptir lagastilorde. sem þær sia reئتlegazt zire gude oc malavegter ero til. ervingiom hins dauða æinom. En allar adrær zrændbætr oc saktal skal zalla nidr sua at huargiz zrændr adrær tali ne giallde framarr en nu er

Jvfr. Cap. 39. F. V. 30. Cap. 40. F. V. 32. Cap. 41. F. V. 37.

¹) Saal. i Mbr.

²) () mgl. i Mbr., men tilf. af Arne M. i hans egenhændige Afskrift.

stítt. Nu vinnz eigi ze veganda bæde til þegngilldes oc bota þa skal sua sterða zín hvarom sem tala rennr til zytir ziarmagne. En ez nokkorr gengr a þetta. þa hevr hann ziregórt ze oc zride. oc verðe allðre síðan bota maðr oc sua aller þeir er rað leggja til þess. at sia skipan se rozin eða a hana ginget. þessar rættarbætr zleire la Magnus konongr þuifa zylgia at þo at nihingsvert eða stemdarvig se vegin. þa skal zyrst lula mannbætr az ze viganda. En konongr have þat sem aut er. En ez minna leypr az en þegngillde. þa sterðe zire badom æpter þui sem tala rennr til. Sua iatade oc Magnus konongr at hvergi skal konongr zyrst tala ze manzbana oc engan annan utlægan eyre en aðr se lofnar allar loglegar skullðer þær sem zyr varo gorvar. en ze eiganda zelle i þa soð.

- 43 Her seger um vadavert oc ero þau með athygle stobande oc með stynsemd greinande með hveriom atburdom er þau kunna til at zalla. þui at i ollom stodom er menn skulo ser til þazinda vinna oc monnom til haglegra lula líð at væita. þa ero þesse vadavert meirr virðande. en hin er enge naudslyn dregr til nema galeyfi oc mitit stamsyni. Nu þo at tuær menn zari i stog saman eða rela strander. oc styg annars og a annan at uvilia þess er ¹ oc a skapti hells oc deyr hann az þa skal hinn bota ziorðung bota ervingiom hins dauda oc synia með séttar eidi at hann villde þetta eigi gort hazza oc skal sua huervitna þesskonar vadavert zára er þeir hazaz þat at er til nytsemdar er hvært er menn za az meín eða bana eða far. at uvilia þess er giorde. oc er þetta secta láuðt við konong. en oll onnor vadavert sua sem at lasta eða skiofa ivir hús eða hæder eða scip eða i læita at gánga eða aðra þazleyso at gera hvart er menn za az meín eða fár eða bána at uvilia þess er gerði þa skal bæta halzum botum oc syni þo vilia síns með settar æide. þetta er sectalauðt við konong. oc eði a konongr a vadavertum.

- 44 Þat er ollum monnom kunnitt at rytningar ero ziri bodnir at béra. en sa er berr hann er setr við konong .v. aurom. En sa er bregðr knize at manne oc kómri eigi fram hann skal bæta fullom rætte. þeim er hann bra at. en kononge .xij. aurom. Nu ez maðr leggri mann með knive. þa er hann utlægr oc bæte þeim er hann lagde sem .xij. menn dema oc þeir sia at hinn er vel semdr az. En konongs sofnar maðr skal tala þann er lagde oc zæra a þing oc lata þann kniz leyra i gegnom hond hans. oc skal hann kaupar set i zrid með þessare rezsing ez hinn liznar oc abyrgesz stalzr ser sitt. En ez hinn deyr er salkáus er lagdr. þa er sa dræpr er lagde hvar sem hann er staddr. En ez hann kemz undan zare hann utlægr nema landz stiornarmonnom virðez nokkurar naudslynar til hava gengit. En ze viganda zare æpter zyrta lagastilorðe bæde þegngillde oc bætr. Með sama skilorðe skal vera ez maðr styttr at manne þo

¹) Herimellem i Mbr. ópr.: gerðe, hvilket Ord dog igjen er overstreget, uden at det samme er gjort med det paafølgende oc.

efte tate. þá bæte kononge .v. aurom. en hinom fullrætte er hann skaut at. en ez
in sérer mann med scote. þá skal sa er skaut slita reysing zire þa sem hinn er lagde
þ knive oc sua þo at hinn deye er stotenn var. þá skal hinn er skaut under sømo
sing oc hinn er lagde. oc med sama sfilorde bæde þegn greida oc bætr.

Þat er eigi vidr kemelegt at menn bitiz um sem hundar eða hestar. Nu sa 45
dr er mann bitr þá skal sofnar maðr tala þann er beit oc þæra a þing. oc lata
ota framtennr ór hözde. honom. þeim er bæit oc se sidan salkáust vid konong zire
sing þessa. oc bæte þeim er hann bæit epter þui sem .xij. menn dæma oc þeir sia
e gude at hann se vel sændr az.

Menn þeir er til þess vilia hava set at ganga i samfunnder manna ubodet az 46
f hennde er vaitzluna a. oc sitia þar sliosefre. oc þo at þeir verde hardlega a
st rekner. eða þar nokkot mishyrmt þa ero þeir halzrættes menn oc seter .iij. mork-
vid konong. er þetta zire þui górt at margr goðr maðr hever zinget slemder oc
andrade zire þeirra olutvennde.

Sva er oc stadzastlega telit um allt landet at ez maðr drepr mann eða veiter 47
nom þær atomor. eða gerir þau nokkur vert sem hann a at lata liz zire. eða
io at lggom. þá skulo þeir sem næster verða eða þeir sem zyrst mego na. tala
nn mann oc þæra umbods manne konongs bunnðenn eða ziotradann. þá er hann
ldr at þæra a þing. en bænnðr skulo dæma þann mann epter lggom a þinge. En
iongs umbodsmadr late reysa honom eptir lggom. Nu er þesso þui sua sskipat at
ige ma þetta syndalaust gera. nema sa domare er hözðinge hever til þess sskipat.
iat loginn reysa en eigi hann. þo at hann geri sina sskyldo eptir lggom. En adrer
a med heipt oc auzund. oc þui veiter þat iaznan at þeir þa zyrst mannsfada oc
ira sidan storum striptom med zrelom ziangiolldum oc længom utlegdom oc hordom
ar-lostom oc hava þa slilan mannsfada sem adr. Nu hvern sem eðruvis gerir oc
vaz sua at hann matte þuifa aledes toma. þá er hann útlægr til þess er kononge
ubodsmadr gerir sskipan a eptir malavoztom hvað nauðsyn til raf þeim sem giorde.
hever sa eigi lidsloft til sem attelr. þá skal hann segia valldzmannne. oc ez valldz-
dr trezr lids med sér þa er hvern setr .iij. aurom er eigi zerr. nema nezgilldesmenn
haugilldes menn oc na-magar. Nu ero þeir aller zridhelgir er til setia. en hinir
er er veria utlæger hvart er þeir liota ben eða bana.

En az þui at loghoc vattar sua vida.¹

Sva er telit um allt landet at um konor þær allar er monnom ero sskyldar oc 48
nn vilia enga rætt a leggja. þá viljom vær at enge tate mæira en laga rætt a þeim.

¹) Fortsættelsen see den nyere Landslov IV. 17.

En ez frændr konunnar vilia leggja til hennar slita heimanzylgio sem stynsamir menn sia at hinn mege vel vid taka er konona hver legit. oc vill hann þa eigi zesta hana þa skal hann giallda slitan rett zire þa tono sem .xij. menn loglega til neznder vilia dæmt hava. En ez frændr vilia ekki til leggja þa skal sa er konona hver legit. bæde bioda oc bæta lagarett. En ez hin vil eigi vid taka er þan rett a at logom. oc vinnr a þeim er tono hver legit. þa vinnr hann a saklausom manne oc suare sem log vatta. En allar þær menjar oc tonor er menn leggja reld a oc verda þær legnar. þa skolo þat dæma .xij. menn bæde rett oc radspell eptir þui sem þeir sia at hinn er sæmbr az er rettenn a at hœimta.

49 Sua liz os oc odrom stynsomom monnom at um þa iaznadaræida sem menn hava hæzt i settargerdom manna at þat se mæirr med ozlappe gort. helldr en logom oc rettindom. Oc az þui at vær hovom ollom monnom log suaret i rikino. þa viliom vær at þesser æidar zalle vannlega nidr oc þa æina uppilata sem logbætr vatta. en þat ero duleidar. oc um tenzlumal þau sem eigi ero logleg vitne til. Sua liz os oc haffasamlegt zire gude. at þar sem sa madr suerr zire sem male a at suara. þa skulo aller sueria eptir hans æidstaz þo at þeir vite eigi hvart er þeir sueria satt eda eigi. Nu viliom vær þa skipan a gera at sa sueri zullan æid zire set er zire male er. en adrer sanne hans eid. med þui skilorde at eigi vito þeir sannare zire gude en þeir sueria.

50 Fader oc moder skal rada gyptingom dætra sinna ez þau ero til. En ez þeirra missir vid. þa eigo frændr hinir nanasto giptingom at rada. Giptingar madr skal rada heimanzylgio oc tilgioz zire frændtono sinne sua sem þeim kemr asamt. þær skulo þa oc æindaga nær brudlaup skal vera. En ez þa skil a um maldaga. þa late giptengar madr bera tueggia manna vitne um heimanzylgio hvat mællt var. þær er hia varo. En ez þa skil a um tilgioz. þa niote zestar madr tueggia vatta med zyrra skilorde. En enga heimanzylgio ma arve gyptingar manz riuva. þa er sua er gott sem nu var skilt. En ez dotr verda zodor sins arvar. eda modor eda brodur eda hverstis arvar sem þær verda sumar giptar en sumar ugiptar. þa skulo þær er ugiptar ero taka sua milit az uskiptum arve sem þær hozdo er heiman ero giptar. En þo at allar se heimangiptar oc er eigi skipt heimanzylgio til iaznadar þeirra i millom. þa tale þær az uskiptom arve iamnmilit sem su hæzde heiman o medan ze vinz til Griper þær aller er lagder ero til heimanzylgio. oc ero þær metner oc mynnder i henndr þeim er tono zær. þa a hann þa iaznhæimila sem zader eda moder leti heimanzylgia. En ez madr seger at hann ledi eigi til þess þa gripo. þa sueri hann einseide. sua karl sem tona. En sste til iaznmilitis giptingar mann konunnar oc sterde

þat tilgíox hennar eptir rætttri tilfölo. En eþ ellia gipte set heiman oc lætr hon virða ze annarra manna til heimanþyngio ser. oc ler. sa til er atte. þa a hann þat iægnheimilt sem þat er ellian atte. en eþ madr tuez eigi til þess let haza þa syni med einseidi. en heimanþyngia hennar þui minne.

Se tonu sinnar scal madr eigi zæra æþ lande brot nema hon vile. Kæða skal 51 hann ze þeirra ollo til þarva þeim. hvarke scal þeirra zire mæla ne ziregera annars ze. Slíkan rætt a hværr a tonu sine sem a sialvom ser eþ henni verðr med ovond mishyrmt. Eigi a tona at synia bonda sinom zelags. Nu zæer madr menjar. eigi mego þau zelag leggja sin i millom nema þeir menn iate er til arzæ þeirra ero komner. En eþ þau ala born til arzæ sins. þa mego þau leggja zelag sin i millom slitt sem þau vilia. Nu zæer madr eltiu oc a hon bornn til arzæ sins oc ero þau i umegð. oc vil hann þo leggja zelag sitt við hana. þa skal hann gera stefno til hovods barmæ monnom barnanna. oc leggja zelag þeirra saman at ziarmagne. leggja iord iordu i gegn oc eyri eyri i gegn. meta oc zaung hans hvart þau ero meire eða hennar zaung se. Nu ma þar eigi riuva er sua er lagt. en eþ þau leggja annan veg zelag sitt saman. þa ma riuva hvart sem vil hans ervinge eða hennar. a þa lund at zara a þing fram zyr en þau have verit .xx. vetr asamt. þa a hann alldrege uppreift þess mals sidan. En eþ madr zæer ellio barnlausu oc ala þau ser bornn saman til arzæ sins. þa mego þau leggja zelag sitt saman þa skal þat halldaz eptir þui sem logleger vattar vito. Su tilgíox skal tonu heimil vera er til hennar var given. oc vattar vito at lyft var a giptingardege eþ hon liver lengr. en eþ hann misser hennar við. þa take arvar hennar heimanþyngio en tilgíox zalle niðr.

Eþ greigar ganga saman at landz logom oc aulaz þeim ze. þa a hann tua lute 52 en hon þridiung. bæde i lande oc i lenjom eyre. En eþ annattueggia hiuna misser annars við oc þrytr samfunndo vitne. þa zære þat eþter þui sem styrer i þeim kapitulula er madr sez i uvirdan eyre oc greidiz þa ze upp eptir logom. En eþ madr kaupar iord med gripom eða lausaze. eða buze tonu sinnar oc liver hon honom lengr. þa skal hon þat eitt hava or londom æþ arve hans er hon hazde heiman oc tilgíox med oc þo sua at hann leidi hana til botar¹ stefnting at taka. þuiat log riuva þat mal oc lausaze. er arvar greida henni i hond. en eþ hon tetr ze i erzd sidan er þau komo saman oc verðr þat ze zire iord greitt. þa skal su iord hennar vera. Mær su er arve verðr hvergiz arve er hon verðr. hon ma gipta set sialz þeim er hon vil þa er hon er .xv. vetra at alldre med þeirra zreanda rade er nanaster ero. oc vitrazter. bæde i zodor ótt oc modurótt. hværr er giptingar madr er rætttr at tonu late allt vera heimilt i heimanþyngio. En allt þat er selia skal at logsofnom þa skal eigi tilgíox i mote toma.

Jvfr. Cap. 51. G. 52—54. Cap. 52. F. XI. 8. 15. 16.

¹) Feilskr. f. botar, d. n. Landal. V. 4.

53 *Æz mæz hever ziarhalld brodur síns. þa se zatur zændr oc modur zændr sueinsins sliet henni til handa i heimanzylgio az ziarlutom sueinsins sem þeim syni er hygnaster ero. En ez þa stíl a þa rade þeir zgdurzændr er arve þeirra en næster ez þeir hava vit til. En ez broder gezr þa sol þa er hann er zulltíða at þeir have telit ze a gipting systur hans. þa stande sa zire einseide er su sol læmr a hond. En ez einn hverr verdr sannr at þui at hann hever til þess muto telit. ráði sliet sueininom sem hann tok i mutona oc heiti drengr at verre. En um fram rób þeirra manna er nu ero til stílder. þa skal hon eigi ega lofi meira at taka ser til heimanzylgio. En ez hon tekr annan veg en nu er stílt. þa halldiz þui at eins at broder hennar vile þa er hann er zulltípa. Æz broder gipter systor sína með zænda rade sa er ellztr er oc ero sumer i umegð. þa skal þat halldaz sua sem þeir van aller zulltíða.*

54 *Æz kona legz með manne unnder bonda sínn eða stílz hon við hann saklaust i mote guds logom. þa hever hon ziregort munnde sínom oc tilgíoz. En ez bonden býdr henni samvißt en hon vil eigi. þa skal hann ollom ziarlutom hennar varðveita meðan hon liver. En síðan take sa heimanzylgio hennar er þa er arve næstr en engi tilgíoz. En ez þau settaz a mal sínn oc tekr hann við henni þa zare mal þeirra sem þat væri spellalaust. En ez henni verdr sa glöpr optarr zire þa skal hann þe ziarlutom varðveita meðan líz hennar er at hann vil eigi optar við henni taka. en síðan zare sem adr var mællt. en ez hon hever eigi zýrr meirr við þann glöpr verð kennd oc heitr hon yverbotom við gud oc bonda sínn oc býdr honom samvißt oc vil hann eigi eiga hana. þa have hon heimanzylgio sína en eigi tilgíoz. En ez bondi hennar vill zírta hana heimanzerd síne. oc seger sua at hana have zýrrmeir slítr glöpr hennt oc var su sakargipt eigi zýrr meirr az hans hende við hana sua at menn vísse. þa stande hon zire einseide oc have heimanzylgio sína en eigi tilgíoz. ez hann vil eigi við henne taka. En ez meinleite sundrar samvißt hiuna með þess rade er sundra a at guds logom. have stítt ze þa huart þeirra. En ez mádr settez við þann mann er legit høver konu hans. þa skal sa veita trygðer þeim er konu a. En ez hann tekr konu sína i hiuscap aptr oc liggz hinn hana sínn annat meðan þau ero saman. þa er hann tryggrove sem sa er vigr a vspílltar trygðir. En ez bonde konunnar vinnr síðan a honom. þa vinnr hann a tryggrova manne oc ugílldom bæde kononge oc zændom. en ez mádr zær ser konu at logom oc gezr i mote henni tilgíoz oc zellr hann síðan i zra. þa stulo lulaz henni þing sínn oc heimanzylgia az sialzo hans ze meðan þat vinz til. en þeir er næster ero erzdom eptir hann þa stulo þeir ekki lula az síno oc ekki taka eptir hann.*

Sonr skal taka arz epter zoder sinn ez at flopm zerr. sua ætledingr sem ættborinn. 55
En ez illa verdr þa tetr zader epter son sinn ez hann a eigi borinn arva.

So er onnur erzd er tetr dotter oc sunarsun sa er stlgeten er oc sua zader hans. 56
En ez sunarsyner tueir standa til arz stlgetner oc er annars zader stlgetinn en annars eigi. þa tate sa arz er stlgeten er zader hans. En ez hann á¹ eigi ne dotter. þa eigi hann arzskipte vid sunardottur oc skipte sua sem skipta stludo sunarsunr oc dotter. oc stande i ollom erzdom upp zra þui. Sama mal eigo brodursyner sua getner. En þo at dotter se ein en þeir allmarger. þa scal hon ganga iamnt til arz vid þa. En þo at þær se allmargar en sunarsun einn. þa skal þo skipta iaznt þeirra i millom. En ez odalsiord er i skipte þeirra. þa stulo þeir brødr lenja til sin stlu ze sem allra manna gingr i midil² með voru oc tultze gulle oc brendo silzri. en ez missir dottur oc sunarsunar. þa tetr sunar dotter zyrri arz en broder.

So er erzd hinn þridia er brodir verdr brodur arz oc ero þeir samzedra oc 57
stlgetner. En ez brodur missir. þa tetr systir samzedra oc stlgetinn.

So er hin zjorda erzd er tetr zoder zader oc zoder broder oc brodursun. sin 58
þridiung hverr þeirra. En ez zoderbroder er einn. en brodursyner zleiri. þa skal zoderbroder taka halvan arz vid þa. Nu er brodursun æinn en zoderbrødr zleiri. þa scal hann taka halvan arz vid þa. En ez einn þeirra er til. þa skal hann taka þann arz allan. En ez engi þeirra er til. þa tetr moder stlzengin þann arz allan. En ez hennar missir þa tetr zodormoder oc zodursyster. oc brodur dotter stlgeten. oc skipte sua sem þeir skipta zoder zader oc zoderbroder oc brodursun.

So er en zimta erzd er tetr broder samædra oc brædra syner halzt hvarertueggio. 59
en ez eigi er broder til þa eigo brædra syner þann arz allan. En ez brædr sammædra ero eigi til ne brædrasyner. þa sculo systir sammædra oc brædrætr þann arz taka oc skipta sem þeir stludo stizta ez þeir væri til.

So er hinn sætta erzd er tetr zoder systir samzedra oc stlgeten oc þo zader 60
hennar se zrillo sun oc sa halzbrædrungr er hann er stlgetinn oc lominn zra brædrum samzedra. oc tetr halzan arz hvart þeirra ez þau ero bæde til. En ez annars þeirra missir vid þa tate þat allan arz er til er. En ez huarke þeirra er til. þa tate su lona þann arz allan er halzbrædrungr³ er oc sua at zrensemi lominn sem adr var stilt um larmenn.

Jvfr. Cap. 55—67. F. VIII. 1—14.

¹) Rigtigere: er, s. Fr. L.

²) Saaledes i Mbr.

³) Saaledes i Mbr.

- 61 Sv er hinn staunda erzd er tetr zrillo sun ez hann er til. En ez enge liver i staundu erzd i haugillde nema broder stlgetinn. pa tale zyr broder hans i staundu erzd laungetinn. ez hann anndaz barnlaus. hellbr en i attando erzd gange. En ez hvarge er þessara til pa tetr zrilludotter.
- 62 Sv er hinn attanda erzd er tala epter brædra sunu oc er at þridia manni zrændsemi þeirra i huaratueggio halzo. En ez þeirra misser. pa stulo tala tonur þær er epter ero bræbradætr.
- 63 Sv er hinn .ix. erzd er tetr modurzader oc dottursun. þær eigu bader einn arz at tala oc verdr hvartueggi annars arze. en ez þeirra misser. pa tetr modurmoder oc dottur dotter. hvartueggia þeirra epter adra ez annarrar misser.
- 64 Sv er hinn .x. erzd er tetr modur broder oc systor sun. þær eigu bader einn arz at tala oc verdr hvartueggi annars arve. En ez þeirra misser pa tetr modur systor oc systur dotter. þær eigo badar einn arz at tala oc verdr hvartueggia annarrar arze.
- 65 Sv er hinn .xi. erzd er tala þær menn er ero tueggia systkina syner Karls oc tonu. þær eigu bader einn arz at (ta)la.¹ oc verdr huartueggi annars arze en ez þeirra misser pa stulo tala tueggia systkina dætr Karls oc tonu. þær eigu badar einn arz at tala oc verdr hvartueggia annarrar arze.
- 66 Sv er hinn .xij. erzd er tala systra tueggia syner. þær eigu bader einn arz at tala oc verdr hvartueggi annars arze. En ez þeirra misser. pa tale þær tonur er systradætr ero. þær eigo badar einn arz at tala oc verdr hvartueggia annarrar arze. Sua er oc mællt at i þeirri erzd skal hvær tala arz sem hann er taldr i. oc enge tale arz zire henndr audrum fram.
- 67 Sva er oc mællt oc talt i logom manna ez madr verdr zire þeirri villo at hann vegr mann til arze pa hever hann zire veget þeim arze. en arzr sa zare at rettom erzdom sem sa madr væri eigi til er mann vegr til arze.
- 68 Sva er oc stadzest um allt landet med tonongs rade. at þegar er madr zester ser tonu at guds logom oc samþykt beggia þeirra. pa ero þau bornn er hann a med þeirri tonu aull loglega til arze tomin hvárt sem þau ero gefen zire zesteng eda epter.
- 69 Sv er hinn .xiiij. erzd er þær gavo syner Magnus tonongs berzæz. Sigurdr tonongr oc Eysteinn tonongr oc Olavur tonongr. er tala stulo zodurbroder oc brodur sun

Jvfr. Cap. 69. F. VIII. 15.

¹) I Mbr. aita, rettet af Arne M. i hans egenh. Afskr. til: at tala.

ríklofnyer oc sa þóðurbroðer oc broðursun annarr er þeir ero sammædra oc skilgetnir oc skipte at mannmörgð. En ez þessara missir við þa tale konor iagnstýldar oc lipste sem aðr var skilt. En ez þær ero eigi til. þa tale þaðurbroðer sammædra oc eigi skilgetinn. oc brædra syner sammædra hvárt sem þeir ero skilgetner eða eigi oc roðursun sammædra. oc eigi skilgetinn oc skipti at mannmörgð. En ez þeir ero eigi til. þa tale konur iagnstýldar oc skipte sem aðr var mælt. En ez þessara missir Ura. þa tale þeir er at zímta manne ero at zrændsemi nema nanare zinniz. zyr en nnder kononga gange.

Madr ma bsta rad sunar sins oc leida hann i gft ez hann vil ez sa iattar er 70
 rze er næstr. Nu ez hann a suno skilgetna þo at einn se zulltíða ez sa iatar. þa
 atar sa zire alla þa er i umegð ero. oc sua zire alla þa er ualner ero. Sa skal
 dale iata er odal a með þeim. Nu skal sa er mann ættleidir oc sa er iatar arze
 þa odale. oc sa er ættleiddr er ganga aller saman zire tirkudyrir oc hallde aller
 uman a einni bot. oc skal sa mæla sua meðan er ættleider. Et ættleidi þenna mann
 i giallz oc til giavar. til seff oc til setes. til bota oc til bauga. oc til allz reftar
 ta sem moder hans være skilzengen. Sua mego zleiri zrændr karlar oc konor i ætt
 iða oc til arzs gera sem nu er talt ez sa iattar er arze er næstr. Nu skal hann
 Ut þat hava er hann er til ættleiddr meðan þeir liza er hann ættleiddu. þa skal hann
 ata síðan er þeir ero dauðer bæde arz oc odal. Hverr sem odruviss er ættleiddr.
 a er sem ugort se. Nu skal madr lysa ættleiding sinne a hveriom .xx. vetrum til
 ess er hann tekr arz. þa berr arzr honom vitne um ævi oc um alldr síðan.

Ez menn zalla i orrostu oc denja aller i senn oc lemj engi i brot eða drufna 71
 Uer eða inni brenna. zare arzr þeirra sua sem þeir hezde aller i senn latit liz silt.
 in þeir er gestzedri ero mego geva arz sinn ez hann er heill madr. oc oz sinn aptr
 ata en eigi annat sinn. en eigi ma geva nema heill madr se. oc i þrim stodom riuva
 c þar geva. at tirkio. oc at samtundo. oc a þinge. Med trygðom skal geva ez iarðer
 ro en ez annat ze er þa se sem vattar vito oc sua at eigi se skenning a ez tiunndat
 r oc berz sua vitne til. Sua oc ez madr gezr ziorðung or zengnu ze oc ero iarðer
 þa skal hallða ez vattar vito. þo at eigi se skenft. En ez madr deyr a iorðo manz
 a er þar byr oc er hann gestzedri. en sa er sua. er engan a zrænda i lande eða
 oglegan arva oc ez hann atte til .vj. aura þa have sa er iorð a. oc bulute alla oc
 Ut þat er rotzast er i torni eða hej. oc hvert tre er gravet er i iorð nidr. En ez
 veira er en til .vj. aura. þa a konongr þat halzt er enkr. en halzt sa er iorð a.

72 Þat er nu þui næst eʒ madr verðr daubr. þa skal arze i anndvegi setiaz oc gera skulldarmonom stexno at þeir komi þar aller at siaund oc have hverr sina skulld a brot slita sem vitne ero til. Nu er eigi sua miklit ze. þa skolo aller þarnaz sua sem tala rennr til. sa skal meira þarnaz er meira atte ze. En sa er eigi komr til at siaunnd. sæli hann sitt med vattom eʒ ze er til oc stexni eruingia til vatta sogu. En eʒ ekki er ze til þa misser hann skulldar.

73 Nu er þar umaga eyrer i garde oc male tono. þa er þat vel eʒ þeim vinnz badom ze. En eʒ þeim vinnz eigi þa skal hon missa gagniallz oc giavar. en eʒ eigi vinnz ze i alla stade. þa skal sa mest missa er mest atte at honom sua tona hans sem adrer skulldunautar. taulo skal hava til þess. nema madr have ved i enshveriom¹ grip. þa a hann þann zyrst at hava. hellsdr skal tona missa tilgiavar sinnar. en þeir menn er zyrst atto ze at honom en hann zenge hennar. þuiat enge skal tono kaupæ sér med annars mannz ze. Nu skal hon hava heimanzylgio sina. en umage sitt ze. nu er eigi ze sua miklit. þa missi sua hvartueggia sem tala rennr til oc ziamegin er til. Nu ero syner epter eða deyr þa skulo þau skullder giallda eʒ þau hava ze til engi madr annarra. nema ze tale. þuiat þau skulo sua gegna leido sem liuvo. Nu eigu þau zelag saman oc deyr annatueggia þeirra þa skal sua skulldom gegna sem zelag þeirra var til.

74 En eʒ madr tallar til arzæ sins oc iatar hinn at hann er þess mannz sun er hann seger oc til arzæ kominn. oc er hann innan lanz getenn. þa gange hann til zodur arz(s) sins. en sa er eigi tallar hann arzæ þa zære sa hann zra med loglegom vitnom. en eʒ hann dular at hann se þess mannz sun sem hann seger. þa skal hann tuedia ziarhallz mann oc eiga dom einn til oc niota vitna sinna at hann er þess mannz sun sem hann seger oc til arzæ kominn. En eʒ hann er utanlandz borinn þa skal hann tuedia zodur arzæ sins eða þess arzæ er hann tallar til oc nioti vitna sinna at hann se til arzæ gorr. oc eiga skiladom til nema hinn vile zyrre aʒ lata. huervitna þess er iaznaner ero hinom dauda karl sem tona. þa skal tona zra ganga en karlmadr til eʒ þau ero bædi i haugillde eða neygillde. En eʒ hon er nanare þa kemr hon zyrre til arzæ. En haugilldis menn ero zyrre i arze en neygilldis menn huart sem er karl eða tona.

75 Þetta skal dotter hava aʒ modur arze sinom. eʒ broder liʒer. klædi oll nema gudveziar stikior oc usforinn klæde oll þat a broder. en aʒ klædom skal broder tala gull allt eʒ hann vil. en veziar stikior oc assala alla oc tnytt klæde oc væigud oc lesin.

Jvfr. Cap. 72. 73. G. 115. Cap. 74. F. IX. 7. 8. Cap. 75. F. IX. 9.

¹⁾ Saaledes i Mbr.

þa a dotter. oc ziadrllædi oc dunllædi. En ez veyr stenndr uppi. þa a sunr þat sem ovit er. en dotter þat sem ó ovet er. Sunr a setllædi oll oc bekkæde oc fogra oc husbunad. En nzerbreizl a dotter ez moder atte. en sunr a ez zader atte. dotter a saudi zim oc lin allt oc garn oc zim renze ullar oc gæs en sunr a þat sem aut er. Kæda ilát oll a dotter þau er moder atte. Kós skal dotter hava eða lingo hvart sem hon vil eða brioftbunad hinn bazta ez eigi er or gulli gor oc nifti oll ez veyr¹ eða minna ez silzri gor oc stæina þo at silzr se i. Oll þau ter er tonur drellaz a nzer þuert golz heima at hibylom sinom. þat æigo dætr. oc deiliter þo at silzr se a. En sunr a silzrter. Munlaug eina skal dotter haza nema retenndr se gor a medal. þa skal hon hava badar.

Sialzr skal hverr rada ze sino meðan hann ma sitia i andvegi sino. sua tona 76 sem karlmadr. En ez madr verdr sua vanuita at þat syniz nazrændom hans at hann kunni eigi at rada zire ze sino. þa varðvæite sa er arze er næstr. En þat ze skal eigi selia zra þeim er a. Az þui ze skal honom za alla atvinno sua sem þeirra er beggia sæmd i.

Madr hverr er arz a at selia þa skal hann sott hava allan innan .xij. manada 77 zyr en hann se halzdrilogr at aldre. En ez hann sitr innanlandz til þess er hann er halzdrilogr at aldre. oc hever hann eigi sott. þa a hann enga uppreift þess mals síðan. En ez arzr tæmiz manni þa skal hann sott hava a .x. vetrum næstom epter þat er arzr tæmiz ez hann er innanlandz. En ez hann hever eigi sott þa hever hann zirezaret sol sinne. oc sua skal um allar ziarsothuer er madr a at selia. En ez madr er utanlandz þa have hann sott ze sitt a .x. vetrum hinom næstom síðan hann tom arzr. En ez madr zerr az lande oc spyr arze andlat hans oc hever vitne fram a zimtarsteyno er þeir menn bera er annattueggia varo i zor með honom eða spurt hava sannlega az þeim er i zor varo með honom. oc þeir sogðu sua at þeir vissu þat sannazt zire gude um þat mal. þa site hann i arve ez hann zellr i zra. til þess er þat reyniz sannare at hinn liзде er ze atte. þat mund er sia annadez er i arz hazde sez zyrst.

Enge madr skal i uuirdan umaga eyri setiaz oc eigi tonu ze uvirt taka. En ez 78 uvirdr er telinn. þa skal umage þegar hann er zulltida trezia ziar sins þess allz er hann zær stikrit tueggia manna vitne til. oc þeir mego sveria at sua mikil tol ziarhallz madr hans uvirt oc luli þa upp huern penning epter þui sem þeir vilia bera oc suara zire gude. oc sua skal um tuenna ze oc allan þann arz er menn æigo vord at

Jvfr. *Cap. 76. F. IX. 20. Cap. 77. F. IX. 29. Cap. 78. F. IX. 22.*

¹⁾ Et lidet aabent Rum i Mbr. eyri — Fr. L.

veita. En ef þau þa eigi vitne til síns máls. þá leggi þa fram er þe tol sua milt sem hann vil suara þre gude. oc sueri zullan æid. En tueir stikrikir menn sanne mal hans. at eigi vitu þeir annat sannare at þa hever hann greitt iaznmilit oc iazngott sem hann tol. Sa skal umaga eyri vardveita er næstr er erzdum. ef hann hever zullar vordzsur fram at leggja. þa tale þa i ættenne er þar er einn næstr erzdum ef hann hever uorzsur til at leggja i mote oc þar til skal umaga eyrir fram þara i ættena at rættu erzdatala er zullar vorzsur toma at mote oc have stilan zorlags eyri sem stynsamir menn sia at hann se vel hallden az. oc umagenn megi vel orla. En ef umaga misser vid. þa tale þa erzd er erzdum er næstr hverr sem ziarhald hever hazt. En þa madr er ziarhald a umaga. þa viljom ver at hann tali eigi þleiri umaga a henndr sér en hann orlar oc se sektarlaus vid konong þo at þleiri se til en hann megi vid taka. þegar hann hever sua marga sem þe hans vinz til vidtoto oc zorlags. En þeir umagar er hann ma eigi vid taka. þa þare fram i ott oc tale zodur þreendr vid þeir sem næster ero oc þe have til. En ef þeir taka eigi vid þa suare stikom sektom sem hiun þyrre ef hann hezde þe til oc villde eigi vid taka.

79 Sva skal forlom stipta oc kerlingom sem odrum skulldom. en bornom þeirra oc þe skal þa veita vord er arve þeirra er næstr. hvart sem halldz madr er helldr karlmadr eda kona. þa skal enge i ovirdan eyre setiaz. Særi oc enge þe umaga or ziorðunge nema hann þae vordzlu mann þann er þar eigi iardir at þar se þe golldit sem hann tol. ef umage er rætnæmr. Nu virðiz þar þe sua at þar er innstædo eyrer zullr .iij. mertr þre umaga hvorn eda meira þa skal þat þe taka oc skal þat hvartle vage ne þuerra giallde stitt sem hann tol. Nu ef eigi vinnz instædu eyrer. þa skal umage neyta halzrar mertr a .xij. manadom til þess er hann er .xij. uetra gamall. þa skal hann vera matlauni sidan. Umage skal neyta halzrar mertr i iardleigo Su virðing skal vera a iardleigo er hit þyrsta ar var virð. hvart sem þuerr eda veg ziarhald. Madr skal eigi selia odrom þe at hallda. En ef hann selr. þa a umage toft at ganga a henndr huarom sem hann vil at hæimta sitt. En ef umage a halzrar mertr bol iardar. þa er þat innstædo eyrer. en ef madr lætr umaga lausan. nema deendr se or hennde honom a domi. þa skal hann selia sitt þe þre. þuiat skulld er engi golldin nema vattar vite. en ef hann dular þa verdr hann giallda adra.

80 Hvar sem ungom manne tæmiz land i erzd eda at giox þeim er eigi a vardveizlo ziar síns. oc selr ziar vardveizlo madr hans i brot. þa a hann brigð til þess landz hvart sem er eitt eda þleiri. hann skal landbrigð hezia þa er hann er .xvj. uetra um sumarit adr. Nu a hann þleiri lond at brigða. þa skal hann brigða land a .xij. manadom. þar til er hann er tuitugr. Eigi stenndr þat mal lengr. toft a hann at

selia odrom manne i hendr at brigða land eþ hann vil þeim er hinom er eigi oþrilið madr er við hann a. Eþ þa madr er utan landþ er landþbrigð tæmiz ut her oc tómr út þulltíða. þa skal hann landþbrigð upphæzia um haustet þegar hann tómr ut. Nu a hann þleiri lond at brigða. þa skal hann brigðt hava oll. þa er .iiij. vetr ero lidner. Eþ madr vil land brigða þa skal hann þara um haustet til bæiar þess er þa þyr a er land tallaz eiga oc segia honom við vatta at hann vil land þat brigða. þetta skal hann górt hafa þire iolanott hvarge sem hann þinnr hann. hann skal stæþna honom til iardar þeirrar er hann brigðir. tyeþdag eþter þassa vito. oc þlytia þar odalævitne þin. En eþ honom beraz odalævitne at loþþullo. þa þtulo domendr dema honom iorð þa. en hinom stíla aura sem stynþamir menn meta i mótt iorðu. oc þa aura reida. Nu tómr hinn eigi til er stæþnt var. þa skal sæliande lata bera stæþno vætte stítt. oc þyna aura. oc have at lane til þess er hinn heimter. oc abyrgiz at þinom handa verþom. Nu eþ honom þellz þessi brigð þire naudþþynia þaler þeirra er stynþamer menn meta. þa brigðe hann þeirri iorðo sem nu er mællt þott síðarr se.

Eþ madr vil selia odrom manni land stítt við verði. þa þtulo þeir tueda a um **81** mertli með þer um land. oc þtoga oc engiar oc reþa. væidar oc aþretter eþ ero oc allra geþa þtulo þeir geþa þeirra er þui lande eigo at þylygia. þo at þat se i onnor laund eþða adrer menn eigi þannig nótt. Síðan þtulo þeir i henndr talaz oc kaupa með vatta tua eþða þleiri. hann skal hannþselia honom land með þeim ummertiom halþom¹ sem landeno eigo at þylygia. hann skal heimilega² honom þe þat allt sem þar kann þinnaz i iorðu oc a iorðu. nema eigenndr verþe til. En eþ land er eigi við vátta handþalat. þa er sem ulþþypt se. En annar huárr skal ríxt hava innan .xij. manaðe. ella er þast kaup. En seþr .v. aurom huarr þeirra við tonong er þeir kaup a vattalaust.

Eþ madr seþr land þire þardaga eþða a midiom misþerom. þa a hann allar landþ: **82** nyþiar til þardaga sem adr nema þra se seilt i kaupi oc þua reþa alla oc þe þat er þinnz i iorðu oc a iorðu. En þua skal hann þtoga hogg a sem leigumadr. hann skal land abyrgiaz við ellde oc þtridom. oc votnom oc ollom þpellom til þardaga. En eþ adrer menn stedia þar iorðu eþða geþa þar onnor þpell a lande. þa a hann sol a þui. en hinn eþ hann vil eigi.

Kona skal eigi land selia nema loþradande hennar loþi. nu seþr hon þa a **83** loþradande toft at rípta. hann skal segia usatt þina a kaup a þeim .xij. manaðom er hann veit. ella er kaup þeirra þast. En eþ kaup roþnar þa a þa er teþpte heimting at henni allra stítra aura sem hann reiddi henni oc þua a huerr at þinom selianda eþ at solom þerr. En þa er land teþpte. er seþr .iiij. mortom við loþradanda hennar.

¹) Skrf. f. ollom, s. den nyere Isl. Lov V. 6.

²) Saaledes i Mbr.

Nu þarþ kona at selia land sit til skullda eða umaga biargar. þa skal hon bioda logradanda sinom eþ hann er uhætt skullda naufr. en eþ hann ma eigi kaupra eða vil eigi. þa skal eigi banna at hon seli odrum við fullvirði.

84 Sua er mælt þar er maðr selr land sitt odrum manne. oc vil hann leggja a logmala þa skulo þeir handfalaz við þann mala sem þeir verða afatter. þat er logmale a lande at hann skal eiga toft at kaupra fyrst landet at slitu uerde sem annarr byðr við. þa er landet er fælt. Uera ma oc sa male a lande at þeir tuedi slæzer a hverso dyrt vera skal þa er fælt verðr. þann mala skal hann lysa zire gronnom sinom zim. Oc hit næsta sumar eþter a alþinge sua at logmaðr heyri. eigi þarþ hann oxtar at lysa þann mala meðan vattar liva oc þeir villaz eigi.

85 Nu vil maðr leggja logved i land manz huárt er þat er zire landz verð eða aðra aura. þa skulo þeir handfalaz við. En þat er logved er hann skal tala sua marga aura sem stynsamir menn virða við bol at hann se vel halðenn az. En þat skulo þeir gera zimta dag. þan er .vij. vitur ero az sumri. hit sama vár sem hann misti ziar sine þa eignaz hann sua milit ze i lande sem þeir deama honom. sua skal hann lysa ved sem mala.

86 Eþ maðr vil selia mala land. þa skal hann zara til zundar við þann er mala a a .vij. noftom zire sumar oc segja honom at land er fælt. hann skal stezna honom heim með vatta sumarsdag hinn fyrsta oc segja at hann mun þar toma at bioda honom landzmala oc hava þann með ser er kaupra vil. Nu er hann eigi heima oc er honom heimsteznt sumarsdag hinn fyrsta at nauðsynia lauso. oc hever hann engan mann zengit til lezrs zire sel þann er handfal se við eiganda þa verðr hann selr .vij. aurom við þann er landet haub en landet malalæft. Sua er oc eþ hann kyss unndan ser landet nema þui at eins at hann kaupre udyrra en honom var bodet. eða gerðo þeir til þess at þeir villdo toma mala hans az lande oc kaupra engo. þa er hvarfueggi þeirra selr .xij. aurom við hann oc fæstr male sem adr.

87 Eþ maðr selr mala land annars manz eða þat er annarr a ved i eða selr kona land zire rað logradanda sine. þa skal þessi lond oll sua brigða sem her var fyrst sagt um odalsiorð þa er ungom manne tæmiz.

88 Nu gezr maðr land með ser til zoftrs eða þeim manne audrom er hann vil fram zæra. oc mæler hann sua at umaga eyrer skal i þui lande liggja meðan hann þarþ framzærsto. oc verðr framzærsta eigi ennd. eða sua illa at stynsamom monnom þiller eigi við vært. þa skal sa er til umaga framzærstu stendr brigða landet sua sem fyrst var tælt. en sa selr .xij. aurom við tonong er fæstet gerde.

Nú leigir maðr iorð æz þeim sem a at leigomala rættom. þa skal hann þa iorð 89
 æva heimilega .xij. manaðe at bua a. oc inna hinom leigo zirer slita sem þeir urdo
 fatter. Nú er leiga eindagat oc lemr eigi fram i eindaga þa uheimilar hann ser
 orð. Nú reidir hann suma leigo en suma eigi. þa skal sætia með vatta þat er epter
 leindr sem adrar ziarsofnir. oc sua þo at til allrar þurze at sætia. hann skal a iorðu
 ua til zardaga at qðru vare. Az þeirri iorðu ma maðr efte odrom selia a leigo
 il heimildar nema hann scilde þat þa er hann tof. at hann myndu odrom manne æz
 elia með ser. En æz hann selr. þa er honom iorð oheimol oc sua hinom er tetr. bæte
 andnami hvarrtueggia oc heimili ser sua iorð sa er tof æz landz drotne. Az skal
 inn zara er æz leigolida tof allt þat er hann verdr sins um. þa skal hinn bæta
 onom oc .viij. aurom at handsalfsite. þuiat sua skal huerr bæta er odrom selr uheim-
 it. nema hann have adra iorð iazngoda at za honom.

Nú skal hann husum upphallda ollom þeim er a varu þa er hann tom til. þat 90
 skal hann eigi abyrgiaz at hus zyrnez. Nú æz husgerð er mællt a henndr honom
 a skal hann gort haza adr hann zerr æz iorðu. En æz hann hever ugort giallde
 annzdrotnu husverð adr hann zere brof. eða late gera hus sem scilt var. Nú gerir
 ann þau hus er eigi varo mællt a henndr honom. þa gerir hann þau ser sialzvom.
 iann skal honom bioda at laupa þat hus er iorð a með vattom. En æz hann vil
 at helldr þa zere hann i brof zire zardaga. En æz hann zerr utan heraðs biode
 ann þeim er til iardar zerr. Nú æz hus stænndr epter zardaga þa a hinn hus er
 orð a. nema hann zere videnn a holkn eða reyfar þar er huarke spille atri ne eng
 ire zardaga. þa er hann a hellz tom at. Leiglenndingr skal zara til lanz þa er .viij.
 vikur ero æz sumre. þa er honom heimill hage oc zot sin inn at bera oc sculo þeir
 iudlaz husrum vid. En æz eigi vinnr þeim husrum badom. þa a sa heimil ziarhus
 ij. nætr er adr byr a lande. þuiat æins a sa er þa skal a lande bua smala sinn
 mi at hava til laugardags at hinn love er zire sitr. eða þarz eigi allt husrum.
 in sidan a sa zire lande at rada oc husom er leigt hever. en þegar er .viij. vikur ero
 z sumre. þa a hinn eigi er adr bio þar at beita eng. haza a hann þar ros i haga
 l sunodags. En annan smala þar til er lidr helgina. Rætt er oc at hann se þar
 innodaginn með hiun sin oc ero honom þa heimol ziarhus til innivistar æz þeim
 innaz badom eigi inni hus. þuiat eins skal smala sinn inni hava æz þeim vinnr
 adom rum. oc zara i brof manadagenn. nema þa se logheilagt ella nott sidarr með
 nala sinn allann oc onnor zong.

Þorrðer skal hann eptir lata standa þar þo at enge væri þa er hann tom. 91
 orðo hurð. burshurð. uti hurð. En standa sculo allar þær er zyrstodo. Nú æz

hann tekr veinshveria þa hurð oc þærir a brot. þa skal hann þæra aþr oc leggja a landnam ez hann hever leyft þra. En ez þar fylger nokkot az þrestellde eða oðyr eða gáttartre. þo at einn þlis se. þa er þat husbrot oc skal leggja a merkr .iiij. En ez hann brytr setstokka or huse eða brik þær er greyping hava nomit. þa skal hann þæra aþr oc leggja a merkr .iiij. Alla þa vido er hann a þar sma oc stora oc eigi ero noglom þester eða greypter under bita eða bialka. þat skal hann leggja þar er hvarke spille aþr ne eng oc þære i brot þegar hann a tom at.

92 Ez menn bæita engiar leiglendinga þa a hann sol a þui. En landz eigande ez hann vil eigi selia. oc sua ez iordo er stakt. þat skal bæita landnami oc stadabotom sem grannar hans .v. virða. En ez þistveidr fylger leigolande. eða þuglveidr. eða eggver. þa a leigomadr þat allt nema þra se silt i laupi þeirra oc sua ez þar tekr þugla eða þista sela eða niþor. Ez vid tekr a land. þa a leigomadr at draga vid ór þledarmale. oc marka þess marke er þioro a oc þesta sem hann eigi. hann skal eiga þar alnarþeyle oc smære. Nu tekr hval a þioru. þa skal hann þesta sem hann eigi. oc hava az lass. ez hvalr er tuitogr eða lengri. eins kyns. En ez hann þergr verr hval eða vidi en nu er tint. þa er hann selr .xij. aurom oc abyrges scada þann allan er landzdrotten þær az urect hans. Ez stogr fylger leigo lande. þa skal hann hogga stog þann ser til þarþinda en etki selia ór stoge. bæita skal buluti sina ór stoge. eða az rekvide ez hann þarþ. en ez hann gerir meira þa a landzdrotten þat.

93 Nu leiger madr iord oc vil eigi hava sidan eða til þara þa skal landzdrotten þara til er .vij. vitur ero az sumri oc nyta ser iord þa. sem hinn þerði eigi læigt. oc heimta þo leigo az hinom sem adr.

94 Nu þerr madr a iord mannz oc tekr eigi heimild az þeim sem a. þa skal gera honom þimtarþerzo az. oc lensi sel med landnami a brot. En ez hann vil eigi az þara. þa skal landzdrotten þerþna honom þing þire rán. þa eigo þingmenn at dema honom er land á allt þat er a iordo er utan þrialsa menn oc ranþaug tononge. Nu vil hann eigi eþþara þa skal hann þerþna þingmenn sua marga at hann se (þu)lida¹ at þæra hann az iordo. En þverr selr .iiij. (aurom)² er eigi þerr. Solnar madr er stýlldr at þara oc oblaþ med þui tonongi þaug.

95 Nu selr madr eina iord tueim monnom. sa skal hava er þyrre tok. þuíroitna³ þess er madr selr .ij. monnom hit sama. þa skal sa hava er þyrr leypþe eða leiger. hallda skal hann stíladomi þire oc niota vatta sinna at hann tok þyrre. Adra skal hann

Jvfr. Cap. 93. G. 76. Cap. 94. G. 77. Cap. 95. G. 78.

¹) Den første Deel af Ordet borte i Mbr. formedelst et lidet Hul i Pergam.; tilsat i Arne M.s egenh. Afskr. ²) () er ogsaa borte i Mbr., men tilsat i Arne M.s egenh. Afskr. ³) Saaledes i Mbr.

hinom þa er hann kemr til eða gjallda handfsal sitt¹ .vj. aura. En er hann á þá eina er hann býr á þá skal hinn hafa en eigi fjalgr hann.

Nú selt maðr iorð á leigo oc vil eigi lata þann hafa er tof. þá skal hann honom 96 stexna þing oc niota þar vatta sinna hversu hann hever þá iorð telna. En er honom berst at zullo. þá skal hann síðan hallða flila domi zire leigo iorð sinni oc sua mala iorð er su er. Nu er annarr þeirra deyrr þá er male þeirra roven. þá skal greiða þe þat er vgoðdet er epter þui sem tala rennr til.

Nú bua grannar tueir saman oc tala er einom manne iorð oc er su iorð usftipt. 97 þá skal þat scipte hallða er þeir scipta sin i millim medan þeir bua bader á iorðo. En er annar býr. en annarr zerr brof. þá ma hann eigi þeim stiptis synia er til kemr. Nu er tueir menn bua á einom bæ þá skal hvárge þeirra hafa zleira buze um sumar en landet ma vel upphallða. oc scipta þui at iaznade með ser. En er annar hever zleira i haga gjallde grasverð sem menn meta.

Gotur oc garðahlid sculo sua vera sem at zornu hafa verit. En er menn bua 98 i grennd saman oc eigo aller setra zerd þá skulo þeir zara til setra er atta vitur ero er sumre nema þeim þille annat ollom sannare. Nu sitr einnhverr lengr heima. þá skal hinn zirebioda honom þarfeto. En er hann sitr þo tyrr. þá skal stexna honom þing zire ran oc þar seto. þá eigo þingmenn at dema tonongi baug en landnám halvo autit þeim er iorð á. en .vj. aura granna sinom zire grasrán. Hann skal bæiða bæindr sua marga sem hann vil at zera þe hans or haga sinom. setr er hverr .iij. aurom er syniar honom. Slift ligger við er hann zerr ozan zire tuimanat. Ha eigo menn um haufstom. hana skal enge zire odrum bæita. En þa er bæiter gjallde grasráns baug.

Garðr er granna setter. Nu bua tueir menn eða zleiri á einom bq. þá skulo 99 þeir sua gordom upphallða sem þeir hafa iarðar megin til. oc verit hafa at zorno. oc hafa gorvan at þinge. oc abyrgiaz síðan huerr sinn garð. En þa er eigi vil gerða skal abyrgiaz stada þan allan er hinom verðr gorr huart sem gerir hans þe eða annara. Nu er tyr er garðbriotr. eða annat þe. þá skulo zara til grannar þeirra oc sia garð. Nu liz þeim garðr þa gilldr. þá skal þa gjallða er garðbriot á slift sem at stada verðr. Ne² er buze gingr or tuium monnom at stada. þá skal þa er bu á gjallða sua sem stynsamir menn meta þann stada.

Jvfr. Cap. 96. G. 79. Cap. 97. 98. G. 81. Cap. 99. G. 82.

¹) Feilskr. f. handfsalo flit; see G. L. ²) Saaledes i Mbr. Arne M. har i sin egenh. Afkr. rettet det til Nu.

- 100 Ez sa madr verdr utlægr er byr a lande manz. þa skal landzdrottinn leigo hava slita sem uræidd var. Ez madr byr við þdn eða aþretto oc gengr honom þadan ze at mæini. þa skal hann aþtr rela i midia audn eða aþretto eða lata þar vera með ser eða rela heim til þess er a. en ez hann retr i annarra manna lænd giallde .viij. aura oc skada þann sem ez verdr.
- 101 Nu bua .iij. menn i grennd saman a sinom bæ hvárr. oc vil annarr hava merli-gard en annarr eigi. þa skal sa stefna honom til gardskiptes er hava vil. oc tueda a eindaga zire vattom oc frezia hann gerdingar. Nu ez hann vil eigi zara til gerdingar. þa skal hann lata bera vitne um at hann stefnde honom til. oc skipte síðan gerdingo zire vattom. oc legge lut a oc gerde þann er hann lytr. Nu ez hinn vil eigi gerda sinn gard oc gingr þar ze inn. oc etr alr eða eng. hverr sem þat buze atte. þa skal sa giallda skada þann allan er gorr er er eigi vill garde upphallda at gardr er ugilldr. En þat er loggardr er er zim zota þylfr við iord en .iij. ovan Axl har ez þrepi meðal-manne. En ze þat er leypr gard hans eða gingr þar inn sem hinn stýllde gert hava ma hann setia i suelltikui oc lata hvorn leyfa sitt landnami i brot.
- 102 Nu ganga menn i gegnom gardz hlið. þa skal sa abyrgiaz er hliðe lytr upp at aþtr se lokit. en ez þar gengr inn roff eða buze oc spiller þar akre eða eng. allan þann skada sem þar verdr gorr þa skal sa aþtrgiallda extir þui sem menn virða er hliðe laut upp.
- 103 Uótn oll skulo renna sem at zorno hava runnit. Engi madr skal vatn veita a bæ annars eða ez. nema þat briote sialzt. en ez væitt er þa skal aþtr veita. oc leggja a landnam. Nu ez¹⁾ brytr annarstueggia iord þa a sa er iord atte þa er hon braut. En hinn a eyri eða granda exter þanog til sem hon var meðan hon rann rett. En toft a huárr er vil at veita i hit zorna zaret. Enge skal zire odrom væidestod banna. þa er hann hever at zorno zare hazt. En huervitna þar sem menn eiga lagá saman. þa skal hverr gera veidivél i sinni á oc gera þo sua at zistar mege ganga upp at a huerre. Ganga skal gud geve til ziallz sem til zioro. En ez madr gerder oz þuera á. þa skulo þeir er zire ozan eiga væidi gera honom zimtarstefno ez þinge at briota ór ez hann hever at ulogom i gort. En ez hann vil eigi or briota þa skulo þeir bidia liðs til at briota ór. Sa er setr .iij. morlom er gorde. en bonde hverr .iij. aurom er eigi vil til zara or at briota ez þeim er veidispell at er zire ovan bua. Enge skal zara i annars a at væida nema hann vile þeim væida er ana á. oc giallde þeim þo landnám er á. þiozr er hann ez hann nyr ser zista.

Jvfr. Cap. 100. G. 80. Cap. 101. G. 82. Cap. 102. G. 83. Cap. 103. G. 85.

¹⁾ Her mgl. a; see G. L.

Hvervitna þess sem menn skil á um setr eða landamerki utangarðs eða innan. 104
 skal þá hafa sitt mal er vitne bera i hag nema huartueggi hafa vitne. þá skal þá
 va sitt mal er sueria vil. Nu vilja báðer sueria til eða hvargi þá skal briota sunndr
 niðiu þat er þá skil á um landamerki. Allt þat er menn skil á þá ma vitne bera
 er vil. þrjáls máðr oc þulltida. hann skal sua at orde tueda at her skil oc þá er
 t at minne samvizto.

Nu skil menn á um landamerki innangarðs á akr eða eng eða toðor oc mæler 105
 .narr huárr sua. þu hever vunnit um þat er ef atte at uinna. oc hever þu iorðu
 .lit. oc marksteina uppgravit þá skulo þeir menn tillalla. þá er tunigast er um
 nda merki þeirra á millu. þá ez þeim syniz sem morl stände rett sua sem niðr varo
 t þire andverðo oc biðða þeir vitni sin til þess þá er vel. En ez morl ero upptelin
 sett huergi niðr oc vunnit um. þá skal gíallda loð oc landnám. þeim er iorð á.
 1 ez hann hever morl upptelit oc sett niðr i oðrum stað oc þært á hins lut er á
 ot honom á þá er hann þioðr oc utlægr.

Nu á máðr eng i annars manz lande þá skal hinn eigi bæita engi þat þra þui 106
 .vj. vikor ero ez sumre. En þá er engit á skal þat þyrft lata vinna. nema hann
 li toðo sína þyrr vinna. en ez hann vinnr eigi sem nu er mælt oc vil hann þo
 ionnit¹ hafa. þá er hann setr .vj. aurom. oc uheilagt bæðe heyit oc sua engit. en ez
 mn á engiar i þleiri manna londom þá skal hann sitt sumar huert sta oc eigi þyr
 ima en þau ero oð stegin. toft á hann at beita engi sitt ez hann vil þat hellsdr en
 1. Manni er stýllt at gera loggarð um hey sitt. þat er hann á i annars mannz
 nde. oc sua ez annar á beit i orfstotz helge við þo at i hans lande se. En ez hann
 rir eigi sua þá er heyit uheilagt við þe þess er beitina á. en hann er setr .vj. ørom
 ð hann. báðer skulo þeir þaunn unndan þera ez þarz.

Bonde á at landnámi ez hann á iorð halvan annan² 107

*

*

*

ff eða suerr hann til lyritar eid. þá skal hann hafa þat er hann kallar til. oc verð 108
 re hitt er logat er. Nu toma eigi eigendr til. þá skal hann segia til um sumarit
 alþinge huat þe þar er rekit. hann skal sua þaznan lauft lata sem eigendr toma
 iter annat huart þe eða verð. En þat er engi verðr eigande til. þá eignaz hann.
 n ez landeigande lætr eigi virða vagref. eða þerr oðruviss með en nu var talt. þá

Jvfr. Cap. 104. G. 86. Cap. 105. G. 89.

¹) Saaledes i Mbr. ²) Her mangler i Mbr. 2 eller flere Blade. Arne M. har her i sin egenh. Afskr.
 jet et aabent Rum af 12 rene Quart-Sider.

skal hann gjalda tuennom gjöldom er eigande temr til. oc er þo setr .iij. mortom vid tonong. En ez hann legner eða viller heimikder at. þa er hann þiozr.

109 Almenningar ero a lande her þeir er ziordungsmenn eiga aller saman. þar eigo menn at zygla oc ziftia. oc loma þar þa er manadar lixer vetrar. oc vera þar .vij. manade. þa skal almenningar liggia .v. manade sua at sa einn skal bæita er næstr byr. þar eiga menn at telgia vid oc zæra til scips eða buda oc er þa heilagr vidrinn. Nu loma menn þar a ødru scipi oc za þeir engan zarm. En aðrer hava meirr en zarm sino stipe. hvart er þat er vidr eða hualr. þa skulo þeir tafa zarm en bæti hinom starz sitt. Nu temr hualr þa er menn ero eigi i almenningo. þa skal sa crossa stera er næst byr. oc lata zara a alla vega sem dagr deiliz. setr er hann .xij. aurom vid tonong ez hann sterr eigi kross. en .iij. aurom huerr er zeller. þar skal hual stera huerr er vil oc abrót zæra. en sua skal zara um þann sem eigi verdr i brot zærdr sem adr var tint. Ez stot zinz i hual þeim. þa skal sa vardveita iarnhual er næstr bñr. Ez menn zlytia hual or almenningo. þa skulo þeir zylgia zestom til landz ez þeim er uhætt vid brimi eða stormi. Nu stiliaz þeir zire þui vid at þeim er eigi uhætt þa eiga þeir þo hual ez a þat land refr er þeir villdo zlytia. en ez annarsstadar temr þa er þat reka hualr. Sakar þær er geraz i almenningom. oc ziordungsmenn eigaz vid. þær skal sætia a heraðþingom. en ez or sinom ziordung ero huarer legge til alpingis.

110 Þat er nu þui næst at várr skal engi zire ødrom tafa. ekki skulo vær off at gripðæilldom gera doms er huerr verdr zire sina athozn. En sa madr er zire ødrom tetr þa skal hann þat aztr zæra oc bæta tononge .vj. aurom zire þat er hann tot ranglega oc sæti sitt með logom sidan. Nu tetr ualldzmadr eða sofnarmadr upp bu buanda utalt oc udæmt. eða væiter honom adra ziar upptekt. þa skal hann zæra þat aztr oc leggja a .xiiij. mertr. oc huerr setr mort er honom zylger til þess. Nu roa menn scipi stipadu at bonda eða gingr zloftr manna at garde. oc bera hann oxriti eða briota hus hans oc bera ut ze hans. þa er þat utlegðarverf. hverr er i lande vil vera ez þeim zæri aztr ze bonda þat sem þeir tofo. oc gjalldo .xiiij. mertr eða zære utleggr.

111 Epter vitnom oc gognom skal huert mal døma. Sua er ez einn berr vitne með manne sem engi beri. en tueir sem tiu. ez eigi loma andvitne at mote. Nu ero þau vitne er eigi skulo andvitne mote loma. þat er heimstexno vitne. oc pingstexno vitne. kuadovitne. naubsynia vitne. oc zorsagnarvitne. oc þau vitne er borin ero um døilld manna at samlundom. En ez madr kreyr mann ziar þa ma hann sua trovo veria

at tuedaz þa skulld odrom góldet hava oc neyna vata sína. þa er vid varo. Nu ez vattar ero innan herads. þa skal gera þeim laga stefno at þeir komi þar oc beri slikt vitne sem þeir vito. Nu bera þeir sua vitne at þeir varo vid þat at hann lauf þeirri skulld allre ser az hende. þa hever hann rætt varda trovo þa. þat heiter alyct-arvitne. þar skal oc ekki andvitne i mote toma. En ez vattar toma eigi. þa er hann setr at trovo þeirri .v. aurom zire trovo hueria. Þaugilldismenn oc Nezgilldesmenn oc namagar mego eigi bera vitne með manne. nema þeir se badom iaznþyllder. Tala mego .ij. menn vid eins vitne oc er sa þrumvattr er vid var. en ez sa er eigi zær annarr er vid var oc hava hiner heyrt hans vitne adr. þa er þat iaznþullt sem aller have vid verit at ondverdo.

Hvervitna er menn skulo gera lagastefno manna a þinge til logmannz. þa skal 112 gera halzs manadar stefno. ez hann er innan herads oc utan hrepð. Manadar stefno utan herads oc innan ziordungs. Zueggia manada stefno utan ziordungs oc innan landz. Erzinge eda umbodsmadr skal male hans suara ez hann er utanlandz. Nu er ervinge stýlldr at gera honom bod ella þingmenn ez eigi er ervinge a þinge. Vidrælis er huerr madr verdr. Nu sa er eigi zerr til logmanz loglega stefndr naudsþynialauf. þa seliz hann .xij. aurom vid tonong. Sua oc sa er eigi vil lita logmanz orskurde. þa selez hann .iij. morkom vid tonong.

Nu er þat þui næst ez madr a ze at manne þat er vattar vito eda vid er gingit. 113 þa skal sa er skulld a at heimta trefia ziar síns með vatta tua huar sem hann hitter þann er lufa a oc gera honom halzs manadar stefno. en ez eigi er góldin a þeirri stefno þa skal setliande stefna honom þing oc trefia skulldar sinnar sem vitne vito. Nu er vel ez hann reider þar eda umbodsmadr hans. En ez þar verdr eigi greit þa skal setliande neyna sua marga az þingmonnom sem hann þittiz þurza oc zara til heimilis þess er skulld a at giallda oc virða honom þar ze sitt. Sa skal hava .v. aura at hardazange er sotte. Nu ero aller bændr stýllder til þessarar zerdar az þinge. setr er huerr .iij. aurom vid tonong er eigi zerr. Solnar madr er stýlldr at zara til oc audlaz með þui tononge baug til handa. en ez hann vil eigi zara þa zeller hann með þui baug. Nu standa menn zire oc veria odde oc eggio. þa zalla þeir aller uhelger oc utlæger er zire standa. en hiner aller zridhelger er til setlia oc laga vilia gæta. En þo at þeir zalle eigi er zire standa. þa er sa setr .xiiij. morkom vid tonong er skulld atte at giallda. en huerr annara .iij. morkom.

Nu er lanze oc dæmt ze oc allt þat er vitni veit oc sa gingr vid er lufa a. þa 114 skal sua setlia sem nu var sagt. Allt þat ze sem vitni veit at eindagat er þa skaltu

sua niota vatta þina i eindaga sem þu heyrder honom heimsteynt. Nu kemr þa eigi er zeit skylde tafa. en hinn kemr er reida skal þa skal bioda þe i eindaga ez nokkor er þar þa er um þe bodit at tafa vid þe þui med vattom. þa skal þeim i hond selia. En ez enge er. þa skal segia ez abyrgð sinne. oc have þa er adr hazde oc abyrges uid handvommum sinom. til þess er þa kemr epter er a. þa skal honom i honnd selia. Nu ez madr a þe at manne þat er eigi vito vattar þa skal steyna honom heim til tuodu oc tuedia þiar þess er hann a at honom. hinn skal annattueggia þesta þe eða synia. Einn skal eyris synia. en .ij. tueggia. en þrír þriggia. En ez meira er syni med settar eide. En ez veriande vil huarte þesta þe ne i¹ eid vinna þa sannar hann ser skulld a henndr at þyrre sócn.

115 Nu er þa daudr er skulld a at giallda en hinn liver er heimta a. þa kemz hann eigi til skulldar nema med vattom þuiat ennge skal eid vinna þire briost hins dauda. En ervinge skal þann eid vinna at eigi var þu skulld sua at et viffe. þa vinnr hann þire sitt briost en eigi hins dauda. Nu stendr skulld .xx. vetr eða lengr þa þyrnez skulld þire vattom. en hann ma loma honom til eida ez hann vil. þuiat i saltu liggr sof ez setendr duga.

116 Nu kemr þa madr i herað er þu vil sotta hava um eitt huert mal. oc a engan ervingia i heraðe. oc var eigi þar nottina helgo. þa skal spyria hann at heimili sino. oc ez hann neznir heimile sitt. þa skal steyna honom þangat. eigi skal hann segia at vallzmannz nema þar se. en ez hann vil eigi nezna þa skal skirskota unnder vatta. oc steyna honom i huern garð er hann vil nema sér sialzom oc setia hann þar sidan. þa er oc hueriom manne reitt steynt er² a laupreino þar sem þeir leypoz vid. Sua skal einleypom manne steyna heim sem bonda þangat sem ervinge hans er innan heraðs. ellegar skal hann spyria at heimile sino. þar skal vera sem hann seger innan hrepps nema hann segi at vallz manz.

117 Nu skolo heraðs sofner standa um alþinge oc þim nætr epter oc þire oc um langu þofsto. kristindom ma iaznan setia oc nyvert þau sem verða. Ekki ma at sofnom gera a helgom dægum nema steyna manne heim at eins. Madr ma steyna manne heimsteyno annars manz til sialzs sins. ez honom er umbodet med vattom. Sialzr skal huerr madr sina sofn setia innanlandz þrials madr oc þulltida. en ez hann hever eigi tunnafto til eða menning. þa sete konongs umbodsmadr honom til hannda oc oblez þa sett sem vid liggr at logom en ekki þramarr. En ez madr þerr ez lande brot þa skal þa hallda þe hans vetr .iiij. er hann hever umbodet med vattom oc skal þa hava sofn oc vorn þire honom. en ez hann er lengr a brotto en .iiij. vetr. þa skal

Jvfr. *Cap. 115.* G. 38. 39. *Cap. 116.* G. 46. *Cap. 117.* G. 47.

¹) Saal. i Mbr.

²) Her ere Ordene steynt er udeladte; see G. L.

sa hava ze hans at hallda er arve er næstr oc eyde elle az. En ez hinn lemr aptr. luti slitt sem hann tof oc vattar vito. Sua skal kona selia sem karlmadr ez hon er ein zire ser. En hon a toft at selia sofn sina oc vorn þeim sem hon vil. Eigi skal hon selia vallzmannne ne oyrilis manne þeim sem við hana a. Madr ma selia sofn hennar sem sina ez hon hever honom umbodet með vattom. Nu vil madr selia mann um eitthuert mal. en honom hæzde annarr madr zyr sofn a hende. þa lati sa zyr az er sidar tof til. þuiat eigi ma hann tueim senn suor veita ez þat er eigi til vela gort við hinn er hoz sólnina.

Nu skulo kaup oll a halldaz þau sem handsalat ero oc vattar at oc þeir menn 118 kaupaz við er kaupom sinom eigo at rada. nema madr seli uheimilt. eda se zals i. þa skal kaup þat aptr ganga. en hinn have andvirde slitt. Engi varr skal odrom selia zals eda zlerd. En sa er þat gerir þa er hann selr sem hann have stolet sua millo sem stynsamer menn sia oc meta at zals er i. nema þuiat eins at hann visi eigi zalfet oc have zire sér sættar eid. En þat er zals er stynsamer menn sia er zals er ez madr kaupar sand. eda saur þar sem hann tuez kaupar miol eda smior oc allt þat er eigi ma sia á utan.

Nu skulo halldaz handsalat mal þau sem halldaz mego at logom. þat skal eigi 119 halldaz ez madr selr manne þat er hann hever adr odrom sellt. En ez sa hezer honnd at er sidar kenpte. þa ma hann hallda skiladomi zire kaupar sino. Nu a sa at hava kaup er zyrri kenpte ez honom zyllnaz vitne at skiladomi. þa er þeim kaupzoz er sidar kenpte. oc skal hann þui skirfota under skilrika menn. þat er kaupzoz ez madr kaupar þat er hinn atte ekki i. er sellde oc heimta slitt az honom. En ez hann vil eigi honom i hond selia. þa skal hann honom heimstexna oc niota vatta sinna at hann leit at logom laust. oc krezia hann ziar sins. oc leggja honom ran við. Nu kaupar madr at utlægom manne þa a konongr þat ze er hann kenpte az honom. en hann er selr morf syni með tyrtar eide at hann vissi eigi at hann var utlægr.

Nu selr madr tyr a leigo. þa skal sa tu at abyrgiaz at ollo er hever. nema við 120 þui ez oyriliz menn tafa. oc bradasútt oc kelving oc alldre. En ez deyr zire zatekom manne. þa gialde a .iij. arom verdit ezter þui sem stynsamer menn meta. þuiat enge skal tu læiga lengr en lixer nema hann drepi slazr. Nu skal hann tu hava at leigo mala rættom til zardaga at odru vare. þuiat þa skulo tyr a zoz vera nema þeir hava annan eindaga amællt sin' a millom. þa er hann tof tu. Nu er su tyr daud en hann atte ved i annarre. þa skal hann þa hava zire sina tu. þuiat tyr skal i tyr stad toma. en ez su liver. þa skal hann sina tu hava. þo at hon se elldre. en ez lefter ero

aordner. þó at hale sitne. eða horn brotni þá skal hann þá loftu bæta. Nu vil hann eigi læiga tu lengr. þá skal hann þann hitta er tu á eð hann er innan heraðs oc bioda honom tu sína með vattom. En eð hann er eigi innan heraðs. þá skal hann þæra tu heim oc læida menn til oc lata síu tu at hon se heil oc hinom tætt er a. þá segi hann eð sína abyrð. oc varðveite tu síu sem sín nauð. oc þigge eð nýtt oc have þat þire gras oc gæzlo. oc abyrðiz við handvommum sínom einom. Nu er sa eð landi þarinn er tu atte oc hever manne boded um halld þiar síns. þá a hann þeim tu at bioda eð hann er innanheraðs. Erþingia eð eigi er þiarhallz madr til eð hann vil eigi lengr hava leigt.

121 Nu þelt madr buze sitt inni at manne at þulgomala rettom. þá skal hann abyrðiaz við handvommom sínom ollom. þat ero handvom hans eð hann suellter eða drepr. eða þeir menn er hann skal hallda orde eða eide þire. þat ero oc handvom hans eð halldzmadr hitter eigi þyr en ond er ór. eða þelt þire biorg oc þylger eigi þehirdir. en eð hann sýner aðr en húð se æzlegin oc þylger. þá ero þat eigi handvom hans. þat ero handvom hans eð drufnar i brunne. oc gæter enge madr eða þyrter klave. en eð heff er i bande eða rennistaurr. þá ero þat eigi handvom hans. Nu skal hann þæda til þess er uti ma þiargaz. þá hitte hann þann er a oc biode honom at varðveita buze síno. oc sýni honom at þært se at mat ser oc sege eð sína abyrð. en eð madr tetr roff a þulgo eða a bit. þá a hann at abyrðiaz við handvommom sínom. en þat ero allt handvom hans er grannar hans virða til þess oc vilia þat með eidi sanna. Nu tetr madr nauð a þodr þá skal hann síu abyrðiaz sem þulgonaut. þat skal madr eigi abyrðiaz at þyr þæ eigi tálz eð hann hever gridung með nauðom sínom.

122 Nu hever madr tu mæltu i skulld sína þá er huarke sferde uerð ne leigo. þá skal þu eigi vera elldre en .viiij. uetra oc ei yngre en at odrom talve heil oc heilsþrnad oc haze telxt oz vetrinn. Nu kaupar madr at manne roff eða buze þess er abyrð a er þeypt hever þegar abrot leider. tuitze allt er madr kaupar. þá skal enge odrom suit selia ne með þeynande lauftom. þat er allt þeynande lauft a tuitze. er þat drestt sit sialxt. sa skal þueria er sellde. eða sialzr hava at hann vissi eigi þeynande lauft á eð hinn þinnr a þyrsta manade.

123 Nu kaupar madr grip usenan at manne. þá er þess abyrð a er sellde. þar til er þeim þemr i hendr er þeypte. eða þeim manne er hann haud um þyre vattom at tala nema þeir stíle annan veg þire vattom.

Nú eigo .ij. menn eða fleiri einn grip saman. þá selr einn og spyrr eigi hina at 124
með honum eigo. Nú vilja þeir ríuva þat kaup. þá skal luta hueri ræða skal.
þa lytr er selldu þa skal hallda. en ez hiner liota er ríuva vilja. þa skulu þeir ríuza
þyrsta manade er þeir verða varer við en eigi síðarr.

Þa skal lan abyrghaz er þiggr at toma heilu heim. En ez hann vil þat eigi. 125
skal þat selja sem vita ze. En þat er allt vita ze er vattar vito. Nú lær madr
a selr þat er honum er lét og miszerr þat. þa ma hinn heimta ez huarom sem
nn vil. þeim er selldu eða hinom er leyppte. og sua huervitna þar sem madr selr.
a lær annars eign.

Nú leggr madr ved manne þire einnhuern lut. þa skal þa abyrghaz ved er tetr. 126
ez þeir hava gorvan æindaga til nær út skal leysa. þa skal hann bioda i eindaga
hava vatta við. en ez þa leysir enge út. þa er þat þorveda vordet. En ez madr
ze at heimta at odrum manne og tetr hann ved þiar síns. i einshueriom lut. huart
n þat er i iordo eða annat ze. þa skal ved virða. Nú selr hann ved i brot odrum
anne. þa skal þa hava vatta til veds síns er ved atte a þyrstom .xij. manadom ez
nu er innan herads. En ez hann er utan herads. þa have hann brugdet a þyrstom
j. manadom er hann temr i herad ellegar a hann þess mals alldre uppreift. Nú
r madr tueim monnom eitt ved. þa a þa ved er þyrre tol. en hinom er vedþlærd
síðar tol og vito þat vattar.

Nú heimter madr skulld at manne ez hann er innanherads og skulldþeyter hann 127
man mann við hann. þa hever hann lokit þeirri skulld ez hende ser ez þar ero
ttar við at hann tol þann skulldarstæð. Umage ma engom kaupom ræða. kona
anz ma og eigi meira ræða en eyres kaup. nema hann sende hana til skipis eða i
upstærnor at kaupaðom þeim til þarþinda. þa skulu halldaz kaup hennar uzalset.
igarr skal hann ríuza a þyrsta manade er hann vœit og þille honum ozleyppt.

Nú kaupar madr verk at þrialdom manne. þa skal þat allt halldaz er þeir verða 128
atter. En ez bonde vil eigi hallda mala við leigomann sinn og vísar honum or
st. þa skal hann krezia með vatta vistar sinnar og bioda verk sin slil sem þeir verða
atter. Nú ez bonde vil eigi þat. þa er hann selr .xij. aurom við konong. en hinn
il hava kaup sitt og matarverð þat er uneyt er. En ez leigo madr vil eigi hallda
ð bonda. þa skal hann krezia hann verka slitra sem hann iatade honum. og bioda
nom víst með vattom. En ez hann vil eigi þa er hann selr .xij. aurom við konong.

Jvfr. Cap. 124. G. 48. Cap. 125. G. 49. Cap. 126. G. 50. Cap. 127. G. 55. 56.
sp. 128. G. 70.

en bonde a slíft at heimta af honom sem hann skyldi reida honom. en matarverð fær hann ekki. þúiat hann hagnar sialfr. En ef hann tekur afuæðis vert a hond ser oc getur eigi vunnit. þa skulu menn meta huert leigozall honom skal i þui vera. Nu legz leigomadr siutr eða far oc liggur hann halvan manað. þa skal ekki leigozall i þui vera. En ef hann liggur lengr þa skal meta vertation oc mat þann er hann neyter ella fare a hennur frændom.

129 Nu scipar madr skip heima i herade oc rada menn þar far af honom. þa skal hann sua skipa skip at þeir have aller far er tekur hava. Nu ef skip verður ozmiot ladið. þa skal styremadr fyrst sina voro af bera. en hinir have far er tolo. En ef þeim þíttar þa en eigi færð. þa skulu þeir afbera er sidarst tolo þar til er skip er færð. En styremadr gíallde handsafslit .v. aura hueriom er azzingr.

130 Sitt vedze a huerr er zire vattom er vediad. sæle sem vitaze. Vnnder tazl eða tenneng skal engi madr ze sitt leggja. En sa er telzdr¹ verður til eyres gíallde tononge .xij. aura. oc sua sa er af honom tezlerr. Roa menn a menn eða sigla. gíallde skada þann allan er þeir gera nema menn roi zire bard þeim.

131 Þarr skal enge annan stela. Nu er þat greinande at ef madr stelur mat sa er eigi fær ser vinno til zoftr oc helpr sua live sino zire hungro sater. þa er sa stuldr zire engan mun rezfingar verður. En ef sa madr er vinno fær ser til zoftr stelli til eyres sa er ekki nar adr at slíko kenndr. þa skal hann a þing færð oc leyfi hud sina .iiij. morkom. Nu stelli hann annat sinn til eyres. leyfi hud sina .v. morkom. en ef hann leyser eigi late hud oc se brugdet lykli a tinn honom. Nu stelli hann þridia sinn til eyres. late hud en tonongr tale .v. mertr af ze hans. En ef sa hinn sami stelli optarr þa er hann drepr. Ef madr stelli til halzrar mertr sa er elle var fyrst at þui kenndr. þa skal hann a þing færð oc leyfi hud sina .xiiij. morkom eða fare utleggr. En ef hann stelli optarr þa er hann drepr. Nu ef þiozr stelli til mertr i fyrsta bragde. þa hever hann zirestolit ze sino. oc have slíka rezfing sem sa madr leggr a er tonongs valld hever til rætra rezfinga oc hallde hann þo liveno. En ef hinn same verður optarr at þyzsto lendr. þa hever hann zire gort lande oc lausom eyre oc liveno með.

132 Nu ef þiozr er zunnin. þa skal binda zola a bak honom i þui herade er þiozr er tekinn. oc færð sofnar manne bundenn. en hann færð til þings oc þadan i zioru oc far menn til at lata drepa hann oc sua þiova alla. en bændr ero skyldir at zylgia þiove til draps. þa er af þeirra abrygd. En ef þeir vilja eigi zylgia þa liggur þeim

Jvfr. Cap. 129. G. 146. Cap. 132. F. XIV. 12.

¹⁾ Saaledes i Mbr.

slíct við sem þeir settu eigi þing. en þe allt þat er telit verdr a þioze. þa a þa er þioz tetr nema odrum beriz vitni til. En alla adra lausa aura a tonongr. Sa abyrgiz þioz er binndr .v. morkom við tonong. þar til er hann setr hann a þlet soþnar manz bunnðenn oc have vitne við. Ex þiozr vil veriaz. þa þellr hann utlægr. Ex madr lætr þioz lausan. þa seliz hann .v. morkom við tonong. sua soþnar madr sem adrer.

Nu stendr madr þe sitt þiozstolet i hennde odrom manne. en hann væniz heimild **133** at oc kallaþ kengt hava. þa skal æsta tals zire hann oc sua zire þe þat er hann kener ser oc geri til einndaga. þar skal hann framþera vitne at þat er hans þe. oc hann gaz eigi ne gallt ne solom sellde. þa er honom uppnæmt. þa skal hann gera huart er hann vil. þara a brot með sitt eða reyna heimildar toku hans. Nu ex breþtr honom. þa er hann þiozr at.

Nu kener madr odrum manne stuld þa skal hann gera huart er hann vil at **134** stezna honom heim oc þadan til þings eða þara a þing oc lysa þar þyzt eþter. þa æiga menn at gera honom stezno til næsta þings ex hann er innan heraðs. en ex hann er utan heraðs. þa skal gera lagastezno axtr til þings oc um huert mal. oc einndaga þat þing. Nu ex hann kemr eigi þa berr hann a baki sol. nema naubþynia vitne beriz honom. nu kemr hann þyni með settar eidi. þellr til utlegðar.

Nu er madr stolenn þe sino oc ser hann manna þarveg þra liggia þa skal hann **135** ganga eþter heraðsmennom sinom oc bæida ser liðs til eþter þarar. þeir stulo ganga til garz manz oc sitia utangarðz oc gera einn til huff at segia til erendis oc beida rannsoþnar. oc ex hinn iatar þui gange hinn eþter gronnom sinom. þa eigo hiner at ganga i styrðom einom oc lausgyrðir. En ex hann bydr rannsoþn oc zinz eigi þoli at hans þa skal hann þynia settareidi ex þeir vilia honom kent hava.

Kener madr þe sitt þiozstolet i hendi odrom manne oc tetr zeit oc stíl sua zire **136** at ec drep huerge tonongs rætte niðr oc neznir þar vatta at. þa er hinn sannr at sol en þa er usetr er við tol þe sino. En ex leyner þioze oc tetr þe zire. þa er hann setr .v. morkom við tonong. Nu mæler þat soþnar madr eða valldz madr at þeir have sett gorva þa er stolinn var oc þa er skal. oc have drepit niðr tonongs rætte. þa skal þa er stolinn var þynia þyritar eidi þellr til .v. marka.

Nu zinnr madr þe sitt þiozstolet oc zylger eigi þiozr. þa skal hann hava við **137** navistar menn sina at hann tol þar þe sitt oc þar er eigi þiozr við. Nu kener madr manne stuld. en þat odrum at hann have telit við þe hans þiozstolno. en þa tuedr

Jvfr. Cap. 133. 134. G. 254. Cap. 135. G. 255. Cap. 136. G. 256. Cap. 137. G. 256—260.

nei við. hann skal sýnia settar eidi. þa eidr þellr til utlegðar eð hann vissi at þiozstolú var. Eð maðr seter annan um stuld oc er eigi lyst þyzt epter. hann skal sýnia settar eidi þellr til utlegðar. Eð umage fletr bæte aptr verð hans þa er umaga á. Nu verðr maðr þyre þyzzlo utlægr þa a þa at tala þull giolld þiar er stolin var. eð þe hins útlæga. oc lofnad sinn þann er hann þarþ til epter þerðar sem menn meta.

138 Eð maðr legg unnder þyr manna oc drektr. hann a engan rætt a ser oc sua þa er gingr i laufagarð manþ eða i hvangarð. þo at menn beri hann eða taki. klæðe eð honom.

139 Eð manne er kent at hann have raðet lond oc þegna undan tononge. Nu eð sýniar þa skal hann sýnia með tlyztareidi. sua skal sýnia allra obota mala. Nu skal neþna .v. menn a huara hond þeim sem undan stulo þeraz. iazna at rætte við hann. þa sem næstir ero honom oc um þat mal ma tunnigazt vera huárte sziader við hann ne salader. þulltíða menn oc stynsama. þa sem huarte se aðr reynder at rongom eidom ne at stróvattom oc skal hava .vij. menn eð þeim .xij. en hann skalþr hinn atte oc .iiij. þangavatta.

140 Settar eidr skal standa um oll .xl. marla mal. Nu skal neþna .iiij. menn a huara hond (hinom salaða a þann hatt sem sagt er um tlyztar eid. havi .iiij. eð þeim. se skalþr hinn þiorðe oc .ij. þangavattar.)

141 (Lytareidr skal standa um oll .v. marla mal oc .iiij. mar)la mal. (þar sem neþna skal .ij. menn a huara hond) hinom salaða. (havi þa .ij. eð sem hann þer oc skalþr hinn) þriði. En þire .iiij. (marla mal oc þrim mortom) smære skal neþna til lyrtar (eids sinn mann a huara) hond hinom salaða. havi einn eð (þeim se skalþr) annarr. þangavattr hinn þriðe. þess(eidr skal) standa til þess er hava skal tueggia manna (eid) eða ein eidi. þuiat einn skal eyris sýnia en tueir tueggia sem þyrr seger.¹

Jvfr. *Cap. 138. F. XIV. 13. 14. Cap. 139. F. IV. 8. XV. 1. G. 132.*

¹) Alt hvad der i dette og foreg. Cap. er sat med mindre Tryk og mellem () findes ikke i Mbr., hvor her et Hjørne af det sidste Blad er bortskaaet; i Arne M.s egenh. Afskr. er det Manglende udfyldt saaledes som ovenfor.

III.

Den ældre By-Lov

eller

Bjarkö-Ret.

Da den ældre Bjarkö-Ret ikke længer haves fuldstændig, meddeles de af den endnu forhaandenværende Brudstykker saaledes:

- I. Bjarkö-Christenret, eller rettere de af denne fra den ældre Frostathings-Christenret afvigende Bestemmelser, indtagen i Cod. Arnamagn. 60 qv. umiddelbart efter Frostathings-Christenretten, og skreven med samme Haand som denne, see S. 120.
- II. Et Brudstykke, indeholdende kun lidet mere end Mannhelgen, efter Papirshaandskriftet No. 123 qv. A. i den arnamagn. Samling, skrevet med *Arne Magnussöns* egen Haand. Ogsaa aftrykt hos Paus, 2^{den} Part, S. 225—254.
- III. To forskjellige, temmelig vidtløftige, Uddrag af et og samme, nu tabt, Haandskrift, der synes at have indeholdt hele Bjarköretten. Det første, her betegnet X., med Overskrift: "Þetta er ed merkilegasta sem finst i Blarkeyar lögum", efter de ligelydende Papirshaandskrifter i den arnamagn. Samling, No. 123 qv. D. (med *Arne Magnussöns* egen Haand) C. og B., tildeels ogsaa aftrykt hos Paus, 2^{den} Part, S. 255—270. Det andet, her betegnet Y., med Overskrift: "Þessar greinir eru skrifadar ur Blarkeyar Rette", efter et Universitetsbibliotheket i Christiania tilhørende islandsk Papirshaandskrift fra Begyndelsen af det 18de Aarhundrede, indeholdende desforuden den nyere Eidsivalov og Brudstykke II. — De enkelte Capitler eller Paragrapher i begge Uddrag ere her saaledes aftrykte, at Y. er brugt til at supplere X., idet den Orden, hvori Capitlerne udenfor Christenretten i X. forekomme, er fulgt, men de flere Capitler, som Y. indeholder, tilføiede paa det Sted, hvor de med Hensyn til Indholdet kunne skjønnes at henhøre. Capitlerne af Christenretten ere derimod ordnede efter Frostathings Christenret.
- IV. Et Pergamentsblad i Qv., indheftet i Cod. Arnamagn. No. 315 fol.; sammenhængende med det ovenfor S. 120 nævnte Brudstykke Y. af Frostathings Christenret, og indeholdende Bestemmelser af Farmannaloven, skrevet med samme Haand som hiint.

I.

Christenretten efter No. 60 qv.

Kapitula af þridia lut kristins rettar oc bærloyar rettr heitir.

- i. Um barn skirsl.
- ij. Sue lenge heidin mann er zōbande.
- iiij. Um barns ott last.
- iiij. Um vinnu eptir non hælghi.
- v. Um zot a lefo skipi.
- vj. Um braud bacstr oc klæða þurfan.
- vij. Um huda þurfan.
- viiij. Um .ij. tonor mundi lōpftar.
- ix. Um tuenzango tid eða hueria tala skal.

Um barns skirsl.

Þat er upphaf at bærloyar rette rettom. En þat er bærloyar rettr at barn huert **1** er boret verdr skal kristna oc til kirliu zōra nema með þeim orbumblum¹ se alet sem i lagum er mællt. En oll annur born skal til kirliu zōra oc kristna. En ez barn er boret zirir iola nott þa skal skirt vera zirir iola nott eða bonde sa giallde biskupi .vi. aura. er barn þat husar. Sua sem zyr segir i zimta kapitula i zyrsta lut bolar.²

Sue lengi heidin mann er zōbande.

ij. Ez madr hezir heidin mann .xij. manade þa er hann utlægr oc huer peningr **2** zear hans. En slikan kristin dom eigum ver at haza i kaupange sem i herade.

Um barns ott last.

iiij. En ez biskups armadr lennir þat tono at hon haze sleget ott barne sinu. þa **3** skal su kona vitni um bera er hialp henne at barnet var daut alet. En ez hon missir þess uitnis þa er hon sel .iiij. mortum. uid biskup nema hon uili uinna .vi. eid oc zanga vitni.

Um nianu eptir non hælghi.

iiij. En messo daga þa alla er non hælgr er zirir oc verdr madr hittr a uerli **4** með uatta .ij. sidan heilagt er. þa er hann seðr .vi. aurum uid biskup. En messo daga þa alla er heilager eru oc eigi er non hælgr zirir oc verdr madr hittr a uerli með uatta .ij. þa er hann seðr .iiij. aurum uid biskup. Skip þau oll er bua a vatne zyr

¹) Udentv. Skrf. f, ortumbtum.

²) See ovenfor S. 132.

en þeir tóma til kaupangrs oc er heilagt. þa stólu þeir eði upp þera zafa sinna nema manadar mat miols oc annan smors lærz rillinga oc hudzæt silt oc segl oc rodrar flíps reida allan. En hann skal þera huart er hann uil a ogf eða i hende oc eði til salu. En ez madr uil brott zara síðan er heilagt er. þa skal hann slítt til flíps þera sem nu var sagt reida sinn oc mat. En þegar er madr hezir lest lasse sinu eða kguiar upp lagt oc er hann or garde sinum tomenn zyr en ringi til hælgar. þa skal hann zara til nefta þvar at orsediu. En ez madr er a zor til kaupangrs oc hezir annat tueggia með at zara lass eða kguiar eða þer hann býrði. þo at hann se a Steinþiorgum þa er ringir til hælgar þa skal hann zara til kaupangrs með zot sin oc hirði sem þezt.

Um alæhs þipi.

- 5 v. En huer þeirra er lemr til kaupangrs oc hezir flíp lætt eða sua litit at hann ma eigi a bua þa skal hann flirstota vndir uatta .ij. at hann ma eigi zírir þui abua. En síðan þere hann zot sin upp i nefta gard er hann ma za at orsediu.

Um braud bacstr oc klæða þurhan.

- 6 vj. En su tona er braud balar i kaupange þat braud allt er tytt er i hende oc vætt er i troge þat skal bala til logs. en eigi meira naudsýnia laust. En ez biskups armadr hittir klæde vti síðan heilagt er. þa skal hann eptir spyria huer a. þa gere se annat tueggia at hann zesti slítt sem log eru oc þeir verða asatter. eða hann haze klæde brott með ser. En ez hann lætr klæde az honom þa þa¹ flirstote hann rane a hændr honom oc æfte hann tals til motz.

Um huda þurhan.

- 7 vij. En hudir þer allar er vti hanga þa er ringir til hælgar þa stólu þer hanga um hælgi at orsediu.

Um .ij. honor mundi kopytar.

- 8 viij. Engi madr skal tuær konor eiga mundi kopytar. En ez hann a þa skal hann sedr vera .iij. mortum uid biskup oc late az þeirri er hann tót síðar.

Um kuenzangs tid eða hueris taka skal.

- 9 ix. Engi madr skal tono za síðan .iij. uitur eru til iola. Sua sem zyr segir i .ix. capitula i adrum lut botar.² Engi madr skal tala zrendkono sina i kaupange hælldr en i herade nanare en i lagum er mællt. En ez madr lætr gudziuiu sina i kaupange eða zrend leiz sina þa ligger slítt uid i kaupange sem i herade. Slíkan triftin dom eigum ver at haza i kaupange sem mællt er allra manna millum a logdingi.

¹) Saaledes i Mbr.

²) See ovenfor S. 150.

II.

Brudstykket No. 123 qv. A.

Ger heyr upp Þiarkeyjar rétt.

Nú skulum ver hyggja at mannhelgi várri. Ez madr dreyr mann til dauða í 10 kaupangi. þá er sá útlægr of úheilagr er vann. en konungr á hvern pening þiár hans fyrir utan iörb. ez hann á. eða hús í kaupange. nema hann hære vegit skemdarvíg eða gört níðingsvert sem í lögum er talt.

Ger segir um skemdarvíg.

Þat er skemdarvíg ez madr veyr mann á réttar¹ tryggðir. þá heyrir hann fyrir 11 gört þé of þridi. landi of lausum eyri. of komi allðrigi í land aptr. þat er annat skemdarvíg ez madr veyr mann í gridum. þat þridia ez madr dreyr mann á morð.

Ger segir um níðingsverk.

Þat er níðingsvert ez madr rædr lönd eðr þegna undan konungi. þat annat 12 ez madr hleypr út í úþridi of heriar í land aptr of heyrir eigi sagt þridi í sundr. allir eru iaznt útlægir er í þeirri þör eru. þat er hit þridia níðingsvert ez madr rþyr þær tryggðir er at lögum eru tryggðar eða hann heyrir siályr tryggðir at veitt. þat er hit þiörða níðingsvert ez madr leggr eld í þor manns eða garð manns of brennir upp í kaupangi. Nú eru þau skemdarvíg of níðingsvert töld er madr þyrirgerir iörðu sinni í heradi eða húsom of toptum í kaupangi. ez hann verðr ez.² En engi madr má meira þé þyrirgera í einu sinni en þvi sem hann er þá eigandi.

Um þat ez madr serir mann ok verðr hann þanginn höndum.

Ez madr serir mann of verðr hann höndum þanginn. þá skal hann í þiötur setia. 13 of þrændr hins sára skulu halda hann til rúða er á sári of halda í konungs hási eðr gialdþyra of þodi sil siályr of þái lækni til of allan kostnad bæði ser of hinum sára of læknisþé of þodslu. En gialdþyri geri þá þullveðia at halda. En ez eigi eru þrændr til at halda þann mann þá skulu þvarmenn hlutast til at helmingi. en gialdþyri at helmingi. En ez þeir láta lausan. þá eru þeir setir .xl. mörkum vid konung of vid þvarmenn. En ez menn tala þrá þeim með ozriti þá er sá setr .xl. mörkum er höþudsmadr var í. en hverr þeirra annarra .iij. marku. þat á konungr hályt. En þá er rúða er á sári þá skal hann þvta honum sárabótum. konungi of þvarmönnum .iij. merkr. Allir menn eigu sárabotr iaznar í kaupangi þriálsir menn of þullþida. Nú ez hann verðr dauðr or sárum. þá skulu þrændr hins dauða drepa þann mann á

Jvfr. Cap. 10. F. IV. 1. Cap. 11. nedenfor 73. F. IV. 2. 3. 4. Cap. 12. F. IV. 4. Cap. 13. F. IV. 12.

¹) Skrif. f. veittar.

²) sannr at — Fr. L.

þotr hinum dauða. En ez eigi eru þrændr til þá skal kallari drepa þann mann. En ez hann á til .iij. marla eðr minna þá á konungr hálzt en þværmenn hálzt. en þat aut er á konungr einn.

Ger segir um þat ez madr ez drepinn í kaupangi.

- 14 Ez madr er til dauða drepinn í kaupangi. nú lennir eptirmælandi þleirum mönnum banaorð en einum. þá skal gjaldrþyri of þværmenn ez móti at síá vápnastad. En þeir skulu sveria vápnastad þá er þeir toma aptr til móts. er þeir haza sár sán of vápnastadi. En húsfastir menn meti þat mál síðan sem lög eru. Ez madr verdr serdr eðr lofenn of verdr dauðr ez. þá skal sá vera bani er hinn sári segir þyrst á hendr þyrir váttum of er hann í viti sínu. En ez .ij. menn sera einn mann þá skal sína lögbauga hvárr þeirra konungi of þværmönnum oc sínar sárabotr hvárr gjalda. En ez hann greinir þyrir þyrstu váttum hværr honum veitti meiri sár eðr þleiri. of er váttborit á hinu þyrsta móti með þeim .ij. váttum. er hinn skildi þyrir. þá skal sá bota honum meirum sárabótum. Nú ez önnur sár gróa en önnur ekki. of þær hann ez þvi bana. þá er sá útlegr er þau sár gerði er ekki vilia gróa. en hinn haldr upp hálzum manngiöldum.

En ez madr lýstr mann eðr serir eðr ryssir of þerr svá á braut at hann er eigi taladr til móts. þá skal gera honum .viij. náttu stefnu aptr. of þé hans alt í tókum á meðan. En ez hann kemr eigi þá er þé hans alt upptokt. þá skal hinn taka þyrst rétt sinn er þyrir úhlut varð. en síðar konungr of þværmenn .iij. mertr. en ez meira er þá á konungr þat er aut er. en hann er útlegr þar til hann kemr aptr. of borti þeim manni .iij. mertr. konungi of þværmönnum öðrum .iij. mörtum.

Ez madr veitir manni bardaga.

- 15 Ez madr veitir manni bardaga. þriú högg eða þleiri. þá er sá setr .xl. mörtum. en hinn skal tala .x. mertr at rétti sínum ez þeim .xl. mörtum. er álög þell. en konungr of þværmenn þat alt er aut er.

Ez madr lýstr mann ögarhamri.

- 16 Ez madr lýstr mann ögarhamre. borti .iij. (mörtum) honum. konungi of þværmönnum .iij. mörtum. En ez hann höggv hann síðan borti honum sárabótum oðan á. konungi of þværmönnum .iij. mörtum.

Ez madr lýstr auga ur hövði manns.

- 17 Ez madr lýstr auga ur hövði manns eðr höggv ur. borti honum .viij. mörtum. en konungi of þværmönnum .iij. mörtum. Ez madr lýstr auga ur hövði þeim manni eðr höggv er áðr var einengvðr. þá skal hann bota honum .viij. mörtum þyrir auga

. en .iij. mertr at rétti sínum .iij. mertr konungi ok boarmönnum. Ez madr höggv
id edr þót af manni borti honom .iij. mörtum fyrir aþhögg. sárabotr flulu þvi
gia oc lætniszé. konungi ok boarmönnum .iij. mertr. Ez madr höggv hönd af
m manni er ádr var einhendr eda einþotr. borti honum flitu sem hann hefði höggvit
honum bádar hendr eda báða þotr. en .iij. mertr vid konung ok boarmenn.

Þer segir um þær konur er vega má um at úskiu ok geza mænnum þk á.

Konur þær eru .vij. er vega má um ez madr verdr hittir hiá þeim með úsóma: 18
er kona manns. önnur dóttir. þridia systir manns. þiórda módir. fimta sonarkona
nno. .vi^{te} bródurkona. .vij^{te} stúpmódir manns. ok geza daudum söl. ok vitu vátta
med honum. En ez eigi eru vátta til þá bera klædi vitni ez blóð er á. En
þau mál er daudum skal söl geza. þá skal hinn nióta vátta sinna á þyrsta móti
rra er hann stírfotar undir. þá zellr sá útlægr hinn daudi.

Ez madr höggv nef af manni eda eyra. hoat vid liggv.

Ez madr höggv nef af manni borti .xij. aurum. en .iij. mörtum ez grön þylgir. 19
.vi. aurum ez madr höggv eyra af manni. en .xij. aura ez linnbein þylgir. háþya
rl fyrir tönn hveria framán í höfði. þiórar í öndverdu höfði. en .ij. aura fyrir
ria annarra. eyri fyrir iagl hvern. .xij. aura fyrir þumalþingr. háþya mört fyrir
in þar er næstr. háþya mört fyrir þann lengsta. .iij. aura fyrir þann þeim er næstr.
i fyrir þann minsta. en tær mannsins eru háþyu údhýri. svá hit sama þrá hinni
flu tá.

Ez madr zellir mann til iardar.

Ez madr zellir mann til iardar eda á stoll edr stein edr á húsvegg. gjaldi 20
um .iij. mertr. konungi ok boarmönnum .iij. mertr.

Ez madr bindr mann at úsyniu. þá er sá sekr .xv. mörtum er höfðingi er í.
rr þeirra annarra .iij. mörtum er ígöngu eigu með honum. þat á konungr háþzt
boarmenn háþzt. ok borti hinum fullrétti síðan af þvi þé er bundinn var.

Ez madr togar mann til sín.

Ez madr togar mann til sín borti .vi. aurum. en öðrum .vi. ez hann hrindr 21
um þrá ser. þar á konungr á hvárigu þvi. Ez madr özgar váþni at manni.
irhamri eda ögarstapti eda spióstapti eda horni eda hneza. borti sá honum sex aurum.
á konungr ekki á. Ez madr bregðr sverði at manni þzír merki. borti honum
þri mört. en meir¹ ez öllu bregðr. þar á konungr ekki á þvi. Ez madr hlenpr at
nni ok verdr hann haldinn ok berr þat vitni á hendr honum. borti honum .xij. aurum

Jvfr. Cap. 18. nedf. 84. F. IV. 39. Cap. 19. nedf. 78. F. IV. 45. 46. Cap. 20. nedf. 79.
V. 15. Cap. 21. nedf. 80—82. F. IV. 18.

¹) Rigtigere mört, see nedenfor.

ex hann hverzr ázram .xviij. aurum ex hann özgar vápni at manni. þat á hann einn er at var hlaupit ex stírfotar. of soti at dómum. þar á tonungr ekki á.

Um loft.

- 22 Ex madr segir síl loftinn of er eigi vitni vidr. þá skal hann synia með settareidi of zangavitni er tenst er á hendi. En ex einnhverr váttr er. þá er settareidr of nezndarvitni. En þann eid hvárntveggia á tonungr hálzæn of boarmenn hálzæn. en sataráberi hálzæn of boarmenn hálzæn.

Um eid þann er zestr er á móti hversu lengi standa skal.

- 23 Þá er madr zestir eid á móti eda á nezndarstexnu eda á dómi. þá skal hann zé eidatal til þegar er hann er æstr. en sá eidr skal standa .iiij. vitur sorar of bióða nott zyr en vinna skuli. bædi satarábera of gialdtyra. En ex einn dagr er sorr í viti þá er öll vita sor. En ex hann býdr síl sílzæn í eidatal þá skal hann bióða eidinn þar þegar. of sveria um morguninn eptir of gialdi zé zyrir vátta alla þá er hann má eigi til zá. En sá skal halda hann í iárnum er tats æfli hann. En ex hann sverr eigi sílzær eidinn þá er hann sannr at því máli er honum var tent. En þar er madr zestir nezndar vitni þá nezni hann .ij. húsbondr á .ij. hendr ser of tvá annann veg strætis. sveri síðan þeir .ij. af .iiij. er hann zær of sílzær hinn þridi. en þeir þrir adrir zangaváttr zriálsir menn of zulltíða er zyrir orði of eidi tunni at hyggia. Nú ex þeirra missir er nezndir eru þá skulu .x. ertogar zyrir hvern þeirra en zimm ertogar zyrir zangaváttr hvern.

Sex segir um hversu eida skal vinna.

- 24 Hvergi eidr sem er þá skal sataráberi bót tata of zá í hönd verianda eda leggja á tirlíu þresseld. en veriandi skal tata þar bót of vinna eid sem zestr var. þá skal sataráberi eigi tenna. tenni hverr annarra er vill. Þrim sinnum skal vid leita. en ex hann kennir þá er sá váttr únjtr er hann kennir. Nú ex hinn segir at hann hezir eigi eid svá framzordan sem zestr var. þá skal hann æsta tats til móts hins næsta er boarmenn eigu. elligar hezir hann zyrirzarit sóln sinni. Sá madr er eid skal vinna skal toma með vátta sína at Petrs tirlíu þá hringt er til mids morguns til Krists- tirlíu. of haza unninn eidinn zyr en hringi undurn at Kristskirlíu. En ex hinn temr eigi er eidinn skal síá of eigi umbodsmadr hans. þá skal hann zora fram vitni sítt þat zyrsta at hann haud honum eidinn sem zestr var. of nióti þess vitnis á móti. en þat mót skal vera sambogris um mannhelgi. En síðan se hann varðr at máli. Hvervitna er madr tetr vid eidzestu. þá segi hann til hverium hann skal eid bióða ex hann er atspurðr. en ex hann vill eigi segia of er atspurðr. þá se hinn varðr at máli.

Um þat ez manni er þfund veitt fyrir aptanföng í kaupangi.

Ez manni er öfund veitt fyrir aptanföng í kaupangi. þá skal til móts bláfa 25 áta þann sama dag. en ez honum er öfund veitt eptir aptanföng. þá skal þreia horns amðogris of hára mót at morgni eptir. elligar hezir hann niðrdrepit konungs rétti of boarmanna. En mót skulum ver um daga hára. en eigi (um) nætr. nema madr e til dauda drepinn. eða elldr tomi í þor eðr herr tomi í land. þeim sinnum skulum ver mót hára iaznt um nætr sem um daga. En um mannhelgi vára þá skal hvorr¹ teyna manni mót.

Ez .iij. menn líofsta einn mann.

Ez .iij. menn líofsta einn mann þá skal hvorr setr .iij. mörtum við hinn er þeir 26 uftu of svá við konung of boarmenn. En hann má veita átölu þeim öllum senn á jendr of svá öllum senn² síönvætting³ aptr gera ez þeir eru eigi tafadir til móts. En hvervitna er manni er síönvættingr aptr gerr of hittir safaráberi her⁴ innan þoar. æsti hann tats til móts of házi mót at um morguninn eptir. ez hann vill þat jeldr en bidia⁵ síönvættings (þó) at þleiri menn se skadamenn hans. En ez .ij. menn cella einn við iörðu þá skal annarr þeirra þota rétt. fyrir þvi at þat verðr áþori at ögum. þar á konungr of boarmenn .iij. merkr. sofi hinn hvern er hann vill.

Þer segir til hoersu margir eru mannsbanar í kaupangi.

Þíórir eru mannsbanar í kaupangi. Sá er einn ez manni er heimsótn veitt í 27 jardi sinn eða hús sitt at vega mann. þá skal sá vera bani er hjiún⁶ segia á hendr. of vera vitni um á þyrsta móti hvorr hann er. Annarr mannsbani er sá ez madr er ærðr of má mæla er menn toma til hans of segir hann siálzr hvorr bani hans er. En eptirmælandi skal nióta þeirra vátta. En hvervitna þar er hinn sári hezir sóttan nann til laga of hinn hezir undanzori at lögum. þá spyri erzingi mordsø nema vígþýsing tomi fram á hinu þyrsta móti. Sá er hinn þriði bani er siálzr segir madr á jendr sér of lýsir vígi á hinu þyrsta móti. þá skal vígþýsing framtoma at þullu at iáttstadr þess manns se innan þoar er vígi lýsir. En húsbóndi sá sveri um er hann jaxði inni sitt at. at hann var þar þá noft of á þvi máli.⁷ Sá er hinn þiórði mannsbani ez gengr siálzr í gegn verlum sínum of þylgir horni á mót of þezr daudum söl á.

Hoersu daudum skal söl geza.

Þat er í einum stad er daudum skal söl geza. Ez madr höggv til manns of 28 ærir mann. eða höggv í klædi manns eða vápn manns of vita þat vátta med honum. En hinn höggv þá ígegn of banar þeim er til hans hió. þa þellr sá útlegr er vígþakti of þe hans. Ez madr vill bera vitni þar engi skirskotar undir hann. þá skal

¹) Maaskee Læsefeil f. horn. ²) I Afskr. (sem ogsaa hos Paus), vistnok feilagtigt. ³) Udentvilt Skrif. (þaunætting, her og ndfr. ⁴) Maaskee feilagtig Oplösning af Forkortningen h̄o: hann. ⁵) Maaskee rettere bída. ⁶) I Texten: hinn, men rettet i Margen m. s. Haand som Textens. ⁷) Maaskee Feilakr. f. móti.

hann bera vidröfist sína. at hann sá þat eða heyrði er hann berr vitni um. þá er þat vitni iaznfullt sem skrifstofat væri undir hann. Vidröfistarmenn skulu vígin skilia. Sá er útlægr er upphazi veldr en hinn heilagr er hendr sínar verr.

Um þat ez .ij. koma vanhaldnir á móti.

- 29 Hvervitna þar er .ij. koma vanhaldnir á móti of hezir hinn hann¹ lofin eða serðan. of bregðazt þeir móti vidr. þá skal sá þeirra mót eiga zyrri er zyrri træði horns. of nióta vátta sinna allra zyrri. en síðar hinn. of boti hvárr öðrum slítum rétti sem lög² ágeriz eða söl. en eigi doma zyrri en hvárr hezr notit vátta sinna. en síðan meti húsbóndi til laga.

Ger segir ez madr brjtr gard manns.

- 30 Ez madr brjtr gard manns. gialldi .ix. ertogar eða haldi upp settareidi of zangvitni. Ez madr brjtr hús manns of lætr opit standa. þá ábyrgiz hann alt þat sem iani er of gialdi konungi of hvármönnum .iij. merkr. en hinum .ix. ertogar er hást átti. of geri hús hans iaznheilt sem ádr var of borgi hværn pening er ur verdr telinn. Ez madr lastar vápni manns eðr kledi með özund eða hveriu hann lastar söl özund zylgi. boti .vi. aurum. þar á konungr ekki á. En ez hann syniar. sveri einn. En ez hann gerir at gamni ser. þar á konungr ekki á. því þar liggir eigi þar vid. Ez madr lýgr á mann þat er hann á eigi at segia. boti honum .vi. aurum. þar á konungr ekki á.

Um brigfl.

- 31 Ez madr bregðr manni því at hann væri stafarl edr ríðr honum linn. boti honum hálfra mörk. þat er þollabót hin mesta. eyrir hin minsta. Ez madr iaznar manni vid bertvíkindi eitthvert. þá er hann setr vid hinn er hann mætti (vid). iaznt tona sem larlmadr. þriggia markta rétti. þar á konungr á hvárigu því. Ez madr bregðr manni því at hann væri lofinn of má þat eigi satt gera. of svá ez hana bregðr honum því at hann væri lofinn síðan hann tól rétt sinn zullan. boti honum zullrétti. en ekki á konungr á því. En hvervitna er madr botir manni zullrétti. þá skal hann vinna honum iaznadareid. at hann mundi slítt sáttmál of slitar botr ser til handa tala az honum. ez hann ætti slítan hlut máls sem hann. of væri þeir iaznir menn of vildi hann sátt tala.

Ger segir um iaznadar eid.

- 32 En iaznadar eidr skal zyrir trygdalaup í laupangi. en honum skal veita trygdir í gegn. Nú ez hann vill þann eid eigi vinna. þá er hann iaznt útlægr sem adrir þó at hann hazi zé bott.

Jvfr. Cap. 30. nedf. 85—87. Cap. 31. nedf. 88—90. F. X. 35.

¹) Rettet med s. H. som Textens fra hørr annann. ²) R. m. s. Haand fra tá.

Um ziölmæli.

Þat eru ziölmæli ez madr tallar mann ragan of neznir hann á nazn. þá er sá 33 útlægr of hverr peningr ziár hans. hann skal tala zullan rétt sinn zyrft er vid var mællt. en tonungr of boarmenn þat aut er.

Um þat ez madr bregðr manni um hviunsku.

Ez madr bregðr manni um hviunsku at hann hazí stolit of neznir hann á nazn 34 bædi gripinn of manninn er gripinn átti. of mælis svá: þú stalt grip þeim zrá þeim manni. þá er hann útlægr nema heimstvidr zylgi. En þat er heimstvidr er .x. menn zylgia til móts of sveria .ij. menn á bót en átta sanni þat. at þeir hazí þann heimstvid heyrðan ádr.

Um þat ez madr bregðr konu manns at annarr hazí legit með henni.

Ez madr bregðr konu manns um þat at annarr hazí legit með henni en bóndi 35 hennar. of tallar hana hóru. þá er hann útlægr of hverr peningr ziár hans. nema hans heimstvidr zylgi. en hon taki zullrétti sitt er vid var mællt. nema hon verði sönn at því. Ez madr lennir manni zordæduflap þá er hann útlægr of hverr peningr ziár hans nema heimstvidr zylgi. Engi skal þat vid annann mæla at hann sé hór: barn eðr varpa. nema sá einn er þat zé vill brigða. er hann er handhazí at. En ez annarr madr mælis þat þá er hann útlægr of hverr peningr ziár hans. nema heimstvidr zylgi til. Engi madr skal þat vid annann mæla. þú stalt mil. nema hann sé stolinn. of geri þat satt. þat mál skal hann solia er vid var mællt. elligar hezir hann drepit niðr tonungs rétti of boarmanna. en hinn haldi uppi álagsbótum ez hann má þat eigi satt gera. en ez hann verðr at sönnu. þá á hann ekki at þiggia.

Um ziölmæli ok skirskotan þegar eptir ok hors krazning.

Hvervitna þar sem madr mælis ziölmæli vid mann. þá skal hann þegar skirskota 36 of trezia hors samdogris. of hazá mót um morguninn eptir of nióta þá vátta sinna þeirra er hann skirskotadi undir. um hveria tíð er mællt var. En ez hann solir eigi svá. þá hezir hann zyrirzarit sínu máli. of eigi aldrigi uppreisn þess máls síðan. En ez hann vill bota zyrir. borti hinum þrim mörtum. öðrum .ij. mörtum tonungi of boarmönnum.

Der segir um mord at svá skal sgnia mords í kaupangi sem heradi ok með hverium hetti.

Svá skal mords sgnia í kaupangi sem heradi. nezna skal hann .xij. bóndr beztu í 37 kaupangi of hazí .ij. menn ur. þá er geta má. of nánustu menn .ij. of siályr hann hinn zimti of þeir .vij. adrir zangaváttar. zriálsir menn of zulltíða er zyrir orði of eidi tunnu at hyggia. hályza vátta skal sataráberi of gialdlyri nezna. en veriandi

hálsa. En sá eidr skal standa .x. vitur sorar of sveria í Petroskirliu fyrir sönghúsdurum of háza messuból í hendi. En sá prestur er heldr Petros kirliu hann skal skyldur at láta upp kirliu of þá til bótt. en með því hann vill eigi kirliu uppláta eðr bótt þá skal hann beidast af honum með vátum hvárstveggia. En ef hann vill eigi þá er hann sekr .iiij. mörtum. þat skal hinn háza hálytt er eiddinn skal fram þora. en boarmenn hálytt. En hann skal eidd vinna at kirliustaf hinn nýsta¹ fyrir sunnan kirliu at høgri hönd er inngengr. En þann eidd skal hann bióða þrim náttum fyrir bæði fyrir safarábera of gialdþyra. Nú ef honum þellst einn váttr þá hefir hann fyrirgört bæði landi of lausum eyri.

Her segir til um þat hversu sár manna eru gild.

- 38 Nú er þar næst hversu sár manna eru gild. Eyrir er þar er á lemr. en annarr þar er eggj eðr leggr motist. þridi þar er lemr í þeyru (þeyru)² fyrir neðan öflla. Ef maðr serir mann fyrir neðan kné of verðr mergunda. þá skal hálytt mört uppi. en fyrir oxan kné er mergunda verðr þá eru .vi. aurar uppi. Ef maðr serir mann á ney þá skal álitsenrir uppi. of skal hvervitna þar sem eigi hylr hárr né klæði. Svá er mælt um lidasár. í rift er hálytt mört. en (i) kné of í miödm eru .vi. aurar.

Um vobasár³ manna.

- 39 Um vobasár skal eyrir er á lemr. en annarr þar sem inn lemr. En ef maðr er serðr í neðra hol of verðr holunda. þá skal .viij. aura giald. en ef í eyra hol lemr of verðr holunda. þá skal hálytt mört uppi. En ef maðr er serðr fyrir framman heilabast þá er hálytt mört uppi. en fyrir aftan heilabast .vi. aurar.

Her segir um beingiöld.

- 40 Nú eru beingiöld hvervitna er bein ur sári manns lenfir þó at (allstít) se of stiofdr⁴ á stildi. þá skal eyrir uppi. Eyrir skal at smá beini hveriu til þess at .viij. rauzar má á bora. þá stulu .viij. aurar. en beingiöld verða aldriigi meiri en .viij. aurar.

Um granbrags eyri ef snida⁵ þarz ok lækniöf.

- 41 Ef snida þarz sár manns. þá skal granbragsenrir. Svá skal hvert sinn er snida þarz. En ef snúa þarz á grúzu þá skal özundarbótt .viij. aurar. Læknir skal þat stilia með eiddi sínum hvárttveggia. En lækniöf skal reida. eyri at mánaði of tveggia mánaða mat miöls of smiörs. þat skal hinu til láta er serði.

Her segir til hversu Þiarkeyiarrettir skal vera í kaupþórum.

- 42 Þiarkeyiarrettir er á ziffnesi hveriu of í silðveri of í kaupþórum. Ef menn beriaft í kaupþórum of settast þar. þá á stýrimaðr þann rétt at taka sem konungr í

Jvfr. Cap. 38. F. IV. 47. 45. Cap. 39. F. IV. 47. 48. Cap. 40. F. IV. 49. Cap. 41. F. IV. 49.

¹) Í Afskrr. nýtra, hvilket maaskee og kan staae f. nýtra ²) Saal. i begge Afskrr. Maaskee þoti. ³) Saarel her som uedenfor feilagtigt for vobasár, see Fr. L. ⁴) Rettere stífr. ⁵) Eller maaskee snúa, her og ndf., see Fr. L.

kaupangi. en hásetar þann rétt sem boarmenn tala í kaupangi. En ef þeir koma til kaupangs þess er Þiarkejiarréttur er í at úbottu. þá á tonungur of boarmenn þann rétt at tala iaxnt sem innan boar væri gert. nema þeir hafi sætt ádr. En hvervitna er madr lýftt mann eðr serir of bñðr hann síðan lög fyrir síl of sinn eyri. þá fridhelgar hann síl. En ef þeir veða at honum síðan. þá veða þeir at löghelgum manni. En hann má bióða lög fyrir síl hvar hann vill of skirfota þó undir vátta.

Þer segir til ef kaupangsmenn gera úskil heraðsmönnum eða heraðsmenn kaupangsmönnum.

Engi kaupangsmadr skal úskil gera heraðsmönnum of eigi heraðsmenn kaupangs- 43
mönnum. Sítt skal hvern hafa of engi skal annann rena. Ef madr renir mann þiózi eða útlægum manni. þá er sá setr .xl. mörtum er hözðingi gerist í. en hnerr þeirra annarra mörtum .iij. þat á tonungur hályt of boarmenn hályt.

Um skirshotat handrán.

Ef madr renir mann handráni of skirfotar hinn. þá gíaldi sá .iij. mertr ton- 44
ungi of boarmönnum of zyrirtelit sóln sinni. þat heitir handrán er hann tetr ur hendi honum. en hann skirfotar. Nú ef hann gengr. þá skal hann ganga eptir honum með vátta húszaftra manna of leggja rán vid of rétt tonungs. En ef hann vill eigi selia honum grip sinn í hönd. þá er hann setr öðrum .iij. mörtum. þá skal hann æsta hann tats til móts fyrir tvenn rán of fyrir zé síll. of nióti vátta á móti. at hann renti hann handráni of hann zór eptir of beiddi út of lagði rán vidr i annat sinn. of æsta hann til tats til móts. þá er hann setr .v. mörtum vid tonung of boarmenn.

Um þat rán ef madr ber á brot þat hann á ekki.

Þat er rán ef madr berr í brot þat hann á ekki. þá skal hinn ganga eptir honum 45
með húszaftra menn .ij. of beida út gripar síns eðr hvar zé telit er zrá honum. Ef hann setr þegar í hönd honum þá á tonungur þar ekki á. en hann skal leggja á .xl.¹ ertogar. þá skal hinn hafa zéit er átti. en ef hann vill eigi selia honum í hönd þá skal hann leggja honum rán vid of æsta hann tats til móts fyrir rán. þá er hann setr .iij. mörtum vid tonung of boarmenn of .ix. ertogar.² en hinn skal nióta vitnis síns at hann tól zrá honum of beiddi út með vátta.

Um þat ef madr brýtr konu . . . liggir ef hon segir til samðogris.

Ef madr brýtr konu til sengr vid síl at úvilia hennar. þá er hann útlæg of 46
úheilagr. en hon skal segja til samðogris of nióta vitnis síns at um morguninn eptir. En ef hon segir eigi til samðogris. þá skal hon aldri síðan vitnis nióta um þat mál. en hon skal sokia hann síðan til eida of zreendr hennar. En ef hon er blá eðr

Jvfr. Cap. 46. nedf. 96.

¹) Maaskee Feilskr. f. .ij.

²) Saal. i Afskr.

blóðug edr klæði hennar rizin þá er settar eidr of¹ zangavitni. En þar skal hann þá eidar tal til. Þann eidr á hon hálfan en konungr hálfan.

Her segir um réttarzar manna at allir eigu jaznan rétt.

- 47 Svá er stadzest at allir eigu jaznan rétt í kaupangi. haulðsrétt. þat eru .iij. mertr. sítan rétt² leindr madr sem leysingi manns þa er gert hezir zrelsisöl sitt. þá skal skapdróttinn hans ganga á mól of lýsa því zyrir mótmönnum öllum at hann hezir gert zrelsisöl sitt. En ez hann lýsir eigi þá skulu .ij. váttar bera þat vitni at gert var zrelsisöl hans. Því at eins zær hann rétt sinn zullan. En ez eigi er gert zrelsisöl hans. þá skal hann taka .v. auro í rétt sinn. konungr of boarmenn .iij. mertr. En þyrmslamein allir skulu þyrmaft við skapdróttinn sinn. iaznt í kaupangi sem í heradi.

Her segir um þokkaboþr ok hálfzréttismál ok sár hálfzréttismanna. hoersu þara skal hálfzréttismál.

- 48 Allar þokkaboþr of öll hálfzréttismál of svá hálfzrétti manna. öll þau mál skal soþia á dómi er eigi liggir við konungs réftr of boarmanna. Sadir skal soþia ez lofþinn er hálfzréttismadr edr særðr. eða nánastr uidr. of svá öll mál þau er hann á at soþia.

Her segir um mál úmaga.

- 49 Madr hvorr er yngri er en .zv. vetra. sá er úmagi. En ez hann banar manni. þá skal hann þara az landi í brot of haza þé sitt.

Her segir til um þat ez madr býðr sílfan sík í tak um mannhelgi í þýzi.

- 50 Ez madr býðr sílfan í tak um mannhelgi vára³ í þýzstu um langazöstu. þá skal hann um nátt í iárni halda. of skal hann vinna eidr um morguninn eptir of gialda vátta þé. þá skal bióða hann zrendum of vinum undan at leysa. Nú ez þeir bióða eigi lög zyrir hann. þá skal sakaraberi höggva az honum hvárt sem hann vill ozan eða nedan.

Ez madr sítr um stefnu er honum er ger.

- 51 Ez hann sítr um þat er honum er stefna í braut gerð at lögum. þá er hann útlegr of þé hans alt. en zrenðr skulu zylgia tonu of úmaga az landi í brot at úseliu. Sá sem eigi er .xij. vetra of er yngri hann skal engan rétt taka of eigi veita. en ez hann er .xij. vetra of til þess hann er .zv. vetra gamall þá skal hann taka hálfzrétti of svá boþa.

Vjfr. Cap. 47. 49. 51. nedf. 97. G. 190.

¹) Her mangler sikkert: neznarvitni. En ez hon er hvárti bíá ne blóðug. ne klæði hennar rizin. þá er settar eidr of — see nedf. ²) Her har oprindeligt været indskudt á, men dette Ord er igjen overstreget.

³) Her er rimeligvis eða udeladt.

Her segir um þiártak ex madr gengr í gegn skuld fyrir vátum.

Ex madr á þé at manni hvárt sem þat er meira eðr minna. ex hann gengr við 52
fyrir húszöftum mönnum. þá skal hann æsta hann þiártaks. En þar er madr gengr
eigi vidr þá skal æsta hann taks til dómis of eiga dóm at um morguninn eftir. of
nióta vitnis síns ex hann hefir til. En ex hann á eigi vitni til. skal þá einn enris
fynia. tveir tveggia. þrír þriggia auro. En ex hálfum peningi er meiri en .iij. aurar.
þá er settareidr of fangavitni. nema einn váttr beri. þá er neyndarvitni. Sotliandi
skal nióta vitnis síns í hinum fyrsta dómi of taks æsta til annars. en hinn skal taf
þá fyrir en hann gangi af bedsetum. eða er hann setr .iij. mörkum við tonung of
boarmenn. En veriandi skal síns vitnis nióta á öðrum dómi of haldi til þridia
dómis ex hann vill. of til móts hins þiórða. þá skal þar rydia dóma þeirra alla sem
þarit hafa. þá er mótmenn doma honum þé sitt. þá skal hann æsta hinn taks er í
þiártak gítt.

III.

Vidtlöftigt Uddrag af Bjarköretten, efter Papirshaandskrifterne X. og Y.

Hvad der alene findes i X, er her sat uden Betegning; hvad der findes baade i X og Y, mellem ||;
hvad der findes alene i Y, mellem []. Nedenfor ved Varianterne er der saaledes skjelnet
mellem de tre Afskrifter af X., at Arne Magnussöns egen (No. 123. D.) er betegnet Xa.
de to övrige, C. og B., ere betegnede Xc., Xb.

[(4.)¹ Ex prestfr tortryggir at barn er stírt. þá sanni fá með eineidi er stírdi. 53
eða fá er nær var.]

Ex madr brýtr á manni þrid á hóginda kirkju.² 54

Biskup skal ráða kirkjum of kristnum dómi öllum. of kennimenn þá til setia er 55
hann vill. of hann hefir off þvi heitit at ver skulum hafa þá kennimenn er off þollast.³
þá er kunnu þionustu sína rétta. þat er þorn rétt.

[(15.) Ex þylliskirkia brennr. eðr önnur kirkia. af handvömmum prests eðr 56
hans lagomanna. þá skal prestfr reida timbr á tupt til iazngóðrar kirkju. En ex
annarr madr berr eld í kirkju. fá er ústýldr er til at bera. þá hafi hann ábyrgð á
kirkjunni of öllu þvi er inni er. En prestfr ábyrgist allan þann eld er af hans ráði
er í kirkju borinn. þvå sem hann stálftr beri.]

[(17.) Þyllisprestfr eðr annarr í stad hans skal heima vera of gera mönnum 57
reidu ex þurza eru. En ex hann þerr á þram nauðsynialauft of lemr madr með

Jvfr. Cap. 52. nedf. 98. Cap. 53. F. II. 3. Cap. 54. F. II. 10. Cap. 55. F. II. 11.
Cap. 56. F. II. 12. Cap. 57. F. II. 14.

¹) De her i () tilføiede Tal staae i Y. i Margen og antyde rimeligviis Capitlernes Nummer i Originalen.
²) Her tilf. X. denne Bemærkning: "þad synist ad vera hálfkirkia." ³) of — tilf. Fr. L.

náunga sinn dauðan eðr með öðrum nauðsynnum of missir hann prestra. þá hefir prestr þyrirzarit reidu sinni þá .xij. mánaði.]

- 58 [Fundit líl hvert of húsgangsmanna líl skal þangat til kirkju þora er næst er grafit at. en ez prestr meinar kirkjugarð eða upphaldsmadr kirkju. þá stírstoti sé undir vátta .ij. of zeli þeim ábyrgð á hendr er kirkjugarð bannar. þá vardar honum þat mál eigi síðan ez váttar duga. En hinn er bannar. þlyti líl til þyllistirkju. ez eigi vill þar haza. eða ábyrgist sítu sem hinn skyldi er þyrr þór með.]
- 59 [(31.) þetta er sú linan of missun er þázi Alexander iátaði at gera um síldziffi í Noregi. at síld skal ziffia hvert sinn¹ er á land gangi þyrir utan um gæstludaga.²]
- 60 [(32.) En um útróðr zátotra manna. þá skal síá vera missun á. at þeir menn sem sitia í sultshúsi of eiga þærri búzé en .ij. hión búi um kú eðr kúgildi. of ziffa þeir þat sem þeir neyta eptir á þeim dögum er síldziffi er leygd. þá seliaft þeir eigi. en eigi til sölu ne til hirðflu.]
- 61 [(36.) Ez prestr eða ármadr tvezt haza stadið mann á verki á einhverium þeirra daga er heilagt er. þá sveri hann einn undan ez hann syniar. eða gialdi víti slitt er við liggr.] |En ez prestr eða ármadr stendr ekki mann á verki. þá skal með þessu heimilistvídavitni sokia. Einn skal bera en .ij. sanna um þriggia aura mál. en um .vi. aura mál einn sveria en .iiij. sanna.³ En síá skal eíðstazr. at el stíht þvi til guðs at el hezi þetta heyr. of þat hefir zlotit um .iiij. þvi eða þrimr þleiri. en eigi veit el hvað⁴ satt er eðr eigi. En ez hinn veit síl loginn. þá syni hann með einseidi þullum.⁵
- 62 [Gagndagavita hefst á mánaðag þyrir uppstigningardag. týrødag. óðinsdag of þórødag.]
- 63 [Ólmusu stulu allir menn gera á hvítasunnu. búandi hverr of húszrenia. sinn leiz hvárt of suzl á. en einhleppismadr hverr þening. En allir menn er bú eiga ser. stulu gera torndeíð Michialsmessu dag. zullr búandi hverr steppu en einvirki hálya steppu. svá prestr sem adrif menn. Item leizstorn.⁶ Hværoitna þess er víðr eða sþip eðr þiárhlut manns retr á eign annars manns. þá hazi síá sítt er kennir of .ij. vátta hefir til. En ez manni er kent at hann hazi þyrir hagat. þá syni hann með einseidi ez

Jvfr. *Cap. 58.* F. II. 16. *Cap. 59.* F. II. 26. *Cap. 60.* F. II. 27. *Cap. 61.* F. II. 29. *Cap. 62.* F. II. 31. *Cap. 63.* F. II. 33. 35.

¹) Rettet fra Afskriftens (em. ²) Rimeligviis en blot Feillæsing af Fr. L.s ágetastu daga. ³) n þeir stulu vera þyllismenn — tilf. Y. ⁴) hvárt — Y. ⁵) Stykket || findes paa to Steder i Y. ⁶) Skrf. f. Ótagstorn, see Fr. L.

þriggia aura er vert eða minna. en ez meira er vert. þá se lþritareidr uppi. En ez hann heldr á. þá selist hann baugi of zari sú zjárþótn sem allar adrar.]

[Eta skal þat er biörn berr of zyrir berg zellr. of svá ez naut stangar naut 64 til bana. þá skal þat eta. Bana skal kona zénadi heldr en svidda liggi. of skal þat eta er hon banar ez eigi er karlmadr til. Ez naut tyrtist í bási. þat skal eta. En ez madr geldir búzé sitt of verdr dautt ez því. þat skal eta. of svá ez vargr bitr edr hundr sá er síalýr rædr á. en zlá skal húð ez nauti en skinn ez saub. of stera ez alt er tennr haza telit. Ez búzé gengr á síó edr zellr. edr á vatn edr brunn of drullnar. þat skal eta. Eta skal tály ez etit hezir hann .iij. zyllar. ez hann er drepinn síðan. Ez úhreinandi zellr í mat manna edr munngát. þat skal neyta. En villudýr hvert ætt (of alt þat er eigi hezir at bana ordit)¹ er menn hitta. of zista of zugla. þat skal eta ez vill.]

[(47.) En ez madr er staddr á zióllum edr úteyium um langazöstu edr 65 endrarnær² of heptir hann veðr. þá skal hann eta hvertvitna heldr en denja. nema manninn einn. Ez madr berr úhreinandi í mat manna. þat er zyrirbodit er at eta. þá hazi hann lþritareid zyrir ser ez hann syniar. ella zari útlægr. En ez hann kastar svá menn síá at vild sinni. of neyta menn eigi ez. gialdi vistir hinum er á tvönnum giöldum. edr syni vilia síns með lþritar eidi. edr gialdi .v. aura ertibistupi.]

[(54.) Ez madr tekr broðrungu sína eða sýstrungu. þá er þar síðast .iij. marka 66 sett. En upp zrá því zrendsemi ústýlðast. þá stulu zalla .ij. aurar sílzmetnir ez kné hveriu. þá verdr mört at setta kné.]

En ez madr á tonu undir tonu sína. eða kona mann undir bónda sinn. þá selist 67 hvárttveggia þeirra .iij. mörtum. ez þau verda sönn at með vátta .ij. eða hon er barnbæri.³ En þat skal vera síónarvitni þat er skirskotat er undir. En ez þat er eigi til. þá má sokia með heimstvidar vitni of skal þó standa zyrir með lþritareidi.

En ez madr legst með zestarlönu sinni. þá gialdi hann nánasta nið zullrétti. 68 En ez zödur missir við zyrir brúðlaup innan þeirra .xij. mánaða. of er barn getit. tali barn þat arz zödur síns sem módir væri mundi leypt. En í stad engum öðrum temr madr til arz. nema módir se mundi leypt. eða hann se með lögum í ætt leiddr. En þó at madr zesti til þess zrillu sína. at með þessu lögmáli stuli börn hans til arz

Jvfr. Cap. 64. F. II. 42. Cap. 65. F. II. 43. Cap. 66. F. III. 1. Cap. 67. F. III. 5. Cap. 68. F. III. 13.

¹) Saal. () i Afskr. ²) Saal. i Afskr. ³) barnbæri — Xc. 6. betri — Fr. L.

toma. eða prestar brudkaupi fyrir þessar sakar. þá stodar þat ekki. því hvárki skal með þessu arýfoit gera ne brudkaup svívirða.

- 69 |Ez madr blótar á heidnar vettir. eða zerr hann með spáfögur eða með görn-
ingum. sá madr er því hlýðir of þann mann húsar til þess. hann er svá útlægr sem
manns bani. En ez hann dular. beri karlmadr iárn fyrir. en kona tali í letil. En
sá er þessi mál kennir manni. þá verdr hann at því ziölmælis-madr. ez stírfkotat er.
nema hann hazi fyrir ser heimskoidarvitni.]
- 70 |(66.) Svá er ráð of bod Níkuláff cardinals er pázi var síðan. of Jóns erku-
biskups at réttarbótum með álitu hinna vitruftu manna of öllum lögunautum til handa.
at alt þat zé er menn zá fyrir utan erzdir. þá skal geza ziördung þess ziár ser til
sálubóta hverium er vill fyrir utan erzingia lenzi svá sem hözudtiund. En kona má
geza tiund ur heimanzerd sinni. en ziördung ur þridiungsaula um tiund fram.]
- 71 [Sókn skal eigi hezia á threðegi. þvíat zimtina berr þá á sunnudag. En sá er
heyr sókn sína á bönnudum tidum. þá hezir hann fyrirzarit sókn sinni. nema hann
stíóti á zernætting eða seznætting þadan.]
- 72 [Nú kemr sá aptr er útlægr var (um triftinrétt)¹ of hezir int stípt sína þá er
hann stýlði utan lands inna. þá stezni hann þing of láti gera sit ilendan. en kon-
ungr hazi ádr stógarkaup.]
- 73 [þat er hit þridia niðingsvið. ez madr drepr mann á mordi.]
- 74 Ez madr veitir manni bardaga. þriú högg eða zleiri. þá er sá setr .xl. mörktum.
en hinn skal taka z. merkr at rétti sínum ez þeim² .xl. mörktum. en konungr of boar-
menn þat auk er.
- 75 Ez madr lýftr mann özarhamri. boti honum .iij. merkr. En ez hann höggv
hann síðan. boti honum sárabótum ozan á. en konungi of boarmönnum lögbaugum.
- 76 Ez madr lýftr auga ur hözdi manni eða höggv ur. boti honum .v. merkr. of
konungi of boarmönnum .iij. merkr. |En ez madr lýftr³ auga ur hözdi⁴ þeim
manni er ádr var einengdr þá skal hann bota honum .v. merkr fyrir auga sitt. en
.iij. merkr at rétti sínum .iij. merkr konungi of boarmönnum.]

Jvfr. *Cap. 69.* F. III. 15. *Cap. 70.* F. III. 17. *Cap. 71.* F. III. 20. *Cap. 72.* F.
III. 24. *Cap. 73.* ovenf. 11. F. IV. 4. *Cap. 74.* ovenf. 15. *Cap. 75.* ovenf. 16. *Cap. 76.*
77. ovenf. 17. F. IV. 45. 42.

¹) Saal. () i Afskr.

²) Mgl. Xa.

³) eða höggv — tilf. Y.

⁴) Mgl. Y.

Ex madr höggv hönd edr fót af manni. boti honum .iiij. mertr fyrir afhögg. 77
 Sárabotr flulu því fylgia of lætnisfé. tonungi of þværmönnum .iiij. mertr. |En ex
 madr höggv hönd af þeim manni er ádr var einhendr eda einfottr. boti honum flíku
 sem hann hezdi höggvot af honum bádar hendr eda báda fotr. en .iiij. mertr við
 tonung of þværmenn. |

|En ex madr höggv ney af manni. boti honum .xij. aurum. en .iiij. mörtum ex 78
 grön fylgir. Ex madr höggv eyra af manni. boti .v. aurum. en .xij. aurum ex þein
 fylgir. Hálfa mört fyrir tönn hveria zjórar¹ í öndverdu hözdi. en .ij. aura fyrir
 hveria² adra. eyri fyrir iazl hvern. .xij. aura fyrir þumalzinger. Hálfa mört fyrir
 þann sem þar er næstr. Hálfa mört fyrir hinn lengsta zinger. .iiij. aura fyrir þann
 sem þar er næstr. eyri fyrir hinn minsta zinger. Tær eru hálfa údzrri. Svá hit
 sama skal telia frá mestu³ tá. |

Ex madr zellir mann til iardar eda á stoff eda á stein eda á húsvegg. gjalði 79
 honum .iiij.⁴ mertr. tonungi of þværmönnum .iiij. mertr.

|Ex madr bregðr sverði at manni yzir merli. boti honum hálzri mört. en mört 80
 ex öllu bregðr. þar á tonungr ekki á því. | [Ex madr togar manni til sín. boti
 honum .v. aurum. en öðrum .v. aurum ex hann hrindir honum frá ser. þá á
 tonungr ekki á því. |

|Ex madr özgar váþni at manni. özgarhamri⁵ eda spíótstapti. eda horni edr 81
 hneya. boti íá honum .v. aura. þar á tonungr ekki á. |

[Ex madr hleypr at manni of verðr hann haldinn madr. of berr þat vitni á 82
 hendr honum. boti honum .xij. aurum ex hann hverzr á fram. en .xviij. aurum ex
 hann özgar váþni. þat á einn er at var hlaupit. ex hann stírfotat. of soti at
 dómum. þar á tonungr ekki á. |

Ex madr segir síl lofíinn. of eru eigi⁶ vitni vidr. þá skal hinn sýnia með settar: 83
 eidi. of seu zangavitni. En ex einnhverr vátttr berr. þá er settareidr of neyzdarvitni.

Æonur eru þær .viij. er vega má um ex madr verðr zundinn hiá þeim með 84
 úsóma. Ein er kona manns. önnur dóttir. þridia sýstir manns. zjórdá móðir. zímta
 sunarkona. setta bróðurkona. staunda stíupmóðir manns. of geza daudum söl. of vitu
 váttar þat með honum. En ex ekki eru váttar til. þá beri kledi vitni ex blóð er á.

Jvfr. Cap. 78. ovf. 19. F. IV. 45. 46. Cap. 79. ovf. 20. Cap. 80—82. ovf. 21.
 F. IV. 18. Cap. 83. ovf. 22. Cap. 84. ovf. 18. F. IV. 39.

¹) ziógurra — Y. ²) hina — tilf. Y. ³) minstu — Y. ⁴) .iiij. — Xb. ⁵) eda özgarstapti —
 tilf. Y. ⁶) eigi er sat mellem Klammrer i Xa. Xb. mgl. i Xc.

- 85 [Ez madr brýtr garð manns. gjalði .ij. ertoga. eða haldi upp settareidi of rangavitni. Ez madr brýtr hús manns of letr opit standa. þá skal hann ábyrgjaft allt þat er inni er. of gjalði tonungi of boarmönnum .iiij. merkr. en hinum ertoga .ij. er húsit átti. of geri hús hans iaznheilt sem ádr var. of gjalði hvern pening er ur verdr telinn.]
- 86 [Ez madr lastar vápni manns eða kledi eða hveriu¹ er hann lastar. þat er özund. bœti honum .viij. aurum. þar á tonungr ekki á. En ez hann syniar. sœri einn.² En ez hann gerir at gamni.³ þá liggir ekki við.]
- 87 [Ez madr lýgr á mann um þat mál er hann á ekki at segia. bœti honum .viij. aurum. þar á tonungr ekki á.]
- 88 [Ez madr bregðr manni því at hann væri stazlarl. eða rídr honum kinn. bœti honum hálzra mörk. þat er þokkabót hin mesta. en eyrir hin minsta. þar á tonungr ekki á.]
- 89 [Ez madr iaznar manni við bertvöfandi eitthvert. þá er hann sêr við hinn er hann mælti við. iaznt tona sem karlmadr .iiij. mörkum. þar á tonungr ekki á.]
- 90 En hvervitna er madr bœtir manni zullrétti. þá skal hann vinna honum iazn adareid. at hann mundi slítt sáttmál of slíkar bœtr fer til handa taka az honum.⁴ ez hann ætti slíkan hluta máls sem hann. of væri þeir iaznir menn of vildi hann [átt taka.⁵ En ez hann vill ekki þann eid vinna. þá er hann iaznt útlægr sem adrir. þó at hann hazi zé bœtt.]
- 91 [þat er ziólmæli.⁶ ez madr tallar mann⁷ ragan of neznir hann á nazn. Sá er útlægr of hvær peningr zíar hans.] [hann skal taka zullan rétt sinn zyrst er við var mælt. en tonungr of boarmenn þat er aut er.]
- 92 [Ez madr bregðr manni hvinnstu. at hann hazi stolit. of neznir á nazn bædi gripinn of svá manninn er gripinn átti. of mælr svá. þú stalt grip þeim zrá þeim manni. þá er hann útlægr nema heimstvittr zylgi. En þat er heimstvittr. ez .z. menn zylgia honum til móts of sveria tveir á ból. en .viij. menn sanni⁸ þat. at þeir hazi þann heimstvittr heyrðan allir ádr.]

Jvfr. *Cap. 85—87.* ovf. 30. *Cap. 88—90.* ovf. 31. *Cap. 91.* ovf. 33. *Cap. 92.* ovf. 34.

¹) hverge — Y. ²) um — tilf. Y. ³) fer — tilf. Y. ⁴) az honum — mgl. Xa. ⁵) [átt taka — Xb. ⁶) ziólmæli — Xa. ⁷) tartmann — Y. ⁸) sanna — Y.

[Ez madr bregðr tonu manns. at annar hazi legit með henni en bóndi hennar. 93
tallar hana hóru. þá er hann útlægr of hverr peningr zjár hans. nema heimsvittr
gi. hon tali fullrétti sitt er vid var mælt. nema hon verði sönn at.]

[Ez madr lennir manni zorbæðustap. þá er sá útlægr of hverr peningr zjár 94
is. nema heimsvittr zylgi. Engi skal þat vid annan mæla at hann se hörbarn
verra. nema sá einn er þat zé vill brigða er hann er handhazi at.¹ En ez ann-
madr mælr þat. þá er hann útlægr of hverr peningr zjár hans. nema hann hazi
mælvibar² vitni til.]

[Engi skal þat vid annann mæla: þú stalt mit. nema hann se stolinn of hann 95
i þat satt. þat mál skal hann sofla er vid var mælt. elligar hezir hann drepit
r tonungs rétti. En hinn³ haldi upp álagsbótum⁴ ez hann má þat ekki satt gera.
eru .vj. aurar. En ez þat verðr at sönnu. þá á hann ekki at þiggja.]⁵

[Ez madr brýtr tonu til zvegnis at úvilja hennar. þá er hann útlægr of úheilagr.⁶ 96
hon skal segja til samdögris. of nióta vitnis sine um morguninn eptir. En ez
i segir eigi til samdögris. þá skal hon aldri sidan nióta vitnis um þat mál. en
i skal sofla hann sidan of zfrændr hennar til eida. En ez hon er blá eða blóðug.
i klædi heunar eru rizin. þá er settareidr of neznarvitni. En ez hon er hvárti
ne blóðug. ne klædi hennar rizin. þá er settareidr of zangavitni.] [En þar skal
in zþá eidartal til. Þann eid á hon hálfan en tonungr of boarmenn hálfan.
lan rétt á kona at tala ez henni er misbóðit í mannhelgi-várri. sem karlmadr. of
skal hon bota ez hon gerir úvísu sem karlmadr.]

[Svá er mælt. at allir menn eigu⁷ iaznan rétt í kaupangi. haulðarétt. þat eru 97
mertr. slíkan rétt lendr madr sem leyfingi manns. sá er gört hezir zrelfsöðl sitt.⁸
idr hverr er yngri er en .xv. vetra. sá er úmagi. Ez hann banar manni þá skal
in zara ez landi braut of haza zé sitt.] [En ez hann sitr um þat. er honum er
na á braut gerð at lögum. þá er hann útlægr of zé hans all. en zfrændr skulu
gia tonu eðr úmaga ez landi brot at orsetiu.] [Sá er eigi er .xv. vetra. of er
zri. hann skal öngvan rétt tala of öngvan veita. En ez hann er .xv. vetra of til
f hann er .xx. vetra gamall. þá skal hann tala hályrétti of svá⁹ bota.]

Jvfr. Cap. 93—95. ovf. 35. Cap. 96. ovf. 46. Cap. 97. ovf. 47. 49. 51.

¹) er hann hezir átt — Y. ²) heimsviða — X. ³) hann — X. ⁴) znrir — tilf. Y. ⁵) Her
ier Y. folgende Bemærkning: "þar skipar at hálfa vátta nefni hverr, sakaráberi ok veriandi, um vígsmál.
i kallar Bjarkeyar réttir þad álitsznrir er uppi skal vera, ef madr særir mann á nef, eðr þar ekki hylr
eðr klædi." See ovf. 37. 38. Fr. L. IV. 47. 45. ⁶) of úh. — mgl. Y. ⁷) eigi — Y. ⁸) hans — X.
vara eða — tilf. X.

- 98 [Ez madr á zé at manni. hvárt sem þat er meira eða minna. þá er hann gengr við zyrir húszöfum mönnum. þá skal hann æsta hann ziártals. En þar er madr gengr eigi við. þá skal æsta tats til dóms. of eiga dóm at um morguninn eptir. of nióta vitnis síns. ez hann hezir til. En ez hann á elli til. þá skal einn eyris sgnia. tveir tveggja aura. þrír þriggja aura. En ez hálzum peningi er meira en .iij. aurar. þá er settareidr of zangavitni. nema einn váttir beri. þá er nezndarvitni. Ziártal skal zora þá er madr gengr í gegn skuld zyrir húszöfum mönnum. at hann á at gjalda. eða hann zestir a móti eða dómi. En ez hann býdr lagatal of tetr hinn elli við. þá selist hann .iij. mörkum við tonung eða boarmenn er baud þat tal. Ez madr tetr við lagatali. þá er ziártals er æst. þá er ziártal zarit. en lögsótn uppi. eðr sofia á dómum. En ez madr selr zé undan tötum. eðr annan veg undan stýtr. þá sofi út salaráberi þat zé með útbeizlu of þingsteynum of nióti þar þeirra vátta. at þat zé var í töt zengit. of beidi boendr atzarar dóms at tala til skuldar of til settanna of hálzum meira með of hazi þat boendr. En ez madr þarz til landsskyldar at sofia a sótnardögum. þá skal lög zyrir lod zesta of leggja zimtarsteynu. of rydi hvárrtveggi sín vitni til bólar of standi til sorra daga.]
- 99 [En kona einhlepp. ez hon á mál at sofia eða veria. þá bióði hon hverium manni er hon vill með vátta sitt mál at sofia eðr veria. iaznbornum þeim er átti hana eðr zedr sínum iaznbornum ez mæz er.]
- 100 Svá er enn mælt. ez madr sitr í húsum manns lengr en hann leigt hazi. at úvilium húsbónda. þá skal svá sofia. beida skal húsbóndi hann lás of lylla. of leggja honum rán vidr.
- 101 [Ez madr húsar mann útlægan eða heimar. etr með honum eða drektr. húsbúandi eða annarr madr. sá er setr .iij. mörkum við tonung of boarmenn. En ez úlhjst er útlegð hans innan boar. þá skal sá undan zoraft einseidi er lenzl eru á hendi. at hann vissi eigi útlegð hans. En þó at hann ali þann mann er hjst var útlegð. of lann hann eigi þann mann. þá hazi zyrir ser einseidi at hann vissi eigi þat.] [En ez tonungz lenziz útlegum manni landsvift. þá skulu menn zorda þann mann at úseliu. en hann er þó útlægr við eptirhynarmenn alt til þess er hann hezir bött zyrir. of trygðir eru þeirra á millum.]
- 102 [Nú verðr þat. at gjaldkyra stílr á dóm of boarmenn. eða heraðsmenn of boarmenn. um mannhelgi ossa eða um annan rétt várn. hvattli er þat er. of trefz salaráberi dóms. þá skulu þeir sitt mál haza er zleiri eru saman.] [En ez¹ .xij.

- Jvfr. Cap. 98. ovf. 52. Cap. 99. F. X. 36. Cap. 101. F. IV. 41.

¹⁾ þá — tilf. X.

menn skilr á dóm. þá skulu þeir .v. hafa sitt mál er soeria til.¹ þá er þreytt at lögmáli.²

[Hverr þeirra manna er gengr fyrir bódseta³ fram. nema hann eigi at soetia 108 eða veria. nema húsbóndr einir. sá er setr .ix. ertogum við konung of boarmenn.]

[Um mál þau öll er .xij. manna dómr er tilsettr í kaupangi. of setr sá er setia 104 á at lögum. þá skal halda. en sá er rýzr þann dóm. er setr .xviiij. aurum. hazi sá hályzt er soetir en hályzt konungr of boarmenn. of haldi dóminn sem ádr iaznt. En þat skal á móti soetia. En ez settr er at úlögum. þá vardar þeim er setti (á rozi)⁴ en arza alls ekki þó at hann rýzi. Ez arzi rýzr þann dóm er at lögum er settr. þá vardar honum slíkt sem hinum er setti ez hann rýzr síðan vitni eru um borin þat at sá dómr var at lögum settr. Ez madr rýzr trygdar. sá er tryggrozi. en ez madr rýzr þær trygdar er eigi eru at lögum trygdar. þá vardar honum alls ekki. En ez madr rýzr þær trygdar er sá madr trygdir er hann var arztali. þá verdr hann eigi tryggrozi at meira zé en hann varð arztali eptir þann mann er hann rýzr trygdar eptir.]

[Ez madr steytir iörð konu sinni fyrir þridiungsauka. of missir hann konu 105 sinnar viðr síðan. þá verdr slályr hann arzi iardar þeirrar. fyrir því at] þat eru lög at slitan eyri skal hverr madr ez hendi reida sem hann tól í heimanzylgiu.]

[þat er mælt um vitnisburd. ez sá madr stýlði bera vitni með manni. er eigi á 106 hag at bida⁵ þeirrar steynu er hann þarz vitnisburdar hans. of þat mál sé rétt at soetia. þá skal hann soeria eid zullan á ból of bera vitni slíkt sem hann mundi bera ez hann væri þá innan boar er þat mál væri sótt. En .ij. menn skulu þar nær vera of tala vitnisburd hans. of bera síðan þegar⁶ at þeirri steynu lemr. er hann þarz. slíkt sem hann bar fyrir þeim. þá má hinn zara brot. of verdr þeim⁷ er soetia skal þat vitni iaznzullt. þá er hann þarz. sem hinn bæri.]

[Hvervitna er madr kaupir góz at manni eða brent silzr eða hunang. eða miöl. 107 smiör eða vax. þá skal þat alt iazngott innan sem utan. En ez menn kaupar strúð eða lerept eða vádmál. of draga þeir eða ölnum mæla. of er borit um stræti hvert. of kaupir dagr of auga við sil. þau kaup öll skulu haldaft. En ez menn kaupar lerept eðr vádmál úmælt eða údregin. of bera heim til innis síns. þá hazi þeir reynt

Jvfr. Cap. 104. F. X. 15. IX. 19. XI. 19. Cap. 105. F. IX. 19.

¹) vill — X. ²) Her tilf. Y. denne Bemærkning: "þar nefnir bódseta. eg meina dómsmenn." ³) Saal. i Afskr. ⁴) Saal. () i Afskr. ⁵) Rettet fra Afskr.s viðða. ⁶) Rettet hertil fra det meningsløse tæng. ⁷) Saal. rettet fra Afskr.s þat.

til morguninn eptir þat hvárt þlærd er í eða eigi. Nú ez þlærd reynist í. þá gangi þat kaup þegar aptr.]

108 [Svá hvervitna er kaup er borit um stræti hvert eða búða í millum. þat skal kaup hvert halda. nema þar hittist í þals eða þlærd. eða þeir hazi í myrkri saman leypt er hvártki mátti sinn hlut sjá. En ez spiöll reynast á. eða þals eða þlærd hittist í. þá gangi aptr þegar þat kaup. en hinn haldi upp eins eidi þyrir. at hann vissi eigi spiöll ne þlærd í. En ez hann vil eigi sveria. gjalði .iij. merkr konungi of þvar-
mönnum. En ez menn þara með met röng eða með pundara rangan eða vinþara.¹ eða með fleppur rangar eða blakka ranga. þar liggja .ix. ertogar við hvert þeirra. En hvervitna þess er madr þezir leypt þals eða þlærd. eða þár. eða í myrkri. þá skal hann æfta kaupanauta sinn tals til móts. en þá er hinn setr .iij. mörkum við konung of þvarmenn. þá er seldi. nema hann þori þann eid sveria. at hann gerði eigi of eigi vissi hann þlærd í.]

109 Nú er þestarpeningr reiddr of elki vitni vidr. syni einseidi þá er seldi ez hann vill. eðligar haldi kaup þeirra.

110 [Hvervitna þar sem menn kaupast við eða skiptast húsum eða skipum eða öðrum gripum. þá þar ez eigi þestarpening við. þat skal kaupa með vátum of með handsölum of með heimildartökum.² En nú idrast annarrtveggi þeirra kaupans. þá skal þá er halda vill veria á³ dómi of lögum kaup sitt. en ez svá er at hvártki kennir ser þann grip. þat heitir ærgiptarþé. þat á konungr.⁴ En ez madr kennir manni þat. at hann hazi leypt grip þann er með ráni var ez honum telinn. þá syni með settar eidi of neyðarvitni ez hinn þezir heimskvidar vitni til. en ez heimskvidar vitni er eigi til. þá se settareidr of þangavitni.]

111 [Þara öll ný of únotin. hvárt sem þat er í vápnum öllum nýjum of únotnum. eða er þat í annarri vöru. hvattli er þat er. þat skal alt haza at strætiskaupi. bæði minna of meira kaup. En hvervitna er madr þrigðir grip þann er nýr er of únotinn. of þann er at strætiskaupi skal vera. of heimildartalar eru eigi tilmættir. of illir madr grip þann. of tallar ser þiózftolinn. en hinn tallast leypt haza. þá skal hann æfta hann tals til móts. er leypt lézt haza. of skal hann þar nióta vátta sinna hvadan honum lom. En þá skal þá er ez lætr leita aura sinna til þess manns er honum seldi ez þá gripr er þrigðr er eigi er heimildartali tilmæltr. En ez þá gripr er þrigðr er heimildartali er tilmæltr. þá gangi þá er ez grip lætr til heimildartala síns of aura

¹) Her bemærker Y. i Margen: "måske at se bismare." ²) Stykket fra "hvervitna" staaer paa to Steder i Y. ³) Saal. i Afskr. ⁴) Her tilføies i Y. denne Bemærkning: "heimildartat edur tala nefner miög vida i Biarkeyar Rette, þad merker þorgun og þorgunarmenn."

sinna. en heimildartali til sinna aura. til þess manns er hann seldi í heimildartaf. elligar hazi þeir [vá gert.]

[Sá er garðr gildir er .ij. alna er hárr of spannar of mæla af jörðu¹ bakka. 112 sem garðstadr er. of öln meðal staurs hvers. Ef zélauss madr spillir garði eðr spillir alri eða steln torni. láti klæði sín of zari réttlauss.]

[Ef hundr bítr búzé manns. gialdi sá er hundinn á verð zyrir. elligar tali hann 113 of leggi band á hundinn of seli í hönd honum. ef hann beidir hundsins. En ef naut stangar annat naut í hel. eigi bádir þat er lizir. ef bæði váru iazngóð.² En ef annatveggia er betra. þá skal sá þat bota er verra er. of se beggia stadi iaznt.]

[Ef madr er stolinn zé sínu í kaupangi. þá skal hann beida ransala mann. þann 114 er honum er grunr á hendi at haza zé hans. en sá skal uppi láta ransal. en ef hann syniar honum ransala. þá skal hann bota piózsöl. En hann skal haza með ser .ij. húzasta menn. of eigi zleiri. of þeir stulu láta ransala sil áðr þeir ganga inn. Nú ef hann zinnr ekki zata sinna þeirra er hann er stolinn. þá er hann hezir ransalat. þá skal hann í annat sinn hvárki uppi halda zyrir orði ne eidi. þó at hann kenni honum í annat sinn at hann hazi stolit zé hans.]

[Þar er of settareidr of nezndarvitni. ef hylill annars manns gengr at húsi 115 manns. þar³ er of settar eidr of nezndarvitni. ef madr gengr zrá húsi manns. of stigr hann í saur eða snió.⁴ eða hvergi hann stigr⁵ of zellir hinn tezli í spor hans.⁶ [Sá er pióz tól sá skal haza alt þat er hann siázr á of hezir á ser. of eigi berr vitni at aðrir menn eigi. þó at hann eigi á ser til mertr gulls eða meira. En ef madr steln peningi. sá er mertr piózt. til þess unz er (i) ertog lemr. en ef hálzum peningi er meira en ertog þat er hann steln. þá er hann .iiij. marla piózt. til þess unz er í eyri lemr. en ef hálzum peningi er meira en eyrir. sá er .viiij. marla piózt. En ef madr steln letti manns. sá er mertr piózt.]

[En ef ellri madr steln en .viiij. vetra gamall. gialdi hálza piózsöl zyrir þann 116 mann til þess unz⁷ hann er .zv. vetra gamall. En ef .viiij. vetra gamalt barn steln eða yngra. þat er sprotabarn.⁸ beria skal þat⁹ ef vill.] [En ef þat kennir zödur eða móður sinni at þau tólu við. þá stulu þau synia síns eins eidi zyrir.]¹⁰

[Ef madr brýtr há af skipi manns eða teile.¹¹ eða högggr stjri zrá skipi manns. 117 gialdi .ij. ertogar zyrir hvert þeirra. þeim er skip á. Svá ef madr dregr saum ur langskipi eða kaupskipi. gialdi .ij. ertogar. eðr syni með settareidi.]

¹) Saal. i Afskr. ²) eru iözn. — Y. ³) þat — X. ⁴) sínu — X. ⁵) eða &c. — mgl X.
⁶) hans — mgl. Y. ⁷) unz — mgl. X. ⁸) sprotabarn — X. ⁹) þat — mgl. X. ¹⁰) Her tilf. X., rimeligviis som Afskriverens Bemærkning: "Örtög er minna enn Eyreer." ¹¹) Saal. i Y. teipi?

- 118 [Ez madr drellr búzé manns of gengr undir tigr. þá er hann útlægr of hœn peningr zjár hans. nema hann syni með settareidi of zangavitni. Svá ez tonu mióltar búzé öðru en hon eigi. en ez hon verðr sönn at því. þá lúti þjózsfól. elligr syni hon með settareidi. ez eigi má satt gera.]
- 119 [Ez madr gengr í garð manns of stetr láli eða hvönn eða laukum. of verðr telinn þar með svá millu at penings er vert. þá er sá merkrþjózr. zari hans mál sem annarra þjóza. of réttlauß þó at hann se þar barðr.]
- 120 [Ez hitt verðr zé í húsi búandi í heraða. þat er stólit var í kaupangi. en sá spyr hví þar kom. en hann lézt kœpt hazza. eðr tveðr hann ser sett vera at hirða. eða segir hann ser gezit hazza. eða tallar hann zóla þann borinn á hendr ser. þá skal hann æfta hann tals til móts í kaupangi. en þá zari síðan mál þeirra sem lög eru. því þar skal hverr heill verða sem haltr varð.]
- 121 |Um mannhelgi vára of um þýzstu. þá skal soria um langazöftu of um iól of á sunnudögum. sem þess ámillum. of svá skal sá veriaft er tenzl eru á hendi á þeim tímum sem þess á medal.|¹
- 122 [Ez madr liggir með tonu annars manns. þá á búandi hennar þrenna réttu á henni. of soti á móti.]
- 123 |Svá er enn mælt. ez madr giptir dóttur sína eða tonu þá er hann gipta skal þá skal hinn er eiga² skal zesta henni þriðjungsaula á móti heimanzylgiu hennar. [En ez hann missir tonu sinnar. þá skal hann erzingia hennar gialda ekki ur þriðjungsaula. en ez hon missir hans. þá skal hon hazza þriðjungsaula sinn allan. hvört sem eru erzingiar til eða eigi. Svá skal vera allra manna ímilli er nú liza þá er lögbót er gör.]
- 124 |Engi madr má azlaga kaupi kaupum um tvönnagiptir allar. hvárti karl ne kona. en þó at kaupi. þá skal eigi haldast.]
- 125 [Ez madr hlenpr á brot með zestarlonu manns. þá skal bota zullrétti hinum er zesta hazði. of svá zöður hennar of zullrétti. En ez zöður er lent hans ráð se til at hon er á brottu. þá er lýtareidr zyrir þat mál. eða gialdi slíkt zé sem henni stýlði heiman zylgia.]
- 126 |Slítan rétt á zadir at tala á dóttur sinni sem á síalzum ser. of svá bródir á systur. þrífvar skal bota rétti ez kona zyrirliggz sér. of ekki optar. of þrífvar er hon

Jvfr. Cap. 122. 126. F. V. 27.

¹) Herefter bemærker Y: "þá talar um, sie dóttur Bonda kend barneiga, ad ij husfreyur skode brót hennar hvört miólk sie í; reimest ei satt, er ij marka sekt við kong og bæjarmenn." ²) zá — Y.

set vid tonung.¹ en ekki optar. þúta er hon síðan.) [En ez madr æftir mann tala til dóms. of kennir honum at hann hezi gert systur hans barn. þá skal hann sveria eid. at hann á ekki þat barn er honum er þar kent. of hann er tala zyrir æstr. þá leiti hon zæðernis at barni sínu. en hann skal gjalda merkr .iij. zrendum hennar zyrir þat at hann lá með henni.] |nema hann þori sveria. at hann kom aldrigi þá toftu hiá henni at þau mætti barn geta.]

[En ez ættborin kona zyrirliggr ser of verðr set vid tonung. þá skal gjaldþyri 127 bióða zrendum of vinum at þeir leyfi hana undan. en ez engi vill undan leyfa. þá skal gjaldþyri selia hana til þeirrar stuldar innan lands. en eigi utan. En ez leysingia manns zyrirliggr ser eða zriálsgeya. þá er hon set vid skapdróttinn sinn .iij. mörkum. iaznt hinn zjórdi sem hinn zyrsta. en sá er lá með er setr .v. aurum vid hann. ekki á tonungr á því.] |Tóly aura á madr á ambátt sinni hinni beztu. of .ij. aura á hverri annarri.]

[Ez madr venir tonu hóri. of má ekki satt gera. þá er hann útlægr.] 128

[Ez madr tetr birgistonu ser of hezir vátta tvá vidr of gengr í liófi í hvílu 129 hennar. þar á tonungr öngvan rétt á. en zreindr eigu rétt á.²] [Nú ez hann liggir með henni í annat sinn. þá skal hann bota syni sínum slitan rétt sem ádr botti hann zrendum hennar. En ez annarr madr liggir með birgistonu hans. þá skal sá bota honum .xij. aurum at rétti sínum.]

[Allir stulu eld ábyrgiaft. þeir er í höndum haza. en búandi zyrir þá menn er 130 hann skal upp halda orði of eidi zyrir.] [Eld skal eigi bera um stræti úhuldan. en ez berr. þá skal sá stírkota er næst var staddr.]

[Ez eldr lemr í hús manns of er svá mikill at logi verðr liórum hærri. þá er 131 hann setr ertogum .ix. þó at menn slótkvi innangarðs. en ez hann veg. of zá þeir eigi slótk innangarðs. þá renna menn til annann veg strætis. þá er hann setr .iij. mörkum vid tonung of boarmenn. En svá skal til elds renna. at haza með ser vatnsá. zötur eða bytti eða bolögi. En hverr er ekki hezir eitthvert þetta. sá er snattadr madr of er setr .iij. mörkum vid tonung of boarmenn of réttlauff. þó at hann zái úvæni.]³

[Ez madr skal láta ser vitni bera til arzs. þá skal svá bera láta. at módir hans 132 var mundi leyptr. of þar váru brúðmenn .ij. of brúðtonur .ij. of þar var innleyptr

¹) of þrisvar er hon &c. — mgl. Y. ²) en zreindr &c. — mgl. Xb. ³) Herefter tilf. Y. folgende Bemærkning: "þá talar um drukna menn, hvörnin þá skal heimleida, og um ruplan þeirra, það finst mótlíkt í Biörgvinar lögum; svo ef menn hitta á konu drukna og brýtur til sæmnis og hefir at háðungu, sá er utlægr og hvers mans níðingur. þá talar um Gestfedrismann, bæde á lande og á skipe, stendur í Gráfugl." (See Bergens Bylov, Bæarakipan Cap. 2. og Fr. L. IX. 6.).

afr öldr eða meira. of þar var gríðmadr of gríðlona. þá er at lögum gert of a
Biarkejiarrétti réttum.]

133 [Ez Íslendingr verdr dauðr í húsum manns. þá skal taka af arzi hans til .vi.
aura veginna. er .ix. peningar gera eyri. þat skal gera fyrir önd hans of haza til
alls lofnadar er þar um andlát hans. en eigi skal meir af arzi hans taka.]

134 [Þessar nauðsyniar setr Biarkejiarréttir at madr skuli haza um skipdrátt of kirtu
atgerð. beri madr þót sín til skipis eðr zrá. reidir manni silzr eða tetr. liggir undir eðdi
of letr brenna síl eða blóð letr. eða sítr yzir tonu sinni síútri eða börnum. eða þeim
manni er hann er arztali at. eða zorrir dauða af hendi ser. En ez madr heyrir horn.
of veit eigi til hvers bles. sanni hann þá nauðsyn á móti því er hann er taladr til
of svá allar nauðsyniar.]

135 [Svá er mælt at ver skulum mót haza Thómasmessu dag fyrir iól. of leggja
iólaxrid. en sá skal standa vikur .iiij. Ez manni er özund veitt í iólaxridi í ordum
eða í verlum. þá skulu aulast hálzu réttir allra. Siársótnir skulu standa allar meðan
iólaxridr er lengst. en ez madr á skuld at manni of hezir hana eigi áðr sótt. þá
gangi hann til iólaaptan með vátta .ij. of trefzi skuldar sinnar. þá er vel ez hann
zær. en ez zær eigi. þá leggi hann á helmingsávözt of æsti hann síðan taks til sótnar-
daga. En ez hinn gengr ígegn skuldu of tallar ser lengr lét vera eðr lengr leigt vera.
nióti hann þá vátta sinna á sótnardögum iaznt veriandi sem sofliandi. Ez verianda
zullnast eigi vitni. þá gialdi hann hálzu meira. ez sofliandi trazði iólaaptan. En ez
soflianda zullnast eigi vitni. þá skal veriandi halda upp eidum fyrir. svá millum sem
zét verdr með helmingsaula.]

136 [Svá skal bórgiald gialda. Ez .ij. menn eigu azl einn. gialdi báðir eitt
bórgiald.]

137 Vápnaping skulum ver eiga mánadag þann er þriár vikur eru til pásta. Giald-
lyri skal nezna þingstexnu zriádaginn fyrir. þá skulu allir menn soflia. zriálsir menn
of zullfida. þriú vápn skal hverr madr haza. sfiöld of spiót of ögi breida. En vid
hvern grip þenna liggja .ix. ertogar ez á stortir.

138 [Þat er enn mælt. ez hross hóstr mann eðr hundr bítr eðr naut stangar.¹ eða svín
högg. þá skal sá segja azhendis ser er á.² En ez eigi gerir svá. þá hezir hann svá
alinn sem mannsbana. ez hann er beiddr áðr.] [En ez hann er eigi beiddr fyrir

Jvfr. Cap. 138—142. F. V. 16—20.

¹) flingr — Y. ²) þá skal azhendis segja ser — X.

zimt. þá á hinn ekki á því. en sú er zimt hans. er hann er zorr til.) [Til skal zara sá
 madr er hundr hezir bitit. of beida búanda er hundinn á at hann taki hund þann of
 leggi á band.¹ of seli í hönd þeim er bitinn er. En ez hann gerir eigi svá. þá er
 sem hann hazi siálzr gert er hundinn á.] [En ez hann kvodr nei vidr. haldi zyrir
 lzritar eidi zyrir hvert þeirra .ij. mála. En ez roff lzstr mann eða naut flingr. leiti
 sá til er sár zétt. of geri ur slitt sem hann vill. en ez hann lætr eigi laust er átti. þá
 er sem hann hazi siálzr gert.]

[Svá er of enn² mælt. ez madr elr³ hund annars manns lengr en hálzan 139
 mánað. þá ábzrgift hann vert hans sem sins.⁴]

[pat⁵ skal vera hálzgilt ez zé spillir zé. horns of hózs of þræls.]⁶ 140

[En hvern eid er madr hezir zestán. of zellr hann í zrá of er eidrinn úunninn. 141
 þá skal arzi hans haza þann eid ez hendi ser zordán á .x. vikum sorum eptir þat er
 hann er zulltíða. nema zíárhaldsmenn vili zyrir zettaft um þat mál.]

En ez búanda verdr þat zyrir at hann drepr þræl sinn til dauðs. þá skal hann 142
 segia til samðogris. þá vardar honum þat allz ekki. nema vid gud. En ez hann
 gerir eigi svá. þá er hann mordingi réltr.

[Ez menn etiaft vitnum á zyrir kappo salar eða speltar. um hvatti mál er þat 143
 er. eðr hezir annarr .ij. vátum zramar eða zleirum. þá nezni þeir þegar á steznu
 .xij. bondr hina gegnztu of hina elztu innan zyllis. þá er öngvan hlut haza zyrir
 átt í með þeim. ser hvárr þeirra. En sá er eigi vill nezna. láti sitt mál. En þeir
 .xij. er til eru nezndir virði vitni þeirra. hvárt sem þeim þyktir zyrir gudi réttlígra
 vera. of hazi sá sitt mál er þeim sznist at réttara hazi. ez þeir verða allir á eitt
 sáttir. En ez þá stílr á. hazi þeir sitt mál er zleiri verða saman. En ez allir
 verða íaznmargir. þá hazi þeir sitt mál. ez einhvorr vill or annars zörunenti því til
 guds stíóta zyrir zettar salar. at þat mál sznist of réttlígra zyrir gudi. En ez ser
 hvárir tallast rétt haza. of stíóta því til guds ur hvárumtveggia zlokti. þá se stípt
 máli í midiu í sundr. því er þá stílr á. En því er þetta mál gert. at opt eru ill
 vitni ofzad zyrir kappo salar. of lætr hinn lidlausí⁷ mál sitt þó hann hazi réttara.]

[En ez umbodsmadr tetr leigu. of lætr eigi landsdróttinn zá. þá beidi lands- 144
 dróttinn leigunnar. of soti með þingsteznu of eigi með heimsteznu. En ez umbodsmadr

Jvfr. Cap. 143. F. XIII. 24. Cap. 144. F. XIV. 1—3.

¹) helte á svá at hann mege hrinda zrá ser — Y. (paa sidste Sted, see Not. 6.) ²) of enn — mgl. Y.
³) zorbir — Y. ⁴) hunds — tilf. Y. ⁵) þá — Y. ⁶) Capp. 138—140 staae paa to Steder i Y.
⁷) Rettet efter Fr. L. fra det meningsløse "hvð laust", der findes i Y.

dular at hann hafi við umbodi tekit. þá standi saga landsdróttins. nema því at eins. at hinn sýni með einseidi. en umbod haldi .iij. vetr. of siálytelit af síðan. En ez landsdróttinn eða umbodsmadr andast. þá haldi arðarmáli síðan. of svá ez madr zerr af landi. þá haldi umbod .iij. vetr. nema hinn andist zurr. þá er umbod siálytelit af. En ez umbodsmadr tortryggvir frázall landsdróttins. þá hafi arzi eins vitni til þess er sveria vill at þat hyggur hann vera satt. þá taki arzi við. Umbodsmadr skal ekki lenza of siályr í yrkia holt ne haga. nema hályzu meira en leiglendingr má lenza. nema iá se landsdróttins til.]

145 [Kaumhvalr¹ er einzyndr hauldi. En ez ættborinn madr hittir. þá á sá hályan er zinnr. En allir minni hvalir eru einzyndir zriálsfum manni hverium. en dróttinn á ez þræll zinnr. En ez ármadr lemt eigi til. þá hafi hann bogst til þings. of beri þat honum vitni um. En allir þeir hvalir er lýðskerir eru. þá skal boda ármanni of búöndum at þeir tomi til at zimt. En ez þeir toma eigi. þá liggur hinum eigi nið er zesti. þó at útfliti. En ez hval rekr út zyrir zimt of eru eigi zestur á landi. þá gialdi sá er zinnr .xv. merkr. nema zestur slitni. þá liggur ekki við ez sumar eru zesturnar á landi.] Sá skal zesta hval er zinnr. of hafa zinnanda spít. Hann skal hafa skip hlabit. þat er tíölr se .ix. alna² langr. of ziógur borð zrá tili hvárn veg. of hlada svá miöl sem hann vill at eigi söllvi. En ez söllr zurr en þar lemr stútstaz sem ádr var framstazn. þá á hann ekki ez. En zinnuandaspít skal stera niðr zrá horni of apr á síðu. of alt til beina inn. Einn madr skal á skipi því vera. of hafa eina ár of austrkr of eina þiliu.]

146 [Þá er þriár vikur eru til Zónsmessu of .v. vikur til jóla. þá eru selver öll heilög. at engi madr skal í selver annars zara lenziolaust. En ez madr er zundinn í selveri manns á þeim vikum. of tekr hann sela í veri manns. þá verðr hann svá þar þiózr sem í búri manns] [at stuldi. En þess á medal. þá hegni menn selver sin svá sem menn hegna eignir sínar á lönd upp með lögum. en ránbaugi ez í zerr síðan. of landnám silzmetit. of sela alla er hann töl í veri hans.]

147 [Ez madr stelr ertog eða ertog meira. þá er sá þiózr. of þiózr verðr hverr madr af blóðugri brád hverri. nema hundi. Ez madr gengr í annars manns akr of hezir hann í brottu eitt bindi³ eðr zleiri. þá er hann þiózr.] [En ez madr stelr minna en ertog. sá er torz madr of tíöru. geri honum geilar of lasti hverr at slitu er vill. tomi hann braut sem hann má. of eigi réttneamr síðan. En ez minna stelr en þveiti. þá skal sá heita hvinn um allan aldr síðan. of eigi öngvan rétt á ser.]

Jvfr. Cap. 145. F. XIV. 10. Cap. 146. F. XIV. 11. Cap. 147. F. XIV. 12.

¹) Saal. i Y., f. Kaumhvalr.

²) .v. alna — X.

³) Denne Læsemaade: eitt bindi, er udeentvist rigtigere end Fr. L.s en bundinn.

[Ez madr legft undir tjr manna of drellr. þá á sá öngvan rétt á ser. Svá ez 148
dr gengr í laulagard manns eda hvanagard. sá á eigi á ser þó at menn beri eda
sti. edr tali öll xöt ez honum.]

[Ez madr xerr at veg sínum. þá má tala ez hevvi þat er hross eti þar. en þióxtr 149
þingz at hann haxi nöflut á braut.]

[En svá skal settareid vinna. standa skal í midri tirkliu.¹ of haxa saltara² í 150
di of vinna svá eid. Nezna skal haulda sex³ til settareidar.⁴ eda bondr hina
tu ez eigi eru hauldar til. Salaráberi skal nezna hálxa vátta. en veriandi hálxa.
haxa einn ez þeim .vi. en annann nánasta nid. síálxtr hinn þridi of .iiij. adrir
álfir menn. þeir er lunní hgggia xyrir orði of eidi.]

[Hvervitna þar sem tlyxtareidr skal vera of neyndarvitni. þá skal salaráberi nezna 151
xa vátta en veriandi hálxa. of nezni hvárr sína vátta þegar eidr er xestr. of
na haulda .xij. í xylki eda bondr hina beztu ez eigi eru hauldar til. Hvárti skulu
neyndir saladir ne síyadi. Tvá skal hann haxa ez þeim .xij. en tvá nánastu
i. síálxtr hinn ximti. en þeir síau⁵ síðan xriálfir menn of xulltíða. er hgggia lunnú
di xyrir orði of eidi. En xyrir altarisgólxi skulu menn sveria tlyxtareid of haxa
þuból í hendi ser. En ez einn vátttr xellst. þá er xallinn allr eidr.] [Sveri á
iudura stax. ez eigi xær ból.] [Eid hvorn skal bióða til heimilis hins er hevra
of bióða .iiij. náttum xyr. ez xiörðr eda xiáll bannar eigi. en .v. náttum ez
rðr eda xiáll bannar. hvárt sem hinn er heima eda eigi.]

[Sá skal haxa heimistvidarvitni er þat mælr. at madr ráði land eda þegna 152
van tonungi. Ármadr skal eigi mæla þat án þeirra. Item heimistvidarvitni ez
nir tonu manns. dóttur eda systur. at þær liggi með manni öðrum en eiga. ella
í útlegr. Ez madr kennir manni hvinnstu of neznir á grip. of á hann eigi síálxtr
n á því máli. þá er þat xiölmæli. nema hann haxi heimistvidarvitni til. Ez madr
sir úlvedisord vid karl edr tonu. þat er útlegð ligg vid. of verðr sírffotaf. þá
þó xullrétti uppi vid þann er mælt var vid. at hinn xirri síl útlegð með heimis-
darvitni. nema hinn eigi at lögum sótn á því máli. þá er þar ekki réttarxar á því
li. of svá skal um öll xiölmæli of xullréttisord.]

[En hvervitna er menn kaupá saman lagakaupi. þá skulu menn talast í hendr of 153
na vitni vid. en þau kaup skal öll halda. En ez sá vill ekki halda kaup er seldi.

Jvfr. Cap. 148. F. XIV. 13. 14. Cap. 149. F. XIV. 15. Cap. 150. F. XV. 11.
p. 151. F. IV. 8. Cap. 152. F. V. 23—26. Hk. 37. Cap. 153. F. V. 40., som hermed kan suppleres.

¹) vid nidri tirkliu — Fr. L. ²) (att — X. ³) (er — X. ⁴) (settareida — X. ⁵) (eu — X.

pá beidi hinn kaupþinginn. of bióði honum verð. of leggi við ránn ef hann heldr. of svá ef hinn vill eigi hafa kaup er keypti. pá beidi hann verðs of bióði honum kaup. of leggi honum ránn við ef hann heldr á. of hafi hvárrtveggi vitni við sitt mál.]

154 [Um allar zjárskuldir er eidar toma til. pá skal einn eyris synia. tveir tveggia. en .iij. þriggja. En þó at zé se meira. pá kemr eigi meira til en hýritareidr. En hvar er menn kaupar saman laga kaupi of hýrit(ar). pá skal aptr ganga oxtala en fram vantala. þar til er þeir hafaft réttar tölur við.]

155 [Svá er mælt of uppsagt í lögum manna at engi skal zyrir öðrum tala ertog ne ertog meira. En ef telit verðr. pá skal hinn er á zara eptir með váttum of beida út síns innan næsta mánadar síðan hann spyr. En hinn zyrirtelit sóln sinni þó at hann láti lauft. Of heldr á of¹ liggz ránn við. of þó zyrirtelit sóln sinni sem ádr.]

156 [Engi skal segia skuld í garð daudum manni nema hann hafi vitni til.² en engi skal eid sveria³ zyrir dautt brióft. nema þar at eins er flit er í ból várr.]

157 [Þat er vitazé er zest er zyrir váttum. annat þat er maðr iátar zyrir tvödu váttum. þridia er menn zestast höndum saman. of se .v. menn af hvárrtveggia hendi. of alt þat er dómr domir manni. þat er vitazé. of ef manni verðr þing steznt. of doma menn öðrum manni zé af öðrum á því þingi. pá er⁴ vitazé.]

158 [En svá skal vitazé sokia sem allar adrar skuldir. beida út þrisvar of þó zult at um sinn se. of leggja ránn við ef á heldr. of stezna honum þing. nema hinn leggi steznu er vörn á. þrinætting innan zimtar. of ef þeir settaft þar þá er vel. elligar stezni sokiandi honum þing of nióti þar allra vátta sinna. En hinn zellst at vörn. pá haldi hann upp skuld of sett við konung. flitri er hinn⁵ gezr söl til. þrimr mörtum við hveria útbeizlu. hvárt er beidir um sinn eða optar. elligar þoli atzör. en bonðr styldir til atzarar. En um zjársóknir allar þær er eigi má at lagalezli sokia. of eru þó váttar til. pá skal út beida of leggja ránn við. En ef á heldr. stezni honum þing of nióti þar vitna sinna. En ef hann vill pá eigi láta. pá zari bonðr at honum of taki af honum hálzú meira. of ránnbaug konungi.] [En ef þær eru skuldir er eigi⁶ eru vitni til. pá skal stezna honum heim til þingsteznu⁷ of þing síðan. En hann eigi tofli tvá. láti skuld eða vinni lögeida. eðr bonðr zari at honum of taki hálzú meira.]⁸ [En um spell öll er menn gera um zénad manna. of svá þar sem zé

Jvfr. *Cap. 154.* F. V. 42. *Cap. 155.* F. X. 1. *Cap. 156.* F. X. 23. *Cap. 157.* F. X. 19—22. *Cap. 158.* F. X. 24.

¹) Of heldr &c. udentvivil Skrif. f. En ef heldr á þá. ²) við. — X. ³) engi skal of eid vinna — X.
⁴) þat — tilf. X. ⁵) honum — Fr. L. neppe rigtigt. ⁶) eigi mgl. i Fr. L., vistaok urigtigt. ⁷) ham-
steznu — Y. paa sidate Sted. ⁸) Stykket fra En ef þær &c. staaer paa to Steder i Y.

spillir zé. stá stezni heim til þingsteznu of þing síðan. of láti bera mannsvert á. En ez syn er zyrir. þá haldi zyrir lögeidum. eda boti sem menn meta. En ez hann vill hvárli. þá zari bondr at honum of taki þat of hálfu meira. en sá setr baugi er eigi zerr.]

[Hvar er menn leggja hendr sínar saman. of eru .v. menn az hvárestveggia 159 hendi. þá skal alt svá halda¹ sem dómr dómdu. En ez zé er zest of vitu váttar þat. þá skal þat alt halda. En trygdavitni. þá² er steytingarvitni er. þat skal madr halda ábyrgð tuttugu vetr. en síðan er lýritareidr upp zrá því at þat mál er svá zornat at þat er ur vátta ábyrgð. En kaupsvátta alla adra skal madr halda ábyrgð tíu vetr. en upp zrá því sveri hann einn. at þat mál er svá zornat. at þat er ur vátta ábyrgð.]

[Umbod sitt skal engi madr meirum manni zá at melordi ne at burdum heldr 160 en hinn er hann á sótn eda vörn vid. zyrir utan sótnir tonungs eda erlibiskups. En ez annann veg býdr. þá hezir hann zyrirzarit máli sínu. hvárt sem hann á at veria edr sozia. of zái ser þegar umbodsmann er hann þyflist þurza. hvárt sem hann er síútr edr heill. hvárt er hann getr³ eda þarz. innan zyllis eda utan.]

[Hauldr skal taka at rétti sínum .iij. mertr. En þadan veg þridiungi réttir hvers 161 manns upp zrá hauldi. of svá þverr.]

[Ez madr iaznar manni vid berendi.⁴ hver sem sú⁵ er. þá er þat⁶ zullréttis 162 ord. ez hinn skirskotar. gialdi hauldsmanni .iij. mertr. árbornum manni .ij. mertr. rets þegni .xij. aura. leyfingia syni mörk. of svá hinn þridi taki mörk. Silzmetit⁷ skal zullrétti hvers manns nema þyrmslamanna. of .iij. tigr peninga í eyri hvern. hvárt sem gengr vegit edr talit. Leyfingi .v. aura ez zrelsisöl hans er gert. elligar hálfu mörk.] [En ez madr tallar mann sannfordinn. þá er zullrétti.] [En ez madr iaznar manni vid ura eda vid heft eda vid eitthvert tvitindi þesshyns. þá skal hálfzrétti uppi vera. En ez menn melaft illa vid eda⁸ geyast. þá skal ord orðs hezna.]⁹

[Allir menn er ganga húsa medal of eru eigi þyrmslamenn. of þó heilir of vilia 163 eigi vinna. þá er hverr þeirra setr .iij. mörkum. svá karl sem kona. En ármadr eda

Jvfr. Cap. 159. F. X. 28. Cap. 160. F. X. 29. Cap. 161. F. X. 34. Cap. 162. F. X. 35. Cap. 163. F. X. 39.

1) Stykket fra Cap.s Beg. staaer paa to Steder i Y. 2) þat — Fr. L., rigtigere. 3) getir — Fr. L. mindre rigtigt. 4) bertvitindi — X. 5) sá — Y. 6) þar — Y. 7) Silzmetit — X. 8) of — Y. 9) Capp. 161 og 162 staae i aabenbar Modsigelse med Cap. 47, og ere derfor rimeligviis kun ved en Uagtsomhed her komne ind fra Landsloven.

annarr madr taki þann mann með vátum of hagi til þings. en frændr leysi hann .iiij. mörtum. eða hann fengti ser er þangat forði.]

- 164 [Ez madr hóstr hross undir manni fyrir framán söðul. gjaldi .v. aura. en hálsa mörl fyrir aftan söðul. en hálsrétti ez hinn zellr az bali. En ez hann steinist. þá er sem hann hagi síðlyr gert. ez sá vill sem fyrir verdr. En ez hann steytir eigi um. þá á tonungr ekki á því. Jaznt er giald ez madr hóstr hross undir tonu sem karlmanni.]
- 165 [Nú er svá mælt. at hverr madr skal síðlyr ráða fyrir zé sínu. á meðan hann má í sínu öndvegi sita. of svá tona sem karlmadr.]
- 166 [Ez þrell kemr á iörd manns eða býr. þá skal hann gera zrelsisöl sitt. þat er níu nætta¹ öl. of stera á of veðr. skal ættborinn madr hözud² az stera. en skipdróttinn skal tala hálslausn az hálsi honum.]
- 167 Sú er hin fyrsta zartælia. er madr reidur zestarpening. þá er hann leigir ser zar. of haza við þat einn vátt. Sá vátt skal svá at orði tveða. et sá at hann reiddi þer zestarpening.
- 168 [Nú ez madr stelli í laupzörum. þá gerir hann sit at gátu³ þjózi. Honum skal rata toll. of bræða skal toll hans. of tala dún. of dýna. þá skulu allir skiparar gera honum gátu of standa tvá vega. of skal hann renna til skógs ez hann má. En hverr þeirra manna er þar er. þá skal lasta steini eðr tezliveli eptir honum. en hverr þeirra manna er ekki lastar. þá er sá setr .ix. ertogum. En þat skal á bygðu landi vera of triftnu. þá hezir sá þjózr rétta rezsing. þiggi lýz ez hann má. Eigi skal hann haza stólit minna en til ertogar lagaenris. þat eru .iiij.⁴ alnir vádmáls.]

IV.

Brudstykket paa Pergament, i Cod. Arn. No. 315 fol.

Der høziæz upp zarmanna lagh.

- 169 Sv er hin fyrsta zartælia er madr rædir zæstar penning. þa er hann læigir ser zar. of haza við þat ein vat. Sa vatr skal svá at orde tveða. et sa at hann reiddi þer zæstar penning. Sv er önnur zartælia er tveir vattar ero ner. ez þa scitr a noccot. þa sculu þeir bera vitni umm. þa a sa zar sitt heimilt er tælit høzir.

Jvfr. Cap. 164. F. X. 41. Cap. 165. F. IX. 20. Cap. 166. F. IX. 12. Cap. 167. nedenfor Brudstykket IV. Cap. 169.

¹) Saaledes i Y. mæta — Fr. L., upatrivlelig rigtigere. ²) Rettet saal. efter Fr. L. fra Afskriften hønd, der ei giver nogen Mening. ³) Baade her og nedenfor rettet i Mrg. i Xa. til gøtu; gatu — Xa; gøtu — Y. ⁴) Saal. baade X. og Y.; maaskee dog Skrivf. f. .ij.

So er hin þridia zartælia. er maðr ber tiolld sit a scip ut oc tialdar með. þar þarþ ein vafr vid at vera eþ þa scillr a noccot. þa a sa vitni at bera umm. þa er þat var¹ at lægum tælit. So er hin ziorða zartælia eþ maðr ber sina til scipø. oc viggryðil. þar þarþ ein vafr vid vera. eþ þa scillr a noccot. þann er scipar. oc hinn er tæcr. þa scal sa vitni umm bera er vatrenu er. Nu ero zartædiur allar taldar upp at biarcænar rette rettom.

Quart þat skip er i zarer er zort.

Skip þat er ausa þarþ þrim sinnum a tvæimr dognom. þat er talt at biarcænar 170 rette rettom zort i zarer. nema skiparar vili lecare lita.

Umm þat er stýrimaðr vill skipi utt leggja.

A þeim dægi er stýrimaðr vill skipi sinu ut leggja. þa sculu aller skiparar til 171 coma. nema þær naudsýniar stannde zyrir er taldar ero i biarcænar rette rettom. en þær segi til naudsýnia sinna er þat mal æigu. Enn hvær þeirra manna er heill er. oc æztir stænndr. oc komr hann æigi til skipø adr en reidr se rudd. þa er hann sæcr .ix. ærtogom. Enn þegar er þar komr scut stamn sem adr vissi zrammstamn. oc horver stamn a leidis. þa a stýrimaðr alla læigu sina. nema hann vili beþr gort haza. hvatle er aþ skipi værd. Enn hvær þeirra heilla manna er sidar komr en aust mal tome til hans. þa er hann sæcr .ix. ærtogom. oc eþ hann komr sidar enn tialldat er. þa er hann sæcr .ix. ærtogom. Enn eþ allr er ein maðr. þa er sa sæcr .ix. aurum.

Hoerir reidu menn ero.

Þær ero ziorir reidu menn. er et vil ydr til segia. Ein sa er hvilir i stamne. 172 a stiornborda zramme. En annar i houud bita rumi. zramme a bacborda. En sa er hinn þridi er hvilir i stamne aþr nest stýrimanne. Enn sa er hinn ziorde er recr i rumi unndir vinnd ase. oc hvilir a bacborda. þær æigu at giæta allra mæla. oc at sofia hvær sem hvilir til. oll mæol æigu þær at giæta a skipi sem giallkyri i caup-annge. zyrir þvi at stýrimaðr a ænngan mann at sofia nema einhværr værd sa uvr oc priotr at aller þurzi til gannga. þa scal hann i zyrstu gannga. oc aller hanum zylgia sidan.

Umm þat hoerir sækta mæol skulu giæta.

Sækta moll oll þæu sem a scipi værða. þa a stýrimaðr hælz. en hafetar holz. 173 nema þægn gilldi se. þat a kononngr. þar sem þær briota bulca slinn at heilu. oc er cristinn kononngr. zyrir þvi at oll sofnar moll æigu reidu menn at sofia vid bryggiu spord. oc haza sciolld raudann uppi æ meðan þær liggja vid land. Enn meðan þær mego æigi launde na. þa er mot þeirra vid siglu. sem vid bryggiu spord.

¹) Saal i Mbr. for zar?

oll þau moll er þeir setia sín a midli. þau ma æigi riúza. Enn oll þau moll er usett ero. er þeir coma i tacmærlir. þau a tonoung. þat haitir tacmærlir. er liggir i þoar manna logum.

Ger segir til. umm skipp læsting.

- 174 Ez menn lesta scip sitt. þa sculu hafetar bida halzan manad þrera daga ez botande er. Enn ez þeir riúza scip þyr. þa riúza þeir scipan undir styrmanne. þa liggir þeim sliet vidr sem logh ero.

Umm þat. Ez menn riúna scipann.

- 175 Ez bulli er bundinn. oc scip or hozn lagt. þa er sa sæcr. þiorom tigu mara. er þyrst ryr scipann unndir styrmanne. Enn þo at hann riúzi þyrr enn þull scipal se. oc hæuir hann þott sín a. en hinna huer. þrim morcum. er sídan gænngr ez til þess er scip er uzort þyrir lids sacar. Enn ænngr ero þeir sædir. er sídan gænngr ez.

Þoar upp shall hæziac berg vordr a skipi.

- 176 Berg vord scal hæuia upp i stamne framme. oc þara ætr at scipi a stiornborda. þæsti oc þæstar vord scal hæzia vid siglu. annar er sa sitr. en annar sa er spænnir. oc þora ætr at scipi a stiornborda.

Þoar upp hæzic hæznar austr.

- 177 Hæznar austr scal hæziac a bulcabrun. oc þara framme at scipi. Siglinngar austr. oc ra vord scal hæziac a siglu a bacborda. oc þara framme at scipi. annar sa er sitr. enn . . .

IV.

Den ældre

Borgarthings- eller Vikens Christenret.

Af denne Lov findes tre Recensioner, der afvige formeget fra hverandre til at Forskjellen lader sig anføre i Form af Varianter. De meddeles derfor her alle tre fuldstændigt:

- I. Texten aftrykt efter Pergamentscodex No. 78 qv. i den Arnamagn. MSS-Samling, hvor den tilligemed Jons Christenret, Sverrers Christenret, Bergens Bylov m. m. findes skreven med en Haand fra 1ste Fjerdedeel af 14de Aarhundrede. Den er her betegnet . . . A.

Efter denne, eller rettere en mindre nøiagtig Afskrift deraf, er Hannes Finnssöns Udgave af 1759 ("Tentamen historico-philologicum circa Norvegiæ jus ecclesiasticum, quod Vicensium sive priscum vulgo vocant") aftrykt.

Sammenholdt med Pergamentscodex No. 1642 qv. i det kjøbenhavnske store kgl. Bibliotheks nyere MSS-Samling (*Codeæ Tunsbergensis*), hvor den tilligemed den nyere Borgarthingslov, Hirdskraa og en Mængde andre Sager findes skreven med en Haand fra 1ste Fjerdedeel af 14de Aarhundrede. Her betegnet B.

Fremdeles med et Pergamentsblad, indeholdende Cap. 5, skrevet med en Haand fra omtrent Slutningen af det 14de Aarhundrede og indbundet i Cod. No. 68 qv. i den arnamagnæanske Samling. Her betegnet C.

De betydeligste Afvigelser i Hannes Finnssöns Udgave ere ogsaa anførte og betegnede H. F.

- II. Efter Pergamentscodex No. 31 oct. i den Arnam. Samling, tilligemed den nyere Landslov m. m. skreven med en Haand omtrent mellem 1320—40. Christenretten findes her paa to Steder, den største Deel, der omtrent svarer til Cap. 4—15 i Rec. I., bag i Bogen; det mindre Stykke, der svarer til Cap. 16 og 17 i Rec. I., paa en Side foran i Bogen; om disse Stykker oprindelig have hørt sammen, eller ere Brudstykker af forskjellige Recensioner, lader sig nu ikke afgjøre, dog synes det første rimeligst, da det ene Stykke ikke indeholder noget, som ogsaa findes i det andet. I det første Stykke mangler idetmindste eet Blad, og meget er ulæseligt formedelst Slid og Fugtighed. — Begge Stykker ere her aftrykte saaledes, at det større, der indeholder de Capitler, som ifølge I. sees at være de første, er stillet foran, det mindre derimod bagefter, uagtet de i Codex findes i den modsatte Orden.

- III. Efter Pergamentscodex C. 15. i det stockholmske kgl. Bibliotheks MSS-Samling, hvor den tilligemed den nyere Borgarthingslov m. m. findes skreven med en Haand, overmaade lignende den der har skrevet ovenanførte *Codeæ Tunsbergensis*, ja maaskee endog den selv samme. Det 3^{die} Blad fra Begyndelsen er bortskaaret, og ved Enden mangle ogsaa eet eller flere Blade.

I.

Her hæzr cristins doms bók

þenn er ganga skal.¹

Þet er uphæz lagha uarra. at austr skulum luta oc gevað kristi rølia kirkjur² oc 1
lenne menn. Soða skal barn huert er boret uerdr i þenna heim. kristna oc till
kirkju bera nema þæt eina er með ortymbium er alet.³ þau skulu mykil a þeim
manne⁴ er æighi ma⁵ moder matt geva. hælur horða i ta stad. en tær i hælstad.
hala medal hærða. nafte a bríošte framme. talþvar a bæinum framman. augu⁶
axtan i nafte. hæzir sæls væizar⁷ oc⁸ hundz hazud. þæt skal a þorve þora oc røgra
þær er huarke gengr⁹ izir men ne þenadr þæt er þorue hins illa. Nu er þæt barn
annat er uerdr bælgð boret. er¹⁰ bælg þær er anlitz stop¹¹ skuldi.¹² þæt er ollum
monnum synt at þa madr ma ser æigi matar axla þo at uagfen uerdi. þæt skal taka
oc till kirkju bera. lata¹³ primsigna. læggia þirer kirkju dyr. gæte hin nanaste niðr¹⁴
till þess er ond er or. þæt skal grava i kirkju garde oc bidia þirer sol þess sem bæzt
tan. lata uerða at þærri uon er gud uil.

Um gudþiziar oc skif¹⁵ at nauðsyn.¹⁶

Nu skal barn huert bera til hæznengia¹⁷ þa kalmadr¹⁸ oc þu tona er gera ma 2
gudþiziar uil þadur barns oc modor. Nu liðr opt at barne a uæghum uti sua at
hætt er¹⁹ við dauða. æz skulu þau klæde rættia.²⁰ mæla kalmadr þirer en tona æxtir.
nærna barn a nærn. et stiri þil i nærne þadur oc sunar oc andans hælga. oc mæla
sua þrysuor. Skal²¹ kalmadr rælia i lova ser. oc taka up rala sin með þumale
þingri. rida i kross i kristnu stad a bríoßt²² oc millim hærða i nafar oc øgru oc i
hjarða.²³ Ez vatn er sua mikit at þau megho barn i hylia.²⁴ þa skal dørða i
þrysuor oc i drepa²⁵ oc þrysuor at orðom²⁶ tueda. En ez æigi er sua mylit
vatn. þa skal kalmadr rida a með hende sunni. vatne²⁷ ez uatn er. dog ez dog er.
snio ez snior er. sio ez sior er.²⁸ Nu uerða ozt litlar liðs dræggjar. þett barn

Jvfr. Cap. 1. 2. G. 1. 21. F. II. 1. E. 1. 2. 5. 6.

1) Overskr. mgl. B. 2) kirkju — B. 3) nema þæt se með þeim ortymbium boret — B. 4) vera —
tilf. B. 5) skal — B. 6) augun — B. 7) utia — B. 8) sæteræiza — H. F. 9) eða — B.
9) ganga — B. 10) er — mgl. B. 11) anlitz stop — B. 12) skuldu vera. — B. 13) þæt barn
skal till kirkju bera. oc — B. 14) niðr — mgl. B. 15) Saaledes A. s. stift. 16) Ingen Capitelafð. i B.
17) hæznengar — B. 18) kalmadr — B. her og ndf. 19) þæt er hætt — B. 20) vegaia — B.
21) þa skal — B. 22) bríošte — B. 23) vndir nafar i øgrun oc a illiar. — B. 24) at barn ma
þær i hylia — B. 25) st. barn þrysuor i drepa — B. 26) sua at orðe — B. 27) vatne — mgl. B.
28) til — tilf. B.

hiarnar við oc vædr boret lúkt till lírtiu. preste stulu þau seghia sína stirn. oc¹ ex þau hafa sua at ordom tuedet sem talt² er i rette manna þa skal prestur primsigna þæt barn. þa hœzir þæt³ scirn zulla. Engom manne þarz tyszur i vatni⁴ drepa. En ex þau megho æigi muna at hærma reet zirer preste. þa mundu þau æigi rett at mæla izir barne. þa skal prestur stira þæt⁵ stirn zulri. Nu ex barn andaz a þærri⁶ læidu með slitri stirn sem nu er talt⁷ þa skal þæt grava i lírtiu garde sua sem prestur hafe stirt.

Um sengzor hans oc abyrgð a barne.⁸

- 3 Orðkonor oc grantonor stulu vera við sengzor huerrar tono til⁹ barn er¹⁰ zodd oc huerua æigi zyr izra en þær hafa laght þæt at¹¹ modor briofte. En ex barn er¹² andat er menn koma till hennar annat sinni. oc ma þær a sea¹³ handa stad eða banda. er þæt¹⁴ lúkt eða lúxt oc mæler hon i viti. þa hœtir moder mordenge at barne sínu. hon hœzir zirergort ze oc zridi lande oc lausum oyri. zate a land hœdit oc kome aldri þær sem cristnir men ero. þui er hœdit mord uerra en cristid at ziri zaret er þæss manz salo¹⁵ er hœidin doyri. En ex hon mæler æigi i uiti¹⁶ þa er menn koma til hennar gange till scripta við prest oc bote engu ze zirer. Nu ex madr býr i einmane adrum monnum ziarre.¹⁷ oc uærdr sua bradom boret at æigi ma tonom¹⁸ koma við sengzor tono. oc¹⁹ ero þau .ij. æin hiun²⁰ oc gengr at barne. þa skal zader halda á oc moder oc stira þæt barn stirn þærri er nu er talt i rette manna oc stilia eigi hiuna lagh sit [þui hœldr. zyr en²¹ barn þærre doyri hœdit. Nu skal kona huer hafa barn sit við briofst ser æigi lengr²² en .ij. zastur oc till hinnar þridiu. En ex bonde hennar²³ mæler at hon skal barn sit az briofte ser²⁴ lata oc hœzir han tuanriti²⁵ sua milit at kona hans vill æigi at ordom hans lata. þa er hon sæd mortum .iij. az sínu einu ze. En ex han gar²⁶ æigi hœldr en hon. þa ero þau bæde sæd mortum .iij. az beggia þærre ze.²⁷

Um skirfla stæznur.²⁸

- 4 Nu ero ziorar²⁹ lagha stæznur at bera born till hærnengiar a .xij. manodom. þau born er zodd ero æztir jola dagh hin zyrsta. þau stulu stird uera³⁰ pascha ærtan. oll þau er þær æztir ero zodd stulu stird uera at Johns vafu. oll þau er þær

Jvfr. Cap. 3. G. 21. 22. F. II. 2—4. 6. E. 4. 7. Cap. 4. G. 21. F. II. 5. E. 8.

1) oc — mgl. B. 2) talt — B. 3) þat hœzir — B. 4) vatn — B. 5) þæt — mgl. B.
 6) þærri — mgl. B. 7) mett — B. 8) Ingen Capitelafdeling i B. 9) þes er — tilf. B. 10) uærdr — B.
 11) i hia — B. 12) Nu er barn — B. 13) annat huart — tilf. B. 14) er — tilf. B.
 15) sal — B. 16) mæler i uiti — B. 17) i oymane zra adrum monnum. — B. 18) tono — B.
 19) oc — mgl. B. 20) þau tuau hiuna — B. 21) [sidan. hœldr er — B. 22) Nu st. kona eigi lengr barn við briofst ser zoda — B. 23) hennar — mgl. B. 24) ser — mgl. B. 25) tuanriti — B.
 26) gar — H. F. 27) En ex &c. — mgl. B. 28) Um laga stæznur oc bera born til stirn. — Overskr. B.
 29) þiar — B. 30) a — tilf. B. uera — mgl. hos H. F.

æxtir ero þod. stulu stírd vera at miðjels meflo. oll þau er þær æxtir ero þod stulu stírd vera at hinni hælgu iola nott. liggv við lagha stæxnu hueria¹ .iij. merkr. En ex sua lida allar lagha stæxnur at madr lætr æigi stíra barn sí. þa værdv bonde hœidín æz barne sínu. han hœxiv zírergort ze oc zrídi lande oc lausum oyri. zære a land hœidít þo vill han æigi trístín uera.²

Um natan þæt sem zírer bodet er at eta.³

Nu stulu men huatke eta sueita ne suída.⁴ Sa madr en⁵ etr sueita ne⁶ suída. 5 han er sædr .iij. mortum sílzrs.⁷ Bondans bott lætr zírer⁸ lono hans oc born oc hiun⁹ anaudígh. En ex han a sun .xviiij. vætra gamlan eða þui ælra han stáll bota annare bot zírer sí. Er dotter hans a zléti su¹⁰ er ællia er hon stál bota hinni .iij. bott zírer sí oc sín born.¹¹ Foder bonde geste æigi sua marga¹² oc gezr han suída at eta þa er han sædr .iij. mortum zírer huern þæirra. Þæt hœitir¹³ allt suída¹⁴ er sua uerdr daut at æigi ganga manz handa uerl till.¹⁵ Liggv zenadr manz¹⁶ uti a hœidi¹⁷ dauvdr allum monnum iamner. till stál granna læida¹⁸ oc lata sea. ex¹⁹ þeim syniz manz handa uerl a þa stál æigande nytta²⁰ hava uíð roð²¹ granna sinna. Ez þeim syniz æigi nytande þa stál æigande vnyta. Ez madr nytir þæn smala²² er sua uerdr dauvdr þa ma bífupð armadr geva honom sol till lyrtar æíðs.²³ ex²⁴ vinz æíðr²⁵ at zullu þa er han synn satar.²⁶ ex sa zællr²⁷ þa hœitir²⁸ han sanur at sol. sædr .iij. mortom.²⁹ Nu stáll³⁰ þæt allt eta oc nytta en sua uerdr dautt at manz handa uerl ganga till. brestr a hals í base. kúrtir klave. væxs í tíodre. liggv daut í stádu brunni. zællr zírer zíolbru.³¹ gengr zírer gíldrí³² manna. læíðir madr a íff vzoran. springr stázt³³ a sundi. bær bíorn. bítr varghr. værdv zírer hoxs gange eða horns. bíta hundar til hœliar. [þæt stáll allt nytta.³⁴ Nu a madr³⁵ tu æína. uerdr su suídaud.³⁶ hena stál nytta. En ex han a .ij. liggia

Jvfr. Cap. 5. G. 31. F. II. 42. 43. E. 26. 29.

1) hina zyrstu — B. 2) Nu ero men þodder oc haza tristin dom allan. nu þurzu mat mennanner aller. þeir stulu huatke etta sueita ne suída. — tilf. B. 3) Um tíot atto sueita oc suída. — Overskr. B. 4) Nu &c. — mgl. B. Nu stulu trionir men huarte — C. 5) er — B. 6) eða — B. C. 7) sílzrs — mgl. B. C. H. F. har ved en seilagtig Opløsning af Forkortningen: ser. 8) han oc — tilf. B. C. 9) oll — tilf. B. C. 10) Ez han a dotter æz læiti ser. þa — B. Sua ex dotter hans er hæima æsteti su — C. H. F. har ogsaa æsteti í eet Ord. 11) hiun. — B. C. 12) Aldri þode bonde sua marga gesta — C. æigi indskudt, men ígjen udraderet — B. 13) er — B. 14) suída — C. 15) vider — C. 16) manz — mgl. B. 17) hœidum — C. 18) st. talla granna oc læida — C. 19) En ex — B. 20) nytta — C. 21) rub — B. 22) þeim smala — B. þæn zenadr — C. 23) sol til. lyrttar æíðr a hann zírir at standa — B. sol. lyrttar æíðr a h. z. at standa — C. 24) honom — tilf. B. 25) ex han vinnaz — C. 26) syn sata — B. C. 27) zællr — C. 28) er — C. 29) ex sa &c. — mgl. B. 30) stulu men — C. 31) zíol. eða bru — B. 32) gíldru — C. 33) sprengir stáztuer — C. 34) ete — C. [Nu stál þæt allt etta oc nytta — B. er sua uerdr daut oc manz ganga handa uerl til — tilf. B. er sua v. daut sem nu er stítt of manz g. h. v. till — tilf. C. 35) madr a — B. 36) suídaud — B. stázt dauv — C.

badar svidaudar.¹ eta² hina oxre. vnyta hina zyrri.³ En ez han⁴ a .iiij.⁵ unyta .ij.⁶ nyta hina pridiv.⁷ En ez han⁸ a meira⁹ en .iiij. tyr þa skal¹⁰ þær unyta oc nyta alt annat ez¹¹ suida ligg.¹² En ez zenadr zællr zirer bærg¹³ oc brest æigi blod ut þa skal unyta. ez blod brest ut þa skal nyta.¹⁴ Vindr zællir vid a zenad manna. brest blod ut zirer tre þa skal nyta. brest æigi blod ut þa skal unyta.¹⁵ Ez reid lyster¹⁶ þa skal unyta.¹⁷ Nu skal alt þæt eta er i bui er zordt uttan¹⁸ hund oc latt oc ros. En ez madr etr einhuern þænn lut naudsynia laust¹⁹ þa hæzir han zirergort ze oc zridi lande oc lausum oxri. zære a land heidit²⁰ oc tome aldri þær²¹ sem krisnir menn ero.²² En ez madr vædr staddr a zridi eða a zorrade. meinar honom sua uedr eða vaghr²³ at han ma æigi till bygda²⁴ toma. þa skal han liggia .vij. nettr maflaus zyr en²⁵ han ete hund eða toft.²⁶ han skal hældr ete hund en hundr ete han²⁷ oc segia²⁸ hinum zyrsta preste²⁹ er han hittir³⁰ at han hæzir vatan³¹ eted vid naudsyn sua.³² gange till scripta oc bote engu ze zirer. En ez han loynir oc uill æigi til segia. værda zunnin bæin i budar³³ stad. þa ma bistups armadr geva honom sol.³⁴ iarne a han zirer at standa. vædr han stfir at iarne þa er han syn sata.³⁵ vædr han zull³⁶ þa a hann zimtar grid³⁷ zra³⁸ iarne sem zordæda.³⁹

Ez men eta kiot a utidum.⁴⁰

- 6 Engi madr skal kiot eta sidan .vij. uifur ero till pascha dags nema han uill bota⁴¹ .iiij. mortum. Ez madr etr kiot sidan .vij. uifur ero till pascha.⁴² þa hæzir han zirer gort ze oc zridi.⁴³ þæt hætir alra manna zasta. Ez madr etr kiot a zra dagh sædr .iiij. mortum. [En ez han etr kiot a imbrudagum sædr .iiij.⁴⁴ En ez madr etr kiot a þæim daghum er zasta [er boden.⁴⁵ bote⁴⁶ sem daghrifi⁴⁷ er til. En ez madr er⁴⁸ daghvillr oc etr kiot a zastu daghum. tomr madr inn zarande⁴⁹

Jvfr. Cap. 6. G. 20. F. II. 38—41. E. 27. 28.

1) sätz daubar — B. C. 2) skal — tilf. B. 3) þa ma nyta hina oxro en æi hina zyrri — C. 4) mader — C. 5) .iiij. eder .iiij. — C. 6) .iiij. — C. 7) .iiij. — C. 8) mader — C. 9) bu — tilf. B. C. 10) han — tilf. C. 11) alt þæt sem meira er þo at — C. 12) tighi — C. 13) zil eða bergh — B. 14) En ez zenader zællr zirer bærg of brest blod ut at nofum þa skal þæt nyta en æi ellighar — C. 15) vindr zællir &c. — mgl. B. C. 16) reidar lyster — B. 17) eigi nyta — B. Sua of ez reididunæ lyster þa er æi nystande. — C. 18) nema — B. C. 19) naudsynia i. — mgl. B. 20) of zære æz lande — C. 21) þegan — C. 22) Nyt Cap. i B. med Overskr.: Vm naudsyn er kiot uerbar ettet er uatan er. 23) ueger — B. 24) bygdar — B. 25) adar er — B. 26) eða roff — tilf. B. C. 27) han skal &c. — mgl. B. C. 28) segi — B. C. 29) tennimanne — B. C. tit — tilf. B. 30) zimtar — B. C. 31) uatan — mgl. C. 32) sina — mgl. C. 33) buda — C. 34) um — tilf. B. 35) synsata — B. C. 36) at — tilf. B. 37) zimtan natta grid — B. vgrid (æ: zimtagrid) — C. 38) zirer — C. 39) zirer zorrade — C. 40) Vm kiot ato. — Overskr. B. 41) nema bote — B. 42) zastadaghs — B. 43) lande of lausum oxri — tilf. B. 44) [oc sua a ymbrudagum — B. 45) [sildi — B. 46) sædr siltu — B. 47) dagar — B. dagrftt — H. F. 48) uerbar — B. 49) zarande — mgl. B.

till hans. oc spyrr hui etr þu liot en aðrer men þasta. Spytir han utt þeim bita er þa hezrir han i munni ser. gange till scripta uid prest¹ oc bote engu ze zirer. Ez han suelgir nidr þeim er þa hezrir han i munni ser² oc tætr annan. bote sliu sem daghrifi er till.³ Nu er⁴ madr staddr i einmane ziarre.⁵ vædr⁶ han daguillr. etr han liot a freadagh. gange till scripta oc bote engu ze zirer. Ero þeir .ij. oc værda bader daghuillir gange til scripta vid prest⁷ oc bote engu ze zirer. Ero þeir .iij. oc eta⁸ liot a zriadagh. bote .iij. mortum huer þeirra. eigi matto⁹ þeir aller daghuillir.

Um brulaups tima retta.¹⁰

Nu zær þæt alt saman liotaat¹¹ oc tuenna gíztr.¹² Skal engi madr za 7 ser¹³ tono sídan .ij. vitur ero till pascha. nema bota villi mortum .iij. zirer.¹⁴ En ez han¹⁵ zær tono¹⁶ sídan .vi. vitur ero til pascha þa hezrir han zirer gort ze oc zribi. Engi madr skal za tono sídan .iij. uitur ero till Jons uafu.¹⁷ engi skal oc sídan za en .iij. vitur ero til michiels messo. oc engi¹⁸ sídan .iij. vitur ero till jola. Ez han zær eina hueria þessa tíð þa er han sætr .iij. mortum vid biskup.¹⁹ [En ez madr zær tono sunnudagh at tuældi þætt er zangs tíð reet. Mana dagh at quældi. zangs tíð reet.²⁰ Madr²¹ zær ser tono tnsdagh at tuældi. sædr .iij. aurum. Obens dagh at tuældi. zangs tíð reet. Þorsdagh at tuældi [ez madr zær ser tono. þa skall han bota mortum .iij. zirer.²² Freadagh at tuældi. zangs tíð reet. Laughardagh at tuældi ez madr zær þa tono þa skall han bota mortum .iij. zirer.²³ Madr²⁴ zær tono um imbru daga.²⁵ sædr .iij. mortum. Madr²⁶ zær tono messo nettr eða þastu nema lenne menn love. bote sem daghrifi²⁷ er till.²⁸

Ez at nidr zalle vædr zyllis kirkia oc heraz kirkia oc høgenda kirkia huerfu upp skal gera.²⁹

Sæz ero zyllis kirkur i þema .iij. zyllium.³⁰ ein [a kononga hællu ntri.³¹ 8 annur a Suertiborgh.³² þridia a Tunum. ziorða a Alre i Osloar³³ herade. .v. a Same.³⁴ setta a Heidar heimi.³⁵ Ez zyllis kirkia at nidr³⁶ zalle vædr þa skal gera till tuinna³⁷ tolf manodr³⁸ stæznu ollum zyllis monnom at halda upp zyllis

Jvfr. Cap. 7. G. 27. F. III. 9. E. 21. Cap. 8. G. 10—12. F. II. 7—9. 12. 13. E. 34—36. 39.

1) uid prest — mgl. B. 2) er þa &c. — mgl. B. 3) bote daghrifi — B. 4) uerðar — B.
 5) i onmane — B. 6) er — B. 7) vid prest — mgl. B. 8) aller — tilf. B. 9) mego — vera — B.
 10) Um tuenna gíztingar. — Overskr. B. 11) liot — B. 12) gíztingh — B. 13) [er — mgl. B.
 14) nema gialde .iij. mertar. — B. 15) madr — B. 16) tono — mgl. B. 17) Johans moffo — B.
 18) eigi — B. 19) [nema bote .iij. martum. — B. 20) [Sunnu dagh a tuældi. mana dagh at tuældi. þat er zangs tíð reet. — B. 21) En ez madr — B. 22) [sædr .iij. martum. — B. 23) freadagh &c. — mgl. B. 24) Sua ez madr — B. 25) a imbru dagh — B. 26) En ez madr — B. 27) daghrift — H. F. 28) bote &c. — mgl. B. 29) Um halð firna allra. — Overskr. B. 30) i þema &c. — mgl. B. 31) [i kononghellu. — B. 32) Suertiborgh — H. F. 33) Oslos — B. 34) a Vestfold — tilf. B. 35) Herþarheimi — H. F. 36) nidr — mgl. B. 37) tuæggia — B. 38) tolfmanada — B. (ogsaa medenfor).

lirliu sinni.¹ Ex þeir sitia um² þa sædir³ mortum .xv. Gera⁴ adra tynni .xj. manodr stæznu. ex þeir sitia um þa.⁵ sædir⁶ mortum .xv. þa⁷ skal gera þeim hina þridiu tuinni⁸ .xij. manodr stæznu. ex þeir sitia um⁹ þa sædir¹⁰ mortum .xv. oc er þa halzr .v. tigr marla. Nu skal gera¹¹ hina .iiij. xiogura manodr stæznu.¹² þa er sa ein hærnadr [er tonongr lönzdi innan landz¹³ at hærta¹⁴ monnom till triftins doms. han skal æigi menn¹⁵ drepa oc æigi hus brenna. [ze þeirra skal han tala oc bu oc¹⁶ hava at hærnade. En þegar men eta az nyiv lorne þa skal hærzia a nyia læit stæznu gærdir¹⁷ at þeir have gorua up zyllis lirliu sina. Ex heraz lirtia at zalle værdr. [gera till¹⁸ heraz monnom .xij. manoda stæznu at þeir have upgort¹⁹ heraz lirliu sina. [ex þa er æigi upp gor þa ero þeir sædir²⁰ .iiij. mortum.²¹ þa skal gera þeim adra .xij. manodr stæznu. ex þa er æigi gor sædir .iiij. mortum. [sa skal gera hina .iiij. .xij. manodr stæznu. ex þa er æigi upp gor sædir .iiij. mortum zirer. Nu skal gera þeim manodr stæznu. ex þa er æigi upp gorr. þa skal huer bonde borta .iiij. mortum.²² Madr²³ gerer ser høgenda²⁴ lirliu a iorðu sinni.²⁵ zællr sa nidr haza²⁶ slitar stæznur sem til heradz lirliu. borte²⁷ .iiij. mortum zirer æina .vi. zirer .ij. .ix. zirer .iiij. gera honom hina .iiij. manodr stæznu. en ex þa er æigi gor. þa a tonongr bœr þæn en bonde ælli i.²⁸ halde tonongr²⁹ upp lirtivgærdr. Ex su lirtia værdr at zalle er han³⁰ gerde a. þa skal bonde þing stæzna sa er iord atte adr eda erzingiar³¹ hans. bioda³² lirliu gærdr upp at halda. þa a bonde at haza³³ slazr iord sina oc heitir þætt aztr lausnar iord.³⁴ Nu ex madr gerer lirliu a annars manz iorðu.³⁵ ex su at zalle værdr. hava till slitar stæznur³⁶ sem til heraz lirliu. sædr .iiij. mortum zirer æina .vi. zirer .ij. .ix. zirer þriar.³⁷ [Ex þa er æigi gor³⁸ þa skal gera honom³⁹ manodr stæznu. þa skal han zara utlægr ex þa er æi gor till þæss er han [hæzir ze till at halda lirliu gærdr upp.⁴⁰

Um kirkingarhiz nidzfall oc um greztir manna.⁴¹

9 Gardr skal vera um lirliu hueria. ex han værdr at zalle þa liggia vid meertr .iiij. vid allan .vi. aurar vid ziordong huern. þo at æit lid se oped⁴² a ziordonge. þa er

Jvfr. Cap. 9. G. 13. 23. F. II. 7. 15. 16. E. 38. 48—51.

1) ollum &c. — mgl. B. 2) En þa er æigi gor — B. 3) (ædar — B. 4) skal þeim — tilf. B. 5) En ex þa er æigi gor — B. 6) (ættar — B. 7) En — B. 8) tusiggia — B. 9) tuirt um — B. 10) (ædiaz þeir — B. 11) þeim — tilf. B. 12) En ex þa er æigi buin — tilf. B. 13) [lönzdr innan landz tononghe — B. 14) allum — tilf. B. 15) engan man — B. 16) [en ze þeira skal han allt — B. 17) uid þa — tilf. B. 18) [þa skal gera — B. 19) gorza — B. 20) [En ex æigi er gor i þa stæznu. (ædar — B. 21) mertr zyrer — H. F. (ogsaa nedenfor). 22) [Nu skal gera þeim hina þridiu manadr stæznu. En ex þa er æigi gor. þa er huar bonde (ædar þriar martum. er i þærri lirliu sotn er. — B. 23) sa ex madr — B. 24) [er høgenda — mgl. B. 25) slazr — tilf. B. 26) þa skal gera til — B. 27) (ædar — B. 28) i — mgl. B. 29) han — B. 30) tonongr — B. 31) erzingi — B. 32) oc bioda — B. 33) at haza — mgl. B. 34) með tononge gerdr. — tilf. B. 35) eign — B. 36) hærzi landzbrotten slitar stæznur til upgerdar — B. 37) þriar — H. F. 38) [En — B. 39) tit — tilf. B. 40) [a ziar tofte at gera lirliu upp. — B. 41) Um lirliu gard up halð. — Overskr. B. 42) oped — mgl. B.

sem allr ziordongr se niðrfallen. kirkju garde er skipt i ziordonga til græxtar. skal graua lenda men austan at kirkju oc i lande sunnan vndir upsar¹ dropa. ez þeir æigu æigi lut i kirkjugarde þa skulu þeir liggia i bonda leggho. þa skal graua haulda oc haulda born.² þa skal graua löysingia oc löysingia born. þui nest skal graua zrials giaya oc þeirra born.³ nest kirkju garde skal graua man manna.⁴ oc menn þeir⁵ er tekner ero a siouarstrondu oc hana har skurdi norona. Græxt man⁶ i zrials giaya leggho⁷ sædr aurum .vi. Græxt zrialsgiaya i löysingia leggo bote⁸ .xij. aurum. Græxt löysingia i haulz⁹ leggo [bote mortum .iij. zirer.¹⁰ En ez madr græxt lit upp þett er hold eda har er a. þa er han [sætr annat niðr. þer ligia uid mertr .iij.¹¹ Græxt þett upp en¹² lidum¹³ loder saman. [þer liggia vid aurar .xij.¹⁴ Þein þau oll er upp græxt¹⁵ þau skal leggja oll nest listu niðr. Oll þau er uppi liggja¹⁶ oc sol nær¹⁷ bote .vi. aurum zirer þein huert. Nu ez madr tekner naonga sin þen er upp er graven. þa æigu ærzingiar sætt þa er uidr ligg. En ez ængi tennez vidr¹⁸ þa a biscup sætt þa alla¹⁹ er uidr ligg. zællr aldri sætt handa milli.

Um skyldu biscups oc ioir zerd oc um presta hueris þeir skulu suara.²⁰

Nu er biscup skyldr at vigia kirkjur allar. zara til zyllis kirkju með .xxx. manna 10 oc vera nettr .v. En till heraz kirkju skal han zara²¹ með .xv. men oc vera²² nettr .iij. Nu heldr vighingh a kirkju æ medan horn stæinar standa. En²³ þo at um þurvi at bota þa heita þet²⁴ kirkju botr. Nu skal biscup tona til huerrar²⁵ græxtar kirkju a huerium²⁶ .xij. manodom. En ez han tomr æigi. þa a han at missa þeirrar gixtar er han tætr²⁷ i þui herade a þeim .xij. manodom ez bonðr uilia logh uid han haza. En han er skyldr²⁸ at zærma born manna a huerium .xij. manodom oc uæita þeim stript er þurzu. za²⁹ trismu huerium preste bæde til heraz kirkju oc³⁰ horgenda³¹ kirkju. En ez menn bera barn³² til horgenda kirkju oc er þet³³ uid dauda. quedr prestur næi vid at stira. þa er han sædr mortum [.vi. vid biscup .iij. oc³⁴ prim vidr zadur barns ez þat dognr heidit.

Jvfr. Cap. 10. G. 8. 9. 33. F. II. 8. 9. 44. E. 31. 40.

1) upsa — B. 2) hauld men oc þeirra born — B. 3) þa skal graua &c. — mgl. B. 4) manna men — B. 5) þá — B. 6) En ez madr græxt man — B. 7) lege — B. 8) (edar — B. 9) hauldz mang — B. 10) [(edar mort. — B. 11) [annat lit (edar .iij. mortum — B. 12) er — B. 13) limum — B. 14) [(edar .xij. aurum — B. 15) uerda grazen — B. 16) ero — B. 17) oc sin sol a — B. 18) En ez þeir kennazt eigi — B. 19) alla — mgl. B. 20) Um kirkju vigstur allar. — Overskr. B. 21) skal han zara — mgl. B. 22) þar — tilf. B. 23) En — mgl. B. 24) þat heita — B. 25) I Mbr. ved Feilskrist hurrar. 26) huerium — mgl. B. 27) a — B. 28) skylduger skal han uera — B. 29) oc — B. 30) su — tilf. B. 31) horgendar — ostere B. 32) En madr ber barn sit — B. 33) hett — tilf. B. 34) [mgl. B.

Um tiunda gerdir manna.¹

11 Nu er huer madr skyldr at gera tiund² sa er ziar ma azla bæde hazud tiund oc avagstar tiund oc stizta i ziora stade. A bispup ziorðong. annan heraz³ prestr. þridia a kirkia. hinn ziorða bonðr sialvir.⁴ Ez madr vill æigi gera havud tiund sina. þa skal bispups armadr gera honum ziogura manodr stæznu.⁵ ez han uill æigi þa gera tiund þa er han setr⁶ morkum .iij. gera⁷ honom adra .iiij. manodr stæznu. [ez han sitr um þa⁸ sædr .iij. morkum. [gera honom hina .iij. ziogura manodr stæznu. ez han sitr um þa sædr .iij. morkum. oc ero þa .ix. mertr.⁹ Nu skal gera honom manodr stæznu. en ez han [hezir þa æigi lotet tiund sina.¹⁰ þa hezir han zirer gort ze oc fridi lande oc lausum oyri. zara a land heidit þo vil han æigi tristin uera. A bispup az ze hans till þriggia marla. tonongr þæt sem aut er. Madr vill æigi gera avagstar tiund.¹¹ bispups armadr skal zara till kirkiu. gera zimt till allum þeim monnom er vgort haza avagstar tiund sina.¹² sædr huer .vi. aurum er æigi hezir þa lotet i zimt.¹³ gera honom þa enn zimt.¹⁴ gialde þa en .vi. aura i þeirri.¹⁵ late¹⁶ sua till þess er¹⁷ læidiz. Ez sa er heimtir¹⁸ tallar at han haue æigi gort med retto.¹⁹ [er han heimtir az.²⁰ þa skal han²¹ standa zirer med ein æidi sinu at han hezir [sua gorua tiund sem han á at gera.²² þa skal hin lita þui at lagum.

Gueriu prestr er skyldogr bondom eða bönðr preste oc um laga gigt.²³

12 Nu stulu bonðr rada preste till heraz²⁴ kirkiu sinnar oc hava þen er þeir uilia a æigi bispup at zora han zra kirkiu þeirri at laghum nema þui at æins at han zæ till .ij. presta uitni þeirra er kirkiu halda.²⁵ [annan zirer sunnan han nestr en annan zirer norðan.²⁶ at han er æigi kirkiu setr prestr zirer tunnan lonyfi sinu.²⁷ þætt ero zorn log at prestr skal hava laga²⁸ gigt .xij. manodr mate huars²⁹ smors oc miols az bondom³⁰ halzt saald az huerium zullum bonda i³¹ olazs saad³² .iij. settonga az einuirkia. Alnar³³ .xij. i leghtaup lendom manne³⁴ tono hans oc barna allum þeim³⁵ er i landuonom ero .vi. alnar zirer hauldboren man .iiij. alnar zirer lonyfingia

Jvfr. *Cap. 11.* G. 8. 15. F. II. 11. 18—21. E. 31—33. *Cap. 12. 13.* G. 15. 19. F. II. 15. 17. 22. 23. E. 10. 11. 48. 27.

1) Um tiundar gerð. Overskr. B. 2) sina — tilf. B. 3) heraz — mgl. B. 4) en hin ziorða eiga bonðr at sfipta zatocra manna millum. — B. 5) tit at gera hazud tiund sina — tilf. B. 6) ez eigi a þa gor. setar — B. 7) stal — tilf. B. 8) [er þa er eigi lotet — B. 9) [gera stal honom .iij. manadr stæznu. ez þa er ei lotet setar .iij. martum. — B. 10) [sitar en um þa. — B. 11) sina — tilf. B. 12) bispups armadr &c. — mgl. B. 13) hezir i zimtina gort. — B. 14) þa stal gera honom adra zimt — B. 15) i þeirri — mgl. B. 16) o — tilf. B. 17) hinum — B. 18) tiund — tilf. B. 19) tallaz han eigi rett gort haza. — B. 20) [mgl. B. 21) hin — B. 22) [rett gort tiund sina — B. 23) Þu presta stipan. — Overskr. B. 24) heraz — mgl. B. 25) haza — B. 26) [annar z. norðan en annar z. sunnan oc þeira manna uitni er nestr ero. — B. 27) zirer tunnofto lonyfis sater. — B. Herefter i B. nyt Capitel med Overskr.: Um olazs (ad oc laga gigtir. 28) lagar — B. 29) huars — mgl. B. 30) or — tilf. B. 31) i — mgl. B. 32) en — tilf. B. 33) aura — B. 34) zirer lenda man. oc þat zirer — B. 35) oc sua zirer born hans oll — B.

sun .iij. zirer lonsingia. halva adra alen zirer zrialsgiava.¹ pening ueghen zirer man manna.² oc pening zirer born oll þau er æigi ero til gærdar tomen. Alnar .xij. zirer natseteng³ er prestur ualer izir liti. er han stýldr at vafa er hin vill laupa. Han skal hafa halva mort zirer olían⁴ .vi. alna oyris. Þæn mann skal senda ærtir preste i naudsyn er hyggia kan zirer orde oc æidi. prestur skall fara⁵ huart en er nott eða daghr oc veita⁶ skript oc pionosto. Ez han uill æigi fara oc dnyr madr⁷ pionostolaus. þa skal han⁸ az alre gízt sinni þeirri er han stuldi tafa i þui herade a þeim .xij. manodom. Scall oc⁹ prestur fara till .iij. lita um dagh. syngia lit song izir.¹⁰ han skal stýldr at vighia .iij. laughar um dagh. vera at hinni þridiu ez han vill. han er stýldr at lesa .iij. boklester¹¹ ivir huerium manne er hafa uill¹² þui at æins at¹³ með ze kaupi eða han vili ueitt hafa.¹⁴ Men¹⁵ zlytia lit till kirkju. þa skulu þeir legh kaup hava buit¹⁶ preste. eða ved læggia eða varðzlu man za. þæn er uædium se iamgodr. En ez þeir [villia engan þæn lost eða lut.¹⁷ þa skall han zirer¹⁸ bioda þeim at setia lit nidr sædir .iij. mortum. ez þeir setia nidr at forbode prest. [en ez þeir setia lit nidr þo at huaro þa skall han bera ser stætz vitni.¹⁹ hava a²⁰ stola a halfe ser.²¹ at þeir ueittu honom þær²² grextar raan.²³ Sa prestur er han²⁴ tækr tiund az bondom.²⁵ þa er han stýldr at veita pionosto bæde luitum oc daudum þa er hafa þarz. olea bonda oc huszronu oc born hans²⁶ oll þau er sua ero gomul [at vid megho tafa. Alla pionosto þa er hafa þarz skall han ueita mott tiund.²⁷ nema natvafu.²⁸ þær skall han hava zirer .ij. alnar vadmals.²⁹ Nu skal prestur æigi ganga³⁰ sua langt fra kirkju at han mege æigi hoyra klokkor æftar. nema han hafe með ser þa luti alla er han ma veita pionosto með³¹ luitum oc daudum. Ez hann hezir³² æigi sua þa er han setr .iij. mortum vid ærzingia hins er pionosto þarz. Nu skall prestur æigi fara or herade nema han [zæ til³³ lovi heradz manna [nema þui at æins at³⁴ han zære til presta motz. Ez han zær i adra stæde³⁵ þa er han setr .iij. mortum. Nu skall han³⁶ lonyvis bidia at kirkju þæn nesta hælgan dagh zirer. þeir stolu³⁷ lonyui rada heradz menn er at kirkju ero oc lonyui³⁸ till heimils zirer þa er hæima sitia.

1) algiava — B. 2) manz men — B. 3) Euar alnar i natsette — B. For det sidste Ord har H. F. feilagtigt: natseteng. 4) olían — B. 5) i naudsyniar — tilf. B. 6) veiti honom — B. 7) hin — B. 8) uera — tilf. B. 9) Nu skal — B. 10) allum — tilf. B. 11) bokleste — B. 12) eða er han [setar .iij. martum — tilf. B. 13) zleiri nema — B. 14) Herefter nyt Cap. i B. med Overskr.: Um olazo [ad oc laga gízt. 15) En ez men — B. 16) but — B. 17) [bioda engan þæn lut — B. 18) han zirer — mgl. B. 19) [En han skal bera ser stætz vitni um þat mat — B. 20) a — mgl. B. 21) oc [æiria þess — tilf. B. 22) lit — B. 23) Herefter nyt Cap. i B. med Overskr.: huariu prestar er stýdngar mote tiund. 24) han — mgl. B. 25) monnum — B. 26) þeira — B. 27) [at uidr mego tafa alre pionosto. þeiri er han skal ueita mote tiund manna. — B. 28) natvafur — B. 29) eða halza orlogh vegna — B. 30) fara — B. 31) er han þarz at ueita alla pionosto — B. 32) ueitir — B. 33) [hæze — B. 34) [eða — B. 35) lonyuis laust — tilf. B. 36) en han skal — B. 37) stolu — mgl. A., rimeligvis blot ved Skrivfeil; Ordet findes i B. 38) lonyua — B.

Um imbrudagha bød oc mēssō dagha bød.¹

- 13 Nu ez prestur misbýðr² imbru dagha þa er han sæðr mortum .ij. við bīscup oc sua ez han misbýðr mēssō dagha.³ Prestur skal standa i songhus durum oc biōða þær imbru daga oc mēssō dagha oc stera up tross þirer⁴ oc lata þara a bōðlæiðir reftar.⁵ En ez misbōðet værðr þa skal han rīða eða renna a bōðlæiðir⁶ oc kosta at loma þirer trossa at menn efi æigi a vtiðum eða uinni. En ez menn efi a vtiðum eða vinna. bōte⁷ sliku þirer⁸ sem daghrīki er till. ⁹Mēssō dagr stendr a mana dagh.¹⁰ þa skal biōða [hin þyrri sunnu dagh.¹¹ sua ez stendr a tyeðæghi.¹² En ez stendr a oðens dægi¹³ þa ma biōða a hinum nefta sunnu dagh.¹⁴

Um mēssō dagha oc hælghi hald a toly manōðom.¹⁵

- 14 [En er þa mēssō daghr oc .xx.¹⁶ a .xij. manōðom en aller ero iambyrir sunnu dægi .vi. aora daghr huær. [þiorer þyrstir¹⁷ i iolom. hin þimti¹⁸ attande daghr. hin sette .xij. daghr. hin siaundi kyndils mēssō daghr.¹⁹ attande ørste²⁰ daghr þascha. niundi tross mēssa. tiundi hælwardz mēssa. ællizti [þoreðagr i gangdagum.²¹ tolyte Jons vafa. þrettande Petrs mēssa oc þols. þiogrtande [þeirra hælaghra er huila i kīn oc i hælīu.²² þimtande Olafs mēssa.²³ seztande Lafranx mēssa. siautianda Mariu mēssa hin þyrri. atianda Michiels mēssa. nitianda [.ij. postola mēssa um haustīð.²⁴ tyttukta alra hælagra mēssa. æin²⁵ Andres mēssa. þessa mēssō æptna skal þa hælakt lata [sumars dagh²⁶ er soll [er i ut sudri.²⁷ sem nu ero talder.²⁸ en værtrar dagh en sol setz.²⁹ Ez madr er a verti tælin oc uinnr³⁰ a hælguð dagum³¹ bōte sliku sem daghrīki er til.³² Frials madr er a verti tælinn með anaubguð monnom. bōte han sætt en þau laupa laus vndan. En ez a naudigh hiun ero æin³³ a verti tælin.³⁴ kōmr bīstups armadr at þeim oc spyrr.³⁵ hui vinni þer a hælguð dagh um.³⁶ þau suara sua. hælðr vildum ver³⁷ hætta. drotten var vælðr þui at ver uinum. Skirskota skal han vndir vatta³⁸ suarum þeirra. þa a bonde at bōta sætt þirer [hiun sin.³⁹ En ez hiun⁴⁰ suara þui.⁴¹ ver uoldum þui sioly at ver uinum a hælguð daghum. uilium ver sua stynða os æz eng oc æz alre. tale [þau hiun⁴²

Jvfr. Cap. 14. G. 16—18. F. II. 24—38. E. 9—12.

1) Um mēssō daga bōð. — Overskr. B. 2) mēssō dagha eða — tilf. B. 3) við bīscup &c. — mgl. B. 4) þirer — mgl. B. 5) bōðlæið refta. — B. 6) bōðlæið refta — B. 7) σ — tilf. B. 8) þirer — mgl. B. 9) En ez — tilf. B. 10) a mana dæghi — B. 11) [a hinum þyrri sunnu dægi — B. 12) a tyeðægh — B. 13) oð. dagh — B. 14) sunnu dægi þirer. — B. 15) Um mēssō daga tal. — Overskr. B. 16) [Nu ero .ij. oc .xx. mēssōdagar — B. 17) [.v. hinir þyrstu — B. 18) sette — B., og saaledes fremdeles for hver opregnet Dag eet Nummer hōiere. 19) I Mbr. dagh. maaskee ved Skrivfeil. 20) þierde — B. 21) [hælga þoreðagar. — B. 22) [Setiu vafa — B. 23) Olafs vafa hin þyrri. — B. 24) [þeirra hælagra Symonis et Jude. — B. 25) .ij. oc .xx. — B. 26) [a sunnudægi — B. 27) [tōmar i sudr — B. 28) sem nu &c. — mgl. B. 29) er i seltre. — B. Herefter i B. nyt Cap. med Overskr.: Um hælga bōt. 30) uimr eller uimr — A, ved en Skrf. oc uinnr — mgl. B. 31) dægi — B. 32) En ez — tilf. B. 33) æin — mgl. B. 34) siðan hælaght er — tilf. B. 35) meter (sua — B. 36) ez — tilf. B. 37) vā — B. 38) vndir vatta — mgl. B. 39) [þau — B. 40) þau — B. 41) sua — B. 42) [þat hiunna — B.

manz oc flyti heim till hus eiganda. oc este¹ tats zrir. Stærni þing bonda om nettr .iij. læidi .ij. manna vitni² [huer suor uoro hiuna manz.³ a⁴ han a at doma sætt a hond honom [aura .iij. ez han van⁵ a .iij. aura dægi.⁶ Oc ez bonde vill bota sæght zrirer hiuna sit þa er þat laust at laghum. þæt heitir hubar lausn. En ez bonde vill æigi gialda sætt þa skal biskups armadr þa man til. aller⁷ heradz men annan. oc⁸ lata hyda þæn man. þa skal hyding ualda⁹ er heimskastr er a þingi. En ez han hævir¹⁰ bana ez hyding. þa skulu aller heradz men bota¹¹ han verdaurum.¹² bonde¹³ missa þæss æins i verdi at han atte¹⁴ hiuna tall till. Eigi skal las gera a hægum dagum þæt er gyrði tong¹⁵ eða ræipi. Eigi skal llyuiar gera a hægum daghum. þæt ma sætta laust [þera a hægum daghum er madr ridr a huart en er¹⁶ ungr eða gamal. Eigi skal þæt stera a hægum daghum er henge meðal hurd assa. þo at æit lær henge¹⁷ upp þa skal bota daghrili zrirer. Eigi skal braud baka mæira a hægum daghum er¹⁸ eted vædr alt ærtir. þo at æin læyr lvi ærtir er syghnt¹⁹ er. þa skal bota daghrili zrirer han.²⁰ sem alt liggi veted. þæt er balat er. Graut ma gera huart en²¹ er syghnt²² eða heilakt. han er sua heilagr at þær ma²³ ængi madr ze zrirer gialda. Nu læggr madr upp llyz²⁴ zrirer hægum. þere sætta laust til luelz ez æigi zællr ozan. En ez ovan zællr²⁵ oc þarz upp at læggia. bote sliu er daghrili er till.²⁶ Nu ez madr flytr bu sitt bygda a millum. þarz han langt at þara.²⁷ þær han²⁸ hæiman ærtir²⁹ midultu dagh. þa skal han sitia hin fyrsta sunnu- dagh.³⁰ þa ma han þara alla³¹ sidan sætta laust. En ez han sitr æigi hin fyrsta.³² bote daghrili zrirer huærn. Eigi skal madr bunta riuza a hægum daghum nema þui at æins at han stande³³ ozuidri. ez han ryzr naudalaust³⁴ bote sem daghrili er till.³⁵ Eigi skal madr byrði þa þera a hægum daghum er han bindr sit badom zætlum [nema han uili bota daghrili zrirer.³⁶ Sællr³⁷ manz heitir byrðr [þær er æin zætil i.³⁸ han ma þera [a hægum³⁹ sætta laust. Ez konor hengia klæde ut zrirer hægum of lata uti hanga meðan heilakt er. hirdzla er at værri at vti hange.⁴⁰ bote engu ze zrirer. En ez um⁴¹ snyr oc vender annat⁴² at solo eða⁴³ henger ut a hægum dagum. þa a biskups armadr þau nema hin uili bota daghrili⁴⁴ er a.

1) han — tilf. B. 2) a þingi — tilf. B. 3) [um for oc tatu þeira — B. 4) a — mgl. B. 5) [þriaura ez ze þess er van — B. 6) En .vi. aura er han uan a [ez aura degi. — tilf. B. 7) en — B. 8) at — B. 9) rada — B. 10) þær — B. 11) gialda — B. 12) ærtir — tilf. B. 13) bõndar — B. 14) er han a — B. 15) er gyrðu þurzi stongh — B. 16) [þytia. ez madr ridr huart sem han er — B. 17) hange — B. 18) I A. l, hvilket i Alm. betegner "er"; her er det maaskee ved Uagtsomhed sat istedet for t, der betegner "en". en — B. 19) [ngn — B. 20) þæn æin — B. 21) [em hældar — B. 22) [ngn — B. 23) skal — B. 24) En ez madr læggr llyuiar — B. 25) En ez &c. — mgl. B. 26) bote daghrili zrirer — B. 27) þæra — B. 28) langt — tilf. B. 29) zrirer — B. 30) hægum dagh — B. 31) hægum daga — tilf. B. 32) dagh — tilf. B. 33) verði staddr i — B. 34) naudþynia laust — B. 35) b. daghrili — B. 36) [En ez þær bote daghrili — B. 37) Serfar — B. 38) [oc er um zætil — B. 39) [huart sem er syghnt eða heitaght — B. 40) hanger. oc — B. 41) um — mgl. B. 42) um annat — B. 43) oc — B. 44) zrirer — tilf. B.

Ægi skal uð af stýra hoggua um iola tíð nema [bota uili sífu en daghríki er till.¹

Um konor þær er madr uerdr ubota madr ef han liggr.²

- 15 Þær ero konor .xviij. ef³ madr uerdr ubota madr⁴ ef han liggr legre⁵ eða þær þange. ein er moder. annur dotter. þridia er systir.⁶ þiorda er sunar dotter. fimta er dottor dotter. setta er brodor dotter. siaunda er systur dotter. attanda er síup moder. niunda er sunar tnan. tiunda brodor tona. ællizta síupdotter. tolfata er moder⁷ tona manz. .xiiij. systir tona manz. þiogurtanda þadur systir.⁸ þimtanda modor systir.⁹ þextanda þadur moder. þiautanda modor moder. Sa madr er liggr eina hueria þeirra¹⁰ han hezír zírer gort ze oc þridi.¹¹ þare a land heidit oc tóme aldri þær sem kristnir menn ero.¹² Nu skal ængi madr þa þrendtano sína stýldri en at .v. tne. oc at þimta manne þrendlæiz. Ef þær stýldra þa skal biskups armadr gera þeim þiogura manodr stæznu at þau stili hiuna lagh sit. Ef þau uilia ægi þa stiliaz. þa skal bota huart þeirra .iiij. mortom. Gera þeim adra .iiij. manodr stæznu. ef þau sitia en þa bote .iiij. mortom. Gera þeim hina .iiij. þiogura manodr stæznu. ef þau sitia um þa bote .iiij. mortom. Nu skal gera hina þiordo .iiij. manodr stæznu. ef þau uilia þa ægi stilia hiuna lagh sitt. zírer gort ze oc þridi. þare a land heidit þo uilia þau ægi kristin uera. Nu þæstir madr ser tano oc grez upp stýlda með þeim. þa skal biskups armadr þa til talu menn .ij. adra .ij. skal hin þa er þæt radazar hezír þæst. tels saman þrenze(me) þeirra. þæt radazar skal stilia setta laust. þæt er huaftes uili. Þær ero .iiij. gudsviar en allar ero iambyrar þrendzeme. Su er ein at halda barne vndir brimsignan. annur at hezia barn or heidnum dome. þridia at halda a barne er biskup þærmir. En ef madr þær gudsviu sinnar. þa skal hava till stilar stæznur at stilia þau sem till þrendzeme byggui. sitr um eina. bote .iiij. mortom .vi. zírer .ij. .iz. zírer .iiij. Gera þeim hina þiordo manodr stæznu. sitia þau um þa zírer gort ze oc þridi.

Um biskups sektir oc ubota verk.¹³

- 16 Biskop a allar þær sektir er liggia við stæznu gerdir til þess er madr er ubota madr. þa a han till .iiij. marla af ze ubota manz.¹⁴ En tonongr alt þæt er aut er. þæt er ubota vært at sitia uti. þæt er ubota vært [at gera þinzarar. þara at¹⁵

Jvfr. *Cap. 15.* G. 24—26. F. III. 1—8. E. 52. 53. *Cap. 16.* G. 28. 29. F. III. 20. 23. 24. 15. E. 24. 44—46.

1) [bóte daghríki zírir. — B. 2) Um þær tonor madr uerdr ubota madr um. — Overskr. B. 3) Saaledes i A., synes at være en Skrivfeil for er. er — B. 4) a — tilf. B. 5) liggr með — B. 6) manz — tilf. B. 7) dotter — B. 8) manz — tilf. B. 9) manz — tilf. B. 10) þessa — B. 11) lande oc lausum oþri — tilf. B. 12) zírir þo uil han ei kristin uera. — tilf. B. Det övriga af Capitlet mgl. B. 13) Um sektir þær er liggia við stæznur gerdir. — Overskr. B. 14) ub. manz — mgl. B. 15) [at þara a sinmort oc — B.

spyrja þá. Eftir tona bitr þingur eða to af barni sínu¹ till langlívís. borte mortum .iiij. En eftir tona þóðer barn² heidit eða bonde³ till langlívís. borte mortum .iiij. þirer.⁴ Su er þóðæða uerft er þirer gerer þu eða talve tonu eða barni. En eftir þóðæðu flápr væðr þunnin⁵ i bæðium eða holstrom manna [þor eða þrauda þotr manna næghl⁶ eða þá luti⁷ er uener þiffia till gærninga. þá ma⁸ soð geva⁹ .iiij. tonom¹⁰ till iaxms rettar þeim er i litindum þiffi¹¹ vera. Jarne a¹² þirer at standa. væðr at iarne flir¹³ þá er hon¹⁴ sygn¹⁵ sála. væðr hon þul at iarne þá haitir hon son at soð. þirer gort þe oc þridi.¹⁶ [oc þimtar grid¹⁷ þra iarne. dræpp [oc doryð er tala ma hana.¹⁸ Eftir tonu er trylgla tend i heraðe. þá skal hon hava till .vi. tuenna¹⁹ vitni at hon er æigi trylst. [sygn sála eftir þett þæz.²⁰ En eftir hon þær þett²¹ æighi. þære brott²² or heraðe með þiar luti sína. ælli væðr hon þui flolz at hon er troll. A guð flulu menn væll²³ trua en æigi a boluan eða a blot flapp. En eftir maðr væðr at þui sannr at þan þær með heidun²⁴ blott þau er þirerboden ero at bot male. þan er sæðr .iiij. mortum.

Um skilnað þinna oc hordom oc um moll þau er þeraz þløytt ero oc biskup lytr ret a.²⁵

En eftir þiun²⁶ fliliaz þorþalla laust²⁷ þá skal gera þui þeirra er væðr .iiij. 17 manodr flæznu²⁸ at þett²⁹ hueryi aftr til bunaðr. En eftir æighi hueryr aftr.³⁰ borte .iiij. mætr við³¹ æina lagha flæznu³² .vi. þirer .ij. .ix. þirir .iiij. gere þina þiordo manodr flæznu. en eftir æigi uil þá aftr huerva til bunaðr. þirer gort þe oc þridi.³³ þære a land heidit oc lome aldri þær sem triftnir men ero. Eftir maðr tætr ser tonu oc a ser æigin tonu. [borte mortom .iiij. þirer.³⁴ Eftir tona tætr³⁵ man vndir bonda síu. hon er sæt .iiij. mortom við biskup. huert þiuna sem misgerer við annat.³⁶ þá flulu þau sua gort þæza. oc flilia æigi þiuna lagh flit.³⁷ Nu eftir mol þau værða misgor³⁸ i heraðe. eftir biskups armadr³⁹ lytr reett á. þá skal þan⁴⁰ flæzna þing i

Jvfr. Cap. 17. G. 25. F. III. 10. 5—7. 23. 24. E. 22.

1) gerer þat — B. 2) flit — tilf. B. 3) gerer þat — tilf. B. 4) þat — tilf. B., som herefter har nyt Cap. med Overskr.: Um þóðæðu flapp. 5) þóðæðu flápr uerða þunnir — B. 6) [þar eða nægh. eða þrauda þotar — B. 7) aðra — tilf. B. 8) biskups armadr — tilf. B. 9) a — tilf. B. 10) monnum — B. 11) þidit til — B. 12) þeir eigu iarne — B. 13) verða þeir flirir at iarne — B. 14) ero þeir — B. 15) [þyn — B. 16) tande oc lausum oþri — tilf. B. 17) [.go. natta grid — B. 18) [er hon þðan er na ma þenni. — B. 19) huezrua — B. 20) [Eftir þat uifni þets. þá er hon [þyn sála — B. 21) uifne — tilf. B. 22) brott — mgl. B. 23) flulum aller men — B. 24) heidit — B. 25) Eftir þiun uifna flitast af. — Overskr. B. 26) uifna — tilf. B. 27) þorz. laust — mgl. B. 28) þiorar þiugurar manadr flæznur. — B. 29) þau — B. 30) En eftir þau þat uifna eigi. — B. 31) þirir — B. 32) lagastæznu — mgl. B. 33) tande oc lausum oþri — tilf. B. 34) [flædar .iiij. martum við biskopp — B. 35) [er — tilf. B. 36) um þat mal — tilf. B. 37) Nyt Cap. i B. med Overskr.: Um þau mal sem gor ero i heraðe. 38) gor — B. 39) er biskopp — B. 40) armadr þan — B.

herade. flera bød upp zirer þui¹ þingi. lata þara herað innan.² huer maðr³ er skyldr at setia⁴ heraz þing. Nu er þing sett þa stall biskups armadr upp standa.⁵ Et heze þætt hoyrt at maðr haze misgort i herade⁶ um þæt mall er biskup lytr reet a segia til sata slitt en er. Nu uil et þæt uita ez þer hazer hoyrt þætt mall zyr.⁷ Er⁸ ziordongr heraz manna þeirra er þær ero a þingi [er zyr tvedaz⁹ hoyrt haze þæt mall. þa heitir þæt heraz zloytt at laghum. þa ma biskups armadr þa sol¹⁰ solia til slits rettar sem vid ligger at lagum. stendr lyrittaz eidr zirer¹¹ .iij. marta male oc [þeim er minni ero.¹² En þegar er mall er mæira¹³ stendr¹⁴ zirer halz rettes eidr. Jarn¹⁵ zirer allum vбота malom. Nu ez þærre tallaz þæt mall hoyrt haze heldr¹⁶ ziordongr¹⁷ heraz¹⁸ manna. þa zællr þæt mal nidr oc heitir hans uphaz. ma han ælli solia þæt mall¹⁹ at lagum. Solia ma han oc²⁰ oll þau²¹ er uitni veit. Nu er ein soln [biskups a allum malom.²² ælli er [þær log ze a.²³ aller menn ero skyldir vid²⁴ at hæгна triftni.

Um bardagha i kirkju garde oc i kirkju inni.²⁵

- 18 Nu ez menn bæriaz i kirkju garde. tómr blóð a iord i kirkju garde. þa stall laupa iardar uigslu at mort sa er blóð vællir. en ez blóð tómr a kirkju vttan. þa stall laupa uigslu zirer mort. þa ero .ij. i badom stadum. En ez blóð tómr i kirkju ez ruæði. þa stall laupa uighing .iij. mortum. En ez menn bæriaz vttan kirkju gardz oc rennr sa maðr i kirkju gard med blóde er vlut þær. oc soler þingat sliold. sa stall uighing laupa er blóð ualte. Nu er triftin rettr taldr slitr sem ver tomom minni a.²⁶ storter nolot a. þa bote biskupar²⁷ guir med sinum²⁸ rettyndum. Gornmi var Ihesus Christus. Amen.²⁹

Jvfr. Cap. 18. F. II. 10. E. 37.

1) þui — mgl. B. 2) i herade — B. 3) hunde — B. 4) setia — B. 5) oc meta (sa — tilf. B. 6) uaro — tilf. B. 7) zyr — mgl. B. 8) ez — B. 9) [tvedaz zyr — B. 10) þa sol — mgl. B. 11) huariu — tilf. B. 12) [þui minna — B. 13) en .iij. marta mal — tilf. B. 14) þa er — B. 15) En — B. ved Skrivfeil. 16) en — B. 17) Her har oprindelig i A. staaet hælfningr, hvilket Ord er overstreget; ovenover er skrevet med mindre Skrift, men dog udentvilt med samme Haand: ziordongr. 18) þing — B. 19) mall — mgl. B. 20) oc — mgl. B. 21) mal — tilf. B. 22) [a allum biskups malom — B. 23) [log ze a þui — B. 24) skyldugir — B. 25) Ingen Overskr. eller Capitelfdeling i B., hvor desuden Stykket fra Nu ez menn til blóð ualte incl. mangler. 26) hægn minni til. — B. 27) biskopp — B. 28) bodordom sinum oc — B. 29) Gornmi &c. — mgl. B.

II.

. . . Jons vaku æxtan skulu skird vera at Michjals mosso æxtni. Ðá þau er þóð 1 verða ætlin Michjals mosso æxtan skulu skird vera at þinni hælgu Jola natt. liggir vid laga stæxnu hueria .iij. merkr silzrs. En ez sua lida allar lagha stæxnur at madr lætr æigi skira barn sit þa værðr han heidin æz barne sinu. han hezr zirirgort ze oc zridi i lande of lausum oyri zate a land heidit. þo vil han æigi tristin vera. nema þui at æins at madr bldr lonongs jarls eda biskups til gudziuia þa skal lata primsigna barnet of bida sua .xij. manade.¹

Swat men mego æigi eta.

Nu skulu allar trisnir men huatke sueita suida 2
. eda suida Bondans bot lono of born
. anaudig. En vœtra gamlan
. Sva heima æzlæti ædia er hon skal
hota bot zirir sit Aldre þoder bonde sua marga geste. of gezr
han þeim suida at eta þa er han sæðr .iij. mortum silzrs zirir huern þeira. þat
heitir alt en sua verðr daut at manz handa verlt til. liggir zenadr
manz daudr a hædum iamner of læida of lata . .
. handa verlt þa skal vid rad granna sinna. En ez
þeim þa skal æighande vnyta. En ez madr nytir þan zenad en sua
. þa ma biskups armadr geza honom sok. lyritar æidi En
ez eidr vinnaz þa er han sygn sala. En ez han zællr at þa er han
sannr at þui male of sæðr .iij. mortum silzrs. Nu skulu men alt þat
verðr daut at manz handa verlt ganga til. Bræstr i base klæze . .
. liggir zællr zirir ziolbru. gengr gildru manna
. stalyt a sunde bita vargar
gange eda horns. bita hundar skal alt nytta er sua
En ez madr a æina lu of verðr hon daud hena skal nytta. En ez han a tuær of
liggia badar daudar. þa skal nytta þa en sidar do en vnyta þa en zyrri do. En ez
madr a .iij. tyr of liggia allar stalyzdaudar vnyti .ij. of nytta hina þridiu. En ez
madr a meira bu en þriar tyr þa skal þær vnyta. en alt þat sem of er skal nytta þo
at suidae liggir. En ez zenadr zællr zirir bærg of bræstr blod vt at nasum þa skal
nytta en æigi ælligr. En ez vindr zællir vid a zenad of bræstr blod vt zirir tre þa
skal nytta. En ez æi bræstr blod vt zirir tre þa skal æigi nytta. Sva of ez reid
lystr þa skal en æi nytta. Nu skal of alt þat eta en i bui er þóðt nema æigi hund

Jvfr. Cap. 1. I. 4. III. 2. Cap. 2. I. 5. 6. III. 3.

¹) nema — manade taget af Fr. L.s II. 5.

eda tótt eda roff. En ez madr etr einhuern lut þenna nauðsynia lauft. han hezir zirirgort ze of zridi lande of lausum oyri of zare a land heidit of tome aldre þar þæm triftuær men ero. En ez madr verdr staddr a zyrði eda a zorada. mæinar honom sua vedr of vagher. at han ma æigi til bygða toma þa skal han liggia .vij. netr matlaus. adr en han ete hund eda tótt eda ros. of segi hinum zyrsta lennimanni ez han zinnr. at han hezir etel vatan vid nauðsyn sina. gange þa til strizta of bote ængu ze zirir. En ez han loynir of vil ængom til sæghia of zinnaz þo bæin i budar stad hans þa ma biftups armadr geza honom sok. iarne a han zirir at standa verdr han stír at iarne þa er han sygn sala. verdr han zul ez iarne þá a han zimtar grid i zra iarne þæm zordæda. Engi madr skal liot eta sidan en .vij. vitur ero til pascha nema han bote .iij. mortum. En ez madr etr liott sidan .vj. vitur ero til pascha dags. han hezir zirirgort ze of zridi lande of lausum oyri. þat heitir alra manna zasta. En ez madr etr liot a zriadæghi eda ymbro daghum er sædr .iij. mortum. En ez madr etr liot a þæim dagum en zasta stildi sædr er han þa slitu þæm daghrík er til. En ez madr verdr daguillr etr liot a zastu dagum of komr madr til hans of segir sua hui etr þu liot idag en adrer men zasta. sputir han vt þæim bita en han hezir þa i munni ser gange til strizta of bote æingu ze zirir. En ez han suælgir þæim nidr of tætr annan bote slitu þæm dagrík er til. En ez madr er staddr i æinmane of verdr daguillr. gange til strizta of bote ængu ze zirir of þo at þæir se tuæir saman. En ez þæir ero .iij. saman of eta þæir liot a zria dægi. bote .iij. mortum silzrs huer þæirra þui at æigi matto þæir aller daguillir verða.

Um kuena gixting.

- 3 Nu zær all saman liotat of kuenna gixting. ¹Nu zær madr ser at bidia. þa skal radazare erzingi. Madr heiman zylgiu stulu i hendr talaz²

*

*

*

- 4 . . tum rætte þæm adr stuldi hou tælit haza of er þa sialz sagt i sundr radazare. En ez æigi tomo abyrgdir manna saman. þa skal sa en riuzæ vil bota .iij. mortum silzrs. þat er þa þæm vmælt se of heitir handsals rox.

Mer madr ma za ser kono.

- 5 Nu skal æingi madr za ser kono sidan .ix. vitur ero til pascha. En ez han zær sidan sædr .iij. mortum. En ez han zær sidan en .vij. vitur ero til pascha han

Jvfr. Cap. 3. I. 7. III. 4. Cap. 5. I. 7. III. 5.

¹) Til det Efterfølgende af dette og næste Cap. findes intet Tilsvarende i I., men derimod nogenledes i III., see Cap. 4. Um bæssa logh &c. ²) Herpaa følger i Mbr. et aldeles ulæseligt Stykke paa halvanden Spalte. Noget over halvveis i den anden Spalte har været Capitel-Afdeling med rød Overskrift, hvilken dog ligesom det øvrige nu er ulæselig.

hefir zírir gort ze of zrídi. Engi madr skal za lono sídan .iij. vitur ero til Jonsvatu of æigi sídan en .iij. vitur ero til Michíals mosso of æigi sídan en .iij. vitur ero til jóla. En ez madr zær lono einahuera þessa tíð seðr .iij. mortum. En ez madr zær lono sunnudag at tuældi þat er zangð tíð rét. oc sua manadagh at tuældi. En ez madr zær lono týrðagh at tuældi. seðr .iij. aurum. En ez madr zær odens dag at tuældi þat er zangð tíð rét. En ez madr zær lono þorðdag at tuældi. seðr .iij. mortum. En zriadag at tuældi þat er zangð tíð rétt. En ez madr zær lono laugar dag at tuældi. seðr .iij. mortum. En ez madr zær lono ymbrudag einhuern seðr .iij. mortum. En ez madr zær lono mosso netr eda zafstu netr nema lenni men loze seðr slítu sem dagríti er til.

Suorsu skylt ma byggia.

Nu skal ængi madr za zrenlono sínna skýldri en at .vij. tne. of zímta manne 6 at zrenseme. En ez madr byggir skýldra. þa skal sýslu madr biskups gera þeim .iiij. manada stæznu at þau stíli hiuna lagh sí. En ez þau vilia þa æigi stílaz þa ero þau seð .iij. mortum huart þeira. Gera skal þeim adra .iiij. manadr stæznu. En ez þau stía um þa. bote en .iij. mortum huart þeira. þa skal gera þeim hina .iij. zíoghura manadr stæznu. En ez þau stía um þa. bote en .iij. mortum huart þeira. Nu skal gera þeim hina zíordo¹ manadr stæznu. En ez þau vilia þa en æigi stíla hiunalagh sí. þa haza þau zírir gor ze of zrídi í lande of lausum oyri. zære a land hæidit of lome aldre þar sem kristnir men ero. þo vilia þau hæidin vera. Nu zæstir madr ser lono. grezðs up zrenseme með þeim eda skýldseme. þa skal biskups armadr za til talu men tua. en adra .ij. sa en þat radazar hefir zæst. Tæls saman zrendseme millum þeira. þa skal þat²

*

*

*

³solia han at hinum sama lagum. bote þa han zírir radazar slítt sem talt er í 7 laghum. Nu ez madr vil æigi míssa radazars síns of haza men lappmele um at dríza of ero abyrgdir þeira saman lomnar. þa a huer sína zæstar lono þo at æigi villi zorrædesmen mol⁴ En ez þeir vinnaz verl a þa ero þeir aller zríð hælgr er til solia. en hinir vgrildir en zírir standa. bæde zírir lononge of zrendom. huart sem þeir za az sor eda bana.

Jvfr. *Cap. 6. I. 15. III. 6.*

¹) Mellem zíordo og manadr er í Mbr. et lidet aabentstaaende Rum, omtrent som til Tallet .iiij., hvilket ogsaa bør tilføies, see det samme Sted ovenf. I. 15. ²) Her mangler í Mbr. udentvív eet Blad. ³) Til dette Stykke, saavel som til de 3 følgende indtil Um þær tonor &c. (Cap. 10) findes intet Tilsvarende í I. og III. ⁴) Det efter Ordet mol nærmest følgende er í Mbr. utydeligt, og man kan ei engang skjønne, om det er eet enkelt eller tvende Ord; det synes efter Trækkene at maatte læses enten: sinn runa eller sinn iuna. Ved Ordet mol er ogsaa det Mærkelige, at det over Bogst. o har en liden Tverstreg (mōl).

Guorsfo marga rette kona a at taka a ser.

- 8 Nu ez madr rædr lono sina æigna lyclum eda lasom. þa er han sædr .iij. mortum. Sua of ez han tætr lono adra of læggr i hia ser. setr hena innan hus ser eda henni. þat heitir aren ælia. þat hit .iij. ez madr rædr lono sinni med horne eda neza a olbæd þa er han sædr .iij. mortum zirir huart þetta. Nu er hon tætr .iij. rette a þui male of gerir han til hins ziorda. gere huart er hon vil at stiliaz vid han eda haze sua gort.

Um hiuna skilnad.

- 9 Nu ez hiun ero stild of er lona til iarda gixt. þa skal hon stæzna heradz þing um netr .iij. of lata læida .vi. manna vithni þeira er a varo zæstær stæznu eda inni a gixtar lælði. ez þau loma fram at zullu þa æighu heradz men at doma henni alt þat er vithni bar henni til. Eði a anduithni at loma mot gixtar vithnum lono þegar vid genget er at hennar er zenget at zullu. En ez lona er æigi til iarda¹ þa skal gera zimtar stæznu til ziar stixtis læida .ij. manna vithni a zimtar dægi um gixtar iord lono. sofia huart er hon vil sua eda a þingi. En ez madr vil æigi stixta ze a zimtar dæghi þa er han sæltr .iij. mortum silzro.
- 10 Nu ez hiun haze buit .xxx. vættra eda þui lengr. ero gixtar vithni of i zra daud hezir hon radet lase of loto at allum hibulum setet æztir aldre vid adrær hus: þroniar az allum heitit æigin lona hans. þar til skal hon haze .vj. manna vithni at sua hezir veret bunadr þeira .xxx. vættra eda þui lengr. þa huerzr hon til laga gixtar i gard manz þri dæili az ze i lande of lausum oyri of til .iij. marka i mundi. En ez lona kuad sin zenget vera at logzullu. en hin dyl en þæs mats a suor. venez hon vithnum en hin næznir annur i gægn at hennar var aldre zenget at logzullu þa a þat vithni at vinna er zleiri ero saman nema adrær vili aula med iarne þa zær þat æztir þui sem iarn styrir. Sa madr er læit hezir strotvithni han er sædr .vj. mortum silzro. En .iij. mortum zirir huern er vithni bar aldrighit sidan domsetr eda vather.

Um þær honor er madr ma æigi za at guds lagum.

- 11 Þær ero tonor .xviij. en madr verdr vþota madr en han ligg legre eda zær zange. Ein er moder. annur er dotter. þridia er systir. ziorda er sunar dotter. zimta er dottor dotter. Setta er brodor dotter. Siaunda er systur dotter. Attanda er stiup: moder. .ix. er sunar lona. .x. er brodor lona. .xi. er stiupdotter. .xij. er moder lono manz. .xiiij. er systir lono manz. .xiiij. zadur systir. .xv. er modor systir. .xvi. er zadur moder. .xviij. er modor moder. Sa madr er ligg æina þessa lono han hezir zirir gort ze of zridi i lande of lausum oyri. a bissup ze hans halzt en tonungr halzt. of

Jvfr. Cap. 11. I. 15. III. 8.

¹) Saaledes i Mbr.

re af lande brott of lome æigi zyr ætir en han haze upp int skript þa sem biskup gde up vid han.

Um kvenna ret er hon er legen.¹

Nu er kona legghen þa er su dnyft at rette er a ser bonda lizir zader hennar of 12 n sa er hon atte [a hon sun² med adrum manne hon er .xij. marla kona at rette tr bonde hennar .vj. mertr. en zader hennar .iij. mertr. of sun hennar .iij. mertr. er hon atte med adrum manne. slict lytr madr a zæstar tono sinni. of .vj. mertr. azar ero .iij. a tuennlegre .vj. aura giox of .iij. aura. of halzæ annars vyris giox. terza hinar mesto .ij. i zaderni. en hin minzta .i. i moderni of tale hin nanaste vid. a madr zær af lande brot zra tono sinni. þa skal hon sitia .iij. .xij. manada. at da bonda sins. þui at æins lengr at hon villi.

Ex madr tek³ kous naodiga.⁴

Nu ez kona gengr bya i millum of barn þat er hæitir tuenna leidir skal þat 13 inzta laghe haza .iij. iamlengdir. komr madr i mot henni of misgerir i mot henni gengr hon til byar of sægir monnum. of gezr sol ætir þui sem misgerningar o til. Barn stendr i hia henni of sannar sagu hennar sægir at sa misgerdi er hon zir sol gezuet þeir æighu vithni at bera a þingi er hon skirskotade undir vlotu um. su skirskotan hennar of sannan barnsens ber henni til zulz rettar ætir þui m hon hezir sol gezuet. Nu ez kona gengr bora i millum leidis laust. of komr adr mot henni of bry(tr) hena til suæznis of ez han bær hena eda bindr of er hon o eda blodog. þa er han sædr .iij. mortum zirir bond, of .vj. zirir ben. of adrar g. zirir hialeghr. Nu er æigi ero standz vattar til of skirskotar⁵ hon undir zyrstu en er hon komr til. þa skirskotar hon til halzrettes æidar of halzæ rettar ætir þui m sol er til gezuen. En ez hon gengr um hin zyrsta bo þa skirskotar hon til hins ma æidar of .xij. aura at tryggua kaupi. Gengr hon um tua of til hins þridia i er æidr of ædi ze. Nu ez hon gengr benlaus of skirskotar þui undir hina zyrsta en þa er halzrettes æidr of .xij. aurar at tryggua kaupi. Gengr hon um zyrsta i er æidr hin same of .vj. aurar at tryggua kaupi. Gengr hon um .ij. of til hins idia þa er æidr of ædi ze. Gengr hon um .iij. of til hins zjorda. þa komr hualte ord ne æidr. þat hæitir suarta slag hit huita.

Jvfr. Cap. 13. III. 9.

¹) Intet tilsvarende Cap i I. og III. ²) [Disse Ord ere i Mbr. tilsatte under den nederste Linie paa Side, med et Tegn ved, der antyder, at de skulle indskydes i øverste Linie paa næste Side, efter Ordet 1e". Haanden er den samme som i det Øvrige. ³) Saal. i Mbr. ⁴) Intet tilsvarende Cap. i I. I Mbr. skirskotar, aabenbart ved Skrivfeil.

Vitni um barns eign ok fengzor hono.¹

- 14 En ex kona er með þui barne en laungetet er of komr verkr a hendr henni. exfir monnum skal þa ganga þa er varðueitir mal hennar of læidi þa þinget til dura sem kona huilir inni. Spyrja skal han hena hueim hon segir þaderni a hond adr en barnet se þodt. En ex hon segir til of ma hoyra ord hennar of um dyrnar. þa skal skirskota vndir vatta sag orde hennar. Ero sua tonor vatberar um þat mal sem karmen. En ex þu kona er i herade er þat orðlagh hezir þenget at hældr verdr bet at hennar nauist en annara tuenna þa ber hon þar til .ij. manna vithni of heitir þiarghrnghr. þa a madr at sueria halþrettes æid of bota halþum rette of heiti halþ þader at barne² of þode barn halþre fulghu þyrstu .xij. manade. En ex kona segir æigi til þadernis þyr en barn er þodt. of segir .ix. nottom innan fengþarar sinnar þa er æidr hin same of .xij. aurar at tryggua kaupi. En ex hon segir til innan þæs manadar er barn er þodt. þa er æidr hin same of ædi þe. En ex hon segir æigi til innan manadr þa heitir þrell þader at þui barne. hon hezir leghet sætt i garð konongs til .iiij. marða. þui barne þarþ æigi þrialse³ þat ma æigha agiætr madr eða ofþfyldr. Sæz merkr ero at rette hauld manz kono .iiij. a loysfings dottor .iiij. ex hon er loysfingi .xij. aurar a þrialsegiæzuu.

At madr verdr til vgilðis vegen er madr stendr han.⁴

- 15 Nu a madr vigh um konu þina ex madr tækr man i hia henni of modor dottor of systur stiuþmodor of sunar konu of brodor konu. of modor konu sinnar systur hennar of stiuþdottor sinni. Sunar dottor. brodor dottor. of systur dottor. of ero þa .xiiij. Allar þær konor er madr stendr til arþs æfir þa verdr madr til vgilðis veghen ex madr verdr i hia tækin. vithni stolu þat vita ex til ero. þat er annat vithni en blod driþr a klæde hennar igangs klæde eða huilu klæde. þat skal alt sat gera a orþuar þingi með vithnum. þa er han vgilðr kononge of þrendom. En loysfingi of loysfingia sun of þrialsegiæze. þeir æighu vigh um þiorar konor. um konu þina modor dottor of systur. Nu a þrell vigh um konu þina of dottor þina. ex han tækr man i hia henni. þa skal han ganga til brundz of tala þpan þult vatþ of stætta a þau of bidia heilan soþua magh þin.

Þer segir þylkis kirkiur huersu þær skal vþ gera.

- 16 Nu ero .v. þyllis kirkiur i þema .iiij. þyllium. ein er i konongællu. annur er i Suartu borg. þridia er a Tunum. þiorða a Alre i Oslos herade. .v. er a Sæme. .v. er a Hæiddaræimi. En ex þyllis kirkia at þalle verdr þa skal gera til .ij. tolymanadr

Jvfr. Cap. 14. III. 10. Cap. 16. I 8. III. 11.

¹) Intet tilsvarende Cap. i I. ²) Til Resten af Cap. intet Tilsvarende i I. og III. ³) Saal. i Mbr.
⁴) Intet tilsvarende Cap. i I. og III.

stæznu allum zyllis monnum at halda vp zyllis kirkju sinni. en ez þa er æigi gor. þa ero aller zyllis men sædir .xv. mortum silzrs. þa skal gera þeim adra .ij. tolzmanadr stæznu en ez þa er æigi gor. þa ero þeir en sædir en .xv. mortum silzrs. þa skal gera þeim hina .iiij. tuæggia tolzmanadr stæznu en ez þa er æigi buin sædir en .xv. mortum silzrs. þa er halzr .v. tighr. þa skal gera þeim hina ziordo .iiij. manadr stæznu. En ez hon er æigi þa en gor. þa er sa ein hernadr lozquadr kononge innan landz at heria allum monnum til kristins doms han skal æigi men drepa of æigi hus brenna. en ze þeira alt skal han at hernade haza. En þegar men eta ez nyu torne. þa skal hezia at nyu stæznu gerdir vid þa at þeir vpgort zyllis kirkju sina.

Um nidegall kirkju.

En ez heradz kirkia at zalle verdr þa skal gera til heraz monnum .xij. manadr 17 stæznu at gera vp heraz kirkju sina. En ez æigi er þa gor i þa stæznu. sædir aller heraz men .iiij. mortum. þa skal gera þeim adra .xij. manadr stæznu. en ez þa er æigi gor sædir .iiij. mortum silzrs. þa skal gera þeim hina .iiij. .xij. manadr stæznu. En ez þa er æigi gor. sædir en .iiij. mortum silzrs. þa skal gera þeim hina ziordo manadr stæznu. En ez þa er æigi gor þa er huer bonde sædr .iiij. mortum. en i þeirri kirkju soln ero. En ez madr gerir ser horgghenda kirkju a iardu sialzrs sine. zællr su nidr þa skal gera slitar stæznur til vpgierdar sem til heraz kirkju. Sædr .iiij. mortum zirir æina stæznu en .v. zirir .ij. en .ix. zirir .iiij. Gera skal honom hina ziordo manadr stæznu. En ez æigi er þa vpgor þa a konongr bo þan en bonde ædi i of halde konongr vp kirkju gærd sidan. En ez su kirkia at zalle verdr er konongr let vpp gera. þa skal bonde sa er iord atte stæzna þing eda hans ærzingiar. of bioda kirkju gærd vp at halda þa a bonde sialzr iord sina. þat hætir æzr lauftnar iord med kirkju gærd. En ez madz gerir kirkju a annars manz iordu verdr su at zalle haze landz drotten slitar stæznur til vpgærdar sem til heraz kirkju. Sædr .iiij. mortum zirir æina stæznu. en .v. zirir .ij. en .ix. zirir .iiij. En þa skal gera honom manadr stæznu. en ez hon er æigi þa gor. þa skal han zara vilægr til þæs er han a toft at gera kirkju.

Guerfs kirkju garde skal skizta til græztar.

Gardr skal vera om kirkju hueria en ez han at zalle verdr. þa liggi a .iiij. merkr 18 vid allan. En .v. aurar vid ziordong huern. of sua þo at æit lid a ziordonge se nidr zallet þa er sem allr ziordongr se nidr zallen. kirkju garde skal skizta i ziordonga til græztar. Skal grazua lendan man austan at kirkju of i lande sunnan undir vpsa dropa ez þeir æighu lut i kirkju gærd. En ez þeir æigu æigi lut i kirkju gærd þa stulu þeir liggia i bonda leggho. þa skal grazua hauled man of þeira born.

þa skal græza löysingia of þeira born.¹ En næst kirkju garde. þa skal græza man manz of þa men er reknir ero at siozuar strandum of haza harsturdi norona. En ez madr læggr man i zrialsgiazua lego. sædr .v. aurum. Græzr madr zrialsgiaza i löysingia legho. sædr .xij. aurum. Græzr madr löysingia i hauld manz legho. sædr .iiij. mortum silzrs. En ez madr græzr lif up en hold eda har er a þa er han sætr annat nidr. sædr .iiij. mortum. Græzr madr þat lif up er loder limum saman. sædr .xij. aurum. Þein þau oll en up ero græzen þau skal læggia næst listu nidr. En oll þau þein er uppi liggia of sol stin a. bote .v. aurum zrir þein huert sa en up groz. Nu ez madr kennir naengia sin þen er up er græzen þa æighu ærzingiar sæct þa en vid ligg. En ez þeir tennaz æigi vid. þa a biskup sæct þa er vid ligg þui at aldre zællr sæct handa i millum.

Guat biskup er skyldr mote tiund manna.

- 19 Nu er biskup skyldr at vighia allar kirkjur. han skal zara til zyllis kirkju med men .xx. of vera þar netr .v. En til heraz kirkju med men .xv. of vera þar netr .iiij. Nu hældr vighing a kirkju æ medan hornstæzr standa þo at þa þurzi at bota þa heitir þat kirkju botr. Nu skal biskup toma til huerrar græztar kirkju a huerium .xij. manodom. Ez han komr æigi þa a han at missa þeirar gizar er han stuldi taka a þeim .xij. manodom i þui herade er bøndr vilia vid han logh haza. han skal skyldr vera at zerna born manna of veita þeim stript er þurzu of za krismu huerium preste til heraz kirkju. of sua til hogenda kirkju. En ez madr ber barn sit til hogenda kirkju til at stira of er þat vid dauda. tuedr prestur næi vid at stira. þa er han sædr .iiij. mortum vid biskup of .iiij. mortum vid zadur barnsens ez þat doytr hoidit.²

Um prest girt ok um legu kaup.

- 20 Þæt er zorn logh at prestur skal taka girt sina .xij. manadr mate huars smors of miols az bondom of halzt sald torns az huerium zullum bonda. en .iiij. settonga az æinvirtia. Tolz alnar i leglaup zrir lendan man of sua zrir lono hans of born hans oll þau sem i lenduonom ero. En .v. alnar zrir hauldboren man. En .iiij. alnar zrir löysingia sun .iiij. alnar zrir löysingia. halza adra alen zrir zrialsgiaza en pening veghen zrir man manna. of sua zrir bornu þau en æigi ero til gerdar tomen .ij. alnar zrir natseteng er prestur valer izir lifi han er skyldugr at vata en hin vil kaup. prestur skal haza mort zrir olian .v. alna oyris. En þan skal senda æztir preste er hyggia tan zrir orde of æidi. Prestur skal i naudsyniar zara huart sem er not eda daghr at veita strixt of pionosto. En ez prestur vil æigi zara of doytr hin

Jvfr. Cap. 19. I. 10. III. 14. Cap. 20. I. 12. III. 15.

¹) Þaa dette Sted tillægges I.: þui næst skal græza zrialsgiaza of þeirra born, hvilket manskee her kan ved Feilskrift er udeladt. ²) Saal. i Mbr.

pionosto laus. þa skal prestur vera æz alre gízt sinni þæiri er han stuldi tala a þeim .xij. manodom. Nu skal prestur fara til .iij. líka um dagh of synggia lífsong izir allum. han skal styldr vera at vighia .iij. laughar um dagh of vera at hinni þridiu æz han vil. han skal styldr vera at lesa .iij. bollester izir huærium manne er haza vil eda sædr .iij. mortum sílzro. þui at æins zléiri at med ze kaupi. eda han vili væitt haza.

Æz lík verdr nidr sæt i zorbode prestens.

En æz men zlytia líf til lírlíu. þa stulu þær legh kaup haza buit preste. eda 21 vœd læggia eda varflu man za þen sem vœdium se iamgodr. En æz þær bioda engan þen lut þa skal zírur bioda þeim líf nidr at sætia. En æz þær sætia nidr i zorbode prestens þa ero þær sædir .iij. mortum sílzro. En prestur skal bera ser sialzr vithni um þat mal. haza stola a halse ser of suæria þæs at þær væittu honom græzlar ran.

Um sægt þa er vid liggz er æigi gerir tiund sína.

Nu er huer madr styldr at gera bæde hazud tiund of alla auagtar tíund huer 22 þa sem ziar ma æzla of stíxta i ziora stade. a biskup ziorðong annan lírlían hin þridia prestur. hin ziorða æighu bondr at stíxta zatotra manna i millum. Æz madr vil æigi gera hazud tiund sína. þa a biskups armadr at gera honum .iiij. manadr stæznu at gera hazud tiund sína. En æz þa er æigi gor sædr .iij. mortum sílzro. þa skal gera honom adrà .iiij. manadr stæznu. Æz þa er æigi gor sædr .iij. mortum sílzro. þa skal gera honum hina þridiu .iiij. manadr stæznu. En æz þa er æigi gor sædr .iij. mortum sílzro. þa skal gera honum hina ziorða manadr stæznu en æz þa er æigi gor þa hezír han zírur gort ze of zridi i lande of lausum oyri. of zare a land hæidit þo vil han æigi trístin vera. a biskup æz ze hans til .iij. marla. en konongr þat sem aul er. En æz madr vil æigi gera auagtar tiund sína þa skal biskups armadr fara til heraz lírlíu of gera allum monnum zímt til er vgort haza at þær haze gort auagtar tiund sína sædr huer .v. aurum er æigi hezír lolet i zímtina þa skal gera honom adra zímt gíalde þa en .v. aura late oc sua til þæs en hínur læidiz. En þa er tiund tælr kallar hin æigi gort haza ret. þa skal standa zírur æin-æidi sínum. suæria sua at han hezír ret gort tiund sína þa skal han þui líta at laghum.

Huerfo bondr æigu preste at rada.

Nu stulu bondr rada preste til lírlíu sinnar haza þen er þær vilia. æigi a 23 biskup at zora han izra þæiri lírlíu at laghum nema han haze til tuæggia preste vithni þæira er lírlíu æighu annar zírur nordan en annar zírur sunnan han honom næstir at han er æigi lírlíu sætr zírur tunnanz lonyta saler.

Guat prestur er skyldur mote tiund manna.

24 En þa prestur er tiund tætr af bondom. þan skal skyldur vera at veita pionofu bæde luitum of dauðum alla þa er hafa þar. Ofia bondan of husþronju hans of oll born hans þau sem til ero tomen alre þeirri pionofu er þan a at veita mote tiund manna. nema eigi natuafur þar skal þan hafa þirir .ij. alnar vammals eða lerezz eða halzortogh¹

25 ² Sætr .ij. mortum. En ez tona bitr zingr af barne sinu eða to of gerer þat til langlixis hon er sætr .ij. mortum. Su er zordæða vest en þirir gerer manne eða tonu eða barne. þu eða talze. En ez zordæðofkapr verdr zunnin i bædium eða bulstrum manna þar eða nægl eða zrauda zotr. eða adrer þeir lutir en uenir þiðia til gerninga. þa ma sol geza .ij. monnum eða tonom til iazns reftar þeim sem i lifindum þiðir vera. Huer þeira a iarne þirir at standa. verdr þan stír at iarne. þa er þan sygn saka. verdr þan zul af iarne þa er þan saunn at sol of þirir gort ze of zridi lande of lausum oyri. zimtar grid zra iarne sem zordæða. dræp er þon síðan huar sem men na henni. Bistup a allar þær sætir er vid liggz stæznu gerdir æ til þæs er madr verdr vbota madr. En þa a þan af ze hans til .ij. marla. en tonongr þat sem aul er. þat er vbota vert ez madr stír uti of væðir troll up. þat er vbota vert ez madr tynir ser sialzr. þat er of vbota vert ez madr zær a zin mertr at spyria þa.

26 ³ Nu ez þau mol verða gor i heraðe er bistup lytr ret a þa skal bistups armadr þing stæzna i heraðe. steri up bod þirir þingi of lata zara i heraðe. huer bonde er skyldur at solia heraz þing. Nu er þing sætt þa skal bistups armadr upstana of mæla sua. ef þezir þat horyrt at þa madr þezir misgort i heraðe um þat mal er bistup lytr ret a of næzna man a nazn of segia til saka sicut en til er. Nu vil ef þat horyra at þer hazer þat mal zyrri horyrt. En ez ziordongr heraz manna hafa þat mal zyrri horyrt. þeir en þar ero a þingi þa heitir þat heraz zloynt at lagum. þa ma bistups armadr þat solia til slifs reftar sem vid liggz at lagum. Stendr lyritar eidr þirir oll .ij. marla mol. of þeim er minni ero. En þegar en mal er mæira þa er halzrettes eidr. En iarn þirir allum vbota malom. En ez zære tallaz þat mal horyrt hafa en ziordongr þingmanna þa zællr þat nidr of heitir hans vphaz þat ma þan eigi solia. En solia ma þan oll þau mol er vithni veit. Nu er ein soln a allum bistups malom æði er loghze a þui. aller men ero skyldugir til at hægna kristni.

Jvfr. Cap. 24. I. 12. III. 18. Cap. 25. I. 16. III. 22. Cap. 26. I. 17. III. 23.

¹) Her ender det større Brudstykke, bag i Cod. 31. ²) Her begynder det mindre Brudstykke, foran i Cod. 31. ³) Den røde Overskrift til dette Cap. er ulæselig.

¹ Biskup skal toma i þylli huert a huerium .xij. manodom naudsýnia laust of 27
 vœita monnum þionofu. En þvandr skulu gera biskupi reidsteota onl huern en sadull
 eda sele hezir a lomet huart sem biskup vil þara nema armadr late annan vœg biota.
 En huere en æigi gerir gialde .iij. aura þirir onl huern, en .v. aura þirir reidsteota
 þoþal. En ez madr komr til reidsteota stixtis of loynir reidsteota of lætr æigi til
 lutanar toma þa er sem haze vgorf. Nu er kristin domr var taldr slitr sem ver
 hazum minni til. En ez nolot storter a þa þote biskup izir med þodordom sinum
 of retyndum.

III.

Ger hezuer up kristin bolken, oc hans græinir.

Þet er uphaz lagha vara, at austær skullum lutta, oc geþuazst kristi, rofla kirkur. 1
 oc lænni menn. þoda skall barn huert er þoret verdr i þenna hœim, kristna oc till
 kirkju bera, nema þet se med orþymbolum alet, þau skullu myllill vera a þeim manne,
 er modr ma æigi mat geþua, hœlar horþua i ta stad, en tær i hœll stad, hafa millum
 hærda, naðe a briofo framme, en talþuar framman a þeinum. Augun ærtan i naða,
 horþuer selo sueizuer, eda hundz hazud. Þet skall at þorre² þora, oc roþra þer sem
 huarte gengr izuir menn ne þenadar, þet er þorþue hins illa. Nu er þet barn annat,
 er bælgþoret er, bælg þer sem andlitz stop stýlði vera, þet er ollum monnum audsýnt,
 at sa madr ma ser æigi mattar ætla, þo at han verðe vaxen, þet skal till kirkju bera
 oc latta þrimsigna, oc læiggia þirir kirkju þyr, oc giæte hin nanafte till þess, er ond
 er or, þet skall graþua i kirkju garðe, oc þidia þirir soll þes sem þazst lan, latta
 verða at þeiri von er gud vill. Nu skall barn bera till hazningiar, Sa skall madr
 þylgia, oc su tona, er geraft ma gudsiþiar, vid þadur barns oc modor, Nu ligr opt
 at þarne a vœgum vti sua at þui er hætt vid þana þa skullu þau flæde ez vœzia, oc
 mæle karlmadr þirir, en tona ærtir, oc næmþna barn a nazm. Et stiri þit i nazne
 þadur, oc sunar, oc andans hœlgþa, oc mæla sua þrissuor, karlmadr skall refla i
 loþua ser, oc taka up rata sin med þumalo þingri ridi, i þross i kristmu stad a briofo
 oc meðall hærda, vndir nazar oc onru, i hiasfa. En ez vant³ er sua myllit, at þer
 ma barn i hylia, þa skall þrissuor i drepa, oc þrissor at orðom tuedða sa. En ez
 vant er æigi sua myllit, at þer ma barn i hylia, þa skall rida a, meðr hende slinni
 vatne, en vatn er till, dogh ez dogh er till, sio ez sior er till, snio ez snior er till, ort

Jvfr. Cap. 27. F. II. 44.

Cap. 1. I. 1—3.

¹) Dette Stykke er forstørstedelen taget af Fr. L. Findes ei i I., paa Slutningen nær.

²) Saale-

des i Mbr. ³) Saaledes i Mbr.

ero litlar líx dræggjar. Þet barn líznar. oc híarnar vídr. oc verdr boret kúitt tíll kírlíu. ségia skúllu þau prestfe skírni sína. Éz þau házua síua at ordom kúedet. sem skíll er í rette manna. þa skáll prestfr brímísigna þet barn. þa hézuer þet barn zúlla skírni. Engum manne þérx túísuor í vatn at drepa. En éz þau hérma eígi rét zírír prestfe. þa skáll prestfr skíra þet barn skírni zúllrí. En éz þet barn dóyr a léídu með skírri skírni sem nu er tollb. þet barn skáll grázua í kírlíu garde. síua sem prestfr házue skírni. Gríðlonor oc gránlonor skúllu vera vídr sengzór. húérriar tonó. tíll þess er barn er zóðzt oc húérzua eígi zyr zra henne. en þér házua lagt barn at modór bríošte. En éz þet barn er andat er menn tóma tíll. annat sínni. Má þer a sía annat túéggja handa stad. eda banda. er þet týrt eda túézt. oc mæler moderen í vítti. þa héítír hon mórdenge. at barne sínu. hon hézuer zírír gort ze oc zrídi í lande oc lausum óyri. oc zere a land héídit oc tóme allre þer sem krístnír menn ero. Þuí er verra héídit mór en krístít. at zírírzaret er þess manz fall er héídin dóyr. Éz hon mæler í vítti. er menn tóma tíll hennar. gange tíll skrípta. oc bóte engu ze zírír. Nu éz madr býr í eínmanne myklu. adrum monnum zíarre. oc verdr síua brádom boret. at eígi má tonóm vídr tóma sengzór tonó. Éro þau .íj. híon. oc gengr at barne þéira. þa skáll zader halda a oc modr. oc skíra þet barn skírni zúllrí. skírni sem nu er talt í rette manna. oc skíllía þó eígi híona lag sítt hælldr en barn þéira dóyr héídit. Nu skáll tóna eígi zóða léngr barn sítt vídr bríošt sítt. en .íj. zástur. oc tíll hínnar þrídu. En éz bonde hennar mæler. at hon skáll barn sítt éz bríošte ser latta. oc hézuer han túénrílí síua mykít. at hon víll eígi at ordom hans lata. þa er hon sél .íij. mórúm éz sínu eínu ze. éz hon zódr léngr vídr bríošt sítt. En éz han gar eígi hælldr en hon. þa ero þau sél .íij. mórúm sýlzre víd bískup éz bæíggja þéira ze.

Um laga stæznur þer er bonde skáll latta skíra barn sítt.

- 2 Nu ero .ííij. laga stæznur a .xíj. manódom. at bera barn tíll háznengar. Óll born þau er zóð verða. a íola not hína zyrstu. þau¹

*

*

*

- 3 . . þa skáll han líggja .víj. nettr matlauff. adr en han ette hund eda tótt. eda roff. oc ségi hínum zyrsta kénni manni. er han zínnr. at han hézuer vatan ettet vídr náudsyn sína. oc bóte engu ze zírír. En éz han lóznír oc víll engum ségia. oc verða þó zunnín bæín í búdar stad han.² þa má bískups armadr gezua honum sol a. Engi skáll tíot etta sídan .víj. vítur ero tíll páska dags. nema hann bóte .íij. mórúm. En éz madr ettr tíot sídan .víj. vídur ero tíll páska dags. han hézuer zírír gort ze oc zrídi.

Jvfr. Cap. 2. I. 4. Cap. 3. I. 5. 6. II. 2.

¹⁾ Her mgl. i Mbr. eet Blad.

²⁾ Saal. i Mbr.

þet heitir allra manna fasta. En ez madr etter tiot a friadag, eda i ymbriu dagum, sædr .iij. mortum. En ez madr etter tiot a þeim daghum, er fasta skyldi, sædr slitu sem dagrili er till. En ez madr er daguillr, etter tiot a fastu dagum oc tomr madr in till hans, oc spyr han, hui etter þu tiot i dag, en adrer menn fasta, spytir han vt þeim bitta er þa hezuer han i munni ser, gange till scripta oc bote engu þo þirir. En ez han suælgir þeim nidr, oc tædr annan, bote slitu sem dagrili er till. En ez madr er staddr i einmanne, oc verdr daguillr, etter a friadag, gange till scripta, oc bote engu þe þirir, oc sua þo at þeir se .ij. En ez þeir ero .iij. oc etta þeir tiot a friadag, bote .iij. mortum slýro huær þeira, æigi matto þeir aller daguillir vera.

Um bæssa logh, þan er han gerde.

Um radaþar þer sem abyrgdir manna ero soman tomnar, oc vill madr þet riuzua, 4 þa gerde bæssi þer logh till oc þau hafa æ veret sidan. Ez madr vill æigi tono hazua, þa er han hezuer þesta. Keidi henne sua mylit þe, sem han hazde iatt mott henne, oc sua mylit þe sem henne skyldi heiman fylgia. En ez kona vill æigi malom hallda, vid man, eda þorredess menn hennar bote slikum rette sem adær skyldi hon tæda, oc er þa i sialþ saght i sundr rada þare. En ez æigi tono abyrgdir manna soman, þa skal sa er riuzua vill, bota .iij. mortum, þet er þa sem vmælt se, oc heitir handsals roþ.

Um brullaups giærd.

No skal ængi madr þa ser tono sidan .ix. vidur ero till pascha. En ez han 5 þær sidan, sædr .iij. mortum. En ez sidan þær er .vij. vidur ero till pascha, þirir gort þe oc þridi. Engi madr skal þa tono sidan .iij. vidur ero till Jons vaku, oc æigi sidan .iij. vidur ero till Michials messo, oc æigi sidan .iij. vidur ero till iola. En ez madr þær ser tono a æina huæria þesse tid, sædr .iij. mortum. En ez madr þær ser tono sunnu dag at tuældi, þet er þang tidd ret, oc sua manadag at tuældi. En ez madr þær ser tono tysdag at tuældi, sædr .iij. mortum. En madr þær ser odens dag at tuældi, þet er þang tid rett. En ez madr þær þorsþdag at tuældi, sædr .iij. mortum. En friadagh at tuældi, þet er þang tid ret. En ez madr þær tono laughar dag at tuældi, sædr .iij. mortum. Sua ez madr þær tono ymbrudagh einhuærn, sædr .iij. mortum. En ez þær tono messo netær eda fastu netær, nema tiænne menn loþue, sædr slitu sem dagrili er till.

Guersu þillt byggia ma.

No skal ængi madr þa þrendlono sinnar skyldri, en at .vij. tne, oc at þimta 6 manna þrendlæiþ. En ez madr byggir skyldra, þa skal armadr biskups gera lagha

stæznu .iiij. manada. at þau stilli hionalagh sit. En ez þau villia eigi þa stilliaft. þa skall bota huart þeira .iiij. mortum. Gera skall þeim adra .iiij. manada stæznu. en ez þau sittia um þa. bote en .iiij. mortum huart þeira. þa skall gera þeim hina þridiu .iiij. manadar stæznu. en ez þau sittia um þa. bote en huart þeira .iiij. mortum. Nu skall gera þeim hina .iiij. manadar stæznu. En ez þau villia eigi þa en stillia hionalag sit. þa hazua þau zirir gort ze oc zridi. landi oc lausum oyri. oc zare a land heidit. Nu zæstir madr ser tono oc græzft up zrendsemi med þeim. eda styldsemi. þa skall biskups armadr za till tallu men .ij. en adra .ij. sa er þet radazar hezuer zæft. tæls saman zrendsemi þeira. þa skall þet radazar slita ze lauf þo at þet se huarles þeira villi. Nu ero þeir .iiij. gudsziaz. er aller ero iambyrir. at zrendsemi. Su er ein at hæzia barn or heidnum dome. Su er annur. at hallða barne vndir primsignam.¹ Su er hin þridia. at hallða a barne er biskup zærmir. En ez madr zær gudszuu² sinnar þa skall gera slita stæznu þeim till stillnadar. sem þau bygdi zrendsemi. sittr eina stæznu bote .iiij. mortum. sez mortum zirir .ij. .ij. mortum zirir .iiij. þa ero .xviij. þa skall gera þeim hina .iiij. manadar stæznu. En ez þau sittia um þa. þa hazua þau zirir gort ze oc zridi. landi oc lausum oyri.

Um hiona stillnad.

- 7 En ez hion villia stilliaft. þa skall gera þu þeira er veldr manadar stæznu. at þet huæzui æztr till bunadar. En ez þet vill eigi bote .iiij. mortum zirir eina lagha stæznu. oc um allar stæznur æztir zyrra stillorde. En ez madr tædr tono. oc a ser eignar tono. sædr .iiij. mortum.³ Sua ez tona tælar ser man vndir bonda sin. þa er hon aut sæt .iiij. mortum⁴ oc stillia eigi. þu hælðr hiona lagh sit.

Um þær konor er madr verdr vбота madr a. ez han liggæz legre eda zær zange.

- 8 Þær ero tonor .xviij. er madr verdr vбота madr er han liggæz legre. eda zær zange. ein er modr. Annur er dotter. Þridia er systir. .iiij. er sunar dofr. .v. er dofr dofr. .vi. er brodor dofr. .vij. er systur dofr. .viii. er stiupmodr. .ix. er sunar tona. .x. er brodor tona. .xi. er stiupdofr.⁵ .xii. er modr tono manz. .xiii. er systir tono manz. .xiv. er zadrur systir. .xv. er modr systir. .xvi. er zadrur modr. .xvii. er modr modr. Sa er liggæz eina hueria þessa tono. han hezuer zirirgort ze oc zridi. lande oc lausum oyri. oc a biskup ze hans halzt. en tonongr halzt. oc zare æz lande brot. oc tome eigi æztr zyr en han hezuer script þa int. er biskup lagde up vidr han.

Jvfr. Cap. 7. I. 17. Cap. 8. I. 15. II. 11.

¹) Skrivfeil f. primsignan. ²) Saaledes i Mbr. ³) Ovenover er med finere Still, men gammel — maaskee endog den samme — Haand skrevet: .xij. aurum. ⁴) Ovenover: .xij. aurum, paa samme Maade og med samme Haand som paa foregaaende Sted. ⁵) Maaskee Feilskr. f. stiupdofr.

Um rett kuenna oc¹ skirskotta till rettar fias.

Nu ez kona gengr bia millum. oc barn þet er hæitir kuenna læidir. hin minzsti. 9 þet skall hazua .iij. iæmlængdr. oc kómr mot henne madr. oc misgerer vid hana. gengr hon till biar. oc segir monnum. oc gezuer sol ærtir þui. sem misgort var. till hennar. en barn stæindr i hia oc sannr. segir at sa misgerde er hon gezuer sol. þeir æighu vitni at bera a þingi. er hon skirskottade vndir vlutta sinum. su skirskottan hennr oc sannan barns. ber henne vitni till zullz rettar. ærtir þui sem sol er till gezuen. Nu ez kona gengr læidiff lauff. bia i millum. kómr madr i mote henne oc brytr hana till suæznis. oc ez han ber hana. eda bindr oc er hon blo eda blodogh. þa er han sædr .iij. mortum zirir bond en .vj. zirir ben. oc adrum .vj. zirir hialægr. Nu ez æigi ero standz vattar till. oc skirskottar hon vndir zyrstu men er hon zinnr. þa skirskottr hon till halzrettes eidar. ærtir þui sem hon hezuer sol till gezuet. En ez hon gengr om hin zyrsta bō. þa skirskottar hon till eidar hins sama. oc .xij. aura at tryggua laupi. Gengr hon om .ij. oc till hins þridia. þa er eidær en eði ze.

Guersa kona skall sægia laungegna² barne till zadærnis. oc um iet a kous.

En ez kona er med barne. þui er logett³ er. kómr vætr a hond henne. ærtir 10 monnum skall þa ganga. sa er varduettir mall hennr. læida þingat till dura. sem kona huilir inni. oc spyria hana huæim hon segir zadærni a hond. adr en barn se zōdz. En ez hon segir. oc ma hoyra ord hennar. þa skall han skirskotta sagorde hennar vndir vatta. huæim hon segir zadærni a hond. Sua ero oc konor vatbærer⁴ om þet mall sem kallar. En su kona er i herade. er þet ordlag hezuer zenget. þa a madr at suæria halzrettes eid zirir. bota halzuum rette. æita halzuer zadr at barne.

Um upphald zylkis kirkna. oc stæzun giærdir þær sem vidr liggia.

Nu ero .vj. zylkis kirkur i þeima þrem zylkium. æin er i Konunggiællu. Annur 11 er Suærtiborg. .iij. a Tunum. .iij. a Alre. i Oslos herade. zimta a Sem. .vj. a Hæidaræimi. En ez zyltiff kirkia at zalle verdr. þa skall gera till tuæggia .xij. manadr stæznur. ollum zyltis monnum. at hallda up zyltis kirkiu sinni. En ez æigi er þa gor. sædir aller zyltis menn .xv. mortum. þa skall gera þeim adra .ij. .xij. manadr stæznu. en ez æigi er þa gor. sædir en .xv. mortum. En skall gera þeim hina þridiu .ij. .xij. manadar stæznu. en ez þeir sittia om þa. sædir .xv. mortum. þa er halzuer .v. tiger marka. Nu skall gera þeim hina .iij. .xij. manadr stæznu. En þa er æigi buin. þa er sa æin hernadr lozuadr tonunge innan lanz at hæria ollum monnum till kristins doms. han skall æigi menn drepa oc æigi hus brenna. en ze

Jvfr. Cap. 9. II. 13. Cap. 10. II. 14. Cap. 11. I. 8. II. 16.

¹) Feilskr. f. er.

²) Feilskr. f. laungetno?

³) Feilskr. f. laungetet, see foran S. 358.

⁴) Saale-

þeira stall han allt at hærnade hazua. En þeghar er menn etta az nyiu torne. þa stall hezia at nyiu stæznu giærd vidr þa. at þeir hazue up gort zylliff tirkliur sinar.

Um uphald høgenda kyrkna.

- 12 En ez heradz tirkia at zalle verdr. þa stall gera till heraz monnum stæznu .xj. manada zrest. at þeir hazue gorzua heradz tirkliu sina. En ez æigi er gor i þa stæznu. sædir aller heradz menn .iij. mortum. þa stall gera þeim adra .xij. manadr stæznu. en ez æigi er þa en gor. sædir .iij. mortum. Nu stall gera þeim hina .iij. .xij. manadr stæznu. en ez æigi er þa gor. sædir .iij. mortum. þa ero .ix. mertr. þa stall gera hina .iiij. manadar stæznu. En þa er æigi gor. þa er huær bonde sædr .iij. mortum er i þeirri tirkliu soln ero. En ez madr gerer ser høgenda tirkliu a iordu sinni sialzø. zællr su nidr. þa stall gera slitar stæznur till upgiærdar sem till heradz tirkliu. sædr .iij. mortum zirir æina stæznu. En .vj. zirir tuær. en .ix. mortum zirir .iij. gera stall honum hina .iiij. .xij. manadr stæznu. En ez æigi er þa up gor. þa a tonungr þor þen en bonde eði i. oc hallde tonungr up tirkliu giærd. En ez su tirkia at zalle verdr. er tonungr let gera. þa stall bonde sa er iord atte. stæzna ping. eða ærzingi hans. oc bioda tirkliu giærd up at hallða. þa a bonde sialzuer iord sina. þet hæitir ætær lausnar iord med tirkliu giærd. En ez madr gerer tirkliu a annars manz iordu. verdr su at nidr zalle. hazue landz drotten slitar stæznur till. till upgiærdr sem till heradz tirkliu. oc slitar sætir sem zyr segir. En ez hon er æigi þa gor. þa stall han zara utlægr. till þess er han a toft. at gera tirkliu up.

Um kirkia gard oc græzta stæde.

- 13 Gardr stall vera um tirkliu hueria. En ez han at zalle uerdr. þa liggia .iij. mertr vidr allan. En .vj. aurar vidr ziordong huern. oc sua þo at æit lid se a ziordonge. nidr zallet. þa er sem allr ziordongr se nidr zallen. a tirkliu garde. tirkliu garde er slipt i ziordonga till griæxtar. Stall grazua lænda menn austan at tirkliu oc i landsudr vndir vga¹ dropa. ez þeir æigu lut i tirkliu giærd. En ez þeir æigu æigi lut i tirkliu giærd. þa stullu þeir liggia i bonda legho. þa stall grazua hauldz men. oc þeira born. þa stall græza loysingia oc þeira born. En nest tirkliu garde. þa stall grazua hion manz. oc þa menn er retner ero at siozuar strandu. oc hazue harsturdi norona. En ez madr lægger man i zrialsgiæzua lego sædr .vj. aurum. En ez madr græzuer zrialsgiæzua i loysinga lego. sædr .xij. aurum. Græzuer loysingia i hauldmanz lego sædr .iij. mortum. En ez madr græzuer þet lit up. er lodder limum soman. sædr .xij. aurum.

Jvfr. Cap. 12. I. 8. II. 17. Cap. 13. I. 9. II. 18.

¹) vga — de Övrige.

Guat biskup er monnum skyldgar. oc prestar i herade.

Nu er biskup skyldr at vigia allar kirkjur. þara till þykkis kirkju með menn .xx. 14
oc vera netær þim. En till heradz með menn .xv. oc vera þer .iij. netær. Nu heldr
viging a kirkju æ meðan hornstæxuer standa. þo at um þurzui at bota. þa heita
þet kirkju botaer. Nu skall biskup koma till huæriar græxtar kirkju a huærium .iij.
vettrom. Ex han kómær æigi. þa a han at missa þeirar giptar. er han skyldi lata
a þeim .xij. manadum. i þui herade. ex bonðr villia vid han log hazua. han skall
skyldr vera. at þærxma born manna a huærium .iij. vettrom. oc veita þeim scriptir
er þurzuu. oc þa trismu huærium preste til heradz kirkju. oc sua till høgenda kirkju.
En ex madr ber barn sit till høgenda kirkju. at lata sþira. oc er þui hætt vid dauda.
tuædr prestur næi vid at sþira. þa er prestur sædr .iij. mortum vid biskup. oc .iij. mortum
vid þadur barnsens. ex þet doyrr hæidit.

Um naudsþyn æxtir preste i herade.

En þenn man skall senda æxtir preste er hyggia þan at orde oc æidi. Prestar 15
skall þara i naudsþynir huart sem er not eda dagr oc veita script oc þionofsto. En ex
han vill æigi þara. oc doyrr han þionofsto lauff. þa er han sædr .iij. mortum. Nu
skall prestur þara till .iij. lita um dag. oc synggia litþong izuir ollum. han skall sþidr
vera. at vigia .iij. laugar um dag. oc vera at hinni þridiu ex han vill. han skall
skyldr vera. at lesa .iij. bot lester izuir huærium manne er hazua vill. eda sædr .iij.
mortum. þui at æins þleiiri. at með þe laupi. eda han villi veit hazua.

Um leghær kaup oc græxtar ran.

En ex menn þlyttia lit till kirkju. þa skullu þeir legþaup hazua buitt preste. eda 16
uæð læiggia. eda vardþlu man þa. þen er væði se iamgodr. En ex þeir bioda engan
þen lutt. þa skall þirirbioda þeim lit niðr at settia. En ex þeir settia niðær at
þorbode prest. þa ero þeir sædir .iij. mortum. En han skall sua bera vitni um þet
mall. hazua stola a halse ser. oc suæria þess. at þeir veittu honum þet græxtar ran.

Quersu tiund skall gera.

Nu er madr skyldr. at gera bæde. hazuud tiund. oc auagtar tiund. þa sem þiar 17
ma æzla oc sþipta i .iiij. stæde. a biskup þiordong. annan kirkia. hin þridia prestur. hin
þiorda æigu bonðr. at sþipta þatotra manna i millum. ex madr vill æigi gera hazuud
tiund sþina. þa a biskups armadr at gera honum .iij. manadr stærxnu at gera hazuud
tiund sþina. ex þa er æigi gor sædr .iij. mortum. oc gera honum adra .iij. manadr
stærxnu. ex þa er æigi gor. sædr .iij. mortum. þa skall gera hina þridiu .iij. manadr
stærxnu. en ex han sittr um þa. sædr .iij. mortum. þa skall gera honum hina .iiij.
manadr stærxnu. En ex æigi er þa gor. þa hezuer han þirirgort þe oc þridi. landi

oc lausum oyri. oc tæde biskup¹ æz ze hans .iij. mertr. en konungr þet sem aut er. En ez madr vill eigi gera auægtar tiund sina. þa skal biskups armadr fara till heradz tirkliu. oc gera ollum monnum zimt till. er vgortr hazua. En þeir hazue gort auægtar tiund sina. sædr huær .v. aurum er eigi hezuer gort innan zimtar. þa skal gera honum en adra zimt. gialldi þa en .v. aura. oc late æ sua till þess. er hinum læidizt. En sa er tiund heimtar. tallar hin eigi ret gort hazua. þa skal han standa zirir ein eidi sinum. sueria sua. at han hezuer rett gort tiund sina. þa skal hin þui lisa at laghum.²

Swat sa prestur er skildagr er tædr tiund.

- 18 En sa prestur er tiund tædr æz bondom þa skal han styldr. at væita pionosto. bæde luitum oc daudum. þa er hazua þærz. Olia bonda oc huspronyu. oc barn þeira ælzsta. oc tæda zirir .ij. aura vegna. En oyri zirir natsetteng. Nu skal prestur eigi fara sua langt fra tirkliu. at han meghe eigi honra kluttur æztr. nema han hazue med ser alla þa luttu. er han þærz væita pionosto luitum oc daudum. En ez han hezuer eigi sua sædr .iij. mortum. Nu skal prestur eigi or herade fara. nema han haze loz heradz manna. eda han fare till presta moz.

Um messo dagha. þa er iamdyrir ers drottens degi.

- 19 Nu ero .ij. messo daghar oc .xx. a .xij. manadum. þeir er iam dyrir ero drottens dægi .v. aura dæger er huær. zim hinir zyrstu i iolom. Sette er .vii. dægr. .viij. þrettande dægr. .viiij. kyndils messo dægr. .ix. ziorde dægr passa. .x. kross messa. .xi. halwardz messa. .xij. halga þorsdægr. .xiiij. Jons vata. .xiiij. Petærs vata. oc Pals. .xv. Sælli vata. .xvi. Olafs vata hin zyrri. .xviij. Lazrans vata. .xviij. Mariu messa hin zyrri. .xix. Michials messa. .xx. Symonis et Jude. ein oc .xx. allra hæilagra messa. .ij. oc .xx. Andres messa. þesse morso ærna skal hæilat³ lata. at sumar dægi er soll komr i sudr. en a vetrar dægi er soll sætz. En adrer messo daghar. þeir sem hællgir ero halldner. a .xij. manadum. þa er .iij. aura dæger huær.

Ez prestur misbydr messo dagha.

- 20 Nu ez prestur misbydr messo dagha. eda ymbro dagha. þa er han sædr .iij. mortum. Prestær skal standa i songhus durrum. oc bioda þer messo dæga. En ez menn etta a vridum. eda vinna. borte prestur sliku sem dægrili er till. En ez messo dægr er a manadag. þa skal bioda a hinum zyrra drottens dægi. oc sua ez stædr a tynsdag.

Jvfr. Cap. 18. I. 12. II. 24. Cap. 19. I. 14. Cap. 20. I. 13.

¹) Dette Ord er senere tilskrevet over Linien med en gammel, dog uvist om med den samme Haand.

²) I den övre Marg er her med en, rimeligvis forskjellig, men vist ikke meget yngre Haand tilskrevet, dog uden noget Henføringstegn: "æztr stædar tiund skal till hially gange en till ladæ æz tornæ." ³) Falskrift f. hæilatt.

Her segir um sekt. oc hælger brott.

Nu ez madr verdr a uerli staddr. oc vinnr a hælghum dagum. bote sliu sem 21 dagrifi er till. En ez zrials madr verdr a uerli tælin. med anaudugum monnum. han botr sekt. en þau laupa lauss vndan. En ez anaudugh hion verda ein auerli tælin. sidan er hællagt er. tomr biftups armadr at þeim oc mæler sua. hui vinnir þer a hælghum dagum. en þau suara sua. hælldr villdum mer hætta. droppen var veldr þui at mer vinnum. skirskotta stall han suarum þeira. þa a bonde at bota sekt zirir þau. En ez þau suarra sua. mer valdum siolz at mer vinnum. þui at mer villium sua skynda off. ez æng. oc alre.¹ þa stall tala þet hiona manz. oc zlyttia heim till huseiganda. oc æsta han tats zirir. stærna bonda þing um nettr .iij. oc læida .ij. manna vitni a þingi. um suor þeira. han a. at doma sekt a hond honum .iij. aura ez þet van a þriggia aura dag. En .v. aura ez þet van a .v. aura dag. Ez bonde vill bota sekt zirir hiona sit. þa er þet laust at laghum. þet heitir hudar lausn. En ez han vill eigi bota sekt. þa stall biftups armadr za man till. en allr heradz menn annan. sa stall hiding rada. er heimstæter er a þingi. En ez han hezuer hanna ez hiding. þa skullu aller heradz men giallda þen værd aurum ætær. En bonde missi þes eins ez uerdi. er han a hiona tall till. Engi stall lass gera a hælghum tidum er gnrda þurzui toghe eda reippi. oc eigi stall kliziar gera. a hælghum dagum. þa ma sektarlaust zlyttia er madr ridr ozuan a. huart sem er vngær edr gamall. eigi stall braud backa meira a hælghum dagum. en ettet verdr allt ætær. En þo at ein læiz uær lizni ætær. þa er syngt er. þa stall bota zirir þen ein læiz sua sem allt læge. vettet. þet sem balat var. En ez læggr up kliziar zirir hælgi. bere sektar laust till tuellz. ez eigi zællr ozuan. En ez ozuan zællr oc þærz up at læggia. bote dagrifi zirir. En ez madr zlyttr bu sit bygda i millum. þærz han langt at zara. oc zær han heimann zirir miduictu dag. þa stall han sittia heima zyrstan hælghan dag. þa ma han zara alla sektar laust sidan. En ez han sittr eigi hin zyrsta. bote dagrifi zirir huærn. Nu stall eigi bunka riuzua. a hælghum daghum. nema þui at eins. at þeim stande ozuidri. En ez han ruzuer naudsynia laust bote dagri(li) zirir. Engi madr stall byrði bera a hælghum dagum. þa er han bindi sit med badom zæztlum. en ez han ber bote dagrifi zirir. Sæctr manz heitir byrdr oc er ein zættill i. han ma bera huart sem er syngt eda hællagt. En ez tonor hængia klæde ut zirir hælgi. oc latta hanga uti a hælgi. hirdzla er þui værri. ez vli hangr. bote engu ze zirir. En ez um snir oc vændir annat mot solo. eda hængir ut a hælghum daghum. þa a biftups

Jvfr. Cap. 21. I. 14.

¹) Her er et Hevviisningstegn og i Side-Margen er, som svarende hertil, skrevet med en anden gammel Haand, maaskee den samme som i ovenanföerte Marginaltilsætning: "No. þa b(ote) bonde e(z) han vill." Tilsetningen er ellers næsten udalattet og nogle af de yderste Bogstaver bortskaarne.

armadr þau. nema hin villi bota þirir dagrili er a. Engi skall oc hoggua vid af stuzua. um iola tid. nema bote dagrili þirir.

Um forðæddis þap.

- 22 A gud skullu aller menn trua en æigi a bolþuan eda blodþap. En ez madr verdr at þui sannr. at han þær med heidin blot. þau er þirir boden ero. at botmale. þa er han sæctr .iij. mortum. En ez kona bitær þingr af barne sinu. edr to. oc gerer þet till langlizuis. sæctr .iij. mortum. Su er forðæda uæst. er þirir gerer manne edr konu. tu eda talþue. En ez forðædo þapr verdr i bædium manna. har eda neþl eda þrauda þotær. eda þeir lutir adrer. er vener þillia till giærninga. þa ma sol geþua .iij. monnum. eda konom till iamþs rettar. þeim er i lifindum þiclr till vera. En þa er æigi þær vndan boreþst. þirir gort þe oc þriddi oc þare vtlægr. þifþup a allr þær sæctir. sem vidr liggia þemþnu giærdir æ till þess er madr verdr vbota madr. En þa a han af þe till .iij. marla. En konungr allt þet sem aul er. þet er vbota uerl. er madr sitær vti. oc vællir troll up. þet er oc vbota uerl. er madr tynnr ser þialþuer. þet er oc vbota uerl. er madr þær a þinmarlr at þnyria þpadom.

Um þan mall er þifþups armadr ma þokia at lagum.

- 23 Nu ez þau moll verda gor i herade. er þifþup lytær ret a. þa skall þifþups armadr þing þemþna i herade. þera bod up þirir þingi. latþa þara i herade. huær bonde er þþylldr at þolia heradz þing. Nu er þing sætt. þa skall þifþups armadr up standa oc mæla þua. Et þezuer þua þoyrt. at þa madr þezuer misgort i herade. um þet mall. er þifþup lytær ret a. oc næmþna mann a naþm. oc þegia till þacta þitt sem er. Nu vill et þet þoyra at þær þazuer þetta mall þyr þoyrt. þeir er þær ero a þingi. þa þeitir þet heradz þoyrt. at laghum. þa ma þifþups armadr þolia þet till þitt rettar sem vidr liggir at laghum. Stændr lyrittr æidr þirir .iij. merlr huæriar. oc þeim er minni ero. En þegar mall er meira. en .iij. marla mall. þa er halþs rettes æidr. En ez þære kallazt þet mall þoyrt þazua. en þiordongr þing manna. þa þællr þet niðr. oc þeitir hans upþaz. þet ma han æigi þolia. En þolia ma han oll þau moll. er vitni veit. Nu er æin þokn a ollum þifþups malom. Etli er logþe a þui. aller menn ero þþylldir till. at þegna þriþni.

Um reidþiota þifþups.

- 24 Þifþup skall toma i þylli huært a huærium .xij. manadom. naudþynia lauft. oc veita monnum þionofto. En bondr skullu gera þifþupi reidþiota. onþ huærn er þelle eda þadull þozuer a þomet. huært sem þifþup vill þara. nema armadr latte annan væg bioda. En huær er æigi gerer giallde .iij. au¹ . . .

Jvfr. Cap. 22. I. 16. II. 25. Cap. 23. I. 17. II. 26. Cap. 24. II. 27. F. II. 44.

¹⁾ Resten mangler. Af det sidste nu tilværende Læg sees eet Blad at være bortkaaret; men om der bagefter maakee endnu har været et Læg til, kan ei skjønnes.

V.

Den ældre Eidsivathings-Christenret.

Af denne Lov findes to Recensioner, en længere og ældre, en kortere og yngre. Da de afvige for meget fra hinanden til at Forkjellen bekvemt lader sig anføre i Form af Varianter, meddeles de her begge:

- I. Den længere. Texten aftrykt efter Pergamentscodex No. 68 qv. i den arnamagnæske Samling, skreven med en Haand fra Begyndelsen af det 14de Aarhundrede, og indeholdende, foruden Christenretten, hele den nyere Landslov for Eidsivathinget m. m. Den er her betegnet A.
- Sammenholdt med en omtrent samtidig Afskrift i Pergamentscodex No. 317. paa Universitetsbibliotheket i Christiania, der ligeledes indeholder den nyere Eidsivathings-Lov m. m. Den er her betegnet B.
- Af denne Afskrift mangler næsten hele den sidste Halvdeel, derimod forudskikker den et Indholdsregister, efter dette et Calendarium, og derpaa som Indledning en Fortegnelse over de norske Konger. — Indholdsregisteret og Kongerækken meddeles i nærv. Udgave som Anhang.

Med ovenanførte Pergamentsafskrifter ere ogsaa *Arne Magnussøns* egenhændige Afskrift af A. (Cod. Arn. No. 77 qv.), Papirafskrift af samme paa det store kgl. Bibl. i Kjøbenhavn, ældre MSS-Samling No. 1155a. fol., og Aftrykket hos Paus (2^{den} Part S. 271—310) sammenlignede.

- II. Den kortere. Texten aftrykt efter Perg. Codex No. 58 qv. i den arnamagn. Samling, hvor den tilligemed den nyere Borgarthings-Lov findes skreven med en Haand omtrent fra Midten af det 14de Aarhundrede. Den er her betegnet C.
- Sammenholdt med Papircodex i den arnamagn. Samling, No. 77c., eller *Arne Magnussøns* egenhændige Afskrift af Christenretten i en nu tabt Perg. Codex af den nyere Eidsivathings-Lov i det Resenske Bibliothek (Caps. vj. ord. 2 qv. N. 1.) skreven omtr. i Midten af det 14de Aarhundrede. Den er her betegnet D.
- Med C. er ogsaa *Magnus Einarsøns* nøiagtige Papirafskrift af samme i den arnamagn. Saml. (No. 77 qv. a.) sammenlignet.

I.

(Indholds-Register og Indledning efter B., see Anhanget.)

Þer segir at sira skal barn huert.¹
Þat er nu þui nest at menn skulu [ristnir uera.² oc nitta³ heidnum dome. ala 1
skal barn huert. er boret uerdr. [oc manz houud er a. þo at nockor orkymbli se
a.⁴ oc⁵ engu spilla. Sina seng zor skal huert kona uita. oc lata barn til kirliu
zora.⁶ oc sira.⁷ skal þui zylgia kona. oc kalmadr. oc uæita þui gudciuiar.

Um siring leikmanna.⁸

En ez sot gengr at barneno⁹ a ueg uti.¹⁰ oc ma ei preste na. þa æigu þat¹¹ 2
at gera er með barne zara. ¹²gera tros a bafe oc¹³ a briofte. [oc i huarium stad.
er trismu skal a leggja. oc taka uatn. oc gera tros i oc mæla sua. Et uigi þit uatn.
i nazne zadrur oc sunar oc anndans hælga. oc drepa barne. i uatn. þrysor. oc mæla
þessor ord. Et siri þit i nazne zadrur. oc sunar. oc hælags annda. oc geza þui
barne nazn.¹⁴ En ez barn¹⁵ andaz sidan a gatu.¹⁶ þa skulu þau hallða fram
sidan¹⁷ zor sinni. oc hitta prest. oc mæla þau ord ziri preste. er þau mællto þa. er
þau skirdu¹⁸ barnet. En þau mæla þa ret ziri preste. þa haza þau adr retmællt. oc
er þa barn græxt i kirliugarde.¹⁹ en ez þau mæla þa ei ret ziri preste. þa mællto
þau ei zyr ret. þa²⁰ er þat barn æigi græxt i kirliu garde. hylia skal oc graza i
iord ouigða. sua at æigi nae hunddar [at eta eða²¹ raznar. ne zenadar²² manna.
En ez nær²³ þa er sa sædr .vi. aurum uid biscup er barne²⁴ skuldu²⁵ uardueita.

Um sengzor kens.²⁶

Ez²⁷ kona er²⁸ naudlega²⁹ stod at sengzor sinni. at ein kona er nere³⁰ henne. 3
oc æl hon barn daufr. þa skal hon syna þat kalmanne. at adrum uætte. En ez ængi

Jvfr. Cap. 1—8. G. 1. 21. 22. F. II. 1—6. B. 1—3.

¹) Her segir um gamlan cristin dom uarn of huorfo han byrier of segir i zyrste capitulo huert barn ma sira i naudsynium of huorfo þatt ma gerazst at lagum. Primum capitulum. — Overskr. B. ²) [ialte cristni — B. ³) næitta — B. ⁴) [mgl. B. ⁵) en — B. ⁶) bera — B. ⁷) sira — mgl. B. ⁸) Ingen Ovskr. eller Cap. Afd. — B. ⁹) barne — B. ¹⁰) a leidenne — B. ¹¹) þau þetta — B. ¹²) at — tilf. B. ¹³) annen — tilf. B. ¹⁴) [of þonguz þui i uatn ez þui mu með notorum toste na of mæla sua. Et siri þit i nazne zadrur of sunar of hælags ande. of geza þui nazn of næmna þatt. En ez uatne nær enga kund þa skal sa er með zor barneno huert sem þatt er karll ædr kona. gera troff a bafe of a briofte of a einhuarium stad þeirra sem cristnu skal a leggja of mæla samu ord sem zyr uaro tollð. — B. ¹⁵) þatt — B. ¹⁶) uegh — B. ¹⁷) sidan — mgl. B. ¹⁸) cristnabo — B. ¹⁹) uigðe iord — B. ²⁰) of — B. ²¹) [mgl. B. ²²) zenadur — Pap. Afskr. C. R. 1155. a.; Paus; zenadr — B. ²³) naatt er — B. ²⁴) þat barn — B. ²⁵) stillde — Pap. Afskr. C. R. 1155. a.; Paus; stufdi — B. ²⁶) .ij. capitulum. — Overskr. B. ²⁷) Nu ez — B. ²⁸) sua — tilf. B. ²⁹) naudlega — B. ³⁰) meðr — B.

tona er ner [fengzor hennar.¹ þa skal hon syna þat .ij. talmannum at [þa se barn² huarle blat ne blodegt oc æigi drægill at halse dregen oc æi³ se hennar handa uert⁴ a. ⁵En⁶ ez hon gerer æi sua. þa ma biscop eda⁷ armadr tienna henne mord heidit. hon skal þess synia með lyrittir æidi. með þrialsum tonom .ij.⁸ [oc þar stulu menn uera eida uannder.⁹ sua at menn uit. at þeir uilia¹⁰ i sannum æidum uera stadder eda uitnioburdum. En ez hon þællz at. þa þællr henne til iarnburdar. værðr hon¹¹ ei stír at iarne. þa er hon utleg. oc skal biscop scrixta hene ez lannde brot.¹² oc skal hon sua længi bruttu uera. sem hann¹³ scrixtar henne.¹⁴ En ez hon komr ætr i lannd. oc uil hon i lannde uera. þa skal hon giallda bicipi. .iij. mætr. en tononge [halzt mannz gilldi.¹⁵ oc heitir þat heidins mannz¹⁶ giolla.

¶ Um hiuna skír.¹⁷

- 4 En kann oc sua¹⁸ at beraz at hion .ij. þara¹⁹ með barne sino til [kirliu at stira.²⁰ ziri þui at þau haza æi annara manna loft. ziri mannzæbeþs sater. oc soter sua miot sot a læid at þui barne. at æi ma na preste. [oc ængum²¹ adrum mannum. þa stulu þau stira siolz með þeim hette er þyr [er sagt.²² hælðr en heidit dog. oc²³ þyrmaz uib hiunskap. þar til. er þau zinna²⁴ biscop. oc ma²⁵ hann þa²⁶ loza þeim hiunskap en ei stilia.²⁷

¶ Um onkt²⁸ liki.²⁹

- 5 En ez sua bers at. at barn er með ortymblum alet. ero taluar a bæinum þraman. eda augu i naða æftan. oc³⁰ ærgu liki³¹ alen. oc haza þau³² mannz houud oc manns raust. þau skal³³ ala oc til kirliu þora. oc stira. [oc þoda síðan.³⁴ oc þora³⁵ a þunnd bicips. oc syna honum barnet. oc gera síðan³⁶ sem hann læggr rad til.

¶ Um hærliki.³⁷

- 6 En ez þat barn uerðr alet er hærliki er a. hezer æigi mannz hozud oc æigi mannz raust. þa ma³⁸ þora til kirliu. ez syniz. oc lata prest³⁹ stira. ez hann uil. oc greza groz⁴⁰ i kirliu garðe. [oc læggia þar barnet i.⁴¹ oc læggia þar⁴² iuir hællu. sem þazft. sua at huarle nae hunndar ne reþnar. oc lata⁴³ þo æi iord a þalla. þyr en daut er oc lata lixa sua længi sem ma.

1) [mgl. B. 2) [þat b. [t — B. 3) æingin — B. 4) æbr uom — tilf. B. 5) .ij. — Overskr. B. 6) kv — B. 7) bicips — B. 8) .ij. — mgl. B. 9) [sil þeir eida stulu menn uandader uera — B. 10) uit — B. 11) En ez hon uerðr — B. 12) brot — mgl. B. 13) bicip — B. 14) ez lannde — tilf. B. 15) [þængilldi — B. 16) morbz — B. 17) Ingen Cap. Afd. — B. 18) kv tan sua at — B. 19) stollz — tilf. B. 20) [stirnar — B. 21) [ne — B. 22) [æigir — B. 23) stulu þau — tilf. B. 24) hitta — B. 25) stoll — B. 26) síðan — B. 27) þau. — tilf. B. 28) I Pap. Afskr. (Arne M. egenh.) No. 77. d. qv. i den arnamagn. Saml. er dette Ord læst: onkt; i Pap. Afskr. i Cod. Reg. 1155. a. fol. otúti líti, ald. feilagtigt. 29) .iij. — Overskr. B. 30) æbr — B. 31) ærgubteþha — B. 32) þgar þo — B. 33) þa stoll þau — B. 34) [mgl. B. 35) síðan — tilf. B. 36) æpter þui — tilf. B. 37) Ingen Cap. Afd. — B. 38) þat — tilf. B. 39) late prest [sa of — B. 40) groz — mgl. B. 41) [mgl. B. 42) síðan — B. 43) late (her og næst ndf.) — B.

Um sengzor ambottar.¹

Æz ambot² gerer sengzor sína oc æl hon barn dau³ oc syner⁴ æigi uattom.⁵ 7 þa ma biscop⁶ armadr. kienna hænne morð heidit. þa skal hon [uinna æid. með .ij. tonom.⁶ at hon myrði æigi barn sit. En ez sa æidr zællr. þa [zalle henne til utlægðar.⁷

Um skiring barna.⁸

Born þau oll er alen ero ziri iol. þau skulu skird uera. ziri iolan⁹ æxtan. En 8 þau er¹⁰ alen ero. a¹¹ iola not. þau skulu skird uera a iola dag ziri messo. En þau born sem alen ero ziri zafstu. þau¹² skulu oll¹³ skird uera laugardagen ziri.¹⁴ er menn ganga i .vij. uitna zafstu. um morgenan æxtir. En þau er¹⁵ alen ero [a sunnu not.¹⁶ þau¹⁷ skulu skird uera ziri messo um morgenan. En þau er¹⁸ alen ero um¹⁹ zafstu. þau²⁰ skulu skird uera. a pasta æxtan. En ez alen ero pasta not. þau skulu skird uera a pasta dag ziri messo. [Ez alen ero a huita sunnu æxtan þau skulu skird uera a þeim sama æzni.²¹ En ez²² alen ero a huita sunnu dags not. þa skulu þau²³ skird uera um morgenan ziri messo. En þau born²⁴ er alen ero ziri Jons messo.²⁵ þa²⁶ skulu skird uera. Jons uaku²⁷ æxtan.²⁸ Ez²⁹ alen ero Jons messo not. þa skulu þau skird uera [um morgenan³⁰ ziri messo. Nu³¹ ez madr hezer barn heima³² heidit. æina huæria [þessara .v. natta³³ sem nu ero³⁴ talðar. þa sedizft han³⁵ .vi. aurum uid biscop. [oc haze skirt ziri zimt.³⁶ En ez [inni hezer allar þessar .v. netr.³⁷ þa er hann sædr .iij. mortum. uid biscop. oc haze skirt innan zimtar.³⁸ ælligr er sa [er barne þui skal uarduæita. sædr allu þui.³⁹ er han a. [en þui ze⁴⁰ skal skizta i [.iij. stæde.⁴¹ [tætr biscop þridiung. annan tonongr.⁴² þonðr hinn þridia.

Um hælga daga.⁴³

Einn er iola dagr hinn zyrsti. anper⁴⁴ Stezans dagr. þridi er Jons messo dagr. 9 ziorda er barna messa. .v. er Thomas messa. .vi. er attande dagr iola. .vij. er þrett-
 ande dagr iola. .viii.⁴⁴ kyndils messa. .ix. er krosmessa. .x. haluarz messa. .xi.⁴⁴ hælga

Jvfr. Cap. 9. G. 16—18. F. II. 24. 25. B. 14.

1) .v. — Overskr. B. 2) manz — tilf. B. 3) i heim — tilf. B. 4) Ordet syner er utydeligt i Mbr.; tilskrevet i Margen med Arne M.s Haand; tier — Cod. Reg. 1155. a.; Paus; ter — B. 5) rettom — tilf. B. 6) [sogna með uattom tueimr — B. 7) [zællr han till síte sem adr uar tallt. — B. 8) .vij. — Overskr. B. 9) iolæ — B. 10) En ez — B. 11) a — mgl. B. 12) þau — mgl. B. 13) oll — mgl. B. 14) laugherdagh þan — B. 15) En ez — B. 16) [i. nottena — B. 17) þau — mgl. B. 18) En ez — B. 19) i — B. 20) þau — mgl. B. 21) [En oll þau born er alen ero millum pastadaga of huitu sunnu æxtans þau skulu skird uera a huitu sunnu æxtan. — B. 22) oll þau born er — B. 23) þau skulu — B. 24) born — mgl. B. 25) æxtan — tilf. B. 26) þau — B. 27) J. messo — B. 28) ziri messo. — tilf. B. 29) En ez — B. 30) [Jons messo dagh — B. 31) En — B. 32) inni — B. 33) [nott þessara — B. 34) up — tilf. B. 35) er han settr — B. 36) [mgl. B. 37) [allar hezuir — B. 38) ziri zimt — B. 39) [utlægð er barne þui skuldi uarduæita of allt þat — B. 40) [þui — B. 41) [þridiunge — B. 42) [a ein lut tgr. annan þp. — B. 43) .vij. — Overskr. B. 44) er — tilf. B.

þorsdagr. .xij. er Jons messa. .xiiij. Petros messa [oc Pals.¹ .xiiij. er þeirra [messa
dagr² er hulla i [tin. oc³ Sæliu. .xv. er Olafs messa þyrri.⁴ .xvi. er Laxrans messa.
.xviij. [Mariu messa þyrri.⁵ .xviij. [Michials messa. .xix. er allra heilagra messo dagr.
.xx. Niculas messa.⁶ En þó at Mariu messa [i þastu.⁷ se [eigi i sinum stad skipad.⁸
þa stulu uer hana sua⁹ hallda sem sunnu dag [oc öfre Mariu messo oc sua Magnus
messo um uaret. þeira huær .vi. daga. er engi er¹⁰ non hælgr ziri. [þa ero þeir
iamhælgir sunnu dægi.¹¹ En ex nodor madr uinnr a þeima dagum. þa er hann
sædr .vi. aurum uid biscop.

Um krosshurdi.¹²

- 10 Hozud prestar stulu krossa [gera oc up¹³ stera ziri messodagum allum. sua
myklu þyr sem þeir uitu¹⁴ at bodleid er til. En ex þeir stera ei sua. [eða umbiöda
þeir messo daga. eða imbrudaga.¹⁵ þa ero þeir sædir .iiij. mortum uid biscop.
Nu skal biscop. [huært sumar¹⁶ þara¹⁷ til eidiua þings. oc hoyra þar logbot.¹⁸
oc uæita þar tídir. oc tælia þar¹⁹ ziri mannum. þar stulu²⁰ prestar aller toma. mote
biscupi nauðsynia laust. En þeirra²¹ huær er ei tomr þar mote biscupi. þa er
sædr²² .iiij. mortum silzra. uid biscop. þar skal biscop sia botr þeira. oc allt iembætti
at zullu. at þeir mege uæita þionofsto²³ kuitum oc dauðum. oc retta þar.²⁴ ex þeir
haza [rangt bodet²⁵ messo daga. eða imbru daga. eða²⁶ krossa þa er prestar stera.
þa skal bonnde huær bera adrum. þeim skal kross bera er bæztr er a bō.²⁷

Um krossfall.²⁸

- 11 [En ex kross er þallenn.²⁹ oc segir madr at ei er til hans tomenn.³⁰ [hana
skal suæria³¹ lyrittir eid ziri. En hinn er ber. hezer æina not³² með ser. þa er
bod anner uattr. [oc ner hinn tom. þa er eidi ziriflotet. þeim³³ er bodet uar til
boret. þa er hann³⁴ sædr stiku uitu sem dagr er til. Nu ex sua ber til at [manne
uærðr nettar misminni til.³⁵ oc stendr bod a hænðe honum. þa skal hann [rænna
eða rida³⁶ oc toma i alla stæde þa er bod stilldi tomet haza.³⁷ oc uara menn.³⁸ at
þeir [misæti æigi eða³⁹ misuinni ei. En ex⁴⁰ hann tomr ei i alla stæde. er bod

Jvfr. Cap. 10. 11. G. 19. F. II. 22. 23. B. 13.

1) [mgl. B. 2) [manna messa — B. 3) [mgl. B. 4) þyrri — mgl. B. 5) [er Marteins messa — B.
6) [er Niculas messa .xx. er crossmessa um uaret ætir pastar hon er iæmheilogh sunnudægi þui at hon er loghtafu
a eibzigua þingi. — B. 7) [mgl. B. 8) [her eigi told — B. 9) þó — B. 10) [of er — B.
11) [En þeir aner messo daghar sem nu ero tallder ero iæmhæillgir sem sunnudage hælgr. — B. 12) .viij. —
Overskr. B. 13) [mgl. B. 14) [sa — B. 15) [ædr misera þeir messo daghe ædr miöböda huert sem er
imbrudaghar ædr messo dagar — B. 16) [mgl. B. 17) toma — B. 18) loghtafu — B. 19) þar —
mgl. B. 20) þa stulu þar — B. 21) þeirra — mgl. B. 22) þa settigst han — B. 23) at zulla bod
— tilf. B. 24) a læid — B. 25) [miöbödet — B. 26) eða — mgl. B. 27) i by oc [eigi honom til. — B.
28) .ij. — Overskr. B. 29) [Itu er bod þallet — B. 30) of tuedr eigi till sin hazuz tomet — B. 31) þar
skal uinna — B. 32) Rettet herfra til vatt i Pap. Afskr. C. R. 1156. a.; vatt — Paus; cia uatt — B.
33) [of ner [a þa eigi eidi zirir toma — B. 34) hin — B. 35) [man misminnir — B. 36) [rida ær
gange — B. 37) stilldi toma i — B. 38) uibr — tilf. B. 39) [mgl. B. 40) þa er — B.

skildi toma. þá er hann sectr sítu sem dagr er til. En¹ hann tómr i alla stæde þá er hann orsectr.² Nu eþ þor orðizft er maðr a hodburd til oc zlytr⁴ maðr hus eþ adal⁵ tuxtum. oc zorer⁶ eþ bodlæid. þá skal þingat⁷ bera sem [zyr þar hann.⁸ i adal⁹ tuxt. en¹⁰ hann ber æi sua. þá er¹¹ sítu sectr. sem [dagr er til.¹² En eþ maðr zorer hus eþ¹³ bodlæid [eða zra adal tuxtum.¹⁴ þá skal hann bera einu sinni með uatto .ij. a adal tuxtir.¹⁵ En síðan er hans abyrd a allum bodom¹⁶ at bera i braut. oc¹⁷ meðan hann nytir ser til atre eða ænngs. En þegar hann giærdir æigi um oc zællr i nauta troð. oc¹⁸ hozn. oc gengr iuir [ze. eða zole¹⁹ þá skal hann bera. [þar um.²⁰ til þess þoar. en hinn²¹ þar zyr oc laupi þui ser ozn.²²

Um sunnu dags hælgi.²³

Nu hæz²⁴ sunnu dags hælgr. laugar dag at²⁵ none oc hælðr til þess er dagr 12 er eþ²⁶ himni a manadag. En²⁷ bonnde er²⁸ a orko með hionom sinum.²⁹ þá er hann sectr .vi. aurum³⁰ ziri hion sin. Nu er hion hans ero³¹ tæctinn æinsamenn a orku. þá skal bonnde loysa þau undan. með .vi. aurum [við biscop.³² eða biode hann huð þeirra fram ziri biscups armanne.³³ En huær zrials manna.³⁴ loysi sít undan uerti³⁵ .vi. aurum [við biscop.³⁶ armadr³⁷ skal haza uitni til. at þeir³⁸ misvinni³⁹ en æi þrongia⁴⁰ til eida. Nu ma maðr byria zærd sina⁴¹ sunnu dag með byrði. þá er hann ber [með einum⁴² zælli.⁴³ a annare auglu ser.⁴⁴ En eþ hann ber .ij. zatlum. þá er hann sectr .vj. aurum við biscop. maðr ma zara sunnu dag⁴⁵ með lly. þá⁴⁶ er hann riðr a ozan sættar laust. oc með lasse þui er hann gyrðir æi reipum.⁴⁷

Um gilldri manna.⁴⁸

Maðr ma ganga um gilldri sít. oc tæcta [þat or. er i er tomet.⁴⁹ oc gilldra æztr. 13 oc gera æcli nyt uid. sættarlaust. Maðr ma zara a zifti um sunnu dag. oc eþ hann rizr han⁵⁰ not sina. þá ma hann bota með bastum. en æi með garne. Oc⁵¹ maðr

Jvfr. Cap. 12—20. G. 18. F. II. 24—38. B. 14.

1) eþ — tilf. B. 2) eigi settr. — B. 3) z. — Overskr. B. 4) zorer — B. 5) eðale — B. 6) zorer — mgl. B. 7) hin þingat — B. 8) [hinn þar — B. 9) eðale — B. 10) eþ — tilf. B. 11) han — tilf. B. 12) [eðorett se. — B. 13) Nu eþ han zorer hus fram zra — B. 14) [mgl. B. 15) eðaletuft — B. 16) Oprindelig bondom, men rettet baade ved at overstrege og underpunktere u — A. bodom — Pap. Afskr. 77. d. qv. bændum — Pap. Afskr. C. Reg. 1155. a.; Paus. 17) oc — mgl. B. 18) troð oc — mgl. B. 19) [zenadr — B. 20) [um fram — B. 21) han — B. 22) Saal. i Mbr.; taupe ser þui vopn. — Pap. Afskr. C. R. 1155. a.; Paus; taupi með þui ser hozn. — B. 23) .gi. — Overskr. B. 24) up — tilf. B. 25) zra — B. 26) a — Pap. Afskr. C. R. 1155. a.; Paus; a — B. hvilket ogsaa udentvivi er rigtigere. 27) eþ — tilf. B. 28) þá tætin — tilf. B. 29) sinum — mgl. B. 30) uidr biscop en adrum .vj. aurum — tilf. B. 31) uerða — B. 32) [mgl. B. 33) biode þps. armanne huð þeirra. — B. 34) maðr — B. 35) með — B. 36) [mgl. B. 37) þps. arm. — B. 38) þau — B. 39) misvinnu — Pap. Afskr. 77. d. qv.; misminne — Pap. Afskr. C. R. 1155. a.; Paus; misvinni — B. 40) þeim — tilf. B. 41) a — tilf. B. 42) [i — B. 43) eþr — tilf. B. 44) ser — mgl. B. 45) a sunnudægi — B. 46) þeirri — B. 47) reipi om. — B. 48) Ingen Cap Afd. — B. 49) [er eþ notott er i — B. 50) han — mgl. i Pap. Afskr. C. R. 1155. a.; Paus; B. 51) eþ — tilf. B.

lægg¹ net sín. þá ma² hann taka af zifta. [oc bera æi net up oc þurta. zore³ æi a stanger eða a sprota. En af hann gerer æithuært þetta.⁴ þá er hann sectr .vi. aurum uid biskup.

Um gesta.⁵

- 14 Af gestar toma a hænndr manne .iiij. eða ziorom zléiri. En af hann hezer⁶ miol. þá ma hann lata hafa a sunnu degi. [sem annan synan dag.⁷ settar lauft. [þat sem hann nortir uid gesta.⁸ oc slatra oc hængia millim hurdar asa oc bera æi i bur ut.

Um stoklund.⁹

- 15 En þeir¹⁰ er sittia a stollanndum. þeir stulu slaxer za ser trossa alla oc bod oll.¹¹ at þeir misete æigi eða misuinna.¹² þá ero þeir sectir¹³ .iiij. mortum vid biskup. En þeir ero oc æi skyldir til at zara til þinga nema biskups armadr. sennði¹⁴ þeim bod [i bygd sina.¹⁵

Um hælgi.¹⁶

- 16 Nu byriar madr¹⁷ zærd sina a laugardegi. ziri non.¹⁸ með [lliz. eða zall byrði.¹⁹ zare meðan synkt er.²⁰ siti tyr meðan hælagt er. En af hann zær a²¹ hælgi. þá liggia²² uid .vi. aurar silzrs. En af hann gerer²³ zærd sina heiman²⁴ a zriadegi. eða zyr i uifunni. þá ma hann zara settar lauft. með sua myklu sem hann zær.²⁵ En af [madr zær með²⁶ skip sit a laugar degi. þá ma hann zara þingat til lannz²⁷ sem hann uil. oc lasta zatum up or. zlodar male. oc zara þegar synkt er.²⁸ En af hann zær um hælgi. þá er hann sectr .vi. aurum uid biskup. En af hann zær með zatum sinum²⁹ a zriadegi eða zyr i uifunni. þá ma hann zara um hælgi sem³⁰ hann uill settar lauft.

Huat ninna skal um hælgi.³¹

- 17 En³² af biorn þær smala mannz. i stoge.³³ eða bita dyr. þá ma hud af zla. oc zora³⁴ liot hæim [or stoge.³⁵ huat degi sem er. Af madr tomr af lannde þui. er lit er tristit. oc sægiz uera cristin. [En af hann kann³⁶ næzna prest. þan er stirdi han. oc gudzadur oc gudmodor. þat hældar³⁷ honum.³⁸ En af hann missir þess.

1) nidr — tilf. B. 2) stall — B. 3) [en eigi up a land bera at þurta of — B. 4) þeirra er olægt er — B. 5) .z.ij. — Overskr. B. 6) of hezuer han till — B. 7) [mgl. B. 8) [sua myktit sem þær nortia — B. 9) .z.iiij. — Overskr. B. 10) Men þeir aller — B. 11) oll — mgl. B. 12) [gera anast huart — B. 13) þá sekkizst þeir — B. 14) gere — B. 15) [ædr tome bod i bygd þeirra. — B. 16) .z.iiij. — Overskr. B. 17) Af madr byriar — B. 18) hælgi — B. 19) [lasse ædr byrði — B. 20) en — tilf. B. 21) um — B. 22) honum — tilf. B. 23) byriar — B. 24) hæiman — mgl. B. 25) hezuer — B. 26) [han fiennir — B. 27) sendistobar — B. 28) zara brott þegar han uill. — B. 29) með zor sinni — B. 30) þegar — B. 31) .zv. — Overskr. B. 32) En — mgl. B. 33) toge — B. 34) zlytia — B. 35) [mgl. B. 36) [þa a han att — B. 37) hældr — B. 38) uppi — tilf. B.

þa skal þeim zimt gera er i husi hezer at hann se stídr at zimt. En ez hann er eigi stídr.¹ þa liggia [uid .iij. mætr bonndans.² En hinn zere utlegr.

Um hælga daga.³

A allum hælguum dagum skal hialpa litum. dauðra manna. nema iola dag ei.⁴ 18 oc langa zriadag oc ei⁵ passa ærtan. ziri ringinga tima oc ei passadag hinn zyrsta. En ez einhuær græzr⁶ a þeima⁷ dagum er nu ero talder. þa er hann sæctr⁸ .vi. aurum uid bífup.

⁹Ez zall tomr i bu mannz. þa skal zla lata. oc up hyllda.¹⁰ sua sunnu dag 19 sem sytlan dag.¹¹

¹²Ez þuattr er up hængdr ziri hælgi. þa skal hanga tyr.¹³ Ez¹⁴ hann er i 20 uatn drexpinn.¹⁵ oc hængdr up síðan. þa er han¹⁶ sæctr .vi. aurum bífupi.¹⁷ er þat¹⁸ gerer. En ez nídr zællr. þa bere inn. oc hirði sættar lauft.¹⁹ En ez lerezt liggir a bliti oc er a²⁰ lagt ziri hælgi. þa ma tyr liggia um hælgi. En ez i uatn er drepet um hælgi oc lagt síðan a blit. [þa sæctizft hon .vi. aurum uid bífup.²¹ ²²[Sunnu not. oc zriadags not oc þær nettr er iamhælgar ero sunnu not. oc um morgenen ærtir. ero .vi. aura dagar.²³ ez mádr tætr þa tono. þa er hon set²⁴ .vi. aurum uid bífup [um hueria þa not.²⁵

²⁶Eigi skal za tono ser.²⁷ [þær .iij. uitur. er nestar ero²⁸ iolom ziri.²⁹ oc 21 eigi ziri aftannda dag. .xiiij.³⁰ oc ei [þær priar uitur er nestar ero³¹ Jons meffo.³² oc eigi [.iij. uitum ziri³³ Michjals meffo. Oc³⁴ ængi skal тона za. a þeim .ij. uitum. er nestar ero ziri³⁵ .vij. uitna zafstu. En ez mádr tæctr tono a þeima tidum. er nu ero taldar þa er hann sæctr .vi. aurum uid bífup. Ez mádr tæctr tono i langa zafstu. þa liggia uid .iij. mætr.³⁶ En ez mádr tæctr tono.³⁷ er .iii. aura dagr er um morgenen ærtir. þa liggia honum uid .iij. aurar. at uiti. þat a bífup.³⁸

Jvfr. Cap. 21. G. 27. F. III. 9. B. 7.

1) þa stídr at zimt — B. 2) [bonde uidr .iij. mætr — B. 3) .xviij. — Overskr. B. 4) ei — mgl. B. 5) ei — mgl. B. 6) En ez græzret uerdr — B. 7) einum huarium þessom — B. 8) þa setlist [a — B. 9) .xviij. — Overskr. B. 10) uplima lata — B. 11) [sem adra daghæ. — B. 12) .xviij. — Overskr. B. 13) þa st. þær hanga tyr. — B. 14) En ez — B. 15) honom er drepet i uatn — B. 16) [a — B. 17) uidr bífup — B. 18) þat — mgl. B. 19) En ez nídr &c. — mgl. B. 20) nídr — B. 21) [þær liggia uidr .vi. aurar bífupi. — B. 22) .xij. — Overskr. B. 23) [Ez mádr tæctr tono a .vi. aure nattom. a zriadags not. sunnudags not ædr a þeim nattom [sem iamhælgar ero sunnudags not of er um morgonen ærtir .vi. aure dagr. — B. 24) han [ætr — B. 25) [mgl. B. 26) .xx. — Overskr. B. 27) [er — mgl. B. 28) [a þeim manade er nestar er — B. 29) ziri — mgl. B. 30) .xiiij. da — mgl. B. 31) [þa er .iij. uitur ero till — B. 32) J. uatn — B. 33) [þa er .iij. uitur ero till — B. 34) oc — mgl. B. 35) a þeim halluom manade er nestar er — B. 36) bífupi — tilf. B. 37) a þeirri not — B. 38) þa setlist [a .iij. aurum uidr bífup. — B.

22 ¹Hiunskapr þa er meínlaus er saman tómen.² at guds³ lagum réttom. oc at uilia huarstuæggia þeirra [er saman ero tómen.⁴ oc annara frænda. þat skal huarle skilia⁵ karl ne kona. þo at broyting gange a skaplyndi þeirra. En þo at hiun⁶ [segir skilit⁷ millim sín. þa ma huarle [þeirra ser til þorræde læita. þaðom þeim líxandom.⁸ huarle at guds lagum. ne manna. En þo at hann tuangez henne líxanda. er þyr atte hann. þa ero þau born. ei arygeng.⁹ er þa gerer¹⁰ hann með þeirri tóno.¹¹ huarle at guds lagum. ne manna. oc sua hit sama.¹² [þo at¹³ hon gíxtiz adrum manne. þa ero þau born eigi arygeng. er þa gerer¹⁴ hon [með þeim manne.¹⁵ En þat þeira hiona¹⁶ er skínade uældr. [þa er þat salat¹⁷ .vi. aurum uíð bísarp. En þa er réttir hiunskapr. oc¹⁸ með réttó¹⁹ saman tómen. [er huarle er a sýzskaper. ne frændseimi²⁰ en talt er i lagum uarom.²¹ ²²En ez máðr uill ser tuenzangs læita þa skal han [rade læita uíð frendr þeirar.²³ er skýlðazster ero til þorræda at lagum réttom. En þui neft skal han læita hennar uilia. Nu læggia þeir skæznu²⁴ til. of komr hann til þeirar²⁵ zæstingar²⁶ skæznu. þa skal²⁷ taka .ij. menn þa sem uiliafter²⁸ ero a þeim fryndi.²⁹ annan ez sínu skæznu³⁰ líði. en annan ez frændom hennar. [oc senda til hennar. oc hýzra³¹ huar hon tuedr næi uíð þui rade.³² eða ia. En ez hon tuedr ia uíðr. eða þægir. þa ma hiunskapr bindazst. bæde at guds lagum oc manna. En ez hann uerðr þunndin. þa ma hann alldri³³ riuzza medan þau líza bæde.³⁴ En ez hon segir³⁵ næi uíð honum.³⁶ þa ma þann hiunskapr eigi at lagum saman binnda.³⁷

23 ³⁸Ez³⁹ tona uerðr nauðig gíxt. þa ma hon segia skilit millim sín oc bonnda síns.⁴⁰ a huærium dægi. er hon uil innan tolz manada. En ez hon býr með⁴¹ honum .xij. manade. eða einum manade længr þa a hon alldri uon til nífuædes.⁴²

Jvfr. Cap. 22. 23. G. 25. F. III. 5. 11—13. B. 17.

1) .ggi. — Overskr. B. 2) of — tilf. B. 3) landy — B. 4) [mgl. B. 5) þa skal huarle skiliazt uíðr annatt — B. 6) I Mbr.: hñ, hvilket almindelig betegner: henn, men her uidentvill ma opses: hiun, hvilket Ord ogsaa Arne M. til Veiledning har skrevet i Margen og optaget i Texten i sin egh. Afskr. No. 77. d. qv. i den arnam. Saml.; hun — Pap. Afskr. C. R. 1155. a.; Paus; þau — B. 7) [skilf — B. 8) [læita ser þorræðess. ei han ser tuenzangs of ei hon ser gíxtingar — B. 9) arygengen (her og nedf.) — B. 10) geter — B. 11) með henni — B. 12) sua at sumu — B. 13) [ez — B. 14) geter — B. 15) [mgl. B. 16) hiona — mgl. B. 17) [stettizst — B. 18) er — B. 19) er — tilf. B. 20) nermæir — tilsat i Margen i A. med Arne M.s Haand; og opt. i Texten i hans egh. Pap. Afskr. 77. d. qv.; mgl. i Pap. Afskr. C. R. 1155. a.; Paus; [huarte með frændseimi ne skýskapp nær meir — B. 21) uarom — mgl. B. 22) .ggi. — Overskr. B. 23) [læita frænda rade þeirra — B. 24) Nu læggia þeir skæznu — B. 25) þeirar — mgl. B. 26) zæstar — B. 27) han — tilf. B. 28) skilritazster — B. 29) a þeirri skæznu — B. 30) skæznu — mgl. B. 31) [mgl. B. 32) uíð þeirri rade gíxt — B. 33) eingin máðr — B. 34) þau uilia bæde saman uera. — B. 35) tuedr — B. 36) honum — mgl. B. 37) þa ma hionskapr ei handazst at lagum. — B. 38) Ingen Cap. Afd. — B. 39) En ez — B. 40) ma hon skiliazt uíðr bonnda þa — B. 41) með over Linien med Tegn til at indskydes; maaskee med Arne M.s Haand? — A.; opt. i Texten i Pap. Afskr. 77. d. qv.; mgl. i Pap. Afskr. C. R. 1155. a.; hia — Paus; með — B. 42) þa ma hon alldri skiliazt uíðr han. — B.

¹Engi madr skal hafa i husi sinu stax eða stalla. vit² eða blot.³ eða þat er til 24
 heidins sidar uelit.⁴ En ez⁵ heyer oc uerdr hann at þui kunnr eða sannr. þa er
 hann utlægr oc uheilagr. oc huér peningr year hans. Nu ez blot er runnit i husi
 laulausu⁶ matblot. eða læirblot gort i mannzliki. ez læiri. eða ez dægi.⁷ þa skal
 hann⁸ þedan loysa i brot. með lyrittar eidi. sædr .iij. mortum⁹ ez¹⁰ eidr þellz.¹¹
 En ez runnit er i lafum.¹² i terom. eða listum. i byrdum. eða i ortom. þa er sa¹³
 utlægr.¹⁴ er þeim lylli¹⁵ uardueitir. er at gengr. En¹⁶ ez hit er¹⁷ i buri¹⁸
 mannz.¹⁹ oc ero a uindaugu oc ligger á starru. eða strae. þa heitir þat stunga zole.
 þa ma bonde²⁰ loysa þat brot²¹ með lyrittar eidi. sædr .iij. mortum ez eidr þellr.
 En ez runndit er.²² unndir starru.²³ eða strae. oc matte eigi unndan læggia i hus
 þar undir.²⁴ þa er sa utlægr oc ze hans allt er lylli²⁵ uardueitir.

²⁶Allt²⁷ utlægdar ze er biscop geyr sot a. þa a hann i²⁸ þridiung. konongr 25
 annan. bondr þridiung²⁹ er um doma.

³⁰þat er allt ett. er mannz hannda uert ganga til.³¹ þat er³² claxe tyrtir. 26
 eða þellr i bru. eða uellitir madr³³ skipi. eða retr³⁴ madr a iss uorran. eða þellr
 tre a. [er madr heyer storat. eða þellr tre a þat. er madr heyer ællo i latt.³⁵ eða
 [uerdr ez þui daufr. at³⁶ þast stændr i bædi.³⁷ eða þellr i brunn. þa er þat [allt
 ett. þat er³⁸ allt lozat at eta er syn er bane til. En þat er [allt suida. er³⁹ orsla
 sot drepr. eða reid lystr. eða brada sot tomr at. þat er eigi et.⁴⁰

⁴¹Fiorom sinnum a tolymanadom ero imbru dagar. þa skulu prestar bioda. 27
 En huér madr er toly uettra er gamall. eða [tolz uettrom⁴² ældri. skal þasta⁴³ alla.
 ez hann⁴⁴ er heill. En sa er ei þastar eða etr [liot. eða⁴⁵ huit a⁴⁶ imbru dagum.
 hann er sædr .vi. aurum uid biscop. En ez madr tomr iun.⁴⁷ þar sem madr etr
 liot a þriadægi. oc spyr hinn⁴⁸ at. hui etr þu liot nu. [oc er þriadagr.⁴⁹ hann⁵⁰

Jvfr. *Cap. 24. 25. G. 29. F. III. 15. 2. B. 16. Cap. 26. G. 26. F. II. 42. B. 5. Cap. 27—29. G. 20. F. II. 31—43. B. 6. 13.*

¹) .xxij. — Overskr. B. ²) vitt — B. ³) ædr rott. — tilf. B. ⁴) horguer — B. ⁵) notor —
 tilf. B. ⁶) i laulausum hufum. — B. ⁷) ædr hamgrer — tilf. B. ⁸) þat — tilf. B. ⁹) uidr biscop
 — tilf. B. ¹⁰) sa — tilf. B. ¹¹) þellr — B. ¹²) undir basom — B. ¹³) madr — tilf. B.
¹⁴) of ze hans allt — tilf. B. ¹⁵) þan lyllir — B. ¹⁶) Nu — B. ¹⁷) ez hittist — B. ¹⁸) eignar
 buri — B. ¹⁹) mannz — mgl. B. ²⁰) sa bonde er þat bur a — B. ²¹) i. sit undan — B.
²²) ez hitt uerdr — B. ²³) stor — B. ²⁴) of matte þat ei uttan undir liggia — B. ²⁵) þa lyfta — B.
²⁶) Ingen Afd. — B. ²⁷) þat — tilf. B. ²⁸) þa a biscop þer ez — B. ²⁹) hin .iij. bondr þeir — B.
³⁰) .xxij. — Overskr. B. ³¹) att — B. ³²) ett ez — tilf. B. ³³) i — tilf. B. ³⁴) elltir — B.
³⁵) [mgl. B. ³⁶) [mgl. B. ³⁷) stendr þast i bæsi. — B. ³⁸) [mgl. B. ³⁹) [tuæisa ædr — B.
⁴⁰) Her er i Mbr. A. indheftet det foran S. 336 og 341 omtalte Pergaments-Blad C. af den ældre Borgar-
 things-Christenret. ⁴¹) .xxv. — Overskr. B. ⁴²) [mgl. B. ⁴³) þa — tilf. B. ⁴⁴) madr — B.
⁴⁵) [mgl. B. ⁴⁶) þriadagum i — tilf. B. ⁴⁷) garande — tilf. B. ⁴⁸) þan — B. ⁴⁹) [mgl. B.
⁵⁰) en hin — B.

suarar.¹ ef er degra uillr.² oc tekr ut bita þeim. er hann hezer³ i munni ser. þa liggir ængi sekt uid. oc gange⁴ til scrifta. En ez hann suarar. at nu gengr æi [stia⁵ a stia.⁵ oc suelgir niðr [þeim bita.⁶ þa hætir sa biti⁷ dyri. giallði .iij. mætr biscupi.⁸ oc gange til scrifta. En ez hann etr længr⁹ fram a læid. oc uil æi ærlata oc æigi til scrifta ganga. þa er hann maðr hœidin oc drygir hœidin sið. oc er hann utlægr oc uheilagr. oc huær þæningr þear hans. En ez maðr ettr tiot i langa þastu eða i imbru dagum oc tom¹⁰ tross at garde honum.¹¹ þa er hann sekr .iij. mortum vid biscup.

28 ¹²En ez maðr etr¹³ i langa þastu. sa ma æi tallaz¹⁴ daguillr. sa er utlægr. oc þe hans allt. þat er i æigu hans er.¹⁵ En ez þionn mannz etr tiot i langa þastu.¹⁶ þa er hann utlægr.¹⁷ oc skal¹⁸ uera i uallde skapdrottens [hans er a.¹⁹ huart hann uill loysa hann²⁰ undan þui²¹ giallde. halzt þængillði tononge. oc kaupa [honum sua²² lannzuift. eða hit ælligr. at hann þare ez lannde brot.²³

29 ²⁴En ez maðr gengr a uillator i mort uti.²⁵ Ez hann hezer²⁶ genget²⁷ .vij. daga oc .vij. netr. En ez hundr þylgir honum. þa skal han þyrr eta hundden. en hundden ete hann. En ez hann hittir ros. þa skal hann þyr eta þat²⁸ en hann suællti længr. En þegar hann tomr i bygðir.²⁹ þa skal hann segia til misætes fins. mannum.³⁰ oc ganga³¹ til scrifta. þa liggir ængi sekt uid. En ez hann loynir oc tomr up siðan oc uærðr hann sannr at.³² þa er hann utlægr oc þe hans allt.

30 ³³þat er oc þiribodet at noðor³⁴ maðr skal þa þrentono sinnar.³⁵ [ser til tono.³⁶ eða³⁷ þrenndæiuar sinnar. ne gudciuia sin.³⁸ allar ero unndan stildar. nema su æin [tona æi. er maðr læidir³⁹ i kirtiu. þui at þat er ædi nema tosgirni æinn. Nu skal tælia⁴⁰ þrensemi þeirra [i .v⁴¹ læ oc tate⁴² at .vij⁴³. En at þrenndæiz. tæli .iij.⁴⁴ læ oc tate⁴⁴ at .v⁴⁵. En ez maðr tædr ner mæir. þa ma⁴⁵ æi æiga at lagum.⁴⁶ En ez biscups armadr þær til talumann at tælia þrenndsemi þeirra. huart sem⁴⁷ tæl bettrum stilum eða uærrum. þa skal⁴⁸ þora sunndr

Jvfr. Cap. 30. G. 24. F. III. 1. B. 15.

1) sua — tilf. B. 2) daghuillr — B. 3) þa — tilf. B. 4) þo — tilf. B. 5) [stia⁵ a stia — B. 6) [mgl. B. 7) þa .h. þat bitin hin — B. 8) biscupi — mgl. B. 9) siðan — B. 10) tomr — B. 11) hans — B. 12) Ingen Afd. — B. 13) tiot — tilf. B. 14) þa ma han æi eita — B. 15) þat er han a — B. 16) En ez maðr etr manns tiot — B. 17) þa er þat utlægt — B. 18) þat — tilf. B. 19) [mgl. B. 20) þatt — B. 21) með þui at han — B. 22) [þui — B. 23) eða þare utlægr. — B. 24) .ggvj. — Overskr. B. 25) a mort — B. 26) of hezur han — B. 27) .xiiij. döggr — tilf. B. 28) ross — tilf. B. 29) till bygðar — B. 30) manni — B. 31) gange — B. 32) þui — tilf. B. 33) .ggvj. — Overskr. B. 34) þat er tallt i lagum at eingi — B. 35) þrenndonor [nar — B. 36) [mgl. B. 37) ne — B. 38) gudþizuiar [nar — B. 39) [er tarllmaðr læidir tono — B. 40) þra þædr — tilf. B. 41) [tælia þra .vij. — B. 42) tafa — B. 43) En þrenndæiua skal tælia i .iij. — B. 44) tafa — B. 45) han — tilf. B. 46) togmæte. — B. 47) han — B. 48) han — tilf. B.

frændsemi þeirra. með .viij. manna vitnum. .ij. or fadærnir hans. oc .ij. or modærni hans. [oc .ij. or fadærnir hennar. oc .ij. or modærni hennar.¹ En ef þau sítta .iiij. manade. eða .iiij. manadom lengr. þra þu er bispur armadr hezer þeim stæznu gorða.² þa ero þau sæl .iiij.³ mortum. Ef þau leida⁴ vitni sín⁵ a þeim .iiij. manadom.⁶ þat⁷ vitni skulu þau lata leida a þingi. huart er þau gera þat þing eða anner madr.⁸ a sornom dagum.⁹ [En ef þau ero æi leid. þa skal æi til uitnis huæzt um allr sidan.¹⁰ Nu skal hann enn gera¹¹ þriggia manada stæznu. at hann skilz uid hona. En ef hann sitr tulenne .iiij. manada stæznur. þa ero þau sæl .vi. mortum. þa skal enn gera þridiu .iiij. manada stæznu. at þau skilz.¹² En ef hann sitr¹³ hina þridiu .iiij. manada stæznu. þa ero þau sæl .ix. mortum uid bispur. þa gere enn bispur armadr.¹⁴ at þau se skild. ef þau ero þa æigi skild. þa ero¹⁵ bæde utlæg. oc ze þeirra allt. þa skal bispur af tala þyrft¹⁶ .ix. mætr ef¹⁷ hann hezer sotta hann til.¹⁸ þa skal þrífxta¹⁹ utlægom övri. tædr bispur þridiung.²⁰ tonongr annan.²¹ logmadr²² hinn þridia.

²³ þa skal bispur uera at stole.²⁴ er tonungr uill.²⁵ oc rettsosen er til.²⁶ oc 31
her er uigdr til starzs.²⁷ oc stols. ver skulum honum ze geza. En hann skal off
tidir uæita. oc alla þionofto²⁸ er til hans æmbettis hoyrir.²⁹ En uer skulum
honum (geza)³⁰ þiordong tiundar.³¹ hann skal off tenni menn þa. þa er hann uæit
at tunnafto haza³² til. born at flira oc scrifta malom uarom at lyða.³³ oc kirkiur
uarar með sornom³⁴ uardueita. oc off æmbetti þat allt uæita er cristni uare
boger.³⁵ En ver skulum honum ze vart geza slict sem nu er tallt.³⁶ [þær tiundir
af allestonar³⁷ sate sinu³⁸ af hamal³⁹ þyrni⁴⁰ sem af byggi.⁴¹

⁴² En tiund skal a atre gera. oc skifta i þiöra luti. skal bispur tala þridiung.⁴³ 32
kirka annan. prestur hinn þridia. þatæter menn hinn þiorda. oc þare bönðr sialzer

Jvfr. Cap. 31—33. G. 8. 9. F. II. 11. 18. 19. 44. B. 11.

¹) [mgl. B. ²) h. þeim stæznt — B. ³) .ij. — B. ⁴) eigi — tilf. B. ⁵) sín — mgl. B.
⁶) þa skal allri uera till uitnis huæzt um allr sidan — tilf. B. ⁷) þau — B. ⁸) adrer men — B.
⁹) a suornom dægi — B. ¹⁰) [mgl. B. ¹¹) honom adre — tilf. B. ¹²) En ef han sitr tuenne &c. —
mgl. B. ¹³) þau sítta — B. ¹⁴) þa skal gera þeim þimt — B. ¹⁵) þau — tilf. B. ¹⁶) þær — B.
¹⁷) er — B. ¹⁸) um. — B. ¹⁹) sidan skifta i þridiung — B. ²⁰) ein — B. ²¹) [afar adere of —
tilf. B. ²²) I Mbr. den sædvanlige Forkortning for Ordet madr; dog vilde Fleertals-Formen logmenn i
Betydningen af logunautar ligesom nedenfor i Cap. 44, og ligesom bönðr i Cap. 25, upaatvilelig være
rigtigere. ²³) Um bispur stoll., som Overskrift, men med en nyere Haand — A.; .xxviiij. — Overskr. B.
²⁴) þa er bispur at lande — B. ²⁵) [etia till — tilf. B. ²⁶) til — mgl. B. ²⁷) starzs — B.
²⁸) vinna þa — tilf. B. ²⁹) tætr — B. ³⁰) Till. i Margen og med en nyere (Arne Magnussöns?)
Haand; synes at være udeglemt i Mbr. ved Skjodeslöshed af Skriferen; optaget i Texten i Pap. Afskr.
77. d. qv.; mgl. i Pap. Afskr. C. R. 1155. a.; Paus; þa — B. ³¹) uarrar i mote — tilf. B.
³²) haza — B. ³³) skrifta mall hoyra — B. ³⁴) sornom — B. ³⁵) Saaledes i Mbr.; þær — Pap.
Afskr. C. R. 1155. a.; Paus; þyrnar — B. ³⁶) stillt. — B. ³⁷) [En þat er allstonar tiund af — B.
³⁸) [ua — B. ³⁹) hamal — A.; hamul — B. ⁴⁰) þyrni — B. ⁴¹) byggsate. — B. ⁴²) Ingen
Afd. — B. ⁴³) þiordong — B., rigtigere.

mæð þeirra lut. oc skipti sem hann uill¹ suara ziri gudi. En bonnde skal uarduscita alla² tiund. til þess er [tiund oll er tædin.³ En þa er sitr iuir tiund .xij. manade. oc uil æi gera. [æxtir þui⁴ sem nu er mællt. [þa er hann sædr .iij. mortum við biscup oc gere ænn tiund sem adr. En ez hann sitr iuir annat ar.⁵ þa er hann sædr .vi. mortum.⁶ sitr hann⁷ iuir [hit þridia⁸ ar. þa giallde hann .ix. mætr. En þat ze a biscup.⁹ En biscups armadr skal gera¹⁰ zimt til. at up se lotet bæde sett- enne oc tiunnd. En ez hann lytr æigi at zimt. þa er hann utlægr oc ze hans allt. [oc skal biscup taka zyrst ez .ix. mætr. ez hann sotte hinn til. En sidan fliztiz¹¹ i þria stæde. biscup tale þridiung.¹² konongr annan bøndr hinn þridia. Nu skal biscup toma i huern þridiung. a huarium tolz manadom. oc syngia þar¹³ tidir at houud kirtiu.¹⁴ oc zærma¹⁵ born manna. þa odlaz hann ze manna. ez hann gerer sua. En ez hann tomr æigi sua. mannum tidir at uæita. oc ganga engar nauðsyniar hans¹⁶ til. þa er hann ez reidu sinni. þat ar. er hann tomr æi. En þesser¹⁷ ero nauðsyniar hans.¹⁸ [liggr hann¹⁹ siutr. eða far. eða konongr sennidir ord. æxtir honum.²⁰ eða ærlibiscup. oc zær hann [þeirra ærennda.²¹ þa a hann at haza reidu sina. þo at hann tome æigi þar.²² þa²³ ero nauðsyniar hans taldar.²⁴ ²⁵Prestrar þeir aller²⁶ er sitia at houud kirtium. þeir skulu bod hœuia oc lata þui²⁷ bode zylgia ner biscup skal [toma oc²⁸ mannum tidir uæita. Nu skal prestr²⁹ er sitr a³⁰ houud kirtiu³¹ uæita³² .iij. natta uist³³ biscupi sinum³⁴ mæð .x. men³⁵ oc hesta .vi.³⁶ a uettrar dægi. en a sumar dægi³⁷ .x. hesta oc taum heft ziri. Prestr³⁸ skal za biscupi mat oc mungat yrit.³⁹ oc lagmannum hans. taum heft(e) hans⁴⁰ oc⁴¹ þeim sem hann ridr.⁴² þa⁴³ skal geza torn.

33 ⁴⁴Nu skal lata⁴⁵ hœimta reidu biscups. [þann er hann skipar til.⁴⁶ oc hœuia⁴⁷ up stæznu bod i herade. oc lata þat zylgia bode. at þingat [tome aller. mæð⁴⁸ reidu biscups. til stæznu býar. þeir menn sem þa⁴⁹ gera still a.⁵⁰ [þa lætr hann þar uid tæða.⁵¹ En þeir er ofstill gera. oc æi toma þar. mæð reidu biscups. hann skal stæzna þeim i herad annat. æxtir ser. aller þeir er þar gera still. þa ma⁵² hann

1) [sua sem þeir uilia — B. 2) alla — mgl. B. 3) [oll er borb — B. 4) [mgl. B. 5) [mgl. B. 6) uibr biscup. — tilf. B. 7) En ez han sitr — B. 8) [.iij. — B. 9) þa er han settr .ix. mortum (hgr uibr biscup. — B. 10) honum — tilf. B. 11) [of stat sipta þui — B. 12) tætr biscup ein — B. 13) þar — mgl. B. 14) h. kirtium — B. 15) þar — tilf. B. 16) hans — mgl. B. 17) þatt — B. 18) hans — mgl. B. 19) [ez han er — B. 20) [. honum ord — B. 21) [sua at tirtia rætr ær ærhibiscup — B. 22) þar — mgl. B. 23) En þær — B. 24) en tigi zæiri. — tilf. B. 25) .iii. — Overskr. B. 26) aller — mgl. B. 27) þat — B. 28) [mgl. B. 29) [a — tilf. B. 30) at — B. 31) h. kirtium — B. 32) uæita tilsat i Margen med en nyere (Arne M.s?) Haand — A.; optaget i Texten i Pap. Afskr. 77. d. qv.; mgl. i Pap. Afskr. C. R. 1155. a.; tilsat hos Paus efter sinum. 33) uæist — B. 34) sinum — mgl. B. 35) monnum — B. 36) .xv. hestom — B. 37) mæð — tilf. B. 38) [a — tilf. B. 39) yrit — B. 40) hans — mgl. B. 41) ær — B. 42) sem biscup ridr a — B. 43) þa — mgl. B. 44) Ingen Afld. — B. 45) [a — B. 46) [er han bñr um. — B. 47) hœui — B. 48) [futa ælr zylgia — B. 49) þær — B. 50) a — mgl. B. 51) [han a uibr þui at tæða. — B. 52) þatt — B.

uid tala. En þeir er þar gera ei still.¹ þa ma² stæzna þeim [i þridia herad. ærtir ser.³ En ez þeir gera ofstill þar. þa skal zara til houud kirkju. oc lysa þui. at hann hære heimt reidur biskups. oc aller þeir menn er mer gerdu still. tot el uid þui. En þeir er ofstill gerdu. þa stæzndi el þeim hingat. still at gera. Nu ez þeir uilia ænu her gera still. þa uill el uid tala. Ez þeir uilia nu ei still gera. þa ero þeir sedir .iij. mortum uid biskup.

En ez kirkja fællr nidr. eða brænnr up. þa skulu bændr timbr a tuxt zora a 34 missare. oc gor a tolzmanadom. En ez ei er þa gor. þa liggia uid .zv. mætr. allum þridiungu mannum. Nu skal biskup hære ziri kirkju uigslu .iij. natta ueizlu. með .xxx. manna. oc .xxx. hesta. a sumar dægi. æz bonda ze. en .zv. hesta a uettrar dægi. oc zæe bændr honum mat oc mungat. honum oc hans mannum. oc zæe þa menn til. er honum þione oc ueiti. þat skal hann hære ziri uigslu nema þeir uerdi a annat fatter bændr oc biskup.

Prestr sa er sitr at houud kirkju. hann skal abyrgiaz ælld þann er hann hezer 35 at embette sinu. þa er hann syngir mannum tidir sedr .iij. mortum .ix. alna oyris. En ez hann ber til annars ælld i kirkju oc brænnr hon up æz þui. þa skal hann up lata gera kirkju. oc lata uigia. oc albua sem zyr uar hon. En ez hann hezer eigi toft. eða uill ei rogt hære a. þa eigu bændr ze hans allt. at hære. til kirkju giærdar. En ez preste uinnz ei ze til. þa skulu bændr sit ze til læggia. at kirkja se buin. Prestr sa skal zara zra kirkju oc tome æztr at hann heilli huærium stada sin.

En ez kirkja brænnr æz annars mannz ældi. þa skal hona lata up gera oc 36 albua. æz sinum toftnad. En ez hann hezer eigi toftnad til. eða æzrotez hann. þa zæe hann utlægr oc uheilagr. en bændr. hære ze hans allt til kirkju upgiærdar. En ez eigi uinnz hans ze til. þa take bændr sit ze til. at hon se buinn. En hann zæe brot oc tome sua æztr i lannd. at hann hære heillat bonndom. þat er þa hezer toftat. Nu ez madr⁴ mannz brænnir up kirkju. þa er þat i abyrgd allra bonnda. er mann eigu.

Ez madr æzlar manne bloz. eða bens æz hæxtugri hænde. oc tomr a kirkju. sa 37 skal kirkju lata uigia. oc hære sit ze til vid biskup. En ez hann æzrotez. eða hezer eigi ze til. þa zæe æz lannde brot. utlægr. oc uheilagr. en bændr late uigia kirkju sina. En hann tome sua i lannd æztr. at hann hære heilat bonndom stada sin. En ez blod uædir með ozund i kirkju garde. þa skal sa lata uigia kirkju gard. með sinu

Jvfr. Cap. 34—36. G. 10. 12. 14. F. II. 7—9. 11—13. B. 8. Cap. 37. F. II. 10. B. 18.

¹) gera ofstill — B. ²) skal — B. ³) [ærtir . . . her ender B. ⁴) Forkortet i Mbr. paa sædvanlig Maade; dog udentvivel feilagtigt f. man; ligeledes i næste Cap.

þe. er þui blode uacte. þare ælligr utlægr. sem þyr uar talat. er oxundar blode uacte. En ez madr azlar manne bloz eða bens ez uada. en æi at uilia. oc stændr a kirkju golze. þa tælgj ez spon. oc laste or kirkju garde. þar komr æi uigsla til. lasta skal a uigdu uatne. En ez blod komr niðr i kirkju garde. laste uigdu uatne i stadenn. þegar er up er grazet. ez ez uada uærli kom. En ez madr manna. uæðir blod i kirkju garde ez hæztugri hennde. þa er þat i abyrgð allra þeira manna er æigu.

38 No skal kirkju garðr uera um kirkju. armadr biskups. skal þing gera a uars dægi. sua at þele se or iorðu. þa a huær til sine garðz at ganga. oc borta sua um. at huarle briote niðr. ræg eða rott. En ez a liggj lid. þa skal biskups armadr. gera til þimt. at huær gere sin garð gilldan. ez æi er þa gor. þa liggja uid .vi. aurar. En ez ænngi gengr uid þat lid. þa skulu þeir. er þar æigu garða a. tuær henndr. þui lidi er niðri liggj. þa menn till þess. eða hallde uppi sialzer. En ez biskups armadr gerer þimt adra. at annare. þa er æin sætt ez hann sofer æigi i millim. En ez hann sofer þimtena i millim. þa a hann at haza .vi. aura at huærri þimt. til þess er þriðjungr er niðr zallen. En ez halzr er niðr zallen. þa liggja uid .xj. aurar. En tuær lutir ero niðr zallner. þa ero .iij. mætr at sætt. oc æigu þein sætt aller þriðjungs menn. at suara.

39 En um kirkjur þær er hogendes kirkjur ero. ez þær zalla niðr. eða brænna up. þa skal timbr a tuzt þlytia. innan .xij. manada. oc gor at adrum. oc uigð. a þriðju. En ez æi er timbr a tuzt zlut a .xij. manadom. þa skal uera at adrum. oc gor kirkjan. En ez æi er timbr a tuzt. a tuennom .xij. manadom. oc gor. þa skal a þriðju tolf manadom timbr a tuzt zort. oc gor kirkja oc uigð. Ez þa er æi gor. þa skal at þimt gor oc uigð. En ez æi er gor oc uigð. at þimt. þa er þo þeim þriðjaret. er kirkja stod a. oc skulu þa þrendr oc odalsmen lonsa þa iorð gulli oc brændo slytri. oc þe allu lasta laufu. þonðr skulu til ganga. oc meta iordena. sua sem þeir þora at suæria æftir. at hon er uærd. En þui uærði skal þriðjarta. tæðr biskup þriðjung. konongr annan. þonðr hinn þriðja. En sa madr er oræigi. er þa kirkju a. þa skal iorðen azla þanga til kirkjunnar. sidan skal hon azla til giærdar. En sidan er hon er gor. þa skal iorðen azla til uigslu. En sidan a hann uid iorðu sinni sialzr at tala. En ez madr sæl uid uærði kirkju iorð sina. oc skil ser kirkju. ez hon zælr niðr. þa skal hans iorð bera iam mykla abyrgð. sem hin er hann sælði. En ez sa madr er oræigi. er þeiri kirkju a up at hallða. þa huærzr kirkja þingat sem sa þor er. er kirkja stændr a.

Biscup skal hafa með sér .xv. menn oc .xv. hesta a sumar dægi. xiri houud 40
kirtiu uigslu. oc .ij. natta ueizlu. En a uettrar dægi. hesta .viiij. En xiri horgendes
kirtiu a biscup at hafa .iiij. mætr. ez hann uigir bæde kirtiu oc kirtiu gard .ix. alna
oyris.

Biscups armadr. hann ma eigi læna manne zordædofkap. huarke karle. ne 41
tono. nema þat se heraz zlynt. mæla þat bondr þrir. eda þrim zleiri. oc bera þeir
uitni um. at bygðzlynt er. En ez hann mæler þat. oc hezer þat ædi ueret heraz
zlynt. þa skal hann horta þat .iiij. morkum. þat ma madr mæla. ez hann tætr a ser
eda tono sinni. þo at þat se ei heraz zlynt. eda hann tætr a barnum sinum. eda bui
sinu. huart sem hann mæler þat uid karl. eda tono.

Heima skal sol geza at husi. allz þess er hann uil sottan hafa. þa skal hann 42
bioda xiri sil. huart er hann uil gudstirslir eda manna. hann skal ei eiga huæxt
til manna stirla. ez hann bydr þyrri guds stirl. [Ez hann bydr þyrri manna
stirl.¹ þa a hann ei huæxt til guds stirla. þat skal hafa er hann bydr þyrri. En
huart sem er karl eda tonu. þa skal hafa .xij. manna vitni. læita i herad þau þriu.
er hann hezer længstum i ueret. at zorazft undan þui male. hafa huart er hann ma
zleira za. karla eda tonor. En þegar er æidar zallaz. þa skal na guds stirlum.
En ez hann zællz at huarofuæggia. þa er utlægr oc vheilagr. oc allt þat er hann a.
karlmadr skal ganga til arens iarns. en tonu til letills tals.

Þrestr sa er vigir guds stirlir. hann skal hafa² mort .vi. alna oyris. stulu 43
huarer tuæggia uel³ læggia. hin er æida⁴ gengr. oc sa er sol gezr. ez stirl uerdr. þa
skal sa geza ze. er til zor er. ez zull uerdr. þa geze sa ze. er iarn ber. .xv. natta
grid. skal hafa zra guds stirlum oc zra æidum.

En ez þat er utlægdar ze. þa tætr salar abere þridiung þess er utlægt er. En 44
.ij. lutir er æxtir ero. þa stulu þristiztazft. tætr tonongr þridiung. biscup annan.
logmenn hinn þridia.

Engi madr a at trua. a zinna. eda zordædor. eda a vit. eda blot. eda rot. eda 45
þat. er til hæidins sidar horyrir. eda læita ser þar bota. En ez madr zær til zinna.

Jvfr. *Cap. 40.* G. 14. F. II. 8. B. 10. *Cap. 41.* G. 33. F. III. 20. B. 16. *Cap. 42.*
43. G. 24. F. II. 45. *Cap. 44.* ovf. 25. F. III. 2. B. 16. *Cap. 45. 46.* ovf. 24. G. 28. 29.
F. III. 15. B. 16.

¹) [tilsat i Margen, med Tegn til at indføres i Texten; dog med en nyere (Arne M.s?) Haand; ind-
ført i selve Texten i Pap. Afskr. 77. d. qv., dog underprikket; mgl. i Pap. Afskr. Cod. Reg. 1155. a.; optaget
hos Paus. ²) Pap. Afskr. 77. d. qv. indskyder her: halza; men Ordet er først understreget og derpaa un-
derprikket. ³) Saaledes i Mbr.; maaskee uæb (uæb)? ⁴) Saal. i Mbr.; maaskee er til udeglemt foran.

oc uærðr hann sannr at þui. þa er hann utlægr. oc ubota madr. oc zirigort þe sinu allu. oc skal uera þristipt. skal tonongr tala þriðjung. biscup annan. þonðr hina þriðia. En hinn er sol er gezen. of tuedr hann næi uid. þa skiri hann sit með .vi. manna æidi. þeirra er þar ero þodder i þui herade. sem hann er staddr. oc hann þær æi uitni. þa skal hann na iarnburði. En ez hann þællr at iarnburði. þa er hann utlægr oc obota madr. sem adr uar stillt. kona huær er þær með lix. oc læz tunna bota mannum. ez hon er sonn at þui. þa er hon sæt .iij. mortum. ez hon hezer þe til. En ez æigi er þe til. þa take huær er uill oc zenyti ser. En ez ængi uil ser zenyta. þa þare hon utlæg. Ez hon næitar ziri. uinni ziri lyrittær æid. En ez henne þællr æidr. þa þællr henne til .iij. marla .vi. alnar oyris.

46 Ez þat er kœntt kono. at hon ridi manne. eða þionom hans. ez hon uærðr sonn at þui. þa er hon sæt .iij. mortum. Ez hon nætir¹ ziri. þa skal hon uinna setær æid. En ez sa æidr þællr henne. þa þællr til .iij. marla .vi. alnar oyris. En ez æi er þe til. þa þare hon utlæg.

47 En ez madr liggær stufr i herade. oc uill hann at prestær lese iuir honum. ger heft mote honum. eða skip. ez þess þærz uid. þa er prestær skylldr. at þara til hans. oc lese iuir honum lester þriar. kaupæ laust. En ez hann uill lata lese þlæiri. þa skal þæningr ziri lest huæria. þa sem. þriar tigr ziri oyri. þar til niu ero lestær. þa skal síðan lata kaupæ við prest ez hann uill lata lese þlæiri. Nu ez hann uill lata husla sit. eða scrixta. þa gere hann heft mote prestæ. þa a hann at þara huart sem er dag eða not. En ez hann uill lata olia sit. þa skal hann þat gera. hærz með ser prest eða diakn. þær ziri skal hann hærz aura .ij. .xij. alna oyris. Nu ez hann dœyr ez þa skal bod gera houud prestæ. sœnnda heft mote honum. ez hann a ængan. sœm skal hann hærz. ez hann a sialzr. oc binnda a skal. er heftær bonda stob a. oc gærz hœr. þat sem þærst er a bœ. i tiodr ez a sumar dægi er. En ez nauðsyniar uærða i þlæirum stæðum. þa a hann at þara i þria oc siti þær at natsetre er hann kom síðærst. syngia þær iuir lifi oc þylgia þui. til græzær. um morgennen. gegna þær allum lifum. oc syngia þa sato messo ziri allra þæirra sal. oc uigi groz oc syngi iuir lifi þæirra þa odlaez hann legr kaup ez allum.

48 Tolvz alnar ero at legr kaupi. at kœnndom manne. eða kono hans. niu alnar. at hans syni. eða docttor. til þess er þau ero þiortug. síðan tolvz² alnar. at legrkaupi.

Jvfr. Cap. 47. G. 15. F. II. 14. 17. B. 12. Cap. 48—51. G. 23. F. II. 15. 16. B. 9. 12.

¹) Ordet nætir er i Mbr. utydeligt og opfrisket med en nyere Haand: nær ni; dog synes oprindelig mæ-
rere at have staaet: nætir; Pap. Afskr. 77. d. qv. har i selve Texten: næitar, understreget og underprikket,
og i Margen, med Henviisningstegn dertil, nær ni. Hele Stykket "Ez hon . . . [setær æid." mgl. i Pap. Afkr.
C. B. 1155. a.; og hos Paus. ²) Saaledes i Mbr. Rettere .vij., see nedf. II. 37.

Sua oc at haulz manne. Er hann er sun lonsingia. þa ero alnar .iiij. at legr kaupi. en alnar .iiij. æztir lonsingia. uzrialsan þening uegen. ziri anaubgan. annan. ziri huern mann þeirra er .iiij. uettra ero. eda þrim uettrom ællri. þa er zullt legr kaup ziri. En ziri þann er yngri er þening uegen. Væð skal læggia preste halzu meira. en legr kaup er til. oc haza lonyt ut at siaunnd. ælligr er zoruædia. heimti prestr at tuaro stulld sina. En huær manna. sem gort hezer alr tiunnd sina. oc houud tiunnd. þeir æigu¹ at giallda legrkaup. En ez bod lomr preste at zara til er lit liggr inni oc uil hann æi til zara. oc ganga ængar nauðsyniar til. þa er hann ez þui legr kaupi. er hann stilldi þar haza. tate sa prestr er æruadi drngði til. þat ero nauðsyniar. ez hann liggr siutr. eda ser. þa skal hann haza halzt. en halzt sa er æruad hezer til. En ez madr zær or herade. eda or þridiungi sinum. oc uærdr i adrum þridiungi dauðr. þa skal sa haza legr kaup. er syngir iuir lili hans. oc uigir grozt. En hinn halzt. er uigir mat oc mungat hans. þar sem hann uar hœims uistum.

Nu skal preste bioba. oc tono hans til ærzi. oc manne mæð þeim. sitia skal 49 hann i annduege oc tona hans hia honum. En ez ærzi ero þriu. senn i sofn hans. þa skal hann toma i alla stade þria. oc vigi mat oc mungat. oc uere at þui mungate er hœllzt uil hann. nema sua langt se i millim. eda bere nauðsyniar til. at hann ma æi lomazst i alla stade.

Lændan mann. skal graza neft kirkju. oc lændra manna born. oc lænz mannz 50 tono. þui neft haulda menn. oc tonor þeirra. oc born. þa skal graza lonsingia. oc þeirra born. þui neft skal graza zrialsagiara oc þeirra born. En neft kirkju garde. skal graza manna mann. oc ambottor. larmenn stulu liggia ziri sunnan kirkju en tonor ziri nordan. sua skal menn nidr graza at anner graze æigi up. meðan libum loder saman. oc zylgir holld. eda har. En ez up er grazet. þa liggia uid aurar .vi. En sua skal nidr graza. at alen se heill iardar ziri ouan listu. En ez stæmra græzr nidr. þa liggia uid aurar .vi. En ængi a at graza i annars legr. nema hann uili sædiaz at laga rette uid ærzingia hins dauða. En ez madr tædr mannz bæin oc lastar or kirkju garde. þa er hann sædr uid biscup .vi. aurum. þa skal alla graza i kirkju garde. er hezer ero. oc alla þa er æi ero ubota menn. Madr sa er sæter² sit stalzr oc idraz hann uærts sine. oc uærdr þat uitnis sat. oc gengr hann til scrizta. þa er hann græzr i kirkju garde. ez hann doytr ez þui sare. En ez hann serer sit stalzr i viti oc idraz hann æi. þa er hann æi græzr i kirkju garde. oc æi gridnidingar. trygrozar. drottens suitarar. mord uargar. brænno uargar. þiozr domdr. zflugu menn.

¹) eigi er udeladt, see nedf. II. 37.

²) Pap. Afskr. 77. d. qv. læser: sæter; ligesaa Pap. Afskr. C. R.

1156. a.; Paus.

openberer rans menn. oc bandsættir menn. oc þeir sem i forbodom hæilagrar kirkju dýra. oc þeir sem tyna ser sialzer. Sua þeir er tælia oc fræmia rangan atrunad ziri mannum. Sua oc openberer otr karlar. oc þeir menn. eða born er æi na sira. ziri dauda. en þesse¹ menn skal graza i zlodar male. az þui at þeir ero aller ubota menn. oc æi græzer i kirkju garde. En ez hann er grazen. þa er hann misgrazen oc skal up graza oc zora or kirkju garde oc læggia a mærkr .iij. þat a biscop.

- 51 Engi skal daudan mann længr inni haza en til zimtar. nema nauðsyn liggi uid. isar uzorer. eða oxsnar. þa skal lit zora i uthus oc hylia með starru. eða frae. eða hængia i uthus. up i razr. oc zara þegar er zort uerdr. En ez længr hezer inni. en til zimtar nauðsynia laust. þa liggia uid. mærkr .iij. vid biscop.

Um frændamis spial.

- 52 Þer konor ero .xviij. er madr uerdr obota madr az. ez hann liggr meðr þeim. eða zer zange. ein er moder. annur er dotter. þridia er systir. .iiij. er sunar dotter. .v^{te} dottor dotter. .vi^{te} broðor dotter. .vij. systur dotter. .viij. stuzmoder. .viiiij. sunar kona. .x. broðor kona. .xi. stuzdotter. .xij. er moder konu mannz. .xiiij. systir konu mannz. .xiiij. zadur moder.² .xv. er modor systir. .xvi. zadur moder. .xviij. modor moder. Sa madr er hann liggr æina huæiria þeirra. hann hezer zirigort ze oc zridi lannde oc lausum vyri zare a lannd heidit. oc tome all dri þar sem cristnir menn ero ziri.

Um gudciuia.

- 53 Nu er þat þui nest. at engi madr ma haza at lifams losta gudciuia sin. En gudciuiar ero þriualdar. hin zyrsta millim þess barns er stirt er. oc þess er stirt. eða þui hælðr til stiringar. adrar gudciuiar ero millim þess er barn stirti oc þess er a barne hælft. oc zædgina barnsens. þridia millim barns þess er stirt er. oc millim liotlegs barns. þess er stirti eða (til)³ stiringar hælðr. oc þui æiga prestar gudciuiar uid oll þeirra zædgini. oc ma prestans barn uid ængan þenna lifams losta drygia. er prestrenn hezer stirt. hælðr madr barne mannz til stiringar. þa a zader oc moder barnsens. oc sua barnet gudciuiar uid konu þess mannsens er barne hælft til stiringar. þo at hon haze æi a barne halldet. þa er þat uar stirt. hezer madr gudciuia sin at lifam losta. þa skulu þau stiliaz oc ganga til scrixta oc gialde huart þeirra bicipi .iij. mærkr.

Jvfr. Cap. 52. G. 24. F. III. 3—6. B. 15. Cap. 53. G. 26. F. III. 8. B. 15.

¹) þessa — Pap. Afskr. C. R. 1155. a.; Paus. ²) Skrivfeil f. systir, hvilket Ord ogsaa Arne M. har sat i Margen, og optaget i Texten i Pap. Afskr. 77. d. qv. ³) til — udeladt i Mbr. ved Skjødelsøhed; men tilsat i Margen med A. M.s Haand; og optaget i Texten i Pap. Afskr. 77. d. qv.; ligesaa i Pap. Afskr. C. R. 1155. a.; og hos Paus.

A n h a n g.

Indholdslisten og Indledningen i B.

Her heyr morgh capitula ero num rette sua of om konunge tall.¹
 Halldan suarte. Haraldr harzagre Dat er nu þui nest at men skulu iatte . . .
 Nu ez kona er sua naudulegha flodd Nu ez hon gerer
 eigi sua þa ma biftups arma Nu ez sua ber at at barn er med orþym . . .
 Ez ambott manz gerer sengzor sina Þorn þau oll er
 alæn ero zirir joll skulu Ein er iola dagr annar er Stephans moffo dagr . . .
 Hazuud prestar skulu crossæ stæra Nu er bod zallætt of
 sæigir eingi till En ez sa þer vndizst er madr a bodburd
 Nu heyrst up sunnudage hellgr Ez tona a hændr manne
 .iiij. ædr Men þeir aller er stia a stofflandum Ez
 madr byriar zor sina a laugar dægi Ez biorn bær smalæ manz i toghe
 ædr A allum hellgum daghum skal hialpa Ez fall
 komr i þu manz þa skal þia Ez þuattr er hængdr up zirir hellgi
 Ez madr tætr tono a .nj. aure nattom Einginn skal za
 tono a þeim manade er Hiunskapr sa er meinalauff er saman bundin
 Ez madr uill ser tuenzango læita Eingi madr skal hazue
 i hust sinu staz Þatt er allt ætt er manz handæ uærl ero a
 Fiorom sinnum a .xij. manadom ero imbrudagar Ez madr gengr
 a uillattor a morf of heyr Þatt er talt i lagum at eingi madr skal za . . .
 Sa er biftup at lande er konungr uill sætta till. of
 Prestar þeir er stia at hazuud kirkium þeir Hazuud kirkium ero .ix. a up-
 landum zirir Prestr sa er sittr at hogghænde kirkium han skal
 Ez madr aylar manne blods ædr þe Nu skal kirkium vera
 umhuæzuis En om kirkium þær aller er hogghænde Biftups armadr
 han ma eigi kienna manne Eingin madr a at trua a zinna ædr
 Kona huær er zær med lix of læzst Ez madr liggz stutr i
 herade Lændamen skal grazua nest ²
 ez at sogn at retto ætterni ez allum þessom sem nu ero tallder get einstis æzspringi længra fram
 en nu er talt uttan ez Haraldz harbræðe syni Siugurðe syns. sammøddom brødr hins hælghæ Olafs
 konongs. Heet Olauer kyrris hans sun. Hin zyrsti eet Magnus konongr hin bæzæte. en annar halon
 konongr sun Magnusæ konongr. Hin ælzsti eet Ofstein konongr loghspate. Annar Siugurdr konongr
 iorfaezare. Hin .iiij. eet Olauer konongr. Hin .iiij. eet Haraldr konongr gilli. Kom ez Haraldde
 kononge gillæ Ofstein of Siugurdr konongr vngi. of Ingi konongr er drepa lett brødr sinæ Ofstein of
 Siugurdr konongh. Sunir Siugurdr kononge vngæ heet ein Haraldr. Annar Siugurdr. Þribi halon
 hærdibæidr. Fiorde uar Suærris konongr. Vitir allir of sniællir of sigærsæler sun Suærris kononge
 heett halon konongr hin gode. Hans sun uar halon konongr hin koronade. Magnus konongr hans sun en
 koronade er med margum godom lutum stadæsti st riti med lagum of retthindum. gladde sinæ þægnæ of
 adrum godom lutum of rettarbotom med kononglegre mistunfæmd. Her sæigir etc. (s. S. 375. Not. 1.)

¹) Denne Overskrift staaer med Rødt, saavel som de øvrige, der dog fordetmeste ere ulæselige, og derfor her be-
 tegnede med Prikker. ²) Nederste Linie i anden Spalte, som indeholder Begyndelsen af et Cap. uden Overskrift, er
 ulæselig. — Ovenstaaende Indholdsliste indtager i Mbr. een Side afdeelt i 2 Spalter. Paa næste Side af samme Blad
 begynder en Calender, der uidentvill har indtaget 6 Sider eller 12 Spalter, men hvoraf det sidste Blad, hvis første Side
 synes at have indeholdt Calenderens Slutning, er bortrevet. Paa anden Side af dette bortrevne Blad har uden-
 tvill Begyndelsen af det Kongetal staaet, hvilket i denne Codex udgjør ligesom en Indledning til Christenretten.

II.

1 ¹Det er þer² næst at men skulu cristnir vera of nitta heidnum dome. ala skal barn huart er boret er of ængo spilla. Síne sængzor skal huar kona vita. of lata barn til kirkju bera. skal þui³ zylghie karmadr of kona of⁴ vœite gudsviær.

Ex barn er skakt.⁵

2 Nu ez sot gengr at barne a vœgh vti of ma æi preste na. þau skulu⁶ þetta gera [er med barne⁷ zara. gera cros a bate of brioſte. of i huarium crismu⁸ ſtað med rata ſinum of taka ſer vatn. of mæla ſua. et vighi þit vatn i nægne zatur of ſonar of heilags anda. of drepa barneno⁹ .iij. ſinum i vatnet. of ſegie ſua. et ſiri þit i nægne zatur of ſonar of heilags anda. of gexua þi barne nægn En ez barn andaſt alæid ſiden þa skulu þau zram halda læid¹⁰ ſinni. of hiltæ preſt. oc ſegie preſte þau ord er þau ſkirdu barn med. En ez þau mæla þa ret ziri preſte. þa hœua þau of ret zyr ſaght. of ſkal þa barn grazua i vighda iord. En ez þau mæla þa æi ret ziri preſte. þa mæltu þau of æi zyr ret. þa ſkal þet barn æi i kirkju garde graua. þet barn ſkal grazua i ovighda iord. of hylie¹¹ ſua at æi næe rægnar. ne hundr¹² eða zenadar¹³ manna. En ez nær. þa er ſa ſædr .vi. aurum ſilzre vid biſcup. er¹⁴ barn ſtuldi varduæite.

Um sængzor.¹⁵

3 En ez kona er ſua naudſynlega¹⁶ ſtod. at sængzor ſinni. at ein kona er med hœnne. of æl hon barn dauſ. þa ſkal hon ſyna þet karmanne at addrum vœtte. En ez ængi kona er nær sængzor hœnnar. þa ſkal hon ſynæ þet .ij. karmonnum. at þet barn ſe huarke blat. ne¹⁷ blodght¹⁸ of drægil ſe æi at halſe dregen. of at æi ſee hœnnar handda ver¹⁹ a. En ez hon gerer²⁰ æi ſua. þa ma biſcups armadr kœnne hœnne mord. hœidit. hon ſkal ſynie med lirihtar æidi med .ij. zriæſſom tonom.²¹ til þeire æide skulu men miot vandadar vera.²² at men viti. at þeir vilie i ſannum æidum ſtaðner vera. En ez hon zældz²³ at. þa zæller hœnne til vilæghdr. of ſkal biſcup ſcripta hœnne æz lande brott of ſkal hon ſua længi brotto vera ſem han ſcriptir hœnne. En ez hon komr aptr. of vil hon i lande vera. þa ſkal hon giælda biſcupi .iij. mertr. en kononge halzuan þægn of hœite þet hœidins mordz²⁴ giold.

Jvfr. Cap. 1. I. 1. Cap. 2. I. 2. Cap. 3. I. 3.

¹) Her hæzuer up chriſtin boltr of ſegir horſſo barn ſtal zœðæ. — Overskr. D. ²) nu þui — D. ³) barn — tilf. D. ⁴) at — D. ⁵) At zœra barn til ſiringar. — Overskr. D. ⁶) þa skulu þan (þau?) — D. ⁷) [mgl. D. ⁸) Opfriaket i C. med en nyere Haand; criftnu — D. ⁹) barne — D. ¹⁰) zærd — D. ¹¹) hylie — D. ¹²) hunder — D. ¹³) zenadr — D. ¹⁴) þan ſem — D. ¹⁵) tono — tilf. D. ¹⁶) naudſegha — D. ¹⁷) eða — D. ¹⁸) blodoght. — D. ¹⁹) handalit — D. ²⁰) get — D. ²¹) med .ij. tonom ſitritom — D. ²²) of — tilf. D. ²³) zætz — D. ²⁴) mang — D.

Ex hion .ij. zara med barne.¹

Itu kan sua til beraz at hion .ij. zara med barne sino til stiringar. þi at þau 4
haua ei annara manna loft ziri mangædes sater. of soter sua miot sot a læidu. a þui
barne. at² ei (ma) præste na. [of ængum³ addrum monnum. þa stulu þau stire barn
sit. hælðr en hædit⁴ dory. of þyrmaz vid hionstap. þer til er þau zinne biscup. of
stal han þa⁵ lozua þeim hionstap. en ei stilia þau.⁶

Ex barn verdr med misal . . .⁷

Itu ex sua ber.⁸ at barn er med orkymblum alet. er⁹ taluar a bæinum zramman 5
eda aughu i naða aptan. of¹⁰ heuer hundz hazuut. of manz rauft. þau¹¹ stal of
ala of til lirkliu zora. of stira of zora siden. of zara siden¹² a zund biscups. of
synæ honum. of gera¹³ eptir þi. sem han læggr rad a.

Item.¹⁴

En ex þet barn verdr¹⁵ alet er hærliði er a. heuer ei manz hauut. of ei manz 6
rauft. þa ma þet til lirkliu zora. ex¹⁶ syniz of lata præst sia. of stira ex han vil. of
graua groz i lirkliu garde. of læggæ þer barn i. of læggi iuir hællu. sua at ei nae
hundr ne raznar. of lata þo ei iord a zalla. zyr en daut er. lata lizua sua længi
sem vil.¹⁷

Um þærfl.

Born þau of er alen ero ziri ioll. þau stulu stird vera ziri iola eptan. En ex 7
alen verda¹⁸ iola nat. þau stulu stird vera iola dagh ziri mossó. En þau born er
allen ero ziri zafstu. þau stulu stird vera¹⁹ laughar dagh þen er men ganga i .vij.
vitna zafstu. En ex alen ero a sunnudags nat þau stulu stir²⁰ vera ziri mossó um
morgenen eptir. En ex alen ero um zafstu þau stulu stird vera at passa eptni. En
ex alen verda passa nat þau stulu stird vera a passa dag ziri mossó. En ex alen
verda a huita sunnu dags²¹ eptan. þau stulu stir²² vera þen sama eptan. En ex
alen verda. a huitæ sunnu daghs nat þau stulu stird vera um morgenen²³ ziri mossó.
En þau born sem alen verda [ziri Jons vatu.²⁴ þau stulu stird vera [at Jons
mossó eptni.²⁵ [En of þau er²⁶ alen verda²⁷ Jons mossó nat. þau stulu stird
vera um morgenen eptir ziri mossó. Itu²⁸ ex madr heuer barn²⁹ hædit inni um

Jvfr. Cap. 4. I. 4. Cap. 5. I. 5. Cap. 6. I. 6. Cap. 7. I. 8.

¹) Um ex .ij. hion zara med barne sino til stir . . . — Overskr. D. ²) of soter barn sot a læidu. of
mughu þau — D. ³) [eda — D. ⁴) hædit — D. ⁵) þa — mgl. D. ⁶) of ei stia — D.
⁷) Um orkymblic. — Overskr. D. ⁸) at — tilf. D. ⁹) ero — D. ¹⁰) of — mgl. D. ¹¹) þa — D.
¹²) siden — mgl. D. ¹³) gere — D. ¹⁴) Um þat barn er hærliði er a. — Overskr. D. ¹⁵) er — D.
¹⁶) þeim — tilf. D. ¹⁷) meda(n) sem ma. — D. ¹⁸) ero um — D. ¹⁹) a — tilf. D. ²⁰) stird — D.
²¹) dags — mgl. D. ²²) stird — D. ²³) eptir — tilf. D. ²⁴) [Jons mossó eptan. — D. ²⁵) [þen
sama eptan. — D. ²⁶) [ex — D. ²⁷) um — tilf. D. ²⁸) En — D. ²⁹) st — tilf. D.

æine huaræ þesse .v. netr. sem nu ero taldar. þa er sa¹ sædr .vi. aurum vid biscop. En ez inni heuer þesser allær .v. netr. þa er han sædr .iiij. markum² vid biscop. of haue stirt³ ziri zimt. ællæggha er sa er þet⁴ barn a vtlægghr. skal ze hans þre stiptæ. haue æin⁵ þridiung tonongr. annan biscop. hin⁶ þridiæ bondr.

- 8 ⁷Ein er ioladaghr hin zyrsti. annar er Steppans mossæ.⁸ .iiij. er Jons mossæ.⁹ .iiij. er barna mossæ. .v. er Tomas mossæ. .vi. er attanda daghr iola. .viij. er þrett- anda daghr iola. .viij. er kyndils moso.¹⁰ .ix. er cros mossæ. .x. er haluardz mossæ. .xi. er hælghi þoresdagr. .xij. Jons mossæ. .xiiij.¹¹ Petrs mossæ. of Pals. .xiiij. er Sæliu manna mossæ. .xv. er Olazs mossæ. hin zyrri. .xvi. er Lazrans mossæ. .xviij. er Mari mossæ hin zyrre. .xviij. michials mossæ. .xix. aldra hælagra mossæ. .xx.¹² Nicolos mossa. En þo at Mari mossa i zafstu¹³ se æi i sinum¹⁴ stad stípad. þa stulum ver þo hana halda sem sunnudag. of sua ezre Mari mossa. of sua Magnus mossæ um varet. En þeir aller mossa dagar er nu ero taldr. þa ero iamhælgir¹⁵ sunnu degi. of aller adrer¹⁶ daghar. þeir sem loztæcnir ero. of noon hælgr ziri. þa er¹⁷ .vi. aura dagr huar. [er a værti verdr tælin a þeimæ daghum.¹⁸

Um hælgar halð.¹⁹

- 9 Nu hærs sunudaghs hælgar²⁰ laugar dagh at none of hældr til þes er dagar²¹ a manadagh. En ez bonde verdr a orlo tælin med hionom sinum. þa er han sædr .vi. aurum silzrs vid biscop. of addrum .vi. aurum ziri hion sin. Nu ez hion hans²² ero æinsamen a orlo tælin. þa skal bonde loysæ þau vndan med aurum .vi. vid biscop. eða biode hud þeiræ fram ziri biscups armanne.²³ Armadr biscups skal haue vitni til. of æi þrongiæ til æida. Nu ma madr byriæ zærd sina a surtnu dagh med byrði. þa²⁴ er han ber med æinum zætli. eða a annare ogf ser. En ez han ber med .ij. zætlum sæder .vi. aurum vid biscop. Madr ma zara [um sunnu dagh²⁵ med elyz. þæiri er han ridr ozuan a. sæctær lauft. of med²⁶ lasse þi er han gyrðir æi ræipi um.²⁷

Item.²⁸

- 10 Madr ma ganga um gildri sin. of tala or þet sem i er tomet of gera ædi nyt vid. [sæctær lauft.²⁹ Madr ma zara i ziffti um sunnu dagh. of ez han rizuer noof

Jvfr. Cap. 8. I. 9. Cap. 9. I. 12. Cap. 10. I. 13.

1) han — D. 2) silzrs — tilf. D. 3) barn — tilf. D. 4) þet — mgl. D. 5) æin — mgl. D. 6) þen — D. 7) Um hælgar halð. — Overskr. D. 8) þen — tilf. D. 9) hin — tilf. D. 10) mossa — D. 11) er — tilf. D. 12) er — tilf. D. 13) Mari mossa i langazafstu — D. 14) sin — D. 15) samheilaghir — D. 16) þeir — D. 17) ero — D. 18) [mgl. D. 19) Ez madr verdr a værti tælin. — Overskr. D. 20) hælgr. — D. 21) daghr er — D. 22) hans — mgl. D. 23) vid biscups arman. — D. 24) þæiri — D. 25) [mgl. D. 26) med — mgl. D. 27) med ræipi. — D. 28) Um gildri. — Overskr. D. 29) [mgl. D.

sine. eða næt. þá ma han bota med bastum. en æi med garne. Of¹ ez madr læggr næt sin.² þá ma han tala ziffa ez.³ of bera æi næt vp⁴ þurfa. [of zora æi⁵ a stængr eða sprota. En ez han gerer æithuart⁶ þetta þá er han sædr .vi. aurum vid biscop.

Um hælger hald.⁷

Ez⁸ gestet loma a hendr manne .iiij. eða ziorom þleiri. en ez han hezuer miol 11 þá ma han lata bala sunnu dagh sem annan dagh sua myltit sem han nongtir vid geste sine sæctær laust. oc flatra of hæggiæ⁹ vp millum hurd assa¹⁰ of bera¹¹ æi i bur vt.¹²

Um lagar dags . . .¹³

¹⁴Madr byriær zærd sine a laugar dægghi¹⁵ ziri noon. med clng. eða¹⁶ lasse 12 eða byrði. zære medan synkt er sifi tui¹⁷ medan¹⁸ hælragt er. En ez han zær [a hælgi. giældi .vi. aura.¹⁹ En ez madr byriær zærd sine. a zriadagh²⁰ eða zyr i vitunni. þá ma han zæra sæctær laust. Ez madr zær med skip sit a laugar dægghi.²¹ þá ma han zæra [med skipi²² til lændi stadar þegat sem han vill of lasta²³ zatum sinum vp or flodr male. of zora þegar er syngt er. ez zorer a hælghi sædr .vi. aurum [vid biscop.²⁴

²⁵Ez biorn bær smala manz i floghe. eða dyr bitæ. þá ma hud ez zla. of 13 zora liot til husa heim. hual dægghi sem er. Ez madr lomr ez landde þi er lit er cristtit of sægiz vera stidr. nu ez han kan nemzua præst þen er stirdi han. gudzadur. of gudmodor. þet hældr honum vppi. En ez han missir þes. þá skal þeim zimt gera er han hezuer i husi sino at hin se stidr at zimt. En ez han er æi þá stidr. sædr husbonde hans .iiij. mortum²⁶ vid biscop. en hin zære vtlæghr.

Um lih.

A allum hælghum daghum skal hialpa likum daudræ manna. nema iola dagh 14 æi. of langa zriadag. of æi pasca eptan ziri ringinga tima. of æi pasca dagh hin zyrsta. En ez æins huer græzuer a þeima daghum.²⁷ er nu ero taldr. þá er han²⁸ sædr .vi. aurum vid biscop.

Jvfr. Cap. 11. I. 14. Cap. 12. I. 16. Cap. 13. I. 17. Cap. 14. I. 18.

¹) En — D. ²) vt — tilf. D. ³) ez i ero. — tilf. D. ⁴) a land vp at — D. ⁵) [mgl. D. ⁶) æina huartit — D. ⁷) þorso myltit bala ma a hælghi. — Overskr. D. ⁸) En ez — D. ⁹) hængia — D. ¹⁰) hurda hæse — D. ¹¹) bera — D. ¹²) lit vardueisfu. — tilf. D. ¹³) Ez madr byriær zærd sine a hælghi. — Overskr. D. ¹⁴) En — tilf. D. ¹⁵) I. dagh — D. ¹⁶) eða — mgl. D. ¹⁷) eller tiur; saal. Afakr. No. 77. a. i den arnamagn. Saml.; vere tiur — D. ¹⁸) sidan — D. ¹⁹) [sidan hælragt er. (sædr .vi. aurum stære vid biscop. — D. ²⁰) zriadaghen — D. ²¹) I. dagh — D. ²²) [mgl. D. ²³) taste — D. ²⁴) [stære. — D. ²⁵) Item. — Overskr. D. ²⁶) þá er husbonde hans (sædr .vi. aurum — D. ²⁷) a þessom timum — D. ²⁸) [a er — D.

Um bu þal.¹

- 15 Ez þal tómr i bu manz þa skal lata þla. of vphylðe sua² sunnu dagh sem annan dagh.

Um þuat.³

- 16 Ez þuattr er vp hængdr ziri helgi. þa skal hanga tuir.⁴ En ez han drepr i vatn. of hængir vt. síðan er heilaght er. sædr .vi. aurum vid biscop. En ez ouan þæller. þa bere in of hyrði. sæcter lauft. En ez lerezt liggir a blifi.⁵ of er vt laght ziri hælghi. þa ma tuirt liggie vm hælghi. en ez i vatn er drepet [a hælghi.⁶ of síðen⁷ vt æzr hængt sæctr .vi. aurum⁸ vid biscop. Sunnudags nat. of zriadaghs nat. of⁹ þer netr er heilagor ero sunnudags nattum.¹⁰ ez madr tætr ser tono sædr .vi. aurum.¹¹

Me¹² hons ma þa.¹³

- 17 Engi skal þa tono ser síðan .iij. vitur ero til iola. of æi þyr en .viij. daghum eftir þrettanda dagh.¹⁴ of æi þer .iij. vitur er nestær ero Michials mosso. engi skal ser¹⁵ of tono þa síðan .ix. vitur ero til pasca. En ez¹⁶ madr tætr¹⁷ tono a þeim tímum er nu ero taldr. sæctr .vi. aurum vid biscop. En¹⁸ madr tætr tono ser i¹⁹ langa þastu. sæctr .iij. martum vid biscop. [En ez madr tætr ser tono a .iij. aura dægghi. sæctr .iij. aurum. þet a biscop.²⁰

Um hion þap.

- 18 Þiunþapr þa er meinelaus er saman tómen att gudes laghum of manna. of at vilie huarstuegie²¹ þeire of annera þrændæ. þet skal huarle stiliæ tarll ne tonæ þo at þroyting gange a þaplyndi þeire. En þo at þau þeigift sundr millum sin. þa ma huarle þeire ser til þorreða læita badom þeim lizuanda²² huarle at gudes laghum ne²³ manna. En þo at hann tuangez henne lizuande. er þyr atte han. þa ero þau born æi arþgeng er han getr med þeiri tono of sua hit sama ez hon þiztæt aðrum manne. [þa ero þau born æi arþgeng er þa gerer hon.²⁴ En þet þeire er stiknæde vældr [þa er þet²⁵ þalat .vi. aurum vid biscop.

Item.²⁶

- 19 En þa er retter þiunþapr. of med retto saman tómen. er²⁷ huarle er at þrændþæmi. eða þiuiæ²⁸ þiællum nermær er.²⁹ en talt³⁰ er at laghum. En ez madr vil

Jvfr. Cap. 15. I. 19. Cap. 16. I. 20. Cap. 17. I. 21. Cap. 18. 19. I. 22.

¹) Ez þal tómr i bu manz. — Overskr. D. ²) sua — mgl. D. ³) Ingen Overskr. og ingen Cap. Afk. — D. ⁴) tuir — Afskr. 77. a. qv.; ligesaa D. ⁵) I C. har oprindelig staaet: hufi, hvilket er overskattet og over Linien skrevet med samme Haand: blifi. ⁶) [indsk. efter hængt — D. ⁷) síðan — mgl. D. ⁸) stige — tilf. D. ⁹) eða — D. ¹⁰) er samhelgher ero sunnu dægghi. — D. ¹¹) stige vid biscop. — tilf. D. ¹²) Skrivfeil f. ner? ¹³) Um þruallaups giærdir. — Overskr. D. ¹⁴) iola. — tilf. D. ¹⁵) þer — mgl. D. ¹⁶) ez — mgl. D. ¹⁷) þer — tilf. D. ¹⁸) ez — tilf. D. ¹⁹) vm — D. ²⁰) [mgl. D. ²¹) þeigie — D. ²²) lizuandom — D. ²³) of — D. ²⁴) [mgl. D. ²⁵) þer — D. ²⁶) Um hion. — Overskr. D. ²⁷) at — D. ²⁸) þiuiæ — D. ²⁹) er — mgl. D. ³⁰) talt — D.

ser tuenzango leita. þa skal han leita við zændr þa er skyldast er til zorræð¹ at lagum rettom. en þui næst skal han leita hennar vilie. Nu læggjæst þer stæmpur til. of komr han til zæstingar stæ(m)þnu. þa skal han tala .ij. men. þa sem viliefter ero a þeiri stæmpnu. annan æz hans stæmpnu lidi of annan æz hennar zændom.² of sænda til hennar. of hoyræ huart hennar vili er þet³ eða æi. En æz hon lædr ia við. eða þægir. þa ma hiunskapr bindæst at laghum (guds) of manna. Of æz han verdr bundin þa ma han⁴ aldre riezua. En æz hon lædr næi. þa ma þen hiunskap æi at lagum bindæst.

Æz kona verdr naudig.⁵

En æz kona verdr naudig gipt. þa ma hon sæghie stlning millum sin. oc bonda 20 sinø. a huarium dæghi er hon vil innæn .xij. manada.⁶ En æz hon byr honum [.xij. manada of ein manad længr.⁷ þa haue hon aldre huæz til stlningo.⁸

Um utlægt zæ biscop.⁹

All þet utlægt zæ er biscop gæzuer sof til. þa a han¹⁰ þridiung. annan ton: 21 ongr.¹¹ hin þridiung ein¹² bondr þeir sem um dæmæ.

Um sændæ.

Det er all ætt. er manz handa vært ganga till. þet er æz clæzue tyrtir. eða zæller 22 i brú.¹³ eða væltir madr stipi a. eða læidir madr a is oforen. eða zællir madr tre a. [ællægha zællæz þet tre a. er madr hezuer æld i laght.¹⁴ eða verdr æz þui dæuf at zæst stændr i bælli. þet er all lozuat at eta. er syn er bane til. En þet er suidæ [verdr. orstæ sof dreper.¹⁵ eða¹⁶ reidr hyst. eða¹⁷ brada sof [komr a.¹⁸ þet er æi ætt.¹⁹

Um imbru dagha.

Siorom sinnum a .xij. manadom ero imbru dagar. þa stulu præstar biode. 23 En huar madr er .xij. vættæ gamal.²⁰ eða .xij. vættrom ælbri. skal zæsta þa alla.²¹ En þa er æi zæstar of etr tiot. eða huit. a imbru dagh han er sædr .vi. aurum silzre við biscop. En æz madr komr in þer sem madr etr tiot. a zriædagh of spyr. hui²²

Jvfr. Cap. 20. I. 23. Cap. 21. I. 25. Cap. 22. I. 26. Cap. 23. 24. I. 27. 28.

1) er nanæfter ero — D. 2) zændom — mgl. D. 3) þet — mgl. D. 4) þet — D. 5) gipt — tilf. D. 6) of ein manad længr. — tilf. D. 7) [iur þet — D. 8) stlningger. — D. 9) Ingen Cap. Afd. — D. 10) tonongr — D. 11) biscop — D. 12) hin þridie — D. 13) brú — D. 14) [mgl. D. 15) [er dægr æz orsto sof. — D. 16) eða — mgl. D. 17) eða — mgl. D. 18) [mgl. D. 19) etanda. — D. 20) er — tilf. D. 21) Herefter har i C. stæet: æz han, hvilke Ord igjen ere overstregede; i Margen ligeudenfor denne Linie er skrevet med mindre Stlil, men, som det synes, med samme Haand: et hæt; men uden noget Mærke hvor det henhörer, eller skal indskydes. Papirs-Afskriften af denne Mbr., i den arnamagn. Saml. No. 77. a. qv., indskyder her i Linien Ordene: æz han er hæt. I D. findes de ikke. 22) hin — D.; uidentvill feillæst i Mbr.; saameget mere som Afskriften af C. No. 77. a. qv. i den arnamagn. Saml., hvilken er med samme Haand som D., ligeledes her læser: hin.

etr þu liot. [of er þriðdaghr.¹ of² ez han suarar. et er daghuillær. gange til skriptæ. of bote engo þe³ þiri. En ez han etr síðæn er han veit. bote .ij. merkr biscopu.⁴

Um kistats.⁵

- 24 En ez madr etær liot a imbrudæghi. þa er han seðr .ij. martum⁶ vid biscop. En ez madr etr liot a langa þastu. þa madr ma æi tallaz daghuillær. þa er han vtlægr. of þe hans alt.

Um setan.⁷

- 25 En ez madr gengr a mort of⁸ villatto of heuer genget .giiij.⁹ dæghr. of ez hundr þylgir honum. þa skal þyr madren eta hundin¹⁰ en hundren ete han. En ez madr hittir¹¹ ros. þa skal han þyr eta roffet. en han suelti længr. En þegar han lómr i bnggdir. þa skal han sægæ til misætes sine of gange til skriptæ. of bote engo þe þiri. En ez han loynir of lómr up síðæn of verdr han sannr at þa er han vtlægr. of þe hans altt.

Þors skilt er þua.¹²

- 26 Det er talt at engi madr skal þa þræntonu sinnar.¹³ eða¹⁴ þrændlæizuer. eða gudsuær. Allær ero vndir einu sambande. Nu skal tæliæ þrændsemi þeiræ i .vi. tne of tate at siaunda. En þrændlæiz tæliæ i .iiij. tne of tate at þimta. En ez madr tætr nermær þa ma þet¹⁵ æi halðaz. En biscopu armadr skal þa til talu man. huart sem han tæl bætrum hœillum eða verrum þrændsemi þeiræ. þa skal þore fundr þrændsemi þeiræ med .viiij. manna vitnum¹⁶ .ij.¹⁷ or þaðerni hans. of .ij. or modernni. of .ij. or þaðerni hænnær. of .ij. or modernni hænnær. En ez þau sitie .iiij. manada [þra þui.¹⁸ er biscopu armadr hezuer þeim stæ(m)þnu gorþua. þa ero þau sæt .ij. martum.¹⁹ ez þau læida æi vitni sin a þeim þræm manadom. Þet vitni stulu þau læida a þinggi. huart sem þau gera þet þing.²⁰ eða annær madr a sht-nom dæghi. En ez þa ero²¹ æi læid. þa haue enga von til þeiræ vitna síðan.²² Nu skal gera þeim en .iiij. manadar stæmpnu. ez þau vilie æi þa en stiliæst. sæt²³ .vi. martum.²⁴ En skal gera þeim .iiij. manada²⁵ stæmpnu. at stiliæ²⁶ hiona lægh sit. ez þau vilie þa²⁷ en æi stiliæst. sæt .ij. martum²⁸ vid biscop. þa skal gera þeim þimt at þa se stild. of ez þau ero þa²⁹ æi stild. þa ero þau bæde vtlægh. of þe

Jvfr. Cap. 25. I. 29. Cap. 26. I. 30.

1) [en adrer men þasta. — D. 2) en — D. 3) þe — mgl. D. 4) bicipi — mgl. D. 5) Um liot. — Overskr. D. 6) þigro — tilf. D. 7) Ez madr gengr a villatto. — Overskr. D. 8) eða — D. 9) þimtan — D. 10) þyr — tilf. D. 11) etær — D. 12) ma — tilf. D. 13) sine — D. 14) eða — mgl. D. 15) þet — mgl. D. 16) vitni — D. 17) .ij. — D. urigtigt. 18) [síðæn — D. 19) vid biscop. — tilf. D. 20) tin — D. 21) er — D. 22) optær — D. 23) sætr — D. 24) þigro vid biscop. — tilf. D. 25) manadar — D. 26) at þau stili. — D. 27) þa — mgl. D. 28) þigro — tilf. D. 29) at stiliæ hiona lægh sit. ez þa ero — D.

þeiræ alt. þer skal biscop æz tala zyrst .ix. mætr. sidan skal¹ þristipta vtlæghom
öyri. tætr biscop² þridiung. tonongr³ annan. loghmen hin þridiæ.⁴

Swaz biscop skal vera.

Swaz skal biscop vera at stole sem tonongr vil. of her er rettosen til. of her er⁵ 27
vighdr til starzs. Ver skulum honum ze vart gezua. han skal os tidir væite of alla
þionosto. þa er hans æmbætte horyrir.⁶ En ver skulum honum ziordong tighiundr
varar. han skal os tiænne men za. þa er han vait at tunnofto haue⁷ til born at skira
of skriptæ malom varom at lyða. of kirtliur varar med serndom at varduæite.⁸ of
alt⁹ æmbætte er os horyrir at hana. En ver skulum honum ze vart gezua slitt sem
nu er talt. tighiundir æz alzskonar sæde. sua æz hamal tyrni. sem æz byggi.

Um tighiund.¹⁰

En tighiund skal æz atre gera. of skiptæ i .iiij. luti. skal biscop tala ziordong. 28
kirtlia annan. prestir þen þridiæ. en zatotler men hin ziorde. of zære bondr skaluer¹¹
med þeiræ luta. of skipti sua sem þeir villæ suara ziri gudi. En bondr skal¹² vard-
uæita tighiund alla til þes er tind er oll. En sa er sitr iuir tighiund of vil æi
gera eptir þi sem nu er mælt. þa er han sædr .iiij. martum vid biscop. of gere tighiund
æi at sidr. En ez han sitr iuir annat arr þa er han sædr .vi. martum. En ez han
sitr hit þridiæ ar¹³ sædr .ix. martum. en þet ze a biscop. En biceps armadr. skal
gera honum zimt at loten se sæcten of tighiunden.¹⁴ en ez þa er æi lotet.¹⁵ þa er
bonde vtlægr. of ze hans alt. skal biscop tala zyrst .ix. mætr [er han softe han til.
sidan skipti i þria stæde.¹⁶ tate biscop þridiung. annan tonongr¹⁷ en bondr þen
þridiæ. Nu skal biscop toma i huarn þridiung. a huarium .xij. manadom. of syngiæ
tidir at hauut kirtliu of zærma born manna. þa odlaz han ze manna. ez han gerer
sua. En ez han tomr æi sua monnum tidir at væite. of ganga engar naudsynir
til þa er han æz reidu sinni.¹⁸ En þessær ero naudsynir hans. ligger han¹⁹ siutr.
eda tonongr gerer honum bod eda erchibiscop. of zær han [at þeiræ rade.²⁰ þa a
han at hana reidu sine. þo at han tome æi. Præstar þeir aller er sitæ at hauut
kirtlium²¹ þeir skulu bod hezuiæ. of þui bode skal zylghie. ner biscop skal monnum
tidir væite.²²

Jvfr. Cap. 27. I. 31. Cap. 28. I. 32.

¹) skal — mgl. D. ²) tonongr — D. ³) biscop — D. ⁴) hin þridiæ bondr of loghmadr. — D.
⁵) her er — mgl. D. ⁶) of alt æmbætte þet sem honum vardar. — D. ⁷) heuer — D. ⁸) vp at halda.
— D. ⁹) þet — tilf. D. ¹⁰) tighiundr. — D. ¹¹) skaluer — mgl. D. ¹²) skulu — D. ¹³) ar
— mgl. D. ¹⁴) tighiund of sæcten med. — D. ¹⁵) loten — D. ¹⁶) [æz ze hans. of sidan þristiptæ
vtlæghom öyri. — D. ¹⁷) tonongr — biscop — D. ¹⁸) þa tozma(na)ða. — tilf. D. ¹⁹) ez han er
— D. ²⁰) [þeiræ ærende. — D. ²¹) kirtliu — D. ²²) skal toma. at vita monnum tidir. — D.

Um ælðz abyrgð i kirkju.¹

- 29 Præstr hvar er at kirkju sitr skal þen ælð abyrgiæst. er han heuer vid æmbætte sit. þa'er han syngir monnum tidir. of giælde .iij. mætr .ix. allna vgris. En ez han ber til annars ælð i kirkju. of brænnr hon vp az þui. þa skal han vp lata gera kirkju. of vigiæ. of albua sem hon var adr. En ez han vil ei roft a læggiæ.² eda heuer ei toft a.³ þa stulu bøndr ze hans alt hua sua mylit sem þarz til kirkju vp gerdr.⁴ En ez præste vinz ei ze til. þa stulu bøndr sit ze til læggiæ. at kirkia se⁵ buin. En præstr sa skal zara zra kirkju. of tome sua aptr at han hæilli⁶ bondom skada sin.⁷ En ez kirkia brænnr az annars manz ælði. þa skal sa [lata vp gera. of⁸ albua az sinum toftnade. eda zara vllæghr. [of tome ei aptr zyr en han heuer hæilat bondom skada sin.⁹

Ez men bæriæst i kirkju garde.¹⁰

- 30 En ez madr azlar manne blodz eda bens. az¹¹ hæmtughri hende. of tomr blod a kirkju eda kirkju garde. þa skal lata þa¹² kirkju vigiæ. of haue sit ze vid vid¹³ biscop. En ez han azrotes. eda heuer ei ze til. þa zara¹⁴ vllæghr. oc tome sua aptr at han¹⁵ horte bondom skada sin. En ez madr azlar manne blodz. at ovillæ sinum i kirkju eda kirkju garde þa¹⁶ tælggi az spon. of laste or kirkju garde þer tomr ei vigglæ til lasta skal a vighdu vatne. en ez a iord tomr þa skal vp grazua iord. of bera or kirkju garde. of lasta i staden vighdu vatne.

Um kirkju garde.

- 31 Gardr skal vera um kirkju huarie. Biscups armadr skal þing stempna a vers dæghi þegar þele er or iardu. at hvar gere sin lufa. gilden.¹⁷ sua at ei briote nidr rægn ne rot. liggia .vi. aurar vid lid huart. en .xij. aurar vid halzuan. en .iij. mætr vid allan. Biscups armadr skal zimt gera bondom at vp se gor [kirkju garde.¹⁸ ez þa er ei gor. sædir .vi. aurum vid biscop.¹⁹

Um høgendes kirkjur.²⁰

- 32 En ez høgendes kirkia at zalle verdr. eda brænnæ vp. þa skal zora timbr a tuxt a .xij. manadom. of gor²¹ a addrum. of vighd a þridiæ. En ez ei er timbr a tuxt a²² .xij. manadom þa skal a addrum²³ zora timbr a tuxt of vpgera. [En ez ei er sua gort þa skal a þridi .xij. manadom. vera vp gor kirkia. of vighd.²⁴ en ez

Jvfr. Cap. 29. I. 35. Cap. 30. I. 37. Cap. 31. I. 38. Cap. 32. I. 39.

1) i f. — mgl. D. 2) vit ei vp lata gera. — D. 3) tit — D. 4) gerder. — D. 5) verbe — D. 6) haue hæilat — D. 7) ze sit. — D. 8) [mgl. D. 9) [tit þes er han heuir toft til at gera kirkju vp. — D. 10) Um blod i kirkju. — Overskr. D. 11) gena i kirkju. eda kirkju garde — D. 12) skal sa lata — D. 13) Saaledes baade i C. og D. 14) han — tilf. D. 15) han — mgl. D. 16) þa — mgl. D. 17) zoran. — D. 18) [mgl. D. 19) En ei er gor at zimt. sædir sem zyr segir. — D. 20) kirkju. — D. 21) gera — D. 22) at — D. 23) tolf manadom — tilf. D. 24) [En ez ei er þa vp gort. þa skal a þridi vpgera of vighd. — D.

þa er æi gor. þa skal at zimt gor vera¹ of vighð. En² þa er æi gor þa er þor þeim ziri zaret. er lirkien stod a. skulu zrendr of odals men lonsæ þa iord med gulli of brændo slyzri. of allu lasta³ lausu ze. þondr skulu til ganga of meta iordena sua sem þeir þora⁴ suæriæ at hon se verd. verði skal þrissipta. tætr biscop þridiung. tonongr annan en þondr þen þridiæ. En ez þa madr er oreigha er lirkiu a at gera. þa skal iorden⁵ azla zanga til lirkiu vp gerðr. En sidæn skal iorden⁶ azla till vighstlu. En sidæn skal han sialzuer vid iardu sinni at tala.⁷ En ez madr sæl vid verði lirkiu þor sin. of still ser lirkiu vp at gera⁸ ez hon zællær nidr. þa skal han sua myclæ iord i væð⁹ setiæ. sem hin er han sælði. En ez madr er oreigha er þeiri lirkiu a vp at¹⁰ halda. þa huæruer lirkia þeget¹¹ sem hon stændr a.

Um zordædo skap.¹²

Biscups armadr han ma æi toma zordædoskape huarle a larl ne tono. nema þet **33** se heradz zlongt. mælæ¹³ þondr .iij. eda þrem zleiræ. of bera þeir vitni om. at þeir haua þet hoyrt. En ez han mæler þet. of er þet æi heradz zlongt. þa er han sæðr .iij. martum. þa ma madr mælæ ez han¹⁴ tætr a ser eda tono sinni. þo at þet se æi heradz zlongt. eda han tætr a þarne sino. eda bui. huart sem han mæler vid larl. ne tono.

Um hæidins blot.¹⁵

Engi madr¹⁶ skal trua a zin eda zordædoskap. blot. eda rof. eda þet sem til **34** hæidins doms veit. En ez madr zær til zinna. of verðr han¹⁷ sannr att þi. þa er han utlæghr. of obota madr. of ziri gort ze sino allu. of skal þi¹⁸ þrissiptæ. skal tonongr tala¹⁹ þridiung. annan biscop. hin þridiæ þondr. En ez²⁰ byðr syn ziri. þa skulu þondr þeir [sem bæstir ero²¹ i²² herade. bera han vndan.

Um trol hans.²³

En ez þet er lient tono at hon ridi manne. eda tono hans. eda hionom. of ez **35** hon verðr son at þui. þa er hon sæl .iij. martum. En ez hon segir næi ziri. [þa (a) hon standa ziri .vi. manna æidi.²⁴ En ez þa æidr zællær. þa zællær til .iij. marla. En ez æi er ze til. [þa zare hon²⁵ utlægh.

Ez madr vil þræst hans.²⁶

Ez madr liggz siutr i herade. of vil han at þræstr lese iuir honum. gere hæst **36** mote honum. eda skip. ez þes þarz vid. þa er þræstr stýlðr at zara til hans. of lesa

Jvfr. Cap. 33. I. 41. Cap. 34. I. 45. Cap. 35. I. 46. Cap. 36. I. 47.

¹) vera — mgl. D. ²) ez — tilf. D. ³) lastar — D. ⁴) vitia — D. ⁵) iord — D. ⁶) hon — D.
⁷) tate h. [. v. i. [. aptr — D. ⁸) En — tilf. D. ⁹) at — tilf. D. ¹⁰) stuldi uppi — D. ¹¹) til þeiri jærðr — D. ¹²) Overskr. mgl. D. ¹³) þet — tilf. D. ¹⁴) madr — D. ¹⁵) Um zinna. — Overskr. D. ¹⁶) madr — mgl. D. ¹⁷) han — mgl. D. ¹⁸) ze — tilf. D. ¹⁹) tætr t. — D.
²⁰) han — tilf. D. ²¹) [bestu — D. ²²) þui — tilf. D. ²³) ridu. — D. ²⁴) [syni med settar æidi. — D. ²⁵) [zare — D. ²⁶) þorso þræstr skal zara i naubþnir. — Overskr. D.

iuir honum lestr .iij. kauplaust. En ez han vil lata lesa zleiri þa skal peninga ziri gezua sua sem þeir verða a satter.¹ Nu² ez madr vil lata hussla sil eda scripta. þa gere han hæft mote præste. þa a han at zara huart sem er daghr eda nat. En ez han vil lata olea sil. þa haue han med ser præst. edr diatn. of þer ziri a præstr aura .ij. En ez naudsynir verða [i zleirum stadum³ i sofn hans þa a han at zara i .iij. stade sitæ⁴ þer at natsete.⁵ sem han lomr sidaste. syngiæ⁶ þer iuir liti. of zylgiæ⁷ þi til kirkju om morgnen extir. gegna⁸ þer allum of syngiæ þer salomosso. ziri allra þeire sal. of vigiæ groz. of syngiæ iuir liti þeire. þa odladz han legtaup⁹ ez allum þeim.

Um leghtaup¹⁰

37 Tolyz alnar ero att¹¹ legtaupi a lændom manne. of tono hans .ij. alnar at syni hans of dofr. til þes er þau ero zortugh. sidæn stulu vera .vij. alnar at leghtaupi. Sua of [ez haudbornom manne. of tono hans. of barnum.¹² En þeim manne sem han¹³ er lonsyngiæ son. þa¹⁴ ero .iiij. alnar at legtaupi. En .iij. alnar ziri lonsyngiæ. pening vegen ziri anaudgan man. En ziri huarn man er .iij. vættre er.¹⁵ eda .iij. vættróm ældri. þer skal gezua zultt leghtaup ziri. en of þau sem yngri ero pening vegen. Væd skal leggiæ præste halzuu meire en leghtaup er til. haue lonyft vt at staund. ællægga se¹⁶ zoruedi. Huar þeire manna er gerer hazuut tighiund. eda atr tighiund han a æi at gera leghtaup ziri sil. En ez bod toma¹⁷ præste at han skal zara til liti. of vil han æi zara of ganga engær naudsynir til. þa er han ez þui leghtaupi. þet ero naudsynir hans ez han ligger¹⁸ sufr. eda sar. þa skal han haura halzt leghtaup. En ez madr zær or herade. of verdr þer daudr. þa skal sa haura halzt leghtaup er syngir iuir liti hans. of halzt sofnar præstr hans. of skal han¹⁹ vighiæ mat²⁰ of mungat at ærzui hans.

Um ærzui.²¹

38 Nu skal præste biode. of tono hans til ærzuis. of manne med þeim. sitæ skal²² han i andueghe of tona hans i hia honum. En²³ ærzui ero .iij. sennr²⁴ i syflu hans þa skal han toma i alla þa .iij. stade. at²⁵ vighiæ mat of mungat of vera at þi ærzui sem hæft vil han. nema sua bere naudsyn til. at han ma æi toma i alla þa²⁶ stade.

Jvfr. Cap. 37. I. 48. Cap. 38. I. 49.

1) sem þeim ber afamd. — D. 2) En — D. 3) [zleiri — D. 4) vere — D. 5) natseto — D. 6) syngi — D. 7) zylghi — D. 8) gegne — D. 9) loghaup — D. 10) loghaup. — D. 11) att — mgl. D., som derimod her har et lidet aabent Rum. 12) [ez haudboren madr andas. of tona hans. of barn .vij. alnar i leghtaup. — D. 13) han — mgl. D. 14) þa — mgl. D. 15) gamat — tilf. D. 16) i — D. 17) eptir — tilf. D. 18) er — D. 19) of han skal of — D. 20) vatn — D. 21) Um ærzuis gerdir. — Overskr. D. 22) skal — mgl. D.; derimod her aaben Plads for eet Ord. 23) ez — tilf. D. 24) sennr — mgl. D. 25) of — D. 26) þa — mgl. D.

Um legar stad.¹

Lænda men² skal graua nest tirtiú. konor þeiræ. of born. þer nest hauldborna 39 men. þeiræ konor. of born. of þa löysingie. vttaste þrææ nest tirtiú garde. of ambottor. Sua skal man nidgræua. at æi græue annan vp þen sem limum loders³ saman. eða hold eða har er a. ⁴ez græuer sua.⁵ sædr .vi. aurum vid biscop. En sua skal lif græua. at alnar þyl iord se ziri oxuan listu. En ez stæmbæ græuer nidr sædr .vi. aurum. Engi a at græua i anners ætter haugh. nema vili sæðæst auundr rette vid ærzuingie hins dauda. En ez madr græuer manz bæin vp. of her or tirtiú garde sædr .vi. aurum. vid ærzuingie. þa skal alla græua i tirtiú garde er hæuer ero.⁶ of alla þa er æi ero vбота men.⁷ Madr þa er serer sil sialuan. of idræz vërta sinæ. of verdr⁸ þat gort i viti. of gengr til stripta. þa er han græuer i tirtiú garde. ez han doytr ez þui sare. En ez han serer sil sialuer of idræz æði vërta sinæ. þa er han æi tirtiú græuer.⁹

Um vtlæga men.¹⁰

Öridnidingar. tryggozue. hæimsofnar vargar. þiozuar dömdr. drottens suifarar. 40 morduargar. brænnu vargar. þeir ero aller obota men of æi græuer i tirtiú garde.¹¹ En ez han er grauen þa er han misgrauen. han skal vp graua. of zora or tirtiú garde. en þen er groz giælde bicipi .iij. merkr.

Um dauda men.¹²

Engi skal daudan man længr inni haua. en til zimtar. nema naudsyn liggi vid. 41 især oxorer.¹³ eða snionaud. þa skal lif zora i vthuo. of hylæ med staurum. eða stræ. of zara¹⁴ þegar er zort er. En ez¹⁵ længr hæuer inni. en um zimt naudsynæ laust. þa er þa sædr .iij. martum vid biscop.

Um konor.¹⁶

Þær konor ero .xviij. er madr verdr vбота madr ziri. ez han ligg med þeim. eða 42 zær zange. Ein er modr. .ij. er dotter. .iij. er systir. .iiij. er sonar dotter. .v. er dottor dotter. .vi. er brodor dotter. .vij. er systur dotter. .viij. er stiughmodr. .ix. er sonar kona. .x. er brodor kona.¹⁷ .xi. er stiugdottir. .xij. er moder konu manz. .xiiij. er systir konu manz. .xiiij. er zatur systir. .xv. er modor systir. .xvi. er zatur modr. .xviij. er

Jvfr. Cap. 39. 40. I. 50. Cap. 41. I. 51. Cap. 42. I. 52.

¹) Overskr. mgl. D. ²) alla — tilf. D. ³) sem lode binum (limum?) — D. ⁴) En — tilf. D.
⁵) sua — mgl. D. ⁶) ero — mgl. D. ⁷) of æi haua obota vart gort. — D. ⁸) er — D. ⁹) æi græuer i tirtiú garde. — D. ¹⁰) huarn graua skal i tirtiú garde. — Overskr. D. ¹¹) æi i tirtiú græuer. — D.
¹²) þorfo længi lif skal inni haua. — Overskr. D. ¹³) oxor — D. ¹⁴) zara — D. ¹⁵) ez — mgl. D.
¹⁶) er madr verdr obota madr. — tilf. D. ¹⁷) Her ophörer D. Arne Magnussön bemærker paa en vedheftet Seddel, at i Membranen, efter hvilken D. er skreven, var ved Slutningen nogle Blade bortrevne, paa hvilke uidentvivi Enden af denne Christenret, ligesom og maaskee nogle Retteböder, have staaet.

modor moder. En sa madr er liggr med eins huærru þessere tonu han heuer ziri gort ze of zridi lande of lausum oyri. zære a land heidit þo vil han æi cristin vera.

Um gudsviæter.

- 43 Nu er þet þui nest at ængi madr ma haua lifams losta vid gudsviæter sin. En gudsviæter ero þrealdner. hin zyrsti millum þere barns. er stirt verdr of þes er stirt. eda þui hældr til stirt. Abdrar gudsviæter(r) ero. millum þes'er barn stirti. of þes er a barne helt. of zædgina barnsens. þridiæ millum barns þes er stirt er of liotlægs barns þes er stirt. eda til stirt hældr. of ziri þui ero þreftar gudsviæter vid of þau born er þeir stira of of þeiræ zædgini. of ma þrestens barn vid engan þen lifams losta drygiæ. er þen þrestur heuer stirt. Hældr madr a barne manz til stirt þa a zadr of moder barnsens of sua barnet. gudsviæter vid tonu þes. er barne hældr til stirtingar. þo at hon haue æi a barne haldet. þa er þet var stirt. heuer madr gudsviæter sin at lifams losta. þa stulu þau stiliæst. of gangu til scripta. of giældu huart þeiræ .iiij. mætr biscopu.

¹ En ez madr sættez.

- 44 En ez madr sættez vid þen mann er leget hæzer tonu hans of hinn same liggr med henni annat sinni siden þa er han trygroze zirigort ze of zridi etc. en biscop tale .iiij. mætr silzæ ez ze hans. En ez madr dryir lifamz losta vid nokot annat tuituindi en tonu. of verdr han at þui sannr þa er han vtlægr of ze hans allt vid konong en biscop tale ez .iiij. mætr ser ez hans ze.

Jvfr. Cap. 43. I. 53.

¹) Hele dette Capitel synes at være skrevet med en anden Haand end det Övrige.

VI.

Kong Sverrers Christenret.

Texten aftrykt efter den eneste deraf endnu tilværende Afskrift i Perg. Codex No. 78 qv. i den arnamagnæanske Samling, den samme, hvori Borgarthings ældre Christenret findes, og skreven med samme Haand som denne, altsaa omtrent i 1ste Fjerdedeel af det 14de Aarhundrede. See ovenfor S. 338.

I Texten findes flere Capitler, af hvilke blot Begyndelses-Ordene anføres; det Øvrige angives med røde Henviisninger at skulle udfyldes efter den foregaaende Bolk eller Christenret ("i þýrra bællinum", "i þýrra triftnum rétti"). At hermed paa de fleste Steder menes Jons Christenret, der i Codex gaaer umiddelbar foran Sverrers, og ligesom denne har mange Capitler, hentede fra Frostathings-Loven, er klart, saavel af Ordene selv, som af Citaternes Beskaffenhed; imidlertid maa Udtrykkene i Cap. 82 og 88: "i þýrra réttinum", "i þýrra triftnum rétti" forklares om "den ældre Christenret" o: Gulathings-Loven, da de blot findes i denne, og hverken i Jons Christenret eller Frostathings-Loven. De med røde Bogstaver skrevne Henviisninger ere i nærværende Udgave satte med mindre Tryk.

Med Codex er *Jon Gislasons* Papirsauskrift, No. 327 fol. i den arnamagn. Saml., sammenlignet.

Her heyr upp

crifline doms bók þæn sem skipaðe

Sverrir konongr oc aller biskupar.¹

Sverrir Magnus konongr sun Sigurðar konongs. Eiríkr erchibiskup oc Þóll biskup. I þælgí biskup oc Níall biskup. oc Þórer biskup oc aller bodorda men i Noreghe. senda þædiu allum guds uinum oc sinum er þetta brez þonra. Guds oc sína. Ver vilium at menn uiti uarnað þæn oc þyrmslir. þær er menn eigu gudi at væita oc os. oc at varaz við þau stormæle er bann þylgír. Nu ero þær menn þanzættar er rasta þælgum kirtium oc tenne monnom. oc renna a hendr konom oc briota þær till suæznis. æir ero oc i þanne er vopn þera i vlydni till kirtiu eda i þra oc till þinga. En ez menn þara ærenda sína. innan heraðz. þa skal han þaza vopn i þende se(r).² oc þera við engan man þirer þtaps þakar eda ævndar. En ez menn þinnaz a oc rennr þa a þendr adrum er vopn þæzir oc ma þin vopn³ æz þonom þa er vopnlaus þær oc æitir þa þonom þtada þa þællr han utlægr oc vþæilagr oc a konongr þuern þæning þær þans oc þua biskup oc lit þans æigi at kirtu⁴ græzt oc þua þa er rennr a þendr lono oc lætr þana naudga. En ez þrendr græza þæn man i kirtiu garð vttan lonyi lenne manz eda ræðes manz þa er þuerr þeirra þædr .xv. mortom. oc þore lit þans þrott en kirtia þtande tíðalaus meðan þa þole er þær.

At ver þtulum auþtr lufa.

At þa skal konongr vera en⁵ þtílgeten er.⁶

At ver þazum þund uarn mæltan i Gula. (2.)

At ver þtulum geza manne þrialse ar þuert i Gula. (3.)

At ver þtulum geza manne þrialse i þylli þueriu i Gula þings lagum. (4.)

At ver þazum ollgerð þæitid. er þamtundar oll.⁷ (5.)

At olgerð þtulu gera þonde oc þusþrøia. (6.)

At menn þtulu tiund gera alla oc þulla. (7.)

At biskup skal þoma ar þuert i þuert þylli. (8.)

At aller þyllis menn þtulu þazub kirtiu vþ þalða. (9.)

At aller þyllis menn þtulu þtolo till þazub kirtiu þa. (10.)

At biskupi skal væita er kirtiu lætr vigia. (11.)

At aller þyllis menn þtulu garð um kirtiu gera. (12.)

¹) Denne Overskrift er i Mbr. med Rødt. Ovenover den överst paa Siden er skrevet med en nyere (uden Tvivl Arne Magnussöns) Haand: "Anno 1190 editum esse hoc Jus Ecclesiasticum ex Episcoporum synchronismo liquet." ²) I Mbr. se; aabenbar en Skrivfeil for: se; rettet hertil i Afskr. 327. fol. ³) vopn i Mbr.; Skrivf. f. vopn; rettet hertil i 327. fol. ⁴) Rimeligviis Skrivf. f. kirtiu; rettet hertil i 327. fol. ⁵) I Mbr. z. ⁶) Til disse to første Titler findes i Texten ingen tilsvarende Capitler, men de synes at maatte kunne udfyldes efter Gul. L. 1 og 2. ⁷) hæiter har i Mbr. været tilføiet, men er igjen udslettet.

- At allum kirkium skal up halda. (13.)
 Ezz æinla menn kirkur gera. þa skal þeim upp halda. (14.)
 At þeir skulu gard um kirkju gera. (15.)
 At zirer kirkju vigflu skal biftupe ze gialda. (16.)
 At biftup skal kirkium rada oc kennemenn til sætia. (17.)
 Dm kirkju zrib oc kirkju gardz. (18.)
 Dm þau grid er sett ero alra manna millum. (19.)
 Dm zribbrot er væit er með þoi vapne. } (20.)
 Dm kirkju bruna.
 Dm niðzgal horgenda kirkju. (21.)
 At hazud prestz skal hœima vera. (22.)
 Huerir kirkju grozzer ero. eða æigi. (23.)
 Dm lif zorflo ez æigi er hœima lid til. (24.)
 Huernug zora skal zunnin lif oc huogango manna. (25.)
 Ezz huogango tona dõgr zra barne snu hœidnu huerr stira skal oc zoda. (26.)
 Dm barna stirn er æigi ma prestze na. (27.)
 Dm þau born er ala stall. (28.)
 Dm barna lenglo. (29.)
 Ezz dauðum manne er barn tent. eða orlendum. (30.)
 Dm þæt er tona vil æigi sægia til zavernis. (31.)
 Dm þæt er madr spillir barne snu. (32.)
 Dm ambattar barn ez æigi gengr zader vid. (33.)
 Dm olian. (34.)
 Dm tiundar gerð oc azlabneng. (35.)
 Dm ruma statt. (36.)
 Dm husl tafu. (37.)
 Dm þæt huat eta ma. (38.)
 Dm þæt er madr er a ziallum eða i õnum om langa zafu. (39.)
 Dm þæt er madr ber vœinendi i mat manna. (40.)
 Dm sunnudago hœlgi. (41.)
 Dm nonhœlgi oc hatidis daga. (42.)
 Dm þa daga er æigi er non hœlgi zirer. (43.)
 Dm jola hœlgi. (44.)
 Dm þafsa hœlgi oc gangdaga. (45.)
 Dm hœilagra dagha værl. (46.)
 Dm þæt er armadr eða prestz stendr man a værl. (47.)
 Dm læssing eða kngiar. (48.)
 Dm rakstr. (49.)
 Dm kono manz till kaupangre. (50.)
 Dm silzifli. (51.)
 Dm kiotato a vtidum. (52.)
 Dm biftupe kono i zylli huert. (53.)
 Dm iarnburð. (54.)
 Dm søre oc mœinæida. (55.)
 Dm kuanzang. (56.)
 Dm hœgning hœilagrar cristni. (57.)

- r tonor er madr utlægez az. (58.)
 t er kona sættiz sem kalmadr. (59.)
 t hui miklu sættiz madr er horar tono sína eða kona bonda. (60.)
 t er madr zírgerer samlæge við tono sína. (61.)
 bsljar. (62.)
 r tíðir er tono ma za. (63.)
 t at æina tono ma madr za. (64.)
 t er born ero ætíðir brullaup geten. hælga þau er þyr uoru þvð. (65.)
 t at za skal zæstrar tono a þyrsum .gij. manobom. (66.)
 t er madr lægg með zæstar tono sinni. (67.)
 t er þrilla mangz værðr tælin meðan han er i þra. (69.)
 t er kona uill lata vigia síl till nunnu. (68.)
 nna gýting. (70.)
 t huar madr ma geza. (71.)
 t rox oc script rox. (72.)
 afsetning. (73.)
 t at menn skulu vægu bota. (74.)
 t er .ij. menn blandaz saman um lífams loffa. (75.)
 t ato um langa zafstu eða a vðidum. (76.)
 t er madr eter roffa klot. (77.)
 t at ængi skal spom ne goldrum þylgia. (78.)
 t. (79.)
 þa værl. (80.)
 þa manna líf huar graza skal oc um onnur líf oc um olían. (81.)
 þa menn oc vbota menn oc þfugu menn. (82.)
 t at þeir ero vbota menn er þeriaz i kirkíu eða i kirkíu garðe. (83.)
 t er madr værðr vbota madr. } (84.)
 þr negr zadbú sín eða zader sun sinn. }
 t er madr gengr a trygðir. (85.)
 ez við þæn man er teget hærir tono hans. (86.)
 sta man. (87.)
 na. (88.)
 t er hærínin madr kómr i land værl. (89.)
 t er madr græzer barn hærðit. (90.)
 t er madr misgerer i krlíflíne doms brote. (91.)
 r tíðir er ængi skal sofla ne þing kenna. (92.)
 n. (93.)
 þr værðr vtlægr i krlíflínum rette. (94.)
 t at ængi er vtlægr nema a þingi se gor. (95.)
 þz vlfar lönzi. (96.)
 s burð oc bod burð. (97.)
 t er tono værðr kent at hon se trol kona. (98.)

þett er nu þui neft at ver hazum zund varn mæltan a Gula huert ar þva 2
 r þingmenn sem nu ero ver afatter. þæt ero .lg. or þorða þylli. En iam marger

or Kygia zylti. En .xl. or Sygna zylti .l. or Sygna¹ zylti. .c. or Ægda zylti næmzdra manna sua sem i loghum er mælt. En æz Sunmøre .xvi. bondr. En .ij. lender menn stulu æfter vera i Ægda zylti .ij. i Kygia zylti. En a Sun horda lande ein. ein i Sygna zylte. ein i Firða zylti. ein a Sunmøre till þæs at (gæta) hibila manna zirer þiozom oc rans monnom. En lender menn aller adrer er innan ero lagha varra stulu zara till loghpingis or þema zyllium .vi. nema naudsyn gange till. kononge eða sialzra þeirra. oc messo prestar aller er menn kaupar tidir at. oc þeir er biskup næzner til .ij. or zylti hueriu. oc armenn aller stulu her toma naudsynialauft. En þessar ero naudsyniar mæltar en konongr uar tómer i zylti oc bydr armanne sinum at gera i gegn ser i hinu nestu zylti. Nu er þæt þui nest at ver stulum her toma sua marger þingmenn sem nu ero til næznder Petros messo æxtan at vplomande solo. En ez æigi toma þa ero þeir vittir. Madr huer er til Gula þings er næzndr er síðar tómr en sore ero fram forð. En ez zyr tómr oc tómr þo æftir stæznu dag uarnn þa skal han bota oyri. En ez zirer nemaz aller zyllis menn þa stulu haza hingat at vare adru .xl. marku. þæt æigum ver halzt lagu nautar en halzt konongr var. En ez zirernems ziordongr manna eða attongr þa skal or þui ze tælia sem þeir æigu mantall till. En ez þæt zirer nemazt æinku menn þa skal zirer þæt bota aurum .iij. En ver stulum or zyllium .vi. za till þæss mat oc ze. halzs manodr manne nema læid se lengre oc saald malz oc oyri silzrs. En sa madr er þæt zirernemz at za þer till. þa zællir sa zerbena zirer þeim manne. þa skal han bota zirer þæt aurum .iij. En or Ægda zylti þa skal zara madr or skipreidu huerri oc iazne sua skipreidum till at .xx. menn zere oc gere .ij. m² manadr matt smors oc sua miols oyri vegen silzrs eða þæt talt. sylzr er slægit er or oyri þa. oc saald maltz. En sa skal zara er lender menn næzna till eða systu menn. eða armenn. En þessa græizlu skal gera æfter zear magne en .iij. punda smor skal i þessa gærd gera. En or Kygia zylti .xv. menn or ziordonge huerium oc gera halzan annan manadr mat smors. slitt torns oc miols oc oyri vegen oc sald malz. oc iam marga menn or horda zylti oc reidi manadr mat manne huars oc oyri veghen oc sald maltz. En .x. menn or ziordonge huerium or sogne oc gere manadr³ matt huars manne oc oyri vegen oc saald maltz. En .xiiij. menn or ziordonge huerium or Firða zylti oc gere manadr mat huars manne. oc oyri vegen oc sald maltz. En æz Sunmøre gere huerium manne

¹) Feilskrift f. firða. ²) Saaledes i Mbr.; hvilken Forkortning efter de almindelige Regler bør opløses: menn; udentvivi er dog dette m blot en Feilskrivning. Det staaer nederst paa Siden; Afskriveren har rimeligviis havt til Hensigt at skrive: manadr, men har ikke faaet Plads uden til Ordets Begyndelses-Bogstav. Han har udført Ordet heelt paa den anden Side, men glemt at slette det ud, som han paa den foregaaende havde skrevet. Ordet bør saaledes udentvivi aldeles bortfalde, noget hvori man ogsaa ved at sammenligne det tilsvarende Sted i den ældre Gulathingsslov maa bestyrkes. Afskr. 327. f. har sat Fork. ald. som i Mbr. ³) I Mbr. m, hvilket her aabenbar maa opløses: manadr; Ordet er saa stærkt forkortet for at faae Plads i Liniens Slutning. Afskr. 327. f. har Fork. som Mbr.

þeirra .xvi. .ij. manadr mate huars oc onri veghen oc sald malz. En sa madr er þæt zirnems at za til þa zællir sa zorena zirer þeim manne. oc skal han bota zirer þæt aurum. .iij. hueruetna þæs er þingmenn værda vittir i Gula. þa skal þæt ze værda reidit. En þæt ze æigu aller Gula þings menn oc er þa væl er han sialzr reidir eda viner hans. En ez han uill æigi þa skal þæt ze reida armadr lonongs eda lendr madr huer i sinu zylki. oc slytu. oc taka halzu meira heima en han þær reidbi.

þæt er nu pui nefst at ver stulum geza mane zrialse ar huert i Gula. En ver 3 hazum pui skipt zyltna a millum at sit ár skal huer var za man til zrelfis. en þeim manne skal zrelse gezaz a drottens dag þæn er nefst er eda værdr á Gulapingi. En ver aller Gula þings menn stulum za ze till aura .v. En ez manne værdr æigi zrialse gezet a drottens dagh. þa stulu þeir menn er þæn man æigu at za bota aurum .xij. biftupi oc laupa man oc geza zrelse þo at sidar se.

þæt er nu pui nefst at ver stulum geza manne zrialse i zylki hueriu i Gulapings 4 lagum. En ver hazum pui skipt ziordonga a millum. En þeir ziordongs menn er þæn mann æigu at za. þa stulu haza zrialse gezet zirer nottena hælgu. En ez þeir haza æigi gezet þa¹ stulu þeir bota biftupe aurum .xij. oc laupa man till oc geza zrialse þo at sidar se.

þæt er nu pui nefst at ver hazum olgærd heitid þæt lalla menn samburðar ol² 5 bonde anat husproia. gere bondr .iij. saman at zærsta toste nema sua vtalla bui i ongium eda sua ozarla a zialle at æigi mege olgerd sina zora til annara manna. þa skal han iammikit oll gera ein sem adrer þrir. En sa er minna a en .vi. lua bu eda .vi. salda sad. þa skal han pui at æins ol gera at han vili. þæt ol skal gort vera zirer alra hælagra messo hit seinfsta. En þæt ol skal signa till Crift þakka oc sancta Mariu till ars oc zridar. En ez æigi gerer a þeirri stæznu. þa skal gialda biftupe aura .iij. oc gera oll. En ez æigi gerer oc værdr han at pui lunnr oc sannr at han sitr sua .xij. manode at han gerer æigi samburðar ol. þa skal han bota zirer þæt mortum .iij. biftupe.

Olgærd³ skal gera bonde oc husproia iamvæge sit oc signa þæt zirer nottena 6 hælgu till crift þakka oc sancta Mariu til ars oc til zridar. En ez æigi hæzir sua gort þa skal bota zirer þæt aurum .iij. biftupe. En ez han sitr sua vætr .iij. oc værdr han at pui lunnr eda sannr. at han hældr æigi olgærdum upp eda vidr lagum uarom. þeim er uer hazum laght til cristins doms vars þa hæzir han zirergort

Jvfr. Cap. 3. G. 4. Cap. 4. G. 5. Cap. 5. G. 6. Cap. 6. G. 7.

¹) I Mbr. er Ordet þa ved en aabenbar Skrivfeil fordoblet. ²) melis ol er udeglemt. ³) skal gerð er her indskudt i Mbr. ved en Skrivfeil.

huerium peningi ziar sine. Þæt a halzt konongr var en halzt biskup. En han a loft at ganga til scripta oc bota við gud. oc vere þa i norege. En ez han vil þæt eigi þa skal han zara or landeign kononge vare.

7 En¹ ver hazum sua mælt við biskup varn at han skal os pionosto veita. En ver skulum hana sua odlaz at gera tiund uara alla oc zula ez auægti allum oc zifti oc viðrældi oc allum rettom zongom. En henne skal sua skipta. at biskup skal haza ziordong annan zatoter menn hin pridia prest. hin ziorda kirkia. En biskup skal toma nauðsynia laust i zylki huert a .xij. manodom at veita monnom pionosto þa er til byriar. En þær ero nauðsyniar en biskup er siutr eða konongr trezzer han zarat. eða ærhibiskup gerer æzter honom at vigia biskup. eða adrar stornaudsyniar verða. En ez madr sitr sua .xij. manode at han gerer æi tiund sine. þa er han sædr .iij. mortum við biskup. En ez han sitr sua tuinna .xij. manode at han gerer eigi tiund sine sædr .vi. mortum silzrs við biskup. En ez han sitr sua vetr .iij. at han gerer eigi tiund sine þa hæzir han zirergort huerium peningi zear sine i lande oc lausum oyri oc haze konongr halzt en halzt biskup.

8 En ver hazum sua mælt við biskup varn at han skal os pionosto veita en ver skulum þæt at honom kaupa ærtog zirer .xl. næzia innan lagha vara. En han skal sua odlaz þæt ze at han skal toma i zylki huert a .xij. manodom oc veita tidir oc þa pionosto er till byriar. En ez han tomr i zylki eða i ziordong. þa skal han. eða hans armadr ping stæzna oc læggia æindaga til þæs at han vili haza reidu sine. þa er vell er menn vilia reida honom. En ez menn vilia eigi oc zirernemaz aller mangærðar menn. þa ero þeir sædr .iij. aurum biskupi þa skal biskup eða hans armadr trezia þæs a þingi. En ez zirernemaz zære menn þa skal biskups armadr zara till hus honom. oc tala granna hans .ij. er nester bua honom. þa er vel er þeir vilia zylgia honom. En ez þeir vilia eigi þa skal han trezia þa. þa sediaz þeir .iij. aurum huer þeirra við armann. En han skal sialzr za ser vatta oc zara til hus honom oc trezia reidu oc vitis er við liggv oyri zirer pening huern. þa er vell ez han gældr. En ez han vill eigi þa skal honum til þings stæzna. zirer ran. þa sæktiz han .xij. aurum við arman biskups. En biskup var oc armadr hans oc aller lenne menn skulu sua sinar saler solia sem et hæzi nu talt.

9 Þæt er nu þui nest at ver skulum kirkium allum uphalda oc cristnum dome er hin hælgi Olazr oc Grimkæll biskup setti a Mostrar þingi oc þeim allum er sidan uorogoruar. En kirkia er æin i zylki hueriu su er ver kallum hazud kirkia er ver eigum

Jvfr. Cap. 7. G. 8. Cap. 8. G. 9. Cap. 9. G. 10. F. II. 7.

¹⁾ En i Mbr.; skal være: En; Afskr. 327. fol. læser imidlertid: Nu.

aller vpp at halda zyllis menn. En ez su kirkia brotnar oc zalla hornstaxer þa æigum uer timbr af þa zyr en .xij. manoder se gengner. þa stulu ver bota zyllis menn .xv. mortum. þæt ze a halzt tonongr var en halzt biskup. En ez þæt zirernemaz zære menn zirernemz zjordongr manna. eda attongr þa stal stizta or þui ze sem þeir æigu mantall til. En ez þæt zirernemaz æinta menn þa stulu þeir bota aurum þrimr zirer tre huert er till þarz at haza oc za tre þo at sidar se. vryri zirer mals mat huern. vryri zirer nagla huern er a er vant. ¹En ez menn vilia gera steinkirkiu. þa stulu þeir raba er bætr vilia oc vittrare ero en sumir vilia en sumir æigi oc stit þa a. En ez þeir zallaz at þui þa liggz þeim slitt vid sem þeir zallaz at tre kirkiu gærd .iij. aurar zirer stein lagh huert. en sidan stulu bondr bræda kirkiu sina a huerium .iij. vættrum.

Alotto stulu oc aller zyllismenn kaupz til hazud kirkiu. at .xij. aurum gulz. En **10** ez æigi er konyt a zyllsum .xij. manodom. er kirkia er gor þa ero þeir sædir .iij. mortum vid biskup. En ez þridiungz manna zælz eda attongr eda æin madr lætr zallaz. gialde .iij. aura biskupe.

Væizlu stal bua somelega mote biskupe þa er kirkiu lætr vighia oc stal za till **11** .xij. kerti. oc .xij. alna langt vadmal eda lerezt.

Nu er kirkia gor. Nu stal gærd vm gera. aller zyllis menn. þa stal biskup eda **12** hans armadr gera stæznu til þess oc æindagha at gærdr stal gor vera. En ez æigi er gor oc stendr kirkia gærðlaus .xij. manode. þa stulu aller zyllis menn bota aurum .iij. biskupe. zirer þæt. En ez þæt zirer nemaz æinta menn. þa stal bota aurum .iij. biskupe zirer tre huert er till þarz at haza. oc za tre till oc gera gærd þo at sidar se. slitt er vm griot las sem vm tre ez gærd stal az griote gera. Nu er kirkia gor oc gærdr vm. þa stulu aller zyllis menn vigslu a kaupz at biskupe .iij. natta vift med .xxx. manna.

Nu ero kirkjur allar adrar er gærd stal vpp halda zjordongs kirkium oc attonge **13** kirkium. oc hogendes kirkium þeim kirkium stal allum vpp halda. oc æigi tuzt æyða. En ez kirkia brotnar oc zalla hornstaxer þa stulu þeir menn er kirkiu æigu lata timbr a tuzt toma zyr en .xij. manoder se gengner. En ez æigi kómz þa stulu þeir aller er þa kirkiu æigu. bota zirer þæt biskupe .iij. mortum. oc za til oc gera kirkiu þo at sidar se. En ez zirer nemaz æinta menn þa stal bota biskupe zirer þæt aurum .iij. zirer tre huert er till þarz at haza. oc za tre þo at sidar se oc gera kirkiu oc huergi tuzt æyða.

Jvfr. *Cap. 10. 11. F. II. 8. Cap. 12. G. 11. Cap. 13. 14. G. 12.*

¹⁾ Slutningen af Capitlet fra dette Sted, saavel som de to følgende Capitler, ere tagne af Fr. L.

- 14 En ez gera einka menn kirkju lendr madr eða bonde eða huer sem gerer kirkju. þá skal þeim vpp halda oc aldri tuzt vnda. En ez kirkia brotnar oc zalla hornstazet. þá skal han timbri a tuzt toma zyr en .xij. manoder se gengner. En ez eigi tomr þá skal bota zirer þæt aurum .iij. biskupe oc za till oc gera kirkju. En ez han gerer eigi oc lætr han standa .xij. manode tuzt auda. þá skal han en bota zirer þæt .iij. aurum biskupe. En ez han lætr liggia vøtr .iij. tuzt auda. þá hëzir han zirer gort iordunni er kirkian var a gor. þá a tonongr iordena oc odlaz med þui at haza kirkia a gorua innan zyrstu¹ .xij. manoda. En ez han gerer eigi sua. þá skal bonde tale aztr iord sina oc gera en kirkju á. En ez bonde hëzir eigi gort a þeim .xij. manodom. þá a tonongr iordena oc tome aldri vndir bonda sidan.
- 15 Nu skal gard vm gera þeir menn er þeirri kirkju eigu vpp at halda. oc haza gort a .xij. manodom. En ez eigi er gor a .xij. manodom þá skal bota aurum .xij. biskupi. En ez þæt zirer nemaz einka menn. þá skal bota aurum .iij. biskupi zirer tre huert er till þarz at haza. oc za till tre þo at sidar se. Nu ero kirkjur allar gorvar oc gardr vm.
- 16 Nu skal vigslu a kaupa at biskupe. hueruetna þess er iord er vughð oc kirkia vughð. þá skal kaupa aurum .xij. vigslu a kirkju garde. en .iij. morkum a kirkju oc .iij. natta vëizlu. [En at bæde se vught kirkia oc kirkjugardren. þá skal vigslu a kaupa morkum .iij. oc .iij. natta vëizlu.² med .xxx. manna bæde a kirkjum oc kirkju garde. Nu ero kirkjur gorvar oc kirkju gardar vm oc vigsla a kopt a allum kirkjum oc kirkjugardum.
- 17 Nu er þæt þui nest at biskup var skal kirkjum rada sem Olazr hin hëlgi iattade Grimkæli biskupi a Mostrar þingi oc sua sem ver vordom a satter sidan. Biskup var skal presta till kirkna za. alla þá sem han vëit at rettar tidir kunnu at vëita monnom. oc han hëzir os þui hëitid at ver stulum þá tenne menn haza sem os þokkaz þæt er zorn retr.³
- 18 En ez madr lystr man hëiptugri hende med hueriu sem han lystr man eða serrer eða till dauz drepr i trift kirkju garde. þá hëzir þa zirer gort lande oc lausum vngri er vigh vakte. þat ze a halzt tonongr en halzt biskup. En þa er zirer vard. tale adr reet sin halzu mæira. en i engum stad adrum or þui ze.

Jvfr. *Cap. 15.* G. 13. *Cap. 16.* G. 14. *Cap. 17.* G. 15. F. II. 11. *Cap. 18–20.* F. II. 10.

¹) zyrstu er tilskrevet over Linien, men med samme Haand som det övrige; optaget i Texten i 327. fol.
²) [Dette er tilföiet nedenunder med samme Haand som det övrige og med et Kors af Sort og Rødt til Henviisning, hvor det skal indskydes; optaget i Texten i Afskr. 327. fol. ³) Stykket: oc han hëzir os þui hëitid &c. er taget af Fr. I.

Hueruetna þær sem grid ero sett alra manna meðall. þá settiz þá .xl. marla er 19
 a þau gengr. En rettr hins er zirer værdr væz at halzu huart sem han zær hogg
 eða saar. En um æinka grid oll þá stande þau sem bot flitr. En ez madr gerer hit
 sama vert i hazud kirkju garde með hæipt eða i hazud kirkju. þá gialde .xv. merkr
 silzr metnar. kirkju halzt en biskupi halzt. oc lome aldri i land æztr zyr en bott se
 með kirkjuana. En hogendes kirkju skal bota zirer slitt vert halza .viij. merk. oc
 skal sua hueruetna þær sem brotenn værdr kirkju zridr. En þo tynir kirkja vigslu
 sinni at æigi lome blod vtt. þegar með hæipt er loftet. En huergi spillir vigslunni
 æzundar lauft blod. En ze þess er vigh vakte skal taka till kirkju vigslu zyr en i
 kononge gard gange. eða biskups.

En ez madr veitir manne atlaup. eða jar með æinu hueriu þui vapne er zirer 20
 bodet er at bera i kirkju. eða i kirkjugard. eða til dauz drepr. oc værdr i þui æz tælin.
 han oc hans sor ero ugild at þui sinni bæde kononge oc zrendom. þo at hann værdr
 æz tælin. oc æigi i kirkju grozr. Sama er mælt um alla þá er hanom veita lid með
 vapnom. ez þeir za mæin æz. En ez grazner verða at naudgum zorrædes monnom.
 þá stande kirkjan þionostolous till þess er kirkju sofnar menn zlytia þæt brott. En
 ez þá madr hæzr zyr mæir spectar madr veret oc bioda zrendr at soma kirkjuana er
 zridr var a broten. æz gieldum ez notor værða. eða æz adrum zearlutum hins dauða
 þá lidi þæt biskup sem honom syniz. En ez hazud kirkja brennr eða annur kirkja.
 æz handuommom prest. eða hans zelagha. þá skal prest ræida timbr a tuzt till iam-
 godrar kirkju. En ez annar madr ber æld til kirkju er vstyzdr er till at bera þá haze
 han abzrgð a kirkjunni oc allu þui sem i er. En prest abzrgiz allan þæn æld er at
 hans rade er boren sua sem han sialzr bere.

En ez madr a ser hogendes kirkju oc zællr hon nidr oc liggz .xij. manode. gialde 21
 biskupe .iij. merkr. oc sua adra .xij. manode oc hina .iij. En sidan gere gard um.
 oc gialde æigi mæira.

Hazud prest eða annar¹ i stad hans skal hæima vera. oc gera monnom ræidu 22
 er þuzi ero. En ez han zær i zra naudsynia lauft. oc komr madr með naonga sin
 dauðan eða með adrum naudsynium oc missir han prest. þá hæzr han zirer zaret
 ræidu sinni a þeim settonge. eða attonge er þá madr er or. þá .xij. manode. En
 prest huer skal haze með ser trismu oc alla þá þionosto er han þarz at stira barn
 huert er han zær. En ez æigi hæzr han oc er honom bodet barn at stira. oc doyrr þæt
 barn vstirt oc vkriftnað. þá gialde prest biskupi .iij. merkr. en zædr barnsens .vi. aura.

Jvfr. Cap. 21. F. II. 13. Cap. 22. F. II. 14.

¹) Egentlig staaer i Mbr.: amar. Punktet under den første Streg i m viser, at Afskriveren har villet rette det til n; Afskr. 327. fol. har ogsaa læst: annar.

- 23 Kristin man huern skal i kirkju gard graza. oc till kirkju haza port lil innan .v. natta naubsynia laust. nema þæn er ser banar sialzr at vilia sinum. eda han haze veret zra krisni stildr medan han var lizs. eda han haze boret vopn i vlydni i kirkju eda i kirkju garde. oc værdr þan þær æztælin. En ez vðaba vært værða um sialz sine bana þa ma graza han i kirkju garde. En ez æigi grazr sem mælt er. gialde .vi. aura biftupe oc zore lil til kirkju.
- 24 En ez madr skal zlytia lil æz hende ser oc hæzir han æigi hæima nyzrit lid till. þa tale han æz nagrannom sinum nestom. sua at han værði með .v. man oc haze þa talmenn adr er han hæzde hæima lidzora zyr en han kræzi adra till. En sa er zirer nemst gialde .iiij. aura ez honom var saght adr til. En ez han syniar kuadu syni með æins æidi nema hin haze vitni till. En ez kona værdr með barne daud. þa skal hana graza i kirkju garde sem adra menn oc æigi stera ne zra tata.
- 25 Sunnitt lil huert oc hus gangs manna lil skal pingat til kirkju zora sem nest er grazet att. En ez prestur meinar kirkju gard. eda vphalz madr kirkju. þa skirskote sa vndir .ij. vatta. oc zele honom abyrgð a hende er kirkju gard bannar oc vardar honom ælli þæt mal sidan. ez vattar duga. En hin er bannar zlyti lil til hazud kirkju er æigi vill þær haza. eda abyrgiz stitu sem hin er zyr zor með.
- 26 En ez kona su doyrt zra barne er a medal husa gengr þa skal bonde zora barn till kirkju oc lata kristna. bioda huerium er zoda vil til krist þalka. En ez ængi vil haza. þa haze bonde hæim með ser oc zode manod hin nestu. En sidan zode zylkis menn aller til gude þalka zore bonde till nestu bear oc late topp zylgia. abyrgiz þa barn er æigi vill vid tata en hin læggi nidr at vskædiu með vitnum.
- 27 Sva hæzir Jon ærlibisfup lozat er sua bers at at kona værdr æinsamann stodd. þa er hon værdr barns lettare. oc er barn sua stult at þæt ma æigi loma till zundar vid prest. oc er ælli annara manna i nond sua at hiozp mege væita barne þui at stira. þa skal hon stira þæt stolz hældr en vffirt doyni. oc i vatne ez till er. En ez æigi er þæt till þa skal hon drepa i dog þrysuor eda i sæ. eda i snio. En ez ælli er þæt til þa skal læggia rata a brioft oc a hærðar i tross með þæim ordom er till ero sett. Et stiri þit i nazne zadur oc sunar oc hæilags anda. oc geza nazn. þa er þæt barn kirkju læghit. oc sua skal zader barns¹ stira hældr en vffirt doyni. oc æiga þo lono. sina. En ez barn styrkiz vid þa zore þæt barn til prest sem stiotazt oc læggi

Jvfr. Cap. 23. 24. F. II. 15. 16. Cap. 25. F. II. 16. Cap. 26. F. II. 2. Cap. 27. F. II. 3.

¹) I Mbr. er Bogst. s i Ordet barns tilföiet over Linien.

1 trisnu a með þeim orðom oc æmbætti er æztir stirn er. En ez prestfr tortryggir barnn se scirt. þa sanne sa með æins æidi er skirðl. eða sa er ner var.

Þóða skal barn huert er boret er trisna oc til kirtiu þora er manz hazud er a. 28

Þaðr a barn huert. En sa skal þader vera er moder sægir a hendr. nema han 29 þ lyrittar æidi vndan þorez a þyrsta dome er han er til tuaddr huart sem þæt er alfrar tono barn. eða æigi. En ez tona dõyr oc hæzir hon æigi sagt til þaðernis ne sinu. þa soke sa (er) reet a (a) henne bæde till reftar sine oc sua till vidr tatu ne eða¹ halde zirer þæt lyrittar æidi.

En ez tona lenner (daudum)² manne barn eða þeim er orlendes er þa sanne hon 30 þ guds stirsom. oc ez hon værdr stfr þa tale arze med barne. En ez hon værdr þull iji stolz zirer. En ez tona andast er daudum manne lenner barn. þa haze arze s dauða toste .iij. tale vidr barne eða iarn bere. eða vinni lyritar æid.

En ez tona vil æigi sægja til barns þadur þa stæzni armadr tonongø henne þing 31 talle at þræl æigi barn med henne nema hon sègi til þaðernis. En ætboren tona iij .iij. mortum silzre uid tonong vm þæt mal. En barn skal modor þylgia. ez tona þer æigi þadur barne sinu þa tale þæt ret æztir modor þædr sinum.

Ez madr ber barn sit vt hæidit. eða kistit oc spillir oc værdr han kunnr oc 32 nr at þui. þa hæzir han zirergort ze oc þridi oc kallum ver þæt mordet mylla. ez biskup eða armadr lenner þæt manne at hann haze spilt barne sinu hæidnu trisnu þa skal synia sua þessa mordz sem anuare. En ez sa æidr þællr þa þællr iom till utlægdar.

Ambattar barn huert er æigi gengr þader vid þa skal drotten hyggja zirer till 33 þ er þader gengr vid. en æigi lata donia handa medall. En ez donia lættr gialde tten .iij. merkr.

En ez madr þarz olianar oc ma æigi hazud prestfr til tomaz þa skal sa olia er 34 iuna a með prestens hioip ez æigi þez mæira lid til oc hældr æinsaman en hin si. En ez han hæiter hazud tiund sinni zirer høgendes preste i sott sinni oc er i at með hazud preste at olia han. þa haze han þridiung ez en hazud prestfr .ij. luti.

Jvfr. Cap. 28—30. F. II. 1. Cap. 32. F. II. 2. Cap. 33. F. II. 6. Cap. 34. II. 17.

¹) I Mbr. l, hvilket i Almindelighed betegner: er; men her udeentvilt er en Skrivfeil for t., der betegner: Afskr. 327. fol. beholder Forkortn. ²) daudum tilf. i Margen med en nyere (Arne Magnússons?) nd. Det er saavel af Sammenhængen som af Indholdslisten S. 410 tydeligt, at dette Ord ved en Uagthed af den gamle Afskriver er udeladt; Afskr. 327. fol. optager det dog ikke.

En ez han oliar ein saman þa tale halzt huar þeirra. En þær hoyzer þa stilsange er hazud preste byriar allr prest lutr elligar gerez grein ezfir mala veggfi. en olian oll skal lauplaus annars kostar.

35 Þvi haza menn gudi heitid at menn skulu tiund gera az allu sade sinu. oc ez allum rettom zangom sinum a huerium .xij. manodom oc az laba oc laba till za. En ez eigi ledr az gialde aura .iij. biskupe. oc gera .iij. mæla torns i lut huern az .iij. salda sade. eða læggi fram slitt sem vill oc sanne med eins eidi sinum. En ez madr er krazdr tiundar oc gerer han eigi þa sædiz han .iij. mortum at oc sua annat þa oc hitt þridia. En hit þiorda hæzir han zirerzaret zridi sinum. oc ze vid konong oc biskup. iamvell einloypir men sem bondr. Vidr ældis tiund skal oc gera. oc fram greida az slitu sem lizir at huita sunnu dægi tuitende þær sem komr till. En ez minna værdr þa se su laustn a er mælt er. zyll at ærtog. talzr at .x. þeningum taldum. lamb at zimm þeningum taldum oc sua tid oc gris.

36 Roma skatt skal gialda. etc. Zat þetta sðazt i zyrra bæltinum.¹

37 Hver madr .vij. vættra gamal oc .vij. vættrum (ellri) skal a huerium² passa dægi tata hust er han ma til tirtiu toma eða nær han lenne manne. En ez han er .xv. vættra gamal eða ælri oc er honom eigi sua scrizt at han skal eigi hust tata. oc sitr han sua .xij. manode at han tatr eigi hust oc etr þo tiott zyr en han hæzir hust tælit þa sædiz han .iij. mortum zyrsta ar oc sua annat³ oc hit .iij. en vllægr ez han sitr sua lengr. En ez lenne madr vill eigi geza honom hust oc tallar ofte hans valda. þa skal þa er eigi nær hustli skiota male sinu till biskups eða til korsbrodra at skrift tirtiu. er biskup er eigi hœima oc eta eigi tiot sakalaust zyr en han haze lykt male sinu. En ez madr etr tiott i langa zastu þa hæzir han zirerzared zridi sinum vid alla menn oc ze sinu vid biskup ez han er zultida oc heiluita.

38 Eta ma þæt er biorn bær oc zirer bergh zællr oc er naut stanger naut. bana skal kona zenade hældr en daut liggi. ez eigi er talmadr till oc sua ez vargr bitr. þæt ma oc eta er madr gældir buze sitt oc værdr az þvi dauft oc sua ez hundar bitr⁴ oc zla hud az navti oc skinn az saudi oc stera az þæt alt er tennr haza tælit oc lasta a vigdu vatne. En ez buze gengr a sio eða zællr. eða i vatnn eða i brunn oc drufnar þa ma eta. Eta ma talz ez han hæzir eted .iij. magzyllar. oc er drepen sðan. En ez vræinindi zællr i mat manna eða i dryf þa ma nøyta az oc lasta adr

Jvfr. Cap. 35. F. II. 18. Cap. 36. F. II. 20. Cap. 37. F. II. 40. 41. Cap. 38. F. II. 42.

¹) Stedet, hvortil her henvises, er Jons Christenret Cap. 64, ligelydende med Fr. L. II. 20, see ovenf. S. 137. ²) I Mbr. hueriu, hvilket er en aabenbar Skrivfeil, idet Stregen over u er glemt; Afskr. 327. fol. læser: huerium. ³) I Mbr. ved en Skrivfeil: anniat; Afskr. 327. fol.: annat. ⁴) Saal. i Mbr.

þu sigdu vatne. oc midla ez vid zatosles menn æxtir rabe prest fins. oc sua þæt er i ardir zællr eda i zenn oc alt þæt er madr vœit bana oc hæzir æigi drepp af bana sordet. Eta skal villidyr huert er menn hitta oc zygla oc ziffa.

En ez madr er staddr a ziollum. eda i vttorium om langa zafu. oc hæztir han 39 sedr. þa skal han hualvetna eta hældr en doia nema mannen. En þegar han komr iill bygda þa sœgi til þeim preste er han ma zyrstan zinna. eda sædz han .vi. aurum vid biskup. En ez han zær om annan adrum .vi. En vtlægr er han zær þægiande om hin þridia. oc a lonongr halzt ze hans en halzt biskup. prestz sædz oc .vi. aurum ez han vœiter honom æigi strizt.

En ez madr ber vœinindi i mat manna etc. þesse er i midium lapitula. i zyrta 40 ællinum er sua byriar. at ez madr er stadr a ziollum.¹

Þæt er nu þui neft at hin .vij. dagh huern er heilakt oc kallum ver þæn sunnu 41 dagh. En þuatdagh zirer skal heilagz at none þa er þridiungz lizir dags æxtir. oc nana noft til hana otto. sua at ælli skal vinna hualle ziffia ne zygla oc æigi afr te enng nema þæt er till er laght er menn roa læidar sinnar þa ma haza dorg zirer iorde eda roa vndir zarme þeim er a sygnum dægi var laden. En ez þeir loma þeim a hælzum dagum oc er haznløysa þa stulu þeir lasta zarme or zlodar male. oc biargha sfiþi sinu. Eða zara menn læiduægis læidar sinnar oc rela ros med tuzium þeim er a virlum dægi voro bundnar. Sa er tunnr eda sannr vædr at þui at han vinnr a sunnu dægi. þa skal sa bota zirer þæt aurum .vi. biskupi oc ganga il scripta oc bota vid gud. En ez mann manna vinnr vllenzt zirer vttan drottens ad þa skal bæria hub ez þeim eda bote aurum .iij. biskupe.

Nu ero þeir daghar .xiiij. en Olazr hin hælgi oc Grimkæl biskup sættu oc bodo 42 at nonn hælghr oc zafsa skal zirer vera. oc sua þyrma sem sunnudagum. Nu er einn lons messa om sumaret. Annur Petrs messa þridia heilagra messa i Sæliu. .iiij^a Jaobs messa. .v^a Olazs messa zyrri. setta Laurentius messa. .viij^a Mariu messa hin zyrri. .viiij. Bartholomeus messa. .ix^a Matheus messa. .x^a .iij^a postola messa. .xi. alra heilagra messa. .xiiij^a Andres messa. .xiiij^a Thomas messa. En þo at æigi se non heilakt zirer Richiels messo. eda zafsa þa liggz þo þeim slikt vid er vinnr a þeim dægi sem a unnu dægi. Nu ero þeir dagar talder er zafsa er zirer oc nonhælgr oc sua bota irer sem sunnu dags værl ez vinnr.

Jvfr. Cap. 39. 40. F. II. 43. Cap. 41. G. 16. Cap. 42. G. 17.

¹) Hevniisning til Jons Christenret Cap. 37, ligelydende med Fr. II. 43 (see ovf. S. 145), undtagen at oden i hiin er 8, ikke 6 Örer.

- 43 Nu ero adrer dagar er æigi er non hælgr zirer ne fasta. en þo stulu iamhæilager zirer verlum sem sonnu dagr. En ez menn vinna a þeim dagum. þa skal bota zirer þæt .iij. aurum silzro biskupe. En ez vinnr man manna zirer vttan drottens rad. þa skal bota zirer þæt halzrum adrum oyri.
- 44 Nu hæzr vpp iola hælgi. zyrst .v. dagha. oc attande dagr oc ziiij. dagr þeir stulu aller iamhælgir. en dagar þess a millum. þa skal biarga buze ez þarz. En þa er Paals messa nest iolom. en þa er kyndils messa. En þa er Petros messa. En þa laupars messa. En þa Mariu messa. Nu ero daghar ziorer er æigi skal iord opa oc æigi lit nidr setia. er æin stiri þorsdagh æzter non. Annar allr langa zrea dagr.¹ Hin þridi pasta æztan till nons. Hin ziorde passadagr allr. En ez nidr setr þa skal bota zirer þæt aurum .iij. biskupi.
- 45 Pasta dag hin zyrsta skall ædi vinna. En mana dag oc tyeðdagh lozar biskup monnom at staza zirer bu sit oc heim reida ez adr var hogguit ez stuzi. oc æigi lengr vinna en til middags. loysa skal halm zirer naut oc myli vndan zora oc reida hoy hœim oc þo æigi izir midian dag. En ez þleira vinnr a mana degi. eða tyeðeghi. eða lengr en til midzdays gialde .iij. aura biskupe. En odens dagr allr hæilagr. Gangdaga dag hin litla stulu aller menn fasta oc lata hæilakt zra midium degi. En gangdaga dagar ero þeir .iij. er vinna ma til middags oc fasta til nons. en hin ziorde alhæilagr sem iola dagr hin zyrsti pui at þa er vppstigu dagr drottens vars. En sa er æigi hældr sua gialde .iij. aura zirer mana dag oc tyeðdag en .vi. aura er vinnr hælga þorsdag. ²En .ij. postola messa oc kross messa. Halwardz messa. Botolz messa. Svithuns messa. Knutz messa. Olazs messa ozre. Mariu messa ozre. kros messa om haustid. Martæins messa. oc Klemetz messa oc Nichulas messa. þessa dagha stulum ver hælga halda. en huer sem Mariu messo dag eða kros messo dagh vinnr gialde .vi. aura. en zirer alla adra .iij. aura.
- 46 Ez madr verdr zunnin a verli a æinum huerium degi þeirra eða a messo æptni er nonhælakt er zirer. gialde .vi. aura biskupe. Sua ez etr tui mæles oc stildi fasta. sua anaudigr sem zrials. En ez hin anaudgi vinnr annat .ij. at bonda rade eða stalzo sine late þrel hud sina. ez han vinnr at sinu rade. eða drotten hans loysr hud hans .iij. aurum. En alla adra messo æptna. ma vinna til nettr. En gialde .iij. aura er vinnr þa messo dagha oc sua ez zrials madr etr mat sin tui mæles þa er fasta var boden zirer.

Jvfr. *Cap. 43. 44. G. 18. Cap. 45. F. II. 30. 31. Cap. 46. F. II. 28.*

¹) I Mbr. ved en Skrivfeil: zra dagr; hvilken Læsem. Afskr. 327. fol. har beholdt.

²) Slutnings af Capitlet fra dette Sted er taget af Gul. L. 18 (sidst) men forandret.

En ez prest(r)¹ eða umbods madr tuez haza stædet man a verli a einn huerium 47
 þi þeirra er heilagur er þa sueri han ein vndan ez han syniar eða glalde slitt er
 r liggur. En prestur skal huer sortia viti oc sialyr haza. þæt er han star tros till.
 ez han er æigi staden a verli þa skal með þessu heimistuidar vitni sortia. ein skal
 a en .ij. sanna om .iiij. aura mall. en om .vi. aura mall ein sueria en .iiij. sanna
 þeir stulu vera zyltis menn. En sa er eiddstazr. Et stytr þui til guds at et
 ir þetta hoyrt. oc þæt hæzir zloted om .iiij. bea oc þrimr zleiri. En æigi veit
 nuart þæt er satt eða æigi. En hin syni með æino æidi ez han veit sit logen vera.

En ez madr gerer hoyndas eða vidarlas zyr en heilakt er þa skal han heim 48
 da þo at heilakt se oc þæt æitt in bera. er nongta skall om þa hælgi vid hiord
 vid hiun. En timbr las oc ziala las stendr þær tyrt sem tomet er. þa er þridiungur
 is lizir æztir. En onnur loss oll reidi till hus þær sem zyrst ma na. En zatla
 di oc klyziar læggi in þær sem zyrst ma hus za. En sevar zlote stande tyr þær
 tomr at hælgi. En ez a retr eða straumr þa zare.

En hueruetna er vid eða flip retr a eign manz eða zearlut manz. þa haxe sa 49
 er lenner oc .ij. vatta hæzir til. En ez hin hæzir haghaf. þa halde zirer æino
 i er .iiij. aura er vært eða minna. en lyrittaz æidi er meira er vært. En sædr
 igi er a hældr oc zare so zearsofn sem allar adrar.

En ez madr tomr til kaupangrs eða vill brot zara etc. þetta er i zyrza bællinum.² 50

Þetta er su mistun oc linan er paven Alexandr iattade Dnystveini ærchiebiskupi etc. 51
 ua er þetta.³

En ez madr ettr liot a zrea dægi oc vædr vada vert bote vid gud. en biskup 52
 etli a þui. En sa er at vilia sinum ettr gialde .vi. aura biskupi. En ez han ettr
 a zria dagha i samt. zirer gort zridi vid alla menn en ze vid tonong oc biskup.
 ne domr ez han vinnr .iiij. sunnudagha i samt.

Biskop skal toma i zylti huert a .xij. manodom naudsynua laust at veita mon- 53
 n þionosto eða þernaz þær reidu sinnar er han stuldi haza þa .xij. manode. En

Jvfr. Cap. 47. F. II. 29. Cap. 48. 49. F. II. 35. Cap. 50. F. II. 37. Cap. 51.
 I. 26. 27. Cap. 52. F. II. 38. Cap. 53. F. II. 44.

¹) Prest i Mbr.; maa være Skrivfeil for prestur, hvortil det ogsaa i Afskr. 327. fol. er rettet. ²) Hen-
 ing til Jons Chr.r Cap. 33, der lyder saaledes: Svá er enn mest. er madr temr til kaupangre. eða vill hann
 aut zara. þá skal hann bera. ez hann vill. nefr til flips eða ez flipi. mánaðarmat miðs of annan smiðs of
 riklinga. of beri hvárt sem hann vill á öglu eða i hendi sér at úsetiu. en þat er tólgert eða minna. en eigi ez
 a flipi. nema biskups hazi orloz til. ³) Henviisning til Jons Chr.r Cap. 30, 31, ligelydende med Fr. L.
 36, 27, see ovf. S. 139, 140.

böndr flulu gera biskupi reidssiota hueruetna þær sem han skal um land þara. oc han komr æigi flipi vid. oc skal han vid bryggju spord vid reid ssiota tala. En ros huert er till stillt er sele er a tomen. huert sem biskup þær nema armadr hans latr annan vægh biöda. En þa er annan vægh gerer gialde .iij. aura silzrs biskupe zirer onl huern en .vi. aura zirer reidssiota bod þall. En ez madr komer till reidssiota ssiptis oc loynir reidssiota. oc lætr æigi till lutanar toma þa er blaset er till þa se sem han haze vgorf.

54 Um þau æin mol skal iarn bera er i lagum ero till stilld. En ez madr verdr zirer ozrili oc nær han æigi lagha vndan þorslo. oc skal biskup annattuæggia hagha sua at han haze logh eða loyza honom ælligar at bera iarn. eða brodr at krist kirtiu ez æigi er han hæima. Sua oc ez madr hæzer æigi æida lid. oc þo retta vorn. En at hazuud kirtiu skal madr iarn bera i herade. En at æinni kirtiu er till er stillt i laupangre huerium. En prest þa skal iarn vighia er tiund þess manz lætr. oc lauplaust bæde vid han oc hazud prest nema vistir þær er heradz prest þarz er han þær till hazud kirtiu.

55 Þa madr er suer æid roanga(n) þa sædz han .iij. mortum uid biskup. etc. tæi(ta) i hinum þyrra bestinum.¹

56 Sva er mælt at ængi madr skal tala tono i ætt sina annars tostar er mælt er oc biskup lozade a Mostrar þingi oc aller menn vurdu a æitt satter. Tælia skal þra slyzlinum .ij. .vi. menn a huarntuæggia vægh oc tala at hinum .viij^a. En² ez madr vill tala tono þa er þrende hans atte. þa skal tælia .iij. menn huarn tuæggia vægh þra broðrom .ij. oc tala at hinum þimta. þa skal oc sua tælia er han vill tala þrendtono þeirrar tono er han atte adr. En ez nanare lætr þa skal az lata a hinu þyrsta þingi. En biskups armadr skal stæzna honom þing oc tæli han þrendseme þra slyzlinum tuæimr. en hin tome monnom a meðall. En haughgildismenn flulu bera þrendseme i sundr at han mege æigha þa ero þau æigi sæd. Nu ero æigi till innan þyrtis haughgildismenn annars tuæggia þeirra þa skal gera þeim stæznu til a þyrsta þingi innan lagha varra sua sem han ma þara til þings tvivægis. En ez huatte er till haughgildis menn eða nærgildis. þa næzni biskup eða armadr hans böndr .xij. hina bæztu innan þiordongs oc haze han .ij. az þeim a adro þingi. En ez han komr þa

Jvfr. Cap. 54. F. II. 45. Cap. 55. F. II. 46. Cap. 56. F. III. 1.

¹) Henviisning til Jons Chr.r. Cap. 53, ligelydende med Fr. L. II. 46 (see ovf. S. 146). Da Boden i Jons Chr.r. efter Cod. 78. qv. er nedsat til 12 Örer, medens den i nærv. Lov anførte første Linie har 3 Mk., ligesom Frostathingsloven, synes man heraf at kunne slutte, at paa alle de Steder, der maa udfyldes efter Henviisningen til Jons Christenret, er dog Bødernes Størrelse at angive efter Fr. L., uagtet Jons Chr.r. overalt nedsetter dem til det Halve af hvad hiin ældre Lov bestemmer. ²) I Mbr. ved en Feilskr. endau et a.

æigi monnom a medall þa late han æz þeirri konu at vſædliu er þeim var vuiso vægr. En klond loma a millum þeirra zirer hœitt brullaupp þa a biskup enga ſoln a. hualte til zæſtar konu ne till zear vid giptingar man. zyr en þæt mall er lœngſt vid biskup. En ez han zær þa ſædiaz þeir bader .iij. mortum huar þeirra vid biskup nema hon æigi ſtoz zirer ſer at rada þa ſælliz hon ſem zorrædes madren ſtildi ælligar. No lætr han æigi æz a zyrſta þingi ſua ſem logh ſtilia. þa ſtæzni biskups armadr honum annat þing oc ez han ma þa loma monnom a medall. þa æigi at vſædliu. En ez han lœmr þa æigi en monnom a medall. þa er han ſætr .iij. mortum. En biskups armadr ſtæzni honum þa hit .iij. þing oc lome hin en monnom a medall ez han ma. oc æigi hana ſidan at orſædliu. eða late þa æz oc gialde þa hitt .iij. ſinni .iij. mertr. En ez han lætr þa en æigi æz zære vllægr. En ez madr lætr brœdrong ſina eða ſyſtrung þa er þær ſiðazt .iij. mara ſætt. En vp i zra þui ſem zrendſeme vſkyldiz þa ſtulu zalla æz .ij. aurar æz lne hueriu. þa vædr morl at ſetta lne. ſamu lund er um ſizſkape.

En till hægningar vm triſtni ſpell þa ſtall þeſſe moll zylgia bonda rette vm 57 ſættarzar. kuena mol oc mæinæidar. liotata zirer huls tatu. tiundar ſætt. zirer lirkliu zrid brott oc lirkliu gardz. reidſkiota zall oc reidſkiota bod zall. En oll annur mol ſtulu zalla till talens rettar oc allar ſættir ſylzmetnar i triſnum rette.

Þetta ero þær konor er vſkyldar ero et cetera. þetta er i zyrri triſtni rettenom.¹ — 58 En næzra ſtal menn .xij. iamgoda honom. þær ſtal han æin æz þeim .xij. haza en ſialzr annar vera en hin þridi nanaste vidr.² En þeir þrir er zirer orde oc æidi tunnu at hyggia a vara tungu. Þæn æid ſtall vinna zirer lirkliu durum. En ez ſa æidr zællr þa er han ſannr at vdadom. En þo at honom zallez ſa æidr. þa ſtal han þo na guds ſtirſlum. hældr en han ſe ſannr at ſol. En ez han vill hualte æid zæſta ne iarnburd. þa gere armadr biskups honom manodr ſtæznu æz lande brott. ſe hon vllægh iamvæll ſem han nema runnit vere a hendr henne. Ez æigi var þæt þa ſe zridlaus bæde þau. oc zære or landæign konongs varo. till þeſſ er þau haza int ſkript ſina þa er ærðibiskup læggr a hendr þeim oc zirer gort huerium þæningi zear ſins bæde i lande oc lausum oyri. þæt a konongr halzt en halzt biskup nema konongr oc biskup vili bætr gort haza ſidan þau loma hœim æztr. hæze han zimtar grid zra

Jvfr. Cap. 57. F. III. 2. Cap. 58. F. III. 3. G. 24.

¹) Henviſningen er til Jons Chr.r. Cap. 49, der er ligelydende med Fr. L. III. 3 (see ovf. S. 149) þaa det nær, at Stykket "ſa uſſagejt er henne ſpillir" indtil "annars manz konu" er udeladt, og at der fordres ſættarið, ikke ſkrifarið. Efter ".g. uitur ſorar" (see ovf. S. 149, L. 9) maa det i Texten ovenfor ſtrax paaſølgende Stykke, der er taget af Gulath. Ls Cap. 24: "En næzra ſtal" indtil "ſannr at ſol" antages at ſkulle ſtaa ſtødetfor Froſtathinglovens og Jons Christenrets: "En ez æidr zællr . . . ſem annur." ²) Udentvivi

tírtiu dorum þui at sua a huer þeirra manna er till skírsla gengr. huart sem han vinnr eida eða guds skírslir oc værdr þall at. þa a han þimtar gríð fra tírtiu dorum.

59 Eð tona lægs með manne þeim er hon ma æigi æiga þa er hon sæt .iij. morkum sem hin er með lagdeð. Nu eð han lætr æigi eð oc þoler han þingstæznur .iij. þa gjalde han .iij. mertr at huerri þing stæznu oc sua huart tvæggia þeirra þæt ero .xviij. mertr alð er þau gjalda bæde oc late eð eða þare bæde vllægh. En biskup hæze þe hans en hon silt þe.

60 En eð madr a tonu vndir tonu sína. eða tona mann vndir bonda sín. þa setti huart þeirra .iij. morkum eð þau værda sonn at með vatta .ij. eða hon er barnu bætri. En þæt skal vera sionar vitni er skírskotad er vndir. En eð þæt er æigi till. þa ma sötia með heimiskuidar vitni. oc skal þa sýnia með settar æidi.

61 En eð madr a ser æignar tonu oc lægs han með systur eða dottor tonu sinnar eða sua stýldri tonu henne at hann ma æigi æigha tonu sína¹ síðan þa hæzir han þirer þaret samlage þeirra um líkams lösta. oc þo stendr hit hælgha hiustaps band meðall þeirra eð guds halðu. En han sæðiz hueriu sinni .iij. morkum er han lætr adra. Sama mal a tona um þetta sem talmadr meðan þau líxa bæde. En síðan se biskup mall hans æfter guds lagum er spællum hæzir valdet. En eð han hæzir þui valdet at þau megho æigi saman vera þa hæze hon til gjoz sína sem hæl hæzdi skilt þau. En eð tona horar bonda sín. þa sæðiz hon við biskup eð þe sínu en æigi bonda síns oc skal þæt virðaz i hëiman þylgiu hennar. En han skal æiga löst at æigha hana en han vill. eða hæze enga adra meðan hon er líx.

62 Kono skal enge madr tala er han gudsiðiaz. En han skal þyrma gudsiðium við þadur oc modor sem við barnet. En þær ero gudsiðiaz þyrstar er madr hædr barne vndir brimsignan adrar er lætr or vatne er skír er þridiu er þort er or hulta vadam þiordo er hædr vndir biskups hond. þimta er lönsir drægil eð enne. þessar ero iaznar gudsiðiaz. Slíkar botr liggia við er madr lætr gudsiðiu sína. sem han tal þrendtonu sína systungu sína. eða bróðrong bæde við gud oc biskup.

63 Kono skal ængi þa er .iij. vitur ero till iola. oc æigi um iola hælgi. oc æigi .ij. vitur þirer þasðar oc æigi þasða hælgi viku oc hulta sunnu dags viku. oc .iij. vitur þirer Jons messo. oc sua þirer Michjals messo oc æigi a þrea noll oc enga noll er þastu dagr er um morgunin æfter eða messo dagr. En eð notor þær a þessom

Jvfr. Cap. 59. F. III. 4. Cap. 60. F. III. 5. Cap. 61. F. III. 6. 7. Cap. 62. F. III. 8. Cap. 63. F. III. 9.

¹) Her har i Mbr. först staaet: hana, hvilket Ord senere er underprikket og ovenover akrevet: tona sin.

tidum. þa sæðiz þa við biskup .vi. aurum. En þa er þær konu a sunnu not eða a æinni huerri þeirri nott er iamdyrar ero sunnu nott. eða a ymbro nottum eða um langa þastu. þa sæðiz .iij. mortum við biskup oc gange bæde till scripta. oc bote við gud.

Sina¹ konu skal huer tristin madr æigha. þa er han hæzir mondi konypta of 64 maldaga. En ez han kaupir .ij. konor mundi þa skal han ez þeirri lata er han sidar tof. oc bote biskupi .iij. mortum oc gange til scripta oc bote við gud. En þæt barn er han með þeirri konu getr. þa skal entis manz arz tafa nema konyngia sine æins. En ez han vill æigi ez þeirri konu lata. er han sidar tof. þa skulu þau bæde þara or land eign konongs vars. oc hære zirer gort huerium þeningi þear sine. En ez madr hæzir ambott sina við sina konu oc hæzir inni aren æliu. eða hueria sem han hæzir við sina konu. at mæin konu. oc værðr han at þui kunnr oc sannr. þa skal han bota zirer þæt mortum .iij. biskupi oc ganga til scripta oc bota við gud oc lata ez kononne. En ez synir .ij. kalla till þadur arz sine oc er sin moder at huarom oc huartuæggi at stikum zengen æxtir landz lagum þornom. oc æigi at guds lagum. segir hin ælri at þader hans hæzir æigi stiz við modor hans at guds lagum þa er han zel hinnar sidare þa a han æigi lengr at abyrghiaz þa vatta en .iz.² veetr.

En ez madr geter brullaup till konu þeirrar er han hæzde þyr born með geted. 65 þa hælgha þau³ hin sidare er æxtir brullaupp ero geten hin till arz er þyr voro geten oc skulu synir skipta at iagnade með ser huarer tuæggia oc sua ez dotter er oc engi sun æxtir brullaupp þa skal hon með sama hette ganga till iagns arz skiptis ganga⁴ við brøðr sine zirer brullaup getna. En ez bæde er æxtir brullaup synir oc dottr. þa gengr hon æigi till arz skiptis vidr brøðr sine. oc hælgar hon þo systr sinar zirer brullaup getnar. með ser til iagnadr skiptis til stils lutar ez modor arze sem i logum er mælt. En þegar nolot barn er geted æxtir brullaup þa hælgar þæt of syzkini sin. till ærzða zirer brullaup geten samþædra oc samødra huart sem hitt lizir lengr eða stemr. er æxtir brullaup var geted. En huæige milit er madr tætr með þema stilvanga ez þadur arze sinum þa stendr han þramlæidiz till alra ærzða vstaddra. En ez notoraz ærzdir hære þyr veret tætnar með þema hette þa stænde þær tyrrar.

En ez madr þæstir ser konu þa hære han zenget hennar innan þeirra .xij. manøða 66 nauðsynia laust. En þær ero nauðsyniar er madr er þar eða stutr eða nærðr han i

Jvfr. Cap. 64. F. III. 10. Cap. 65. F. III. 11. Cap. 66. F. III. 12.

¹) Skrifv. f. Sina, see Indholdalisten og Fr. L. ²) .z. — Fr. L., vistnok rettere. ³) þa i Mbr.; udeatvivi Skrifv. for þau; Afskr. 327. fol. har beholdt þa. ⁴) Det gjentagne ganga i Mbr. er udeatvivi en Skrifvell; Ordet bör bortfalde enten paa første eller sidste Sted; urettet i Afskr. 327. fol.

vætr seto vttan landz zirer vttan vilia sin oc sanne han med æins æidi oc zæc hennar nesta missare sidan han er heim tomen. þæt skal oc vera settalaust er bæggia vili er till zrestanna zæstar manz oc zorreðez manz. En ez han zæc hennar æigi sem nu er stilt þa settiz han .iij. morkum. En zorreðes madr tononnar¹ soke han zæc sem mælt er i lagum. Sama mal horzer till zorreðes manz ez han veldr zrestonom.

- 67 En ez madr lægs med zæstar² tono sinni. þa gialde han nanasta zulrette. En ez zædur missir vid zirer brullaup oc er barn geted. þa tale barn³ þæn arz zædur sins sem moder vere mondi koypt.
- 68 Ez kona vill lata vigia set til nunnu þa skal biskup æigi vigia zyr en han haze ærzingia loyzi till. En ez hon miszæc med ser sidan. þa skal hon ganga i garð biskups en sa er glæpr hana se vtlægr. en biskup haze ze hans.
- 69 ⁴En ez madr a ser zrillu oc zæc han a zra henne oc hæzir han laght zirer hana viftir sua at hon þarz æigi annara zanga heldr en æigin kona hans. oc hæzir hayt hana med ser til oldrs oc till atz. oc buit sees hans oc seng oc glæpr madr hana zra honom. þa skal stikan reet a henne tala sem a skyld tono sinni. en ez han hæzir æigi sua gort þa er hon æigi hans hældr en hins.
- 70 En ez madr vill dottor sina gixta. eða þa tono er han a zorreðe a at lagum. þa skal han tala vatta .ij. med ser az hins hende er zæsta vill. oc zretta at ez hon vili zylgia þui vmræde er sa læggr zirer hana er þa a vmræde hennar at lagum. En ez hon suarar væll eða þægir þa se þui stirkotad oc se kona zæst at þui. en æigi er hon næi luedr. En ner sem hon iattar rada zæc þa ma madr zæsta hana oc za hennar ez vattar vitu. En þæt vitni skal han æigi lengr abyrgiaz en .xij. manode oc æin dagh. Nu vill hon zora roz a zæstar moll innan .xij. manoda oc tuez nauidig vera zæst þa niote han vitnis sins a mote ordom hennar oc haze tono. En ez honom bilar vitni þa syni hon vilia sins med æidi oc zæder oc moder med henne eða nanasto zrendr ez þau ero æigi til oc luti upp zæstar manne stikan onri sem hæitid var med henne. sidan læiti huart zirer ser. En ez þesse sundran gerezt sidan brullaup þa missi hon þridiungs auka.
- 71 Sva er oc bod oc raad Nikulas kardenala er þawe var sidan oc Jons ærchi biskups at rettarbotom med aliti hinna vittrafto manna oc allum laghu nautum till

Jvfr. Cap. 67. F. III. 13. Cap. 68. F. III. 14. Cap. 70. F. III. 22. Cap. 71. F. III. 17.

¹) Ordet tononnar er tilføiet i Margen med Henvisning paa Stedet, hvor det skal indskydes, med samme Haand som det Øvrige; optaget i Texten i Afskr. 327. fol. ²) Mbr. har ved en Feilskrivning Stavelsen zæf 2 Gange, nemlig først i Enden af Linien og derpaa igjen i Begyndelsen af næste. ³) I Mbr. ved en Feilskrivning: þarn, hvilken Læsemaade dog Afskr. 327. fol. har beholdt. ⁴) Til dette Cap. er intet Tilsvarende i G. L. eller Fr. L.

ada. at þe þæt alt er men þa zirer vttan ærþdir. þa skal geþa ziordong þess zear til salo bota huerium er vil zirer vttan ærþingia sæt sua sem hæruð tiund. En ia ma geþa tiun(d) or heiman zerd sinni oc ziordong or þridiungs aula um nd fram.

Ex madr værðr æidroþa eða sþrixtroþa við biskup et cetera.¹ 72

En ex biskup þanzætr man etc.² 73

Dagh þæn er nestr er alvirtr ærtir Jons vatu et cetera.³ 74

En ex kalmenn tuæir blandaz lifams lofta saman oc værða þeir kunnir oc 75 ner at þui. þa ero þeir bader vbota menn. En ex synia oc er þæt heraz þløytt syni þeir með iarnburdi. En ex þeir værða sanner at sol. þa ero þeir vbota nn bader oc a konongr þe þeirra halzt. en halzt biskup. En þeir skulu zara or ldeign konongs vars. oc bota zirer sol sinni oc toma aldri i land ætr.

En ex madr etr klot um langa zafstu eða a zrea dagum eða a þeim daghum er 76 diat er at norþta þa hæzir han zirerzæret zridi sinum við alla menn. oc þe sinu i biskup. oc er han zultida oc heilvita nema naudigr ete oc hæzir han æigi annan t till. þa skal han ganga til granna sinna þriggia oc bioda þeim matar sþipti. þa væll er han zær. En ex han zær æigi þa skal han eta klot oc hialpa sua ond ni. þui at hældr skal han hund eta en hundr ete han.

En ex madr etr rossa klot huart er etr i langa zafstu eða æigi þa hæzir han 77 er gort huerium peningi zear sins oc zære or landeign konongs vars. En ex t kennez honom armadr biskups þa skal han zæsta zirer þætt .xij. manna æid oc l þæn vinna sem huern annan tylztar æid. En ex sa æidr zællr þa zællr till ægdar. En ex þæt etr man manna zirer vttan drottens rad þa skal drotten selia t or landeign konongs vars oc zenyta ser. oc blanda æigi við þæt motu norþti. ex han blandar þa skal han gialda zirer þæt .xl. marka. En ex armadr biskups ner honom þætt þa skal han zirer þæt vinna lyrittaz æid.

Þætt er nu þui nest at ver skulum æigi lyða spom ne goldrum ne gærningum 78 m. En sa er kunnr oc sannr værðr at þui at han sægir spar oc zær með þeim

Jvfr. *Cap. 72.* F. III. 16. *Cap. 73.* F. III. 21. *Cap. 74.* F. III. 19. *Cap. 75.* G. 32. *Cap. 76.* F. III. 41. *Cap. 77.* G. 20. *Cap. 78.* G. 28.

¹) Henviisning til Jons Chr.r. 57, ligel. med Fr. L. III. 16 (s. o. S. 152), undtagen at Boden er nedsat fra k. til 12 Örer. ²) Henv. til Jons Chr.r. 60, ligel. med Fr. L. III. 21 (s. o. S. 154). ³) Henv. til Chr.r. 59, ligel. med Fr. L. III. 19 (s. o. S. 153), undtagen at Boden er nedsat fra 1 til ¼ Öre.

þa er han utlægr oc vheilagr zirer gort huerium peningi zear sine þæt a halzt konongr var en halzt biskup. En þeir er lyða þa haza þeir zirer gort huerium peningi zear sine sem hinir. En þeir skulu kost eiga at ganga till scripta oc bota vid Krist. En ez þæt meles biskup eða armadr hans at madr zær med spom eða galbra eða gerningar en þeir kueda næi vid þui þa ero syniar mæltar er manne er lennt þæt at han zær med spar syni med settar æidi næzni menn iamzngoda honom þa stal her vera ein ez þeim .vi. skalzr annar. þridi nanaste nidr. En þeir .iij. er zirer orde oc æidi kunno at hyggia. Sa æidr zællr till vllægðar. En ez madr værðr at þui kunnr oc sannr at han suær æid vforan eða læidir adra menn med ser. þa er han sætr skalzr .xv. mortum. oc þrim mortum zirer huern annara er sor med honom. ez þeir vissu æigi at ofort var. En ez þeir vissu adr en þeir ynni gialde huer .x. mertr sem han. En ez þæt er konom tent at þær zære med goldrum. eða gerningum. þa stal þær næzna .vi. konor .iij. a huara hond hende¹ husþroniur þær er menn vitu at godar se. þær skulu vitni bera at hon kan æigi galbra ne gerningar. En ez þæt vitni zællr þa zælr til vllægðar. þa haze ze hennar halzt konongr en halzt biskup. en ærzingi þa stal zora hana or landæign konongs vare.

79 Blott er os kuidiat at ver skulum æigi blota heidnar vetter. oc æigi heidnir gud ne hauga ne horgha. En ez madr værðr at þui kunnr eða sannar² at han læðr hauga eða gerer hus oc tallar horgh. eða reisir stong oc tallar skalðzstong huern lut er han gerer þeirra þa hæzir han zirergort huerium peningi zear sine. han stal ganga till scripta oc bota vid Krist. En ez han vill þætt æigi þa stal han zara or landæign konongs vare.

80 Udada vært ero os zirerboden at var ma ængi blandaz vid buze. En ez madr værðr kunnr oc sannr at þui at han blandaz vid buze. þa stal gælða han oc stal han zara or landæign konongs vare udada madr oc toma aldri æztr sidan. En konongr a ze hans halzt en halzt biskup. En þeir izir solnar menn er þær æigu systur ez konongs hende late gælða. En sa madr er þæt naut atte þa stal rinda þui a se vtt. oc nytta æigi ser. en ez han nytir þa stal bota biskupi .iij. mortum. En ez biskup eða hans ærendrele lenner þæt manne. at han blandazt vid buze en han kuedr næi vid þui þa stal biskups armadr zara till hus honom. oc stæzna honom til þings zirer þæt udada verð. En han zæstir zirer þæt settar æid oc næzndar sore. han stal þan haza wnnit a .x. vitum sorra dagha zirer þui at oll er ein æida stæzna er at lagum er zæst. han stal sua med þeim æidum zara at han stal zara til hus honom er æid

Jvfr. Cap. 79. G. 29. Cap. 80. G. 40.

¹) Saaledes i Mbr.; udentvirl Skrivf. f. henne.
intet Tilsvarende i G. L.

²) Til Stykket "at han læðr . . . gerer þeirra" andes

skal seia at honom. oc segia honom zirer .v. nottom. till kirkju þeirrar er han skal eidd at vinna. þa er væll er han zær till oc hoyrir at honom eidd. En ez han zær eigi þa skal með vitni þæn eidd vinna. þæn eidd skall vinna zirer kirkju læggia bot a prestold oc tala bot upp ez prestaldi þa er væll ez han þæn eidd vinnr reet. En ez han værdr eiddzalle þa er han vtlægr oc vheilagr. þædan skal stipa honom zimtar grid zra kirkjudurum. Sua skal eidda alla þa vinna er zæstir ero zirer kristins dome brott vart.

Þæt er nu þui neft at mann huern skal til kirkju zora er daudr værdr oc graza 81 i iord hælgha. nema vdada menn oc drottens suita oc mord vargha oc trygroza oc þioza. oc þa menn er sialzer spilla ond sinni. En þa menn er nu talda el. skal graza i zlodar mal þær sem motez ser oc gror¹ torza. En lit skal eigi inni standa vm zimi naudsynia lauft. En ez stendr lengr þa skal bota zirer þæt aurum .iiij. biskupi oc zora lit till kirkju. En ez han vill þæt eigi oc lætr rotna man inni daudan. þa hæzir han zirer gort huerium þæningi zear sina. þa a han toft at ganga till scripta oc bota vid Krist. En ez han vill þæt eigi þa skall han zara or landæign tonongs vars. En ez han byr sua ozarleggha a zialle eda vltarlega i onium oc nema han þær naudsyniar. at han ma eigi lit zora zirer se vzorom. eda zirer zialle þa skal lit i vthus zora. oc zæsta vp oc lata eigi lit a iordu standa. En ez madr græzr lit i hauga eda i ronsar þa skal han þæt vppgraza oc bota þær zirer aurum .iiij. biskupi oc zora lit till kirkju oc graza i hælga iord. En ez madr værdr siutr oc vill lata æztir preste zara þa skal han æztir þæim preste zara er han kaupir tidir at. of vil han sit olia lata þa skal prestir til zara. oc olia han kauplauft er han hæzir gort tiund sina. En ez han hæzir soot sua brada at han ma zyr adrum preste na. þa skal sa prestir til zara oc olia han kauplauft. En ez han zær eigi. þa skal han sædr .iiij. mortum. nema naudsyniar hans gange till. eda kirkju sofnar manna hans. oc vito þæt vattar. En huer sa er einlozpr er oc eigi gerer tiund sina. oc vill han sit lata olia i soft sinni. þa skal prestir olia han oc haza zirer þæt oyri vegen. En huern þæn mann olia er tiund sina gerer oc iatte þa er han matte mæla at han vildi olian haza. En þa er madr er daudr oc zær ærzingi æztir preste. oc bidr han syngia izir lit song. þa skal han till zara oc syngia izir liti oc skal han haza zirer þæt halzan oyri. þæt kalla menn lit songs kaup. No ez lit komr till kirkju. þa skal prestir i mot ganga. oc syngia izir liti þær tidir er til byriar setia lit i groz oc odlaz með þui leggh kaup. En þa er prestir vill eigi þær tidir væita þa skal ærzingi hins dauda. tala leggh kaup oc kaup a með messo song zirer fall hins dauda. En ez prestir

Jvfr. Cap. 81. G. 23.

¹) Saaledes i Mbr.; rimeligviis en Fellskrivning for grøn.

er eigi heima þa skal þó lík niðr setja. En þa er prestur komr heim þa skal staupa niðr á listu og stöppa heilakt vatn í en hann skal syngja íz lífsong. En þæt á engi prestur at gera at þara í þear sókner annars. at þezongom ser nauðsynia laust. En ez hann verðr at þui lunnr og sannr þa skal þæt æztr reida preste þeim er þær á þear sókner og bota þirer þæt aura .xij. En hueruetna þess er menn verða dauðir og vil ærzingi oll æztr gera. huart sem gera vil at seaund. eða at þritugs mörne. eða en síðar. þæt talla menn ærzi oll. En ez menn gera ærzi ol og kaupna salo ol. þa skulu þeir biöda preste þeim er hann kaupir tíðir. at með þridia manne hit þyrsta.¹ En prestur á tíll at þara nauðsynia laust tíll ærða öðra. [En ez hann vill eigi þara tíll.² þa skal hann þernaz tíundar sínar þeirrar er hann skal tala á þeim .xij. manödom or þeirri manzgerð er ol var í gort. En þæt³ tíundar skal hin tala er ærzingi er hins er ol er æztr gort. og huerza honom til salo bota. En ez ölgerðir ero þleiri þa skal hann til þess þara þyrst er honom er þyrst til bodeð. og vera þær not hina þyrstu. En um morgunin æztr til annars. En ez mungot ero .iij. og ma hann til þar(a) tuivægis á einum degi. þa skal hann þav mungot oll signa. En ez þæt ma eigi þa skal hann til þara mungatz annars og drella þær meðan vinz.

82 En þeir sem líx síl lata þirer þiozsto eða vtillegho. et cetera. En skal þetta tala í þyrta rettenom.⁴

83 En ez menn bæriaz í kirkju eða í kirkju garde vigdum þa ero þeir vöbota menn. og á biskup á þui þriar merkr og þæt er þarz tíll kirkju vigslunnar en löonogr þæt er umþram er nema eigi se meira tíll þa skipti löonogr og biskup í hælþninga. nema þeir vili meiri mistun á gera víðr þa.

84 En ez maðr vigr þaður sín eða þaðer sun sín huart sem hann er hæiðin eða kristin. eða broðor eða modor. dottor eða systur þa er hann vöbota maðr sem þyr var mælt nema hann se öðr maðr sua at menn víti at víðþirring se á.

85 Þæt er nu þui næst at um alla men er ganga á trygðir þær er vættar ero um vigazerðir manna á millum. þa ero vöbota menn. þirer gort þe og þridi lande og lausum öryri iamvæl öðals iordum sem aðrum.

86 En ez maðr settiz⁵ víð þæn man sem legðet hæztr löno hans þa skal sa væta trygðir er löno á. En ez hann lígger annat sínni löno hans þa er hann tryggoz iam væll sem hin er vigr á vættar trygðir.

Jvfr. Cap. 82—88. G. 32.

¹) Saal. í Mbr.; udentvivi Feilskrivning for þærsta eller þærsta. ²) [ved en Feilskrivning gjentaget i Mbr. ³) I Mbr. den almindelige Forkortning for þæt; Afskr. 827. fol. beholder Forkortningen. ⁴) Henviisning maa her sigte til Gul. L. Cap. 82, da Stedet ikke findes i Jons Chr.r. eller Fr. L. ⁵) I Mbr. [ættiz; Skrif. f. [ættiz, see Indholdslisten.

En ez madr er gorr at vbota manne oc hæzir safar abere æigi styrtil till eda 87
unnoflo at flera orvar vpp þa er han þo vbota madr sem adr.

Alla þa doma er om viga færði skall setia. et cetera. i zynra triftinum rette.¹ 88

Þæt er þui neft ez hæidin madr komr i land vart oc hæzir þæt i male sinu at 89
þan vil þingaf zara sem lenne menn ero oc lata sil hæzia or hæidnum dome. þa skal
þan zoda oc lata ein i matunorþti ser. En ez han om fær lirkur. eda lenne men
ic lætr sil æigi hæzia or hæidnum dome þa skal armadr biftups þæn man tala oc
:ora till þings. þa er vel er han lætr stiraz þær. En ez han vil æigi þa skal skapa
þonom zimtar grid ez þui þingi or land eign konongs vare oc zoda han enga
vott þær sem han var adr. En ez menn zoda han lengr oc blanda vid han motu
orþti þa skal gialda zirer þæt .xl. marka. En hueruelna er ze er meira en .iij. merkr
:irer kristins doms brott vart þa a konongr halzt en biftup halzt. En huer madr
r sitr vætr .iij. sua at han reidir æigi biftupi reidu. eda prest reidu oc hældr æigi
vpp till lagum þeim er ver hazum laght til kristins doms vare sa hæzir zirer gort
þuerium þæningi zear sine.

En ez biftup eda hans armadr lenner þæt manne at han haze grazet barn 90
þæidit i helga iord. oc vædr þæt a(t) strotue er till er roynt. þa skal sa madr er þa
of sagde bota zirer þæt .iij. mortum silzre biftupi þeim er han hinum hugdi.

En ez biftup eda hans ærendrele lenner þæt manne at han haze ein huern þæn 91
ut misgort i kristins doms brote þeim er biftup a at at hyggia. En han tuedr
vidr þui næi þa skal biftups armadr zara till hus hans. oc tala granna hans .ij. er
lester honom bua þa er vell er þær zylgia honom² þa sædiaz þær aurum .iij. vid
arman huar þæirra biftupi. En han skal sialzr za ser vatta oc zara till hus hans
ic stæzna honom til þings zirer þæt mall. oc mæla a hendr honom a þingi. þa skal
þann zæsta zirer þæt lyrtar æid. En ez han vil æigi logh zæsta oc æigi þing solia
ia sædiz han at aurum .xij. vid arman konongs. En biftup uar oc armadr hans oc
vllar lenne men. skulu sinar safar sua solia sem nu hæzi et sagt.

Þessar ero þær tidir a .xij. manodom er æigi skal solia ne þing stæzna. oc æigi 92
eida vinna nema om manhelgi. oc þnyzt sem skilia skall .iij. vikur zirer ioll .ij. om
ol .vij. om langa zastu. oc pascha viku. gangdagha vika. huita sunnu dags vika. imbru
saghar zirer Michials messo. En aller adrer i vikunni ero solnar daghar. En om
ristin reet oc allar zear solner þa skal þæn tals esta. en sol komr a hendr. oc zirer ze
þans a þema tidum. en han zæ tal zirer. En ez sa a bu i herade en hus i kaupange.

Jvfr. Cap. 89. 90. G. 22. Cap. 91. G. 33. Cap. 92. 93. F. III. 20.

¹) Henviisningen ligeledes til Gul. L. Cap. 32.

²) en ez þær vilia eigi, eller noget Lignende maa her

ære udeglemt.

eda skip a lunn. þa varde þæt tale zirer han. En ez einlöngpr madr værdr zirer sol þa zæe han man till i taf zirer sit er iammylit ze æigi sem honom var sol til gezen. En ez han zær æigi taf zirer sit. þa sælliz han .iij. mortum sakgildum oc a þæt halzt konongr en halzt sakar abere. En totr er tallaus vngrir sua mitil sem sol var gezen til. En ez sa er or æigi er sol tomr a hond oc löngps han vndan þa er han sannr at sol þegar solnar daghar toma. En ez han zorer ze sit or zylti (i) annat vndan tekstum þa sædiz han .iij. mortum sem adr. En ez þæt er um trisni reet þa sole sa sem biskups armadr er zirer sitr oc haze halzt huar oc hin er solnena hoz. En um allar adrær zear solner sole sa er sol gaz. En ez han sælr ze vndan takum. eða annan vegh vndan styttr. þa sole vt sakar abere ze þæt med vtbeizlu oc þing stæzni oc niote þær vatta at þæt ze var i tekst zenget. oc bæidi bondr doms oc atzparar ut taka till skuldar oc till sætta oc halzu mæira med. haze þæt bondr. En þæt æit solia eða sueria um manhælgiz eða þyzt er madr rydr til laga oc sættar¹ æidar ero. En ez æidar værda zæstir stande til sorra dagha.

93 Soln skal æigi hæzia a tynðegi pui at zimt ber þa a droffens dagh. En sa er soln sina hæzer a þeim tidum þa hæzir hann zirer zaret soln nema skiole a zær nætteng eða .vi. nætteng þædan. En ez æidar værda wnnir adrær en nu ero skildir þa er sa sælfr at .vi. aurum i langa zæstu. en a allum adrum tidum .iij. aurum. ez æigi ero .vi. aura daghar. ez madr ma na lagazæstum. En ez madr þarz at solia til landstydar sinnar. a solnar dagum. þa skal logh zirer lod zæsta oc læggia zimtar stæznu. oc rydi huartuæggia moll sin til bolar oc stande til sorra dagha.

94 En ez madr værdr u(t)lægr i trisnum rettle etc. alla þessa kapitula taf i zyrra bællinum.²

95 Sua er nu mælt i lagum at ængi madr værdr vtlægr. etc. oc sua þenna. i midium hinum zyrra capitula.³

96 Konongs menn mego engum þeim landz vift löngza etc. oc þenna þær sem han stendr.⁴

97 Cros eða þinghod skal æigi yngri madr bera etc.⁵

98 Enn ez þæt er kent konu at hon se trollona eða manæta. þa skal mæla a hendr henne or husum prim. oc se þæt adr heraz zlöytt. En ez hon værdr at pui son þa skal zora hana a sæ vtt oc hoggua a ryg. En ez hon luedr vid pui nei þa skal hon haza zirer ser guds skirslir vighia vatn oc ketill oc taka hon þær i. þa er væl er hon værdr skir. En ez mæler or æinu husi at hon se troll oc manæta þa er þæt rogh oc ziolmæle. ez hon værdr um þæt skir. þa skal han sætia sin zott þær sem han hennar hugdi.⁶

Jvfr. Cap. 94. F. III. 23. Cap. 95. 96. F. III. 24. Cap. 97. F. II. 23.

¹) Saal. i Mbr.; udentvivil Skrifv. f. sættar. ²) Henv. til Jons Chr.r. Cap. 61, ligel. med Fr. L. III. 23 (s. o. S. 155), undtagen at Boden er nedsat fra 3 Mk. til 12 Örer. ³) Henv. til 1ste Halvdeel af Cap. 62 i Jons Chr.r., ligel. med Fr. L. III. 24. (s. o. S. 155). ⁴) Henv. til 2den Halvdeel af Cap. 62 i Jons Chr.r. ⁵) Henv. til Jons Chr.r. Cap. 21, ligel. med Fr. L. II. 23 (s. o. S. 138). ⁶) Intet Tilsvarende i Fr. L., Gul. L., eller Jons Chr.r.

VII.

Retterböder og Forordninger.

1.

Kong Olaf den Helliges Forordning om Nordmænds Ret paa Island og Islændingers i Norge.

exten aftrykt efter Perg. Cod. No. 1157 fol. i det kjøbenhavnske st. kgl. Bibl.s ældre Manuscriptsamling, skreven paa Island omtr. i Midten af 13de Aarhundrede.¹ Her betegnet . A. ammenholdt med Perg. Cod. No. 136 qv. i den arnamagnæanske Saml., skreven paa Island omtr. i Slutn. af 15de Aarhundrede. Her betegnet B.

¶ Fra rétt Noregs konungs a Íslandi.²

¶ Já er réttir konungs or Noregi a Íslande at sialz steynt skal socom hans vera. oc at egom þar landz manna sötia. Lög oc rétt scolo hans menn þar hafa. sličan sem andz menn.

Arz skal taca a Íslande frænde eða zelagi. Enn ez þeir ero eigi til. þa skal iða þadan erzingia.

¶ Um rétt Íslendinga i Noregi.³

Íslendingar eigo at hava hældz rétt i Noregi. Arz eigo at taca i Noregi az Íslandi [næsta brøðra.⁴ sliçt konur sem karlar eða nánare menn. [Eidr .iij^a manna⁵ al sanna frændseme þa er menn vilia þess beida. Enn ez eigi er her arztöfo maðr. a skal halda her [ze þat⁶ sá boande⁷ [vefr .iij^a.⁸ er hann var i husum með nema nrr comi næsta brøðre eða nanare maðr. Íslendingar scolo eigi⁹ toll gialda i Noregi nema land eora eða varð monnum i caup'.¹⁰ Karl menn friálsfir þeir er ullan rétt eigo scolo gialda landeora .vi. zelde. oc .vi. alnir vadmalis. eða hálzra iore silzra. Þa er comit til þess gialdz er [menn coma¹¹ i aderis sät¹² eða i land eftar. Íslendingar eigo i Noregi at niota vatiz oc vidar. En þar at eins eigo¹³ eir at høgova við þann allan er þeir vilia er¹⁴ konungs more er. Þa ero Íslendingar scylldir utzarar¹⁵ með konungi er herr er viss i Noregi oc almenningr er úte. a skal eptir sitia hinn þride hverr enn .ij. zara. Noreg ero¹⁶ Íslendingar scylldir at

¹) Efter denne Codex eller snarere en mindre nøiagtig Afskrift deraf er Forordningen aftrykt i den københavnske Udgave af Grágás 1829. T. II. S. 407—410. ²) Um slyll. Overskr. B., hvis Indledning der saa: I þenna tíma vrbu eigi afattir Noregs menn oc Íslendingar hvær rétt Noregs menn eðki á Íslandi eðr Íslendingar i Noregi oc til mikilla þyngsta þotti horza bæði um siglingar þangat oc adra hluti. Þa for Sigur biskup oc Leitur son hans. Martus. Sveinn. Einar. Biorn. Gudmundr. Davi. Holmskeinn. þeir soru þat at Jósefur biskup menn við honum soru til þess reftar sem her mun sv ritadr síðan. þann rétt gaz Olazr konungr Íslendingum eðr tra. Sa er réttir konungs or Noregi &c. ³) Overskr. mgl. B. ⁴) [næst brøðrom — B. ⁵) [eðr þriggia anna — B., feilagtigt. ⁶) [zadir eðr — B. ⁷) Over boande staaer Runetegnet Y 3: maðr. ⁸) [mgl. B.] engan — B.; engi — kh. Udg. ⁹) Saaledes forkortet i A.; kaupfodum — B., hvilket vistnok ogsaa den rette Opløsning; caupum — kh. Udg. ¹⁰) [hann er tomin — B. ¹¹) lat — B. ¹²) eiga — l. Udg. ¹³) oc — B. ¹⁴) at zara — B. ¹⁵) þeir — tilf. B.

vera¹ með konungi en eigi til lengri herzerða. Eigi skal taca þat þe æz Íslendingom² i Noregi er tæmiz i annars konungs vellde.³ Útzor eigo Íslendingar til Íslandz nema viss se herr i Noregi. En Íslendingar eigo at þara æz sino lande til hvers landz er þeir vilia. En æz Íslendingar gialda landæra i enjom eða a Gjaltslande þa ero þeir eigi scyldir at gialda aðra landæra i Noregi nema þeir þare ut amille. Karkmadr hværr a utan at þara heill oc hræstr er landæra ma gialda. En buzerla⁴ eigo utan at þara þeir er omogom sinom mego vord vm⁵ veita. oc utgerpir þær gera. Oc kona hver sv er fylgir boanda sinom. eða⁶ þedr eða sone eða bróðor. æz hon a .iij. m' þiar. Ez utlendr madr andaz her þa skal hús⁷ boande taca æz⁸ .vi. æra talpa til þurptar⁹ honom. En siþan skal hann¹⁰ láta husæfta menn .iiij. þa er næstir ero a tvær hendr virða þe þat. Ez næstabróðre eðr nanare madr kóm til þa skal hann æfta tacs at þiarceþiar rétte til mótz. Tacs æftingar váttar ero eigi scyldir at vinna eipa. æz husboande gengr [igegn tacs æftingo a móte.¹¹ Frænsæmi skal þa madr telia er þe heimtir með ser oc enom dæða oc vinna eid at. oc sua at þui at [hann tekr¹² þat þe til uthæznar oc vill erþingiom¹³ þora a næsta sumre æz hann ma. Sannanar menn hans .ij. scolo eida¹⁴ vinna at sv er þrændsemis tala seonn oc ero þeir eigi scyldir at telia þrændsemi. oc eigi at þela þleira undir eid.¹⁵ þa eigo [þyiar menn¹⁶ at leggja [dom á.¹⁷ oc veita vápna tac at. siþan skal husboande¹⁸ reida þe¹⁹ æz hendi oc leggja [eid á²⁰ at [þat þe allt²¹ æz hendi goldit er hinn dæde átte. Ez madr tynir svo þe sino at hann á eigi hag at gialda alla landæra þa er hann eigi scyldr at gialda. Ez þeir menn verða séhæza [i Noreg²² er vart²³ hæza til Grønlandz eða þara²⁴ i landa leitan. eða flitr þa út þra Íslandi þa er þeir vilde²⁵ þora scip sin mille hæzna. þa ero þeir eigi scyldir at gialda landæra. ²⁶þann rett oc þæ log gæz Olæzr hinn hælgi konungr Íslendingom. er her er merkþr. Gitzorr biskup oc Zeitr filius eius. Marcus. Greinn. Einarr. Biorn. Gudmundr. Dæde. Holmsteinn. þeir svoro þess. at Ísleizr biskup oc menn með honom suordo til þess rettar sem her er merkþr. At þann rett gæz Olæzr enn hælgi Íslendingom eða þetra.

1) Saal. i Mbr.; veria — B., rettere. 2) iðdi — B., sædv. Fork. f. Íslandi; bör maakee her oplöses Íslendingi. 3) rífi — B. 4) buzerlar — B. 5) vm — mgl. B. 6) eða — mgl. B. 7) hus — mgl. B. 8) þe hans — tilf. B. 9) þurpta — B. 10) hann — mgl. B. 11) [i moti tate æftingo — B. 12) Saaledes i B. I A.: þ atfr, der ene kan oplöses þat atfr, og saaledes maa være Skrivfeil. 13) erþingiom — B. 14) eid — B. 15) eidinn — B. 16) [þendr — B. 17) [doma — B. 18) bondi — B. 19) þe — mgl. B. 20) [eida — B. 21) [þa er allt þe — B. 22) [mgl. B. 23) þarit — B. 24) þari — B. 25) viðdo — kh. Udg. 26) Herfra til Enden mgl. B.

2.

undation af Nidaros Erkebiskopsstol ved Pave Anastasius IV.

Mellem 14de November og 2^{den} December 1154.

er *Arne Magnussöns* egenhændige Afskrift, i de Bartholinske Samlinger Tom. 4. (E.) S. 150—158, af et Transscript, dateret Nidaros 26de Juni 1429.

trykt i Thorkelins Diplomatarium Arnamagnæanum II. p. 3—7.

Anastasius episcopus. seruus seruorum dei. venerabili fratri Johanni Trondensi archie-
scopo eiusque successoribus canonice substituendis in perpetuum. Licet omnibus
cipulis eadem ligandi et soluendi sit concessa potestas. licet unum preceptum ad omnes
mque peruenerit predicandi euangelium omni creature. velut quedam tamen inter
o habita est discrecio dignitatis. et dominicarum ouium curam. que omnibus equa-
er imminebat. unus singulariter suscepit habendam. dicente ad eum domino. Petre
ias me. pasce oues meas. qui etiam inter omnes apostolos principatus nomen
tinuit. et de fratrum confirmatione singulare a domino preceptum accepit. ut in hoc
uture posteritati daretur intelligi. quoniam. quamuis multos ad regimen ecclesie
ntingeret ordinari. unus tamen solummodo supreme dignitatis locum fastigiumque
eret. et unus omnibus et potestate iudicandi et gubernandi onere presideret. Unde
secundum hanc formam in ecclesia distinctio seruata est dignitatum. Et sicut in
mano corpore pro varietate officiorum diuersa ordinata sunt membra. ita in struc-
ra ecclesie ad diuersa ministeria exhibenda diuersæ persone in diuersis sunt ordinibus
nstitute. Aliis enim ad singularum ecclesiarum. aliis autem ad singularum urbium
positionem ac regimen ordinatis. constituti sunt in singulis prouinciis alii. quorum
ima inter fratres sententia habeatur. et ad quorum examen subiectarum personarum
estiones et negocia referantur. Super omnes autem Romanus pontifex. tanquam
ie in arca. primum locum noscitur obtinere. qui ex collato sibi desuper in aposto-
rum principe priuilegio de uniuersorum causis iudicat et disponit. et per uniuers-
n orbem ecclesie filios in Christiane fidei firmitate non desinit confirmare. talem se
rans jugiter exhibere qui vocem dominicam videatur audisse. qua dicitur. et tu ali-
ando conuersus confirma fratres tuos. Hoc nimirum post beatum Petrum illi
ostolici viri. qui per successiones temporum ad gerendam curam sedis apostolice sur-
erunt. indefinente curauerunt studio adimplere. et per uniuersum orbem nunc per se
nc per legatos suos corrigenda corrigere et statuenda statuere summopere studuerunt.
uorum quoque vestigia subsecutus felicis memorie papa Eugenius. antecessor noster.
corrigendis hiis. que in regno Noruegie correccionem videbantur exposcere. et verbo
fidei seminando. iuxta sui officii debitum sollicitus extitit. Et quod per se ipsum
iuersalis ecclesie cura obsistente non potuit. per legatum suum. venerabilem scilicet

fratrem nostrum Nicolaum Albanensem episcopum. executioni mandauit. Qui ad partes illas accedens. sicut a suo patre familias acceperat in mandatis. talentum sibi creditum largitus est ad usuram. et tanquam fidelis seruus et prudens multiplicatum inde fructum studuit reportare. Inter cetera vero que illic ad laudem nominis dei et ministerii sui commendacionem impleuit. iuxta quod predictus antecessor noster ei preceperat. pallium fraternitati tue indulxit. Et ne de cetero prouincie Noruegie metropolitani possit cura deesse. commissam gubernacioni tue urbem Thrudensem eiusdem prouincie perpetuam metropolim ordinauit. et ei Afløensem. Hammarcopiensem. Bergenensem. Stawangriensem. insulas Orcades. insulas Suthraie.¹ insulas Islandensium et Grenelandie episcopatus. tanquam sue metropoli perpetuis temporibus constituit subiacere. et earum episcopatus sicut metropolitanis suis tibi tuisque successoribus obedire. Ne igitur ad violacionem constitucionis istius ulli umquam liceat aspirare. nos eam auctoritate apostolica confirmamus et presenti priuilegio communimus. statuentes ut Thrudensis ciuitas perpetuis temporibus supradictarum urbium metropolis habeatur. et earum episcopi tam tibi quam tuis successoribus sicut metropolitanis obediant et de manu uestra consecracionis gratiam forciantur. Successores autem tui ad Romanum pontificem tantum recepturi donum consecracionis accedant. et ei simili modo et Romane ecclesie subiecti semper existant. Porro concesso tibi pallio pontificalis scilicet officii plenitudine. infra ecclesiam tantum ad sacra missarum sollempnia per uniuersam prouinciam tuam hiis solummodo diebus uti fraternitas tua debet. qui inferius leguntur inscripti. natiuitate domini. epiphania. cena domini. resurrectione. ascensione. pentecostes. in sollempnitatibus sancte dei genitricis semperque uirginis Marie. in natalicio beatorum apostolorum Petri et Pauli. in natiuitate sancti Iohannis baptiste. in festo beati Iohannis euangeliste. (in) commemoracione omnium sanctorum. in consecracionibus ecclesiarum vel episcoporum. benedicionibus abbatum. ordinacionibus presbiterorum. in die dedicacionis ecclesie tue. ac festis sancte trinitatis et sancti Olau. et anniuersario tue consecracionis die. Studeat ergo tua fraternitas. plenitudine tante dignitatis suscepta. ita strenue cuncta peragere. quatinus morum tuorum ornamenta eidem valeant conuenire. Sit uita tua subditis exemplum. ut per eam agnoscant quid debeant appetere et quid cogantur vitare. Esto discrecione precipuus. cogitacione mundus. accione purus. discretus in silencio. utilis in uerbo. Cure tibi sit magis hominibus prodesse quam preesse. Non in te potestatem ordinis sed equalitatem oportet pensare condicionis. Stude ne uita doctrinam destituat. nec rursus uite doctrina contradicat. Memento quia ars est arcium regimen animarum. Super omnia studium tibi sit. apostolice sedis decreta firmiter obseruare. eique tamquam

¹) I Afskr. Suthraie, men i Margen er med Arne M.s Haand tilføiet: corrig. Suthr. Nedenfor staer ligeledes Sergii istf. Sergii, hvilket viser, at Bogstaverne Ø og S i Originalen have lignet hinanden, og at Afskriveren ere forvexlede.

matri et domine tue humiliter obedire. Ecce frater in Christo karissime inter multa alia hec sunt pallii. ista sunt sacerdotii. que omnia facile Christo adjuuante adimplere poteris. si virtutum omnium magistram caritatem et humilitatem habueris. et quod foris habere ostenderis. intus habebis. Decernimus ergo. ut nulli omnino hominum liceat eandem ecclesiam temere perturbare vel eius possessiones auferre vel ablatas retinere. minuere. seu quibuslibet vexacionibus fatigare. sed illibata omnia et integra conseruentur. eorum. pro quorum gubernacione et sustentacione concessa sunt. usibus omnimodis profutura. salua sedis apostolice auctoritate. Si qua igitur in futurum ecclesiastica secularisue persona hanc nostre constitucionis paginam sciens. contra eam temere venire temptaverit. secundo terciove commonita. nisi presumptionem suam congrua satisfacione correxerit. potestate honorisque sui dignitate careat reamque se diuino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat. et a sacratissimo corpore et sanguine dei et domini redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat. atque in extremo examine districte ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco sua iura seruantibus sit pax domini nostri Jesu Christi. quatinus et hic fructum bone accionis percipiant. et apud districtum iudicem premia eterne pacis inueniant Amen. Amen.

Ego Anastasius catholice ecclesie episcopus.

Ego Inarus¹ Tusculanus episcopus.

Ego Nicolaus Albanensis episcopus.

Ego Hugo Hostiensis episcopus.

Ego Cencius Portuen. et s. Rufine episcopus.

Ego Gregorius Sabinensis episcopus.

Ego Guido presbyter card. tit. sancti Grisogoni.²

Ego Manfredus presbyter card. tit. sancte Sauine.³

Ego Aribertus presbyter card. tit. sancte Anastasie.

Ego Ascaldus⁴ presbyter card. tit. sancte Prisce.

Ego Johannes presbyter card. sanctorum Joh. et [Pauli] tit. Pamachii.

Ego Henricus presbyter card. tit. sanctorum Nerei et Achillei.

Ego Guido. diaconus card. sancte Marie in Porticu.

Ego Johannes diac. card. sanctorum Sergii⁵ et Bacchi.

Ego Odo diac. card. s. Nicolai in carcere Tulliano.

Datum Lat. per manum Rolandi. sancte Romane ecclesie presbyteri cardinalis et cancellarii⁶ decembris indicione .iij. incarnationis dominice anno .mcliiij. pontificatus vero domini Anastasii pape .liij. anno .ij.

¹) corr. Ymarus. Arne Magnussöns Rettelse. ²) corr. Erzog. A. M. ³) (abinc. A. M. ⁴) asfatus vel asf. A. M. ⁵) corr. Sergii. A. M. ⁶) Dette Sted maa have været utydeligt i Originalen. Arne M. og efter ham Thorkelin udsylder [. . . kal.], hvorved Udstedelsesdagen bliver mellem 14de og 30te November.

3.

Kong Magnus Erlingssöns Skjenkelse af Norges Krone til St. Olaf.

23de Martis 1176 (?)

Efter en Afskrift med Bartholins Haand i Adversaria Huitfeldiana No. 22. fol. b. i den arn-
magn. Samling.

Sammenholdt med *Arne Magnussöns* egenhændige Afskrift (Apogr. Chart. No. 3.) og den Læ-
gebekke Afskr. i det kgl. danske Geheimearkiv.

Documentet er aftrykt hos Thorkelin, Dipl. II. 8—10. Forresten hersker der Tvivl om det
Egthed.

Magnus dei gracia rex Norvegie. Augustino eadem gracia Thronensium archiepiscopo.
apostolice sedis legato. et uniuersis episcopis. clero et omni populo per Noruegiam
constitutis salutem. Quoniam communicato sapienciorum consilio dominatum et dia-
dema regni huius. inuocato spiritu sancto. vestre manus impositione. reuerende pater
Augustine. de manu domini suscepimus. expedit. ut quo potentatus sublimior. quo
libertas imperandi maior. eo in omnibus moribus et vita conformer humilior. et erga
deum. dominum dominancium (per quem reges regnant) me debiti famulatus obsequio
perpetuo deuoueam et consliem¹ obligacius. cui seruire regnare est. cuius seruitas
summa computanda ingenuitas. Subtilius itaque consideranti quantum sit quod
suscepimus. liquide perspiciendum occurrit. ut quamquam precellens dignitas in nomine.
nec minus ardua grauitas conuincitur in pondere. In regno quidem nihil aliud ad
mentis usum quam hic unicus fructus excrefcit. ut sub regali virga cum virtutis
prestancia. equitatis seruato moderamine. ei complaceat. qui. suimet testimonio. uis
ueritas et uita comprobatur. Igitur in tantis et tam arduis iam a teneris annis
exequendis negociis. quia debilis redditur humana infirmitas. cum non sit potestas
nisi a deo. ipsum in auxilium inuoco. ipsum cooperatorem exposco. ut inter hujusmodi
timiditatis procellas cum Dauid. quem dominus. cuius uis misericordia² et ueritas de
p^osetantes³ accepit. et postmodum regem inungit. exultando possim canere. dominus
adiutor meus et protector meus. et in ipso sperauit cor meum. et adiutus sum. Deo
namque in hac die gloriose resurrectionis me cum regno in perpetuum et glorioso
martyri regi Olao. cui integraliter speciali deuotione secundo post dominum. regnum
assigno Noruegie. et huic regno. quantum deo placuerit. uelut eiusdem gloriosi mar-
tyris possessioni hereditarie. sub eius dominio. tamquam suus vicarius et ab eo tenens
presidebo. Porro quoniam prefatus martyr pro lege dei sui. pro salute subiectorum.
pro presentis regni conseruacione intrepidus inimicis occurrit. et non dubitans manibus

¹) Saal. i Afskr., maaakee consuetum. ²) Saal. i Arne M.s Afskrift; i den bartholinake *ima*; rimeligligvis
feilagtigt for *ma*, =: misericordia. ³) Saal. i de förstnævnte Afskrifter; possidentes Langebek.

tradi nocentum. presens regnum sui preciosi sanguinis effusione consecrauit. eius cupiens. sicut in regno successor. sic et. in quantum vires suppetant. adiutus a deo et ab eodem martyre. sic quoque virtutum imitator. quecunque me vocauerit necessitas. tribulacio sue angustia. pro lege et iusticia tenenda. pro patria tamquam sancti Olai possessione tuenda. diuina et eius tutus immunitate. ad certamen. ipso pro duce tamquam eius miles et in suis castris pugnaturus. intrepidus accedam. et si consistant aduersum me castra. non timebit cor meum. In perpetue quoque subieccionis testimonium. hoc pro me et pro omnibus meis catholicis successoribus priuilegium huic metropolitane ecclesie concedo et literis meis sigillatis confirmo. ut post uocationem meam regale diadema et meum. quod hodierna die sacro altari in confirmationem¹ offero. et omnium mihi succedencium. presenti delegetur ecclesie. Preterea in reuerenciam beati martyris. singulis annis presenti ecclesie unius nauis vectigalia concedimus. et .xxx. lest farine ad Islandiam transfereudas. si huius prouincie paciatur ubertas. nec ab aliis eadem penitus excludatur licencia. His addimus. quod quicumque pecierit hanc ecclesiam oraturus vel elemosynam oblaturus. tam aduene. quam indigene. etsi pacis integritas regna [non federet² sed dissensio distrahat. hii pacifice in pace suscipiantur et dimittantur. Quod si quis eis iniurias vel opere aut consilio fraude et finandis³ vel aliis maligne moliatur aut rapinam arbitretur. in tali opere ante archiepiscopum vel canonicos sancti Olai conuictum in perpetuum exulamus. et si hoc agens aut vulneretur aut mori detur. ei in cemeterio sepultura denegetur. nec debet pro eo vel regi vel parentibus magis quam pro latrone aliqua exhiberi satisfaccio. Preterea. sicut episcopalis ecclesia. et precipue hec metropolitana. ceteras dignitate precellit. ita decens est. ut qui in ea vel in eius cemeterio vel ictu vel sanguinis effusione alteri iniuriando deliquerit. maiori plectatur pena. Unde super hoc iam determinatam vindictam et legibus confirmatam et annuo et confirmo. Sed quoniam regii interest officii semet ipsum bene viuendi speculum exhibere ceteris. et non soluere legem. sed implere. parui quidem est momenti hortari verbo.⁴ quod non confirmatur exemplo. ammonitu vestro. reuerende pater Augustine. firmiter deo uouendo promittimus. quod de terris nostris et mansionibus plenas secundum deum amodo persoluemus decimas. Curiales quoque stipendiales. in quo episcopatu certa⁵ natale conuersati fuerint. de suis stipendiis episcopo ibidem constituto decimabunt. Quorum decime communiter per episcopos distribuentur. Si vero ipsi uocati fuerint dum stipendialiter regis adherent curie. in episcopali ecclesia debita erit eis sepultura. Preterea dignitates et priuilegia. huic ecclesie propter honorem pallii concessa et legibus confirmata. scilicet de augmento equorum. et de farina

¹) Saal. hos Arne M. og Langebek; confirmatorem Bartholin.
non federet Langebek. ²) Saal. i Afskrr. ³) i[st]e Barth. ⁴) Saal. hos Barth. og Langebek; circa Arne M.; maaskee circa.

⁵) [Saal. hos Bartholin; non [est] Arne M.; non federet Langebek.

ducenda .xxx. lest. et de hereditate aduenarum clericorum. et preter hoc de electionibus faciendis et ecclesiis disponendis. in quibus olim regius consensus abolutus est et abiuratus. scilicet regibus inrequisitis. et episcopatus darentur et ecclesie. et reliqua tunc concessa. in honorem dei et meimet salutem his literis et annuo et confirmo. Actum .mccclxxvi. .x. kal. Aprilis.¹ in vestiario ecclesie Nidrosiensis.

4.

Kong Haakon Sverrerssöns Retterbod om Kirkens Friheder.

1202 eller 1203.

Texten afstrykt efter Perg. Cod. No. 309 fol. i den arnamagn. Saml., hvor den findes i den Deel, der er skreven 1325. (De i Margen vedföiede Tal findes ogsaa i Mbr. med den Tids brugelige arabiske Taltegn.) A.
Sammenholdt med et Transscript af 1324 i Papirs-Afskrift m. Arne. M.s H. i den arnam. Saml. B.
— med Pap. Cod. i stockh. kgl. Bibl. Mscr. Sml. Isl. Mscr. chart. No. 84 fol. fra første Halvdeel af 16de Aarhundrede C.

Brex Hakonar konongs Hakonar sonar.²

Hakon konongr³ sendir quediu Eiriki erkibistupi oc ollum adrum bispupum. Ierdom monnum. ollum bondom ollum⁴ bupegnum ollum guds uinum oc sinum. [Þeim er⁵
1 þetta brex sia eða hoyra. guds oc sina. Gud gezue mer þatt at mæla till yðar bispupanna er mer se till gagns oc till⁶ gezo. zridar oc till zarsælo landeno. oc ollum landzlydenom till lausnar ollum off till zagnadr oc till nytsembr nu oc iamnan.
2 Mæiri uoll oc vandæ(di) oc hormuleger bardage hazua a off legett oc a varo lande. om⁷ langhar stundir. en þyrzt vare mundi gegna ez gezua zylgdi. oc er þui vær at nalegha ma sua sæghia at þetta land se at þrotom komet med ollu. nema gud med sinni heilagre mistun late bradlegar botes till koma. zirer þui at þeir ero nesti zlestir allir zra zallnir er lanzens oc lanzlagaia villdu gæta. med rettyndum oc gud uilldu ælsta oc helga tirkiu. En þeir lizua æztir. er huartueggia uenda till sin. vhoz. oc ranglæti. ozuund oc illuilia. oc zremia vilia iamnan alla⁸ oraduende. Kædazt nu huarte Ierdir ne olerdir gud ne goda men. þelldr lizuir nu huer⁹ sem lystir vndir

¹) .mclxxvi. .ix. kal. Apr. — Conjectur af Arne M.; .mclxiiij. .ix. kal. Apr. — Conjectur af Werlauff.

²) Allum monnum þeim sem þetta brex sea eða hoyra. guds uinum oc sinum. sendir Eitigr med guds mistun erkibistup i Nidarose. quediu guds oc sina. yðr se tunnict at ver saom. izirlasom oc inuirdulegha stobadom brex uirduleghs herra godrar aminningar. herra hakonar hakonar sonar Koneghs konongs. med hans hangande innzighu. ord æztir ord so vaaktande sem her zylghir. — B. Herved gjør Arne Magnussön fölgende Bemærkning: "Hakonar hakonarsonar. Erravit Archiepiscopus. si in Originali hujus transsumti ita scripserit. Est enim Haquinus filii Sverri regis, et quidem datum anno Christi 1202. uti aliunde constat." Overskr. mgl. C. ³) sea hakonar kononge — tilf. C. ⁴) oc — tilf. B. C. ⁵) [sem — B. ⁶) till — mgl. B. ⁷) om — mgl. B. ⁸) alla — mgl. B. ⁹) æztir þui — tilf. B.

lagha lausre flipan. þui at logh lægiazt. en ran rífla. vsídir vaga. en sídir tynaz. konor verða nu flendar með flamsamlego legordi. en lírtiur vppbrotnar. oc er nu oll trífni allner at falle tomen. nema gud oc godir men leggi rad till at better verði. En at víta¹ minni røðo till yðar bífupanna vm var mall þa er yðr kunníft vm **3** fundr þyði þatt er veret hezuir millum konung domfens. oc yðar bífupana. Of er þui verr at margher hezuir tæfitt mylin hafsta² oc þunga. az þui fundr þyði. Of nefta falla fua allir. at oll. þau uandredí. er a þetta land hazua lagz vm rídir. þa hazva ríft az þuífa fundr þyði er millum yðar hezuir uerett. Nu með þui at þeffor³ **4** þrettor of þrauter hazu lengi fladit í millum var off till marghra valta. oc mykilla vandreda. of nefta þeim meft er minftan lutt hazu í att. er bonndin er. er landit byggr. þa læggium ver nu þau ímillum var zírer guds fatir of heilagrar lírtiu. of zremium eighi lengar tapp. ne ozuund millum heilagrar lírtiu. oc konungdomfens.⁴ Nu uil et at allir men víthi flil a þui at et gez upp alla þeffa deíld.⁵ oc þretto. er **5** uerit hezuir millum konungdomfens. of bífupedomfens.⁶ of íatta et heilagre lírtiu oc lærdom monnum allt þat zríalfe [er hon⁷ a at hazua eftir þui fem heilagar ríftningar flýra millum mín oc þeira. of heilogh lírtia hezuir hazt zra nýu of zorno at offtaddom konungdome mínun. oc allre konunglegre tign eftir þui fem flípade Nicholas Cardinale.⁸ of þeir þrí⁹ konongar íattado oc fuoro. Ofnfteln. oc Sígurdr. of Inghi. oc þrez Ofnfteln konongs vattar. oc Magnus konongr fladzefti oc¹⁰ flalzr zader mín með flínu þreze oc fua fem eídar þeir¹¹ vatta. er fuarnir varo zírer [legato fídeno.¹² þa er íarlenn hoz deílu víd Ofnfteln ærtíbfup vm heilagrar lírtiu zríalfe. En hon íattar¹³ mér þui í moti of allir lerdir men at þeir flulu **6** veita mér alla þa¹⁴ tign oc fomd er þeir eígu at ueita loglegom kononge oc helgar ríftninghar flýra mér till handa oc lanzlogh. Nu hezuir et þetta íayrdi gezit gudi oc heilagre lírtiu mér till zrídar oc till¹⁵ zarfelo till gagns oc till gíztu. oc ollum landzlydenum till zagnadr. nu oc íamnan.¹⁶

1) víta — B. 2) ozga — B. 3) þeffar — B. 4) Hele Stykket: "Gud gez mér þat &c." mgl. C. 5) deítu — B. 6) bífupedomfens — B. C. 7) [huarom er — B. C. 8) Cardinale — B. 9) þrí — mgl. B. C. 10) [o — tilf. B. C. 11) þeira — B. 12) [legaten — B. 13) hand íattado — B. 14) þa — mgl. B. 15) till — mgl. B. 16) Of til fannz vítníoburðar at ver faom oc ízírtafom zyrflaght þrez eftir þui fem zyr vaattar. fættum ver vaart innzflígti zírir þetta vffrígt er gort var í Ríðarofe a Petreuoftu æftan. a þui are er líðit var zra burðar tíid vaare herra íhu xpi þuohundrat vetr. .ccc. tuttughu oc zíorer vetr. — tilf. B.

5.

Kong Haakon Haakonssöns Retterbod om Erkebiskoppens Myntret.

Ved 1220.

Efter Perg. Cod. No. 309 fol. i den arnamagn. Saml., fra 1325.

Drey Sekonar konungs Sekonar sonar.

Hakon konongr son Hakonar konongs sendir quædiu Gutthormi ærkebiskupi oc okum adrum guds uinum. lendum oc lerdom verandom. oc vidr komandom. Eilizega guds of sina. Ver uilium okum monnum tunnift gera at stæzum off till salobotar. of riti varo. oc þegnum till gagns. oc till gixto þessa heims oc annars. hozuum ver iattat æz vare hende oc þeira. er loglega verða till lanzenz kosnir æztir off. stad hins helga Olafs konongs oc Gutthormi ærkebiskupi oc okum er gudlega verða kosnir æztir han till ærkebiskups namzs oc vinir vilia vera konongdomsens æztir guds loghum oc manna at hazua sylzr statto man þan sem þar tunni godan hatt a oc pionosto man med honom. huart sem ærkebiskupi syniz ser haglegra at þeir se med myntara varom oc pionosto sueinum. eða i garde stæzs sine. at sta till þyrzta stadar hins helga Olafs konongs styt stæz at styrleita oc stinleita sem var vili verdr till. eða 2 annara kononga at gange i Nidarose. Hazuum ver iattat þetta zirer þui at ver ætflom at her ¹ man gudi azuusa a uera oc gangn megi æz standa stad hins helga Olafs konongs. oc enghum godom manne till vanhags. þyllumz ver oc vift vitha at sylzr statta su. sem ver viltum at gange i landeno varo stande þui heldr med æin- 3 ord oc godom hætte er stlir guds uinir blindaz heldr vid i radom med off. þatt vilium ver oc alla men lata uitha at ærkebiskups stolinn oc allan hans varnad minna. oc meira. ner oc ziarre hazuum ver tætit i vart traust oc zulla vernd. Stulum ver hallda vndir hann odall oc eignir þær sem nu a han. oc han verdr eigande. om vara dagha. oc oll rettyndi þau sem han hezir hazt till þessa dags. oc han a at hazua bæde æztir guds loghum oc manna. Engom stulum ver oc lata lyða. at mnsþyrma honom. eða æzdratt veita hans sændom. þar sem ver komom varom krazti vid. Nu gud almattuger. oc hin helgi Olafur konongr se þeira vin er þessa stipan vara styrkia. oc hallda med goduilia. En heimoler stulum ver till vera at þegna æztir magni þui sem gud gezer off huerium þeim er hana ryzr þarzlausu medan gud ann off lizdaga. Vattar. Pall i Gizla. Gregorius Jons son. Dagzinnr. Meistare Bierne. Peter Bryniulzs son. Aflaker pitlor. Meistare Aflaker. Bardr Barre. Bransteinn. Vilialmer i Torgom. Ivar i Berodale. Gunnar grionbaker.

¹) Her har oprindelig staaet i, hvilket dog samtidigt er overstreget.

6.

Kong Haakon Haakonssöns Stadfæstelse af Cardinal
Nicolaus's Bestemmelse om Gaver.

1224.

A.

- Efter *Arne Magnussöns* Afskr. i de bartholinske Sml. Tom. 3. (D.) S. 798. 99. . . . A.
Som Original for denne Afskrift angives en Universitetet i Kjöbenhavn forhen tilhørende,
men nu tabt norsk Lovcodex ("in capsula Cypriani", eller "in capsula rubra minori clathris
munita"), der efter Afskrifterne at dömmes maa have været fra Midten af 14de Aarhundrede.
Sammenholdt med Pap. Cod. i den arnamagn. Saml. No. 330 fol. fra Beg. af 17de Aarh. . . . B.
— med Perg. Cod. No. 3262 qv. i det kbh. kgl. Bibls ældre Mscr. Saml. fra 1576 . . . C.
(i hvilken Codex det desuden findes som Slutn. Cap. i Nidaros B. L. Erf.b.)
— med Pap. Afskr. fra Slutn. af 16de Aarh., indheftet i Perg. Cod. No. 1 i det norske Uni-
versitets-Bibliothek D.

Þessi var stípan um gíazuer² Nichulass hinþs goda Cardinala með afsyn allra biskupa
[i landinu³ oc tolf hinna vitrastu manna or huerium biskupsstole⁴ [i Norighi⁵ at
huerium manne⁶ skal þrjálfst vera sua⁷ tonom sem kalmonnom⁸ at geza hin tiunda
lutin or lande oc lausum veyre er⁹ han heizuer með erzdum þengit. oc þiordongh
þengins þiar. helghum stadum er vil.¹⁰ þrendum ex þat¹¹ þynist. ofþylltum monnum
ex þat ber¹² meir i stapp. En þetta¹³ var loghþeikit¹⁴ á Borghar þinghi með
umradum halonar tononghs oc Nichulás biskups oc loghrettumanna oc loghunauta.
oc i bof insett¹⁵ [at exuinlegha skal ganga¹⁶ oc alldri riuzast. en ex notur ryzuer
hana¹⁷ þa ryzuer han með stormelum þazuans oc erlibiskops oc alra biskupa i landeno.
En þessa gíoz ma þva¹⁸ geza siuter sem heill. [ex han heizuir alla sína samvissu oc
vissmune.¹⁹ Var²⁰ þetta strasett þa er lidit var²¹ þra burdh varss herra Jesu Christi²²
.m. vettra .cc. vettra oc .xiiij.²³ veter²⁴ [á þi are²⁵ er Dana tonongher var herteitin.

B.

Efter Perg. Cod. in qv. C. 21. i det stockh. kgl. Bibls Mscr. Saml., hvor den findes skreven
med islandsk Haand fra Midten af 14de Aarhundrede.

Um gíazir.

Enn um gíazir þo at mæli þornar strár sem ydr er tunnigh þa er þessi setningh
hins goda Nicholás biskups cardinala með afsyn allra biskupa i Noregi of .xij. hinna
vitruztu manna or hueriu biskups riti at huerium manni skal vera þrealft at geza

¹) Um gíazuer. — Overskr. B.; Um lovgíazuer. — Overskr. D. ²) En um gíazuer þo at sua mæli þornar
strar. þa var þesse þo (setningh) — B. D. ³) [mgl. C. D. ⁴) hueriu biskups riti — B. D. ⁵) [mgl. B. D.
⁶) manne — mgl. B. D. ⁷) þva — mgl. D. ⁸) tartum — B. D. ⁹) of — B. D. ¹⁰) ex vitdi — B. D.
¹¹) þat — mgl. B. D. ¹²) berre — B. D. ¹³) þat — B. ¹⁴) þetit — B.; tetit — D. ¹⁵) of (i)
logþraum sett. — B. D. ¹⁶) [Of stali þetta exuinlegha standa — B. D. ¹⁷) hana — mgl. B. C. D.
¹⁸) þa — D. ¹⁹) [mgl. B.; of stulu þessa setning halda sua vitruer (sem Upsendingar. — tilf. B. D. ²⁰) Of
var — B. D. ²¹) lidnir varo — B. D. ²²) drottins vare — B. D. ²³) Saal. i A., rettere .xiiij.;
.xij hundrat vettra of .xiiij. — B. D. ²⁴) veter — mgl. B.; vettra — D. ²⁵) [þetta var þatt sumar — B. D.

tonum sem forlum hinn tiunda hlut þear síns allz þess er hann hefir at erzdum telit i landi of lausum æyri. En þiordungh az oflu azla zéé þeim sem hann vill. hellsz helgum stordum. ebr þreudum sínum ebr ofstýldum monnum ez hann vill. Enn þetta var samteltit æ Borgar þingi med rædi halonar tonungs of Nicholás biskups. lögmannanna. lögriettu manna of lögunauta. of i lögshstrá sett. of skal þetta æzinligha hállða of allðri riuzá. Enn ez noðurr madr ryzr. þa ryzr hann með stormelum þázans of erzhbiskups of allra biskupa i landinu. En þessa giorz ma sua geza siutr sem hæill þessa setningh stolu sua hállða vitverir sem vppendingar. Þar þessi skipan þa ger of stráfsett. er lidnir voro þra hingat burð ihu xpi .xij. .c. vetrá of .xiiij. vetr. þetta var þat sumar er Dana tonongr var hertelinn.

7.

Kong Haakon Haakonssöns Bekræftelse af Kong Magnus's Disposition, hvorved Stavanger By skjenkedes til St. Svithun og Biskopsstolen.

Mellem 1226 og 1254.

Efter Originalen paa Perg. i den arnamagn. Dipl. Saml. Fasc. 26. No. 1 a. Unöiagtigt aftrykt hos Thorkelin, Dipl. II. S. 23—25.

Háton tonongr son Hátonar tonungs sendir herra A(skalli)¹ byscupe i stavangre. A. ærtidiacne. of ollum forsbroðrum. lærdom. of lendom buandum of buþægnum. verandum of vidcomandum ollum guds vinum of sínum. þeim er þetta brez sia eða horyra quedio guds of sína. Marggalleg scylda. træzr bæde rita of orita þa sem vid cristni hava telit. at sorna gud. of hans hælga kirkiu. með allum þeim lutum er gud hevur þeim lett. En allra hellszt ber þeim allum er gud hevur með riki of með horydingia namne gozgat. at stydia hana of styrkia til allra rettra luta. en i engum stad az henne at drega þa luti sem goder menn of guds vinir hava til hennar lagt. En elligar þa havum horyrt of svo sett brez. Magnus tonungs. er han léét gera til vitnisburðar um. at han gaz gudi of hinum hælga Sviduno. hven skalvan stavangr. of hevur þo nu undan genget stadenum umridir. of em et þo sannzroðr at þvi. at han hevur ranglega undan gengett. með þvi mote at slir horydingi gaz. of brez silt of insigli sette þirir sem Magnus tonongr var þrende min. Of þirir þvi. þa vil et at aller menn viti. at þirir guds safar. of boraftadar herra A(stele) biskups. vinar

¹) I Orig. blot Begyndelsesbogstavet A.

mins þa hevi et enndr nyatt þa gjoz vid en hælga Svidunum of hevi et gevet honom bren Stavangr. med allum lutum þeim er til liggia innanbvar oc til hava leget fra zorno. oc nyu. sva leidangr. sem sakaroyri eda annur mal. oc zirir þvi. at ver iattadom þetta gudi til dyrðar. oc hans meto modor hinni hælgu moy. Mariu. hinum hælga Sviduno. oc allum guds hælgu til virðingar. þa hett herra A(stell) biscup mer oc handsalape med fastyndum. at namn Sverris konongs zadur zadur mins. sva namn Halonar konongs zadur mins. sva hit sama mit namn þegar gud vil mic hedan kalla. þa scyldi sra seittia oll. i hins hælga Sviduni kirkju oc i allum kirkjum i hans riki. oc skal einkenlega vera bedet zirir salom þeira hværn drottens dag i .xij. manodum. oc allra vara i þat munnd er gud kallar off til sin. þes vænte ec oc at gud. oc hin helgi Svidun man tunna off allum þot zirir. salom þeira er fram ero zarnir. sva livi þeira er enn liva. Til vinatto þyðiume et oc gortt hava vid þa er zirir stadenum rada. oc radande verða. Nu þeir aller konongar eda hozðingiar er gud vil at til ritis kome extir mec oc þessa mina scipan hallða. þa munu tala az gudi þocc. oc avusu az hinum hælga Sviduno. oc þeim hælgu mannum er sa stadr er hælgaðr. En þeir aller. er þessa mina gjoz riuva eda rozs menn til za. hvart þeir ero meiri menn at namnbodom eda minni. þa munu æiga sæta az heilagrar kirkju hende banne oc gudscidi. Nu late gud off alla þetta væl hallða þessa heims til zridar oc zarsældar. annars heims til æiligs zagnabar. En þesser ero vitnis men at þessare gjoz. Magretta drotneug. Gautr. Joans son. Pål vagscalme. Ivar næz. Meistare. Willialmr. Willialmr bote kapalin konongs. Johan bulsi hirdprestr konongs. oc marger adrer duganda menn. lærder oc olærder.

Brevet er 6 Tommer langt langt og 6 Tommer bredt. Skriften, der er efter Linier, er udmærket fast og smuk. Nedenunder, i en af rød og lysgul Silke sammenflettet Snor, hænger et Brudstykke af Kongens Segl, der paa den ene Side, i grønt Vox, har forestillet Kongen paa sin Throne, paa den anden, i rødt Vox, Kongen til Hest med Sværd i Haanden. Bag paa Brevet med en Haand fra 15de Aarhundrede: at stazungers kirkuis aa leidanger of sater onre iþuer alth stazung. og med Arne Magnussöns Haand: 1292

8.

Cardinal Vilhelms Forordning om den norske
Kirkes Rettigheder.

16de August 1247.

A. Den latinske Text.

Efter *Arne Magnussøns* egenhændige Afskrift i de bartholinske Samlinger Tom. 4. (E.) S. 370.
Afstrykt hos Torkelin (Dipl. II. S. 28, 29).

Privilegium Wilhelmi Sabinensis.

Wilhelmus misericordie diuina Sabinensis episcopus. apostolice sedis legatus. uniuersis Christi fidelibus presentes literas inspecturis salutem in nomine Jesu Christi. Cum in Norwegia legacionis officio fungeremur propter uerbum dei et coronacionem regis. conuocatis archiepiscopo. et suffraganeis eius. qui uocari poterant. et aliis prelatiis et clericis. nec non baronibus regni. multas habuimus predicationes publicas et colloquia multa cum rege et omnibus supradictis. et de multis capitulis tractatum fuit inter nos et eiam disputatum. Consideratis autem omnibus. inuenimus ecclesiam regni Norwegie in plena quieta et pacifica libertate iurisdictionis omnium causarum spiritualium. inter quoscunque questio uerteretur et omnium clericorum. siue spiritualiter siue temporaliter. ex delicto uel quasi. ex contractu uel quasi. contra ipsos questio moueretur. Similiter ius patronatus in omnibus ecclesiis et capellis inuenimus predictam ecclesiam regni Norwegie libere et integre ac pacifice possidere. exceptis tribus capellis. de quibus questio erat inter reginam Norwegie et episcopum Stauangrensem. super quibus coram nobis sic transactum et concordatum fuit. ut regina in uita sua et filii eius post eam habeant ius patronatus in eis. sed nullatenus transeat ad nepotes. sed ad episcopum et ecclesiam Stauangrensem integre et libere reuertatur. quia et tempore transactionis erat ecclesia et episcopus Stauangrensis in eius possessione libera et quieta. Electiones quoque episcoporum et omnium prelatorum libere inuenimus fieri nullis requisitis laicis. sed per solos clericos ad quos ius eligendi secundum iura canonica pertinebat. Unde super hiis omnibus in predicatione publica monuimus uniuersum populum coram rege et archiepiscopo et episcopis et aliis prelatiis regni quod si quis haberet aliquid agere contra archiepiscopum. recursum habeat ad dominum papam uel eius legatum. si autem contra episcopum. archiepiscopo conqueratur. si uero contra clericum. adeat dyocesenum ipsius. Si uero laico moveatur questio de spirituali causa. apud dyocesenum episcopum conqueratur. Ceterum si de causa temporalis fuerit contra laicum questio. siue laicus siue clericus conqueratur. apud dominum regem uel eius iudices suam iusticiam prosequatur. Porro si quis contempto iudice et iudicio ut supra dictum est alterius possessionem rei immobilis seu iuris auctoritate propria et uoluntate attemperauerit ingredi uolenter. nouerit se

communicacionis vinculo innodatum. Item excommunicavimus¹ ibidem singulos uniuersos qui contra regem et regnum Norwegie insurgere vel pacem regni attemptarint perturbare. Item excommunicavimus. quicumque sanctimoniam interpellauerit fornicacionis peccato. Super istis autem excommunicacionibus et aliis quas in gno Norwegie fecimus. dyocesanis perpetuo committimus vices nostras. statuentes ut unicunque inciderit in eas. vel in aliquam earundem et voluerit conuerti ad dominum satisfacere de peccato. dyocesanus eius ipsi iuxta ecclesie formam beneficium absolucionis impendat. Datum Bergis .xviij. kal. septembris. pontificatus domini Innocentii pape quarti anno quinto.

B. Norsk Oversættelse.

ter Perg. Cod. No. 65 qv. i den arnamagn. Saml., hvor den findes skreven med en Haand fra 1ste Halvdeel af 14de Aarhundrede. A.
 mmenholdt med *Arne Magnussøns* Afskrift (efter den tabte Codex "in capsâ Cypriani") i de bartholinske Samlinger Tom. 3. (D.) S. 813—15. B.
 — med Perg. Cod. fra 1576 No. 3262 qv. det kbh. kgl. Bibl.s ældre Mscr. Saml. C.

lialmer med guds miskunn biskup az Sabina legatæ pauans az Rom sendir ollum idis vinum þeim sem þetta brex þæ eda heyræ quædiu [i nærne² vares herra Jhu xpi. a er ver vorum i Noreghi i læghata starzue az pauans væghna az Room till þess t) predica guds ord of³ suo of saler þers at konongren stillde krunazst þa letom r saman talla erkbiskupen of alla liotbiskupa i landeno of suo⁴ adra zornenn eilagrar kirkju of mærtilegha⁵ klærtæ of baruna alla þa sem i voru i rilino er man mattu tallazst.⁶ Þozdum ver marghar predicationes⁷ openberligar of suo iargar samtolar⁸ med konongenom of ollum zyr nezdum monnum of var talat⁹ ar i millem bædi um þa lute sem heilagre kirkju vardade of suo konongdomænum. dan ver þozdom stodat of heyræ alla þa lute sem off bar till at gera þa zunnum r heilagha kirkju i Noreghi vera i zullum nadom of ollum of¹⁰ allt sitt zrelsi¹¹ zgua i ollum þeim lutum sem henni heyrde¹² till at hazua. bædi¹³ az lærdomsens vghna¹⁴ of suo az krununnar væghna. Swa of zunnum ver heilagha kirkju hazua eigha zra zornu oc njuu zultomlægha of zrialægha vnada¹⁵ laust zrir hueriom anne þa alla¹⁶ stylldu sem henni bar till at hazua¹⁷ utan .iij. kapellor voru þær ¹⁸ drottninghin az Noreghi of biskupen az¹⁹ Starwangre þozdu suo gort sin i

¹) Baade her og nedenfor oprindelig excommunicamus, men senere rettet til excommunicavimus. ²) [guds — B. ³) of — mgl. B. ⁴) alla — tilf. C. ⁵) mærtilegasta — B. C. ⁶) of — tilf. B. C. predicaner — B. C. ⁷) [morgh samtol — B. C. ⁸) tala — B.; þat — C. ⁹) um — C.) of — tilf. C. ¹²) bar — B. C. ¹³) bædi — mgl. C. ¹⁴) væghnat — B. C. begge Steder.) amatgha — B. C. ¹⁶) sva — tilf. B. C. ¹⁷) of eigha — tilf. B. C. ¹⁸) at — B. C. ¹⁹) i — B.

millum at drotninghen stillde eigha kappellur þær meðan hennar lif være of suo hennar synir eftir hana en með einghu mote stilldo hennar barna born eighnazft þær kappellur utan þær stilldo aftur þalla eftir þeira dagha undir biskupsstolen i Starwangre þui at biskupsstollen i Starwangre hazde aat þær kappellur adr þrialsar¹ en drotninghen læmezft att. Suo of um loftnengh biskupanna oc alla adra² þormanna heilagrar kirliu þunnum ver of³ at þær voru þrialsar um sit suo at [einghinn leitmenn⁴ lutado [sa er⁵ þar i. utan þeir einer⁶ klerkar⁷ hozdu saer⁸, einsamir⁹ loftnengh er kiosa stilldo saer¹⁰ þormenn eftir loghum heilagrar kirliu. Þar með letom ver openberlæggha predica of mintum ver konongen a. of krununa. erkibiskupen. alla¹¹ liotbiskupa of alla adra¹² þormenn heilagrar kirliu. þaruna of allan almughan i landeno at huar sem læra villde mote erkibiskupi þa stillde han þara till þauans of læra sit þar elleghar þirir hans legata. Ez¹³ notor villdi læra i mote biskupi þa stillde han læra¹⁴ þirir erkibiskupi.¹⁵ ez¹⁶ notor villde læra a prest þa stillde han læra¹⁷ þirir biskupi hans. Þezdi of notor leitmadr andalæggh maalezni at læra þa stillde han læra þirir biskupi¹⁸ en huer sem þezdi veralleggh maalezni huart sem han vere heldr prestr edr leitmadr þa stillde han læra þirir kononge elliger. þirir þeim domara er konongr þipar till¹⁹ at gera rætt manna i millum. En huer sem þirir smar domaren²⁰ of vill eighi dom²¹ standa. of heldr annara manna eighur mote loghum of rettyndum of vill eingan reet standa þa stall han vita sit þalla i bann beði guds of manna. Suo of setium ver i bann alla þa er vpp rifa i mote kononge þinom of vilia gera vþrid i landeno. Item setium ver alla²² i bann er nunnur vilia tala naudgar. Um þessar bandþpinur of allar adrar þær er ver gærdum²³ i Noreghi þa þaam ver valld vart biskupum þeira. er i þuillit²⁴ stormæli tunno at²⁵ þalla at þeir moghe leysa þaa ez ez þeir vilia bætra sit of bæta vid gud of menn. Datum Bergis .xviij. kl. septembris. Pontificatus domini Innocencii pape quarti anno quinto.

¹) þrialsar — mgl. B. C. ²) anara — C. ³) of — mgl. B. C. ⁴) [enghir leitmanna — B. C.
⁵) [er — B. C. ⁶) [aman — tilf. B. C. ⁷) klerkannar — B. C. ⁸) [er — C. ⁹) þar — B. C.
¹⁰) þar — tilf. B.; [er — C. ¹¹) oc alla adra — B.; oc adra — C. ¹²) adra — mgl. C. ¹³) Ez
ez — B. C. ¹⁴) sit — tilf. B. C. ¹⁵) hans — tilf. B. ¹⁶) en ez — B. ¹⁷) sit — tilf. B.
¹⁸) hans — tilf. B.; þinum — tilf. C. ¹⁹) heizuir til þipat — B. C. ²⁰) domaran — B. C. ²¹) domar
— B. C. ²²) alla þa — B.; alla sþenom — C. ²³) þudum — B. ²⁴) þorzelli of — tilf. B. C.
²⁵) i — B.

9.

Cardinal Vilhelms Forordning om Helligdage og Kirkegods.

17de August 1247.

A. Den latinske Text.

Efter et Pergaments-Blad i den arnamagn. Dipl. Saml. Fasc. 22., No. 5. b.

Wilhelmus misericordie diuina sabinensis episcopus apostolice sedis legatus. Omnia
 presentes literas inspecturis. salutem in nomine ihu. xpi. In partibus Norwegie
 legacionis fungentes inter alias miseras regni que multe sunt. quoniam terra
 uulacionis et angustie est constituta in nouissimis habitantes partibus aquilonis
 la id quod scriptum est. homo natus de m. b. v. t. r. m. m.¹ intellegimus ibi
 uitum populi qui mirabiliter artatur secundum quendam librum extra ordinarium
 volgari eorum scriptum in diebus festiuis ab omni opere temporali. etiam urgenti-
 bus necessitatibus abstinere. Cum igitur sicut nos ipsi vidimus et corporali expe-
 ricia distemperanciam terre illius probauimus manifeste a dimidio mense Junii
 ue fere ad exitum Augusti pluue in partibus illis fuerint ita quod nec arari
 erant nec seminari comode exceptis quatuor forte vel quinque diebus nec tamen
 tinuis. instancia populi conuicti. et ideo de consensu prelatorum statuimus et
 uilimus ut de cetero non obstante consuetudine vel verbis supradicti libri impune
 sint capere alicia quandocumque piscacionis illius obtulerit se facultas. Fena-
 rem colligere et anonas atque legumina eis liceat diebus festiuis. si tamen per
 os dies propter intemperiem temporis operari fuerit impeditum. Ita tamen quod
 de huius intemperie vertatur i dubium utrum talis fuerit propter quam debuerit
 id supradictum est concedi. nec ne. hoc dyocesani iudicio terminetur. Intellegimus
 terea quod vacantibus ecclesiis episcopi quandoque earum redditus in proprios
 s conuertunt quod omnino fieri prohibemus. sed ponatur ibi per episcopum
 nomus seu procurator qui fructus colligat in utilitatem succedencium ministrorum
 ecclesie conuertendos. Quartam autem decimarum que ad utilitatem ecclesie sin-
 ariter pertinet integre precipimus conseruari ita quod nec episcopi ratione procu-
 ionis sue vel accipere vel diminuere audeant ullo modo. Intellegimus preterea
 id aliqui episcoporum possessiones ecclesiarum accipiunt et sibi appropriant in
 iudicium ecclesiarum et scandalum plurimorum. Quod omnino fieri in virtute
 diencie prohibemus. Et si alicubi factum est precipimus eisdem ecclesiis restitui
 i fructibus deductis expensis perceptis. et si forte ecclesia cuius possessio fuerat ad
 nilum redacta est vel destructa ita quod restaurari non potest. inter vicinas ecclesias

¹) Udfyldes efter Vulgata (Job 14, 1.) saaledes: homo natus de muliere breue uiuens tempore repletur
 in miseria.

que pauperiores sunt predictae possessiones dyocesani iudicio diuidantur. Et haec omnia auctoritate legacionis qua fungimur apostolica. precipimus et statuimus in perpetuum obseruari. Datum Bergis .xvij. kl. septembris pontificatus domini Innocentii pape quarti. anno quinto.

Pergaments-Bladet, efter hvilket Afskriften er tagen, er i liden Folio, beskrevet i 2 Spalter med en Haand, der vist ikke er yngre end Midten af det 14de Aarhundrede. Nærværende Brev indtager omtrent halvanden Spalte paa den første Side. Den første Spalte begynder et Stykke nede paa Siden, og i det aabne Rum sees Spor af flere Linier, der med Forsæt ere udskrabede. Resten af den 2den Spalte paa første Side samt begge Spalter paa anden Side indtager et andet latinsk Document af 1320, indeholdende et Forlig, stiftet af Erkebiskop Elavus (Eilif) og flere norske Biskopper mellem Biskoppen af Bergen og Provsten ved Apostel-Kirken i Bergen. Dette sidste Brev er skrevet med samme Haand men noget mere sammentrængt end ovenstaaende. Bladet har udentvivel tilhørt en gammel Lov-Codex.

B. Norsk Oversættelse med Kong Haakon Haakonssöns Bekræftelse.

- Efter Perg. Cod. No. 309 fol. i den arnamagn Saml. (fra 1325, see ovf. S. 444) A.
 Sammenholdt med Perg. Cod. 31 oct. (fra 1ste Halvdeel af 14de Aarh., s. o. S. 338) B.
 — med Perg. Cod. 1642 qv. i det kbh. kgl. Bibl.s nyere MSS-Saml. (*Codex Tunbergensis* fra 1ste Halvdeel af 14de Aarhundrede, see ovf. S. 338) C.
 — — Perg. Cod. 57 qv. i den arnamagn. Saml. (fra 2den Halvd. af 14de Aarh.) D.
 — — Perg. Cod. 12. Hist. Lit. i det lundske Univ. Bibl.s Saml. (maaskee færöisk; fra Begyndelsen af 14de Aarhundrede) E.
 — — Perg. Cod. 350 fol. i den arnamagn. Saml. (islandsk, fra 2den Halvd. af 14de Aarh.) F.
 — — Perg. Cod. 354 fol. sammesteds, (isl., fra henved 1400) G.
 — — Perg. Cod. 138 qv. sammesteds, (isl., fra Beg. af 16de Aarh.) H.
 — — Perg. Cod. 175 qv. A. sammesteds, (isl., fra Beg. af 15de Aarh.) I.
 — — Perg. Cod. 186 qv. sammesteds, (isl., fra Midten af 15de Aarh.) K.
 — — Perg. Cod. C. 22 qv. i det stockh. kgl. Bibl.s MSS-Saml. (omtr. fra 1400) L.
 — — nyere Papirsaufskrift i Perg. Cod. 16 i det stockholmske kgl. Bibl.s MSS-Samling (fra 16de Aarhundrede) M.

Brev Hakonar kóngs om rettarbøter Vilialms cardinalis.¹

Hakon med guds mistun Noregs kóngs son Hakonar² kóngs. sendr [lerdom lændom.³ of buþeǰhnum. [of ollum⁴ þeim sem þetta brey sia eda hǰnra quæðiu guds of sina. Ver vilium yðer tunnilt gera at þessar rettarbøter gæz herra Viliamer [bistup. legate⁵ pauans. xirir sater varð bǰnastadar. of almenneleghrar þurztar. ærtir þui sem brey⁶ hans vattar. [er þer meghor nu hǰnra.⁷ Vilialmer

¹) Her er brey þæt sem gæz Vilialmr. — Overskr. E.; K'. B'. brey Vilialms cardinalis. — Overskr. F. H.; her segir um rettar bǰtr herra Vilialms cardinalis. — Overskr. G.; Overskr. ulæs. I.; mgl. L.; Om [ændagen. — Overskr. M. ²) I A. rettet hertil samtidig fra Magnufar. ³) [ændom of lærdom bondom — D. ⁴) abrum — tilf. B.; [mgl. D. ⁵) [logmadr — B. ⁶) [sæz — tilf. B. D. ⁷) [mgl. D.; hele foranstaaende Indledning mgl. C. E., der heller ikke have nogen Overskrift; Indl. mgl. ogsaa F. G. H. I. K. L.; fra Begyndelsen: Hakon med gudþ misund etc. þetta breff gæff herra Vilialmr som þer mögu nu hǰra. — M.

[med gude mistun¹ Sabinensís biskup of (legate)² þauelleghe setes.³ sendr ollum mannum þeim sem þetta brex sía eda höyra i Norege kononge⁴ riti.⁵ heilsu.⁶ of hammengghio i namne ihu. xpi. [þa er ver stildum. of sam⁷ openberlegar [of margh: 1
 þallegghar⁸ naudir. of naudsýnir⁹ zollæns i Noreghe þa iattadom ver of löngdum
 ærtir bornastad gæzurleghe¹⁰ herra hatonar¹¹ kononge of annara godra manna.
 þessa¹² luti [at tala skal síb a helgum daghum sem a sornom.¹³ i löngui huar sem
 hon gengur a land.¹⁴ höry.¹⁵ of torne.¹⁶ of alzstnar sade¹⁷ [skal biargha.¹⁸ med sameæ
 hette huat dægghi sem er. ez naudsýnir kreyuer. En biskup skal naudsýnir meta styn-
 samleggha.¹⁹ [Sua of²⁰ ez notor kirtia værder persona laus eda prestlaus. þa skal 2
 biskup æi tala stýlðir hennar [eda tiundir hennar.²¹ eda annur zongh till sin snua.
 of þæt²² zírirbiðdom ver [zírir huarn mun.²³ En radærs mæn²⁴ [eda røttar²⁵
 skal han²⁶ zírir setiæ. þæn²⁷ sem [logleggha. of tryghleggha²⁸ [gæte. of gøym²⁹
 þeim till handa. er till [tan toma³⁰ [eda skalzre³¹ kirtiuinni till nythsemdar.³²
 [hin .iiij. lutær er kirtiuinni er einfader³³ þa skal han³⁴ zírir henni huærgghi
 sterðæ³⁵ huert sem [her till³⁶ hezuer veret. huarke till væidzslu vphalds ser.³⁷ eda
 annara luta.³⁸ [Engghi biskup skal of³⁹ dirzuezt⁴⁰ at legghie vndir síl eda sin 3
 stad eighnir. eda odoll [annara kirtna.⁴¹ of⁴² þær⁴³ sem þæt kann geraszt. eda
 gort hezír veret þa skulu eighninnar⁴⁴ ærtær ganga till kirtnana.⁴⁵ of þæt alt upp-
 gialdazt.⁴⁶ er [þær hezuer æz veret⁴⁷ tælit. zírir vttan þæt er biskup hezuer laght till⁴⁸

1) [mgl. F. H. I.; Rab — G. 2) () tilf. i A. over Linien med Arne M.s Haand; mangler ligesaavel som det foregaaende of — B. D.; [sabinensís episcopus (sabinensís biskup — E.) legate oc cardinalis — C. E.; [sabinensís biskup. legatus. of tardinati — F. H. L. 3) of tardinati — tilf. G. 4) kononge — mgl. L. 5) veldi — B. 6) heilt — B. 7) [þa er ver varom þar þa [om ver — B.; [þa er mer saom — L. 8) openbertligha of marghalligha — E.; [mgl. F. H. I. 9) naudsýnir — de övriga, ogsaa nedenfor. 10) gæzulege — B. L.; gæzurlege — C.; gæzuga — D. F. G. H.; gæzulege — E. 11) Norege — tilf. B. 12) þon of — tilf. D. 13) sygnum — B. 14) fra [: síb skal tala i löngi huart sem hon gengur at a helgom dagum eda sygnum. — C. E. F. G. H. I. K. L.; [síb skal tala or netium huart er hon gengr at lande sygnum dogum eðr helgom — D. 15) höry — B. H. 16) torn — C. D. L. 17) sete — C. E. 18) [mgl. B. 19) mistun(samlega — C. D. E. F. G. H. I. K. L. 20) [of — B. 21) [mgl. B. 22) þær — E. 23) [huarium manne — C. E. F. G. H. I. K.; [huerium — L. 24) radz man — B. C.; radærs menn — D.; rademenn — E. G. L. 25) [mgl. B.; [oc røttar men — C.; [oc røttar men — D.; [ot røttar — E. F. G. H. I. K.; [rettara — L. 26) hon — B.; mgl. D. 27) Saal. ogsaa C., i hvilken det dog maa være Skrivfeil for þa; þeim — D.; þa — G. 28) [hollega oc trulega — C. K.; [hollega of tryglega — D. L.; [haghtigha of trutiggha — E.; [trulega — F. G. H. I. 29) [geta oc gøyma — C.; gøym — D. 30) [temur — I. 31) [ot — B. 32) handa — C. E. F. G. H. I. L.; handa of nyta — D.; [en skalzre kirtiu — K. 33) tannadr — B.; [hin ziorða tut tiundar (tiundar — mgl. D.) er kirtiuinni er einfannadr. (einfadr — F. G. H.) — C. D. E. F. G. H. K. L. 34) han — mgl. H. I. 35) stada — L. 36) [mgl. C. 37) [er — mgl. K. 38) luf. þa skal han &c.: þæt skal eði zírir henni stædia til notora lufar. — B. 39) [Biskup skal eigi — B. 40) þess — tilf. C. D. E. F. G. H. I. K. L. 41) [kirtunnar. — C. E. L.; kirtnanna — F. G. H. I. 42) þæt zírirbiðdom ver at — tilf. D. 43) huar — E. K. 44) eignir — C. D. E. L.; eignir kirtnanna — F. G. H. I. 45) kirtunnar — B. C. D. E.; þeirra — F. G. H. I. 46) upgialda — B.; aptur gialdaz — I. 47) [æz er — D. 48) hufa — tilf. C. F. H. I. L.; kirtiu — tilf. E.; hennar — tilf. K.

umbota.¹ eignir.² kann of³ lirtiann niðer at zalla. þa stulu⁴ eignir [þær sem
hon atte⁵ læggiazt ætær⁶ þeiræ lirtna sem nestar ero. of [þo zatotær⁷ at uphalde
4 med⁸ biskups rade. of annara godra manna. En alla þessa luti skipadom ver æz⁹
þui valde sem gud oc var¹⁰ herre pauen gaz os. of¹¹ bidium¹² ver of biodom at
hvar madær¹³ [hazue. of¹⁴ halde [alla þessi¹⁵ luti ætær vare skipan vm alder of
æzue vbrighdilegha. En sa er dizuzt þesso mote at¹⁶ gangha þa er sa¹⁷ sanleggha
i olydni vidær¹⁸ pauen¹⁹ of os.²⁰ Var þetta brez gort [of gezuet²¹ i Biarg-
win²² zimtan²³ nattom xirir²⁴ Egidii mozzo²⁵ a .v.²⁶ are paua domes vars²⁷
hera pauans²⁸ Innocencii [hins .iiij. paua.²⁹

10.

Norsk Oversættelse

af

Pave Innocentius IV's Bekræftelse paa Cardinal Vilhelms
Forordning om Helligdage og Kirkegods.

7de September 1248.

Texten aftrykt efter Afskrift fra 1325 i Perg. Cod. 309 fol. i den arnamagn. Saml.	A.
Samenholdt med <i>Arne Magnussøns</i> egenhændige Afskrift af den tabte Codex "in capsula Cypriani"	
i de bartholinske Saml. Tom. 3. (D.) S. 815 fg.	B.
— med Afskr. omtr. fra Begyndelsen af 14de Aarhundrede i Perg. Cod. 12 fol. Hist. lit. i det lundske Univ. MSS—Samling	C.
— med islandsk Afskr. fra 2den Halvdeel af 14de Aarhundrede i Perg. Cod. 350 fol. i den arnamagn. Saml.	D.
— med isl. Afskr. fra Beg. af 15de Aarh. i Perg. Cod. 354 fol. sammesteds	E.
— — isl. Afskr. fra Beg. af 16de Aarh. i Perg. Cod. 138 qv. sammesteds	F.
— — norsk Afskr. fra 1576 i Perg. Cod. 3262 i det kbh. kgl. Bibls ældre MSS—Saml.	G.
— — isl. Afskr. fra 1ste Halvd. af 14de Aarh. i Perg. Cod. 3270 sammesteds	H.
— — isl. Afskr. fra omtr. 1400 i Perg. Cod. 175 A. qv. i den arnamagn. Saml.	I.
— — norsk Afskrift fra omtr. 1400 i Perg. Cod. C. 22 qv. i det stockholmske kgl. Bibls MSS—Samling.	K.

¹) of hufa — tilf. E. ²) eigninni — B.; eignarennar. — C. D. E. F. G. H. I. K. L.; of þo med þui
mote at hann sae hænne adra nyttsamtiga htuti — tilf. K. ³) of — mgl. D. ⁴) stat — B. ⁵) [hæuar
allar — B. ⁶) tit — tilf. B. C. D. E. F. H. I. L.; ætær — mgl. D. I. ⁷) [zatotastar — C. D. E. F.
G. H. I. K. ⁸) ætær — C. D. E. F. G. H. I. K. L. ⁹) i — G. ¹⁰) min — B.; mgl. F. G. H.
¹¹) æz þi — B. ¹²) uitium — C. E. F. G. H. L. ¹³) madær — mgl. G. ¹⁴) [mgl. B. ¹⁵) þessa
— B. C. D.; [alla þessa — G. L. ¹⁶) meta eða — tilf. E. ¹⁷) sa — mgl. B. C. E. F. H. I.; han — L.
¹⁸) herre — tilf. F. G. H. I. ¹⁹) gud — K. ²⁰) En alla þessa luti &c. — mgl. M. ²¹) [mgl. L.
²²) Fra: Var þetta &c. — Datum Bergen — M. ²³) .gi. — F. G. I.; .ig. — H.; ellezu — K.; .gij. — L.
²⁴) ætær — K. ²⁵) [mgl. M. ²⁶) .gu. — B. (urigtigt); hinu .v.ta — D.; mgl. L. ²⁷) Herfra til
Enden: &c. — M. ²⁸) pauans — mgl. G. ²⁹) [quarti. — C. E. F. G. H. I. K. L.; hins þiorða — D.

Stadzeftu brey Innocencii pape [om helgar halld.¹

Innocencius pape pionn alra² guds pionna sendir sinum vorduleghom broðrom³ S.⁴ ertibistupi⁵ of⁶ hans liodbistupum quædiu guds of sine paualegha blæðzsan. Almateghær gud. [herra heims⁷ himins. [of jardær⁸ hezuer med sinni⁹ hælaghre¹⁰ forssio os umfram værdleika.¹¹ sit lenn i hendær zenget hær a jordriti. of skipat.¹² izuir allæn lyd triffinnæ manne.¹³ [at hœua¹⁴ giæymd¹⁵ of forssio zirir salom þære. of zirir at sia med uare stund of starze at þær mætte sem minsz [gløymæ guds¹⁶ edær¹⁷. i mote hans uillæ gera med sinum æggiærdum.¹⁸ En var vorduleghær broðær Viliamær sabinensis bistup. Legate paualeghæ settærs¹⁹ er ver sændom²⁰ till yðar þa vord han þæs²¹ viss æxtir þui sem zirir hanom uar tiært. At allær lyðær i Noreghs konongs riti.²² hæzdu²³ optlegha naud of stada²⁴ æz þui. at loghbogh þære byðær²⁵ zrellegha²⁶ at halde [allæ hælghæ dagha.²⁷ at²⁸ ængi²⁹ litn eda linan gerðiz³⁰ a huær naudsyn sem³¹ at hændi³² funni at loma. of þæt røyndi han [of sa³³ stalzuer þa er han uar i yðru lande staddær.³⁴ of æz þui at allær lyðær bad.³⁵ at han stuldi notora³⁶ [litn. eda lausn³⁷ a gera um hælghæ³⁸ dagha halld. þa løyzdi hann [of stadzefti³⁹ med vare⁴⁰ samþykkt.⁴¹ at æz unrtæ dagha mætte æigi vinne⁴² sakir uandrær vedratto. þa stuldu⁴³ þær⁴⁴ i gudsløyzi of hælaghre⁴⁵ tirti. silð at⁴⁶ fata. hön⁴⁷ sinu at⁴⁸ hialpa. of tornne a hælghum daghum. of adrum⁴⁹ buzanghum settælaust.⁵⁰ of allu aldene. þo at logh [eda⁵¹ landz uenies⁵² hæze [her till⁵³ mote⁵⁴ uerit.⁵⁵ Han gerði of naudz; ² leggha⁵⁶ stipan [of haghleggha bæde⁵⁷ um tirti tiundir. oc um hænnær æigur⁵⁸

1) Overskr. mgl. B. G. K.; [mgl. C.; Brey Innocentii pape. — Overskr. D. F. I.; Brey papa. — Overskr. E.; Brey pape. — Overskr. H. 2) alra — mgl. D. E. F. I. 3) broður — B. G.; brædr — D. E. 4) Siughurde — B. C. D. H. I. K. 5) Nidarosar bistupi — B. C.; Nidaross erðibistupi — D. E. F. I.; i Nidarosi — tilf. H. 6) ollum — tilf. B. D. E. F. G. H. I. 7) [heimze oc — B. H.; of — tilf. D. E. F. I.; [mgl. G. 8) [mgl. B. D. E. F. G. H. I. 9) sinni — mgl. E. 10) hælaghre — mgl. C. 11) varn — tilf. B. G.; uara — tilf. D. E. F. 12) off — tilf. D. E. F. I. 13) manna — mgl. H. 14) [mgl. C. 15) gormsu — K. 16) [gremia gud at [er — C. K. 17) of — C. K. 18) at hœua giæymd etc. — mgl. B. D. E. F. G. H. I. 19) settes — B.; ætis — C. D. F. I. 20) gerðum — C. K. 21) þæs — mgl. H. 22) uelði — K. 23) hæzde — C. D. E. F. H. K. 24) stýlðu — D. E. F. I. 25) [va — tilf. B. D. E. F. G. H. I. 26) hælgi — tilf. C. 27) [hælgha dagha hælghi — B. G.; hælga daga — D. E. F. H. I. K. 28) [sua at — C. K. 29) stitði — tilf. B. D. E. F. G. H. I. 30) gæraft — B. E. G. K.; gærist — C.; mgl. D. F. I. tilligem. det efterf. a; vera — H. 31) a er of — tilf. C. 32) at hændr — D. E. F.; á hændr — H. 33) [þa oc [sa aa — B.; a — tilf. D. E. F. 34) staddr — mgl. H. K. 35) han — tilf. B. C. D. E. F. G. H. 36) notora — mgl. H. 37) [linan — B. E. G.; litn — K. 38) hælgra — H. 39) [mgl. C. 40) yðarri stadzeftu oc — B.; yðuarri — D. F. G. H. I.; yðro — E. 41) samþykkt — E. 42) zirer — tilf. B. D. F. G. H. 43) stýlðu — B.; stýlðu — D. E. F. I.; stulu — H. 44) menn — D. E. F. I. 45) hælagrær — C. D. E. F. G. H. I. 46) at — mgl. B. C. G. H. K. 47) hön — D. E. F.; hönvi — H. 48) at — mgl. B. C. D. E. F. G. H. I. K. 49) ollum — H. K. 50) settælaust — mgl. K. 51) oc — B. D. E. F. G. I. 52) uani — D. E. F. H. I.; rettr — G.; [landssene — K. 53) [mgl. B. G. 54) þui — tilf. B. G. 55) stæðit — D. E. F. H. I. 56) naud; [næleggha — B. C. D. E. F. I. K. 57) [a — H.; bæde — mgl. K. 58) eighnir oc — B. C. G. H.; eignir — D. E. F. I.

rentor. eda¹ stýldir.² [biðdande.³ of⁴ zírriðdande.⁵ az þauælegþo ualde er uer zengþom þanom. at stípa sua.⁶ at⁷ lundenom uere gaghþ i [biðdande rettýndi. of⁸ zírriðdande rangþýndi þau er þan zann⁹ i landeno.¹⁰ [æxtir þui¹¹ sem inuþrdi-
legþa¹² uatta¹³ þanø þrex¹⁴ er þan [gerði þer um.¹⁵ of gax¹⁶ þiðð alre till
[þurxta. of¹⁷ þugganar. of¹⁸ nu¹⁹ með þui at uer uilium of eighum at vartýnna
of [verðulegþa lín at²⁰ uæite²¹ nauðum of nauðzýnum alra křifinna manna. of
[sua at²² stípa²³ með zaðurlegþre²⁴ afstæmð. at stadaþaus se²⁵ þueruitna²⁶ þeilogþ
3 lírlæ. of þænnær retter vřterðer.²⁷ Stýrtium²⁸ uer með²⁹ þauælegþo ualde alt
þæt sem þann gerði of gax. [lønþði. eda³⁰ lozade³¹ með³² stýldulegþom³³ þoð-
orðom³⁴ of stýn(sa)mlægþom.³⁵ of staxestom um³⁶ allæ þa luti³⁷ með [vorn vax
4 þrexø³⁸ obrigdilegþa.³⁹ En um þeilogþe⁴⁰ dagþa lönui þa gerom⁴¹ ver þa⁴²
grein a.⁴³ at⁴⁴ þæt lönui stáll⁴⁵ halða of þaxa ex⁴⁶ nauðzýn stæðer⁴⁷ till. of⁴⁸
5 nýstýmð er i. of þo⁴⁹ þinar þeřtar⁵⁰ þatidar⁵¹ vndan tala.⁵² En nu⁵³ zírri-
biððom ver [þuerium manne⁵⁴ at þriote [þette þanø⁵⁵ lönui. of⁵⁶ stípan. eda
mote gangþe.⁵⁷ [zírlegþre oxdirþð.⁵⁸ [varo staxestlingþar þreze. En ex nolfor
dirzifz⁵⁹ þæt⁶⁰ at gera með sínu [oxzuefe of⁶¹ [oxþeildi.⁶² þa viti þæt⁶³ vířt af
þan stáll stormalom [zírri suara⁶⁴ of guðs reidi. of þeilogþre⁶⁵ þostola⁶⁶ þeters
of þalla. of alra⁶⁷ þeilogþre manne⁶⁸ a síř tala. War þetta þrex gort of gexet
[i Lions borgh.⁶⁹ Mariu mořso æřtan⁷⁰ a⁷¹ .vij. are⁷² vax þaua þome.

1) oc — B. C. D. E. F. G. H. I. K. 2) stýldur — B. F. 3) biðandi — H. 4) enn — tilf. D. F. I.
5) [biðdande rettende en zírriðdande rangþende — B.; [of zírriðdande — C.; of zírrið. — mgl. E. K.;
[biðdande rettende — G. 6) þat — B. D. E. F. I.; þat allt — G.; mgl. H. 7) er — B. D. E. F. G.
H. I. 8) enn — C. D. E. F. I.; [enn — G. 9) zanni — G. 10) [mgl. B. 11) [sua — K.
12) inuþrdilegþa — mgl. B. D. E. F. G. H. I. K. 13) uattar — E. 14) þar um gorbþ — tilf. B. D. E. F.
G. H. I.; þat — tilf. C.; þau — tilf. K. 15) þar um — mgl. B. D. F. G. H. I. 16) [gax þar — C.;
[gax — E. K. 17) [mgl. K. 18) of — mgl. B. G. 19) nu — mgl. C. K. 20) a — C.; á leggja
— H.; [verðugþa stítt — B. G. 21) i — tilf. B. G. 22) [mgl. D. E. F. G. H. I. 23) stípa — B. G.
24) framlegri — C. 25) þuertveggþia — tilf. B. G. 26) þueruitna — mgl. H. 27) ofstæðr — B. C.
D. E. F. G. H. I. K. 28) þa stýrtium — B. D. E. F. G. H. I. 29) zaudurtigr afstæmð oc — tilf. F.
30) [of — K. 31) [landeno oc lönþði — B. G.; [lønþi of lozuaði — C.; [lozuaði of lönþði — D. E. F. H. I.
32) með — mgl. D. E. F. 33) stýldugum — E. F. I. 34) þoðorðom — mgl. D. E. F. I. 35) Þog-
staverne [a tilf. með Arne M.s Haand. 36) vtr — B. G. H. K.; mgl. C. D. E. F. I. 37) er þan lönþði
— tilf. C. 38) [þessu uaru þrezi — D. F. I.; [uáro þrezi — E. K. 39) at halða — tilf. H. 40) þeilogþa
— H. 41) gerðom — C. 42) þerřa — B. D. E. F. G. H. I. 43) a — mgl. E. F. 44) at —
mgl. B. 45) stalla — tilf. I. 46) er — B.; [sem — D. E. F. H. I. 47) þrexgr — G. 48) [u er — C.
49) þo — mgl. B. G. 50) stæřtu — D. E. F. I. K.; þeřtu — G. H. 51) þatidar — C. D. G. H. I.
52) tætnar — D. E. F. 53) nu — mgl. C. 54) [mgl. B. D. E. F. G. H. I. 55) þrex — tilf. B. G. H.
56) [þessa — K. 57) at stalla með — B. G. H.; at ganga — C.; at stalla — D. E. F. I. 58) oxdirþð
þesse — B.; með oxmitilli oxdirþð — D. E. F. I.; tesse — tilf. G.; með mitilli oxdirþð — H.; [mgl. K.
59) [mgl. H. 60) þetta — D. E. F. I. 61) [mgl. E. 62) [þeðni — C. 63) þan — B. D. E.
F. G. H. I.; zýrir — tilf. C. K.; þann þat zírri — H. 64) [řta — B. D. E. F. G. H. I. 65) þinna þeřtu —
B. G. H.; þino þeilogþa — D. E. F. I. 66) þostola — mgl. E. F. 67) guðs — tilf. D. F.; aðra gubis
— tilf. K. 68) reidi — tilf. C.; manne — mgl. E. 69) Lions borg — H.; [mgl. K. 70) þin þærri
— tilf. B. G.; þinn þæra — tilf. D. F. H. 71) þinu — tilf. H. 72) ritis — tilf. G.

11.

Kong Haakon Háakonssöns Retterbod om Tiende
og Olafs-Skot.

Efter Perg. Cod. No. 309 fol. i den arnamagn. Saml.; med Haand fra 1325, der og har tilføiet arabiske Marginaltal, see ovenfor S. 444.

Drey Hákonar konungs gamla um tíundar gerdir oc Olafs skot.

Hákon konongr sonær Hákonar konungs sændir lærdom of vlærdom. bondom of bupeghnum of alre alþydu i Vílinni quædiu guds of sína. forn ret ero till þess of 1 gudleggh skipan. of hælilaghæ manne sæthninghar vatta bæde þeiræ er i onduærdo hæimsæns varo. of sua þeiræ er ærtir þa komo at huær tristin madær a at gera rethleggha tiund sína æz allum rettom æzlæ þeim sem gud leer mannenom þessæ hæims. till þæs at han stáll þær med kaupæ ser hin tiund lutem i himiriki er madræn var i þyrstunni till skapadær. of sidan i þra spærdær med þiandæns a eggian. of er 2 þa sáll er þæt gerer med goduilla. en hin uesall er þæt vanar. Sua mæltom ver of þyrmeir i breuom uarom of þæt vilium ver at enn stadþastleggha haldez at men ranszate bygghdir sínar med stynsamre ærtirlæitann. at enghi uerdi þirirloghen æz rannghum safar giptum. En þeir men er i hordomom liggia eða mandrapom i 3 mæineidum i skærcuitnum. eða adrum zerleghom lutum. of sannyndæ menn vilia æigi suæiræ þirir at þeir se herasz hæzir. þirir vlydni safær. of sua ero hardnader i syndenme med uillu of a eggian þiandæns. at þeir uilla ei med idran of skripta gangh glope sína bota. þa skulu bondær a skirla þinghum sinum þa alla leggia namulegha uthleggha of ogilda þirir huærium manne. En ver seighium þa æz þe of þrialsæ. lande of lausum onri. þær þeir of læiti ser lanþ annars æz þeir megho þui vidr koma. En ei skulu þeir længhær triftnum spilla of varo konungs riti. eigi skulu þeir of longum sua i þridi sitia hedans a þra sem her till. at þeim se ei rextær æz vare hende. er at situm lutum eðær vknyttum værdæ stadder. of stemra stáll þeim till hendra vera en þeim vare sealzæ. þættæ uar med goduilla domt æz alra 4 manna hende. of vndir genget. At æuinleggha madr ærtir mann stáll gera peningh talen þirir tycquendi huert. er bettra þyktir i þui at hazua en on at uera. of skulu hinir bastu bondær i bygghum uera vidær talu men. of skipta sua sem i þyrstunni var mælt. at tuær lutir þær nordær till kirliu hans hælghæ Olafs konungs i þrondhæimi. henne till upperdar. En þridiunghr till hælghæ haluadær. Nu er þæt þon var of sua bod at menn gere rotelegghar tiundir sínar sem þyr uar mælt. Sua of 5 þeir men er sit vitu sanleggha i storlytum standa uera. þa gange till skripta sem skyndilegastæ. bote uid gud of biftup of prouastæ hans. er han sætær till med ser. of ser vidær framleidis at drngia sua lifamsens ginn. of hæimsæns horgoma. at hann

hæue æz þui. þessæ hæims stomm of suirdingh. of brat lizlat. en annars hæims
 6 einlizan vraghnad. Sua of þa gere menn Olafs stotet of hins hælghæ haluardar
 roteleggha sem mælt var. of tallum a gud till hialpa of hin hælghæ Olaf konongh.
 hin hælghæ haluard. of allæ guds hælghæ men till mistunnar. of arnader ordz. at
 millær gud of mistunsamær zirir late os sater of syndir. mæin of misgerdir of late
 huærza æz lande varo vandæ¹ of uesold er langhleggha hezir a legghet. of geze off i
 staden ar got frid of þarsæld. of annars hæims æilizan raghnad. uttann ændæ.
 Amen þæt se.

12.

Islændingernes Overeenskomst med Kong Haakon Haakonssön.

1262.

A.

Efter islandsk Afskrift fra omtr. 1400 i Perg. Cod. No. 175 A. qv. i den arnamagn. Saml. . A.
 Sammenholdt med isl. Afskrift fra omtr. 1580 i Perg. Cod. No. 9 qv. i Upsala Universitets Bibls
 Delagardiske Samling B.
 — med isl. Afskr. fra omtr. 1600 i Perg. Cod. in qv. C. 4. i det stockholmske kgl. Bibliotheks
 Manuscript-Samling C.
 — isl. Afskr. fra Midten af 16de Aarh. i Perg. Cod. No. 129 qv. i den arnamagn. Saml. . D.
 — isl. Afskr. fra Midten af 16de Aarh. i Perg. Cod. No. 458 duod. sammesteds . . . E.

2 I nægne þodr of sonar of heilags anda var þetta³ iatad of samþykt æz ollum
 almuga á Jölande med loza tate.⁴ Vier biodum uirduligum herra hatone konunge
 hinum koronada uora þionustu undir þa grein laganna⁵ sem samþykt er mille kon-
 ung domsins⁶ of þegnanna⁷ er landit byggia. [I þyftu⁸ grein at uer uilium giallda
 konunge stætt of þing þarar kaup⁹ sem logbof uottar of alla þegn stýldu suo þramt
 sem halldit er uid off þat¹⁰ mote uar iatat stættinum. I þyftu at utan steyningar¹¹
 stýldum¹² uier au(n)guar haza utan þeir menn¹³ sem dæmder uerda æz uorum
 mornnum¹⁴ á alþinge burt¹⁵ æz landenu. Item at Jölandz kir¹⁶ se logmenn of
 stýlumenn [hær á landenu¹⁷ æz þeirra ætt sem at þornu haza godordin upp gezit.

1) I Margen med samme Haand og Henviisningstegn: at. no. 2) Gamli fáttmali. — Overskr. B.
 Gamli fáttmali um stætt. — Overskr. C.; Samþyktar breg Jölandinga. — Overskr. D.; Samþykt logmanna á
 alþingi. almugans. oc togriettunar. — Overskr. E. 3) þetta — mgl. E. 4) Fra Beg.: I nægni þ. of f. of
 a. h. Þar med þessu iattad oc samþykt stættgialldi æz Jölandi undir Noregs fruno æz almuganum med loza tati
 a alþingi en ongu odru. — C. D.; at — tilf. E. 5) logmanna — D. 6) konungens — E. 7) þeirra
 — tilf. E. 8) [Er su þyfta — E. 9) stitan — tilf. E. 10) hallden eru uid os. þau heit sem — E.
 11) steynur — B. E. 12) vilium — E. 13) menn — mgl. B. E. 14) á Jölandi — tilf. E. 15) vt
 — B. 16) menn — tilf. B. 17) [a landi voru — E.

Item at sex hæfstip gangi til landzins [á hueriu are¹ þorþalla laust. Erzder² stulu³ upp gefazt þyrir íslendstum monnum i Noregi huersu leinge sem stadið haza þegar er rettir arzar toma til edr þeirra umbods madr.⁴ Landaurar stulu of⁵ upp gefazt. Item stulu slitan rett íslendstir menn haza i Noregi sem þeir haza⁶ beztan hæzt. Item at konungr late off na þridi of íslendstum logum eptir þui sem logbol uor⁷ uottar of hann hezir bodit i sinum brezum sem gud gefuer honum [framazt uit⁸ til. Item iall uilium uer haza nzir off medan hann heldr trunad uid ndr en þrid uid off. Hallda [stolum uer of⁹ uorir arzar allan trunad uid ndr¹⁰ medan þier of ndrir arzar halldit¹¹ trunad uid off of þessar sattu giordir [þyrir stizadar¹² [enn lausir¹³ ex rozin uerdr az yduare alzu¹⁴ at¹⁵ beztu manna nzir syn [et cetera.¹⁶

B.

Efter isl. Afskr. fra 15de Aarh. i Perg. Cod. No. 45 oct. i den arnamagnæanske Samling.

Dampskibts og

Þat var sam mæli bænda þyrir nordan land og sunan at þeir iatudu æzinlegann skatt herra N. konungi land og þegna med suordum eidi .xx. alnir huer sœ madr sem þingzarar láupi a at gegna. þetta þie stulu saman þæra hreppstiorar og til stips og þæ i hendr konungs umbodz manni og vera þæ ur æbyrgd. um þat þie. Hier i mot skal konungr lata off næ þridi og íslendstum laugum. Stulu .v. stip ganga az Noreigi til Íslandz .ij. sumr enn næstu. enn þadan i þra sem konungi og hinum beztum bændum landzins þilir hentazt landino. Erzdir stulu opp gefazt þyrir íslendstum monnum i Noregi. huorsu leinngi sem þær haza stadið þegar rettir toma arzar til. eda þeirra laugligir umbodz menn. Landaurar stulo opp gefazt. Slitann rett stulu íslendstir menn haza i Noregi sem þæ er þeir haza bestann hæzt og þier hæzt sialzir bodit i ndrurum brezum og at hallda þridi nzir off so sem gud gefr ndr framazt azl til. Jarlinn vilium vier nzir off haza medan hann heldr trunad vid ndrur enn þrid vid off. Stulu vier og vorir arzar hallda med ndrur allann trunad medan þier og ndrir arzar hallda vid off þessa sattu giord. Enn lausar ex hun ruzst at beztu mana nzir syn. Til þess legg eg háund æ helga bol og þui styt eg til gudz at eg fuer hatoni konungi og Magnuse land og þegna og æzinlegan skatt med slitri¹⁷
 . . . ts er landit byggia at næ þeim heitum er off voru moti iad skattinum i þyrstunni

1) [mgl. E. 2) arzar — E. 3) oc — tilf. B. 4) umbods menn — B. C. D. E. 5) þeim — tilf. B.; þeim oc — E. 6) adr — tilf. C. D. 7) uor — mgl. B. 8) [azl — E. 9) [stuto (suo — B. 10) en þrid etc. — mgl. E. 11) hallda — C. D. E. 12) [mgl. B.; istf. trunad etc. — uid os þessa sattu giord. — E. 13) laus er — B.; lausar — C.; [eru uer lausir — E. 14) hendi — B. E. 15) med — B. 16) [mgl. B. D. E.; Anno .m. .ij^c. .lgij. — C. 17) Her mangler udentvill 2 Blade.

az konungseins alzu þuiat þulltomliga þikumzt vier sia at litla hrid stendr vorli land vid þyrir zatektar salier ez so milit godz dregzt az enn litid eda edli tiemr i stadinn enn þat eru þau heit at Islendffir sie þyflu menn og logmenn æ landi voru og at .vi. skip gangi æ are huorin til Islandz þorzallalaust þeim giædum hlaðin at nyttsamlegt sie landinu og off. En þæ bodskapr allur er off bydur meira æzdratt og þunga enn adur er suarinn og samþyktur þæ siaum vier med æungo moti at vndir meigi standa salier zatektar vore landz enn halzu sidur þorum vier þyrir vorum herra Jesu Christo at iata med oeinurd vndan þeim gudz aulmusum er adr med hans mystun hozum vier hialpir veittar off til salubotar bidium vier vmm alla goda menn at cingi ætli sier at þraungua off til meiri æ laga enn login votta.

15.

Kong Haakon Haakonssöns Retterbod om Tiende og Kirkens Rettighed i Hamars Biskopdømme.

6te Juni 1263.

Efter Perg. Cod. No. 317 paa Universitets Bibliotheket i Christiania. Med en Haand fra omt. 2den Fjerdedeel af 14de Aarhundrede.

Haakon med gudz mistun Noregs konongr sun Haakonr konongs sender allum lærdum monnum oc þyflumonnum þyr(d)monnum of kærtisæinum bondom of buþægnum allum guds vinum of sinum þæim sem þetta brez þæ æðæ þyfra i Hamars biskups dome quediu guds of sine. Aller kristnir konongær þra upþazue þæimsens az þyldu kononglæ(þ)rær tign(ær) eygu at þlitie of þræmie guds bodord med styrk of valde þui sem gud þezuer þæim gezuett. En aller þazua þæt þyrt at tiund(ir) ero bodnar at gera þra vppþazue þæimsens. az allum rettom azla þæim sem gud þezuer mannenom. Nu vilium ver of sua gera sem godr konongær þazua gort þirir off. vilium ver giærna god dome az þæim taka. bidia of bioda allum monnum i Hamars biskups riti. at gere menn tiunder þinar væl of retlegga az allztonar sate. az þisti of þygli. sua of þazuud tiund. iarn tiund of þlinna tiund. of az allum væidþapp. of az allu þui sem þer vilir nyttr az taka. Sua of vm oll annur mall þau sem biskup a loghlegga at þeimþia az kristins domsens þende. þa se men i þtilum vidr þan of i rettom anþuorom. æptir þui sem adrær biskupar þazdu retlegga þirir honum. Sua vilium ver of at huarke varer menn ne adrær dirzui þit till þess at gangæ a æigner krist kirtiu i þamre huartr sem þær ero þengnar at þorno eda nyu. med gioz ædr med giældi.

ædr med laupi. þegar er med lagum ero vndir toznar. æda notora þa luti vndan dragha biskupi ædr biskup stole þa sem vndir hazua leget of adrer biskupar hazua rettlegga. En ez notor dirzir sil till þess at gengr a eignir stadarens i hamre. ædr næmr zirir honum med notorom hette. þa stall han slite ræzsingh az off tata sem han hazde mishyrmt konongs dome sialzs vars. ædr off rangt gort om varar eignir. Kæidfliota stulu þer of gera biskupi sem þer hazuer gort adrum biskupum. Sua biodom ver of allum systu monnum of allum adrum þeim off ero hangengner. at þær biskup zær æi rett sin zenget. þa styrli varer men han med allu mægni till allræ rettra mala of iamuell styrli þær biskups systuman of armenn. þer sem þær tæzua vara men till zultingis. of biskupi æda hans monnum værda rettynda syniat. þa later slita ræzsing zyllghia sem sialzuum off være rett mall syniat. Nu þær er þessæ vars bodskapar vilia giæta. þa stulu þær hazua guds vinato of vara. En þær stulu bæde hæmyndum of zianstapp az off seta er i mote þuisa ganga. Datum apud Bergis .viiij. ydus junii. anno domini .m^o cc^o lx^o iij^o.

